

Saila Leukumaa-Autto

Tavoitteena vahva ja yhtenäinen kansa

Historia ja kieli kansallisen identiteetin rakentamisen
välineinä Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940

Saila Leukumaa-Autto

Tavoitteena vahva ja yhtenäinen kansa

Historia ja kieli kansallisen identiteetin rakentamisen välineinä Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S 212
toukokuun 25. päivänä 2018 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Jyväskylä,
in building Seminarium, auditorium S212, on May 25, 2018 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2018

Tavoitteena vahva ja yhtenäinen kansa

Historia ja kieli kansallisen identiteetin rakentamisen
välineinä Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 342

Saila Leukumaa-Autto

Tavoitteena vahva ja yhtenäinen kansa

Historia ja kieli kansallisen identiteetin rakentamisen
välineinä Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2018

Editors

Simo Mikkonen

Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Päivi Vuorio, Sini Tuikka

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Jyväskylä Studies in Humanities

Editorial Board

Editor in Chief Heikki Hanka, Department of Music, Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Petri Toiviainen, Department of Music, Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Petri Karonen, Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Sabine Ylönen, Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä

Epp Lauk, Department of Language and Communication Studies, University of Jyväskylä

Permanent link to this publication: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7434-3>

URN:ISBN:978-951-39-7434-3

ISBN 978-951-39-7434-3 (PDF)

ISSN 1459-4331

ISBN 978-951-39-7433-6 (nid.)

ISSN 1459-4323

Copyright © 2018, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2018

ABSTRACT

Leukumaa-Autto, Saila

Aiming for a Strong, Unified Nation. History and Language as Tools for Constructing National Identity in Estonia during the Päts Era 1934–1940. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2018; 318 p.

(Jyväskylä Studies in Humanities

ISSN 1459-4323 (print); 342 ISSN 1495-4331 (pdf); 342))

ISBN 978-951-39-7433-6 (print)

ISBN 978-951-39-7434-3 (pdf)

In this dissertation, I study national campaigns aimed at constructing Estonian national identity in 1934–1940. The campaigns were organized through the cooperation of Konstantin Päts' authoritarian government and civil society. I focus on the folk art campaign and on the name changing campaign. The name changing campaign was the largest national project in Estonia, aiming at the Estonification of names. Initially, the campaign focused on changing individuals' surnames and first names, but later also on changing the names of places, streets and properties. The name changing campaign had history political and language political dimensions. Through the folk art campaign, the state tried to affect the Estonians' historical identity. The purpose of the campaign was to promote old Estonian handicrafts and the use of national costumes. With the folk art campaign, the state used historical culture for political purposes. I tried to find out how national campaigns were used to construct and unify Estonians' national identity. What kind of Estonians did the state try to create through the history and language political campaigns and how did history and language politics affect society during the reign of Päts? National identity and the way in which it has been formed over decades and centuries has an effect on current Estonians. This manifests itself, for example, in how individual Estonians relate to their own people and to their national symbols. My study tells about the construction of a national identity and the unification of the people through state-owned projects aimed at the whole nation. In the interwar period, similar construction and unification of national identity was also a trend elsewhere, especially in the states that had recently become independent or re-established their sovereignty. National campaigns were also organized elsewhere, and the most important role model for Estonia was Finland. Yet, in Estonia the campaigns were more extensive and the role of the government was more significant than in Finland. With the role of the Estonian state, there was more similarity to authoritarian Poland. The most important promoter of the campaigns was the National Propaganda Office, and its role models were probably in totalitarian Germany and the Soviet Union. As the main sources of the study, I use campaign proceedings and correspondence, as well as articles and speeches that were published in the newspapers to promote the campaigns. I also use literature from the period associated with the campaigns. I use historical qualitative research methods and content analysis. The theoretical background of my study is in the study of nationalism and of the politics of history and language. The main purpose of the national campaigns was to strengthen national identity and to unify the people, but the result was partly the opposite, because people who criticized Päts' government did not take part in the campaigns. Even so, campaign outcomes reveal that the majority of Estonians were more united and had a stronger national identity than before. Externally, Estonia also seemed more united and stronger. Experiences of the decades of the Soviet period affected current Estonians and their national identity, but Estonians' current national identity is mostly based on the national identity created at the time of the national awakening at the end of the nineteenth century and strengthened during the two decades of the first period of Estonian independence.

Keywords: Estonia, Konstantin Päts, Johan Laidoner, Kaarel Eenpalu, politics of history, politics of language, national campaigns, Estonification of names, folk art campaign, national identity, politics of identity

Author's address	Saila Leukumaa-Autto Department of History and Ethnology P.O. BOX 35 (H), FIN 40014 University of Jyväskylä, Finland
Supervisors	Docent Simo Mikkonen Department of History and Ethnology University of Jyväskylä Professor Pertti Ahonen Department of History and Ethnology University of Jyväskylä
Reviewers	Docent Pertti Grönholm Department of European and World History University of Turku Professor Kari Alenius Department of History University of Oulu
Opponents	Docent Pertti Grönholm Department of European and World History University of Turku

TIIVISTELMÄ

Leukumaa-Autto, Saila

Tavoitteena vahva ja yhtenäinen kansa. Historia ja kieli kansallisen identiteetin rakentamisen välineinä Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940, 2018, 318 s.

(Jyväskylä Studies in Humanities

ISSN 1459-4323 (nid.); 342 ISSN 1495-4331 (pdf); 342))

ISBN 978-951-39-7433-6 (nid.)

ISBN 978-951-39-7434-3 (pdf)

Väitöskirjassani tutkin Virossa vuosina 1934–40 virolaisten kansallisen identiteetin rakentamiseksi toteutettuja kampanjoita. Kampanjat toteutti Konstantin Pätsin johtama autoritaarinen valtio yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Tutkimuskohteena ovat vanhan kansankulttuurin elvyttämiseen tähdänneet kansantaidekampanjat sekä virolaisten ihmisten ja ympäristön nimien virolaistamiseen pyrkinyt nimien virolaistamiskampanja. Kansantaidekampanjalla historiakulttuurista tehtiin valtion toimin historiapolitiikkaa. Nimien virolaistamiskampanjalla oli sekä historiapolitiittinen että kielipoliittinen ulottuvuus. Selvitän sitä, miten kansallisia kampanjoita käytettiin virolaisten kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen. Millaista virolaisuutta valtio pyrki luomaan historia- ja kielipoliittisten kampanjoiden kautta ja mitä seurauksia historia- ja kielipoliitikalla oli Pätsin aikakauden Virossa? Kansallinen identiteetti ja se miten se on vuosikymmenten ja -satojen aikana muotoutunut vaikuttaa tämän päivän virolaisuuteen, esimerkiksi virolaisten suhtautumiseen omaan kansaansa ja kansallisiin symboleihinsa. Tutkimukseni kertoo kansallisen identiteetin rakentamisesta ja kansan yhtenäistämisestä koko kansalle suunnattujen valtiollisten hankkeiden kautta. Maailmansotien välisenä aikana kansallistunnetta rakennettiin ja vahvistettiin yleisesti myös muualla, erityisesti tällainen toiminta korostui muissa uusissa tai uudelleenitsenäistyneissä valtioissa. Virolaisille tärkein esikuvamaa myös kansallisissa kampanjoissa oli Suomi, mutta toiminnan valtiojohtoisuus oli lähempänä autoritaarisen Puolan toimintaa. Kampanjoiden keskeisimmän toteuttajan propagandayksikön esikuva sen sijaan on löydettävissä aikakauden totalitaristisista valtioista Saksasta tai Neuvostoliitosta. Alkuperäislähteinä väitöskirjatutkimuksessani ovat arkisto- ja sanomalehtiaineistot sekä kampanjoiden yhteydessä syntynyt tai tutkimusaiheeseen liittynyt aikalaiskirjallisuus. Tutkimusmenetelmänä käytän historialliskvalitatiivista metodia ja soveltaen laadullista sisällönanalyysia. Tutkimukseni laajana teoriataustana on nationalismin tutkimus ja sen alla historia- ja kielipoliittiset identiteettiteoriat. Valtion organisoimien kampanjoiden tarkoituksena oli vahvistaa kansan virolaista identiteettiä ja yhtenäistää kansaa, mutta osittain Pätsin hallinnon ottama vahva rooli kampanjoissa aiheutti jakautuneisuutta, sillä monet Pätsin autoritaarista hallintoa kritisoineet virolaiset eivät lähteneet kansallisiin hankkeisiin mukaan. Toisaalta kampanjoiden tulokset kertovat virolaisten enemmistön kansallisen identiteetin vahvistumisesta. Valtion ulkopuolelle Viro näyttäytyi myös aiempaa vahvempänä ja yhtenäisempänä kansakuntana. Virolaisten nykyisen kansallisen identiteetin voi nähdä perustuvan kansallisen heräämisen ajasta 1800-luvun loppupuolelta muotoutuneelle ja 1920- ja 1930-lukujen aikana vahvistetulle identiteetille, johon neuvostoaajan kokemukset ovat tuoneet oman lisänsä.

Asiasanat: Viro, 1930-luku, Konstantin Päts, Johan Laidoner, Kaarel Eenpalu, historiapolitiikka, kielipoliitiikka, kansalliset kampanjat, nimien virolaistamiskampanja, kansantaiteen elvyttämiskampanja, kansallinen identiteetti, identiteettipoliitiikka

ESIPUHE

”Miksi juuri Viron historia? Sinulla on varmaan virolaisia sukujuuria?” Minulta on kysytty näitä kysymyksiä kymmeniä kertoja väitöstutkimukseni teon aikana. Ei, minulla ei ole mitään sukusidettä Viroon. Oletus jostain siteestä tutkittavaan aiheeseen paljastaa kuitenkin usein uskottavan, että tutkijalla täytyy olla jokin henkilökohtainen motiivi tutkia juuri kyseistä aihetta. Jokin syy taustalta toki aina löytyy. Miksi minä sitten kiinnostuin Viron historiasta siinä määrin, että päädyin kirjoittamaan esipuhetta Viron historiaa käsittelevään väitöskirjaani. Yhtä syytä tähän ei ole, mutta kiinnostukseni taustan voin löytää jo lapsuudestani. Minulla oli ihan 1990-luvun alussa virolainen kirjekaveri, jonka kiehtovat, aikuismaiset kirjeet kertoivat minulle täysin vieraasta maailmasta. Minun elämäni täyttivät harrastukset, ystävät ja perhe. Suomen itsenäisyys ja tasa-arvoiset itsensä toteuttamisen mahdollisuudet olivat selviö. Kirjeet saivat minut hieman hämilleni ja pohtimaan sitä, kuinka toisinkin asiat voisivat olla ja jollain tasolla jo käsittämään, että historialla on väistämättä suuri merkitys nykyhetkeen. Ymmärsin tuolloin, että virolaisilla oli sellainen historiasta kumpuava vahva kansallinen identiteetti ja ymmärrys elämästä, jota ainakaan minulla ei ollut. Uudenlaisen vapauden saavuttamisen nostama innostus näkyi luonnollisesti myös lasten elämässä. Viro jäi mieleeni maana, jossa oli jotain hyvin tuttua, mutta samalla niin vierasta. Ehkä nimenomaan tästä ajatuksesta löytyy suurin syy kiinnostukseeni Viroa kohtaan.

Keskityin opinnoissani yliopisto-opintojeni alkuvaiheista alkaen Viron historian tutkimista tukeviin opintoihin. Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitoksella oli 2000-luvun alussa tarjolla paljon Viron ja Baltian maiden historiaa käsitteleviä luentoja ja työpajoja. Tuolloin viron kieltä ja kulttuuria pystyi lisäksi opiskelemaan laajasti omana oppiaineenaan. Nämä opinnot loivat mahdollisuuden jatkaa Viron historiaan ja virolaisuuteen perehtymistä. Kävin ystäväni Tiinan esimerkin innoittamana myös yliopistovaihdossa Tarton yliopistossa. Ihastuin Tarttoon ja Viron historiaan täysillä ja päädyinkin jo pro gradu -tutkielmassani pohtimaan virolaisten kansallisen identiteetin rakentumista ja vahvistumista historian kautta.

Jyväskylän yliopiston yleisen historian emeritusprofessori Seppo Zetterbergiä on monin tavoin kiittäminen siitä, että kiinnostukseni Viron historiaa kohtaan kasvoi. Hän myös innosti minut tutkimaan nimenomaan Pätsin Virossa toteutettua kansallistunteen rakentamista ja vahvistamista. Zetterberg ohjasi graduni ja tuki ajatustani jatkaa tutkimusta väitöskirjaksi. Kiitos kannustavista sanoistasi, innostavista keskusteluista ja kiinnostavien aineistojen lähettämisestä väitösprosessin aikana.

Olen valtavan kiitollinen kaikille ihmisille, jotka ovat tukeneet ja kannustaneet minua näiden vuosien aikana. Teitä on paljon. Suoraan väitöstutkimukseen liittyvistä henkilöistä ensimmäisenä tahdon kiittää väitöskirjani esitarkastajia Turun yliopiston dosentti Pertti Grönholmia, joka toimii myös vastaväittäjänäni, ja Oulun yliopiston professori Kari Aleniusta. Tarkkanäköisten, yksityiskohtaisten ja oivaltavien kommenttienne ansiosta tutkimuksestani tuli pa-

rempi ja eheämpi kokonaisuus. Minulla oli lisäksi parhaat mahdolliset ohjaajat. Kiitos dosentti Simo Mikkonen ja professori Pertti Ahonen, että jaksoitte vaikeinakin hetkinä kannustaa ja tukea sekä uupumatta kommentoida ja vastata kaikenlaisiin kysymyksiini. Ilman teitä työ ei olisi nyt valmis. Kiitos myös työn alkuvaiheessa ohjaajanani toimineelle Satu Matikaiselle. Antamasi tuki ja neuvot tutkimussuunnitelmaa hahmotellessani ja rahoitusta hakiessani olivat kullankalliita.

Tutkimusta olisi ollut hyvin vaikea tehdä ilman rahoitusta. Kiitos kolmi-vuotisesta työskentelyapurahasta Emil Aaltosen säätiölle ja useista lyhemmistä apurahoista Jyväskylän yliopiston historian ja etnologian laitokselle ja humanistiselle tiedekunnalle. Tutkimukselleni välttämättömiä olivat monet arkistomatkat Tallinaan. Kiitos niiden ja konferenssimatkojeni kustantamisesta historian ja etnologian laitokselle, humanistiselle tiedekunnalle ja historiatieteiden valtakunnalliselle tohtoriohjelmalle.

Historian ja etnologian laitoksella oli hyvä työskennellä. Kiitos kaikille yleisen historian tutkijaseminaareissa ja koko laitoksen yhteisissä talviseminaareissa kirjoituksiani kommentoineille. Työyhteisön tuki ja kehittävä kritiikki oli tarpeellista ja tutkimusta edistävää. Kiitos myös kaikille työhuonetta kanssani vuosien varrella jakaneille. Meitä oli samassa tilassa parhaimmillaan kymmenen, mutta työt silti edistyivät. Puheliana ihmisenä saatoin ajoittain höpötyksilläni teitä häiriköidä, mutta olen kiitollinen, että lähditte helposti mukaan pohdintoihini ja myös aloititte keskusteluja, jotka auttoivat jaksamaan ja saivat usein myös ymmärtämään jotain uutta. Erityisesti haluan kiittää tuesta, kommenteista, myötäelämisestä ja ystävyydestä teitä Anna Niiranen, Pirita Frigren ja Tuomas Laine-Frigren. Suuri kiitos kuuluu myös laitoksen johdolle, erityisesti työskentelykausieni aikaiselle laitoksen johtajalle Jari Ojalalle, hyvän ja huomioonottavan ilmapiirin luomisesta.

Työkaverit nykyisessä työssäni Alkio-opistolla ovat olleet merkittävä tukeva voima väitöskirjaa viimeistellessäni. Kiitos! Erityisen lämpimän kiitokseni haluan osoittaa Anne Mäkipellolle innostamisesta historiatieteiden maailmaan jo opiskelujeni alkuvaiheissa sekä kaikista keskusteluista ja tuesta tutkimukseni ajoittain melko raskaassa viimeistelyvaiheessa. Riikka Voipiolle suuri kiitos tärkeästä avusta tutkimuksen englanninkielisen yhteenvedon kanssa.

Anna Niemi, Tiina Vallo, Jenni Leukumaavaara, Jaana Autto, Mari Pasula, Paula Jussila, Tiina Lampinen, Heli Sahlberg, Reija-Riina Ailio ja Virve Leskinen. Minulla on paljon tärkeitä ystäviä. Osan teistä olen tuntenut lapsuudesta asti, osan opiskeluaajoista, mutta haluan tasapuolisesti kiittää teitä kaikkia. Elämä on ollut hyvä jakaa kanssanne. Olen saanut teiltä niin paljon tukea ja monenlaista apua. Tärkeää on ollut myös tehdä muuta kuin tutkimusta. Kiitos siis, että olette jaksaneet itkeä, iloita ja juhlia, keskustella ja kuunnella ja nähdä maailmaa kanssani.

Tutkimuksen tekeminen on ollut antoisaa, mutta yhtä juhlaa se ei ole ollut. Suuren perheeni tuki ja myötäeläminen niin ilon kuin pettymysten hetkinä on ollut elintärkeää. Olen ikuisesti kiitollinen äidilleni Eeva Leukumaalle ja isälleni Antero Leukumaalle siitä, että minua on kannustettu tekemään sitä, mitä haluan.

an. Valintojani on aina tuettu ja minua on ymmärtäväisesti lohdutettu, kun valintani eivät ole olleet parhaita mahdollisia tai elämä on muuten tuntunut vaikealta. En olisi voinut mitenkään saada parempia vanhempia. Siskolleni Riikka Reimanille olen velkaa paljon enemmän kuin pystyn koskaan takaisin maksamaan. Kiitos, että olet ystäväni ja ihminen, johon olen aina voinut turvata ja luottaa. Myös veljeni Hannu-Pekka Leukumaa ja Markus Leukumaa sekä kälyni Elina Leukumaa ja lankoni Kai Reiman ansaitsevat suuret kiitokset huolieni kuuntelemisesta ja jatkuvasta kannustamisesta. Pientä Lassi Reimania haluan kiittää lisävauhdin tuomisesta suureen perheeseemme sekä opettavaisesta seurasta. Kiitos teille kaikille siitä, että elämäni ei ole ollut pelkkää työtä ja tutkimusta. Usein silloinkin, kun olisi pitänyt kirjoittaa, oli tärkeämpää pelata kanssanne Menolippua. Kotiin Ylitorniolle on ollut aina hyvä tulla. Kiitos myös avioliiton laajentamalle perheelleni. Anoppini Ulla Autto kiitos tuesta, kannustuksesta ja huolenpidosta. Kummipojalleni Hugo Valkamalle kiitos hauska seurasta ja ajattelua herättävistä historiaankin liittyvistä kysymyksistäsi. Kiitos myös siitä kiinnostuksesta, jota te kaikki olette osoittaneet tutkimusalaani ja -aiheittani kohtaan, vaikka teidän kaikkien omat kiinnostuksen kohteet ovat erilaisia.

Viimeisenä haluan kiittää minulle kaikkein tärkeintä, omaa pientä perhettäni. Tuomo, en olisi tässä ilman ehdotonta tukeasi. Kiitos, että olet yli kymmenen vuotta elänyt ensin graduani ja sitten väitöskirjaani. Päähäni ei ole välillä paljon muuta mahtunut, mutta aina olet kannustanut ja välillä tarpeellisesti tuuppinut jatkamaan. Joskus olisin halunnut vain luovuttaa, mutta onneksi et antanut. Kiitos, että elämäni on aina kuulunut myös paljon muuta kuin työtä. Pienelle rakkaalle pojalleni Reidarille olen joka päivä kiitollinen niin monista asioista. Pidät aktiivisuudellasi, innollasi ja läsnäolollasi jalkani maassa ja pääni kunnossa. Omistan tutkimukseni sinulle, joka teet kaikesta merkityksellistä.

Korpilahdella vappuaattona 30.4.2018

Saila Leukumaa-Autto

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	11
1.1	Tutkimusaihe ja tutkimuksen tavoitteet.....	11
1.2	Tutkimuksen teemat ja rakenne	15
1.3	Tutkimusmenetelmät, lähteet ja kirjallisuus.....	18
2	TEORIATAUSTA, KÄSITTEET JA KANSALLISMIELINEN TOIMINTA PÄTSIN AJAN VIROSSA.....	25
2.1	Nationalismi, kansallinen identiteetti ja politiikka.....	25
2.1.1	Historiapolitiikka ja kansalliseen identiteettiin vaikuttaminen	31
2.1.2	Kielipolitiikka ja kansalliseen identiteettiin vaikuttaminen ...	39
2.2	Virolaisuuden rakentaminen ja vahvistaminen sekä tutkimuksen rajaukset	44
2.3	Historia- ja kielipoliittisten kampanjoiden tausta, perusteet ja esikuvat	54
2.4	Kansallisten hankkeiden rahoitus	62
2.5	Propagandan määritelmä ja propaganda 1930-luvun Virossa.....	64
2.6	Propagandayksikkö – keskeisin valtiollinen toimija kansallisissa kampanjoissa	67
3	VIRON JA VIROLAISUUDEN HISTORIA	73
3.1	Virolaisuuden synty ja virolainen kansallinen identiteetti.....	74
3.2	Itsenäinen Viro – ääriparlamentarismista autoritaarisuuteen	78
3.2.1	Pätsin järjestelmän autoritaarinen luonne.....	83
3.3	Itsenäisen Viron kansainvälinen asema	86
3.4	”Vaikenevan aikakauden” johtajat.....	89
4	KANSANTAIDEKAMPANJAT – VANHAN VIROLAISEN KULTTUURIN ELVYTTÄMINEN	93
4.1	Yleisestä kansanperinnetoiminnasta valtiolliseen kansantaiteiden elvyttämiskampanjaan	94
4.2	Valtion ja kansanperinnetoimijoiden yhteiset ja eriävät intressit.....	99
4.3	Toteutus ja propaganda	110
4.3.1	Virolaisjohtajat ja historiapolitiikka kansantaidekampanjoissa	111
4.3.2	Kampanjoissa toimineiden laitosten ja järjestöjen toteuttama yleinen propaganda	123
4.3.3	Kampanjajulkaisut propagandavälineenä.....	140

4.4	Historiapolitiittisen kansantaiteiden elvyttämiskampanjan merkitys.....	158
5	NIMIEN VIROLAISTAMISKAMPANJA	160
5.1	Etu- ja sukunimien virolaistaminen.....	161
5.1.1	Nimien virolaistamisesta kansallismielinen teko.....	162
5.1.2	Nimien kansallistamisen perusteet ja tavoitteet.....	165
5.1.3	Kansalaisyhteiskunnan pohjalta valtion talutusnuoraan – Nimikampanjan toimijat	169
5.1.4	Toteutus ja kampanjapropaganda.....	179
5.1.4.1	Asetukset ja ohjeet	179
5.1.4.2	Laitosten, toimikuntien ja järjestöjen propagointitavat .	184
5.1.4.3	Nimikampanja osana laajempaa kansallisuusstrategiaa – virolaisjohtajien ja kampanjatoimijoiden puheet.....	212
5.1.4.4	Nimien historiasuhde – propagandajulkaisut.....	220
5.1.5	Suhtautuminen kampanjaan – puolesta ja vastaan.....	227
5.1.6	Henkilönimien virolaistamiskampanjan tavoitteiden täytyminen ja merkitys.....	236
5.2	Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistaminen	238
5.2.1	Virolaistamisajatuksista käytännön toimiin.....	238
5.2.2	Karttanäkymä ja katukuva virolaiseksi valtion ohjauksessa – tavoitteet ja toimijat.....	240
5.2.3	Kohti virolaista nimitystä - toteutustavat ja kampanjapropaganda	243
5.2.3.1	Pyrkimys virolaiseen nimitykseen – paikkakunnat, kadut ja julkiset paikat sekä kiinteistöt	247
5.2.4	Valtion ohjauksessa käyty aikalaiskeskustelu vierasperäisyyden poistamisesta ja toteutettu kampanjapropaganda	268
5.2.5	Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiskampanjan tavoitteiden toteutuminen ja merkitys	274
6	KANSALLISEN IDENTITEETIN RAKENTAMINEN JA YHTENÄISTÄMINEN KANSALLISIN KAMPANJOIN PÄTSIN VIROSSA	277
	YHTEENVETO (SUMMARY).....	288
	LÄHTEET	298
	LIITTEET	313

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimusaihe ja tutkimuksen tavoitteet

Viro haki 1930-luvulla paikkaansa itsenäisenä valtiona. Itsenäisyyden vakiinnuttaminen ja säilyttäminen oli vuonna 1918 itsenäisyysjulistuksensa antaneen valtion tärkein tehtävä. Virolaiset oli saatava yksimielisiksi ja vahvan kansallisen identiteetin sisäistäneiksi, koska virolaisjohtajien mukaan sisäisesti vahva ja rauhallinen valtio myös säilyisi paremmin itsenäisenä. Maaliskuussa 1934 Konstantin Päts ja Johan Laidoner olivat kaapanneet vallan Virossa ja omien sanojensa mukaan pelastaneet sen Vapaussoturien liiton (vapsit) diktatuurilta, joka olisi lopulta johtanut itsenäisyyden menetykseen. Lisäksi virolaisjohtajat totesivat kansan jakautuneen vapsien äärioikeistolaisen propagandan sekä oman edun tavoitteluun kannustaneen 1920-luvun ääriparlamentaarisen politiikan seurauksena. Niinpä kansa oli hoidettava terveeksi yhtenäisyyteen ja kansallisen identiteetin vahvistamiseen tähtäävällä politiikalla.

Päts hallitsi Viroa itsevaltaisesti maaliskuusta 1934 vuoteen 1938 asti apunaan sotaväen ylipäällikkö Laidoner sekä sisä- ja pääministerinä toiminut Kaarel Eenpalu (vuoteen 1935 asti Karl Einbund). Eenpalun hallitus erosi lokakuussa 1939, minkä jälkeen pääministeriksi nimitettiin Jüri Uluots. Vuonna 1938 Virossa palattiin virallisesti parlamentarismiin, mutta Päts valittiin autoritaarisena säilyneen Viron ensimmäiseksi presidentiksi ja hänellä kumppaneineen säilyi keskeinen rooli valtion johdossa. Muodollisesti Päts oli vallassa Viron tasavallan itsenäisyyden menetykseen kesäkuuhun 1940 asti.

Aikakautta on nimetty usein ”vaikenevaksi kaudeksi”¹ tai yksinkertaisesti Pätsin kaudeksi, mutta ajanjaksosta puhuttaessa voitaisiin myös perustellusti puhua Pätsin-Laidonerin-Eenpalun Virossa. Kaikilla kolmella oli suuri valta Virossa. Uusin tutkimus on korostanut aiemmin vähemmän huomioidun

---

¹ Pätsin autoritaarisesta hallintokaudesta puhutaan usein Viron historiassa termillä vaikeneva tai hiljainen kausi. Kaarel Eenpalu puhui ensimmäisenä ”vaikenevasta kaudesta” (*”vaiknev ajastu”*). (Raun 1989, 150.)

Eenpalun roolia Viron sisäpolitiikassa Pätsin aikakauden ja järjestelmän tärkeimpänä puolestapuhujana ja ideologina. Viron historiaa laajasti tutkineen emeritusprofessori Seppo Zetterbergin mukaan henkilöiden kautta aikakautta luonnehdittaessa olisi nimenomaan sopivinta puhua Pätsin–Eenpalun Virossa.² Tutkimuksessa puhun tästä huolimatta yksinkertaisuuden vuoksi Pätsin Virossa, vaikka Eenpalun merkityksen näen järjestelmässä ja erityisesti kansallisissa kampanjoissa hyvin suurena.

Aikakauden poliittista ilmapiiriä luonnehti Zetterbergin mukaan virolais-kansallinen ideologia, jonka merkeissä propagoitiin kansallista optimismia ja korostettiin Viron historiallista menneisyyttä ja sen merkitystä. Kansallismielisyyden vahvistamisen lisäksi keskeistä Pätsin järjestelmässä oli kansan yhtenäisyyden ja solidaarisuuden kasvattaminen. Nämä kaikki piirteet olivat ominaisia myös muiden autoritaaristen valtioiden ideologioissa. Tosin Pätsin ajan johtajat kielsivät järjestelmän autoritaarisuuden ja puhuivat esimerkiksi ohjatusta demokratiasta, joka erosi demokratiasta ainoastaan ulkoiselta muodoltaan, sisällön ollessa demokraattinen. Lisäksi he puolustivat tilannetta kertomalla demokratian aina olevan jollain tapaa ohjattua. Uluotsin mukaan Pätsin Viron perustuslaki lähti ajatuksesta, jossa yksilövapaudet oli järjestetty koko yhteiskunnan ja valtion hyöty huomioiden. Kansalaisoikeudet jäivät valtion etujen varjoon. Lisäksi valtion edusta päättänyt piiri oli pieni ja ulkoparlamentaarisin keinoin valittu. Pätsin ajan aikalaiskirjallisuutta ja myöhemmin julkaistuja teoksia lukiessa syntyy mielikuva, että kaikki Virossa olivat lopulta samaa mieltä siitä, että laaja demokratia oli aiheuttanut vain ongelmia ja Pätsin järjestelmällä sairas kansa voitiin hoitaa terveeksi. Vasta tämän jälkeen kansa olisi valmis vähitellen ottamaan jälleen laajemmin vastuulleen valtion hoitamisen. Pätsiin lähipiireineen luotettiin ja johtajien uskottiin tietävän, mikä oli kansan etu ja miten kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi oli paras toimia. Tämä kuva on luonnollisesti liioitteleva. Historiantutkija Toomas Karjahärm esimerkiksi huomauttaa, että Pätsin järjestelmän ja myös kansallisten kampanjoiden vastustus oli laajaa ja ulottui ääriä laidoilta toiselle, kommunisteista vapseihin.³

Kansallisen identiteetin vahvistaminen ja kansan yhtenäistäminen olivat valtiojohdon politiikassa keskeisiä tavoitteita 1930-luvulla. Niiden kautta pyrittiin valtion sisäiseen rauhoittamiseen ja itsenäisyyden vahvistamiseen ja vakiinnuttamiseen. Tässä väitöskirjatutkimuksessani tarkastelen kansallisen identiteetin rakentamista ja kohottamista sekä kansan yhtenäistämistä historia- ja kielipolitiikan keinoin Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940.

Tutkimukseni pääkysymys on:

Miten kansallisia kampanjoita käytettiin Pätsin aikakaudella virolaisten kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen?

Alakysymykset ovat:

Millaista virolaisuutta valtio pyrki luomaan historia- ja kielipoliittisten kampanjoiden kautta?

² Taska 1971, 129–130; Zetterberg 2007, 560–562; Pajur 2005, 102.

³ Karjahärm 2001, 286–288; Zetterberg 2007, 560–562.

Mitä seurauksia historia- ja kielipolitiikalla oli Pätsin aikakauden Virossa?

Pääkysymys jakautuu siis kahteen alakysymykseen, joiden kautta tarkastelen tarkemmin kahta kansallista kampanjaa: kansantaiteen elvyttämiskampanjaa ja nimien virolaistamiskampanjaa. Kansantaidekampanjalla historiakulttuurista tehtiin valtion toimin historiapolitiikkaa. Nimien virolaistamiskampanjalla oli sekä historiapolitiittinen että kielipoliittinen ulottuvuus. Historiapolitiikka laajasti määriteltynä on historian käyttöä, jolla pyritään vaikuttamaan historiakulttuuriin ja ihmisten historiatietoisuuteen ja usein myös yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.⁴ Kielipoliittisella toiminnalla tarkoitan kielen aseman vahvistamiseen ja yhtenäistämiseen pyrkivää valtion ohjaamaa toimintaa.⁵ Palaan näiden käsitteiden tarkempaan määrittelyyn myöhemmin. Tarkastelen siis kahta kansallismielistä kampanjaa Pätsin järjestelmän identiteettipolitiikan välineenä. Pyrin myös arvioimaan näiden toimien vaikutuksia Pätsin aikakauden jälkeen, joskin tästä on oman lähdeaineistoni valossa mahdoton esittää mitään kovin täsmällistä.

Väitöskirjani tavoitteena on antaa monipuolinen kuva kansallisen identiteetin luomisesta ja virolaisuuden kohottamisesta sekä tarkastella Pätsin aikakauden politiikan seurauksia 1930-luvun Virossa. Tutkimuskohteena on nimenomaan valtaväestön yhtenäistäminen. Virossa uskonnolla tai rotuajattelulla ei ollut varsinaisesti roolia kansallisen identiteetin luomisessa. Kielivähemmistöt eivät olleet 1930-luvulla ongelma virolaisille ja vaikka nimien virolaistamiskampanja pyrki virolaistamaan vierasperäiset nimet, niin eri kieli- ja kulttuuri-vähemmistöille oli annettu kulttuuriautonomia eikä heidän oikeuksiaan pyritty varsinaisesti polkemaan. Tosin esimerkiksi baltiansaksalaisten asema yhteiskunnassa oli heikentynyt sitä mukaa kuin virolaisten merkitys oli kasvanut.

Yleisesti viron kielellä oli kansallisessa identiteetissä ja sen luomisessa merkittävä osuus, mutta virolaisjohtajien virolaisuuden määritelmä sisälsi myös Viron alueella asuvat kielivähemmistöt ja määritteli virolaisiksi alueella asuvat, jotka halusivat olla Viron kansalaisia ja tunsivat virolaisuuden omakseen.⁶ Tosin näin ideaali tilanne ei todellisuudessa ollut ja kansallismielinen politiikka heikensi vähemmistökansojen yhteiskunnallisia mahdollisuuksia. Esimerkiksi toimiminen omalla kielellä heikentyi ja korkeamman koulutuksen saamiseksi viron kielen taito alkoi olla välttämättömyys. Erityisesti suhteutuminen vähemmistökansoihin oli virolaisuuden korostamisen myötä muuttunut näkyvämmiin negatiiviseksi. Vähemmistökansoja ei varsinaisesti sorrettu, mutta esimerkiksi baltiansaksalaisten huonommaksi muuttunutta asemaa todisti se, että Hitlerin kutsuttua ulkosaksalaiset Saksaan vuonna 1938, suurin osa baltian-

⁴ Esimerkiksi Hentilä 2001, 28–30; Torsti 2008a, 62–65.

⁵ Esimerkiksi Piri 2001, 23–24; Takala 1993, 54–56.

⁶ Esimerkiksi UE 17.2.1936, 4. Üksmeel ja meeiekindlus viivad sihile. Et riigikord kujuneks kindlaks, selleks kutsume kokku Rahvuskogu. Peaministeri asetäitja K. Eenpalu kõneles kogu maale; UE 25.5.1936, 3. Narwa jogi ei tohi iialgi sattuda wõõra wõimusesse. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner avas Krivasoos vabadussõja mälestussamba.

saksalaisista lähti nopeasti Virosta. Toisaalta natsihallinto pitkälti myös pakotti heidät vastaamaan tähän ”kutsuun”. Joka tapauksessa monet baltiansaksalaiset tunsivat 1930-luvulla suurempaa yhteenkuuluvuutta Saksaan kuin vuosisataiseen kotimaahansa, vaikka suurin osa heistä ei ollut koskaan asunut Saksassa. Pätsin ajan kansallismielisellä politiikalla oli osaltaan vaikutusta tähän, vaikka kehitys oli alkanut jo oikeastaan kansallisen heräämisen aikakaudelta lähtien. Muiden vähemmistökansojen tilanne oli hieman parempi, vaikka samat esimerkiksi kielen aiheuttamat rajoitukset mahdollisuuksissa koskivat myös niitä. Suhtautuminen baltiansaksalaisiin entisenä hallitsevana ryhmänä oli kuitenkin jyrkempää kuin muihin ja esimerkiksi nimikampanjoiden pääasiallisena kohteena olivat saksalaisnimet ja yleensäkin saksan kielen poistaminen virolaisesta katukuvasta ja yhteiskunnasta.

Kansallisen identiteetin rakentamista 1930-luvun Virossa ei ole tutkittu vielä tarpeeksi kattavasti, joten väitöstutkimuksellani on merkitystä sekä Viron historian tutkimuksena että yleistettävänä historia- ja kielipoliittisena tutkimuksena. Pätsin aikakausi on nostettu Virossa uudelleenitsenäistymisen jälkeen jopa idealistisesti ja nostalgisesti jalustalle ja ajanjaksosta on tarpeen luoda monipuolisempi ja tarkempi kuva kuin tähän mennessä on tehty. Uudelleenitsenäistymisen jälkeen virolaisille tutkijoille oli tärkeää tutkia neuvostoaikaa, ja ensimmäisen itsenäisyyden ajan tutkimus jäi luonnollisesti toissijaiseksi. Tosin 2000-luvulla Pätsin aikaa on alettu tutkia enenevästi myös Virossa ja tutkimukseni sopii täydentämään ja monipuolistamaan tieteellistä keskustelua, jota Pätsin aikakaudesta käydään niin Virossa kuin Suomessa. Esimerkiksi Martti Turtola teoksissaan *Konstantin Päts. Suomi ja Viro eri teillä* ja *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939–1940* sekä Magnus Ilmjärv vuonna 2004 ilmestyneessä väitöskirjassaan *Silent submission: formation of foreign policy of Estonia, Latvia and Lithuania: period from mid- 1920's to annexation in 1940* pohtivat virolaisjohtajia ja Pätsin autoritaarista järjestelmää ja niiden merkitystä Viron itsenäisyyden menetykseen. Historioitsija Jaak Valge artikkelissaan ”Konstantin Päts, 12. märts ja Moskva” kumosi Ilmjärven tulkintoja esimerkiksi Pätsin poliittisesta sitouttamisesta taloudellisten sopimusten kautta Neuvostoliittoon tai sen etujen ajamiseen. Seppo Zetterberg pohti myös laajassa yleisesityksessään *Viron historia* autoritaarisen järjestelmän vaikutusta virolaiseen yhteiskuntaan ja vallinnutta demokratiavajetta, mutta ei asetu suoranaisesti tukemaan esimerkiksi Turtolan ajatuksia siitä, kuinka merkittävä rooli Pätsillä ja Laidonerilla oli Viron itsenäisyyden menetykseen. Pätsin järjestelmää ja sen vaikutuksia arvioivat myös esimerkiksi Toomas Karjahärm ja Väino Sirk vuonna 2001 julkaistussa teoksessaan *Vaim ja võim. Eesti haritlaskond 1917–1940*.⁷

Keskustelua Pätsin aikakaudesta siis käydään, mutta syvemmälle aineistopohjaiselle analyysille, erityisesti kansallismielisen politiikan merkityksistä, on tarvetta. Pohdin tätä Viron itsenäisyyden vahvistamiseen liittyen esimerkiksi virolaisjohtajien kampanjoihin liittyneistä puheista ja toiminnasta. Lisäksi käsit-

---

⁷ Ilmjärv 2004a; Karjahärm ja Sirk 2001; Turtola 2002; Turtola 2008; Valge 2007; Zetterberg 2007.

telen Pätsin autoritaarisen järjestelmän luonnetta kansallispoliittisen toiminnan näkökulmasta.

Kansallinen identiteetti ja se, miten se on muotoutunut, vaikuttaa Virossa tänä päivänä esimerkiksi siihen, minkälaisia asioita kansalaisuuden saaminen Virossa edellyttää ja miten vähemmistöihin suhtaudutaan. Venäjä on syyttänyt Viroa venäläisvähemmistön syrjimisestä ja Virossa on ollut aiheeseen liittyen useita mellakoita viime vuosina. Kuten esimerkiksi vuoden 2007 pronssisoturi-kiista, jossa menneisyyden hallinta ja yleinen historiapolitiikka olivat suuressa roolissa.⁸ 1930-luvun kansallisen identiteetin rakentamisessa venäläisyys ei ollut varsinaisesti hyökkäyksen kohteena ja esimerkiksi Venäjän tutkimuksen professorin Timo Vihavaisen mukaan venäläisyys oli suhteellisen hyvin siedettyä⁹, mutta myös myöhempi kansallisuusaate rakentuu kansallisesta heräämisajasta lähtien luodun ja 1930-luvulla vahvistetun kansallisen identiteetin pohjal- le, johon toki vaikuttaa myös neuvosto aika. Esimerkiksi historioitsija Klas-Göran Karlssonin mukaan nykyvirolaisten kansallinen identiteetti on rakentunut niin aiemman itsenäisyyden ajan kuin neuvostoajan kokemusten pohjalle.¹⁰

Väitöskirjatutkimukseni tarkoituksena on osaltaan valottaa historiallisia syitä sille, miksi virolaiset eivät tee myönnytyksiä venäläisvähemmistölleen ja suhtautuvat hyvin suojelevasti kansalliseen identiteettiinsä, kieleensä ja kansallistunnetta ilmentäviin symboleihin. Vaikka venäläiset eivät olleet virolaistamistoimien pääkohteena, teki etnisesti virolaisten kansallisen identiteetin vahvistaminen kaikista kulttuuriautonomian tai joidenkin paikkakuntien enemmistön muodostaneista vähemmistökansoista ainakin jossain määrin ulkopuolisia. Tämä osaltaan vaikutti siihen, että niin neuvostomiehistyksen kuin välissä olleen saksalaismiehistyksen aikaan virolaiset palautettiin tavallaan vieraiksi omassa maassaan. Ainakin osittain tästä toimintatavasta johtuen kierre jatkui myös uudelleenitsenäistymisen aikaan, kun neuvosto aikana Viroon muuttaneita venäläisiä alettiin kohdella paikoin syrjivästi, erityisesti jos vironvenäläiset eivät omaksuneet virolaiskansallista identiteettiä, viron kieltä ja tietynasteista virolaisuuden ylivaltaa valtiossa. Vahva virolainen ja venäläinen identiteetti, joka vanhastaan kansoilla oli myös Viron sisällä, joutuivat törmäyskurssille.

1.2 Tutkimuksen teemat ja rakenne

Väitöskirjatutkimukseni jakautuu kahteen kansallisen identiteetin rakentamiseen ja kansallistunteen kohottamiseen tähänneeseen teemaan: historiakulttuurin rakentamiseen ja historiapolitiikkaan, sekä kielipoliittisiin hankkeisiin ja toimiin. Tutkimuksen laajana teoreettisena viitekehystenä on nationalismin tutkimus, tarkemmin määriteltynä historiapolitiikan ja

---

⁸ Grönholm 2010, 82–83.

⁹ Vihavainen 2013, 67.

¹⁰ Karlsson 1998, 18–19.

kielipoliittisen toiminnan tutkimus. Teemoja yhdistää valtion osallisuus ja toimien suuntaaminen koko kansalle. Valtion tukemilla historia- ja kielipoliittisilla toimilla ja hankkeilla pyrittiin rakentamaan ja vahvistamaan virolaisten kansallista identiteettiä. Tutkimuskohteena on siten valtiollisten toimijoiden toiminta ja propaganda kieli- ja historiapolitiisiin hankkeisiin liittyen. Tutkimuksessani hahmotan tätä kenttää erityisesti hallinnon osana ja suoraan sisä- ja pääministeri Eenpalun alaisuudessa toimineen propagandayksikön toiminnan kautta. Propagandayksikkö oli keskeisin valtiollinen toimija virolaiskansallisten hankkeiden toteuttamisessa ja keskeistä tutkimukselleni on nimenomaan kansallisten kampanjoiden propagointi ja valtion osallisuus tässä.

Historiakulttuuria ja historiapolitiikkaa käsittelevässä osuudessa tutkin historian käyttöä vanhan virolaisen kansankulttuurin elvyttämiseen ja virolaisen kulttuurin edistämiseen pyrkineissä kansallisissa kampanjoissa. Näistä suurimmat olivat kansanpuku- ja kansantanssikampanja. Tutkimuskohde poikkeaa perinteisemmästä historiapolitiikkaan kohdistuneesta tutkimuksesta, sillä yleisimmin historiapolitiikkaa, toisin sanoen lähinnä valtion toteuttamaa historian tavoitteellista käyttöä, tutkitaan esimerkiksi historioitsijoiden kirjoituksista tai valtion johdon puheista.¹¹ Tämänäköiset historiapuheet ovat tässäkin yhtenä lähteenä, mutta tutkimus keskittyy puheisiin, jotka liittyvät vanhan virolaisen kansankulttuurin elvyttämiseen liittyneisiin kampanjoihin. Tämän hankkeen tekee historiapolitiikasta mielenkiintoiseksi se, että siinä eri tavoin tehtiin nuoren kansallisvaltion historiainnostuksesta ja koko ajan kehittyvästä historiakulttuurista valtion mukaantulolla historiapolitiikkaa. Tällä pyrittiin vahvistamaan kansallista sisäistä ja ulkoista vahvuutta sekä myös oikeuttamaan Pätsin autoritaarinen järjestelmä.

Historiapoliittinen toiminta oli Virossa hyvin monipuolista ja historian avulla pyrittiin rakentamaan virolaisille vahva menneisyyteen ankkuroitu kansallinen identiteetti. Historian tapahtumien käyttö ja soveltaminen oli valikoitua. Esimerkiksi virolaisjohtajien puheissa kansan vanhoihin perinteisiin ja historiaan liittyen korostettiin tiettyjä kansallistunteen rakentamiselle edullisia tapahtumia ja myyttejä, kun taas vastaavasti unohdettiin tapahtumia ja asioita, jotka olisivat mahdollisesti toimineet virolaisia erottavina tekijöinä. Unohtaminen on merkittävä, mutta hieman hankalammin tutkittava osa muistikulttuuria ja esimerkiksi historiatietoisuuden rakentamista. Tähän liittyen Rogers Brubaker ja Margit Feischmidt ovat artikkelissaan ”1848 in 1998: The Politics of Commemoration in Hungary, Romania, and Slovakia” käsitelleet sitä, kuinka historiapolitiittisten tavoitteiden vastaiset teemat tai tapahtumat voidaan jättää huomioitta tai esimerkiksi yleistää niiden merkitys osaksi jotain suurempaa kehityskulkua. Tällöin voidaan huomioida muun muassa pitkän aikavälin vaikutuksia, kuten liberalisaatiota tai demokratisoitumista, ja jättää tarvittaessa tapahtumien välittömät syyt ja seuraukset huomioitta. Jos taas jonkin asian tai sen merkitysten unohtaminen tai huomioitta jättäminen ei ole vaihtoehto, niin yksi

---

¹¹ Esimerkiksi Grönholm 2001; Grönholm 2011; Hentilä 2001.

mahdollisuus on uudelleenpainottaa se, jolloin asiasta korostetaan uusia puolia tai muutetaan sen merkitystä. Tämän jälkeen voidaan purkaa esimerkiksi kansallisia myyttejä, jotka tapahtuman tai asian ympärille on rakennettu.¹²

Historiapolitiikkaa esimerkiksi Unkarin lähihistoriassa ja myös nykyhetken politiikassa tutkinut Heino Nyysönen käsittelee myös paljon unohtamisen ja muistamisen problematiikkaa. Unkarissa on vuosikymmeniä vaikutettu vahvasti kansaan ja politiikkaan historian kautta. Nykyisyyttä on hallittu nimenomaan muokkaavalla ja valikoivalla historian muistamisella. Esimerkkinä tästä voi mainita sen, kuinka Unkarissa juhlistetaan näyttävästi esimerkiksi vuoden 1956 kansannousun alkamispäivää (23.10.). Aiemmin samalla juhlittiin kyseistä päivää myös päivänä, jolloin Unkari muutti ensimmäisenä entisen itäblokin maista järjestelmänsä kansantasavallasta tasavallaksi. Vuonna 2012 hyväksytyssä uudessa perustuslaissa kuitenkin vuoden 1989 merkitys poistettiin juhlinnasta. Nyysönen mukaan Unkarissa historiaa käytetään poikkeuksellisen vahvasti nykyhetkessä ja kansalliseen identiteettiin vaikuttamisessa. Osana tätä kulloiseenkin tilanteeseen sopimattomat historialliset tapahtumat hävitetään kollektiiviseen muistamiseen ja muistuttamiseen tähtäävästä toiminnasta. Unohtaminen voi olla keino yhdistää ja antaa anteeksi, mutta pohdinnan kohteeksi nousee tuolloin unohtamisen vapaaehtoisuus. Unohtamiseen pakottaminen tai jonkun tapahtuman poistaminen virallisesta historiasta tai sen muistelusta ei kuitenkaan usein toimi yhdistävästi, vaan ennemminkin jyrkentää yhteiskunnallisia vastakkainasetteluja ja syventää kahtiajakoisuutta, kuten Unkarissa on tapahtunut.¹³

Kielipolitiikkaa käsittelevässä osuudessa tutkin nimien virolaistamiskampanjaa. Viron kielen asemaa vahvistettiin 1930-luvulla esimerkiksi lakiasetuksilla, joilla viron kielen ensisijaisuutta korostettiin niin kaupunkikuvassa kuin virolaisissa tuotteissa. Kieliasetuksiin nojaten vieraskieliset nimet haluttiin hävittää. Nimien virolaistamiskampanja oli suurin ja merkittävin Pätsin aikakauden kansallisista hankkeista. Kansallismieliset virolaiset kansalaisjärjestöt olivat aloittaneet nimien virolaistamisen puolesta toimimisen heti Viron itsenäistyttyä, mutta vasta Pätsin aikana valtio lähti tukemaan sitä aktiivisesti ja siitä muodostui laaja kansallinen hanke. Nimikampanja kesti koko Pätsin kauden ja vierasperäisten suku- ja etunimien lisäksi pyrittiin virolaistamaan paikkakuntien, julkisten paikkojen, kiinteistöjen ja katujen nimet. Nimikampanja oli kielipoliittinen kampanja, mutta sillä oli tämän lisäksi historiapoliittinen ulottuvuutensa. Virolaisten historia haluttiin valtion toimin puhdistaa saksalaisperäisistä merkeistä. Tämä kampanja kohdistui nimenomaan saksalaisnimiin, sillä esimerkiksi Ruotsin vallan ajan merkkejä ei niinkään nähty tarpeelliseksi korvata. Esimerkiksi ruotsalaisperäisten kadunnimien nähtiin vain muistuttavan virolaisia aikakaudesta, jolla oli positiivinen merkitys Viron historiaan.

Virolaisten kansallisen identiteetin vahvistamiseen ja kansan yhtenäistämiseen pyrittiin Pätsin aikakaudella monin erilaisin hankkein. Kansallismieli-

¹² Brubaker & Feischmidt 2002, 708–709, 716–717.

¹³ Nyysönen 1999, 40–41; Nyysönen 2016, 127–128, 148–149.

nen politiikka näkyi oikeastaan koko yhteiskunnassa. Esimerkiksi kansalliset juhlat, muistomerkit, joukkotiedotus, urheilu ja tiedekin oli valjastettu virolaisuuden vahvistamiseen ja valtiolla oli esimerkiksi propagandayksikön kautta sormensa pelissä vähän kaikkialla. Kansalliseen vahvistamiseen pyrkinyt toiminta oli siis niin laajaa, että tutkimuksessa oli tehtävä valintoja sen osalta, mihin teemoihin keskitytään. Valinta tapahtui tutkimuksen edetessä, käytyäni läpi runsaasti erilaisia Pätsin ajan kansallistunteen nostattamisen ja kansan vahvistamisen teemoja käsitteleviä lehtiartikkeleita, arkistolähteitä ja tutkimuskirjallisuutta. Päädyin lopulta rajaamaan tutkimukseni esimerkkiteemoiksi historiapolitiittisen kansantaiteen elvyttämiskampanjan sekä historia- ja kielipoliittisen nimien virolaistamiskampanjan. Nämä molemmat olivat pitkäkestoisia, laajoja ja koko kansakunnalle suunnattuja kansallisia kampanjoita, joilla oli selkeät tavoitteensa ja järjestävät organisaationsa. Lisäksi valtio oli merkittävänä toimijana kampanjoissa, pääasiassa sisäministeriön ja propagandayksikön kautta. Pätsin aikakaudella toteutetuista kansallisista kampanjoista on olemassa niin vähän tutkimusta, että tutkimuksen teko oli pääasiassa hyvin aineistolähtöistä perustutkimusta ja siten perusteellisemmin käsiteltäviä teemoja oli rajattava. Olisin voinut tehdä myös toisenlaisia valintoja, mutta valitsemani historia- ja kielipoliittiset kampanjat kuvasivat monipuolisimmin ja selvimmin valtion toimintaa virolaisten kansallistunteen kasvattamiseksi ja kansan vahvistamiseksi.

Johdantoluvussa käsittelen vielä tutkimuksen tavoitteita, tutkimuskysymyksiä, tutkimusmenetelmiä ja lähteitä sekä kirjallisuutta. Tarkastelen varsinaisista käsittelyluvuista ulkopuolelle rajaamaani virolaisuuden vahvistamiseen pyrkinyttä kansallispoliittista toimintaa sekä tarkempia rajausperusteitani tutkimuksen toisessa luvussa, jossa käsittelen lisäksi tutkimuksen teoriaa ja käsitteitä sekä pääteemojen eli historia- ja kielipoliittisten kansallisten kampanjoiden historiallista taustaa sekä niiden merkittävimpiä toteuttajia. Luvussa kolme esittelen Pätsin aikakauden historiallista taustaa ja autoritaarista järjestelmää, Viron kansainvälistä asemaa sekä virolaisjohtajien henkilöhistoriaa. Neljännessä luvussa keskityn historiapolitiittiseen kansantaiteen elvyttämiskampanjaan ja viidennessä luvussa nimien virolaistamiskampanjaan. Päättäessä vedän yhteen tutkimuksen keskeisimmät tulokset.

1.3 Tutkimusmenetelmät, lähteet ja kirjallisuus

Alkuperäislähteinä väitöskirjatutkimuksessani käytän arkisto- ja sanomalehtiaineistoa sekä aikalaiskirjallisuutta. Tutkin virolaisjohtajien vaikutuspyrkimyksiä kansalliseen identiteettiin ja kansan yhtenäistämiseen virolaisissa sanomalehdissä julkaistuista puheista. Historiakulttuuria ja historiallista identiteettiä rakentavia ja vahvistavia toimia ja kampanjoita sekä valtion roolia niissä tutkin esimerkiksi propagandayksikön ja sisäministeriön arkistoista sekä sanomalehdistä. Kielipoliittisten kampanjoiden alkuperäislähteinä käytän toimikuntien, sisäministeriön ja propagandayksikön arkistoaineistoa sekä *Kaja*-, *Uus Eesti*- ja *Vaba Maa* -lehdissä julkaistuja

kampanjoita käsitteleviä artikkeleita, virolaisjohtajien puheita ja aikalaiskirjallisuutta. Käyttämäni aikalaiskirjallisuus on pääosin kampanjoiden toteuttamisen yhteydessä luotua propagandakirjallisuutta. Historia- ja kielipoliittisten kampanjoiden käytännön toteutusta tutkin esimerkiksi kokouspöytäkirjoista ja komiteoiden, sisäministeriön ja propagandayksikön kirjeenvaihdosta. Kirjeenvaihdosta löytyy esimerkiksi ohjeita kampanjoiden teemojen toteuttamisesta, tavoitteista, ongelmista maakunnissa ja kaupungeissa sekä raportteja tuloksista. Lisäksi kirjeenvaihdossa on yksittäisten kansalaisten suoraan sisäministeriölle, sisäministerille, valtionpäämiehelle ja komiteoille lähettämiä kirjeitä, joissa käsiteltiin kampanjoihin liittyneitä ongelmia ja esitettiin erilaisia pyyntöjä.

Tutkimusmenetelmänä käytän historialliskvalitatiivista metodia ja soveltaen laadullista sisällönanalyysia. Analyysimenetelmänä on lähilukutekniikka. Olen soveltaen käyttänyt lähteitä analysoidessani apuna monien suomalaistenkin kielipolitiikan tutkijoiden käyttämää Robert L. Cooperin luomaa menetelmää erityisesti kielisuunnittelun osapuolten, tavoitteiden, prosessien ja menettelytapojen kartoittamisessa. Olen käyttänyt tätä mallia myös muiden kuin kielipoliittisia toimia käsittelevien lähteiden analysoinnissa. Olen kysynyt lähteitä lukiessani: Kuka lähteen on laatinut? Kenelle se on tarkoitettu ja mihin tarkoitukseen? Millaisia keinoja siinä on käytetty? Missä puhe on pidetty tai teksti julkaistu? Mihin tällä on pyritty? Olen sitten pohtinut näitä vastauksia huomioiden historiallisen kontekstin ja pyrkinyt näiden kysymysten vastausten kautta vastaamaan omiin tutkimuskysymyksiini.¹⁴

Tutkimukseni on kvalitatiivisin menetelmin tehtyä aineistolähtöistä tutkimusta. Yhtenä vaihtoehtona olisi ollut vahvistaa tehtyjä havaintoja kvantitatiivisilla tutkimusmenetelmillä. Nimikampanjan osalta olen jonkin verran tehnyt määrälliseen aineistoon perustuvia havaintoja, mutta laajempien havaintojen tekeminen olisi vaatinut lisää systemaattista ja perusteellista arkistotyötä, eikä tämän tutkimuksen puitteissa siihen ollut mahdollisuutta. Tutkimus pohjaa hyvin kattavaan arkistoaineistoon, mutta niin täydellinen se ei ole, että kvantitatiivisten havaintojen tekeminen olisi ollut kaikilta osin tarpeeksi luotettavaa. Aivan kaikkia kokouspöytäkirjoja ei esimerkiksi arkistosta löytynyt ja yleensäkin erityisesti paikallisten komiteoiden pöytäkirjoihin ja kirjeenvaihtoon tutustuin esimerkinomaisesti. Monista asioista ilmeisesti sovittiin ainoastaan puhelimitse tai kasvotusten siten, että niistä jäi vain satunnaisia merkintöjä arkistoaineistoon. Kampanjan määrällisistä tuloksista arkistossa oli sen sijaan kattavaa dokumentointia ja olen niitä esitellyt, vaikka tutkimuksen pääpaino on kampanjoiden toteuttamisessa eikä niinkään tuloksissa. Tosin esimerkiksi nimien virolaistamiskampanjassa propagandatyön kannalta koko ajan tarkasti seuratulla virolaistamisten lukumäärällä oli suurta merkitystä ja määrät vaikuttivat kampanjan toteuttamiseen.

---

¹⁴ Cooper 1989, 98; Sarhimaa 2010, 52–53; Takala ja Sajavaara 2000, 237–238; Vakkila 2002, 18–19.

Keskeisin käyttämäni sanomalehti on Isänmaan liiton (*Isamaaliit*)¹⁵, *Uus Eesti*. Lehti alkoi ilmestyä syksyllä 1935. Se luotiin Pätsin puolueen äänenkannattajan *Kaja*-lehden pohjalle. *Kajan* levikki oli ollut melko vaatimaton ja se yhdistettiin ihmisten mielissä liiaksi vain talonpoikaispuolueeseen. Päts tahtoi luoda koko kansalle suunnatun lehden. *Uus Eestin* ensimmäisessä numerossa korostettiin virolaislehdistöä tutkineen Silver Mägin mukaan tarvetta saada Viroon uusi ylikansallinen päivälehti, joka käsittelisi koko kansaa kiinnostavia ja koskettavia asioita ja ajaisi yleisesti koko kansan etuja. *Kajan* toimittajat jatkoivat enemmistönä myös *Uus Eestin* toimituksessa. *Uus Eesti* oli Pätsin hallituksen pyrkimyksiä ajava lehti, jolla oli tiiviit yhteydet, esimerkiksi päätoimittajien kautta Isänmaan liiton lisäksi propagandaministeriöön. Neuvostojohto lakkautti kesällä 1940 *Uus Eestin* virolaislehdistä ensimmäisenä.¹⁶ Toinen käyttämäni merkittävä lehti, *Vaba Maa*, alkoi ilmestyä joulukuussa 1918. Se oli Viron työpuolueen äänenkannattaja. Viron työpuolueeseen kuului esimerkiksi Pätsin aikana ulkoministerinä toiminut Julius Seljamaa. *Vaba Maa* lakkautettiin keväällä 1938 syytettynä Viron ulkopoliittisten etujen vahingoittamisesta.¹⁷

Virossa vallitsi 1930-luvulla tiukahko sensuuri. Pätsin ja Laidonerin suorittaman vallankaappauksen jälkeen painettu sana joutui tehostetun valvonnan alle. Sisäministerin asetuksella joulukuussa 1934 kiellettiin sanomalehtiä ja aikakauskirjoja kritisoimasta hallitusta tai valtion johtajia. Lisäksi kiellettiin epäsovun kylväminen. Tammikuussa 1935 kielto laajennettiin koskemaan myös esitteitä ja kirjoja. Sanomalehtiä ei alistettu ennakkosensuuriin, vaan lehtien tuli itse huolehtia siitä, että painettu teksti ei ole hallitukselle vahingollista. Tällöin otettiin käyttöön jälkisensuuri, joka johti nopeasti itsesensuuriin. Asetuksen rikkomisesta selvisi lievimmillään huomautuksella ja sakoilla, mutta vakavammassa tapauksissa toimittajia vaihdettiin, julkaisu otettiin valtion haltuun tai lakkautettiin. Päts esimerkiksi takavarikoi kesäkuussa 1936 arvostetun *Postimees*-lehden ja erotutti päätoimittaja Jaan Tõnissonin, josta oli tullut keskeinen Pätsin politiikan vastustaja. Syynä oli hallituksen toiminnan arvostelu lehdesä.¹⁸

Vaba Maa -lehden päätoimittajana toiminut Eduard Laaman totesi, että autoritaarisen valtion lehdistön tuottama materiaali on aina hallituksen etujen mukaista. Lehdistö myötäilikin vahvasti Pätsin politiikkaa, mutta tämä ei tut-

¹⁵ Isänmaan liitto oli keväällä 1935 hallituksen perustama järjestö, jonka tarkoitus oli toimia yhteistyöelimenä kansan ja hallituksen välillä. Se oli ainoa poliittinen järjestö Pätsin Virossa, vaikka järjestö itse väitti olevansa entisen politiikan yläpuolella ja ajavansa valtion todellisia etuja. Järjestöllä ei ollut mitään konkreettista ohjelmaa vaan sen toiminnan päämääränä oli ainoastaan vahva Viron valtio ja isänmaa. Se ei ollut suoranaisesti järjestävänä toimijana käsittelemissäni kampanjoissa, eikä siitä tehty sellaista valtionpuoluetta kuin monissa autoritaarisissa tai totalitaristisissa valtioissa. Sen johdossa kuitenkin oli samoja henkilöitä kuin kampanjoiden ja valtion, kuten J. Soots, A. Oidermaa, H. Kukke, O. Kask ja J. Uluots. Isänmaan liitto jäi esimerkiksi Ants Ruusmanin mukaan hallituksen poliittiseksi ja kulttuuriseksi apujärjestöksi. (Karjahärm 2001, 288; Ruusman 1997, 120–121; Zetterberg 1995, 151.)

¹⁶ Mägi 1991, 136–138.

¹⁷ Graf 2000, 127; Lauk 1991, 66.

¹⁸ Made 2007, 357; Raun 1989, 151; Ruusman 1997, 115; Zetterberg 2007, 557.

kimukseni kannalta ole sikäli ongelmallista, että tarkastelen nimenomaan suureen yleisöön vaikuttamista. Parlamentaarisen opposition puuttuessa lehdissä julkaistut puheet edustavat nimenomaan valtion pyrkimyksiä.¹⁹ Virolaislehdistö oli yleensä pakotettu julkaisemaan esimerkiksi puheet siinä muodossa kuin ne sinne toimitettiin tai poliittisesti vähemmän olennaisten puheiden kohdalla vähintään yhtenvetoina. *Uus Eesti* on tutkimukseni kannalta erityisen hedelmällinen, sillä siinä julkaistiin kaikki johtajien pitämät puheet ja seurattiin tarkasti valtion tukemia kampanjoita virolaisuuden kohottamiseksi.²⁰

Käytän alkuperäislähteenä arkistolähteiden ja sanomalehdissä julkaistujen puheiden ja artikkelien lisäksi aikalaiskirjallisuutta 1930-luvulta. Ajan kieli- ja historiapolitiittiset julkaisut olivat valtion ohjailemia ja tukemia. Tutkin niistä sitä historiakäsitystä, jonka valtio halusi virolaisten sisäistävän. Tarkastelen sitä, kuinka muunneltua 1930-luvun historiankirjoitus oli sekä sitä, mitä asioita ja aikakausia siinä korostettiin ja mitä haluttiin unohtaa. Aikalaisjulkaisuista tutkin myös sitä, miten kansallisia kampanjoita propagoitiin ja miten Viron historiaa käytettiin kampanjoihin liittyneiden toimien ja propagandan oikeuttajana. Toiminnan vaikutuksen kansaan jätän pääasiassa tutkimuksen ulkopuolelle. Kampanjoiden tuloksiin perustuen pohdin kuitenkin lyhyesti myös kampanjoiden pitkän aikavälin vaikutuksia. Niillä oli oma vaikutuksensa neuvostoajan ja uudelleenitsenäistymisen ajan virolaisten identiteettiin.

Virolaisten kansallishengen nostattamisen käytäntöjä on tutkittu hyvin vähän. Kansallisiin kampanjoihin liittyvää tutkimusta ei ole juuri tehty ja yleisesti aihetta sivuavissa tutkimuksissa vain viitataan 1930-luvun kansallisiin kampanjoihin ja kuvataan niitä jonkin tietyn järjestön tai valtion laitoksen, esimerkiksi propagandayksikön, toiminnan osana²¹. Pätsin aikakauden historiapolitiikkaan keskittyvää tutkimusta ei ole tehty. Kirjallisuudessa usein vain todetaan Pätsin, Eenpalun ja Laidonerin pyrkineen muun muassa historiaa vääristelemällä luomaan Virolle kaukaista poliittista historiaa, jolla haluttiin kasvattaa virolaisten kansallista itsetuntoa.²²

Tutkimustani tukevana ja taustoittavana kirjallisuutena käytän laajasti teoksia ja artikkeleja Viron historiasta. Analyysin ja kansainvälisen vertailun tukena käytän kieltä ja historiaa identiteetin rakentamisessa käsitteleviä tutkimuksia, erityisesti Itä-Euroopan ensimmäisen maailmansodan jälkeen itsenäistyneistä valtioista. Historia- ja kielipolitiikkaa koskevat tutkimukset toimivat analyysin teoreettisena tukena. Antoisin näkökulma tutkimukseen löytyy historiapolitiikkaa käsittelevistä tutkimuksista. Seppo Hentilän ja Pilvi Torstin historiapolitiikkaa koskevat tutkimukset olivat esimerkiksi apuna tutkimukseni läh-

¹⁹ Pätsin ajan loppupuolella Viroon oli palautettu osittainen parlamentarismi, mutta edelleen järjestelmässä oppositiolla oli vähän todellista valtaa. Pätsin hallintoa sen sijaan oli kyllä kritisoitu jatkuvasti, vaikka julkinen hallinnon kritisointi oli kielletty. Koko oppositiota ei kuitenkaan missään vaiheessa tukahdutettu, vaikka Pätsin suorittaman vallankaappauksen jälkeen Vapausoturiin liiton johtajia vangittiin ja jäseniä poistettiin valtion viroista. (Esimerkiksi Zetterberg 2007, 556–562.)

²⁰ Lauk 1991, 44–46.

²¹ Esimerkiksi Grönholm 2010, 87; Zetterberg 2007, 561–562; Karjahärm 2001, 286–288.

²² Esimerkiksi Zetterberg 2007, 560–561.

tökohtia ja tutkimustehtäviä pohtiessani. Samoin esimerkiksi Heino Nyyssösen historian poliittista käyttöä ja historiapolitiikkaa käsittelevä väitöskirja *The Presence of the Past in Politics. '1956' after 1956 in Hungary* ja muistin politiikkaa koskeva artikkeli *Matka maailman keskipisteeseen – muistin politiikat ja Jerusalem* sekä historiapolitiikkaa ja historiakulttuuria monipuolisesti tutkineiden Pertti Grönholmin, Klas-Göran Karlssonin, Meike Wulfin, Jorma Kalelan ja Sirkka Ahosen tutkimukset auttoivat teoriataustan luomisessa sekä tutkimustavan ja käsitteiden sisällön määrittelyssä.²³

Tutkimukseni laajana teoriataustana on nationalismin tutkimus, johon mainitut historia- ja kielipoliittiset sekä identiteettiteoriat kuuluvat. Monitulkintaista ja laajaulotteista nationalismin sisältöä olen lähestynyt useiden jo klassikoiksi muodostuneiden nationalistitutkijoiden, esimerkiksi Benedict Andersonin, Eric Hobsbawmin, Stuart Hallin ja Anthony D. Smithin sekä uudempien nationalistitutkijoiden, kuten Rogers Brubakerin ja Pasi Ihalaisen, ajatusten kautta. Lisäksi olen käyttänyt nationalismin tutkimuksesta kirjoitettuja artikkelikokoelmia, kuten Jussi Pakkasvirran ja Pasi Saukkosen toimittamaa teosta *Nationalismit*.²⁴

Viron historian taustoittamisessa ja virolaispuheiden historiataustan selvittämisessä käytin pitkälti Viron historiaa käsitteleviä yleisteoksia, erityisesti Seppo Zetterbergin vuonna 2007 julkaistua *Viron historia* -teosta. Teos on laaja ja melko yksityiskohtainen yleisesitys Viron historiasta. Lisäksi tärkeitä yleisteoksia olivat Andres Kasekampin *Baltian historia* ja Kari Aleniuksen *Viron, Latvian ja Liettuan historia*. Pätsin ajan järjestelmään ja siihen suhtautumiseen perehtymisessä kiinnostava oli Toomas Karjahärmin ja Väino Sirkin tutkimus *Vaim ja võim – Eesti haritlaskond 1917–1940*. Muita hyödyllisiä teoksia olivat esimerkiksi Toivo U. Raunin vuodelta 1989 oleva *Viron historia* sekä Evald Uustalun *Eesti rahva ajalugu* vuodelta 2005. Martti Turtolan keskustelua herättäneitä tutkimuksia *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939 – 1940* ja *Presidentti Konstantin Päts – Viro ja Suomi eri teillä* käytin Pätsin ja Laidonerin henkilöhistorioissa ja jonkin verran taustoituksessa osoittaakseni, miten eri tavoin joitain Viron johtajien tekoja ja Viron historiaa on tulkittu.²⁵

Virolaisjohtajien puheiden ja 1930-luvun kirjallisuuden käsitellessä tarkas- ti joitain yksittäisiä tapahtumia käytin apuna kerronnan värittyneisyyden ja vaikutuspyrkimysten selvittämisessä spesifimpiä artikkeleita tai teoksia kysei- sistä tapahtumista. Esimerkiksi Viron muinaisen yhteiskunnan rakenteita selvit- täessä avuksi oli Marika Mägin artikkeli ”Eesti ühiskond keskaja lävel”, muinaista vapaussotaa valotti muun muassa Sulev Vahtren teos *Muinasaja loojang Eestis. Vabadusvõitlus 1208-1227* ja vuoden 1905 kapinointia Toivo U. Raunin artikkelit ”The Revolution of 1905 in the Baltic Provinces and Finland” ja ”Violence and activism in the Baltic Provinces during the Revolution of 1905”. Kan-

²³ Hentilä 2004; Torsti 2008; Nyyssönen 1999; Nyyssönen 2009.

²⁴ Anderson 2007; Brubaker 1996 ja 2013; Hall 1992 ja 1999; Hobsbawm 1992 ja 1994; Ihalainen 2006; Pakkasvirta ja Saukkonen 2005; Smith 1991 ja 1999.

²⁵ Alenius 2000; Kasekamp 2013; Karjahärm ja Sirk 2001; Raun 1989; Turtola 2002; Turtola 2008; Uustalu 2005; Zetterberg 2007.

sallisen heräämisen aikaa käsittelevien puheiden ja teosten kontekstoinnissa ja kansallismielisen värittyneisyyden analysoinnissa yleisesitysten lisäksi hyödyllinen oli esimerkiksi Tero Koistisen toimittama artikkelikokoelma *Kaksi tietä nykyisyyteen. Tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. Virolaisjohtajien puheet vapaussodan ajasta pysyttelevät niin yleisellä tasolla, että tutkimuskirjallisuutena käytin lähinnä Viron historian yleisesityksiä. Vapaussotaa koskevia virolaisia 1930-luvun tutkimuksia vertasin yleisteosten lisäksi myöhempiin 1990-luvun jälkeen julkaistuihin virolaisiin tutkimuksiin vapaussodasta. Vaikka virolaisjohtajien puheet eivät ole tämän tutkimuksen keskiössä, olen käyttänyt niitä ennen muuta selvittäessäni valtion roolia kampanjoissa ja siksi niitä käyttäessä täytyi huomioida niiden syntytausta ja esimerkiksi se, millaisiin yhteyksiin ne sijoittuivat ja mihin historiallisiin perusteluihin niissä nojattiin.²⁶

Pätsin henkilökuva perustuu pääosin vuonna 2007 ilmestyneeseen artikkelikokoelmaan *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist*. Laidonerin henkilöhistoriassa käytin tutkimuskirjallisuutena Turtolan teoksen ohella ulkovirolaisen Villem Saarsenin toimittamaa, Ruotsissa julkaistua teosta *Johan Laidoner*, joka on vuodelta 1953, sekä joitain Laidonerista kertovia artikkeleja. Kaarel Eenpalun henkilöhistorian selvittämisessä käytin pääasiassa niin ikään ulkovirolaisen Artur Taskan teosta *Kaarel Eenpalu*. Teoksissa, kuten usein henkilöhistorioissa, korostuu kyseisen henkilön merkittävyys omalle aikakaudelleen ja esimerkiksi Taska suhtautuu Eenpaluun Pätsin ajan suurena ja Viron parasta aina ajatelleena valtiomiehenä, eikä huomioi juurikaan Pätsin aikakauden demokratiavajetta tai Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun politiikkaa vastustajien suurta määrää. Pätsin vastaiset voimat näkyvät tutkimuksessani lähinnä poissaolemisen kautta; virolaisuutta yhtenäistämään ja nostamaan pyrkineet kampanjat eivät esimerkiksi saaneet Pätsin näkyvimmän vastustajan Jaan Tõnissonin tukea.²⁷

Pätevää Viron alueen vuosisataista historiaa koskevaa tutkimuskirjallisuutta ei ole yksinkertaista löytää, eikä sitä aina ole olemassakaan. Neuvostoajana historiankirjoitus oli pääosin kommunistisen ideologian värittämää. Käytän alkuperäislähteenä Viron itsenäisen tasavallan aikana tehtyä historian tutkimusta, mutta sen käyttö tutkimuskirjallisuutena on ongelmallista, koska myös se oli nationalistista propagandaa. Mahdollisimman objektiivisen historian löytämiseksi käytettävissä on siis lähinnä 1990- ja 2000-luvulla ilmestyneitä tutkimuksia sekä neuvostoajan ulkovirolaista historiankirjoitusta, johon pitää myös suhtautua kriittisesti, sillä sen käsittelemä Viro oli menetetty ja itsenäisyyden aikaa ei käsitelty objektiivisesti. Neuvostoajalta käytettävissä on lisäksi lähinnä keskiaikaa koskevaa tutkimusta sekä arkeologista tutkimusta, sillä niitä ei nähty niin ”vaarallisina” eikä siten sensuroitu niin tarkkaan kuin uusimman ajan historian tutkimusta. Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan ole nähnyt tarpeelliseksi niiden käyttöä, sillä tutkimuksen fokus on muualla. Viron historia

²⁶ Mägi 2003; Raun 1984; Raun 2006; Koistinen 1999.

²⁷ Saarsen 1953; Taska 1991; Turtola 2002; Turtola 2008; Velliste 2007.

on mahdollisesti eri miehitysajoista johtuen politisoituneempaa kuin monien muiden maiden historia, ja se asettaa haasteensa tutkimukselle. Tutkimuskirjallisuutta etsiessäni ja käyttäessäni olen koko ajan pohtinut kerrottavien asioiden ja tulkintojen lähtökohtia ja pyrkimystä objektiivisuuteen. Esimerkiksi on selvitettävä ja pohdittava tutkijan taustaa, julkaisuajankohtaa, julkaisun tarkoitusta ja verrattava esitettyjä asioita muiden tutkimusten johtopäätöksiin. Historiantutkija luonnollisesti tekee aina näin, mutta jokseenkin kiistanalaista historiaa tutkittaessa nämä asiat korostuvat entisestään.

2 TEORIATAUSTA, KÄSITTEET JA KANSALLIS- MIELINEN TOIMINTA PÄTSIN AJAN VIROSSA

2.1 Nationalismi, kansallinen identiteetti ja politiikka

Nationalismin tutkimukseen liittyvät käsitteet, kuten nationalismi, kansakunta, kansa, kansallinen identiteetti ja kulttuuri ovat yleisiä käsitteitä arkipäiväisessä puheessa, mutta niiden tarkka ja yksiselitteinen määrittely on mahdotonta. Johtavat nationalismin tutkijat ovat yksimielisiä oikeastaan ainoastaan siitä, että eri käsitteille on mahdotonta löytää yhtä yksiselitteistä määritelmää.

Mitä nationalismilla tarkoitetaan? Mikä erottaa sen muista aatteista? Mikä tekee siitä niin voimakkaan, että se vuosikymmenestä toiseen voidaan nähdä kansallisvaltioissa mahtivimpänä aatteena? Monet teoreetikot eri tieteenaloilta ovat tutkimuksissaan vastanneet omin tavoin näihin kysymyksiin. Sosiologian klassikkoteoreetikoista Norbert Elias on pohtinut esimerkiksi teoksessaan *Saksalaiset – Valtataistelut ja habituskehitys 1800- ja 1900-luvuilla* näitä aiheita. Hän pohdii nationalismia sen synnyn kautta liittäen sen suureen eri puolilla Eurooppaa eri aikaan tapahtuneeseen maailmankuvan muutokseen. Elämän ja ajattelun painopiste siirtyi tulevaisuudesta menneisyyteen ja nykyisyyteen. Elias liittää muutoksen keskiluokan lukumäärän ja vaikutusvallan kasvuun, jolloin uskonnollissävyytteistä ja perittyyn asemaan yhteiskunnassa pohjautuvaa maailmankuvaa alettiin haastaa monin tavoin. Tämä asennemuutos, joka tapahtui Euroopassa pääosin 1700-luvun ja 1900-luvun alun välisenä aikana on pohjana Eliaksen pohdinnoille nationalismista. Keskiluokkaisten eliittien korvatessa Euroopassa perinteisesti hallinneet aristokraattiset eliitit samastumisen kohteet muuttuivat. Samastuminen oman maan kansalaisiin vahvistui ja samastuminen saman viiteryhmän edustajiin muissa maissa heikentyi. Eliaksen mukaan tämä muutos me- ja he-kuvassa oli ratkaiseva edellytys kansallisten tunteiden, arvojen ja oppien kehittymiselle.²⁸

---

²⁸ Elias 1997, 130-132, 138.

Eliaksen mukaan myös sivilisaation ja kulttuurin käsitteet muuttuivat aikaisemmista tulevaisuuteen suuntautuneiden ryhmien me-kuvan symboleista symboleiksi ryhmille, joiden itsekunnioitus rakentui ennen muuta kollektiivisten esi-isien saavutuksista ja kansakunnan perinteestä. Kulttuurin käsitteellä oli useissa kielissä yhteyksiä yleisinhimillisiin ja moraalisiin arvoihin, mutta Eliaksen mukaan 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa käsitettä käytettiin yhä useammin 'kansallisen kulttuurin' merkityksessä, jolloin siitä hävisivät vähitellen kokonaan aiemmat humanistiset ja moraaliset konnotaatiot. Niiden sijaan alettiin korostaa menneisyyttä ja perinnettä, joka siirtyi tietyn ryhmän sisällä sukupolvelta toiselle. Elias toteaa näin tapahtuneen jopa riippumatta perinteen myönteisyydestä tai kielteisyydestä muille ryhmille tai ihmisille.²⁹

Tutkimuskohteenani on kansallinen kulttuuri tai pikemminkin kansallisen kulttuurin luomisen kautta kansallisen identiteetin rakentaminen. Kansallinen kulttuuri käsitteenä vaatii lisäselvitystä. Norbert Elias toteaa kansallisessa kulttuurissa korostetun sukupolvelta toiselle periytyvää menneisyyttä ja perinteitä. Tämä kansallinen kulttuuri ei kuitenkaan syntynyt mitenkään itsestään, vaan se oli esimerkiksi kansakuntien kansallisten heräämisten aikana hahmoteltu rakennelma, jonka alla pyrittiin uusista ja vanhoistakin kansallisvaltioista luomaan kokonaisuuksia, joissa tunnettaisiin yhteenkuuluvuutta toisiinsa. Tämä määritelmä lähestyy myös esimerkiksi Anthony D. Smithin määrittelmää kansakunnasta ihmisten muodostamana yhteisönä, jolla on nimi ja joka asuu omalla historiallisella alueellaan. Yhteisöllä on yhteisiä myyttejä ja yhteinen historia, yhteinen julkinen kulttuuri, yhtenäinen talous sekä yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet.³⁰

Eric Hobsbawm käyttää nationalismia esimerkiksi Ernest Gellnerin määrittelemällä tavalla eli tarkoittaen sillä "pääasiassa periaatetta, jonka mukaan poliittisen ja kansallisen yksikön tulee olla kongruentteja". Hobsbawm lisää tähän, että kyseinen periaate sisältää ajatuksen, että kansalaisten poliittiset velvollisuudet kansakunnan kattavaa ja sitä edustavaa hallintojärjestystä kohtaan ylittävät kaikki muut yhteiskunnalliset velvollisuudet ja ääritapauksissa kaikki muut kuviteltavissa olevat velvoitteet. Moderni nationalismi siis erottuu tällä tavoin muista vähemmän vaativista ryhmäsamaistumisen muodoista. Kansakunta ei ole mikään alkuperäinen tai muuttumaton sosiaalinen kokonaisuus. Se on sosiaalinen kokonaisuus vain siinä määrin kuin se liittyy tietynlaiseen moderniin territoriaalivaltioon, kansallisvaltioon. Hobsbawm korostaa kansakuntien syntyyn liittyvää ihmistekoista elementtiä, keksintöjen ja yhteiskunnallisen insinööritaidon merkitystä kansakuntien synnyssä. Kansakunnat eivät tee valtioita ja nationalismia vaan päinvastoin.³¹ Benedict Anderson ehdottaa kansakuntien määritelmäksi seuraavaa: "ne ovat kuviteltuja poliittisia yhteisöjä - ja ne on kuviteltu sekä sisäisesti rajallisiksi että täysivaltaisiksi. Ne ovat *kuviteltuja*, koska pienimpienkään kansakuntien jäsenet eivät voi ikinä tavata useimpia kans-

²⁹ Elias 1997, 130-132.

³⁰ Elias 1997, 131-132; Smith 1991, 14.

³¹ Hobsbawm et al. 1994, 17-19.

sakansalaisiaan, tai edes kuulla heistä, vaikka kaikkien mielissä elää kuva heidän jakamastaan yhteydestä.”³²

Norbert Eliaksen mukaan omalle kansakunnalle alettiin 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa antaa jumalallisia ominaisuuksia ja kohdistaa sellaisia syvällisiä tunteita, joita nationalismilla synnytettiin. Kansalaiset esimerkiksi käyttävät valtionsa nimeä ja sen johdannaisia tavoilla, joihin liittyy pyyhyyden ja syvän kunnioituksen sävyjä. Tämä liittyi pitkälti siihen, että yhteisöissä, joita ei yhdistänyt enää staattinen jumalalliseen järjestykseen perustunut maailmankuva, tarvittiin sellaista solidarisuutta yhteisöä kohtaan, joka perusteli esimerkiksi sen, miksi ääritapauksessa oma elämä oli uhrattava kansakunnan säilymiseksi. Eliaksen mukaan ensisijainen käyttövoima nationalismiin kehittämiseksi liittyi joko huoleen oman yhteiskunnan eheydestä ja selviytymisestä tai toiveeseen vallan lisääntymisestä. Aiemmat yksilölliset solidaarisuuden ja kiintymyksen tunteet, joita oli kohdistettu pienempiin yhteisöihin, kuten kyliin, kaupunkeihin tai ruhtinas- tai kuningaskuntiin, oli siirrettävä koskemaan suurempaa yhteisöä, valtiota. Nationalismi eroaa ratkaisevasti aikakauden muista suurista aatteista, konservatismista, liberalismista ja sosialismista siinä, että muut saavat käyttövoimansa muuttuvasta valtatasapainosta valtion sisällä ja liittyvät vain toissijaisesti kansainvälisiin suhteisiin. Nationalismi sen sijaan saa käyttövoimansa valtioiden välisestä valtatasapainon muutoksista. Lisäksi nationalismi yhdistää kaikkia valtioita, sisäpolitiikassa vallitsevista aatteista välittämättä. Oma kansa nostetaan ensisijalle ja jollain tavalla muiden valtioiden kansoista poikkeavaksi, erityiseksi. Omaa kansakuntaa luodaan erottautumalla muista.³³

Nationalismia pohdittaessa on tärkeää huomata, että nationalismiin muotoja ja ilmenemistapoja on useita. Tutkimukseni kannalta on tärkeää erottaa virolainen nationalismi esimerkiksi saksalaisesta tai neuvostoliittolaisesta nationalismista. Rogers Brubaker erottaa toisistaan maailmansotien väliseltä ajalta kotimaanationalismin (homeland) ja sisäänpäin suuntautuneen nationalismin (interward). Sisäänpäin suuntautunut nationalismi oli oman valtion alueen sisälle ja kansalaisille suunnattua, kun taas kotimaanationalismissa kohteena olivat myös samaan etniseen ryhmän tai kansaan kuuluvat muiden valtioiden asukkaat. Saksalainen nationalismi ja erityisesti kylmän sodan jälkeinen venäläinen nationalismi on ollut tällaista usein aggressiivista ja oman valtion rajojen ulkopuolelle laajennuttua ”oman kansan” etuja ajavaa nationalismia. Länsimaisten demokratioiden ja maailmansotien välisen ajan uusien ja uudelleen luotujen valtioiden nationalismi oli enemmän sisäänpäin kääntynyttä omien rajojen sisällä pysytellyttä nationalismia, joka tosin saattoi olla oman valtion sisäisten vähemmistöjen etuja polkevaa, ainakin mikäli vähemmistöt säilyttivät omia kansallisia ominaisuuksia, kuten kielen tai tapoja.³⁴ Virolainen tai esimerkiksi puolalainen nationalismi oli periaatteessa hyvin sisäänpäin suuntautuvaa, vaikka tosin esimerkiksi virolaisessa kansallismielisissä puheissa ja kampanjois-

³² Anderson 2007, 39.

³³ Elias 1997, 140–147.

³⁴ Brubaker 1996, 111–112.

sa huomioitiin myös ulkovirolaisia ja uutisoitiin näyttävästi, mikäli joku ulkovirolainen esimerkiksi virolaisti nimensä. Tällä ei kuitenkaan pyritty vaikuttamaan näiden uuden kotimaan politiikkaan tai asemaan siellä.

Useilla tutkijoilla on instrumentaalisia käsityksiä nationalismista. Esimerkiksi Paul Brassin mukaan sekä nationalismi että etniset ja kollektiiviset identiteetit ovat eliittiryhmien välineitä, joilla nämä pyrkivät saamaan laajaa tukea itselleen kilpailevien ryhmien kustannuksella. Brass toteaa identiteettien olevan jatkuvan määrittelyn ja muokkauksen kohteena. Identiteetit eivät ole muuttumattomia, vaan niihin voidaan eri tavoin vaikuttaa.³⁵ Nationalismin voi ymmärtää esimerkiksi ihmisiä yhdistävänä ja yhtenäistävänä kulttuurisena prosessina, valtion muodostukseen tähtäävänä poliittisena ideologiana, eliitin keinona hallita kansaa tai yhteenkuuluvuuden tunnetta rakentavana ja ylläpitävä tilana.³⁶

Kansallinen identiteetti on myös monella tavalla tulkittava käsite. Anthony D. Smith liittää kansalliseen identiteettiin kuuluviksi perusominaisuuksiksi historiallisen alueen tai kotimaan, yhteiset myytit ja historialliset muistot, yhteisen, laajoihin kansanjoukkoihin ulottuvan kulttuurin, yhteisen talouden sekä kaikkien jäsenten yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet.³⁷ Stuart Hallin mukaan kansakunta on symbolinen yhteisö ja siksi se kykenee luomaan tunteen identiteetistä ja uskollisuudesta. ”Kansalliset kulttuurit rakentavat identiteettejä tuottamalla merkityksiä ”kansakunnasta”, johon voimme identifioitua. Nämä merkitykset sisältyvät tarinoihin, joita kansakunnasta kerrotaan, muistoista, jotka yhdistävät nykyhetken kansakunnan menneisyyteen, ja kuvista, joita siitä konstruoidaan.”³⁸

Kansallinen identiteetti nähdään usein jonain alkuperäisenä ja muuttumattomana, joka on saattanut olla unessa, mutta on aina ollut valmis herätettäväksi. Ihmiset eivät kuitenkaan synny kansallisilla identiteeteillä varustettuina, vaan ne muodostuvat ja muuttuvat osana representaatiota ja suhteessa siihen.³⁹ Kansallinen identiteetti on ennemmin prosessi kuin valmis tuote.⁴⁰ Pasi Ihalaisen mukaan Kansallinen identiteetti on monimuotoinen käsitteellinen konstruktio, jota rakennetaan ja määritellään koko ajan uudelleen. Seuraavat sukupolvet on aina saatava omaksumaan yhteisön viralliset ja kollektiiviset arvot ja ymmärrettävä ne osaksi omaa identiteettiään, jotta kansallisen yhteisön jäsenten keskuudessa vallitsevat yhteisyyden tunteet pysyvät voimissaan.⁴¹ Pätsin Virossa kansallinen identiteetti oli oma retorinen rakennelmansa, joka nousi ajan poliittisista ja yhteiskunnallisista tarpeista.⁴²

---

³⁵ Brass 2004, 354, 360–361; Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, 30.

³⁶ Pakkasvirta ja Saukkonen 2005, 9.

³⁷ Smith 1991, 14.

³⁸ Hall 1999, 46–47.

³⁹ Hall 1999, 46–49.

⁴⁰ Saukkonen 2005, 104.

⁴¹ Ihalainen 2006, 171.

⁴² Rauhala ja Kuokkanen 2016, 28.

Menneisyyden ja kansallisen identiteetin välistä suhdetta on mahdollista tutkia esimerkiksi Olavi K. Fältin tavoin hyödyntämällä Robert P. Clarkin termodynamiikan teoriasta historian tutkimukseen soveltaman teorian ajatusta siitä, että kulttuurit ovat tarvinneet kehittyäkseen yhä uusia voimavaroja niitä uhkaavaa entropiaa vastaan. Fältin mukaan yksi tällainen voimavara on kansakunnan menneisyydestä luotu historiakuva. Historiakuva ja sen painotukset taas saattavat muuttua erilaisten etujen ja tilanteiden vaikutuksesta.⁴³

Kansallinen identiteetti ja yleensäkin käsite identiteetti on monitulkintainen ja sen käyttöä on kritisoinut esimerkiksi Rogers Brubaker.⁴⁴ Tutkimuksessani se toimii monitulkintaisuudestaan ja aiheellisesta käytön kritisoinnista huolimatta käyttökelpoisena tutkimuskohteena, sillä se on vakiintunut käyttöön nationalismitutkimuksessa. Tutkimuksessani se toimii hyvin erityisesti siksi, että valtio määritteli kansalaisten kansallistunteen ja yhtenäisyyden kasvattamisen ja luomisen kansallisten kampanjoiden päämääräksi. Kansallinen identiteetti käsitteenä sisältää nimenomaan ne merkitykset, joita Virossa pyrittiin muokkaamaan.

Pätsin Virossa yhtenäistä kansallista identiteettiä rakennettiin käyttämällä hyväksi kansakunnan menneisyydestä luotua historiakuva, jota pyrittiin vahvistamaan esimerkiksi vanhaa virolaista kulttuuria korostavalla kansantaidekampanjalla. Virolaisen kulttuurin kauas ulottuva yhtenäisyys oli enemmänkin kansallisesta heräämisajasta lähtien rakenneltu kuvitelma kuin varsinaisiin historiallisiin faktoihin perustuva tosiasia. Tosin kansanperinteiden on nähty yhdistäneen Viron alueen heimoja jo ennen varsinaisen kansallisen identiteetin omaksumista. Esimerkiksi virolainen kansatieteilijä Ants Viires on todennut, että alueellisista eroista huolimatta vanha kansankulttuuri oli selkeästi virolaisia heimoja yhdistävää ja kansanperinteet loivat virolaisista alueista oman ainutlaatuisen kokonaisuuden.⁴⁵ Tästäkin syystä vanhan kansantaiteen elvyttämiskampanjan käsitteleminen valtion historiapolitiikan esimerkkinä on perusteltua. Kansanperinteet olivat selkeästi virolaisia historiallisesti ja 1930-luvulla yhdistäviä ja osa kansalaisten historiakulttuuria, josta valtion ohjauksessa tehtiin myös historiapolitiikkaa.

Kansainvälisesti katsottuna tämä kansallisen identiteetin rakentaminen kansakunnan menneisyydestä rakennetun historiakuvan kautta ei ollut mitenkään poikkeuksellista toimintaa. Kansallisen identiteetin ja kansakunnan luominen historiaa eri tavoin käyttämällä ja vanhojen kansankulttuurin ilmene- miskuotojen tuominen ihmisten jokapäiväiseen elämään oli ja on hyvin universaali kansakuntien luomis- ja vahvistamistapa. Itäisessä Euroopassa tämä tapahtui hieman läntistä Eurooppaa myöhemmin ja prosessi oli vielä 1930-luvulla enemmän kesken kuin vanhemmissa valtioissa. Uusissa vuoden 1918 jälkeen luoduissa kansallisvaltioissa, kuten Virossa, nationalismin kehittämisen paineet olivat erityisen korkeita verrattuina vanhoihin Länsi-Euroopan valtioihin. Tosin

---

⁴³ Fält 2016, 49.

⁴⁴ Brubaker 2013, 60–65.

⁴⁵ Viires 1998, 658.

kansakuntien ja kansallisen identiteetin vahvistamista esimerkiksi historian avulla toteutetaan valtioissa jatkuvasti. Kyseessä on enemmänkin päättymätön prosessi, jonka sisältö, muoto tai kohde saattaa muuttua. Jokaista kansakuntaa ja kansaa joka tapauksessa muokataan valtionkin toimesta koko ajan.⁴⁶

Toomas Karjahärmin mukaan Virossa itsenäisen ja demokraattisen valtion luominen ei ollut vain poliittinen toimi, vaan myös suuri taloudellinen ja kulttuurinen murros. Virolaiset pääsivät ensimmäistä kertaa isänniksi omassa maassaan, jos myyttistä muinaista vapausaikaa ei lasketa, ja muutos oli hyvin dramaattinen kaikin tavoin, sillä virolaisella kansalla oli ollut hyvin vähän vapauksia ja oikeuksia baltiansaksalaisten hallitseman yhteiskunnan osana. Virolainen yhteiskunta oli kyllä alkanut muodostua jo kansallisesta heräämisestä alkaen 1800-luvun puolenvälin jälkeen, mutta Karjahärmin mukaan se oli kehittynyt saksalais-venäläisen yhteiskunnan rinnalla, ei osana. Tällä oli väistämättä vaikutusta siihen, miten itsenäisyyden aikana virolaisuus nostettiin jalustalle ja muut kulttuurit tavallaan eristettiin omien kulttuuriautonomioidensa sisälle⁴⁷. Aiemman hallitsevan luokan kanssa ei ollut aiemmin tehty yhteistyötä ja yhdessä toimimisen perinteiden puuttuminen osaltaan yllytti uutta kansallista eliittiä rajuihin toimenpiteisiin yhteiskunnan virolaistamiseksi. 1920-luvun horjuva sisäpolitiikka ja itsenäisyyden säilymisen epävarmuus 1930-luvun loppua lähestyttäessä vain vahvistivat tätä yhtenäistämisyrittäystä ja kiihdyttivät esimerkiksi kansallisia kampanjoita koko yhteiskunnan virolaistamiseksi.⁴⁸

Itsenäistymisen jälkeisessä Virossa, kuten muissakin nuorissa Itä-Euroopan maissa henkinen vapautuminen näkyi ennen muuta koulutuksen ja kulttuurin valtavana kasvuna. Niin sanottuja kansatieteitä, kuten varsinaista kansatiedettä, historiaa ja kirjallisuutta opetettiin Karjahärmin mukaan enemmän romanttiseen kuin analyttiseen tyyliin. Nationalismi nousi itsenäistyneessä Virossa heti valtion universaaleimmaksi ideologiaksi ja tämä kehitys vain vahvistui Pätsin aikakaudella. Poliittiseen toimintaan ja valtiojärjestelmän rakentamiseen suurista kansainvälisistä aatteista suuri vaikutus oli toki lisäksi sosialismilla ja liberalismilla. 1920-luvun puolivälin tienoilla Virossa oli lyhyt kausi, jolloin virolaisuuden määrittelyssä siirryttiin kansallispaikallisista nationalismien tulkinnoista ymmärtämään virolaiset eurooppalaisina ja kansan kehittyminen myös osana yleiseurooppalaista prosessia. Tuolloin virolaisesta yhteiskunnasta katosi hetkellisesti pyrkimys Viron ja muun maailman väliseen jyrkkään erotteluun. Kansainvälisen tilanteen muuttuminen 1930-luvun puolenvälin lähestyessä sai kuitenkin virolaiset pelkäämään itsenäisyytensä puolesta ja katse käännettiin Euroopasta takaisin omaan kansaan ja sen sisäiseen yhtenäis-

⁴⁶ Esimerkiksi Eley & Suny 1996, 7-8, 13-14.

⁴⁷ Tosin omat kulttuuriautonomiansa perustivat ainoastaan juutalaiset ja saksalaiset, kun taas esimerkiksi venäläiset ja ruotsalaiset toimivat valta-alueillaan omankielisten paikallishallintojensa kautta. Paikkakuntien enemmistökansallisuuksilla oli Virossa oikeus saada asioitua omalla kielellään. Lisäksi kaikilla Viron vähemmistökansoilla oli oikeus halutessaan perustaa omankielisiä kouluja, joskin valtionkieltä, viroa, oli opetettava niissäkin tietty tuntimäärä. (Esimerkiksi Sarhimaa 2010, 52-53.)

⁴⁸ Karjahärm 2001, 223.

tämiseen ja vahvistamiseen. Tämä näkyi esimerkiksi äärioikeiston nousuun liittyen Pätsin valtaannousuna ja autoritaarisen valtion luomisena, jonka ainoa varsinainen ideologia oli nationalismi.⁴⁹

Tutkin nationalismia nimenomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta rakentavana ja ylläpitävänä tilana sekä eliitin keinona ohjailta kansaa ja muokata siitä ”oikeanlainen” virolainen kansa. Hobsbawmin teoriaa mukailien ajattelen valtion luovan nationalismiin, jolla kansakuntaa rakennetaan. Kansakunnan näen Andersonin ja Hallin määritelmien mukaisena kuvitteellisena yhteisönä, johon kuuluvat jakavat, tai heidän halutaan jakavan, yhteyden, joka tekee heistä kansakunnan. Tutkimuksessani nationalismilla on instrumentaalinen luonne ja ymmärrän kansakunnan ja kansallisen identiteetin kehittyvänä ja muuttavana prosessina. Nationalistinen propaganda on keino pitää joukot hallinnassa demokratian aikakaudella ja eliitti voi käyttää esimerkiksi historiaa toimiensa oikeuttamiseen ja ryhmän yhtenäistämiseen.

Viro ei Pätsin aikakaudella ollut demokratia, vaan autoritaarisesti johdettu valtio tai ”ohjattu demokratia”. Nationalistinen propaganda jossain määrin jakautuneen kansan yhtenäistäjänä korostui erityisesti tilanteessa, jossa Päts oli kaapannut vallan ja alkanut lähipiirinsä kanssa ulkoparlamentaarisin keinoin hallita Viroa. Viron itsenäisyys oli kestänyt vasta 15 vuotta Pätsin ja Laidonerin tehdessä vallankaappauksensa. Virolaisten kansallinen identiteetti oli siten nuori ja he kokivat, että jo pelkästään siitä syystä se kaipasi vahvistamista ja yhtenäistämistä. Lisäksi virolaisjohtajien mukaan virolaisten kansallinen identiteetti kaipasi vahvistusta esimerkiksi, koska virolaiset virheellisesti uskoivat, että heidän historiansa kansana oli hyvin lyhyt ja tunsivat siitä turhaa alemmuutta. Tutkimukseni kohteena on virolaisjohtajien pyrkimys vaikuttaa virolaisten kansalliseen identiteettiin, ennen kaikkea historialliseen identiteettiin, joka muodostaa suuren osan kansallisesta identiteetistä. Puheiden vaikutuksen tutkiminen, kuten jo aiemmin mainitsin kaikkia vaikutuspyrkimyksiä koskien, jää tutkimukseni ulkopuolelle ja ainoastaan hypoteettisemmän pohdinnan kohteeksi.

2.1.1 Historiapolitiikka ja kansalliseen identiteettiin vaikuttaminen

Historian läsnäoloa yhteiskunnassa kuvataan usein laajasti historiakulttuurina tai historiatietoisuutena. Historiapolitiikka taas on historian käyttöä, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan historiakulttuuriin ja ihmisten historiatietoisuuteen. Historia- ja identiteettipolitiikkaa tutkineen Klas-Göran Karlsson mukaan historiakulttuuri rakentuu ihmisiä ympäröivän historiaa käsittelevän viestinnän kautta.⁵⁰ Historiakäsityksiä tutkinut professori Sirkka Ahonen on teoksessaan *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa* käyttänyt historiakulttuuria kuvaamaan virallisen historiankirjoituksen ja opetuksen

⁴⁹ Karjahärm 2001, 224–228.

⁵⁰ Karlsson 2009, 38.

ulkopuolista aluetta. Useimmiten kuitenkin virallinen historiankirjoitus lasketaan osaksi historiakulttuuria, mutta vain pieneksi osaksi sitä. Julkinen ja arkinen historikulttuuri näkyy keskusteluissa, poliittisissa puheissa, rakennuksissa, muistomerkeissä, elokuvissa ja yleensäkin viitteessä. Ahosen mukaan ihmisten historiatietoisuus ja historiallinen identiteetti rakentuu vuorovaikutuksessa historiakulttuuriin. Arjen julkinen historiakulttuuri on ihmisille yleisesti oleellisempi samaistumiskohde kuin koulun välittämä historiatieto tai tieteellinen historiankirjoitus.⁵¹

Tutkimuksessani käsittelen historiapolitiikkaa, jolla pyrittiin muokkaamaan ihmisten virolaista identiteettiä ja sitä historikulttuuria, josta identiteetti rakentui. Ymmärrän historiakulttuurin tutkimuksessa laajana historiallisena tietoisuutena, johon liittyvät kaikki historiaa käsittelevät elementit rakennuksista ja nimistä historiankirjoituksiin sekä historiaan viittaaviin puheisiin tai erilaisiin esityksiin.

Seppo Hentilän mukaan historiapolitiikassa keskeistä ovat historian käyttöä ohjaavat intressit ja tavoitteet, kun taas historiakulttuurissa puhutaan ennen muuta historian käytön foorumeista.⁵² Jorma Kalela jakaa historiaa historian julkisiin esityksiin ja kansanomaiseen historiaan. Historian julkisiin esityksiin kuuluu virallinen historiankirjoitus, mutta myös romaanit, näytelmät, elokuvat, puheet ja muut historiatietoisuutta muokkavat julkisesti esitetyt historiaan jollain tavalla liittyvät esitykset.⁵³

Norbert Frei on tutkinut Saksan kansallissosialistista historiaa ja siitä selviämistä. Historiapolitiikka on käsitteitä myöten paljon velkaa Freille. Hän jakaa Saksan toisen maailmansodan jälkeisen historian neljään vaiheeseen. Heti sodan jälkeistä poliittisen puhdistuksen vaihetta seurasi 1940-luvun lopulla menneisyyspolitiikan (Vergangenheitspolitik) vaihe. Tämän jälkeen alkoi 1950-luvulta 1970-luvulle kestänyt menneisyydenhallinnan (Vergangenheitsbewältigung) aika, jota seurasi menneisyyden säilyttämisen vaihe.⁵⁴

Menneisyyspolitiikan kausi merkitsi Saksassa kansallissosialistisen historian vähintään osittaista poistamista. Puhdistusten aikakaudella oli mahdollisesti syyllistytty rankaisuihin ylilyönteihin, mutta menneisyyspolitiikan aikakaudella keskeistä oli armahtaminen ja integraatio. 1950-luvun alun Saksassa ilmeni armahtamisen, integraation ja saksalaisten yhtenäisyyden kasvattamiseksi vähättelyä, harhaanjohtamista ja valehtelua. Tämä johti Frein mukaan usein röyheimpienkin natsirikollisten armahtamiseen ja integroimiseen takaisin yhteiskuntaan, mutta vielä pitkäkestoisemmin seurauksin moraalisen rappion vakinaistumiseen, koska siinä luovuttiin pyrkimyksestä oikeiden mukaisuuteen. Hän toteaa silloin ja nykyään väitetyn, että uusista rangaistuksista luopuminen rauhoitti yhteiskuntaa ja vakautti politiikkaa, mutta toisaalta mikään ei puhu sen puolesta, että Saksan liittotasavallan oloissa olisi ollut varsinaisesti jotain

---

⁵¹ Ahonen 1998, 15–17.

⁵² Hentilä 2004, 307.

⁵³ Kalela 2001, 17–18.

⁵⁴ Frei 2002, 11–12; Frei 2016, 111–112.

rauhatonta. Menneisyyspolitiikan avulla pyrittiin Saksassa selviämään lähi-menneisyyden kollektiivisesta syyllisyydestä, mutta tällöin historia tavallaan lakaistiin maton alle. Hirveästä menneisyydestä selviäminen tapahtui kunnolla vasta, kun menneisyys esimerkiksi Saksan demokraattisen tasavallan natsiaikaa käsittelevien paljastusten kautta nousi toistuvasti esille. Länsi-Saksassa, jossa kannettiin natsiajan taakkaa Itä-Saksan sanouduttua siitä irti, uusimman ajan historian oppiaineen edustajat ja monet liberaalit kirjoittajat alkoivat vaatia menneisyyden käsittelyä ja hallintaa. Vähitellen, myös ulkopuolisten tahojen ja median vaikutuksesta, Länsi-Saksassa alettiin kouluissa ja mediassa käsitellä natsiaikaa. Varovaisesta asioiden käsittelystä menneisyydenhallinnan aikakautena siirryttiin 1980-luvulla menneisyyden säilyttämisen vaiheeseen, jolloin aikakautteen oli jo tarpeeksi etäisyyttä. Holokaustiin kyettiin suhtautumaan varoittavana esimerkkinä, jota ei ollut syytä unohtaa. Tämä sama suhtautuminen on näkynyt edelleen 2000-luvulla ympäri maailman järjestettävissä holokaustia käsittelevissä tapahtumissa ja erilaisissa muistamisissa. Frein mukaan vähitellen ollaan siirtymässä viidenteen vaiheeseen, jolloin suorat kytkökset natsiaikaan ovat katoamassa ja keskustelun keskipisteeseen on noussut ennen muuta kysymys siitä, mitkä natsimenneisyyden muistot tulee säilyttää.⁵⁵

Historiapoliittikka näyttäytyi toisen maailmansodan jälkeisessä Saksassa yhteiskunnallisesti merkittävänä ja vaikuttavana asiana. Se kuvastaa melko puhtaasti historian poliittista käyttöä sen vaikuttavimmassa muodossa, kun taas monissa valtioissa historiapolitiikka on peitellympää ja yhteiskunnallisilta vaikutuksiltaan näkymättömämpää. 1930-luvun Virossa ja monissa muissa valtioissa toteutetussa, ja edelleen toteutettavassa, historiapolitiikassa on joka tapauksessa niitä samoja vääristelyyn, valehteluun, harhaanjohtamiseen ja valikointiin liittyviä piirteitä kuin Frein kuvaamassa saksalaisessa historiapolitiikassa.

Professori Petri Karosen ja historiantutkija Antti Räihän artikkelissa ”Ruotsalainen ja suomalainen, mutta ei koskaan venäläinen. Suomen ja suomalaisuuden rakentaminen 1900-luvun tietokirjoissa” todetaan, että historiakulttuuri ja historian käyttö voidaan rinnastaa tavoiksi, joilla menneisyyttä koskevia mielikuvia tuotetaan, käytetään ja muutetaan. Historiapoliittikalla joka tapauksessa tarkoitetaan historian tarkoituksenmukaista käyttöä esimerkiksi poliittisten päämäärien ajamiseen. Artikkelissa tutkimusaineistona olevat tietokirjat keskittyvät nimenomaan kirjoitettuun, jossain määrin viralliseen historiankirjoitukseen, ja jos niiden päämääränä oli tietoisesti rakentaa suomalaisuutta, niin niiden kautta tehdään selkeästi historiapolitiikkaa.⁵⁶

Tutkimuskohteenani on historiapolitiittinen kampanja, jolla oli tarkoituksena luoda yhtenäisempää ja itsetietoista virolaisuutta käyttäen siihen kansan menneisyyttä, jota kampanjan osana samalla kerättiin ja luotiin. Tässä yhteydessä voidaan myös puhua ”kansallisen narratiivin” luomisesta ja rakentamisesta kampanjan kautta. Kansallinen narratiivi eli kansallinen historia, tai tarina

⁵⁵ Frei 2002, 11–12, 264–265; Frei 2016, 116–123.

⁵⁶ Räihä ja Karonen 2016, 64.

siitä, ei Virossa 1930-luvulla rakentunut tyhjästä tai ainoastaan historiapolitiittisen kampanjan vaikutuksesta. Sitä oli luotu myyttien ja historiankirjoituksen kautta jo 1800-luvulla kansallisen heräämisen aikana. Pätsin aikakaudella jo luotua kansallista narratiivia hyödynnettiin ja rakennettiin korkeammaksi ja vahvemmaksi. Tutkijat Kimmo Oikarinen ja Silja Kukka artikkelissaan ”Kyntää keihäs kädessä ja jousi olalla` – Historialliset romaanit aikansa kansallisen identiteetin rakentajina” toteavat, että kansallisella kertomuksella pyritään yhdistämään erilaisista lähtökohdista olevat ihmiset yhden yhdistävän kansallisen identiteetin alle.⁵⁷ Kansallista kertomusta rakennettaessa siis luodaan samalla kansallista identiteettiä. Tämä kansallisen kertomuksen ja sitä kautta kansallisen identiteetin luominen on tietoista ja sitä tehdään monien eri tahojen ja yksittäisten ihmisten toimesta ja sillä voi olla erilaisia motiiveja ja tavoitteita.

Virossa Pätsin politiikan tavoitteena oli yhtenäinen virolainen kansa, johon pyrittiin esimerkiksi historiapolitiikan ja historian moninaisen käytön kautta. Pohjimmaisena päämääränä oli Viron säilyminen itsenäisenä ja usko siihen, että kansallisesti vahva ja yhtenäinen kansa mahdollistaisi tämän. Tämä tuskin oli kuitenkaan ainoa motiivi. Pätsille ja hänen lähipiirilleen oli eduksi niin Viron säilyminen itsenäisenä kuin vallan käsissä pitäminen saamalla kansa uskomaan siihen, että yhtenäinen kansa tuli laittaa omien henkilökohtaisten etujen edelle ja toimia yhteisen hyvän edestä. Lopulta Viro kuitenkin menetti itsenäisyytensä. Tämän jälkeen Pätsin aikakauden poliittinen johto vangittiin ja valtaosa kuljetettiin vankileireille Neuvostoliittoon.

Virolaiset mahdollisesti saatiin esimerkiksi erilaisten kansallisten kampanjoiden avulla yhtenäisemmiksi tai vahvemmin virolaisen kansallisen identiteetin sisäistäneiksi, mutta niin johdolta kuin kansalta puolustustahtoa uhkuvista puheista huolimatta puuttui lopulta tahto oman hengen uhalla lähteä puolustamaan itsenäistä Viroa ja virolaista kansaa. Oliko vain aikaa, vai halua, liian vähän lähteä mahdottomalta näyttävään puolustustaisteluun? Virolaisjohtajat puhuivat toistuvasti viimeiseen mieheen taistelemisesta ja armeijan vahvuuden kasvattamisesta, mutta juuri mitään ei asioiden eteen tehty. Puolustustahtopuheilla oli toki todellisuudessa muitakin tarkoituksia kuin varsinaisen taistelunnon lisääminen. Ne tähtäsivät myös valtion rajojen ulkopuolelle vakuuttamaan mahdollisia vihollisia virolaisten puolustustahdosta, mutta ennen muuta niillä pyrittiin luomaan virolaisten keskuuteen uskoa oman kansan vahvuuteen ja säilyvyyteen. Ilman tätä uskoa muut yhtenäistämisen- ja vahvistamispyrkimykset olisivat olleet tehottomia, koska toimiakseen kansallista identiteettiä luovilla ja vahvistavilla pyrkimyksillä täytyi olla uskottava ja vakaa perusta, josta rakentua.

Toisaalta Viron mahdollisuudet puolustautua Neuvostoliittoa vastaan olisivat olleet heikot riippumatta siitä, olisiko esimerkiksi armeijan varustamiseksi tehty enemmän tai ei. Puolustustahtokysymys on nostettu esiin monissa nyky-

---

⁵⁷ Oikarinen ja Kukka 2016, 81.

tutkimuksissa⁵⁸, mutta sitä ei suoranaisesti voi käyttää virolaisjohtajia tai kansaa vastaan. Suomen ja Viron tilanne esimerkiksi oli monin tavoin erilainen, eivätkä suomalaisetkaan varsinaisesti sotaansa voittaneet, vaikka itsenäisyys säilyi. Puolustustahdon ilmaiseminen ei myöskään ollut ainoa syy tähän. Puolustustahdokeskustelulla ja sen toistuvalla käsittelyllä on todennäköisesti kuitenkin vaikutusta siihen, että tänä päivänä Virossa maanpuolustustahto on korkea ja erilaisia vapaaehtoisia maanpuolustusjärjestöjä on runsaasti.

Pätsin aikakaudella kansallista identiteettiä oli luotu ja vahvistettu monin tavoin historian avulla, ja vaikka virolaiset menettivät itsenäisyytensä, niin kansallinen yhtenäisyys ja identiteetti säilyivät miehitysaikana. Lisäksi 1930-luvulla tehty työ edisti uudelleenitsenäistymispyrkimystä ja kansallista rakennustyötä Neuvostoliiton hajotessa.

Professori Kari Alenius on tutkinut historian käyttöä Viron kansallisen identiteetin rakentajana kansallista identiteettiä vahvistamaan pyrkiessä kansallismielisessä historiategoksessa *Kodu Lugu I-II* vuodelta 1989. Artikkelissa ”Historian paluu Viron kansallisen identiteetin rakentajaksi. Teoksen *Kodu lugu I-II* (1989) välittämä tulkinta menneisyydessä” Aleniuksen siteeraamat teoksen tekstit voisivat olla otteita 1930-luvun virolaisjohtajien Viron suurta kulttuurista menneisyyttä käsitelleistä puheista tai kampanjajulkaisujen kansallismielisiä tekstejä, jotka vähintäänkin liioittelevat virolaisen kansan tekoja ja kykyjä. Aleniuksen mukaan teoksessa myös ylikorostettiin virolaisten kansallista yhtenäisyyttä ja valmiutta uhrautua kansallisten etujen puolesta. Lisäksi tulkinat virolaisten kaukaisesta menneisyydestä ja kansallisen identiteetin olemassaolosta ja säilyttämisestä myös vaikeina aikoina kautta historian, kuulostavat toisoinnoilta 1930-luvulta.⁵⁹

Historian käyttö on aina valikoitua, ja usein myös historiaa muokataan tarkoituksen mukaiseksi. Seppo Hentilä kirjoittaa artikkelissaan ”Historiapoliitiikka – Holocaust ja historian julkinen käyttö” seuraavasti: ”Menneisyysuhde on tärkeä osa poliittista kulttuuria; se on yksilön, yhteisön, kansakunnan ja jopa kokonaisen kulttuuripiirin itseymmärryksen ja identiteetin yksi merkittävimmistä rakennusaineista. Julkisessa keskustelussa historia on alituisesti läsnä: siihen viitataan sekä tietoisesti että tiedostamatta ja menneisyydestä tehtyjä johdopäätöksiä käytetään argumenttina mitä moninaisimpia asioita ajettaessa.”⁶⁰ Historiapoliitikalla ajetaan tiettyjä asioita tai pyritään estämään toisten asioiden tapahtuminen. Hentilän tavoin Pilvi Torsti korostaa historiapolitiittisen toiminnan tarkoituksellisuutta. Historiaa ja menneisyyttä käytetään apuvälineenä yrittäessä saavuttaa tiettyjä yhteiskunnallisia päämääriä. Historia vaikuttaa ja historialla vaikutetaan monilla eri areenoilla ja monin eri tavoin.⁶¹ Historialla, ja

---

⁵⁸ Esimerkiksi Magnus Ilmjärv vuonna 2004 väitöskirjassaan *Silent submission: formation of foreign policy of Estonia, Latvia and Lithuania: period from mid- 1920's to annexation in 1940* ja Martti Turtola vuonna 2008 julkaistussa teoksessaan *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939–1940*.

⁵⁹ Alenius 2016, 117–124.

⁶⁰ Hentilä 2001, 28.

⁶¹ Hentilä 2001, 30; Torsti 2008a, 62–65.

sen käytöllä, on suuri rooli yhteiskunnissa. Se on usein sisäänrakennettu yhteisön tai yhteiskunnan kulttuuriin ja linkittää nykyisyyden sekä menneeseen että tulevaan. Torsti käyttää tästä käsitettä historiatietoisuus. Historiatietoisuus on historian vastaanottamista; sitä miten historia ymmärretään osana yhteisön identiteettiä.⁶²

Virolaisjohtajat pyrkivät 1930-luvulla vaikuttamaan historiapuheillaan nimenomaan virolaisten kansalliseen historiatietoisuuteen. Historiaa käytetään Virossa myös tänä päivänä tiettyjen toimien perusteluna ja oikeuttajana. Historia ei kuitenkaan ole mikään yksinkertainen peruste jollekin, sillä samaa historiaa voidaan uskottavasti käyttää sekä oikeuttajana että tuomitsijana. Torsti on tutkinut vuonna 2007 alkanutta patsaskiistaa Virossa ja hän toteaa sekä etnisten virolaisten että virovenäläisten perustelevan kantaansa kiistaan historialla, tai sillä miten historia koetaan tai mikä nähdään omana totuudenmukaisena historiana.⁶³

Sirkka Ahosen mukaan historiallinen identiteetti antaa yhteisöille poliittista ja kulttuurista voimaa ja siksi vallanpitäjät osoittavat mielellään joukoilleen historiallisen samaistumisen kohteita. Totalitaristisissa ja autoritaarisissa valtioissa historian poliittinen käyttö on usein hyvin suoraa ja historiapolitiikalla manipuloidaan mieliä. Tällaisissa yhteiskunnissa yhteiskunnallinen keskustelu on yleensä hyvin rajoitettua, eikä esitettyä historiantulkintaa arvioida kriittisesti, jolloin valtion esittämä historia voi olla hyvinkin vallanpitäjien muokkaamaa. Ahonen muistuttaa, että historiapolitiikkaa on tehty ja tehdään myös demokraattisissa valtioissa. Esimerkiksi 1980-luvulla Iso-Britannian Margaret Thatcher, Yhdysvaltojen Ronald Reagan ja Länsi-Saksan Helmut Kohl vaativat historian opettajia vaalimaan suurta kansallista kertomusta historiallisen ajattelun kriittisiin taitoihin keskittymisen sijaan. Esimerkiksi Kohl painotti kansakunnan tarvitsevan historiallisen identiteetin ja että esille pitäisi nostaa nimenomaan myönteisiä historiallisia samaistumiskohteita.⁶⁴

Käytetty historiapuhe voi perustua tutkittuun tietoon tai olla puhujan tulkinta historiasta. Länsimaisissa avoimissa yhteiskunnissa elää rinta rinnan erilaisia historiakäsityksiä, mutta Hentilän mukaan on kuitenkin todennäköistä, että myös demokraattisissa yhteiskunnissa on suurimman osan tutkijoistakin kannattama vallitseva historiakäsitys, joka on sopusoinnussa vallan kanssa ja enemmän tai vähemmän vallan syleilyssä. Valtaapitävät ainakin jossain määrin määrittelevät sen, miten historiaa tulkitaan ja miten tulkintoja käytetään.⁶⁵ Kun ajatellaan tilanteen olevan näin tämän päivän demokratioissa, ei ole yllättävää, että 1930-luvulla Pätsin Viron ohjatussa demokratiassa historiakäsitykset ja historiapolitiikka olivat pitkälti valtaapitävien hallinnassa. Historian kautta hallitaan myös nykyisyyttä ja ne, jotka hallitsevat nykyisyyttä hallitsevat myös menneisyyttä. Tämä ajatus kiteytyy hyvin George Orwellin vuonna 1949 ro-

⁶² Torsti 2009, 41–42, Torsti 2008b, 23–27.

⁶³ Torsti 2008b, 23–27.

⁶⁴ Ahonen 1998, 27–28.

⁶⁵ Hentilä 2001, 30.

maanisaa *Nineteen Eighty-Four* esittämään ja Jukka Paastelan teokseensa *Valhe ja politiikka* suomentamaan ajatukseen: ”Se, joka valvoo menneisyyttä, sanottiin Puolueen tunnuslauseessa, valvoo tulevaisuutta; se, joka valvoo nykyisyyttä, valvoo menneisyyttä”.⁶⁶

Pertti Grönholm on tutkinut Neuvostoviron aikaisia historiantutkimuksia ja niiden näkemyksiä esimerkiksi Viron itsenäisyyden ajasta sekä historian käyttöä Viron valtiojohdon retoriikassa. Grönholm on tarkastellut Viron poliittisen johdon historian käyttöä neljästä näkökulmasta eli historiallisen tiedon moraaliseen, eksistentiaaliseen, poliittiseen ja ideologiseen ulottuvuudesta. Moraalisella ulottuvuudella Grönholm tarkoittaa sitä, että historiaa käytetään perustavanlaatuisen eettisten ja yhteiskunnallisten ratkaisujen oikeuttajana tai velvoittajana. Historian eksistentiaalinen ulottuvuus kiinnittyy Grönholmin mukaan yhteisöjen sisäisiin ja välisiin kysymyksiin identifioitumisesta ja erottautumisesta sekä esimerkiksi kulttuurisen muistin ylläpitämisestä ja kulttuuristen työkalujen tarjoamisesta yhteisön jäsenille. Tähän liittyy lisäksi yhteisöjen kertomusten ja myyttien tuottamista. Historian poliittinen ulottuvuus tarkoittaa sitä, että historiallisen tiedon kautta ja historiaan vetoamalla voidaan perustella poliittisia toimia ja ratkaisuja sekä osoittaa yhteiskunnallisia tarpeita. Saksalainen käsite historiapolitiikka (*Geschichtspolitik*), joka väitöskirjassani on keskeisin tutkimusteemaani määrittävä käsite, viittaa nimenomaan historiallisen tiedon poliittiseen luonteeseen. Historian ideologisen ulottuvuuden Grönholm määrittelee liittyvän esimerkiksi siihen, miten erilaisten aatteiden ja uskontojen piirissä historiaa voidaan käyttää oman ideologian keskeisten teesien vahvistamiseen ja kilpailevien liikkeiden ideologioiden ajatusten kyseenalaistamiseen ja kumoamiseen. Tällaista typologiaa on hahmotellut ja käyttänyt omilla erityisesti Viron uudelleenitsenäistymisen aikaa käsittelevissä tutkimuksissaan myös Meike Wulf sekä Klas-Göran Karlsson, joiden luokittelua Grönholm on kehitellyt ja soveltanut tutkimuksiinsa.⁶⁷

Grönholm on tutkinut näitä ulottuvuuksia Viron valtiojohdon puheista. Wulf puolestaan tutki näiden ulottuvuuksien kautta historian julkista käyttöä uudelleenitsenäistyneessä Virossa, jossa neuvostoajalla vallinneita historiatulkinnoita haluttiin uudelleenarvioida. Uusilla historiantulkinnoilla oikeutettiin esimerkiksi eri ulottuvuuksia Viron poliittisista toimista ja esimerkiksi liittymistä Natoon.⁶⁸ Karlsson on tutkinut teoksessaan *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985–1995* hyvin laajoista sanoma- ja aikakauslehtiaineistoista, poliittisista kirjoituksista, historian oppikirjoista myöhäisen neuvostoajan ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisen ajan historiapolitiikkaa. Kyseisessä teoksessa ja myös muissa historiapolitiikkaa käsittelevissä tutkimuksissaan Karlsson on käsitellyt ja analysoinut lähteitään historian käytön ulottuvuuksien kautta. Jo käsittelemieni ulottuvuuksien lisäksi Karlsson luokittelee tavallaan yhdeksi ulottuvuudeksi käyttämättömyyden (*icke-bruk*), joka tarkoit-

⁶⁶ Paastela 1995, 155.

⁶⁷ Grönholm 2011, 36–37; Karlsson 1999, 57–58; Wulf 2008, 223–225.

⁶⁸ Wulf 2008, 222–225.

taa ennen muuta unohtamista, jolla pyrittiin legitimoimaan tai rationalisoimaan esimerkiksi vallitsevaa tilannetta historian avulla.⁶⁹

Grönholmin, Wulfin ja Karlssonin ajatukset historiallisen tiedon käytöstä sopivat hyvin myös tutkimiini kampanjoihin, erityisesti niiden tavoitteisiin. Historiapoliitiikan ulottuvuuksia on historiapoliittisessa tutkimuksessa tutkittu pääosin poliittisista puheista ja kirjoituksista sekä historiantutkimuksista ja op-pikirjoista. Lähdeaineistoni rakentuu vain pieneltä osin poliittisista puheista, eikä ollenkaan historian tieteellisistä esityksistä, mutta esimerkiksi kampanjatoimikuntien historian käytön päämäärien käsittelyssä luokittelu on hyvä apuväline osoittamaan erilaisien toimintamallien ja päämäärien syitä ja tarkoituksia. Pyrin huomiomaan käsittelyluvuissani nämä historian käytön erilaiset ulottuvuudet, jotka tosin risteävät ja menevät päällekkäin.⁷⁰ Joka tapauksessa näiden ulottuvuuksien ilmenemisen pohdinta on hyvä väline pyrkimyksessäni analysoida historian käyttöä kansallista identiteettiä rakentavana ja vahvistavana tekijänä. Historiapoliittisen toiminnan tavoitteiden pohdinta näiden näkökulmien kautta auttoi hahmottelemaan ja jäsentämään paremmin toiminnan taustalla vaikuttavia motiiveja ja intressejä. Pyrin huomiomaan lisäksi unohtamista tärkeänä historiapoliittisena vaikuttamispyrkimyksenä.

Pätsin Virossa vallankäyttäjät sovelsivat historiaa omiin tarkoituksiinsa. Virolaisjohtajien puheissa räikeitä ylilyöntejä ja todellista valehtelua ei ilmene, mutta historiaa muokattiin sopivammaksi ja tapahtumia tai niiden merkitystä liioiteltiin tai vähäteltiin. Koska virolaisjohtajat pyrkivät yhtenäistämään virolaisia ja kohottamaan virolaisten kansallistunnetta, historiapoliitiikalla oli oltava jonkinlainen todellisuuspohja. Sen oli säilyttävä uskottavana, jotta sillä kyettäisiin vaikuttamaan virolaisiin. Historian hyväksikäyttö ei tarkoita ainoastaan historian muuntelua. Esimerkiksi virolaisten kansalliseen historiatietoisuuteen pyrittiin vaikuttamaan muistuttamalla kansaa tietyistä tapahtumista ja asioista. Tietyt asiat ja tapahtumat historiasta vastaavasti unohdettiin. Unohtamista saatettiin myös edistää muokkaamalla tapahtuma sopivammaksi tai keskittymällä tapahtuman niihin puoliin, jotka sopivat paremmin siihen historiakuvaan, jonka johtajat halusivat virolaisille välittää. Historian käyttö politiikan välineenä ja identiteetin rakentamisessa ei kuitenkaan rajoitu Pätsin tasavallan aikaan, vaan historiaa muokattiin ja luotiin uudelleen niin neuvostoaikana kuin Viron itsenäistyttyä uudelleen, kuten esimerkiksi Pertti Grönholm historiapoliitiikkaa koskevilla tutkimuksissaan osoittanut.⁷¹

Ernest Renan käsitteli kuuluisassa esseessään ”What Is a Nation?” unohtamisen merkittävyyttä kansakuntaa rakentaessa jo 1800-luvun lopulla. Renanin mukaan historian väärentäminen ja joidenkin faktojen unohtaminen (tai tutkimattomuus) on merkittävää kansakuntaa rakennettaessa. Menneisyydestä muistellaan asioita, jotka toimivat ryhmää yhdyntävästi. Hän myös totesi usein yhteisesti koetun kärsimyksen yhdyntävän ryhmää enemmän kuin yhteisen

---

⁶⁹ Karlsson 1999, 28–29, 57–58.

⁷⁰ Grönholm 2011, 37.

⁷¹ Grönholm 2001, 3–5; Grönholm 2011, 39–43.

ilon tai menestyksen.⁷² Virossa kansakuntaa oli rakennettu ja rakennettiin edelleen 1930-luvulla nimenomaan keskittyen yhdistäviin piirteisiin ja tapahtumiin. Yhteinen kärsimyshistoria muiden kansojen vallan alla oli ehkä keskeisin käytetty yhdistävä ajatus. Tosin Pätsin aikakaudella kärsimysten korostamisesta pyrittiin myös siirtymään positiivisempiin yhdistäviin tekijöihin ja kansan nostamiseen esille myös aktiivisena, ei yksinomaan alistettuna toimijana.

Virolaisten tuli virolaisjohtajien mukaan sisäistää se, että heillä oli oma identiteetti, historia ja menneisyydestäkin kumpuava kyky toimia itsenäisesti ja olla ylpeitä virolaisuudestaan. Virolaisten tuli yhtenäistyä muiden edessä. Valtiovalta halusi luoda virolaisiin ”me-henkeä”, joka oli oikeastaan alkanut kehittyä virolaisissa hiljalleen vasta 1800-luvun lopulla kansallisen heräämisen aikakautena, mutta oli ollut silloinkin melko pienen piirin sisäistämä. Itsenäistymisen alkunnostuksen aikana virolaisuusaate ja virolaisten yhtenäisyys, niin sanottu vapaussodan henki, oli levinnyt laajempiin kansanjoukkoihin, mutta 1920-luvun heikon demokratian aikaiset erimielisyydet olivat jakaneet kansaa. Päts kumppaneineen tunsu, että virolaisuus ja virolaisten yhtenäisyys olisi löydettävä uudelleen. Virolaisjohtajat väittivät puheissaan yhtenäisyyden puutteen haittaavan valtion vakaata kehittämistä ja muodostavan uhkan myös Viron valtiolliselle säilymiselle.

2.1.2 Kielipolitiikka ja kansalliseen identiteettiin vaikuttaminen

Kieli on merkittävä osa kansallista identiteettiä. Kieli on merkityksellinen niin kulttuurin välittämiseksi kuin itse kulttuurille. Riitta Piri käsittelee väitöskirjassaan *Suomen kieliohjelmapolitiikka. Kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö* esimerkiksi Joseph Greenbergin, Erik Allardtin ja Jaakko Lehtosen tulkintoja kielen merkityksestä valtiolle, kulttuurille ja kansalliselle identiteetille. Greenbergin mukaan kieli on perusedellytys kulttuurin kehittymiselle ja siirtämiselle seuraavalle sukupolvelle, mutta siirtämistehtävän lisäksi se on osa itse kulttuuria. Allardtin mukaan kielellinen identiteetti on merkittävä osa ihmisen identiteettiä. Lähimmäksi tutkimukseni kansallisen identiteetin rakentumisajatusta tulee Jaakko Lehtosen tulkinta, jonka mukaan kansakunnan kollektiivinen identiteetti sisältää tietoisuuden valtiosta, jolla on omat rajansa sekä tietoisuus yhteisen kielen rajaamasta kulttuuriyhteisöstä.⁷³

Käsittelen tutkimuksessani Viron 1930-luvun kielipolitiikkaa valtiojohtoisen nimien virolaistamiskampanjan kautta. Keskeisintä on se, miten kampanjalla luotiin kansallista identiteettiä. Virolaiseen kielipolitiikkaan ensimmäisen itsenäisyyden aikana kuului muitakin toimia ja siten voidaan puhua kielipoliittisesti laajasta, ja rajauksiltaan melko hahmottelemattomasta, viron kielen arvon ja merkityksen nostamishankkeesta.

Mitä kielipolitiikalla tarkoitetaan? Kielipolitiikasta puhutaan yleensä tutkimuksessa liittyen ennen muuta kielten opetukseen. Käsitteenä kielipolitiikka

⁷² Renan 1996, 41, 44–48, 52–54.

⁷³ Piri 2001, 74–75; Greenberg 1963, 126; Allardt 1981, 207; Lehtonen 1997, 29–30.

siten rinnastuu usein kielisuunnitteluun ja liittyy nimenomaan valtion opetuksesta vastaavien elinten harjoittamaan toimintaan. Riitta Pirin mukaan kielipolitiikan käsitteen kanssa rinnakkain on usein käytetty kielisuunnittelun käsitettä. Hän toteaa lisäksi, että kielipolitiikka on toisinaan nähty yläkäsitteenä kielisuunnittelulle. Monet kielipolitiikkatutkijat korostavat kuitenkin ennen muuta käsitteiden vuorovaikutusta. Pirin tulkinnan mukaan molemmat käsitteet oikeuttavat toisensa, eikä esimerkiksi vakavasti otettavaa kielisuunnittelua voisi olla ilman kielipolitiikkaa. Marja-Leena Sorjonen, Maria Vilkuna ja Hanna Lappalainen toteavat teoksessaan *Kielellä on merkitystä – Näkökulmia kielipolitiikkaan*, että kielisuunnittelulla ilmaistaan usein laajempaa ilmiötä kuin kielipolitiikasta puhuttaessa. Heidän mukaansa kielipolitiikan voi esimerkiksi jakaa kolmeen alueeseen. Ensiksikin kielipolitiikalla voidaan säädellä jonkin kielen tai kielten asemaa yhteiskunnassa, toiseksi kielipoliittisten toimien kohteena voi olla itse kieli, esimerkkitoinena tästä voi olla jonkin kielimuodon vakiinnuttaminen yhteisölle yhteiseksi kirjakieleksi tai normaalit kielenhuollon perustoimet. Virossa Pohjois-Viron alueen kielen vakiinnuttaminen kirjakieleksi 1800-luvulla oli yksi esimerkki tällaisesta kielipolitiikasta. Kolmanneksi kielipoliittinen toiminta voi koskea kielenopetusta, käsitellen niin äidinkielen kuin vieraiden kielten opetusta.⁷⁴

Katriina Vakkila on kielipolitiikkaa diskursseina käsittelevässä tutkimuksessaan määritellyt Harald Haarmannin kielipoliittisiin teorioihin nojaten kielisuunnittelua ja kielipolitiikkaa ja kutsuu kummankin käsitteen sisältöä laajempaa ja niitä yhdistävää toimintaa käsitteellä kielipoliittinen toiminta. Tällöin kielipolitiikan ja kielisuunnittelun hierarkista suhdetta ei ole tarpeen määritellä, vaan molemmat käsitetään prosesseiksi, jotka ovat osa toimintaa, jolla määritellään jonkun yhteisön kielenkäyttöä.⁷⁵

Kielipolitiikan tai kielisuunnittelun sijaan käsittelen tutkimuksessa nimenomaan laajempaa ja erilaisia kielipolitiikan alueita yhdistävää toimintaa eli kielipoliittista toimintaa. Keskeistä on se, että toiminnan päämäärä tähtäsi viron kielen aseman vahvistamiseen ja virolaisen kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen. Nimien virolaistaminen, joka koski niin ihmisten, katu- ja yritysten nimien virolaistamista, oli laajin ja kansallisen identiteetin rakentamisen kannalta kielipoliittisista toimista merkittävin. Nimien virolaistaminen oli ainoa selkeä Pätsin hallinnon toteuttama kielipoliittinen suurkampanja. Muita hankkeita ja suunnitelmia olivat esimerkiksi kouluissa toteutettu viron kielen opettamisen ja käytön laajentaminen sekä kielilait, joilla viron kielestä tehtiin joka elämän alueella käytettävä pääasiallinen kieli, sillä esimerkiksi yritysten kirjanpito ja Virossa tuotettavien tuotteiden paketit tuli virolaistaa. Nämä teemat olen pääosin rajannut tämän tutkimuksen ulkopuolelle, mutta kielitilanteen ja kielipolitiikan taustoittamiseksi käsittelen myöhemmin historiallista taustaa käsittelevässä luvussa hieman kouluissa toteutettua kielipolitiikkaa ja kielilakeja.

⁷⁴ Lappalainen, Sorjonen ja Vilkuna 2010, 11.

⁷⁵ Haarmann 1991, 103; Vakkila 2002, 13.

Kielipolitiikkaa laajasti tutkinut emeritusprofessori Sauli Takala näki artikkelissaan "Language Policy and Language Teaching Policy in Finland" kielipolitiikan valtion kielellisenä yhteiskuntamallina, joka voi olla yksikielinen, kaksikielinen tai monikielinen. Piri toteaa Takalaan nojaten, että kielipolitiikassa on siten kysymys yhteiskunnan viestintää koskevasta politiikasta. Pirin ja monien muiden kielipolitiikkatutkijoiden päämielenkiinto on ollut koulujen kielenopetukseen liittyneissä poliittisissa ja strategisissa toiminnoissa. Tästä Takala käyttää termiä "policy for foreign language teaching", josta Piri käyttää kieliohjelmakomitean suosituksen mukaisesti suomennosta kieliohjelmapolitiikka.⁷⁶

Baltian kielisiin ja kulttuuriin erikoistunut professori Anneli Sarhima on artikkelissaan "Kielipolitiikan vaiheita Baltian maissa kansallisromantiikasta euroaikaan" määritellyt kielipolitiikan kielen yhteiskunnallisen aseman suunnitteluksi. Hänen mukaansa kielipoliittiset päätökset niin kansallisella kuin ylikansallisella tasolla ottavat kantaa muun muassa kysymyksiin koulutuksen, tieteen, viestimien, viranomaisten kieleen sekä vähemmistöjen kielellisiin oikeuksiin. Sarhima toteaa, että parhaimmillaan tavoitteena voi olla luoda perusta toimivalle ja oikeudenmukaiselle kielilainsäädännölle sekä koulutus- ja kulttuuripolitiikalle kun taas pahimmillaan kysymys on yhteiskunnassa dominoivan ryhmän etujen edistämisestä muiden kustannuksella. Virossa ja Baltian maissa on yleensä ollut nimenomaan kysymys viimeisestä. Baltiassa kielipolitiikka oli kansallisen heräämisen aikaan asti ensisijaisesti osa hallitsevien kansojen kamppailua vallasta. Sarhimaan mukaan osa näistä kilpailuasetelmista on myöhempien kielipoliittisten ratkaisujen taustalla. Tästä syystä Baltian maiden kielipolitiikkaa tarkastellessa on tarpeen ottaa huomioon myös heräämisaikaa edeltäneet kieliolot ja niiden sääntely, joihin palaan seuraavassa historiallista taustaa käsittelevässä luvussa.⁷⁷

Kielipolitiikka nähdään esimerkiksi Takalan ja Pirin mukaan valtion lähinnä opetukseen liittyvien laitosten toteuttamana tarkoituksellisena toimintana, joka usein tapahtuu keskushallinnon tasolla. Keskushallinnon suunnitellut kielipoliittiset ratkaisut viedään ruohonjuuritasolle, mutta väestön kannalta oikeudenmukaisempiin ratkaisuihin voitaisiin päästä alhaalta ylöspäin suuntautuvan kielipolitiikan kautta, jolloin kentän tarpeita analysoidaisiin ja otettaisiin huomioon keskushallinnossa mietittäessä kielipoliittisia ratkaisuja.⁷⁸ Kielipoliittinen toiminta on siis nähty pääasiassa valtion toimintana, mutta Piri huomioi, että sekä kansallinen kielipolitiikka että kieliohjelmapolitiittinen suunnittelu voisivat kiinnostaa myös järjestöjä ja henkilöryhmiä, joille jokin tietty kieli on tärkeä. Eri ryhmät ovatkin osallistuneet yleensä ainakin jollain suunnittelutasolla valtion harjoittamaan kielipolitiikkaan.⁷⁹ Tutkimuksessani useat kansalliset järjestöt ja yksittäiset henkilöt ovat olleet huomattavia vaikuttajia

⁷⁶ Piri 2001, 14–16; Takala 1993, 54.

⁷⁷ Sarhima 2010, 52–53, 59.

⁷⁸ Piri 2001, 23–24; Takala 1993, 54–56.

⁷⁹ Piri 2001, 55–56.

kielipoliittisten toimien suunnittelussa ja toteuttamisessa päävastuun ja suurimman päätösvalan ollessa valtion ylimmän johdon käsissä. Toimijoilla ei kuitenkaan ollut huomattavan erilaisia linjavetoja, vaan kielipoliittiset toimet pitkälti perustuivat valtiojohdon suunnitelmiin ja tavoitteisiin.

Viron kielipoliittisten ja yleensäkin kansallisten toimien takana voi nähdä halun suojella ja luoda omaa kansallista kulttuuria. Vasta itsenäistyneen valtion – jonka kulttuuri tarvitsi valtion johdon toimien ja puheiden perusteella vahvistamista ja yleensäkin olemassaolon oikeuden todistelua – kohdalla oman identiteetin suojelu muiden kulttuurien vaikutuksilta ja oman valtion etujen ajaminen tapahtui usein muiden alueen kulttuurien kustannuksella. Tämä näkyi erityisen hyvin kielipolitiikassa, jossa viron kieli nostettiin valtion viralliseksi kieleksi, vaikka aiemmin nimenomaan saksan, tai venäläistämisaikojen seurauksena venäjän, kielillä oli ollut hallitseva rooli erityisesti virallisissa yhteyksissä. Viron kielen asettaminen viralliseksi kieleksi on ymmärrettävää tätä taustaa vasten, sillä etnisesti virolaisia oli alueen väestöstä tuolloin noin 88 prosenttia⁸⁰.

Täytyy kuitenkin huomioida, että Virossa oli 400 vuoden ajan ollut kaksi kirjakieltä ja yhtenäinen viro oli varsin tuore luomus. Eteläviro (Tarton kieli) oli menettänyt kirjakielen asemansa 1800-luvun lopulla pohjoisvirolaiselle Tallinnan kielelle. Eve Mikone on todennut artikkelissaan ”Viron kieli ja kielipolitiikka”, että pyrkimys kehittyä yhtenäiseksi Viron kansaksi pakotti silloisten aatteiden mukaan luopumaan sisäisestä moninaisuudesta.⁸¹ Tätä samaa ajatusta jatkettiin Pätsin aikakaudella ja viron kielen aseman vahvistaminen tarkoitti nimenomaan pohjoisviroon perustuvan viron kielen vahvistamista ja alueidensa taantuviksi puhkeikieliksi jääneiden viron kielten unohtamista. Siten kielipolitiikallakin yhtenäistettiin myös etnisesti virolaista kansaa ja kansan kielellistä identiteettiä pohjautumaan nimenomaan pohjoisvirosta syntyneeseen viron kieleen. Myöhemmin, uuden itsenäisyyden aikaan, tosin eteläviron ja esimerkiksi setukaisten kielen asemaa ja tilannetta on yritetty parantaa ja rakentaa etelävirosta myös uutta kirjakieltä.

En käsittele tutkimuksessa merkittävässä määrin koulujen kielten opetusta, enkä siten lähde syvällisemmin pohtimaan sitä, kuinka paljon viron kielen opetusta oli esimerkiksi baltiansaksalaisten tai vironvenäläisten kouluissa, tai mitä vieraita kieliä virolaisissa kouluissa opiskeltiin. Totean kuitenkin yleisesti, että vieraita kielistä saksaa ja venäjää opiskeltiin eniten ja englantia oli vasta nousemassa opiskeltavien kielten joukkoon. Opiskeltavat vieraat kielet noudattivat pääasiassa eurooppalaisia kielitrendejä, sillä saksalla oli Euroopassa sotien välisenä aikana vielä vahva asema, joka oli tosin Pirin mukaan jo ensimmäisen maailmansodan seurauksena hieman heikentynyt ja heikkeni lisää toisen maailmansodan jälkeen.⁸² Siten saksan opiskelu oli varmasti perusteltua muilla kuin

⁸⁰ Zetterberg 2007, 740.

⁸¹ Mikone 2005, 235.

⁸² Piri 2001, 76–77; Esim Kaja 20.5.1935, 2. Eesti keel ja Eesti rahvastik; Uus Eesti (UE) 28.11.1936, 19. Muudeti keskkoolide seadust. Esimeseks võõrkeeleks inglise keel. Teiseks võõrkeeleks kas prantsuse, saksa või vene keel; UE 18.2.1936, 9. Eesti-Inglise kultuurüingu edukas tegewus Tallinnas. Eestlased ja inglased ühisel töööl.

baltiansaksalaisiin liittyvillä tekijöillä. Englannin kielen painoarvo vastaavasti kasvoi Euroopassa 1900-luvun alusta alkaen ja esimerkiksi Yhdysvaltojen kasvanut maailmanpoliittinen merkitys vaikutti tähän.⁸³ Englannin kielen opiskelun puolesta puhuttiin myös Pätsin ajan Virossa ja vuoden 1936 lopulla keskikouluihin muutettiin englanti ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi ja esimerkiksi Viroa propagoivia julkaisuja käännettiin englanniksi.⁸⁴ Virossa Englantiin ja Yhdysvaltoihin suhtauduttiin hyvin myönteisesti ja niiden jopa yleisesti uskottiin takaavan Viron itsenäisyyden ja sillä oli osaltaan varmasti vaikutusta myönteiseen suhtautumiseen englannin kieleen.

Viron nykyisen kielipolitiikan voi nähdä monin tavoin pohjaavan 1930-luvun kielipolitiittiseen toimintaan ja silloin(kin) esitettyihin ajatuksiin kielen merkityksestä kansalle ja sen identiteetille. Lisäksi Viron uuden itsenäisyyden ajan nationalistisen ja esimerkiksi venäjänkielisten syrjimisestä syytetyn kielipolitiikan taustalla on puoli vuosisataa kestänyt neuvosto aika, jolloin Mikosen mukaan harjoitettiin alkuperäisväestön kielen ja kulttuurin häviämiseen tähtäävää politiikkaa. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että esimerkiksi Viron perustuslaissa todetaan Viron tasavallan tärkeimmän tehtävän olevan virolaisen kansan ja kulttuurin säilyttämisen takaaminen. Oleellista Mikosen mukaan on se, että siinä ei vain säädetä viron kielen asemasta, vaan myös veloitetaan suojelemaan viron kieltä. Tosin kielipolitiikka oli heti Viron uudelleenitsemäistymisen jälkeen 1990-luvun alussa paljon radikaalimpaa ja ainakin myöhempää näkyvämpää, kun esimerkiksi katujen kyltit vaihdettiin ainoastaan virokieliseksi. Viron kielilakien mukaan Viro on virallisesti yksikielinen maa, mutta jos yli puolet jonkin alueen väestöstä on venäjänkielisiä, virastojen toisena julkisena ja sisäisenä kielenä voidaan käyttää myös venäjää, samoin koulut voivat toimia venäjänkielillä. Mikosen mukaan Viron kielipolitiikka on ollut räväkän alun jälkeen vähemmän pontevaa ja ennemminkin joustavaa, muuttuvaa ja periksiantavaa. Vaatimusten ja tavoitteiden lieventämisen negatiivinen seuraus on ollut venäjänkielisen väestön vähäinen kiinnostus ja motivaatio viron kielen oppimiseen.

Viron uuden itsenäisyyden ajan kielipolitiikan tehtäväksi on mainittu ehjän ja elinvoimaisen yhteiskunnan luominen. Siihen ei tosin voi sanoa päästyn, sillä lähestyttäessä 2020-lukua Viro on edelleen hyvin tarkasti jakautunut viron- ja venäjänkielisiin alueisiin ja ryhmiin.⁸⁵

---

⁸³ Piri 2001, 76–78.

⁸⁴ Esimerkiksi UE 28.11.1936, 19. Muudeti keskkoolide seadust. Esimeseks wõörkeeleks inglise keel. Teiseks wõörkeeleks kas prantsuse, saksa või vene keel; Kaja 10.8.1935, 3. Ingliskeelne käsiraamat Eesti kohta.

⁸⁵ Mikone 2005, 241–244.

2.2 Virolaisuuden rakentaminen ja vahvistaminen sekä tutkimuksen rajaukset

Itsenäisyyden alkuaajoista lähtien Virossa oli alettu kansakunnan vahvistamiseksi luoda kansallisia laitoksia, kuten museoita ja arkistoja, sekä kansalaisjärjestöjä, joissa tehtiin työtä virolaisen kulttuurin hyväksi. Valtio tuki näitä pyrkimyksiä, mutta vasta Pätsin aikakaudella näitä alettiin systemaattisesti käyttää valtion harjoittaman kansallispoliittisen toiminnan välineinä. Nämä hankkeet toimivat eri näkökulmista kansan vahvistamiseksi ja yhtenäisyyden luomiseksi. Merkittävin ja suurinta osaa näitä pyrkimyksiä yhdistävä teema oli historia, jonka avulla rakennettiin ajatusta vanhasta virolaisesta kansasta, jolla oli omaleimainen kulttuuri ja edellytykset myös valtiolliseen olemassaoloon. Kansakunnan historiallinen olemassaolo toimi ensimmäisen maailmansodan jälkeisen kansallisvaltioajatuksen mukaisesti oikeutuksena valtiolliselle itsenäisyydelle.

Virolaiskansallinen toiminta ei rajoittunut Pätsin Virossa kuitenkaan historian käyttöön. Samankaltaisia toimia, usein samojen organisaatioiden toimesta, oli myös muilla alueilla. Samat kansalliset pyrkimykset näkyivät esimerkiksi Viron valtion ulkoisen ilmeen kehittämässä valtion tukemilla julkisilla taidehankkeilla, kotien ja julkisten paikkojen kaunistushankkeilla ja kilpailuilla. Toteutettuun kotien ja julkisten paikkojen kaunistuskampanjaan kytkettiin mukaan niin kodit, koulut, sanomalehdet kuin virolaiset kansalaisjärjestöt. Kotienkaunistuskampanja aloitettiin valtiollisena hankkeena huhtikuussa 1936, jolloin perustettiin kotienkaunistuskampanjan päätoimikunta (Kodukaunistamise Hoogtöö Peakomitee). Päätoimikuntaan kuului yhteensä 49 jäsentä 35 valtiollisesta laitoksesta ja kansalaisjärjestöstä. Propagandayksikön edustajat yhdessä vt. pääministeri Eenpalun kanssa olivat laatineet komiteasta ja kampanjan toteuttamisesta suunnitelman, jonka *riigivanem* (valtionvanhin) Päts vahvisti. Pääkomitean johtokunnan puheenjohtajina toimivat propagandayksikön johtaja sekä sosiaaliministeri ja pääsihteerinä toimi propagandayksikön edustaja. Pääkomitean organisoimana perustettiin kaupunkeihin ja kuntiin paikallisia kotienkaunistamisen komiteoita, joiden tehtävänä oli organisoida ja propagoida kotienkaunistuskampanjaa paikallisesti. Komiteoiden jäsenenä oli kaupunkien ja kuntien päättäjiä, paikallisten järjestöjen edustajia ja asiantuntijoita. Paikallisten toimikuntien perustaminen oli hyvin aktiivista, sillä jo ensimmäisen kampanjavuoden jälkeen maassa toimi yli 800 kotienkaunistustoimikuntaa.⁸⁶

Kotienkaunistuskampanjassa keskityttiin virolaisten julkisten ja yksityisten rakennusten ja niiden pihapiirien kunnostamiseen. Kampanjan mukaan vahvan, itsenäisen valtion tuli myös ulkoisesti näyttää hyvältä ja vauraalta. Valtakunnallisena suurhankkeena toteutettu kampanja oli suunnattu kaikille kansalaisille, jotta nämä kiinnittäisivät huomiota oman asuinympäristönsä siisteyteen ja asuinrakennusten kunnostukseen. Julkisten kokoontumispaikkojen ja

⁸⁶ Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 11; Valitsusasutiste tegevus 1936/37, 8.

rakennusten kunnostaminen oli keskeisessä roolissa erityisesti kaupungeissa, mutta myös maaseudulla esimerkiksi koulujen ja kylätalojen sekä niiden piha-
piirien kunnostamisella pyrittiin näyttämään esimerkkiä. Kampanjaan liittyi
myös laajoja istutushankkeita. Esimerkiksi Tarton alueelle istutettiin vuonna
1936 yhteensä 4330 puuta ja taimia, lähinnä puistoihin ja maanteiden reunoille.
Valtio tuki hankkeita antamalla ilmaiseksi istutettavat taimet valtionmetsistä
sekä kustantamalla neuvontatyötä. Monien kaupunkien hallitukset päättivät
toteuttaa julkisia kunnostustöitä. Esimerkiksi Tallinnassa toteutettiin laaja kau-
nistusprojekti, johon liittyi kaupungin puistojen kunnostamista, maanteiden ja
rautatien ympäristöjen siistimistä ja puiden istutusta.⁸⁷

Kampanjan tulokset olivat erityisesti suuremmissa kaupungeissa hyviä ja
ainakin sanomalehtien julkaisemien raporttien mukaan myös maaseudun ul-
koinen ilme kohentui huomattavasti. Kotienkaunistuskampanjan alla toimi
myös Viron kansallislipun levittämiskampanja. Sen toimikunta toimi ensin ni-
mien virolaistamista hoitaneen toimikunnan alla, mutta se siirrettiin vuonna
1936 kotien kaunistamisen komitean yhteyteen, mihin se sopivammin sijoittui-
kin, sillä sen kautta pyrittiin vahvistamaan virolaisuuden näkymistä. Toki
kampanjan kautta vahvistettiin myös virolaista kansallistunnetta ja yhtenäisyyt-
tä. Jokaisella isänmaallisella kotitaloudella tuli olla Viron itsenäisyyttä ilmaise-
va kansallislippu. Tutkimukseni osana kävin läpi suuren määrän kotien kaunis-
tamisen pääkomitean tuottamia arkistolähteitä ja sanomalehdissä julkaistuja
aihetta käsitteleviä artikkeleja ja erilaisia raportteja, mutta rajattuani tutkimus-
kohteeni keskittymään kieli- ja historiapolitiisiin toimiin jätin teeman väitöskir-
jani ulkopuolelle. Hanke oli kuitenkin laaja ja kansallisen identiteetin vahvista-
misen kannalta merkittävä ja se ansaitsi oman tutkimuksensa.⁸⁸

Toinen merkittävä teema, joka ei suoranaisesti liittynyt historiaan tai kie-
lipolitiikkaan, oli urheilun nostaminen merkittäväksi kansallista identiteettiä
vahvistavaksi ja rakentavaksi asiaksi. Valtion kulttuurirahastosta esimerkiksi
tuettiin voimakkaasti urheilua ja poliittiset johtajat olivat näkyvästi läsnä urhei-
lutapahtumissa ja nostivat puheissaan kilpaurheilijat kansallissankareiksi, jotka
ulkomailla tekivät Viroa tunnetuksi ja loivat myös haluttua kansallismielisyyttä
ja yhtenäistä henkeä kansan keskuuteen. Urheilua tukemalla vahvistettiin kan-
san fyysistä hyvinvointia ja levitettiin vahvan kansan tarvitsemia tervehenkisiä
elämäntapoja.⁸⁹

Yksi merkittävä esimerkki urheilun nostamiseksi virolaisuutta vahvista-
vaksi temaksi oli Viron kisojen (Eesti Mängud) järjestäminen. Vuosittaiset Vi-
ron kisat järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1934, eli heti Pätsin noustua
valtaan. Virolaista urheilutoimintaa tutkinut Jarkko Kemppi toteaa yhtenä pe-

---

⁸⁷ Paris 1937, 120-121.

⁸⁸ Esimerkiksi Ruusman 1997, 122; ERA.2943.1.526. Kodukaunistamise hoogtöö
Peakomitee juhendid kodukaunistamise kohta. 19.10.1936–18.03.1938; ERA.1093.1.63.
Kodukaunistamise hoogtöö Peakomitee 1936.a. tegevuse ülevaade. 21.04.1936–
29.04.1936; ERA.1093.1.65. Kodukaunistamise hoogtöö Peakomitee tegevuse ülevaa-
de. 20.05.1937–20.09.1937.

⁸⁹ Alenius 2000, 229; Zetterberg 2007, 602.

rusteluna Viron kisojen perustamiselle olleen sen, että kaikilla muillakin kansoilla oli omat kansalliset kisansa. Massiiviset urheilutapahtumat istuivat hyvin Pätsin poliittisiin tavoitteisiin ja hän oli muun valtiojohdon kanssa niissä näkyvästi esillä. Pätsin aikana urheilusta alettiin Kempin mukaan kirjoittaa urheilujulkaisuissa aiempaa kansallismielisemmin ja virolaisten urheilijoiden kansainvälisiä saavutuksia hehkutettiin enemmän. Suuri vaikuttaja tähän oli se, että propagandayksikkö valvoi myös urheilujulkaisuja. Lisäksi hänen mukaansa ei voinut olla sattumaa, että monien urheilujärjestöjen johtajat vaihtuivat pian Pätsin valtaannousun jälkeen. Esimerkiksi Viron Urheilun Keskusliiton johtajaksi valittiin valtiosihteeri Karl Terras. Järjestöjen jäsenistöstä alettiin myös kerätä aiempaa tarkempia tietoja, joita valtio välillisesti käytti esimerkiksi nimien virolaistamiskampanjaan liittyneissä nimimuutoksiin painostaneissa toimissa.⁹⁰

Valtiollisten toimijoiden lisääntyminen urheilujärjestöjen johdossa voidaan tulkita osaksi urheilun ottamista aiempaa valtiojohtoisemmin osaksi kansallisen identiteetin kohottamispolitiikkaa. Valtion taholta urheilua myös tuettiin ja urheilijoita kiiteltiin aiempaa enemmän. Kansantaidekampanjan ja urheilun väliltä löytyy myös linkkejä. Voimistelunäytöksistä vastasi vanhan virolaisen kansantaiteen elvyttämishankkeen kansantanssikampanjan aktiivi Ernst Ildla. Vuoden 1939 Viron kisoissa kansantanssiesitykset saivat lisäksi vielä aiempia vuosia suuremman osuuden. Tämä tapahtui Karl Terraksen vaatimuksesta. Kempin mukaan tanssi- ja musiikkiesityksiä varten perustettiin oma järjestelyosasto, jonka ensimmäinen kokous oli vain pari kuukautta ennen kisoja, joten hän päättelee ajatuksen tähän tulleen muualta kuin Terrakselta, joka väistämättä monivuotisen kokemuksensa perusteella oli tietoinen järjestelyjen monimutkaisuudesta. Kemppi toteaa vaatimuksen mahdollisesti tulleen Pätsiltä, vaikka hän ei tätä voikaan todistaa.⁹¹

Nimien virolaistamiskampanjaan liittyen urheilijoihin suunnattiin myös kritiikkiä, nimenomaan siitä näkökulmasta, että urheilijat, joilla oli vierasperäinen nimi, eivät toteuttaneet kansallista tehtäväänsä virolaisten kyvykkyyden ja kansallisen yhtenäisyyden esittelijöinä ulkomailla. Tällä ei niinkään ollut vaikutusta urheilumenestyksen luomiin kansallisen yhteisyyden tunteisiin, mutta valtiojohdossa koettiin, että urheilijoita ei vierasperäisnimisinä mielletty ulkomailla virolaisiksi ja siten kansallinen kunnia menestyksestä jäi saamatta.⁹²

Virolaisten kulttuurisen tason nostajana oli ollut jo heräämisen aikakaudella koululaitos. Vironkielistä opetusta sai tuolloin vain aivan alemmilla asteilla, mutta monissa kouluissa, joissa opetuskieli ei ollut viro, oli 1800-luvun loppupuolella virolaismielistä opetusta.⁹³ Itsenäisyyden ajan alusta lähtien viro kieli oli jo vallitseva virolaisten koulujen opetuskieli alemmilla luokka-asteilla korkeakouluun. Tarton yliopisto avasi joulukuussa 1919 ovensa virolaisena yliopistona. Yliopiston muuttamisella yksistään virokieliseksi varmistettiin Kari

⁹⁰ Kemppi 2004, 214–219.

⁹¹ Kemppi 2004, 214–219.

⁹² ERA.1330.1.330. Kirjavahetus sportlaste perekonnanime de eestistamise kohta. 20.10.1933–21.9.1938.

⁹³ Esimerkiksi Zetterberg 2007, 318–320, 400–404.

Aleniuksen mukaan se, että viron kieltä kehitettiin siten, että se vastasi tieteen vaatimuksia ja toimisi tieteen kielenä. Tarton yliopistossa harjoitetun tieteen taso vastasi aikakauden eurooppalaisia yliopistoja. Painotus oli humanistisissa tieteissä, joista tärkeimmällä sijalla olivat kansalliset oppiaineet: historia, kieli-tieteet, arkeologia ja kansatiede. Tähän vaikutti sekä se, että nyt näihin aloihin esimerkiksi aiemman venäläistämiskauden ja yleensäkin aiemmin kansallisiin tieteisiin kohdistuneen välinpitämättömyyden jälkeen oli mahdollista keskittyä ja lisäksi vasta itsenäistyneessä valtiossa luonnollisesti oli kiinnostusta oman kansan tutkimiseen monesta näkökulmasta. Yliopistossa suunnattiin tutkimus-rahoitusta nimenomaan näiden tieteenalojen tutkimukseen, mutta myös muiden tieteenalojen taso pidettiin vähintään aikaisemmalla tasolla. Kansallisiin tieteisiin panostaminen liittyi valtion vahvistamiseen ja kansallisen identiteetin rakentamiseen ja sen arvostuksen nostamiseen tieteellisen tutkimuksen kautta.⁹⁴

Pätsin aikana vuonna 1936 yliopistolta vietiin sille vuonna 1925 annettu autonomia ja se pyrittiin kytkemään vielä tiiviimmin kansallismielisen politiikan välineeksi. Esimerkiksi historia valjastettiin todistamaan virolaisten menneisyyden suuruutta ja virolaisjohtajat aktiivisesti puheissaan viittasivat uusiin tutkimuksiin, jotka todistivat esimerkiksi sen, että virolaiset eivät koskaan olleet niin alisteisessa asemassa kuin aiemmin oli oletettu. Pätsin ajan kansallisissa kampanjoissa Tarton yliopiston tutkijoilla ja professoreilla oli merkittävä asema. Esimerkiksi nimien virolaistamiskampanjan propagandajulkaisujen takana ja toimikuntien jäsenenä ja asiantuntijoina olivat Tarton yliopistossa työskennelleet Andrus Saareste ja Julius Mägiste. Lisäksi monet poliittista uraa Pätsin hallinnon alla tehneet henkilöt olivat yliopiston henkilökuntaa, kuten oikeushistorian professori Jüri Uluots ja kansainvälisen oikeuden professori Ants Piip.⁹⁵

Pätsin hallinnolla oli monin tavoin vaikutusta Tarton yliopiston toimintaan ja tutkimusta todennäköisesti ohjailtiin haluttuun suuntaan. Yliopistolaitos, kuten myös koululaitos yleisemminkin, toteutti osaltaan Pätsin aikakauden historiapolitiikkaa. Tämä hyvin tärkeän ja kiinnostavan historiapolitiikan ja yleensäkin identiteettipolitiikan osa-alueen olen rajannut tutkimukseni ulkopuolelle pääasiassa sen laajuuden vuoksi. Tutustuin tutkimusprosessin aikana esimerkiksi historian oppikirjoihin sekä opetusministeriön arkistoihin, mutta yliopiston tieteellinen tutkimus vielä tähän lisäten olisi laajentanut tutkimusteemaa ja aineistoa niin laajaksi, että siihen olisi ollut mahdotonta tämän tutkimuksen puitteissa tarttua. Oppikirjojen ja opetuksen sekä tieteenhistorian tutkimuksella on omat tutkimusperinteensä ja menetelmänsä, joihin en nähnyt järkeväksi tutkimustani keskittää. Niin oppikirjoihin, kuin tieteelliseen tutkimukseen viitataan työssäni vain siinä määrin, kuin ne nousevat esiin käsittelemistäni puheista tai arkistolähteistä. Tieteenteon ohjailua tai opetushallinnon toteuttamia toimia ei voida ajatella koko kansaa koskevinä Pätsin hallinnon organisoimina keskitettyinä kansallisina kampanjoina, joihin tutkimuksessani

⁹⁴ Alenius 2000, 221–223; Zetterberg, 2007, 580–581.

⁹⁵ Zetterberg 2007, 580–581.

keskityn. Toki vaikutusta näillä toimilla oli jossain määrin kaikille ihmisille ja kansallisen identiteetin rakentamiselle.

Julkisen historiakulttuurin luomiseen vaikuttaminen oli merkittävä kansallistunteen nostattamisen teema. Tähän liittyi esimerkiksi tutkimani kansantaiteiden elvyttämiskampanjan ja sen osana museoiden kokoelmien kasvattaminen, tutkiminen ja käyttäminen elävää historiakulttuuria synnyttäessä esimerkiksi kansallispukujen käytön ja kansantanssien elvyttämisen kautta. Lisäksi yleisesti museoiden perustaminen ja toiminnan valtiollinen tukeminen oli osa Virossa 1920- ja 1930-luvuilla toteutettua historiapolitiikkaa. Tähän liittyi myös laajaa historiallisten muistomerkkien pystyttämistä. Muistomerkkejä pystytettiin yksittäisille virolaisille sankareille sekä muistuttamaan kansallisesti merkittävistä historiallisista tapahtumista. Muistomerkkien rahoittamiseksi kaupungit ja kansalaisjärjestöt järjestivät monenlaisia keräyksiä. Valtio osallistui moniin valtakunnallisesti merkittäviin hankkeisiin ja Pätsin aikana valtio ja kaupungit tukivat esimerkiksi valtiollista itsenäisyyttä juhlistavien Viron vapaussodan muistomerkkien rakentamista. Lisäksi muistomerkkien avajaisissa valtiolliset johtajat olivat aktiivisia puhujia ja niiden kautta vahvistettiin Viron julkista historiakulttuuria ja myös kansallistunnetta.⁹⁶ Historiapoliittikkaa siis tehtiin myös muistomerkkien kautta, mutta Pätsin aikakaudella ei ollut muistomerkkien perustamiseen keskittynyttä valtiojohtoista toimikuntaa ja historiapolitiikan painopisteet olivat muualla.

Kansallista vahvuutta kasvattamaan pyrkineistä hankkeista on lisäksi mainittava syntyvyyden nostattamiseen pyrkinyt toiminta. Se ei ollut samalla tavalla organisoitu hanke kuin monet muut kansalliset kampanjat, eikä sitä toteuttamaan perustettu erillistä toimikuntaa. Virolaisten lukumäärän kasvattaminen määriteltiin kuitenkin valtiolliseksi kampanjaksi valtion yleisissä kansallisissa tavoitteissa ja virolaisjohtajien puheissa. Taustana kampanjalle oli valtion huoli alhaisesta syntyvyydestä. Kampanja oli suunnattu erityisesti naisille. Alhaisesta syntyvyydestä syytettiin yleisellä tasolla niin nuoria miehiä kuin naisia, mutta monista, esimerkiksi *Uus Eesti* -lehdessä julkaistuista, puheenvuoroista käy ilmi, että pääsyyllisiksi asetettiin kuitenkin naiset ja naisliikkeen toiminta.⁹⁷

Virolaisjohtajat käsittelivät puheissaan paljon syntyvyyden nostamisen tarvetta. Erityisesti *riigivanem* Päts käsitteli aihetta jollain tapaa lähes jokaisessa puheessaan. Äitiys nostettiin Pätsin aikana monella tapaa niin kansalliseksi velvollisuudeksi kuin kunnia-asiaksi. Äitiys haluttiin saada näyttämään mahdolli-

---

⁹⁶ Kaja 8.3.1935, 5. Uus suund Eesti kunstile. Siseministri abi H. Kukke kõneles radios kunsti arendamiswõimalustest rahwuskultuurilisest lähtekohast; ERA.1093.1.16 Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne, 1938–1939.

⁹⁷ Esimerkiksi Kaja 12.5.1934, 4. Ema on aunimi; Kaja 21.11.1934, 3. Eesti rahwa juurekasw vähene; Kaja 3.1.1935, 5. Kongress kaalub rahwaarwu tõstmist; Kaja 30.1.1935, 2. Meie rahwaarwu tõstmise wõimalusi; Kaja 8.4.1935, 2. Rahwas ja juurdekasw. Inimeste mõttewiis peab muutuma; UE 8.3.1938, 4. Eesti rahwaarw suuremaks.

simman houkuttelevalla. Kampanjan tavoitteiden saavuttamiseksi valtio tuki valikoitujen naisjärjestöjen toimintaa äitien ja lasten aseman parantamiseksi.⁹⁸

Näyttävimmän äitien asemaa ja kunniaa pyrittiin nostamaan äitienpäivän juhlinnalla. 1920-luvulla äitienpäivän juhlallisuuksista vastasi Viron naisten raittiusliitto (Naiste Karskusliit). Äitienpäivää oli alettu ensimmäisenä viettää Yhdysvalloissa vuonna 1908 ja Viroon ajatus juhlinnasta oli tullut Suomen kautta.⁹⁹ Propagandayksikkö oli vuodesta 1935 alkaen mukana juhlien järjestämisessä ja organisoi siihen laajemmin mukaan myös lehdistön ja radion. Radio esimerkiksi lähetti suorana Tallinnan kaupungin äitienpäiväjuhlan ja käsitteli aihetta runsaasti ennen varsinaista juhlapäivää. Varasisäministeri, propagandayksikön johtaja Hugo Kukke lähestyi kaupunkien ja maakuntien johtoa kehoituksella edistää äitienpäivän viettoa kaikin tavoin, esimerkiksi järjestelykomiteoiden perustamisilla.¹⁰⁰

Kukken osallistuminen järjestelyihin ja äitienpäivän ajatuksen propagomiseen oli hyvin innokasta. Hän esimerkiksi pyysi elokuvatarkastajaa huolehtimaan, että elokuvateattereissa esitettäisiin juhlapäivänä äitienpäivään sopivia elokuvia sekä järjestettäisiin väliajalla äitienpäivää käsittelevä puhe tai esitys, mutta lähetti kuitenkin myös itse niille kyseisen kehotuksen äitienpäivänä esitettävästä ohjelmasta. Kukke otti yhteyttä myös Isänmaan liittoon pyytäen sitä auttamaan äitienpäivän juhlien järjestämisessä muun muassa järjestämällä juhliin kansallislippuja. Hän lähestyi kirjeitse myös yleisradiota ja kaikkia sanomalehtien päätoimittajia vaatiessaan, että ne pyhittäisivät päivän äitienpäivään liittyville aiheille ja käsittelevät myös ennen varsinaista juhlapäivää äitienpäivän merkitystä, aiempia juhlia ja juhlien valmisteluja. Juuri ennen juhlia Kukke toimitti tallinnalaisiin sanomalehtiin mainokset äitienpäivänjuhlista ja pyysi niitä julkaisemaan ne, laskun sai lähettää propagandayksikölle.¹⁰¹ Myös Tallinnan äitienpäivän komitean puheenjohtaja ja propagandayksikön sihteeri Erika Viirsalu hoiti tiedotteita lehdistölle ja keskusteli radion kanssa lähetyssuunnitelmista. Hän kertoi Tallinnan toimista Tarton komitealle (Helmi Mäelolle) ja pyysi sieltä tietoja toiminnasta sekä uusia ohjevihkoja eteenpäin lähetettäväksi. Hän myös puhui itse radiossa äitienpäivän merkityksestä naisille ja perheille sekä järjesti puhujia paikallisiin tapahtumiin.¹⁰²

⁹⁸ Esimerkiksi Kaja 9.6.1934, 3. Riigiwanem maanaiste suwepäewadel; Kaja 2.1.1935, 3. Rahwusliku kaswatuse kongress algas. Riigiwanema K. Pätsi kõne eesti rahwaarwu suuremise wadadusest; UE 9.11.1936, 5. Riigivanem käsitas tähtsaisaid päevaküsimusi. Rahvaarwu suurendamine Eestile eluküsimuseks. Kasvatagem vabu, iseteavaid ja teguvõimsaid kodanikke. Sood kultiveerimisele ja elekter maale. Meie arendame põllumajandust ja tööstust käsikäes.

⁹⁹ ERA.1093.1.223. Üldkirjavahetus XIII üleriikliku emadepäeva pühitsemise asjas 12.5.1935, 1.3.-7.6.1935.

¹⁰⁰ ERA.1093.1.223. Üldkirjavahetus XIII üleriikliku emadepäeva pühitsemise asjas 12.5.1935, 1.3.-7.6.1935.

¹⁰¹ ERA.1093.1.223. Üldkirjavahetus XIII üleriikliku emadepäeva pühitsemise asjas 12.5.1935, 1.3.-7.6.1935.

¹⁰² ERA.1093.1.228. Kirjavahetus Emadepäeva pühitsemise kohta 1935 a, 3.5.1935-4.4.1936.

Kaarel Eenpalun toiminta äitienpäivän edistämiseksi oli myös aktiivista. Hän lähestyi kirjeitse kaupungin ja maakuntien johtajia, jotta nämä valitsisivat jokaisesta kaupungista, maakunnasta ja suuremmista kauppaloista yhden runsaslapsisen äidin kutsuttavaksi Tallinnassa järjestettävään äitienpäivänjuhlaan. Kutsutut ja näiden mahdollisesti tarvitsemat saattajat saivat matkustaa propagandayksikön kustantamina Tallinnaan. Eenpalu toimi lisäksi äitienpäiväjuhlassa juhlapuhujana. Puheessaan hän ylisti äitejä ja totesi esimerkiksi, että äitienpäivää oli alettu viettää ”ilmaistaksemme suurinta arvostusta ja kunnioitusta niille, jotka ovat antaneet niin itselleen kuin kansalleen kaikkein arvokkaimman”.¹⁰³

Äitienpäivän juhlistaminen sopi erinomaisesti Pätsin aikakauden virolaiskansalliseen ideologian levittämiseen ja syntyvyyden nostattamiskampanjan propagoimiseen. Vuodesta 1936 alkaen äitienpäivän juhlien järjestämisen johto siirtyi propagandayksikölle ja niiden viettäminen muuttui vuosi vuodelta suurellisemmaksi ja organisoidummaksi. Keskeiset juhlintamuodot pysyivät kuitenkin samanlaisina, samoin tavoitteet ja äitiyden arvostuksen nostattamisen propagointitavat.¹⁰⁴

Syntyvyyden nostaminen ja siihen liittyvä toiminta on hyvä esimerkki siitä, kuinka Pätsin hallinto ja erityisesti propagandayksikkö hyödynsivät kansallisen vahvuuden lisäämiseen pyrkineisiin tavoitteisiinsa pääsemiseksi ja myös valtiovallan vahvistamiseksi, aiempaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa ottaen ne omiksi hankkeikseen. Toiminta sai tämän jälkeen enemmän näkyvyyttä ja monenlaista tukea, mutta samalla siitä tuli osa Pätsin hallinnon kansallista politiikkaa. Syntyvyyden nostattamiskampanja oli tärkeä osa aikakauden kansallista vahvistamista ja myös yhtenäisyyttä kohottamaan pyrkineitä teemoja, joka ei kuitenkaan sellaisenaan liity historia- tai kielipolitiikkaan. Se kuitenkin ilmentää sekä tekniseltä toteutukseltaan että tavoitteiltaan Pätsin hallinnon muita pyrkimyksiä vahvistaa kansakuntaa ja kansallistunnetta.

Yksi merkittävä historiapolitiikan toteuttamisen väline olivat virolaisjohtajien historiaa käsitelleet puheet. Olen aiemmin perehtynyt laajasti sanomalehdissä julkaistujen Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun puheiden sisältöön ja käsitteiden nyt lyhyesti aiemman tutkimukseni johtopäätelmiä puheiden sisällöistä ja vaikutuspyrkimyksistä sikäli kuin ne ovat relevantteja tämän tutkimuksen osalta.

Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun historiapuheissa keskityttiin ennen muuta kolmeen ajanjaksoon ja teemaan. Puheissa käsiteltiin muinaisajan virolaista yhteiskuntaa ja sitä seurannutta vuosisataista ”miehitysaikaa”, kansallisia heräämisiä 1800-luvun puolivälin jälkeen ja 1900-luvun alussa, sekä itsenäistymisen

¹⁰³ ERA.1093.1.223. Üldkirjavahetus XIII üleriikliku emadepäeva pühitsemise asjas 12.5.1935, 1.3.–7.6.1935; ERA.1093.1.227. XIII üleriiklikule emadepäevale kutsutud aukülalised-emad, korraldused ja kavad nende vastuvõtuks, 2.5.–24.8.1935.

¹⁰⁴ ERA.1093.1.228. Kirjavahetus emadepäeva pühitsemise kohta, 03.05.1935–04.04.1936; ERA.1093.1.273. Kirjavahetus emadepäeva pühitsemise kohta, 16.01.1937–11.10.1937; ERA.1093.1.292. Kirjavahetus emadepäeva pühitsemise kohta, 08.03.1938–07.05.1938; ERA.1093.1.309. Kirjavahetus emadepäeva pühitsemise kohta, 27.03.1939–08.05.1939.

aikaa ja vapaussotaa. Virolaisjohtajat käsittelivät julkaistuissa puheissaan virolaisten historiaa monipuolisesti, mutta samalla he muokkasivat, liioittelivat, vääristelivät ja unohtivat osia menneisyydestä luodakseen virolaisille vahvan historiallisen identiteetin ja kansallistunteen sekä vahvistaakseen kansallista yhtenäisyyttä.¹⁰⁵ Virolaisjohtajien historiapoliittisia puheita en käsittele omana teemana tutkimuksessani, vaikka niiden kautta selkeästi pyrittiin vaikuttamaan virolaisten kansallisen identiteetin ja virolaisuuden rakentumiseen sekä yhtenäistämään kansaa. Käsittelem seuraavan yhteenvedon lisäksi virolaisjohtajien puheita kuitenkin läpi työn sikäli, kuin ne liittyvät tutkimieni kampanjoiden teemoihin.

Viron historiaa ennen 1800-luvun kansallista heräämistä käsittelevät puheet olivat melko epämääräisiä ja yleisellä tasolla pysyviä kertomuksia virolaisten tuhatvuotisesta historiasta, muinaisista päämääristä ja kulttuurin korkeasta tasosta. Puheissa painotettiin sitä, ettei virolaisten olisi ollut mahdollista saavuttaa valtiollista itsenäisyyttä vuonna 1918, ellei kansalla olisi ollut takanaan pitkää historiaa.¹⁰⁶ Käsittelem tätä teemaa hieman lisää virolaisuuden historian käsitteilyn yhteydessä.

1930-luvun edetessä virolaisjohtajien puheet virolaisten muinaishistoriasta muuttuivat yksityiskohtaisemmiksi ja niiden sävy varmemmaksi. Aiemmin virolaisjohtajat olivat yleensä todenneet kansan olleen horroksessa tai poissa historian näyttämöltä valloitusaikoina, mutta virolaisilla oli silloinkin heidän mukaansa ollut kansallinen tietoisuus ja päämääränä kansallinen vapaus. Etenkin Laidoner ja Eenpalu painottivat kuitenkin uusiin tutkimuksiin pohjaten alkuvuodesta 1938 alkaen sitä, kuinka kansa ei koskaan ollutkaan kadoksissa tai horroksessa 700-vuotisena miehitysaikana. Hallitseva luokka ei ollut puhunut kansan kanssa samaa kieltä, mutta se oli sinä aikana yleistä myös muualla. Eenpalun mukaan virolaiset eivät koskaan olleet orjia. Miehitysaikaa oli Virossa nimitetty perinteisesti pimeyden ajaksi tai orja-ajaksi, mutta Laidonerin mukaan se ei ollutkaan niin kurja kansan horrosaika kuin oli kuviteltu, vaan aika, jolloin virolaiset olivat aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa ja tiedostivat itsensä virolaisena kansana.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Leukumaa 2010, 122–127.

¹⁰⁶ Esimerkiksi Vaba Maa (VM) 17.12.1934, 5. Meie juhid on võimelise kandma oma rahvast. Eesti talurahva liikumise mälestusaktus. Peaministri asetäitja K. Einbund ja linnapea kidral J. Soots Wiljandis. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; VM 18.2.1935, 4. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; Kaja 25.2.1935, 5. Riigivanem kõneles rahvale raadio kaudu. Terwitas kodanikke wabariigi aastapäeva puhul ja awas eesti raamatuaasta; Leukumaa 2010, 123.

¹⁰⁷ Esimerkiksi UE 25.2.1938, 7. Oleme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eeslased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700- aastane ”orjus” oli vaid võoraste võimude okupatsioon Peaministri aset. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel; UE 8.2.1938, 5. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu! – Kunagi pole eesti rahvas olnud kadunud. – Muistne Eesti vabadusvõitlus kestis aastakümneid, samal ajal, kui paljud teised rahvad heideti alla mõne kuu jooksul. – Juba kord varemalt enne Vabadussõda löid eestlased Orduriigi ajal tagasi suure Venemaa

Pätsin aikakauden lopulla kansainvälinen tilanne kiristyi ja mahdollinen sota kävi todennäköisemmäksi. Tämä näkyi virolaisjohtajien yhtenäisyyttä ja yhteistyökykyä kohottamaan pyrkineiden puheiden määrän kasvuna. Virolaisten vuosisataisia taisteluja ja menneisyyden virolaisten rohkeutta ja urhoollisuutta verrattuna muihin kansoihin korostettiin. Virolaisten oli otettava mallia esi-isistään, arvostettava vuosisataisilla taisteluilla hankittua itsenäisyyttä ja tehtävä kaikkensa, jotta mahdollisiin tuleviin taisteluihin oltaisiin valmiina ja Viron valtion itsenäisyys turvattaisiin.¹⁰⁸

Kansallisia heräämisiä käsitellessä puheissa korostettiin ennen muuta sitä, että aikakautena kansan kehittyminen kiihtyi, kansallinen itsetunto kasvoi ja laajeni. Kansan kuitenkin nähtiin yleisesti olleen silloin jo olemassa, mutta Pätsin ajan ensimmäisinä vuosina puhuttiin kansan heräämisestä horroksesta, johon se oli vaipunut valloitusaikoina. Esimerkiksi Päts totesi heräämisajan tuoneen virolaisille jälleen ymmärryksen siitä, että he olivat yksi kansa. Virolaisjohtajien mukaan kansallisen heräämisen ajan kehitys johti siihen, että Viro itsenäistyi heti tilanteen salliessa. Heidän mukaansa kansan päämääränä ollut vapaus vahvistui kyseisellä ajanjaksolla. Kansallisen heräämisen ajasta nostettiin esille tunnettuja kansallissankareita ja korostettiin eri seurojen ja esimerkiksi laulujuhlien merkitystä kansan yhtenäistämässä ja kansallistunteen nostamisessa. Baltiansaksalaisista puhuttiin vieraskielisenä yläluokkana, jonka merkitystä väheksyttiin kertomalla tällaisen tilanteen olleen yleinen aikakauden Euroopassa. Virolaisjohtajat halusivat 1930-luvun kansalaisten ottavan esimerkkiä kansallisen liikkeen toimijoista ja yhteistyöstä, jota esimerkiksi järjestyksessä tehtiin.¹⁰⁹

Puheet vastaavat melko hyvin tutkimuskirjallisuuden antamaa kuvaa 1800-luvun puolivälissä alkaneesta ajanjaksosta, jota on totuttu nimittämään kansallisen heräämisen ajaksi. Tosin virolaisjohtajilta oli liioiteltua väittää kansan kulttuurin kehityksen johtaneen itsenäisyyteen, ja kansan pyrkineen siihen jo 1800-luvulla. Kansalla ei ollut kansallisen heräämisen aikaan pyrkimystä valtiolliseen itsenäisyyteen. Historiaa puheissa oikeastaan "vääristeltiin" virolaisten yhtenäistämiseksi sillä, että tietyistä asioista ei puhuttu. Esimerkiksi puheis-

---

rünnaku Baltimaile. Tuleb teha kõik uue põhiseaduse üksmeelseks elluviimiseks; Leukumaa 2010, 124.

¹⁰⁸ Esimerkiksi UE 17.2.1936, 4. Üksmeel ja meelegendlus viivad sihile. Et riigikord kujuneks kindlaks, selleks kutsume kokku Rahvuskogu. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles kogu maale; UE 7.11.1938, 3. Peaminister K. Eenpalu Rõuges. "Ei tule tagasi endised ajad, kus tekitati vennaviha"; UE 25.2.1939, 6. Noored oli esimesteks Eesti iseseisvuse võitlusse astjaiks. Peaminister K. Eenpalu kõne Tallinna noorsooorganisationsatsioonide aktusel Estonias; Leukumaa 2010, 125.

¹⁰⁹ Esimerkiksi UE 22.6.1939, 9. Vabariigi Presidendi K. Pätsi läkitus võidupühaks. Oleme Eesti vaprate eelnevate põlvete järeltulijad. – Iga meie vaba ja iseseisva riigi kodaniku eluõnn on seotud meie riigi ja rahva õnnega. Meie ei siruta kätt võõra maa ja vara järele, aga meie ei lase iial võõraid panna kätt meie isamaa ja vara külge. Võidupüha on Eesti suurimaks rahvupühaks; UE 26.6.1939, 3. Pärnu pidustuste tulipunktiks. Vaimustav vastuvõtt Vabariigi Presidendile. Hoogsalt kõlas laul Pärnumaa 7. laulupeol. – Oleme kõigi vastu õiglased. President K. Pätsi kõne võidutulede laialisaatmisel; Leukumaa 2010, 125.

sa ei huomioitu millään tavalla kansallisen liikkeen hajanaisuutta ja jakautuneisuutta sekä 1800-luvulla että 1900-luvun alussa.¹¹⁰

Virolaisjohtajien historiapuheissa itsenäistymistä ja vapaussotaa käsiteltiin hyvin yleisellä tasolla. Puheissa ei juuri liioiteltu tapahtumia, mutta toisaalta asioita käsiteltiin valikoivasti ja historiasta nostettiin vain virolaisten yhtenäisyyttä ja kansallista ylpeyttä kohottavia asioita. Johtajat esimerkiksi korostivat viisauttaan ja oikeita päätöksiään niin itsenäistymisen ja vapaussodan aikana kuin myös vuonna 1934, mutta Pätsin aikakaudella oppositioon kuuluneiden virolaisten teot itsenäistymisen hyväksi unohdettiin. Etenkin 1930-luvun lopulla virolaisjohtajat painottivat omia ansioitaan historiassa ja pyrkivät muodostamaan kansalle kuvan heidän korvaamattomuudestaan myös silloisessa yhteiskunnassa. He painottivat vapaussodan muistamisen tärkeyttä. Vapaussodan taisteluja, suuria kärsimyksiä, uhrauksia ja itsenäisyyden saavuttamista korostettiin, jotta kansa arvostaisi itsenäisyyttä. Tällaisella puheella he myös oikeuttivat tekemänsä vallankaappauksen, sillä heidän mielestään Viron itsenäisyys ja demokratia olivat liian arvokkaita menetettäväksi.¹¹¹

Virolaisjohtajien mukaan vapaussodasta tuli ottaa oppia silloiseen yhteiskuntaan. Erityisesti puheissa käsiteltiin ”vapaussodan henkeä” eli kansassa silloin vallinnutta yhteisöllisyyttä ja yhteistyökykyä, jonka johtajat katsoivat heikentyneen heti sodan päätyttyä. Virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan vaikuttamaan siihen, että kansa sisäistäisi vapaussodan hengen myös rauhan aikana. He nostivat esille myös virolaisten vapaussodan alussa tunteman epäilyn kansan voittomahdollisuuksiin esimerkkinä siitä, että heti uskon ja taistelutahdon vahvistuttua ja joukkojen järjestäytyttyä virolaiset alkoivat saavuttaa voittoja. Jo vuonna 1934 puheissa käsiteltiin yllättävän paljon sodan uhkaa, mutta aina todettiin, että sotaa ei kuitenkaan ollut näköpiirissä. Sotaan valmistautumisen tärkeyttä kuitenkin painotettiin. 1930-luvun lopulla puheissa sotaa pidettiin jo täysin mahdollisena ja virolaisten sotimisvalmiuden nostattamiseen ja ”vapaussodan hengen” nopeaan löytämiseen tähänneet puheet lisääntyivät ja niiden vaikutuspyrkimykset muuttuivat selkeämmiksi.¹¹²

Kaikkien aikakausien ja teemojen käsittely muuttui 1930-luvun viimeisinä vuosina yksityiskohtaisemmaksi ja virolaisjohtajat pyrkivät puheillaan määrätietoisemmin lisäämään kansan yhteistyökykyä. Huomionarvoista on se, että virolaisjohtajat eivät puhuneet historiasta enää mitään vuoden 1939 alkusyksyn jälkeen. Viron solmittua Neuvostoliiton kanssa tukikohtia luovuttaneen ja neu-

¹¹⁰ Esimerkiksi Niitemaa 1991, 306, 320; Raun 1989, 80; Siilivask 1996, 254–256; Zetterberg 2007, 51, 415–416, 438; Leukumaa 2010, 125.

¹¹¹ Esimerkiksi Kaja 11.5.1934, 3. Wabadusristi 15. aastapäew. Riigiwanema sütitav kõne wabadusristikawalerile, kaitsewäe, kaitseliidu ja seltskondliste organisatsioonide suurparaadil. 1000 wabadussõja kangelast pealinnas; VM 12.5.1934, 1. Wabadusristi kawalerid riigiwanema juures. Kindral J. Laidoner tõstis üles lahinguwäljade jäädwustamise mõte. Kui isamaa jälle kord kutsub; Leukumaa 2010, 126.

¹¹² Esimerkiksi UE 5.7.1937, 5. Wabadusristi kawaleride päew Saaremaal. Sõjawägede ülemjuhataja kindr. J. Laidoneri terwitussõnad; UE 18.1.1939, 3. Vabadussõda vaim elab edasi. ”Meie saatus määratakse nii, kui kanged me oleme omakohuste täitmisel.” Peaminister K. Eenpalu kõne Rannu isamaalikul õhtul; Leukumaa 2010, 127.

vostosotilaiden maahanpääsyn sallineen sopimuksen virolaisjohtajista oli mahdollisesti turha enää pyrkiä nostamaan historian avulla virolaisten yhtenäisyyttä ja taisteluintoa. Virolaisjohtajat vakuuttivat vuoden 1939 syyskuun jälkeen puheissaan ainoastaan solmitun sopimuksen järkevyyttä. He korostivat sitä, että Viro oli säilyttänyt itsenäisyytensä ja välttänyt sodan.¹¹³

2.3 Historia- ja kielipoliittisten kampanjoiden tausta, perusteet ja esikuvat

Pätsin ajan kansallista identiteettiä yhtenäistävillä ja rakentavilla kieli- ja historiapoliittisilla kampanjoilla oli historiasta kumpuavia perusteita. Virossa hallitsevassa asemassa olivat olleet baltiansaksalaiset. Valtaosan alueen väestöstä puhuma viroon kieli oli ollut alisteisessa asemassa saksan kieleen nähden. Viron alueen siirryttyä osaksi Venäjää 1700-luvulla tsaari vahvisti baltiansaksalaisten oikeuksia säätyinä, mutta toisaalta myös rajoitti heidän toimiaan. Erityisesti 1800-luvulla kansallisesti heränneet virolaiset toimivat yhteistyössä venäläisten kanssa baltiansaksalaisten oikeuksien kaventamiseksi ja siten virolaisten aseman vahvistamiseksi. Tähän toimintaan liittyi muun muassa virokielisten sanomalehtien perustaminen ja pyrkimykset vahvistaa viroon kielen asemaa suhteessa saksan kieleen. Anneli Sarhimaan mukaan kielipoliittisia kehityslinjoja syntyi tässä vaiheessa kaksi: viroon kielen standardisointi ja käyttöalan laajentaminen. Yhtenä kielipoliittisena tavoitteena oli siis Virossa kirjakielen standardisointi. Kuten aiemmin mainitsin, Virossa kirjakielen asemasta kamppailivat 1800-luvun puoliväliin asti pohjoisviro ja eteläviro. Kummallakin kielellä oli painettu esimerkiksi uskonnollista kirjallisuutta ja kieliopeja. Voittajaksi selviytyi pohjoisviro, joka vakiinnutti nopeasti asemansa virallisena kirjakielenä.¹¹⁴ Karl Pajusalun artikkelin ”Kolme sukupolvea eteläviroon elvyttäjinä” mukaan eteläviro väistyi kokonaan julkisesta käytöstä kuitenkin vasta Viron itsenäistyttyä.¹¹⁵

Venälaistämistoimet 1800-luvun loppupuolella lopettivat virolaisten ja venäläisten yhteistyön, sillä virolaiset olivat venäläisten näkökulmasta saaneet jo liian suuren vallan yhteiskunnassa. Viron kieli oli saavuttanut aseman, joka uhkasi venälaistämispyrkimyksiä. 1880-luvun venälaistämistoimenpiteistä monilla olikin Sarhimaan mukaan suoraan kielipoliittinen luonne, sillä toimilla rajoitettiin esimerkiksi koulutuksen saamista ja antamista saksaksi ja viroksi. Kansakoululaitos esimerkiksi alistettiin Venäjän opetusministeriön alaisuuteen ja Tarton yliopistolta vietiin sen autonomia ja venäläisten osuus opiskelijakunnasta kasvoi. Vuosisadan vaihdetta lähestyessä venäläiset katsoivat lopullisesti tuhonneensa baltiansaksalaisten erityisaseman ja kohdistivat tämän jäl-

¹¹³ Leukumaa 2010, 127.

¹¹⁴ Sarhima 2010, 52–53, 59.

¹¹⁵ Pajusalu 2010, 98–99.

keen kaikki voimansa Baltian maiden kansallisten liikkeiden tuhoamiseen. Kielipolitiikan näkökulmasta tämä tarkoitti esimerkiksi Virossa vironkielistä Aleksanterin koulua varten kerättyjen rahojen takavarikointia ja niiden käyttöä venäläisen kaupunkikoulun perustamiseen. Venäjältä tehtiin koulujen ainoa opeuskieli ja sensuuria kiristettiin. Sarhimaan toteaa, että vaikka viron kielen käyttöä tällöin rajoitettiin ankarasti, niin samaan aikaan toinen kielipoliittisista prosesseista, eli viron kielen standardisointi jatkui.¹¹⁶

Tilanne muuttui virolaisten kannalta edullisempaan suuntaan vasta vuonna 1905 alkaneen yleisvaltakunnallisen kapinointiliikkeen seurauksena. Vuodesta 1906 alkaen vironkielinen kouluopetus jälleen sallittiin ja hallinnon uudistuksen seurauksena hallintoelimiin tuli virolaisenemmistö ja politiikan kieleksi ensimmäistä kertaa viro. Sarhimaan mukaan Baltian maiden itsenäistyttyä nuorten tasavaltojen identiteetit olivat hyvin kielikeskeisiä ja kielipolitiikan suunnittelun ja toimeenpanon kannalta haasteellisimmaksi muotoutui kansallisten kielten ja aiemmin valta-asemaa pitäneiden kielten suhteiden järjestäminen uudelleen.¹¹⁷

Virolaiselle koululaitokselle ennen itsenäistymistä merkittävin käännekohta oli 1930-luvulla kouluista kirjoittaneen Juhan Langin mukaan vuoden 1905 vallankumous, jonka jälkeen oli mahdollista perustaa vironkielisiä yksityiskouluja. Lang totesi, että vaikka virolaisten koulujen puolesta oli tehty työtä jo kansallisesta heräämisestä lähtien, niin vuodesta 1905 alkanutta itsenäistymiseen kestänyttä jaksoa voi nimittää varsinaiseksi taistelukaudeksi virolaisen koulun puolesta. Silloin luotiin perusta itsenäisyyden ajan kansalliselle koululaitokselle.¹¹⁸

Itsenäisyyden ajan Virossa Venäjän vallan aikaista koululaitosta ryhdyttiin heti itsenäistymisen jälkeen uudistamaan. Koulujärjestelmä pohjautui kuitenkin vuoden 1934 koulu-uudistukseen asti Venäjän aikaiseen säätyjakoon pohjautuneeseen kolmeen itsenäiseen koulutyyppiin. Lopulta Langin mukaan lähes kymmenen vuotta kestäneiden väittelyjen jälkeen toteutetussa uudessa järjestelmässä kansakoulun ja kymnaasin välille luotiin keskikoulu kahdessa erilaisessa vaihtoehtoisessa muodossa, joista molemmista oli mahdollista jatkaa yliopistoon valmistaviin kymnaaseihin tai korkeamman asteen ammattikouluihin.¹¹⁹ Valtionlaitosten vuosittaisessa toimintaraportissa todettiin uuden koulujärjestelmän olevan kansankielinen, lukuun ottamatta vähemmistökansojen kouluille myönnettyjä poikkeuksia, joiden toteutustavasta päättäminen oli kouluhallituksella vielä 1935/36 vuosiraportin julkaisuaikana kesken. Koulujärjestelmä perustui yhtenäiskouluperiaatteelle.¹²⁰

Kielipolitiikan kannalta mielenkiintoisia ovat vuoden 1934 koulu-uudistukseen liittyneet opiskeltavien aineita, erityisesti kieliä, koskeneet sää-

---

¹¹⁶ Sarhimaan 2010, 52–53, 59, 61–75.

¹¹⁷ Sarhimaan 2010, 52–53, 59, 61–75.

¹¹⁸ Lang 1939, 148–157.

¹¹⁹ Lang 1939, 148–157.

¹²⁰ Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 20.

dökset. Kansakoulusta tehtiin äidinkielen ja oppilaille maksuton. Oppilaan äidinkieli määrittyi kansallisuuden mukaisesti, seka-avioliitoissa määräävänä oli isän kansallisuus. Vähemmistökansallisuudet, joilla oli kulttuuri-itsehallinto (baltiansaksalaiset ja juutalaiset) hoitivat itse julkiset koulunsa, mutta muiden vähemmistökansallisuuksien (venäläiset, ruotsalaiset, latvialaiset ja inkeriläiset) koulujen järjestäminen oli kaupunkien tai kuntien tehtävänä.¹²¹ Yhteydessä keskikoulureformiin ja julkisten alakoulujen säädökseen ratkaistiin vieraiden kielten kysymys siten, että 1935–1936 kouluvuodesta alkaen opetettiin alakouluissa vieraita kieliä vain vapaaehtoisena aineena paikallisten itsehallintojen tai vanhempien toiveesta ja kustannuksella.¹²² Vuonna 1935 vieraskielisten alakoulujen tuntisuunnitelmaa muutettiin siten, että viron kielen, matematiikan ja voimistelun tunteja lisättiin. Valtionlaitosten toimintaraportissa todettiin, että erityisesti viron kielen tuntien vähäisyys oli huomioitu ja tuntimäärää lisätty kolmella viikkotunnilla.¹²³

Keskikoulu oli maksullinen ja opetus oli samoin periaattein äidinkielellä kuin kansakouluissa. Äidinkieltä opetettiin keskikoulussa 4-5 tuntia viikossa, ensimmäistä vierasta kieltä 3-6 tuntia. Huomionarvoista on se, että vuodesta 1936 alkaen, keskikoululain muuttamisen jälkeen, ensimmäisenä vieraana kielenä keskikouluissa oli englantia, lukuun ottamatta yksityiskouluja, joissa voitiin valtionpäämiehen luvalla opettaa englannin kielen sijaan ensimmäisenä vieraana kielenä ranskaa, saksaa tai venäjää.¹²⁴ Merkittävää on virolaisen kansallisen kielipolitiikan kannalta se, että vieraskielisissä kouluissa ensimmäisen vieraan kielen tilalla tuli opettaa valtion virallista kieltä, eli viroa. Toisen vieraan kielen määräsi julkisissa keskikouluissa valtionpäämies ja yksityiskouluissa opetusministeri. Kymnaasi muodosti virolaisen yhtenäiskoulun kolmannen asteen. Se oli keskikoulun tavoin maksullinen ja muun koululaitoksen tavoin äidinkielenen. Vieraina kielinä opetettiin englantia, saksaa, venäjää tai ranskaa. Kielten opetusjärjestyksen julkisissa kymnaaseissa vahvasti koulun perustamisen yhteydessä valtionpäämies.¹²⁵

Monikielisyys pysyi osana kielipolitiikkaa esimerkiksi kansainvälisten paineiden vaikutuksesta. Baltian maista Viro oli kansallisesti yhtenäisin, sillä vuonna 1922 oli Zetterbergin mukaan väestöstä 87,7 % virolaisia. Väestökoostumuksesta huolimatta kielivähemmistöjen huomioimista vaativat myös Virossa esimerkiksi Saksa ja Venäjä sekä erityisesti Kansainliitto. Kansainliitto asetti

¹²¹ Alkeiskoulun ylläpitäjät ovat velvoitettuja avaamaan tasavallan vähemmistökansallisuuksien lapsille niiden äidinkielen koulun tai luokan, jos kokoontuu vähintään 15 yhdestä kansallisuudesta olevaa oppivelvollista lasta. (Avalikkude algkoolide seadus. SK VI 1938, 1, 3. RT 1931, 46, 348.)

¹²² Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 20; Lang 1939, 148–157.

¹²³ Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 21–22.

¹²⁴ Keskikoululakia muutettiin koskien kielten asemaa kouluissa, pysyviksi määrättiin 1. vieraana kielenä englantia virokielisissä kouluissa ja muun kielisissä vironkieli. Riigivaneman päätöksestä voi kouluissa opettaa muutamia aineita ensimmäisellä vieraalla kielellä tai vieraskielisissä kouluissa valtionkielellä. (Valitsusasutiste tegevus 1936/37, 18.)

¹²⁵ Lang 1939, 152–160; Valitsusasutiste tegevus 1936/37, 18; Keskkoolide seadus, RT 1934, 47, 409.

vuonna 1921 Baltian maiden itsenäisyyden tunnustamisen ehdoksi vähemmistöjen oikeuksien takaamisen perustuslailla. Kielilainsäädännössä vähemmistöjen oikeudet käyttää äidinkieltään otettiin huomioon, mutta Virossa ja Liettuassa kansallisesta kielestä tehtiin perustuslaissa valtion virallinen kieli. Latviassa perustuslain kieltä koskevaa osaa ei hyväksytty, mutta vuonna 1932 hallitus hyväksyi asiakirjan, jossa latvian kielellä oli samanlainen virallinen asema kuin muissa Baltian maissa. Kaikissa Baltian maissa vähemmistöillä oli kielellisiä oikeuksia ja paikallishallinnot toimivat pääasiassa alueen valtakielellä, mutta kielipolitiikalla pyrittiin kuitenkin lisäämään virallisen kielen käyttöä. Esimerkiksi armeija, rautatiet ja postilaitos käyttivät ainoastaan valtion virallista kieltä.¹²⁶

Virossa vähemmistöille annettiin oikeus hyvin laajaan kulttuuriautonomiaan, jonka kautta turvattiin vähemmistöjen kulttuurisia oikeuksia ja rauhoitettiin niin vähemmistöjä kuin vastattiin Kansainliiton vaatimuksiin. Tosin tutkimallani autoritaarisella 1930-luvulla Virossa, Latviassa ja Liettuassa vähemmistöjen oikeuksia kansallisen yhtenäisyyden kasvattamiseen vedoten kuitenkin kavennettiin. Virossa hieman vähemmän kuin esimerkiksi Ulmanisin Latviassa, jossa esimerkiksi kansallistettiin joitakin saksalaisten ja juutalaisten omistamia suuryrityksiä, vaikka sielläkään varsinaisia saksalais- tai juutalaisvainoja ei toteutettu. Virossa hallinnon tunnuslauseet olivat samantyyppisiä kuin Latviassa, mutta ne olivat konkreettiseen johonkin kansalliseen hankkeeseen liittyviä, eivätkä suoraan vähemmistöihin kohdistettuja, vaikka jollain tapaa ulkopuolelle sulkevia joka tapauksessa. Kansallismielisestä politiikasta huolimatta kansallisten vähemmistöjen asema Baltiassa oli parempi kuin useissa muissa Euroopan maissa. Kari Aleniuksen mukaan tämä mahdollisesti johtui siitä, että pitkään sorrosta kärsineillä mailla oli enemmän ymmärrystä vähemmistöjen asemaa kohtaan.¹²⁷

Anneli Sarhimaa korostaa kuitenkin sitä, että kielilakien tiukentuminen ja koulupolitiikka käytännössä kavensivat vähemmistöjen oikeuksia myös Virossa, vaikka kulttuuriautonomiat säilytettiin. Kaikki isommat vähemmistöryhmät eivät myöskään hakeneet kulttuuriautonomiata. Esimerkiksi venäläiset ja ruotsalaiset huolehtivat omista oikeuksistaan ja hoitivat asioitaan valta-alueillaan omankielisten paikallishallintojen kautta. Toisaalta vähemmistöjen aseman huonontumisesta kertoo se, että Virossa torjuttiin 1930-luvun lopussa Aleniuksen mukaan epämääräisin juridisin perustein venäläisten yritys muodostaa sitenkin oma kulttuuriautonomiansa. Joka tapauksessa 1930-luvulla siirryttiin kielipolitiikassa, kuten muillakin politiikan osa-alueilla, monikulttuurisempaan ja demokraattisesta ajattelusta nationalistisempaan ja autoritaarisempaan hallintotapaan. Kuten Sarhimaa artikkelissaan toteaa: ”Lupaavasti alkaneelle kehitykselle kävi kuitenkin jo autoritaaristen hallintojen kaudella huonosti:

¹²⁶ Sarhimaa 2010, 52–53, 59, 61–75; Zetterberg 2007, 740.

¹²⁷ Alenius 2000, 211; Mela 1997, 70–71.

kansallisen väestön oikeudet menivät kirkkaasti vähemmistöoikeuksien edelle.”¹²⁸

Tutkimani kielipoliittinen kampanja on kansallista kielipolitiikkaa, valtion ohjailemaa kieleen ja viestintään liittyvää toimintaa. Pätsin aikakauden kielipolitiikan päähuomio ei ollut vieraiden tai vähemmistöjen kielten opetuksessa, vaan viron kielen käytön laajentamisessa. Kielipolitiikka sisälsi kyllä koulujen kieliopetuksen suunnittelua, mutta kansallisen identiteetin kannalta mielenkiintoisinta on viron kielen monipuolinen nostaminen esille ja samalla erityisesti baltiansaksalaisuuden piilottaminen, esimerkiksi saksan kielen poistamisella katukuvasta. Sauli Takalan jaon mukaan Viron kielellinen yhteiskuntamalli oli itsenäisyyden alussa monikielinen, mutta siitä pyrittiin tekemään lähinnä yksi-kielinen.¹²⁹ Tosin esimerkiksi Kansainliiton vaikutuksesta Viron vähemmistöille valtion antama kulttuuriautonomia sisälsi esimerkiksi statuksen hakeneille vähemmistöille omankieliset palvelut ja (valtion tukemat) koulut. Viron kielipoliittisena tavoitteena ei ollut vähemmistöjen kielellinen virolaistaminen, mutta etnisesti virolaisten vierasperäisten nimien virolaistaminen ja virolaisten alueiden katukuvan virolaistaminen. Kielikoulutuspolitiikkaan kuului viron kielen opiskelua myös vähemmistökansojen kouluissa. Tämä ja muut toimet viittaavat siihen, että vähemmistökansojen omankielisiä toimintamahdollisuuksia kavennettiin ja valtion virallisen kielen statuksen saaneen viron kielen osaamiseen kannustettiin.

Maailmansotien välinen aika oli heimoromantiikan aikaa vasta itsenäistyneissä pienissä itäeurooppalaisissa valtioissa, joissa haluttiin kuulua myös suurempaan ryhmään, jonka kautta osaltaan erottauduttiin entisistä isännistä. Virolaiset ja suomalaiset tekivät 1920- ja 1930-luvulla paljon heimositeisiin perustuvaa yhteistyötä. Kansat tunsivat yhteyttä toisiinsa niin kielellisen kuin historian samankaltaisuuksien kautta. Tähän yhteistyöhön liittyivät lisäksi suomalais-ugrilaiseen kieliryhmään kuuluneet unkarilaiset.¹³⁰ Heimoyhteydet näkyivät erityisesti vanhan kansantaiteen elvyttämiseen tähdänneessä historiapolitiittisessa kampanjassa, jossa esimerkkiä otettiin erityisesti kansanpuku- ja kansantanssikampanjaan liittyen Suomesta ja jonkin verran Unkarista. Molemmissa maissa samantyyppinen kansankulttuuri-innostus oli ollut voimissaan 1900-luvun alkupuolelta alkaen. Palaan tähän perusteellisemmin kampanjan varsinaisessa käsittelyluvussa.

Heimosukulaisuuteen ja historiaan perustunut yhteys kuitenkin menetti Riitta Mäkisen artikkelin ”Baltia ja Pohjoismaat suomalaisten vaihtoehtoisina pan-identiteetteinä maailmansotien välisenä aikana” mukaan merkitystään, mitä pidemmälle ajassa mentiin eteenpäin. Mäkinen toteaa, että suomalaisille yhteys erityisesti virolaisiin tarjosi tasa-arvoisia tai jopa isoveljeyden kokemuksia. Pohjoismaisessa yhteistyössä suomalaiset kokivat sen sijaan olevansa usein rodullisesti alempiarvoisia ja monin tavoin pikkuveljen asemassa. Käytännössä

¹²⁸ Alenius 2000, 211; Sarhimaa 2010, 52–53, 59, 61–75.

¹²⁹ Takala 1993, 54.

¹³⁰ Mäkinen 2006, 13–16, 19–20.

suomalaiset kuitenkin käänsivät viimeistään Viron autoritaariseksi muuttuneen hallintojärjestelmän myötä selkensä Virolle ja muille Baltian maille ja keskittyivät Pohjoismaisen identiteetin ja yhteistyön rakentamiseen. Epädemokraattisen hallintojärjestelmän lisäksi suomalaisia epäilytti Baltian maiden itsenäisyyden pysyvyys. Oman valtion turvaamiseksi yhteistyön lujittaminen ja sitoutuminen Skandinavian maihin oli järkevää. Mäkinen kertoo professori Seppo Zetterbergin kärjistäneen eräässä seminaarissa asian hyvin sopivasti seuraavasti ”Viro teki kaikkensa ollakseen viides Pohjoismaa ja Suomi teki kaikkensa, ettei olisi neljäs Baltian maa”.¹³¹ Myös Sinikka Wunschin artikkelin ”Suomi ei ole mikään Baltian maa. Suhtautuminen Baltian maihin suomalaisten sanomalehtien poliittisessa kirjoittelussa vuosina 1939–1940” mukaan 1930-luvun loppupuolelle siirryttäessä suomalaisten ajatus siitä, että sitoutuminen Skandinaviaan oli oikea ratkaisu vahvistui entisestään. Samaistuminen ja samaistettavuus Baltian maihin koettiin liian vaaralliseksi.¹³²

Tämän jälkeenkin merkittävin esikuva kansallispoliittisille hankkeille oli Suomi, kuten toistuvasti kampanjoiden käsittelyssä osoitan, mutta Suomi ei ollut ainoa suunta mihin katsottiin. Lisäksi suomalaisilla hankkeilla oli omat ulkomaiset esikuvansa ja siten ainakin välillisesti niillä oli vaikutusta virolaisten kansallisiin toimiin. Aiemmin mainitsemani yhteistyö suomalais-ugrialaisten heimokansojen kesken oli tiivistä ja esimerkiksi unkarilaisten kansaperinnetoimilla ja nimien kansallistamisella oli osuutensa Virossa toteutettujen hankkeiden esikuvana. Samanlaista toimintaa oli joka tapauksessa aikakaudella myös muualla ja kansallisaatteen innoittamana niin nuoret kuin vanhemmat kansallisvaltiot toteuttivat kansallista itsetuntoa vahvistavia toimia.

Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Saksa, missä 1870-luvulla yhdistyneen valtion kansalaisille ensimmäinen maailmansota oli jättänyt paljon hampaankoloon ja kansallista identiteettiä rakennettiin monenlaisin saksalaisten identiteettiä ja saksalaisten vahvuutta vahvistamaan pyrkinein toimin. Virolaisille saksalainen kulttuuri oli ykkösvihollinen, mutta se ei estänyt katsomasta saksalaisten kansallisia toimia virolaisuuden vahvistamisen esikuvana. Hitlerin syntyvyyden nostamishankkeet ja esimerkiksi propagandaministeriön perustaminen olivat väistämättä jollain tavalla vaikuttamassa Virossa tehtyihin toimiin. Esimerkiksi propagandayksikön perustamisidean taustalla monet tutkijat ovat nähneet saksalaisen esikuvan, vaikka sitä ei haluttu millään tavoin korostaa yksikön toimintaa ja roolia esiteltäessä.¹³³

Hitlerin nationalismi oli tosin hyvin erilaista kuin Viron perinteisempi kansallisromanttinen nationalismi, jonka kautta ennen muuta pyrittiin kansallisvaltion vahvistamiseen. Hitlerin nationalismi perustui esimerkiksi ajatukseen siitä, että muiden rotujen tai kansainvälistä ideologiaa edustaneiden kanssa ei tullut toimia yhteistyössä. Historioitsija Louis L. Snyder toteaa teoksessaan *Roots of German Nationalism*, että Hitlerin mukaan kunnollinen nationa-

¹³¹ Mäkinen 2006, 13–16, 19–20.

¹³² Wunsch 2006, 45.

¹³³ Snyder 1978, 195–197.

listi ei toiminut inhoamiensa ”porvarillisten patrioottien” tavoin tehden sopimuksia sosialistien kanssa. Aiemmalle porvariston nationalismille Hitlerin esitti vaihtoehdoksi kansan nationalismin (peoples’ nationalisim), joka ilmentäisi natsien kolmannen valtakunnan vahvuutta.¹³⁴ Virossa Hitlerin Saksasta mahdollisesti otettiin mallia virolaisiin nationalistisiin tavoitteisiin pääsemiseksi, mutta se perustui erilaisiin peruseriaatteisiin eikä ollut saksalaisen nationalismin tavoin aggressiivista muita valtioita tai omia kansalaisyakaa kohtaan.

Puola oli merkittävä virolaisten kansallistunteen nostattamishankkeiden esikuva. Puolalla oli ollut pitkä itsenäinen historia ennen 1700-luvun Puolan jakoja ja uudelleenitsenäistymistä 1900-luvun alussa. Itsenäistymistä seurasi vahva puolaiskansallinen liikehdintä, johon kuului puolalaisuuden vahvistamista monin tavoin. Puola oli autonomisena osana Venäjää kapinoinut useaan otteeseen jo 1800-luvulla, eikä kansallista identiteettiä tarvinnut Puolassa varsinaisesti synnyttää tyhjistä, sillä maalla oli todistetusti pitkä kansallinen menneisyys. Toisaalta esimerkiksi Puolan historiaa tutkineen Kalervo Hovin mukaan maa oli kuitenkin maailmansotien välisenä aikana hyvin jakautunut, sillä yli sata vuotta kestäneen jaon myötä sinne oli muodostunut kolme erilaista taloudellista järjestelmää ja kulttuuria. Lisäksi vähemmistöjen osuus väkiluvusta oli suunnilleen kolmannes. Puola ja Viro poikkesivat taustaltaan ja 1930-luvun tilanteeltaan paljon, mutta molemmat olivat kuitenkin Venäjän vallan alta irtautuneita valtioita, joissa saksalaisilla ja venäläisillä oli ollut kautta historian myös merkittävää kulttuurista ja poliittista vaikutusta. Lisäksi kansa oli jossain määrin jakautunut, vaikka syyt jakoon olivat valtioissa erilaiset.¹³⁵

Puolan tapahtumia seurattiin 1930-luvun Virossa tiiviisti ja esimerkiksi marsalkka Pilsudskin vierailuista Virossa, syntymäpäivistä, kuolemasta ja hautajaisista uutisoitiin sanomalehdissä laajasti. *Kaja*-lehdessä esimerkiksi julkaistiin toukokuussa 1935 marsalkan kuolemasta laaja artikkeli, jossa esitettiin puolalaisten marsalkkaa ylistävien kuvausten lisäksi kertomus Pilsudskin vaiheista ja hänet esitettiin Puolan itsenäisyyden palauttajana ja kansan vahvistajana.¹³⁶ Viron suhteisiin Puolaan liittyi toki myös turvallisuuspoliittisia motiiveja; suhteet Puolaan haluttiin pitää liittolaissuunnitelmien kariutumisen jälkeenkin hyvinä. Puolan ja Viron poliittisessa tilanteessa nähtiin yhtäläisyyksiä ja siten luonnollisesti Puola oli kiinnostava virolaisten sanomalehtien lukijoille ja poliittisille toimijoille.

Latviaan ja Liettuaan viitattiin usein läheisinä naapurimaina. Niiden tilanne oli hyvin samanlainen Viron kanssa. Historiassa oli paljon samaa erityisesti viimeisten vuosikatojen osalta. Ne olivat itsenäistyneet suunnilleen samaan aikaan ja niissä oli siirrytty parlamentaarisen jakson jälkeen autoritaarisiin hallintoihin. Niissä myös toteutettiin kansallismielistä politiikkaa, joka ilmeni esimerkiksi nimien kansallistamisena.¹³⁷ Kansallisten hankkeiden kohdalla Virossa

¹³⁴ Snyder 1978, 195–197.

¹³⁵ Hovi 1994, 113.

¹³⁶ Kaja 13.5.1935, 1, 7. Marshal Pilsudski suri. Poola ajaloo suurim mees. Äratas oma geeniuusega ja tehtejuga üles Poola riigi. Rahvuslik lein tema surma puhul.

¹³⁷ Esimerkiksi Alenius 2000, 197–212.

ei kuitenkaan juuri esikuvina kerrottu käytettävän lähinaapureiden kansallisia toimia. Toimintaa kyllä seurattiin ja lehdissä julkaistiin runsaasti artikkeleja ja uutisia muista Baltian maista. Nimiä propagoivissa mielipidekirjoituksissa ajoittain viitattiin Latvian nimien kansallistamiskampanjaan. Esimerkiksi nimien yksinkertaisesta latvialaistamisesta päätteiden avulla olisi toivottu otettavan Virossa mallia. Varsinaisessa valtiollisessa nimipropagandassa tällaista ei kuitenkaan tehty. Toiminta oli myös liian samanaikaista, että sitä olisi ollut edes mahdollista käyttää esikuvana.¹³⁸

Latvia ja etenkin Liettua olivat autoritaarisuudessaan Viroa jyrkempiä ja toisaalta liian samankaltaisessa tilanteessa Viron kanssa, että niistä olisi ollut sopiviksi esikuviksi. Maiden vähemmistöjen kohtelua oli kritisoitu ja kansalliset vähemmistöt olivat muissa Baltian maissa vielä Viron vähemmistöjä vaikeammassa asemassa. Latvialaishallinnon tunnuslauseena oli "Latvia latvialaisille"¹³⁹, mutta Virossa samaa ajatusta esitettiin lievemässä muodossa koskien nimikampanjaa: "virolaiselle virolainen nimi". Tämä ei periaatteessa kohdistunut vähemmistökansoihin, vaikka niitä ulossulkevia elementtejä siinäkin oli. Kansallisen toiminnan esikuvina oli parempi käyttää turvallisempia maita, joiden asema oli vakaampi ja kansakunnan rakentamistyötä oli menestyksekkäästi tehty jo pidempään.

Kummankin tutkimani kampanjan taustalla vaikuttivat omat historialliset perusteensa. Kampanjoiden avulla haluttiin oikaista historiallisia vääryyksiä. Nimien virolaistamiskampanjat esimerkiksi oikeutettiin sillä, että suurin osa virolaisten lähinnä saksalaisperäisistä sukunimistä oli asetettu virolaisille talonpojille pakolla saksalaiskartanoissa maaorjuuden lakkauttamisen yhteydessä 1800-luvun alkupuolella. Katujen, kiinteistöjen ja yritysten vieraskieliset nimet taas kertoivat siitä, että maassa olivat olleet vallassa vieraat kansat. Vanhan kansantaiteen elvyttämiskampanjoilla pyrittiin vaikuttamaan virolaisten historiatietoisuuteen. Kampanjoiden avulla luotiin ja vahvistettiin virolaisten kansallista tarinaa. Kampanjoilla perusteltiin virolaisten oikeutta valtiolliseen itsenäisyyteen, sillä niiden kautta todisteltiin sitä, että virolainen kansa oli ollut ole-

¹³⁸ Esimerkiksi Kaja 18.3.1934, 1. Ulmanise walitsus astus ametisse; Kaja 17.5.1934, 1,2. Riigipööre Lätis; Kaja 25.5.1934, 3. Lätis ei tule diktatuuri; Kaja 8.6.1934, 1. Riigipööre katse Leedus?; Kaja 9.6.1934, 1. Leedus ebaõnnestus riigipööre; Kaja 9.6.1934, 2. Põhjalik pööre Lätis. "Riigijuhte ei walida, waid need sünniwad selleks!"; Kaja 4.7.1934, 1. Läti välispoliitika uus suund. Waba kõigist wälistest mõjudest. Armastus ja wiha ei tohi olla teenäitajaks; Kaja 1.11.1934, 4. Balti riikide keelekõnne; Kaja 17.11.1934, 4. K. Ulmanise kirjutus kolme Baltia riigi sõprusest; Kaja 29.11.1934, 2. Balti koostöö uus algus; Kaja 3.12.1934, 6. Põllumehe waade nimede muutmisele; Kaja 2.1.1935, 5. Läti presidenti uue-aasta kõne; Kaja 9.2.1935, 5. Balti rahwakunst Pariisi. Eesti-Läti-Leedu ühine rahwakunsti näitus Prantsusmaal; Kaja 15.2.1935, 1. Leedu aastapäewa pühitsemine Tallinnas; Kaja 19.3.1935, 6. Läti rahwa juht. Jooni K. Ulmanise isikust ja tema elukäigust; Kaja 12.4.1935, 5. K. Ulmanis "eilsetest inimestest"; UE 26.11.1935, 6. Hoogne rahwuslik töö Lätis; UE 29.12.1935, 6. Poliitiliste erakondade lõpp Lätis; UE 5.1.1938, 6. Suuri toetusi vaimukultuurile Lätis; UE 12.2.1938, 5. Ajalehed suhtugu positiivselt riigile. Uus pressiseadus Lätis; UE 15.2.1938, 6. Uus põhiseadus kindlustab Leedu rahvale parema tuleviku; UE 15.2.1938, 6. Leedu poliitiline ideoloogia; UE 9.3.1938, 7. Leedu kunst.

¹³⁹ Alenius 2000, 211; Mela 1997, 71.

massa jo vuosisatoja ja toiminut alueella aktiivisesti yhdessä. Omalaatuinen hallitsevan luokan toiminnasta ja tuottamasta kulttuurista eroava omaleimainen kansankulttuuri ja kansantaide toimivat siis todisteena pitkästä kansallisesta olemassaolosta. Tämän kampanjan kautta myös vahvistettiin Pätsin aikakaudella esimerkiksi Laidonerin ja Jüri Uluotsin propagoimaa tulkintaa siitä, että virolaiset eivät olleet miehitysvuosisatoina olleet ainoastaan orjia ja uhreja, vaan aktiivisia kulttuurisia toimijoita¹⁴⁰.

2.4 Kansallisten hankkeiden rahoitus

Kansallispoliittista toimintaa ja kansaa yhtenäistämään ja vahvistamaan pyrkinäitä hankkeita rahoitettiin monia eri reittejä, mutta lähes kaikki rahoitus tuli jollain tapaa valtiolta. Propagandayksikkö koordinoi osaa rahoituksesta ja sen osalta rahoituksen jakautumista olen käsitellyt propagandayksikköä koskevassa luvussa sekä varsinaista kampanjatoimikuntien rahoitusta koskien kansantaidekampanjoita ja nimikampanjoita käsittelevissä luvuissa.

Suurin hankkeiden rahoittaja, joskin osittain välillisesti, oli Viron kulttuurirahasto. Kulttuurirahasto toimi opetusministeriön¹⁴¹ alaisuudessa ja sitä hallitsevan neuvoston kokoonpanoon kuului eri ministeriöiden edustajia (puheenjohtajana opetusministeri) ja edustajia kansanedustuksellisista elimistä, parlamentaarisen järjestelmän tilasta riippuen. Esimerkiksi Pätsin hallinnon palattua parlamentaarisempaan järjestelmään neuvostoon kuuluivat edustajat *riigivolikogusta* ja *riiginõukogusta*. Lisäksi neuvostoon kuului yliopistojen ja tiedeakatemioiden edustajia sekä aina kolmeksi vuodeksi kerrallaan nimitettyjä kulttuuri-toimijoita. Kulttuurirahaston neuvoston kokoonpanon ja sen tekemät päätökset vahvisti aiemmin tasavallan hallitus ja vuoden 1938 jälkeen tasavallan presidentti. Kulttuurirahasto sai asetuksensa mukaisesti rahoituksen sekä suoraan valtion budjetista että sen omien projektien tuloista ja sille osoitetuista lahjoituksista ja perinnöistä. Lisäksi vuodelta 1925 olevaan kulttuurirahaston perustamisasetukseen lisättiin vuonna 1929 pykälä, jossa kulttuurirahastolle määrättiin annettavaksi 2,5 prosenttia alkoholin myynnin puhtaasta tulosta. Pätsin aikakaudella asetukseen tehtyjen lisäysten mukaisesti sille myönnettiin lisätuloja myös esimerkiksi tupakkatuotteiden myynnin verotuloista sekä julkisen rauhahan rikkomisesta määrättyistä sakoista.¹⁴²

¹⁴⁰ Karjahärm 2001, 292.

¹⁴¹ Pätsin ajan alussa ministeriö oli nimeltään opetus- ja sosiaaliministeriö, mutta se jaettiin omiksi ministeriöikseen vuonna 1936. Kulttuurirahasto toimi tämän jälkeen opetusministeriön alaisuudessa. (Valitsusasutiste tegevus 1936/37, 10.)

¹⁴² ERA.31.5.222. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seadus, 09.02.1938; ERA.80.2.651. Eesti kultuurkapitali seadus, 11.02.1924–04.02.1925; ERA.80.3.749. Eesti kultuurkapitali seaduse § 3 muutmise seadus, 20.03.1929–30.03.1929.

Kulttuurirahaston tehtävänä oli tukea tieteen ja taiteen edistämistä ja tunnetuksi tekemistä. Lisäksi sen tarkoituksena oli kehittää taidealojen koulutusta sekä pyrkiä nostamaan kansansivistystä ja liikuntakasvatusta sekä toteuttaa ja tukea näihin tähtääviä hankkeita ja toimijoita. Pätsin aikakaudella rahaston tuloista puolet jaettiin kulttuuri- ja sivistystyötä tehneille oppilaitoksille, kirjastoille, museoille, arkistoille, sekä monenlaista taidetta ja viihdettä tuottaneille laitoksille, ryhmille ja henkilöille sekä järjestöille. Toinen puoli tuloista oli asetettu valtion hallituksen käyttöön tieteellisen tutkimuksen ja julkaisujen tukemiseen Viron valtiota koskettavilla aloilla ja kansallista etua ajavien valtakunnallisten laitosten tukemiseen ja hankkeiden edistämiseen. Esimerkiksi toimintavuonna 1935/1936 summa oli 140 000 kr ja valtaosa siitä käytettiin kansallisten kampanjoiden toteuttamiseen. Lisätukea kansallisiin kampanjoihin liittyen saivat esimerkiksi Viron kansanmuseo, Viron kansanrunousarkisto ja järjestöistä esimerkiksi Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö ja Akateeminen äidinkielen seura. Lisäksi kyseiset järjestöt ja monet muut saivat tukea aikakauskirjojen ja muiden julkaisujen julkaisemiseen. Kansallisten kampanjoiden pääkomiteat saivat myös useina vuosina lisätukea kulttuurirahastolta. Vuonna 1938 tämä puolikas kulttuurirahaston varoista siirrettiin suoraan tasavallan presidentin käytettäväksi, mutta tukikohteissa ei tapahtunut juuri muutoksia. Toimintavuonna 1938/1939 presidentin käytettäväksi asetettu summa eli puolet rahaston tuloista oli 203 000 kr.¹⁴³ Tasavallan hallitus ja valtionpäämies ajoivat vahvaa kansallismielistä politiikkaa, jota toteutettiin pitkälti monin tavoin tuettujen kansallisten kampanjoiden kautta ja siten niillä ei ollut erilaisia intressejä rahojen suuntaamiseen suhteen. Muutos valtasuhteissa liittyi todennäköisesti siihen, että Päts oli palaamassa vähitellen parlamentaarisempaan hallintotapaan, mutta suoraa valtaa itselleen presidenttinä kartuttamalla hän saattoi varmistaa, että kansallispoliittisen kulttuurityön suunta ei muuttuisi.

Kansalliset hankkeet olivat valtava rahallinen satsaus valtiolta niin suoran ja välillisen rahoituksen kautta niitä toteuttaneille järjestöille, laitoksille ja komiteoille kuin valtion ja kuntien virkamiesten ajankäytön kautta. Hallitus velvoitti esimerkiksi kaupunkien ja kuntien virkamiehet käyttämään työaikaan erilaisiin nimikampanjoihin liittyneisiin toimiin. Hallitus myös esitti vaatimuksia lisätyövoiman palkkaamiseksi. Nimikampanjaan liittyen vaadittiin esimerkiksi kuntia tai kaupunkeja palkkaamaan palvelukseensa kielitieteilijä. Lisäksi nimimuutokset luonnollisesti työllistivät tahoja, joissa muutos hoidettiin. Nimien muuttaminen oli vapautettu kaikista asiakasmaksuista, joten kaikki kulut jäivät valtion maksettaviksi. Kansantaiteen elvyttämiskampanjoihin liittyen taas edellytettiin esimerkiksi kouluissa käytettävän aikaa kansanperinteitä koskettavaan toimintaan ja esimerkiksi valtion kotitalouskamarissa työvoima keskittyi pitkälti hoitamaan kansanpukukampanjaan liittyneitä asioita.

¹⁴³ ERA.31.3.10185. Riigivanema otsus Eesti Kultuurkapitali 1935./36.a. aruande kinnitamise kohta, 26.09.1936–01.10.1936; ERA.31.3.10208. Vabariigi Valitsuse ja Presidendi otsused Eesti Kultuurkapitali 1938./39.a. eelarve kinnitamise kohta, 24.05.1938–02.06.1938; ERA.31.5.222. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seadus, 09.02.1938.

2.5 Propagandan määritelmä ja propaganda 1930-luvun Virossa

Virolaisten kansallistunteen kohottamisen ja yhtenäisyyden vahvistamisen tutkimuksen kannalta on tärkeää tarkastella itse toiminnan ja tavoitteiden lisäksi myös laajempaa kontekstia, jossa ne tapahtuivat. Virossa keskeinen toimija oli valtiollinen propagandayksikkö. Mutta miten propaganda määriteltiin ja mistä propagandassa oikeastaan oli kyse.

Propagandan määritelmä on jatkuvasti vuosikymmenten aikana muuttunut ja tarkentunut. Käyttämässäni 1930-luvun arkistolähteissä ja esimerkiksi sanomalehdissä julkaistuissa puheissa ja artikkeleissa propaganda-käsitettä käytettiin aikalaiskäsityksen mukaisesti huomattavasti neutraalimmassa merkityksessä kuin tänä päivänä. Vuonna 1932 julkaistussa suomalaisessa sivistysseuranakirjassa propaganda suomennettiin levittämiseksi. Selvennyksenä todettiin propagandalla tarkoitettavan ajatusten, mielipiteiden ja oppien (eritoten teologisten ja valtiollisten) levittämistä. Tehdä propagandaa määriteltiin yritykseksi saada kannattajia ja huomiota jollekin asialle tai mielipiteelle. Propageerata oli yhtä kuin levittää tietoa jostakin asiasta.¹⁴⁴

Toisaalta jo sotien välisenä aikana puhuttiin ensimmäisen maailmansodan olleen propagandasotaa ja ympärysvaltiojen voittaneen nimenomaan tehokkaamman propagandan ansiosta. Propagandakoneistojen luominen esimerkiksi Saksaan sekä muihin totalitaristisiin ja autoritaarisiin valtioihin kertoi siitä, että propaganda miellettiin tärkeäksi osaksi valtioiden sisä- ja ulkopolitiikkaa. Järjestelmällisen propagandan avulla pyrittiin vahvistamaan valtion sisäistä yhtenäisyyttä ja oikeuttamaan ja perustelemaan valtioissa toteutettua politiikkaa sekä muokkaamaan muiden valtioiden kuvaa kyseisestä valtiosta. Toisaalta se, että valtiollista tiedotusta tehtiin julkisesti propagandan nimityksen alla, kertoo siitä, että käsitteellä ei ollut varsinaisesti negatiivista sisältöä. Propagandayksiköiden toiminta-alueet tosin erityisesti totalitaristisissa ja autoritaarisissa valtioissa, kuten 1930-luvun Virossa, olivat paljon tiedottamista laajempia. Olen Viron propagandayksikköä käsittelevässä luvussa kuvannut tarkemmin tätä toimintakenttää ja esimerkiksi vertaillut Saksan ja Viron propagandaorganisaatioita. Propaganda sinänsä käsitteenä ei 1930-luvulla ollut negatiivinen, mutta propagandaa tehneiden yksiköiden toiminta oli varmasti omalta osaltaan vaikuttamassa siihen, että propaganda alettiin käsittää hyvinkin negatiivisesti.

Mitä propaganda sitten on? Harold Lasswell määritteli jo vuonna 1934 ensimmäistä kertaa julkaistussa artikkelissaan propagandan laajassa merkityksessä tekniikaksi vaikuttaa ihmisten toimintaan manipulatiivisilla representaatioilla. Nämä representaatiot voivat olla puhutussa, kirjoitetussa, kuvallisessa tai musiikillisessa muodossa. Propagandistin on tarkoitus saada asenteet myönteiseksi tavoitteilleen ja estää tavoitteilleen vastakkaisten ajatusten leviäminen ja vaikutus. Propagandaa on tehty ja tehdään jollain tapaa kaikissa valtioissa ja niihin liitoksissa olevissa elimissä. Erityisesti se korostuu valtaan pyrkivien tai

---

¹⁴⁴ Hendell 1932, 423.

juuri valtaan päässeiden poliittisten ryhmien toiminnassa. Näkyvintä se on totalitaristisissa ja autoritaarisissa valtioissa, yleensä uusissa valtioissa, joiden täytyy vakiinnuttaa valtansa, sekä erilaisina kriisiaikoina. Esimerkiksi sota-aikoina kaikki valtiot yleisesti harjoittavat propagandaa, jolla pyritään oikeuttamaan sotatoimia ja kasvattamaan omien kansalaisten motivaatiota sotaponnisteluihin.¹⁴⁵

Propagandatutkijat Garth S. Jowett ja Victoria O'Donnel määrittelevät politiikan tutkimuksen professori Jukka Paastelan mukaan propagandaa sen tarkoituksen ja tavoitteellisuuden kautta. Propagandalla pyritään propagandan tekijän tavoitteisiin pääsemiseksi muovaamaan havaintoja, manipuloidaan tietämystä ja suuntaamaan käyttäytymistä. Paastela toteaa, että jo 1920-luvun alun propagandan määritelmiin sisältyi negatiivinen arvoasetelma. James Bruce esimerkiksi määritteli propagandan painetun sanan avulla tapahtuvaksi epätohtuuksien ja harhakuvitelmien levittämiseksi ja yllyttämiseksi väkivaltaan.¹⁴⁶ Kovin laajasti negatiiviset konnotaatiot eivät kuitenkaan olleet levinneet, sillä 1920- ja 1930-luvuilla tehtiin valtiollista propagandaa nimenomaan propaganda-nimitystä käyttäen. Lähteistäni käy ilmi, että propagointi miellettiin niissä nimenomaan tiedon välittämiseksi ja jonkin asian tunnetuksi tekemiseksi. Propagointi oli tarkoituksellista, mutta siitä puuttui varsinaisesti manipuloiva tai vääristeleväkin aikomus. Toki käyttämässäni aineistossa vääristelyä ja ihmisten manipulointia harrastettiin, mutta propaganda-sana esimerkiksi propagointiyksikössä tai kansantaidepropagandassa ei sisältänyt tällaista luonnehdintaa.

Kansainväliseen politiikkaan keskittynyt toimittaja Joonas Pörsti toteaa vuonna 2017 julkaistussa teoksessaan *Propagandan lumo. Sata vuotta mielten hallintaa*, että yleisen käsityksen mukaan propaganda on ylhäältä alas johdettua aivopesua eli kansalaisten hallintaa erityisin propagandamenetelmin, joissa pääpaino on valheilla, vääristelyillä ja lavastuksilla. Tähän myös sisältyy ajatus, että propagandaa tekevät vain autoritaariset hallitsijat, joiden valta perustuu vapaan keskustelun kieltämiseen. Tällöin vapaissa demokratioissa propagandaa ei olisi tarpeen tehdä. Tämä näkemys on Pörstin mukaan kuitenkin liian yksinkertaistava. Propagandaa tehdään ja tehtiin myös demokratioissa. Hän toteaa esimerkiksi propagandatutkija Philip Taylorin ehdottaneen, että propagandaa paikannettaessa ja määriteltäessä tulikin kysyä, kenen etuja viestintä ajaa. Jos se ajaa ennen muuta lähettäjän etuja, sitä voidaan kutsua propagandaksi. Tutkijat erottavat usein valkoisen, harmaan ja mustan propagandan. Valkoinen propaganda on enemmän suostuttelua kuin perinteisesti ymmärrettyä propagandaa. Se on sitä, mitä kaikki valtiot tekevät esimerkiksi tiedottaessaan toimistaan ja päätöksistään ja ohjaavat tällä tavoin julkista poliittista keskustelua. Viestintä saattaa sisältää asioiden kaunistelua ja jättää jotain kertomatta, mutta toiminta on avointa ja ainakin pääosin totuudenmukaista. Harmaassa

---

¹⁴⁵ Laswell 1995, 13–20; Zeman 1995, 174–179.

¹⁴⁶ Paastela 1995, 143–145.

propagandassa tekijä jää usein epäselväksi ja mustaa propagandaa levitetään jo vastapuolen tunnusten alla.¹⁴⁷

Paastela toteaa propagandan käsitteen rajaamisen olevan hyvin hankalaa. Hän esimerkiksi kysyy: onko kaikki informaatio propagandaa, myös koulutus. Paastela päätyy pohdinnassaan siihen, että kaikki informaatio ei ole propagandaa ja vaikka koulutuksella pyritään manipuloimaan tietämystä ja suuntaamaan käyttäytymistä, ei voi sanoa kaiken koulutuksen olevan propagandaa. Paastela käsittelee perinteisesti ajateltavaa tarkoituksellista, muokkaavaa ja negatiivisen olemuksen sisältävää propagandaa valhepropagandana, jolla on monia lajeja. Sotapropaganda on selvimmin valhepropagandaa ja myös sitä tehdään moninaisin tavoin, joilla ihmisiä johdetaan harhaan, heidän ajatuksiaan muokataan esimerkiksi erilaisia stereotyyppioita hyväksi käyttäen ja vedotaan eri tavoin ihmisten tunteisiin sekä toistetaan samoja asioita koko ajan. Propagandassa myös vedotaan todellisiin tai epätodellisiin salaliittoihin tai muihin erilaisiin uhkiin ja niiden kautta perustellaan myös rajoituksia, joita tehdään propagandan mahdollistumiseksi. Näitä valhepropagandan piirteitä on myös rauhajan propagandassa, jotka ilmenevät erityisen selvästi totalitaristisissa ja autoritaarisissa valtioissa.¹⁴⁸

Virossa 1930-luvulla autoritaarista järjestystä ja kansalaisoikeuksien ja sanan- ja painonvapauden rajoituksia perusteltiin esimerkiksi vapsien vallankaappauksen uhalla, jonka suunnittelusta vuodelta 1935 on jonkinlaisia todisteitakin olemassa. Päts kuitenkin nousi myös valtaan vedoten siihen, että vapsit suunnittelivat vallankaappausta ja Virossa olisi tämän myötä muodostunut jonkinlainen oikeistodiktatuuri. Tällä 1934 vuoden vallankaappaussuunnitelmalla ei kuitenkaan ollut luultavasti mitään todellista pohjaa. Tätä tukee myös se tosiasia, että vapsien ei olisi ollut tarpeen tehdä vallankaappausta, koska valta oli valumassa ryhmälle laillisia reittejä pitkin.

Propagandan tutkimukseen keskittyneen tiedotusopin professori Heikki Luostarisen mukaan Euroopan uudet kansallisvaltiot toteuttivat erilaisin kansallisin ohjelmin kansallisen identiteetin rakentamista ja propagandalla oli tässä työssä merkittävä rooli. Samoin myös vanhoissa vakiintuneissa demokratioissa kansallisiin tavoitteisiin ja kansakunnan vahvistamiseen pyrittiin propagandan keinoin. Neuvosto-Venäjällä tämä toiminta nousi aivan omalle tasolleen ja siitä ottivat mallia muut totalitaristisiksi muuttuneet valtiot, kuten fasistinen Italia ja kansallissosialistinen Saksa, sekä Euroopan autoritaariset hallinnot. Virossa Pätsin aikakaudella perustetun propagandayksikön esikuvina on nähty niin Neuvostoliitossa, Saksassa kuin toisissa autoritaarisissa valtioissa toteutettu propagandatoiminta.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ Pörsti 2017, 121–124.

¹⁴⁸ Paastela 1995, 144–151.

¹⁴⁹ Luostarinen 1998, 27; Vaan 2005, 20.

2.6 Propagandayksikkö – keskeisin valtiollinen toimija kansallisissa kampanjoissa

Käsittelen seuraavaksi tarkemmin kaikissa kansallisissa kampanjoissa tärkeintä valtiollista elintä propagandayksikköä. Toinen merkittävä toimija valtiollisista laitoksista oli nimien virolaistamiskampanjoissa esimerkiksi sisäministeriö, minkä alainen propagandayksikkökin aluksi oli ennen siirtymistään suoraan pääministerin alaisuuteen. Palaan sen toimintaan kyseisen kampanjan käsittelyn kohdalla. Vanhan kansantaiteen elvyttämiskampanjassa taas muita keskeisiä valtiollisia toimijoita olivat opetusministeriö ja kotitalouskamari, joiden roolia käsittelen samoin kyseisen kampanjan kohdalla.

Viron tasavallan sisäministeriön yhteyteen perustettiin syyskuussa 1934 propagandayksikkö (Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus). Sen pääasiällisenä tehtävänä oli propagandan levittäminen ja informaation kontrolloiminen. Yksikkö toimi yhtäjaksoisesti koko Pätsin aikakauden, mutta sen tehtävät ja asema Viron tasavallassa muuttuivat vuosien varrella. Yksikkö toimi toimintansa aikana kolmen eri nimen alla: Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus (1934–1935), Riiklik Propaganda Talitus (1935–1940) ja Informatsiooni Keskus (1940).¹⁵⁰

Propagandayksikön perustamisen idean isästä on esitetty useita arvioita, mutta edelleen on epäselvää, kuka yksikön luomisen idean takana alun perin oli. Oskar Loorits on teoksessaan *Eesti Ajaloo Põhiprobleemid* kertonut Pätsin puhuneen tälle yksikön perustamisesta ja tarpeesta tehdä johdonmukaista kansallista propagandaa jo kesäkuussa 1934. Looritsin mielestä ajatus oli hyvä ja hänen mielestään sen ennen muuta tulisi keskittyä ulkomaille suuntautuvaan kansallisten kulttuurisaavutusten esittelyyn ja yleensäkin Viron tunnetuksi tekemiseen. Looritsin mukaan Päts oli tarjonnut hänelle yksikön johtajan paikkaa ja hänen kieltäytyttyään keskustellut siitä, kuka olisi sopivin johtaja. Päts oli kysynyt Looritsin mielipidettä Eduard Laamanista ja todennut, ettei halunnut johtajaksi ketään puoluetoveriaan, jotta välttäisi syntymästä vaikutelman, että yksikön toimilla yritettäisiin tehdä salaista propagandaa myös Pätsin omalle puolueelle Põllumeestekogulle. Loorits ei suositellut Laamanin valitsemista ja myöhemmin osoittautui, että Päts oli valinnut tehtävään alun perin Tõnissonin leiriin kuuluneen Hugo Kukken.¹⁵¹ Propagandayksikön luomisen idean takana on useiden arvioiden mukaan ollut kuitenkin sisäministeri Kaarel Eenpalu, joka halusi yksikön kautta julkisuuden ja kansan mielipiteen muodostuksen tiukemman kontrollin alle ja samalla osoittaa Pätsille omat kykynsä ja sopivuutensa pääministerin paikalle. Oli ajatus sitten Eenpalun tai ei, niin hänellä joka tapauksessa oli keskeinen rooli sisäministerinä ja myöhemmin pääministerinä propagandayksikön suunnan ja toimintatapojen kehittämisessä.¹⁵²

¹⁵⁰ Vaan 2005, 19–20; Raun 1989, 154.

¹⁵¹ Vaan 2005, 19; Loorits 1955, 169–170.

¹⁵² Made 2007, 360; Vaan 2005, 19.

Ajatuksen alkuperän lisäksi on edelleen epäselvää, mikä virolaisen propagandayksikön esikuva on ollut. Esikuviksi on tarjottu Saksaan vuonna 1933 luotua Goebbelsin johtamaa propagandaministeriötä sekä Venäjän tsaarinaikaista tietokeskusta (informaatioonibüroo) ja Neuvostoliitossa toteutettua propagandatoimintaa. Eniten kannatusta tutkijoiden keskuudessa propagandayksiköstä perusteellisen pro gradu -tutkielman tehneen Laura Vaanin mukaan on saanut ajatus, että virolaisessa propagandayksikössä oli vaikutteita muualla toteutetuista propagandaorganisaatioista ja toiminnasta, mutta pääosin se oli kotikutoinen luomus. Yksikkö oli Virossa uusi elin, mutta sen ajatuksen vuosikymmenen takaisena esikuvana voi nähdä vuoden 1924 kommunistien vallankaappauksen jälkeisessä hallituksessa olleen salkuttoman ministerin Karl Astin toimenkuvaan kuuluneen hallituksen toimien propagoimisen.¹⁵³

Propagandayksikön järjestämisessä ja toimintatavoissa on nähtävissä niin paljon yhtäläisyyksiä Saksan propagandaministeriöön, että sitä on väistämättä käytetty jonkinlaisena esikuvana virolaista yksikköä luotaessa ja toimintaa kehitettäessä. Saksan propagandaministeriössä oli luotu omat osastonsa kontrolloimaan kaikkia saksalaisen taiteen ja kulttuurin alueita. Samanlaista pyrkimystä oli virolaisen propagandayksikön organisaatioissa, mutta valtion propagandayksikön kautta toteuttama ohjaus ei ollut kuitenkaan niin tehokasta kuin saksalaisessa ministeriössä. Virossa valtion johdon ja propagandayksikön ohjauspyrkimyksistä huolimatta vapaata taiteellista tai kulttuurista ilmaisua ei tukahdutettu kokonaan ja lehdistössäkin voitiin itesesensuurista ja lehtien lakkautuksista huolimatta jossain määrin ilmaista myös kritiikkiä vallitsevaa järjestystä kohtaan. Käytössä ei ollut esimerkiksi ennakkosensuuria. Saksan propagandaministeriön ja sen johtajan Joseph Goebbelsin ja virolaisten propagandayksikön johtajien toimien samankaltaisuus ilmeni esimerkiksi kulttuurialojen ohjauksessa valtiollisten tavoitteiden toteuttajiksi. Goebbels muun muassa piti puheita saksalaisille elokuva-alan ihmisille ja järjesti säännöllisiä kokoontumisia, joissa puhui elokuvien merkityksestä kansalle. Virossa valtion ja propagandayksikön edustajat osallistuivat teatteripäiville ja puhuivat siellä esimerkiksi teatterin roolista kansallisessa rakennustyössä ja valtiolta luvattiin esimerkiksi rahallista tukea virolaiskansallista henkeä levittäville teattereille. Molemmille yksiköille myös kuuluivat propagandan, kulttuurin ja kansanvalistuksen koordinointi, valtiolliset juhlat, seremoniat ja joukkokokoukset, lehdistön ja radion valvonta ja käyttö kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Sisällölliset tavoitteet ja propagoitava ideologia olivat kuitenkin erilaisia. Kuten aiemmin olen todennut, virolaisen nationalismin ilmeneminen ja pyrkimykset poikkesivat paljonkin kansallissosialistien nationalismista.¹⁵⁴

Hallituksen informaatio- ja propagandayksikön säädöksessä (Valitsuse informatsioon ja propaganda talituse seadus) yksikön tehtävänä oli tiedon välit-

¹⁵³ Vaan 2005, 20.

¹⁵⁴ Fraenkel & Manvell 2012, 152–154, 168–173; Lauk 1991, 44–46; Zetterberg 2007, 557; Kaja 17.4.1935, 3. Algas üleriiklik teatripäew. 600 lawategelast üle maa Tallinnas koos. – Riigiwanem K. Päts terwitas teatrirahwast; Kaja 18.4.1935, 6. "Tundke oma rahwa hinge!" Paeministri aset. K. Eenpalu kõne teatripäewal.

täminen hallituksen ja valtionlaitosten toiminnasta sekä valtiollisen ja kansallisen propagandatyön järjestäminen. Yksiköllä oli oikeus tehtäviensä täyttämiseksi toimia suorassa vuorovaikutuksessa kaikkien valtiollisten ja kunnallisten laitosten sekä niiden johtajien kanssa kuin myös kaikkien yhteisöllisten järjestöjen ja julkisen elämän elinten kanssa. Yksikön johtajalla oli oikeus ottaa osaa puheoikeudella tasavallan hallituksen kokouksiin.¹⁵⁵

Yksikön perustamisen tarvetta perusteltiin sillä, että poikkeustilan julistamisen ja poliittisten puolueiden toiminnan lopettamisen jälkeen oli katkennut tärkeä linkki kansan ja valtaapitävien väliltä. Tämän jälkeen tarve hallituksen toimien tiedottamisesta ja selittämisestä vastaavalle yksikölle oli kasvanut. Yksikkö perustettiin autonomiseksi, koska tiedottamisen ja propagandan ei haluttu kuuluvan suoraan sisäministeriön tehtäviin, sillä niiden katsottiin vaativan suurempaa itsenäisyyttä ja toimintavapautta kuin sisäministeriön yksiköillä oli. Se kuitenkin toimi sisäministeriön yhteydessä ja sen osastojen johtajat olivat sisäministerin ja *riigivaneman* alaisia.¹⁵⁶

Yksikköön luotiin aluksi kaksi osastoa: tiedotus- ja propagandaosasto. Tiedotusosaston johtaja oli samalla myös koko yksikön johtaja. Sen tehtävänä oli lehdistön tiedottaminen hallituksen ja valtionlaitosten toiminnasta, lehdistön kontrolloiminen ja ohjaaminen, kulttuuripoliittinen propaganda ja tapahtumien toteuttaminen sekä radiota, teatteria ja elokuvia käsitelleiden kysymysten ratkaiseminen. Propagandaosaston johtaja nimitettiin maaliskuussa 1935 hallituksen propagandajohtajaksi. Propagandaosaston tehtävinä oli hallituksen toiminnan ja uudistusten selittäminen sekä popularisoiminen, kannattajien valjastaminen hallituksen linjausten tueksi, poliittisten mielialojen silmälläpito ja niihin vaikuttaminen hallitukselle sopivaan suuntaan, kamppailu epäsoivia mielialoja vastaan selvitystyön avulla, yleisen ymmärryksen levittäminen sisäisen rauhan tarpeellisuudesta sekä kaikenlaiset propagandatoimet. Propagandaosastoon luotiin myös lehdistötoimisto.¹⁵⁷

Nopeasti kasvava ja laajeneva työtehtävien määrä sekä tarve suurempaan itsenäisyyteen vaati pian yksikön uudelleenjärjestelyä. *Riigivaneman* asetuksella syyskuussa 1935 yksikön nimeksi muutettiin Riiklik Propaganda Talitus ja sille annettiin lisätehtäviä. Yksikkö muutettiin yhä enemmän koko yhteiskunnallista elämää ja julkista mielipidettä suuntaavaksi ja järjestäväksi elimeksi, mikä tarkoitti esimerkiksi Ants Ruusmanin mukaan demokratian merkittävää rajoittamista ja suurta askelta kohti autoritaarista järjestelmää. Yksikkö asetettiin suoraan pääministerin alaisuuteen. Uudistuksen jälkeen propagandayksikkö oli suoraan pääministerin alainen, mutta käytännössä alaisuussuhteissa ei juuri

¹⁵⁵ ERA.31.3.2725. Valitsuse Informatsiooni- ja Propagandatalituse seadus (Koo selituskirjaga) 1934, 8, 25.09.1934–27.09.1934.

¹⁵⁶ ERA.31.3.2725. Valitsuse Informatsiooni- ja Propagandatalituse seadus (Koo selituskirjaga) 1934, 8, 25.09.1934–27.09.1934; ERA.31.3.2725. Seletuskiri, 1934, 4, 25.09.1934–27.09.1934; Made 2007, 360; Vaan 2005, 21.

¹⁵⁷ ERA.31.3.2725. Valitsuse Informatsiooni- ja Propagandatalituse seadus (Koo selituskirjaga) 1934, 8, 25.09.1934–27.09.1934; ERA.31.3.2725. Seletuskiri, 1934, 4, 25.09.1934–27.09.1934; Vaan 2005, 21.

mikään muuttunut, koska virkaatekevänä pääministerinä toimi samaan aikaan sisäministerinä toiminut Eenpalu. Myös toiminta jatkui käytännössä samanlaisena kuin aiemmin. Vaanin mukaan itsenäisemmän ja tehokkaamman toiminnan toteutuminen vaati kehittyäkseen pidemmän ajan. Yksikössä toteutettiin tosin myös uusia toimia ja lisättiin yhteistyötä lehdistön ja monien järjestöjen kanssa.¹⁵⁸

Propagandayksikön toiminta rahoitettiin pääministerin budjetista ja sen ohjeiden mukaisesti. Summista ei ole saatavilla tarkkaa tietoa ja rahojen käyttämistä ei valtion taholta tarkemmin valvottu, sillä kellään ei ollut oikeutta sekaantua yksikön työhön. Yksikössä työskennelleen Andrus Roolahtin muistelmien mukaan se seurasi tiiviisti kaikkia kulttuurielämän ilmiöitä, mutta ei puuttunut pääministeri Eenpalu ohjeiden mukaisesti mihinkään taidelaitosten toimintaan. Taidelaitosten kanssa yhteistyössä toimi virallisesti opetusministeriön tiede- ja taideosasto, jonka johtajana toimi entinen vapsi Juhan Vasar. Rahat kulttuurisektorin valvontaan tulivat Roolahtin mukaan erityisestä salaisesta rahastosta ja ne annettiin yksikön luottamusmiehille pari kertaa vuodessa suljetuissa kirjekuorissa jossain julkisella paikalla. Hän myös painotti propagandayksikön olleen poliittinen laitos, jonka tehtävänä oli pitää pystyssä Konstantin Pätsin ja tämän ympärille kasautuneen klaanin hallitsema järjestelmä.¹⁵⁹

Valtiollista propagandayksikköä koskevan valtionpäämiehen antaman säädöksen mukaan yksikön tehtävänä oli välittää tietoja hallituksen ja sen laitojen toiminnasta. Kaikki ministeriöt ja hallituksen laitokset olivat vastaavasti velvoitettuja antamaan yksikölle tietoja ja katsauksia toiminnastaan. Yksikön tehtäviksi oli säädöksessä asetettu julkisen elämän aktivoiminen valtiollisen ja kansallisen ajattelutavan ja yhteistyön syventäminen. Tehtävän toteuttamiseksi sen tuli tehdä aloitteita kaikenlaisten yleiskansallisten tapahtumien järjestämisestä ja pyrkiä toteuttamaan niitä, järjestää ja kehittää lehdistön, kirjallisuuden, taiteen, teatterin, elokuvan, radion ja urheilun aloja, samoin yhteisöllistä harrastustoimintaa, yhdenmukaistaa nuorison liikehdintää ja pyrkiä luomaan sille keskus, yhdenmukaistaa ja järjestää työntekijöiden ja työnantajien organisointia sosiaalisen yhteistyön toteuttamiseksi. Lisäksi yksikön tuli pyrkiä yhteistyöhön yhteisöllisten järjestöjen perustamisessa ja toiminnassa yhteisöllisten voimien pirstoutumisen estämiseksi ja kansallisen yhtenäisyyden syventämiseksi sekä esitellä ulkomaille Viron valtiollisen ja kansallisen elämän saavutuksia. Ministeriöt, muut hallintolaitokset ja paikallishallinnot olivat velvoitettuja auttamaan yksikköä aloitteiden ja tapahtumien toteuttamisissa. Ne olivat myös velvoitettuja ottamaan huomioon propagandayksikön näkökulman, jos ne toteuttivat aloitteita tai tapahtumia säädöksessä yksikön tehtäviin määrätyillä aloilla.¹⁶⁰

Toiminta-alojen laajentamisen myötä yksikön rakennetta muutettiin siten, että entisen kahden osaston tilalle asetettiin neljä osastoa, joille oli määritelty

¹⁵⁸ Made 2007, 360; Ruusman 1997, 121; Vaan 2005, 22–23.

¹⁵⁹ Roolaht 1990, 182; Ruusman 1997, 121; Vaan 2005, 22–23.

¹⁶⁰ ERA.31.3.2776. Riikliku Propaganda Talituse määrus, 26.09.1935–28.09.1935; Vaan 2005, 23–24.

omat yksikön tehtävien mukaiset toiminta-alueensa. Vuosien varrella osastojen nimiä muutettiin, joitain yhdistettiin, mutta suuria sisällöllisiä uudelleenjärjestelyjä ei toteutettu. Tammikuussa 1939 yksikkö sai ministeriön statuksen ja yksikön johtaja nimitettiin propagandaministeriksi. Propagandaministeri oli kuitenkin edelleen, kuten yksikön johtaja oli ollut, suoraan pääministerin eikä hallituksen alainen.¹⁶¹

Keväällä 1940 yksikkö nimettiin Informaatiokeskukseksi (Informaatio Keskus) ja siirrettiin pääministerin alaisuudesta hallituksen alaisuuteen. Tällä pyrittiin Vaanin mukaan jälleen itsenäisyyden lisäämiseen, luomaan yksikölle laajempia mahdollisuuksia tehtäviensä toteuttamiseksi ja antamaan myöten yhä tyytymättömämmäksi muuttuneelle oppositiolle, jotta sen kanssa voitaisiin tehdä yhteistyötä. Uusi säädös hyväksyttiin useista ilmaistuista puutteista huolimatta *riigivolikogussa* ilman erityisiä muutoksia. Nimen muuttaminen oli lopulta jälleen enemmän muodollinen kuin sisällöllinen uudistus. Tosin sen elinikä jäi myös niin lyhyeksi, että muutosta ei siksikään juuri ehtinyt tapahtua. Yksikkö lakkautettiin Viron miehittämisen jälkeen 20.8.1940, jolloin sen tehtävät siirrettiin NSVL telegraafi agentuuri TASS:n osastona toimivalle Eesti telegraafi agentuurille ETA:lle.¹⁶²

Propagandayksikön johtajaksi Päts oli vuonna 1934 nimittänyt Hugo Kukken, mutta hän toimi virassa vain vuoden. Yksikköä uudistettaessa syksyllä 1935 uudeksi johtajaksi nimitettiin Ants Oidermaa, joka oli ollut Pätsin puolueen pääsihteerin, sen lehden *Kajan* päätoimittaja ja Viron tasavallan lähettiläs Liettuassa. Propagandayksikön johtaja vaihtui yleensäkin melko usein. Vaan on nähnyt eri muistelmateosten perusteella syyksi tähän sen, että Päts ja Eenpalu eivät olleet täysin tyytyväisiä johtajien toimintaan. Esimerkiksi Roolahdin mukaan Pätsillä oli erimielisyyksiä johtajien kanssa, koska nämä toimivat liian suvaitsevaisesti asioissa, joissa se Pätsin mielestä ei ollut hyväksyttävää. Helmikuussa 1937 Päts vapautti Oidermaan virastaan ja huhtikuussa nimitti virkaan uudelleen välillä Isänmaan liitossa ja *Uus Eesti* -lehdessä työskennelleen Kukken. Virka-aika jäi taas lyhyeksi, sillä jo elokuussa hänet erotettiin toista kertaa. Uudeksi propagandajohtajaksi Päts määräsi aiemmin Isänmaan liitossa uraa tehneen Edgar Kigasten. Tammikuussa 1939 johtajaa jälleen vaihdettiin ja paikalle valittiin toista kertaa Oidermaa, nyt propagandaministerin nimellä. Oidermaa oli virassa Viron Neuvostoliittoon liittämiseen asti. Johtajilla oli yksikön toiminnassa luonnollisesti paljon valtaa, mutta yksikön todellisena johtajana voi kuitenkin pitää Kaarel Eenpalua, joka ehti myös vaikuttamaan yksikön käytännötoimintaan, suunnitelmiin ja oli useiden propagandayksikön aloitteiden takana.¹⁶³

Myöhemmin propagandayksikön toiminta on nähty Virossa sekä positii-visessa että negatiivisessa valossa. Lehdistön sananvapauden rajoittaminen on yleisesti nähty negatiivisena ilmiönä. Esimerkiksi William Tomingasin muis-

¹⁶¹ Vaan 2005, 24.

¹⁶² Vaan 2005, 24–25, 27.

¹⁶³ Roolahd 1990, 111; Ruusman 1997, 121; Vaan 2005, 28–30.

telmateoksen mukaan demokraattisen valtion toimintaan ei kuulu kansalaisten mielipide- ja toimintavapauden rajoittaminen tai suuntaaminen hallitusvallan mielen mukaan. Useiden propagandayksikössä työskennelleiden henkilöiden mukaan sananvapauden rajoittaminen ei ollut negatiivinen ilmiö, vaan julkista kirjoittelua oli virolaisten yleiseksi hyödyksi tarpeen suunnata kulttuurisessa ja kansallisessa hengessä. Yleisesti positiivisena on nähty kansalliset toimet ja tapahtumat ja virolaisuuden kohottaminen.¹⁶⁴ Erilaiset kansalliset kulttuuritapahtumat ja virolaisuuden nostattamiseen pyrkineet kampanjat voi nähdä Viron kansalle positiivisena itsetunnon kohottajina, mutta toisaalta niiden toteuttamisessa käytettiin kyseenalaisia keinoja. Kansalaisten tiedonsaannin, sananvapauden ja toiminnan rajoituksia, kansan yhtenäistämistä tai kansalaisten yhdenmukaistamista ei voi ajatella vain kansalaisten hyväksi toimimisena, jos toimista ja suunnasta ei päätetä demokraattisesti, vaan yleisen hyvän ilman varsinaista julkista kritiikin esitysmahdollisuutta päättää käytännössä muutama henkilö.

Propagandayksiköllä oli tärkeä rooli virolaisuuden aatteen nostattamiseksi luoduissa kampanjoissa, jotka niihin kuuluneiden tapahtumien suunnittelun ja järjestämisen rinnalla muodostivatkin suuren osan yksikön työstä. Vaanin mukaan Viroon muodostuikin omalaatuinen tilanne, jossa propagandayksikkö työskenteli rinnan esimerkiksi opetusministeriön kanssa ja toteutti monia sen tehtäviä.¹⁶⁵ Toisaalta samankaltaista tehtävien päällekkäisyyttä esimerkiksi juuri opetusministeriön kanssa voi löytää Hitlerin Saksasta. Saksassa ministeriöt luotiin tarkoituksella sellaisiksi, että niiden tehtävät menivät väistämättä joltain osin päällekkäin. Tällä on tulkittu olleen tarkoituksena laittaa ministriöt ja ministerit kilpailemaan keskenään ja pyrkimään Hitlerin suosioon. Tämä tosin aiheutti paljon riitoja ministeriöiden ja ministerien välillä sekä lopulta rajoitti hallinnon toimintaa merkittävästi.¹⁶⁶ Propagandayksikön toiminta oli osittain menestyksekkästä, mutta useat arvioitsijat ovat myös todenneet toiminnan olleen paljon tehottomampaa kuin Päts tai Eenpalu olisivat halunneet. Tähän on nähty ainakin osittain sekä syynä että seurauksena propagandayksikön johtajien tiheä vaihtuminen.¹⁶⁷ Propagandayksikkö oli kuitenkin keskeinen toimija, jonka kampanjat merkittäväällä tavalla toteuttivat historia- ja kielipoliittisia toimia Pätsin hallinnon aikana.

---

¹⁶⁴ Tomingas 1961, 424–429; Vaan 2005, 32–33.

¹⁶⁵ Vaan 2005, 35.

¹⁶⁶ Fraenkel & Manvell 2012, 158; Kirk 2007, 47–48.

¹⁶⁷ Vaan 2005, 33–34.

3 VIRON JA VIROLAISUUDEN HISTORIA

Viron kansalle pyrittiin Pätsin aikana luomaan vuosituhansien takaista historiaa ja esimerkiksi puheissaan virolaisjohtajat toistuvasti käsittelivät Viron niin sanottua muinaista vapausaikaa, jolloin virolaiset toimivat kansana yhdessä ja tasa-arvoisesti ennen muualta tulleiden valloittajien tuloa ja heidän mukanaan saapunutta feodaalijärjestelmää. Muinainen vapausaika päättyi, kun virolaiset maakunnat joutuivat saksalaisten hallintaan 1200-luvun alussa. Osa maakunnista liittoutui keskenään taisteluissa ja näitä liittoutumia tulkittiin esimerkiksi virolaisjohtajien puheissa ensimmäisiksi virolaisten yhteisiksi ponnistuksiksi oman alueen ja vapauden puolustamiseksi. Tosin uudempi tutkimus on tämän väitteen kumonnut. Virolaisjohtajien puheet joka tapauksessa perustuivat tulkintoihin, joita kansallisromantiikan innostamat tutkijat olivat tehneet jo 1800-luvun puolenvälin aikoihin alkaneesta virolaisten kansallisesta heräämisestä alkaen.¹⁶⁸

Myöhempi tutkimus on osoittanut monet tulkinnat liioitelluiksi, mutta tällä ei tutkimukseni kannalta ole suurta merkitystä, sillä keskeistä on se, mitä virolaisjohtajat itse korostivat ja mitä kansan yhteisestä virolaisesta menneisyydestä ajateltiin uskovan. Myöhempi tutkimus on lisäksi osoittanut, että jo muinaisena vapausaikana feodaalirakenteiden kehittyminen alueella oli alkanut. Merkittävää on myös se, että alueen väestön ei uudemman tutkimuksen mukaan nähdä muodostaneen tuolloin kansaa. Alueen kahdeksan maakuntaa eivät kyenneet täysin liittoutumaan edes yhteisen vihollisen edessä. Seppo Zetterberg

---

¹⁶⁸ Virolaisjohtajien puheista esimerkiksi Kaja 17.12.1934, 1, 3. Suur rahwustlik aktus Wiljandis. Kõnedega esinesid peaministri asetäitja K. Einbund ja kindral J. Soots; UE 25.2.1938, 7. Olemme põline valitseja rahvas. Peame austama ja meeles pidama oma mineviku kangelasi ja rahvajuhte. – Eestlased pole kunagi olnud orjad. – Tänu oma suurele minevikule toimus 1918. a. Eesti riigi uuestisünd. – 700-aastane "orjus" oli vaid võõraste võimude okupatsioon. Peaministri at. K. Eenpalu huvitav ettekanne Tallinna naiskodukaitse aktusel; UE 22.6.1939, 19. Vabariigi Presidendi K. Pätsi läkitus võidupühaks. Oleme Eesti vaprate eelnevate põlvede järeltulijad. – Iga meie vaba ja iseseisva riigi kodaniku eluõnn on seotud meie riigi ja rahva õnnega. Meie ei siruta kätt võõra maa ja vara järele, aga meie ei lase iial võõraid panna kätt meie isamaa ja vara külge. Võidupüha on Eesti suurimaks rahvuspühaks; Leukumaa 2012, 25–27.

ja Marika Mägi ovat esimerkiksi tutkimuksissaan tulleet siihen tulokseen, että virolaisilla ei ollut ennen 1800-lukua yhteistä virolaista identiteettiä, vaan yhtenäisyyden tunteita oli kihlakuntien tai korkeintaan maakuntien sisällä.¹⁶⁹

Saksalaisvallanaika päättyi Virossa 1500-luvulla, kun Puola, Ruotsi ja Tanska jakoivat sotien heikentämän Saksalaisen ritarikunnan alueet Baltiassa. Ruotsin valta koko nykyisen Viron alueella vahvistettiin Altmarkin sopimuksella 1629 ja Virossa alkoi ”vanhana hyvänä Ruotsin aikana” tunnettu aikakausi. Ruotsin valta alueella kesti 1700-luvun alkuun, jolloin Ruotsi menetti alueen suuressa Pohjan sodassa Venäjälle. Ruotsin ajan ”hyvyyden” ei ole myöhemmin nähty johtuneen varsinaisesti siitä, että virolaisilla asiat olisivat olleet jotenkin paremmin, vaan ennen muuta siitä, että Ruotsin aikaa edeltänyt ja seurannut aika oli alueella melko levotonta ja Venäjän vallan alkuvuosikymmeninä virolaiset alistettiin historiansa syvimpään maaorjuuteen. Baltiansaksalaisen aatelin ylivalta Virossa jatkui vuosisadasta toiseen riippumatta varsinaisesti alueen valtiollisesta hallitsijasta. Venäjän keisari Aleksanteri II lakkautti 1800-luvun puolivälissä maaorjuuden Virossa ja maaseutuväestön asema alkoi yleensäkin hiljalleen parantua. Kansallisuusaate rantautui vähitellen alueelle ja varhaiset estofiilit alkoivat toimia kansan luomiseksi ja virolaisuuden löytämiseksi.¹⁷⁰

3.1 Virolaisuuden synty ja virolainen kansallinen identiteetti

Tutkimukseni kannalta tärkein historiallinen tausta löytyy Viron kansallisen heräämisen ajasta, sillä silloin luotiin se virolaisuus, jota 1930-luvun kansallisilla kampanjoilla pyrittiin vahvistamaan. Nationalismi alkoi aatteena vaikuttaa Virossa vasta 1800-luvun puolivälin jälkeen ja niin sanottu kansallinen herääminen muistutti pitkälti muiden pienten valtiottomien kansojen kansallisen tietoisuuden rakentamista. Virolaisen kansallisen liikkeen merkittävin esikuva löytyi Suomesta. Kansallisuusaatteen vaikutukset näkyivät ensin kulttuurissa, kun erityisesti vironkielinen kirjallisuus lisääntyi räjähdysmäisesti 1850–1880 -lukuilla. 1860-luvulla virolaisille luotiin oma kansalliseepos *Kalevipoeg*¹⁷¹ ja Tartossa järjestettiin ensimmäiset yleisvirolaiset laulujuhlat, jotka tosin ajatukseltaan perustuivat saksalaiseen perinteeseen. Näiden virolaisuuden synnyttämiselle keskeisimpien tapausten jälkeen kansallinen liike vahvistui ja laajeni vähitellen varsinaiseksi kansanliikkeeksi. Kansallinen liike oli aluksi hyvin maltillinen ja keskittyi nimenomaan virolaisten sivistyksen ja kulttuurin kohottamiseen. Liike ei ollut separatistinen

¹⁶⁹ Mägi 2003, 18–26; Vahtre 1990, 5–7; Zetterberg 2007, 48–51.

¹⁷⁰ Järv 1995, 94–95; Raun 1989, 44, 50, 67; Zetterberg 2007, 169–170, 262, 266–268, 412, 419.

¹⁷¹ *Kalevipoeg*-eepoksen julkaisi Friedrich Reinhold Kreutzwald ja se perustui lähinnä Friedrich Robert Faehlmanin kansanrunokokoelmiin. (Siilivask 1996, 254–256.)

tai kumouksellinen edes 1800-luvun loppua lähestyessä, vaikka vähitellen siihen oli tullut mukaan myös poliittinen ulottuvuus.¹⁷²

Miroslav Hroch on tunnetussa teoriassaan kansallisten liikkeiden kehityksestä käsitellyt myös Viroa. Virossa kansallinen liike syntyi ja kehittyi 1800-luvulla Suomen tavoin, mutta kansakuntaa luotiin hieman Suomen perässä ja mallia katsoen. Virossa periaatteessa teorian kaikki vaiheet toteutuivat jo 1800-luvulla. Teorian ensimmäisessä vaiheessa (A) joukko aktivisteja kiinnostui ja alkoi tutkia etnisen ryhmänsä kielellistä, historiallista ja kulttuurista taustaa, toisessa vaiheessa (B) kansallinen liike laajeni aktivistien ensimmäiseltä sukupolvelta seuraavalle ja kolmannessa vaiheessa (C) kansallinen tietoisuus laajeni ja muodostui suuri joukkoliike. Virossa kaikki teorian vaiheet kuitenkin tavaltaan kertautuivat 1900-luvulla ja toteutuivat aiempaa syvällisemmin. Kansallisen liikkeen muuttuminen joukkoliikkeeksi tapahtui todellisuudessa vasta ihan itsenäistymisen kynnyksellä ja vahvistui koko itsenäisyyden ajan. Pätsin ajan kansakunnan ja kansallisen identiteetin rakentaminen nimenomaan jatkoi ja vahvisti 1800-luvulla jo aloitettua historiasta ja kielestä ammentavaa kansallista toimintaa.¹⁷³

1800-luvun vaihtuessa 1900-luvuksi vaatimukset virolaisten poliittisten oikeuksien lisäämiseksi baltiansaksalaisten kustannuksella lisääntyivät. Tässä taistelussa suurimman roolin ottivat myöhemmän Viron itsenäisyyden ajan ehkä merkittävimmät henkilöt Konstantin Päts ja Jaan Tõnisson. Virossa on todettu vuosisadan vaihteessa ja 1900-luvun alussa koetun niin sanotun toisen kansallisen heräämisen ajan. Tähän vaikutti niin Pätsin toiminta Tallinnassa kuin Tõnissonin Tartossa omine sanomalehtineen, mutta ainakin yhtä paljon Venäjän valtakunnan sekasortoinen tilanne. Venäläisnationalistien huomio kiinnittyi oman ydinalueensa asioihin ja virolaiselle kansalliselle toiminnalle syntyi aiempaa otollisempi tilanne.¹⁷⁴

Venäjän valtakunnan sisäpoliittinen tyytymättömyys ja siitä seuranneet levottomuudet levisivät myös virolaisten pariin. Kansa alkoi vaatia parempia oloja ja enemmän oikeuksia. Viron alueen venäläistämistoimet 1880–1890 -luvulla olivat keskeyttäneet hyvin alkaneen kansallisen liikkeen etenemisen, mutta venäläisten keskittyminen muihin haasteisiin edesauttoi esimerkiksi Pätsin ja Tõnissonin toimintaa virolaisille alueellaan paremman aseman saavuttamiseksi. Päts ja Tõnisson eivät varsinaisesti kuitenkaan toimineet virolaisten hyväksi yhdessä, vaan heidän ajatuksensa, ohjelmansa ja toimintatapansa olivat melko erilaisia. Tõnissonin johtamat maltillisemmat edistysmieliset joutuivat kasvavassa määrin napit vastakkain Pätsin yhteiskunnallisesti ja taloudellisesti radikaalimpaa muutosta ajaneiden kanssa. Viron poliittiseen elämään syntyi vähitellen 1900-luvun alussa kaksi kansallisen liikkeen keskusta: Pätsin johtama ryhmä Tallinnaan ja Tõnissonin Tarttoon. Nämä kaksi kilpailevaa suuntausta olivat olemassa periaatteessa Viron itsenäisyyden menetykseen, kesään 1940

¹⁷² Niitemaa 1991, 306, 320; Raun 1989, 80; Zetterberg 2007, 415–416, 438.

¹⁷³ Hroch 1996, 60–66.

¹⁷⁴ Raun 1989, 80, 102, 107–108; Zetterberg 2007, 434, 459–464.

saakka. Keskinäisestä taistelusta huolimatta ryhmät olivat omilla tavoillaan keskeisiä tekijöitä Viron itsenäisyyden saavuttamisessa ja virolaisen kansan luomisessa 1910–1930 -luvuilla.¹⁷⁵

Venäjän valtakunnassa, Viro mukaan lukien, vuosien 1905–1906 kapinoinnissa saavutettujen poliittisten voittojen jälkeen tilanne rauhoittui ja tsaarin näkökulmasta vallankumouksellinen poliittinen toiminta tukahdutettiin ja pakotettiin vetäytymään maan alle. Tämän jälkeen esimerkiksi Päts jatkoi toimintaansa virolaisten hyväksi Viron ulkopuolelta, ensin Sveitsistä ja sitten Suomesta käsin. Ensimmäisessä maailmansodassa virolaiset pysyivät lojaaleina emämaalleen. Perinteisen tsaariuskollisuuden lisäksi tähän mahdollisesti vaikutti se, että Saksan voiton pelättiin vain huonontavan virolaisten asemaa.¹⁷⁶ Venäjällä helmikuussa 1917 tapahtuneen vallankumouksen jälkeen niin sanotut vallankumoukselliset ryhmät alkoivat toimia autonomian saamiseksi Virolle. Venäjän väliaikainen hallitus antoi heti maaliskuussa Virolle väliaikaisen autonomian.¹⁷⁷

Autonominen asema, joskin toivottua suppeampi, täytti kansallisen liikkeen varsinaiset tavoitteet. Zetterbergin tulkintojen mukaan koko Viron poliittinen kenttä oli syksyyn 1917 saakka sitä mieltä, että täydellistä itsenäisyyttä ei ollut mahdollista saavuttaa eikä siihen ollut järkevää pyrkiä. Pyrkimystä itsenäiseksi valtioksi ei ollut ennen kuin saksalais miehityksen uhka, Venäjällä tapahtunut vallankumous lokakuussa 1917 ja bolševikkien vallan kasvaminen pakottivat virolaispoliitikot miettimään autonomiselle asemalle muita vaihtoehtoja. Itsenäistyminenkin oli esillä, mutta virolaisten epäilykset itsenäistymistä kohtaan näkyivät esimerkiksi moninaisissa vaihtoehtoisissa ehdotuksissa. Virossa keskusteltiin esimerkiksi mahdollisesta valtioliitosta Suomen kanssa tai Skandinaavisesta unionista. Toisaalta toivottiin maailmansodan päättyvän Saksan häviöön ja Venäjän yleisen tilanteen rauhoittuvan, jolloin Viro voisi tavoitella pysyvää autonomista asemaa Venäjän federaatiossa.¹⁷⁸ Monet tutkijat ovat todenneet itsenäistymisen olleen virolaisille niin uusi ajatus ja tavoite, vailla selkeitä esikuvia, että epäily oli ymmärrettävää. Vaikka esimerkiksi Suomella oli ollut jo pitkään autonominen asema ja poliittinen toiminta oli kehittyneempää kuin Virossa, silti monet suomalaispoliitikot suhtautuivat vielä syksyllä 1917 hyvin epäilevästi Suomen mahdollisuuksiin itsenäistyä. Loppuvuodesta 1917 puheenvuorot itsenäisyyden puolesta lisääntyivät Virossa huomattavasti.¹⁷⁹

Virolaisten kansallisen identiteetin syntyä on vaikea paikantaa tarkasti. Virolaisilla oli paikallinen identiteetti ja tunne jonkinlaisesta kansallisesta yhteydestä jo paljon ennen itsenäisen Viron syntyä. Etnologi Heno Sarv toteaa artikkelissaan ”Lokaalse identiteeti avaldumisvormidest soome-ugri rahvaste

---

¹⁷⁵ Niitemaa 1991, 315–323; Mäeltsemees 2007, 63–70; Raun 1989, 80, 102, 107–108; Siilivask 1996, 254–256, 266–268; Zetterberg 2007, 434, 459–464.

¹⁷⁶ Uustalu 2005, 162.

¹⁷⁷ Zetterberg 2007, 491–496.

¹⁷⁸ Zetterberg 2007, 29, 491–496.

¹⁷⁹ Niitemaa 1991, 349; Laaman 1964, 153; Zetterberg 2004, 25–29.

asustuse ja ühiskonnaelu traditsioonides”, että virolaisilla oli jo viime vuositu-
hannen alkupuolella harvinaisen vahva kihlakunnallisille hallintoalueille perus-
tuva paikallinen identiteetti. Paikallisen identiteetin lisäksi virolaiset muodosti-
vat jo ennen kansallisen heräämisen aikaa jonkinlaista yhteenkuuluvuutta toisi-
aan kohtaan tuntevan heimon, joka erotti virolaiset esimerkiksi muista suoma-
lais-ugrilaisista heimoista ja muista kansoista.¹⁸⁰

Virolainen historioitsija Voldemar Miller ehdottaa yhdeksi virolaisia hei-
moja yhdistäväksi tekijäksi puolisaarimaisen maantieteellisen alueen. Idässä
virolaista kansaa venäläisistä erotti Narvajoen vesistö ja siihen kuuluva suuri
Peipsijärvi sekä lännessä ja pohjoisessa vastaavasti suomalaisista ja muista Itä-
meren alueen kansoista meri. Samaan aikaan tosin Viron saarilla alkoi muodos-
tua kansankulttuuria, joka poikkesi muiden alueen heimojen kulttuurista. Viro-
laisilla heimoilla oli kansallisen heräämisen aikaa lähestyttäessä jonkinlaista
kansallista yhtenäisyyttä ja käsitys omasta kansasta (maarahvas), muista alueel-
le levittäytyneistä ja ympäristössä eläneistä kansoista erillisenä. Saarilla eläneet
heimot miellettiin suuristakin murre-eroista huolimatta pääpiirteissään yhtei-
sen kielen kautta samaan ryhmään kuuluviksi, vaikka heimojen väliset kulttuu-
rierot saattoivat olla melko suuria. Virolaiset heimot idän ja lännen välissä oli-
vat koko ajan jatkuvassa ristipaineessa, mutta virolaisessa kulttuurissa on silti
säilynyt paljon hyvin muinaista alkuperää olevaa kansanperinnettä. Millerin
mukaan tämä johtui siitä, että virolaiset elivät suojausreaktiona baltiansaksa-
laisten ylivaltaan hyvin suljetuissa kyläyhteisöissä. Baltiansaksalaisesta kulttuu-
rista haluttiin omaksua mahdollisimman vähän ja tästä syystä virolainen kan-
sankulttuuri muuttui hyvin hitaasti. Virolaisista kyläyhteisöistä lähteneet lei-
mattiin nopeasti ensin kadakasaksalaisiksi ja sitten saksalaisiksi ja näiden side
virolaiseen kansaan katkesi.¹⁸¹

Viron kansallista heräämisaikaa ja virolaisten kansallista identiteettiä mo-
nipuolisesti tutkineen historioitsija Ea Jansen artikkelissa ”Kodu ja isamaa” to-
teaa, että Viron ulkopuolelta virolaisia katsoneet nimittivät jo kauan sitten viro-
laisia virolaisiksi, mutta virolaiset itse käsittivät itsensä nimenomaan maakan-
sana ja erottivat ryhmänsä saksalaisista ja naapurikansoista, mutta suurin osa
kansasta tuskin näki itseään osana kihlakuntaansa laajempaa yhteisöä. Jansen
esittää tästä todisteena juuri sen yleisesti käytetyn perusteen, että virolaisilla ei
ollut käytössä nimenomaisesti virolaista kansaa tarkoittavaa sanaa.¹⁸²

Jansenin mukaan vasta kansallisen heräämisen myötä 1800-luvun puolivä-
lin jälkeen on nähtävissä vähitellen voimistuvaa laajempaa virolaista identiteet-
tiä, johon paradoksaalisesti vaikutti Saksassa tapahtunut kansallinen liikehdintä
ja saksalainen isänmaan käsitys, jotka olivat virolaisten kansallisen heräämisen,
kansallisen identiteetin ja erityisesti isänmaa-käsityksen esikuvana. Kansallisen
heräämisen aikakaudella Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert
Jakobson, Jakob Hurt ja muut kansallisen heräämisen johtohahmot määritteli-

---

¹⁸⁰ Sarv 2000, 24–26.

¹⁸¹ Miller 2000, 17.

¹⁸² Jansen 2000, 37–41.

vät teksteissään ja runoissaan isänmaan nimenomaan virolaisten isänmaaksi, joka ei ollut yhteinen baltiansaksalaisten isänmaan kanssa. 1800-luvun loppupuolella venäläistämiskaudella isänmaan käsite varattiin hallitsijoiden ja sensorien toimesta ainoastaan koko tsaarin Venäjälle ja virolaiset kutsuivat aluettaan kotimaaksi (kodumaa). Saksan esikuva, saksalaisten valtioiden yhdistymisen ja kansallisen yhtenäisyyden nousun kautta, vaikutti myös baltiansaksalaisiin, joiden kansallinen identiteetti oli Ea Jansenin mukaan melko omintakeinen. Baltiansaksalaiset näkivät Saksan alkuperämaana tai äidinmaana, kun taas Venäjä nähtiin isänmaana ja se Baltian provinssi, missä elettiin, ajateltiin kotimaana tai kotipaikkana (heimat). Myös virolaisilla on havaittavissa ennen itsenäisyyden aikaa ja sen jälkeen Neuvostoliiton osana samantyyppistä paikallisidentiteettiä.¹⁸³

Isänmaa-käsitteen sisältö on Jansenin mukaan hieman hankala määrittää. Mitä kansallisen heräämisen aikakauden virolaiset isänmaalla tarkoittivat? Isänmaa oli ainakin se alue, jolla virolaiset elivät ja se virolainen luonto, joka oli nähnyt kaikki virolaisen kansan vaiheet. Vähitellen isänmaa alkoi esimerkiksi kansallismielisten runojen ja laulujen kautta selvemmin määrittyä Eestimaaksi. Virolaisille isänmaa muodosti sen suuren kodin, jossa kauniisti kaikui kansaa yhdistävä viron kieli. Jansenin mukaan isänmaa-käsityksen kehittymisen ja sisäistämisen olennaisin merkitys 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa oli virolaisten valmistaminen kansallisvaltion syntyyn ja uuteen ajatukseen isänmaasta valtiona tai Viron valtiosta isänmaana.¹⁸⁴ Itsenäistymistä edeltänyt historia ja kansallinen kertomus ovat kaikkea muuta kuin yksinkertaisia, mutta niistä pyrittiin Pätsin kaudella luomaan yksioikoinen ja selkeä kansallinen menestyskertomus.

3.2 Itsenäinen Viro - ääriparlamentarismista autoritaarisuuteen

Viro julistautui itsenäiseksi 24.2.1918 saksalaisten ja bolševikkien taistellessa Viron alueen hallinnasta. Jo seuraavana päivänä saksalaiset valloittivat Tallinnan ja alkoi virolaisia sortavin ottein kohdellut saksalaismiehityksen aika. Saksa ei tunnustanut Viron itsenäisyyttä ja pakotti Pätsin johtaman väliaikaisen hallituksen painumaan maan alle. Saksalaiset eivät olleet vallassa pitkään, sillä Saksan romahdus maailmansodassa sai saksalaiset poistumaan nopeasti Virosta. Valta siirtyi Viron väliaikaiselle hallitukselle, mutta itsenäisyys ei kuitenkaan ollut vielä turvattu. Bolševikit perustivat oman vallankumouskomiteansa, joukko-osastonsa ja Jaan Anveltin johdolla ja Neuvosto-Venäjän tukemana marraskuussa 1918 Viron työväenkommuunin (Eestima Töörahva Kommuun). Pian tämän jälkeen puna-armeija aloitti hyökkäyksensä.¹⁸⁵

¹⁸³ Jansen 2000, 37–41, 46.

¹⁸⁴ Jansen 2000, 41–45.

¹⁸⁵ Raun 1989, 132–133; Uustalu 2005, 170–171; Zetterberg 2007, 500, 505–513.

Virossa järjestettiin nopeasti yleinen liikekannellepano ja Johan Laidoner nimitettiin asevoimien ylipäälliköksi. Itsenäisen Viron tulevaisuus vaikutti hyvin epävarmalta, kun loppuvuodesta 1918 rintamalinja lähestyi jo Tallinnaa. Tilanne parantui kuitenkin vähitellen joulukuun aikana, kun Tallinnan satamaan saapui virolaisia tukemaan englantilainen laivaosasto, jolta saatiin myös aseita. Virolaisille ilmaistulla tuella oli ennen muuta taistelumoraalia kasvattava vaikutus. Lisäksi tilanteen muuttumiseen edullisempaan suuntaan vaikuttivat Suomesta saadut aseet, lainat sotateoimiin ja ensimmäisten suomalaisten vapaaehtoisjoukkojen saapuminen maahan. Puna-armeija aloitti vielä maaliskuussa uuden, aluksi menestyksekkään, hyökkäyksen, mutta Laidonerin joukot saavuttivat voiton bolševikeista toukokuun aikana. Sota Virossa ei kuitenkaan ollut ohi, sillä saksalaiset joukot (*landeswehr*) uhkasivat vielä virolaisia etelästä. Saksalaisjoukot lyötiin 23.6.1919. Päivää juhlittiin suurellisesti vuosittain itsenäisessä Virossa 1920- ja 1930-luvuilla, ja nykyäänkin voitonpäivänä vuosisataisesta vihollisesta saadun voiton kunniaksi.¹⁸⁶

Viron ja Neuvosto-Venäjän välillä solmittiin Tartossa 2.2.1920 ehdoiltaan virolaisille edullinen rauha, jossa Neuvosto-Venäjä myös tunnusti valtion itsenäisyyden. Viron tasavallan ensimmäinen perustuslaki hyväksyttiin kesällä 1920 ja se teki Virossa ääriparlamentaarisen tasavallan, jossa hallitusta johti *riigivanem*¹⁸⁷, joka kuitenkin oli hallituksensa tavoin täysin riippuvainen *riigikogusta* (parlamentista). Vahvaa valtionpäämiestä maahan ei asetettu, vaan valta haluttiin pitää tiukasti parlamentilla, joka edustuksellisessa demokratiassa edusti kansaa. Zetterbergin mukaan perustuslaki oli kauan muiden vallan alla olleelle Virolle ihanteellinen, mutta esikuvia sillä ei juuri ollut ja pian ratkaisu osoittautui poliittisesti kestävämmäksi.¹⁸⁸

Viron asema itsenäisenä valtiona muiden joukossa vakiintui vähitellen, mutta Viron sisäpolitiikka sen sijaan oli horjuvaa ja hallitukset vaihtuivat tiuhaan. Puolueita oli paljon ja puoluekenttä oli epävakaa. Nämä kaikki tekijät vaikuttivat osaltaan siihen, että rakentava yhteistoiminta ei tahtonut onnistua ja sisäpolitiikkaa voidaan luonnehtia ailahtelevaksi ja epäjohtonmukaiseksi.¹⁸⁹

1920-luvun lopun talouslaman aiheuttamat ongelmat yhdistettynä ailahtelevaan sisäpolitiikkaan ja perustuslain heikkouksiin aiheuttivat Virossa tyytymättömyyttä, joka johti äärioikeiston kannatuksen nousuun. Viroon syntyi tällöin kansainvälisen yleisen oikeiston nousun esimerkkiä seuraten äärioikeistolaiseksi määritelty poliittinen liike: Vapaussoturien liitto¹⁹⁰ eli vapsit.¹⁹¹ Andres

¹⁸⁶ Raun 1989, 132–133; Uustalu 2005, 170–171; Zetterberg 2007, 500, 505–513.

¹⁸⁷ Riigivanem nimityksen taustana olivat aikaisemmat paikalliset ja maakunnanvanhimmat ja sillä tahdottiin viitata muinaiseen itsenäisyyden aikaan. Sama vuosisataisen menneisyyden korostaminen näkyi valtakunnan vaakunaksi valitussa Tanskan kolmessa leopardissa. (Niitemaa 1991, 368.)

¹⁸⁸ Zetterberg 2007, 524–525.

¹⁸⁹ Niitemaa 1991, 368–369; Lukkari 1996, 34.

¹⁹⁰ Järjestö perustettiin alun perin ajamaan vapaussodan veteraanien etuja, mutta laman aikana se politisoitui ja radikalisoitui. Artur Sirkin johdossa liikkeestä kehittyi voimakkaasti kommunismin vastainen puolisolitaallinen liike. Vapsien kasvava suosio perustui parlamentaaristen ongelmien hyväksikäyttöön. Vapsien propagandan osana

Kasekampin mukaan vapsien vaatimukset poliittisen korruption lopettamisesta sekä kansallismielisen hengen ja kansallisen yhtenäisyyden edistämisestä saivat kansalta vastakaikua talouslaman ja parlamentaarisen demokratian kriisiytymisen johdosta.¹⁹² Pätsin ajama kansallismielinen politiikka oli tavallaan vastausta vapsien ajamiin teemojen mukailun kautta kansan vaatimuksiin sen omaksuessa esimerkiksi kansalliseen yhtenäistämiseen ja kansakunnan vahvistamiseen tähtääviä teemoja politiikan johtaviksi ajatuksiksi.

Vapsien suosion suuruus ilmeni esimerkiksi siten, että vaikka perustuslain muuttamista oli yritetty jo aiemmin, vasta vapsien ehdotus hyväksyttiin kansanäänestyksellä lokakuussa 1933, vaikkei ehdotus poikennut juurikaan aiemmista. Niin sanottu vapsien perustuslaki tuli voimaan 24.1.1934 ja se teki Virossa johtajavaltaisen. Vaalit valtionpäämiehen valitsemiseksi päätettiin pitää huhtikuussa 1934. Vapsien suosion vuoksi heidän *riigivanem*-ehdokkaansa Andres Larka näytti todennäköiseltä voittajalta. Ehdolla olivat myös Päts, Laidoner sekä August Rei. Vapsien oletettiin voittavan myös tulevat parlamenttivaalit. Tässä tilanteessa Päts ja Laidoner, jotka eivät aina olleet kovinkaan yksimielisiä, tekivät 12.3.1934 vallankaappauksen, jonka he perustelivat vapsien suunnitteleman vallankaappauksen uhkalla.¹⁹³

Päts ja Laidoner kertoivat pelastaneensa valtion fasistiselta hallinnolta, joka olisi mahdollisesti johtanut myös itsenäisyyden menetykseen. Pätsin toimiessa väliaikaisena valtionpäämiehenä hänellä oli oikeus uuden perustuslain mukaan antaa lakeja ja asetuksia valtion hätätilanteissa. Käytännössä *riigivanemalla* oli siis mahdollisuus hallita valtiota parlamentin kanssa tai sitä ilman. Hallitus julisti maahan Pätsin ehdotuksen mukaisesti poikkeustilan kuudeksi kuukaudeksi ja nimitti Laidonerin puolustusvoimien ylipäälliköksi. Tämän jälkeen Päts siirsi asetuksella parlamenttivaalit poikkeustilan päättämisen jälkeiseen aikaan. Perustuslaki kuitenkin kielsi vaalien siirtämisen asetuksella, jolloin Päts esimerkiksi Toivo U. Raunin mukaan siirtyi laittomalle tielle ja teki käytännössä vallankaappauksen.¹⁹⁴

Historiantutkija Heino Arumäe on todennut monien muiden tutkijoiden tavoin, että vapsien johtajat eivät vuonna 1934 suunnitelleet vallankaappausta, mutta sen mahdollisuudesta oli vapsien keskuudessa saatettu keskustella. Virossa kuitenkin huhuttiin vapsien suorittavan vallankaappauksen, mikäli vaali-voittoa ei tulisi.¹⁹⁵ Tutkija Kaido Jaansonin mukaan Pätsillä ei ollut perusteita toiminnalleen, koska vapsit eivät uhanneet Viron itsenäisyyttä ja siteet Hitlerin kansallissosialisteihin olivat paljon kerrottua vähäisempiä.¹⁹⁶

---

olivat väitteet poliitikkojen korruptoituneisuudesta ja sukulaisten suosimisesta. (Lukkari 1996, 35.)

¹⁹¹ Lukkari 1996, 35.

¹⁹² Kasekamp 2013, 155.

¹⁹³ Lukkari 1996, 35; Raun 1989, 149–150; Turtola 2002, 124–127.

¹⁹⁴ Lukkari 1996, 35; Raun 1989, 149–150; Turtola 2002, 124–127.

¹⁹⁵ Arumäe 2007, 49–50.

¹⁹⁶ Jaanson 2000, 102–103.

Vallankaappausuhkaa on käytetty perusteluna autoritaariseen järjestelmään siirtymiselle myös monissa muissa valtioissa. Toisaalta verrattaessa vapsia, ja heidän mahdollista valtaannousua, muihin eurooppalaisiin äärioikeistolaisiin ryhmittymiin on huomionarvoista, että monien liikkeiden valtaannousu tapahtui aluksi laillisesti vaalien kautta ja askeleittain demokratia vaihtui totalitarismiksi. Tosin tämä sama valtaannousukaava päti myös Pätsin toimiin. Valta keskitettiin nopeasti Pätsin lähipiirille, johon kuuluivat ennen muuta Laidoner ja Kaarel Eenpalu. Poikkeustilan vallitessa Päts hallitsi siis maata ilman parlamenttia. Viron pelastamiseksi ja yhteistyökyvyn palauttamiseksi Päts hajotti syksyllä 1935 *riigikogun*, poikkeustilaa jatkettiin ja maaliskuussa 1935 kaikki puolueet lakkautettiin ja kiellettiin. Niiden tilalle – ”sisäisen rauhan palauttamiseksi” – perustettiin uudenlainen poliittinen organisaatio Isänmaan liitto. Sanan- ja painonvapautta rajoitettiin ja jo syksyllä 1934 perustettiin propagandayksikkö¹⁹⁷ valvomaan painotuotteita, radiota ja kulttuurielämää. Yksikön virallisena tehtävänä oli informoida kansaa hallituksen päätöksistä ja yleisen kansallisen ja valtiollisen propagandan tuottaminen. Viron ”vaikeneva kausi” alkoi.¹⁹⁸

Pätsin ja Laidonerin toteuttaman vallankaappauksen perusteena olleelle vapsien vallankaappaus suunnitelmalle ei ole löytynyt varsinaisia todisteita, mutta suojelupoliisi pääsi joulukuussa 1935 selville siitä, että vapsit suunnittelivat suomalaisten äärioikeistolaisten tukijoidensa tuella kaappaavansa vallan Pätsiltä. Salaliittolaisten johto pidätettiin ja heitä vastaan käyty oikeudenkäynti antoi Pätsille mahdollisuuden jatkaa poikkeustilaa ja esittää myös uusia aloitteita virolaisten yhtenäisyyden ja yhteistoiminnan kasvattamiseksi. Kansa oli Pätsin mukaan edelleen sairas ja poliittisen toiminnan rajoitukset olivat tarpeellisia valtion pelastamiseksi.¹⁹⁹

Pätsin oppositio hyväksyi vapsien toiminnan tukahduttamisen, mutta tyytymättömyys jatkuvan poikkeustilan ylläpitämiseen ja toimintarajoituksiin lisääntyi koko ajan. Poliittinen toiminta kiellettiin edelleen keväällä 1936, vaikka Päts oli itsekin jo julistanut kansan terveeksi ja ilmaissut halunsa palauttaa perustuslaillisen järjestyksen. Helmikuussa 1936 järjestettiin kansanäänestys kaksikamarisen uutta perustuslakia säättävän kansalliskokouksen koolle kutsumisesta. Enemmistö äänestäjistä hyväksyi ehdotuksen ja kansalliskokouksen vaalit pidettiin vuoden 1936 joulukuussa. Parlamentaariseen järjestelmään palaaminen oli kuitenkin näennäistä, sillä Päts ei esimerkiksi sallinut edelleenkään puolue toimintaa. Vastalauseena rajoituksille vaaleihin ei lopulta asetettu juuri ollenkaan hallituksen vastaisia ehdokkaita ja siten kansalliskongressista tuli täysin hallituksen linjaa noudattava. Sen säättämä uusi perustuslaki hyväksyttiin heinäkuussa 1937 ja se pohjautui Pätsin ehdotuksiin. Vuoden 1938 alussa voi-

¹⁹⁷ Yksikkö toimi toimintansa aikana kolmen eri nimen alla: Valitsuse Informatsioon ja Propaganda Talitus (1934–1935), Riiklik Propaganda Talitus (1935–1940) ja Informatsoon Keskus (1940). (Vaan 2005, 19–20.)

¹⁹⁸ Hyytiä 1992, 20; Raun 1989, 149–150

¹⁹⁹ Raun 1989, 151–153.

maan tullut ”Pätsin perustuslaki” toi Viroon kaksikamarisen²⁰⁰ parlamentin ja päämieheksi presidentin laajoin valtaoikeuksin. *Riigikogun* molemmat kamarit sekä kunnallishallinnon edustajien kokous nimeäsivät presidenttiehdokkaat. Presidentti nimittäisi hallituksen ja hänellä oli oikeus hajottaa myös *riigikogun* molemmat kamarit. Lisäksi hänellä oli lykkäävä veto-oikeus säädettyihin lakeihin.²⁰¹

Helmikuussa 1938 järjestetyissä edustajainhuoneen vaaleissa puolueita ei edelleenkään sallittu, vaan ainoa vaalityöhön luvan saanut järjestö oli hallituksen oma kansanrintama. Kansanrintama sai vaaleissa läpi 54 edustajaa ja oppositio 26 edustajaa, joista kymmenen tosin siirtyi myöhemmin hallituksen ryhmään. Uusi parlamentti kokoontui huhtikuussa, ja Päts valittiin 23.4.1938 Viron tasavallan presidentiksi, kuten kaikki kolme presidenttiehdokkaan nimeävää elintä olivat esittäneet. Toukokuussa nimitetyn uuden hallituksen pääministeriksi asetettiin virkaatekevänä pääministerinä heinäkuusta 1934 toiminut Kaarel Eenpalu.²⁰²

Neuvostoliitto ehdotti syyskuussa 1939 Virolle keskinäisen avunannonsovimuksen solmimista. Viron johtajat päättivät sodan välttämiseksi hyväksyä sopimuksen. Neuvostoliitto sai Virolta sotilastukikohtia sekä luvan tuoda maahan 25 000 sotilasta. Viro menetti sopimuksen kautta puolueettomuutensa, mutta johtajiensa mukaan onnistui vain siten säilyttämään itsenäisyytensä. Lehdissä virolaisjohtajat hehkuttivat sopimuksen solmimisen järkevyyttä, koska siten onnistuttiin välttämään sota, joka olisi väistämättä ollut virolaisille tuhoisa. Puheiden sävy oli muuttunut parin kuukauden ajanjaksolla lähes täydellisesti. Päts ja Laidoner olivat vielä vähän ennen sopimuksen solmimista kertoneet, kuinka itsenäisyyden puolesta taisteltaisiin viimeiseen hengenvetoon saakka. Viron ulkopuolella valtion tulkittiin menettäneen itsenäisyytensä jo tässä vaiheessa ja Neuvostoliiton käytännössä miehittäneen maan, koska esimerkiksi neuvostosotilaiden lukumäärä ylitti Viron rauhanajan miesvahvuuden. Jälkeenpäin sopimuksen solmimisen on tulkittu liittyneen siihen, että virolaisjohtajat halusivat voittaa aikaa kansainvälisen poliittisen tilanteen muuttumista odotellessaan. Virolla olikin täysin perusteettomia toiveita aluksi Saksan ja myöhemmin länsivaltojen suhteen.²⁰³

Martti Turtolan tutkimusten mukaan Pätsillä ja Laidonerilla ei ollut päinvastaisista puheistaan huolimatta aikomustakaan ryhtyä sotimaan valtion itsenäisyyden puolesta. Turtola toteaa, että sen jälkeen kun Saksaan suuntautuminen tuli mahdottomaksi, ulkopoliittiseksi linjaksi valittiin yhteistyö Neuvosto-

---

²⁰⁰ Alempaan kamariin, *riigivoligu*, valittiin suoralla kansanvaalilla 80 edustajaa viideksi vuodeksi ja ylemmän kamarin, *riiginõukogu*, 40 jäsenestä 10 oli presidentin nimittämiä, kuusi kuului siihen virkansa puolesta (sotaväen päällikkö, yliopistojen rehtorit, luterilainen ja ortodoksinen piispa ja valtionpankin johtaja) ja lopu 24 olivat korporatiivisten kamarien ja paikallishallinnon elimien valitsemia. (Zetterberg 2007, 559.)

²⁰¹ Raun 1989, 151–153.

²⁰² Raun 1989, 153–154; Uustalu 2005, 214–215.

²⁰³ Hyytiä 1992, 197–198; Turtola 2008, 144–145, 198.

liiton kanssa.²⁰⁴ Oli virolaisjohtajien toimien taustalla mitä ajatuksia tahansa, lopputuloksena oli itsenäisyyden menetys. Neuvostoliiton ohjailmien vaalien jälkeen heinäkuussa 1940 valtaan asetettu uusi parlamentti julisti yksimielisesti Viron neuvostotasavallaksi ja pyysi Neuvostoliittoa hyväksymään Viron osatasavallakseen. Heinäkuun lopulla neuvostojoukot vangitsivat hetkeä aiemmin eroamaan pakotetut Viron poliittiset ja sotilaalliset johtajat, etunenässä Pätsin, Laidonerin ja Eenpalun²⁰⁵. Neuvostoliitto hyväksyi Viron neuvostotasavallaksi 6.8.1940 ja siten itsenäisen Viron tarina oli vuosikymmeniksi ohi.²⁰⁶

Virolaisten kansallinen identiteetti oli tässä vaiheessa kuitenkin jo siinä määrin vahva, ettei se hävinnyt neuvostoaikana. Monet tapahtumat, ajatukset ja toimintamallit, joita 1930-luvulla oli kehitetty, jatkoivat elämäänsä myös Neuvosto-Virossa. Neuvostoaajan vuosikymmeninä esimerkiksi kansantaiteeseen keskittyneet kampanjat auttoivat siirtämään ajatuksen virolaisuudesta sukupolvelta toiselle. Pätsin hallinnon alla tehdyt kansallistunteen kohottamiseen liittyvät toimet olivat merkittäviä sen osalta, että virolaiset omasivat uudelleenitsenäistymisen kynnyksellä vahvan kansallisen identiteetin. Vastakkaisiakin tulkintoja tosin löytyy. Esimerkiksi Toomas Karjahärm on Pätsin järjestelmää kritisoidessaan todennut, että Pätsin ajan tavoitteet yhtenäisyyden ja solidaarisuuden lisäämisestä toimivat lähes päinvastoin, kun Pätsin tukijoiden ja opposition välinen molemminpuolinen kunnioitus ja yhteistyökyky vain vähenivät.²⁰⁷ Tämä on huomionarvoista ja varmasti myös totta, mutta toisaalta neuvostoaikana ja erityisesti uudelleenitsenäistymisen jälkeen monet tutkijat katsoivat, että Pätsin aikana kansallinen itsetunto vahvistui merkittävästi.

3.2.1 Pätsin järjestelmän autoritaarinen luonne

Maaansotien välisenä aikana lähes kaikissa Euroopan uusissa valtioissa, lukuun ottamatta Suomea ja Tšekkoslovakiaa, ja monissa vanhoissakin demokratioissa siirryttiin autoritaarisiin tai totalitaristisiin järjestelmiin.

²⁰⁴ Turtola 2008, 123–124. Puolustustahtoa uhkuvia puheita esimerkiksi: UE 15.10.1937, 1. 5000 inimest Vapadussõja mälestusmärgi avamisel Irboskas; UE 19.5.1939, 3. Meie tulevasi põlvi kandku Vabadussõja julge vaim. Kogu maa austas Vabadusristi kavaleri. – Sõjavägede ja Kaitseliidu paraadid linnades. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri tervituskõne Vabadusristi kavaleride auks korraldatud paraadil Tallinnas; UE 1.6.1939, 3. "Me kaitseme end kindlalt ja jääme ka võitjaks". Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne koolinoortele. Riigikaitsele õppuse eripäevad koolides lõppesid suurparadiga Vabadusväljakul.

²⁰⁵ Kaikilla kolmella Viroa johtaneella poliitikolla oli lopulta hyvin samankaltainen kohtalo Viron jouduttua osaksi Neuvostoliittoa. Neuvostoliiton turvallisuuspoliisi NKVD pidätti ja lähetti Laidonerin pois Virosta 19. heinäkuuta 1940. Varsinaisesti Laidoner vangittiin kesäkuussa 1941. Hän kuoli vankilassa Neuvostoliitossa maaliskuussa 1953. Päts vangittiin ja kyyditettiin 30. heinäkuuta Neuvostoliittoon. Pätsiä siirreltiin Neuvostoliitossa sairaalasta toiseen, ja hän kuoli Kalininin mielisairaalassa vuonna 1956. Kaarel Eenpalu vangittiin myös heinäkuussa 1940, ja hän kuoli Neuvostoliitossa vankileirillä vuonna 1942. (Zetterberg 2007, 638–639; Turtola 2008, 268; Taska 1991, 248, 251.)

²⁰⁶ Esimerkiksi Raun 1989, 182; Alenius 2000, 239.

²⁰⁷ Karjahärm 2001, 294.

Demokraattisina pysyneissä valtioissakin oli aikakaudella nähtävissä viehtymystä johtajavaltaisiin järjestelmiin ja erilaisiin aatteisiin, joissa kuri ja tehokkuus olivat keskeisiä peruseriaatteita. Esimerkiksi Suomessa fasistiseksi laskettavilla järjestöillä oli maailmansotien välisenä aikana vahvaa kannatusta ja vaikutusta myös valtapolitiikkaan. Baltian maissa samantyyppisiin autoritaarisiin hallintomalleihin siirryttiin vähän erilaisin reitein ja eri aikoina. Ensimmäisenä demokraattisesta hallintotavasta luovuttiin Liettuassa, kun joulukuussa 1926 sotilaiden muodostama salaliitto kaappasi vallan maan hallitukselta kommunistien vallankaappausuhkaan vedoten ja siirtäen sen luottamilleen pitkäaikaisille poliitikoille nationalistisen puolueen Tautininkain Antanas Smetonalle ja Augustinas Voldemarasille. Andres Kasekampin mukaan Liettuassa katsottiin selkeästi esimerkkiä Puolasta, missä marsalkka Jósef Piłsudskin tukijoineen oli tehnyt vallankaappauksen toukokuussa 1926 ja alkanut hallita Puolaa lähipiireineen ensin sotaministerinä ja ajoittain pääministerinä. Virossa autoritaarisen hallinnon aika alkoi maaliskuussa 1934. Muut Baltian maat ja Puola olivat Viron kanssa läheisissä suhteissa ja osin samankaltaisissa asemassa ja niiden sekä muiden Euroopan valtioiden siirtyminen johtajavaltaisimpiin hallintomalleihin vaikutti myös Viroon. Myös Viro itse toimi esikuvana, sillä Latviassa Kārlis Ulmanis julisti toukokuussa 1934 Pätsin tapaan fasistisen järjestön Ukkosristin vallankaappausuhkaan vedoten valtion hätätilaan ja keskitti sen varjolla vallan itselleen. Kasekampin mukaan Latvian Ukkosristi oli Vapaussoturien liittoa radikaalimpi, mutta sen kannatus oli vapsien suosiota paljon pienempi ja siten sen valtaannousu oli epätodennäköistä ja Ulmanisin perustelu poikkeustilalle vähintään ontuva.²⁰⁸

Kirjallisuuden professori Tarmo Kunnas on puhunut fasismin lumouksesta, kun joka puolella Eurooppaa perustettiin ainakin jossain määrin fasistisia järjestöjä. Fasismiin liitettyä johtajavaltaisuutta ja järjestystä ihannoivia ajatuksia nousi esiin myös niissä valtioissa, joissa varsinaisesti fasistiset järjestöt eivät saaneet vahvaa kannatusta. Erityisesti uusissa tai uudelleenitsenäistyneissä valtioissa tähän liittyi kansallisromanttisia ajatuksia. Kansan suuruuteen nostamiseen ja vahvistamiseen vedoten vahvat karismaattiset johtajat saivat kansan enemmistön taakseen tai ainakin saivat johonkin itsenäisyyttä uhkaavaan pelotteeseen nojaten oikeutettua jonkinlaisen poikkeustilan, joka johti esimerkiksi Baltian maissa autoritaarisiin hallintoihin, joissa tämän jälkeen hallitsijoiden kannatusta ei varsinaisesti enää mitattu.²⁰⁹ Autoritaarinen Viro ei ollut fasistinen, eikä edes fasistisia piirteitä sisältänyttä Vapaussoturien liittoa voi sanoa fasistiseksi järjestöksi. On kuitenkin huomattava, että yleistä kannatusta saaneet fasistiset piirteet olivat läsnä myös Pätsin hallinnossa, joka omaksui ja jakoi paljolti vapsien kansallismielisen aatemaailman ja toteutettiin myös liikkeen ajamia uudistuksia.

Virossa tie autoritarismiin oli reaktio fasistisia piirteitä omanneen järjestön suosion nousuun. Vallankumous, jonka pitkään valtion johdossa toimineet po-

²⁰⁸ Hovi 1994, 125–128; Kasekamp 2013, 155–157.

²⁰⁹ Kunnas 2013, 7–8, 195–199.

liititot toteuttivat, kuvattiin demokration pelastamiseksi. Tästä saatiin vakuutettua myös laajat poliittiset piirit eri puolilla puoluekenttää. Valtaan nousseiden Pätsin, Eenpalun ja Laidonerin vallankaappausta perustelleet puheet olivat selkeästi samasta puusta useiden Euroopassa valtaan nousseiden autoritaaristen johtajien ja diktaattorien puheiden kanssa. Keskeistä oli asettaa yhteisön etu yksilön edun edelle ja parantaa sairastunut kansa. Esimerkiksi Puolassa todellista valtaa vuodesta 1926 kuolemaansa eli toukokuuhun 1935 asti käyttänyt marsalkka Piłsudski puhui samanlaisin termein Puolan autoritaarisesta hallinnosta. Kalervo Hovin mukaan Piłsudskin hallintoa ei voida pitää fasisena diktatuurina. Marsalkka torjui fasismin, eikä hänen hallituksellaan ollut varsinaista ideologiaa, vaan se pyrki Puolan politiikan ja yhteiskunnan yleiseen tervehdyttämiseen. Puolassa otteet vähitellen kuitenkin kovenivat ja valtion autoritaarisuus oli esimerkiksi opposition ja vähemmistöjen kohtelussa paljon virolaisten toimia jyrkempää. Joka tapauksessa Piłsudski oli hallitsijana verrattavissa Hovin arvion mukaan nimenomaan Baltian autoritaarisiin johtajiin, ei suurten totalitarististen valtioiden diktaattoreihin.²¹⁰

Pätsin aikakautta ei ole tutkimuksessa yleensä haluttu kutsua varsinaisesti diktatuuriksi, mutta Evald Uustalu on todennut, että Pätsin järjestelmä oli ainakin alkuvuosina melko puhdas diktatuuri. Se tosin oli useita muita diktatuureja lievempi. Uustalun mukaan vapsien mahdollinen diktatuuri olisi saattanut olla ankarampi ja tarkoittanut täysin demokratiasta luopumista, jolloin Pätsin ja Laidonerin vallankaappaus saattoi pelastaa Viron ankarammalta järjestykseltä. Siksi autoritaarinen hallitseminen tai ”ohjattu demokratia” oli tilanteessa mahdollisesti perusteltua, mutta perustuslailliseen tilanteeseen palaaminen kesti joka tapauksessa kauemmin ja järjestelmä meni pidemmälle kuin olisi ollut tarve.²¹¹

Jaanson puhuu ajanjaksosta Pätsin diktatuurina, mutta korostaa Uustalun tavoin sen lempeyttä verrattuna moniin Euroopan diktatuureihin. Hän esitti lisäksi ajatuksen, että se saattoi olla lempeä vain, koska virolaiset alistuivat; päinvastaisessa tapauksessa se olisi voinut olla ankarampi.²¹² Myös Karjahärm toteaa Pätsin järjestelmässä ja virallisessa ideologiassa olleen totalitarismille ominaisia piirteitä, kuten valtiojohtoisuutta, yhteisön asettamista yksilön edelle, puolueiden kieltämistä, valtiollista propagandaa, sensuuria ja korporatiivisuutta esimerkiksi ammattikamarien muodossa. Hän kuitenkin muiden tutkijoiden tapaan painottaa sitä, että mitään toimista ei viety äärimmäisyyksiin kuten suurissa diktatuureissa. Huolimatta esimerkiksi valvonnasta ja sensuurista Pätsin ajan oppineilla ja kulttuurintuottajilla säilyi pitkälti itseilmaisun vapaus toisin kuin monissa totalitaristisissa maissa. Karjahärm myös huomioi, että järjestelmällä oli potentiaalia kehittyä demokraattisempaan suuntaan.²¹³ 1930-luvun lopulla parlamentarismi oli vahvistumassa, tai ainakin Päts näyttäisi olleen vä-

---

²¹⁰ Hovi 1994, 126, 129.

²¹¹ Uustalu 1968, 143–144, 149.

²¹² Jaanson 2000, 103.

²¹³ Karjahärm 2001, 295–296.

hitellen palaamassa lailliseen hallintotapaan, mutta toinen maailmansota keskeytti kehityksen ja Neuvostoliitto asetti vähitellen Viron valtansa alle.²¹⁴

3.3 Itsenäisen Viron kansainvälinen asema

Viron kansainvälinen asema uutena itsenäisenä, levottomasta entisestä Venäjän keisarikunnasta irtautuneena, valtiona oli heikko. Viron ulkopoliittisen aseman vakiinnuttaminen nähtiin valtion tärkeimpänä tehtävänä 1920-luvun alussa. Viron kansainvälistä asemaa vahvisti esimerkiksi Kansainliiton jäsenyys vuonna 1921, joka mahdollistui sen jälkeen, kun tärkeimmät länsivallat tunnustivat Viron itsenäisyyden. Tämä tapahtui lähes vuosi Neuvosto-Venäjän tunnustuksen jälkeen ja liittyi esimerkiksi Kari Aleniuksen mukaan ennen muuta siihen, että bolševikkivallan pysyvyys Neuvosto-Venäjällä oli varmistunut ja Viron ja muiden Baltian maiden johdossa nähtiin mieluummin kansalliset hallitukset kuin bolševikit. Suuret länsivallat kuitenkin alun perin kyseenalaistivat Baltian maiden itsenäisyyden oikeutuksen ja myös kyvyn toimia itsenäisinä valtioina. Lähtökohtaisesti Viron kansainvälinen asema olikin epävarma ja vaati vahvistamista.²¹⁵

Viro haki erilaisten liittojärjestelmäsuunnitelmien kautta vahvistusta itsenäisyytensä tueksi, mutta vuosien yritykset niin Puolan, Liettuan, Latvian ja Suomen kanssa kariutuivat osapuolten keskinäisten kiistojen tai epäröinnin vuoksi. Liettualla ja Puolalla oli keskenään erimielisyyksiä Vilnan alueesta. Suomi taas ei lopulta ollut valmis sitomaan itseään Baltiaan, vaan suuntasi turvallisuuden vahvistamispyrkimykset Pohjoismaiseen yhteistyöhön. Virolle jäi lopulta ainoaksi vaihtoehdoksi tiukempi liittoutuminen Latvian kanssa, sillä Liettuan lisääminen liittoon olisi saattanut heikentää suhteita niin Puolaan kuin Saksaan, jonka kanssa Liettualla oli kiistaa Memelin alueesta. Latvia oli kuitenkin heikko liittolainen, eikä liitto sen kanssa juuri parantanut Viron turvallisuutta. Toivo laitettiin Kansainliiton kykyyn estää Viron asemaa uhkaavien konfliktien syntyminen sekä hyviin kahdenvälisiin suhteisiin kaikkien Viroa mahdollisesti uhkaavien suurvaltojen kanssa. Vielä 1920-luvulla ja 1930-luvun alussa Virolla oli hyvät suhteet niin Saksaan, kuin Neuvostoliittoon, jonka kanssa solmittiin vuonna 1932 hyökkäämättömyyssopimus.²¹⁶

Viron suhteet sekä Venäjään että Saksaan olivat olleet kuitenkin lähtökohtaisesti vaikeat ja ongelmalliset menneisyyden tapahtumien vuoksi. Viro oli käynyt vapaussotaansa itsenäisyysjulistuksensa jälkeen molempia vastaan. Molemmat maat olivat olleet historian aikana alueen valtiollisina hallitsijoina ja Saksa yhdistettiin vuosisatoja virolaista kansaa sortaneeseen baltiansaksalaiseen yläluokkaan. Timo Vihavaisen mukaan saksalaiset saivat Suomessa sisällisso-

²¹⁴ Raun 1989, 154, Uustalu 1968, 143–144, 149.

²¹⁵ Alenius 2000, 232; Niitemaa 1991, 368–369; Lukkari 1996, 34; Zetterberg 2007, 534.

²¹⁶ Alenius 2000, 232–235; Zetterberg 2007, 534–537.

dan seuraksena jonkinlaisen vapauttajan manttelin, mutta Virossa sen sijaan vapaussodan taistelut Landeswehr-joukkoja vastaan vain lisäsivät entisestään Saksan taakkaa vuosisataisena sortajana ja vihollisena. Lisäksi virolaiset saivat historiallisesta saksalaisten joukkojen voitosta uuden juhlittavan kansallispäivän, voitonpäivän, joka muistutti virolaisia vanhasta sorrosta. Kansallisen heräämisen alkuaikoina venäläisiltä saatu tuki taas hautautui 1800-luvun lopun venäläistämispyrkimysten alle. Venäläisiä kohtaan tunnettiin tästä syystä jossain määrin jo samanlaista vihaa kuin kulttuurista ja poliittista sortoa suorittaneita baltiansaksalaisia kohtaan.²¹⁷

Sekä baltiansaksalaiset että alueen venäläisvähemmistö olivat taustavaikeuttajia kansainvälisiä suhteita rakennettaessa. Neuvostoliitto nähtiin virallisesti puolueettomuutta julistaneen Viron ulkopoliitikassa suurempana uhkana Viron itsenäisyydelle ja siten ainakin epävirallinen sotilaiden harjoittama ulkopoliittikka alkoi kehitettyjen salaisten suhteiden kautta 1930-luvun puolenvälin jälkeen kallistua Saksan suuntaan. Myös virallisessa ulkopoliitikassa oli nähtävissä samanlainen käänne, sillä esimerkiksi Zetterbergin mukaan Laidoner puolusteli Saksan toimia sen joukkojen marssittua rauhansopimuksen vastaisesti demilitarisoidulle Reininmaalle. Marraskuussa 1936 Laidoner myönsi puolueettomuusvakuutteluista huolimatta sen, että Virossa oli tapahtunut tieteynlaista lähentymistä Saksaan.²¹⁸

Kansainvälinen tilanne kiristyi Hitlerin valtaannousun jälkeen Euroopassa ja tämä heijastui nopeasti myös Viron kansainväliseen asemaan. Kari Alenius toteaa esimerkiksi teoksessaan *Viron, Latvian ja Liettuan historia* Saksan uuden politiikan herättäneen huolestuneisuutta Baltian maissa. Saksa osoitti jälleen lisääntyntä kiinnostusta Baltian maiden alueeseen ja tämän seurauksena myös Neuvostoliitto aktivoitui. Neuvostoliitto ehdottikin Saksan uhkaan nojaten yhteistyön tiivistämistä jatkuvasti vuodesta 1934 alkaen ja jo tässä vaiheessa esillä oli esimerkiksi mahdollisuus puna-armeijan tukikohtien perustamiseen Baltian alueelle. Viro ja muut Baltian maat eivät näihin ehdotuksiin suostuneet ja sen sijaan tiivistivät keskinäistä yhteistyötään. Tosin Viron, Latvian ja Liettuan solmima periaatteellinen yhteistyösopimus ei sitonut osapuolia konkreettisen sotilaallisen avun antamiseen ja siten sen merkitys oli vähäinen. Baltian maiden julistukset puolueettomuudesta olivat samoin niiden kansainvälisen aseman vahvistumisen kannalta lähes merkityksettömiä. Aleniuksen mukaan suurvallat eivät edes teoreettisella tasolla uskoneet, että Baltian mailla olisi mahdollisuutta pysyä puolueettomina suurvaltojen välisissä riitatilanteissa. Tuskin siihen uskottiin Baltian maissakaan, mutta Neuvostoliiton tai Saksan valtapiiriin ei haluttu alistua.²¹⁹

Viron kansainvälinen asema hankaloitui koko ajan 1930-luvun loppua lähestyttäessä. Turvallisuutta pyrittiin yhdessä Latvian kanssa lisäämään esimerkiksi kesällä 1939 yrityksellä saada Iso-Britannia ja Ranska myöntämään maille

---

²¹⁷ Vihavainen 2013, 67; Zetterberg 2007, 547–548.

²¹⁸ Zetterberg 2007, 547–548.

²¹⁹ Alenius 2000, 235–236; Ilmjärv 2004, 148–155; Made 2007, 373.

riittävät turvatakuut. Maiden edustajat asettivat takuiden ehdoksi sen, että Neuvostoliitto voisi tarpeelliseksi nähdessään tuoda joukkonsa maiden alueelle. Tätä valtiot eivät voineet hyväksyä ja vaihtoehdoksi jäi tarttua Saksan tarjoamaan hyökkäämättömyyssopimukseen, jonka maat allekirjoittivat heinäkuussa 1939. Virolla ja Latvialla oli hieman erilainen suhtautuminen siihen, kumpi uhkaavista suurvalloista oli suurempi paha. Virolaiset kokivat suuremmaksi uhkaksi Neuvostoliiton ja latvialaiset Saksan. Tällä ei lopulta ollut juurikaan merkitystä, kun maat joutuivat Saksan ja Neuvostoliiton suurvaltapolitiikan pelinappuloiksi Saksan kanssa solmitusta hyökkäämättömyyssopimuksesta huolimatta. Saksan ja Neuvostoliiton välien selvittelyä siirtäneen hyökkäämättömyyssopimuksen salaisen pöytäkirjan etupiirijaoissa syksyn 1939 aikana Viro, Latvia ja Liettua asetettiin Neuvostoliiton etupiiriin.²²⁰

Se, miten kansainvälinen tilanne heijastui Viron kansallismieliseen politiikkaan Pätsin aikakaudella, ei ole suoraan aineistostani nähtävissä. Saksa, tai tarkemmin baltiansaksalaiset, suurempana kuttuurisena vaikuttajana ja sortajana oli koko ajan virolaisuutta rakentamaan ja vahvistamaan pyrkineissä kansallisissa kampanjoissa pääkohde, kun taas turvallisuuspolitiikassa Neuvostoliitto oli suurin uhka. Kulttuuri-ilmaukset ja nimistö, jota pyrittiin virolaistamaan, oli pääosin saksalaisvaikutteista ja näitä vaikutuksia pyrittiin hävittämään ja virolaistamaan. Keinoina tähän oli virolaisen historian ja virolaisuuden korostaminen niin kansankulttuurissa kuin nimien virolaistamisissa. Kansankulttuurissa ja kielipolitiikassa historiallista yhteyttä ja perustaa baltiansaksalaisvaikutteiden merkityksen vähentämiseksi ja virolaisuuden historiallisen olemassaolon vahvistamiseksi pyrittiin löytämään heimokansoista. Tämä näkyi myös Viron ulkopoliittisissa suhteissa, kun heimokansojen suomalaisten ja unkarilaisten kanssa pyrittiin monenlaiseen kulttuuriseen ja myös poliittiseen yhteistyöhön. Perusteena poliittiseen yhteistyöhön ja haluun lujittaa siteitä esimerkiksi Suomen kanssa ei tosin ollut sukulaisuus vaan ennen muuta aseman ja tilanteen samankaltaisuus ja suuremman poliittisen merkityksen hankkiminen liittosuhteen kautta. Poliittinen liittoutuminen Suomeen kuitenkin kariutui, kuten olen aiemmin todennut, mutta kulttuurinen yhteistyö oli muutamia hankalampia ajanjaksoja lukuun ottamatta tiivistä.

Tutkimukselleni tärkein merkitys Viron ulkopoliitikalla ja kansainvälisellä asemalla, tai ennen muuta aseman epävarmuudella, oli kaikkien kansallisten hankkeiden taustalla vaikuttanut perustelu: virolaisuutta ja kansaa oli sisäisesti vahvistettava ja yhtenäistettävä, jotta kansakunta olisi tarpeeksi vahva hallitsemaan valtiotaan ja näyttäisi siltä myös Viron ulkopuolella.

---

²²⁰ Alenius 2000, 235–236; Ilmjärv 2004, 309–311, 360–361, 403–405.

3.4 ”Vaikenevan aikakauden” johtajat

Tutkimuksessani käsittelen valtion toimia kansallisen identiteetin rakentamisessa ja kansan yhtenäistämässä. 1930-luvun valtio henkilöityi ennen muuta kolmeen aikakauden johtajaan valtionpäämiehenä toimineeseen Konstantin Pätsiin, armeijan ylipäällikkö Johan Laidoneriin ja sisä- ja pääministerinä toimineeseen Kaarel Eenpaluun. Viittaan tutkimuksessani toistuvasti näiden henkilöiden toimiin ja puheisiin, ja siksi esittelen lyhyesti heidän henkilöhistoriansa. Eenpalun esittelyn yhteydessä käsittelen lisäksi hänen vaimoaan Linda Eenpalua, sillä myös hänellä oli merkittäviä rooleja valtion johdossa ja erityisesti kansallisissa kampanjoissa. Muita kansallisen identiteetin rakentamisen kannalta keskeisiä toimijoita esittelen tutkimuksen varsinaisissa käsittelyluvuissa.

Pätsin ja Laidonerin maaliskuussa 1934 toteuttaman vallankaappauksen jälkeen itsenäisyyden menetykseen kesällä 1940 asti valta keskittyi valtionpäämiehenä²²¹ toimineelle Pätsille. Aikakaudesta puhutaankin yleisesti Pätsin aikana. Hän oli poliittisesti merkittävä toimija jo ennen Viron itsenäistymistä. 1920-luvulla ja 1930-luvun alussa hän oli useimmin valtionpäämiehenä toiminut poliitikko. Hän edusti ensin talonpoikaispuoluetta ja myöhemmin yhdistynyttä agraaripuoluetta. Päts vaikutti vuoden 1920 demokraattisen perustuslain henkeen ja sisältöön ajaen tosin jo tuolloin Vieroon vahvempaa toimeenpanovaltaa.²²²

Itsenäisyyden alkuaikoina Päts oli vakaumuksellinen demokraatti, mutta hänen suhtautumisensa muuttui 1930-luvun alkuun menessä. Niin sanottu ääridemokraattinen hallintotapa edesauttoi Pätsin mukaan ailahtelevaa politiikkaa ja kyvyttömyyttä tehdä valtion kehittämisen edellyttämiä ratkaisuja. Päts alkoi suhtautua epäillen äänestyksellä toteutettuihin päätöksiin ja erityisesti puoluepolitiikkaan. Tämä näkyi myöhemmin esimerkiksi siinä, että Päts ei sallinut puolueita edes sen jälkeen, kun Virossa alettiin muuten palata parlamentaarisempaan hallintotapaan. Martti Turtolan mukaan Päts ei tosin ollut koskaan varsinaisesti puoluepoliitikko, vaan hänet tunnettiin hyvin taipuisana poliitikkona, joka aina tarvittaessa teki kompromisseja. Turtola korostaa Pätsin vallankaappauksen loistavaa ajoitusta ja etenkin sitä, kuinka viisasta ja kunnioitettavaa oli saada vapaussodan sankari ja valkoinen kenraali Laidoner mukaan toimintaan. Laidonerin mukanaololla arvovaltoineen ja sotaväkineen oli todennäköisesti ratkaiseva merkitys vallankaappauksen onnistumisessa.²²³ Arumäe on tosin todennut Laidonerin tarvinneen Pätsiä jopa enemmän kuin Päts tarvitsi häntä. Laidonerille oli kannattavaa tehdä yhteistyötä Pätsin kanssa, mikäli

---

²²¹ Päts toimi valtionpäämiehenä *riigivanem*-nimityksellä syyskuuhun 1937, jonka jälkeen toimi valtionhoitajana (*riigihoidja*) siihen asti, kunnes hänet valittiin tasavallan presidentiksi (*president*) huhtikuussa 1934. (Zetterberg 2007, 558–560.)

²²² Esimerkiksi Zetterberg 2007, 525, 528, 553.

²²³ Turtola 2002, 113–114, 129, 163.

hän tahtoi olla tulevaisuudessa valtion johdossa, vaikkakin tämän alaisuudessa.²²⁴

Pätsiä pidetään Virossa suurmiehenä ja valtionrakentajana. Päts toimi itse aktiivisesti luodakseen tällaisen kuvan ja pitääkseen yllä käsitystä siitä että Viron tasavalta oli hänen luomuksensa, jota oltiin pilaamassa 1930-luvun alussa.²²⁵ Suurin osa tutkijoista on sitä mieltä, että Pätsiä ja Laidoneria ajoivat vallankaappaukseen sekä itsekkäät motiivit, kuten halu pitää vapseille todennäköisesti valumassa ollut valta omissa käsissään, että vilpitön ajatus toimimisesta kansan parhaaksi. Aatteellisesti vapsit eivät olleet kovinkaan kaukana Pätsin tai muidenkaan johtomiesten ajatuksista, vaikka päinvastaista 1930-luvulla ja myöhemmin korostettiin.²²⁶

Erityisin valtuuksin Viron armeijan ylipäällikkönä toiminut Johan Laidoner vastasi valtion johdossa ennen muuta Viron puolustus- ja ulkopoliittisista kysymyksistä. Poliittisessa toiminnassa Laidoner oli ollut aktiivinen 1920-luvun alkupuolelta lähtien. Hänen puolueensa, talonpoikaispuolue, oli mukana yli puolessa itsenäisyyden ajan hallituksista.²²⁷ Laidoner tuki täysin Pätsin politiikkaa. 1930-luvulla Laidoner kertoi olleensa pettynyt parlamentin toimintaan jo 1920-luvun lopussa, vaikka julkisesti hän vielä 1920-luvulla vannoi parlamentin nimeen ja halusi *riigikogun* jäävän valtion korkeimmaksi elimeksi.²²⁸

Laidoner oli ratkaisevasti vaikuttamassa Viron itsenäisyyden menetykseen. Hän vakuutteli vielä kesällä 1939 Viron lujaa puolustustahtoa ja sitä, että itsenäisyyttä puolustetaan toivottomimmassakin tilanteessa. Pätsin ja Laidonerin ratkaisu olla puolustautumatta ja myöntä kaikkiin neuvostojohdon vaatimuksiin onkin herättänyt paljon kysymyksiä. Laidoner suhtautui aluksi jossain määrin epäillen yhteistyöhön Neuvostoliiton kanssa, mutta vakuuttui pian valinnan viisaudesta. Hän uskoi heidän tekemiensä ratkaisujen pelastavan Viron. Motiivina tehdyille ratkaisulle Turtola näkee myös Pätsin ja Laidonerin halun säilyttää valtansa. Liittoutumiseen Neuvostoliiton kanssa oli epäilemättä monia syitä ja se saattoi tuntua siinä tilanteessa turvallisimmalta vaihtoehdolta, vaikka myöhemmin se on usein tulkittu virolaisten suurimmaksi virheeksi itsenäisyyden säilymisen näkökulmasta. Virossa luotettiin mahdollisesti tilanteen muuttumiseen ja muiden maiden apuun, mutta avunsaanti olisi saattanut olla helpompaa, joskin hyvin epätodennäköistä, jos virolaiset olisivat jättäneet tukikohtasopimuksen solmimatta ja nousseet aseineen miehittäjää vastaan.²²⁹

Kolmas Pätsin Viron johtava poliitikko oli Kaarel Eenpalu²³⁰. Päts teki heti vallankaappauksen jälkeen Eenpalusta virkaatekevän pääministerin, ja elo-

²²⁴ Arumäe 2007, 46.

²²⁵ Turtola 2002, 115.

²²⁶ Esimerkiksi Raun 1989, 150; Zetterberg 2007, 525–528, 555.

²²⁶ Turtola 2008, 87–88.

²²⁷ Esimerkiksi Zetterberg 2007, 525, 528, 555.

²²⁸ Turtola 2008, 87–88.

²²⁹ Turtola 2008, 140–145, 209.

²³⁰ Kaarel Eenpalu oli alun perin nimeltään Karl Einbund, mutta hän viroksi saksalaisperäisen nimensä helmikuussa 1935.

kuussa 1934 hänelle annettiin myös sisä- ja oikeusministerin²³¹ salkut. Virallisesti hän oli pääministeri ainoastaan toukokuusta 1938 lokakuuhun 1939, mutta käytännössä hän toimi tässä roolissa lähes koko Pätsin aikakauden. Poliittisilta aatteiltaan Eenpalu oli poliittisen toimintansa alkuaikoina maltillinen sosialisti, mutta edusti Viron itsenäisyyden ajalla agraaripuoluetta. Hän toimi vuosina 1920–1926 useasti Viron sisäministerinä, vuosina 1926–1934 *riigikogun* puhemiehenä ja vuonna 1932 myös *riigivanemana*.²³²

Tutkimuksissa on vähitellen nostettu Eenpalun merkitystä Pätsin aikakauden todellisena vaikuttajana. Hän kiistämättä toimi järjestelmän tärkeimpänä puolestapuhujana ja ideologina. Eenpalu esimerkiksi määritteli järjestelmän tarpeelliseksi ”ohjatuksi demokratiaksi”, jonka pääpaino oli yhtenäisyydessä, kurissa ja ylhäältä tapahtuvassa johtamisessa.²³³ Kansallistunteen rakentamisessa Eenpalun voi todeta olleen merkittävin yksittäinen henkilö. Hänellä oli suuri rooli kansallisten kampanjoiden taustalla ja toimijana. Hän pyrki istuttamaan virolaisiin syvälle historiaan juurrutetun vahvan kansallisen itsetunnon.²³⁴

Eenpalun vaimolle Lindalle lankesi, ja hän sen myös aktiivisesti otti, Pätsin aikakaudella rooli valtion ensimmäisenä naisena. Päts oli leski, eikä Laidonerin vanhaa puolalaista aatelissukuista pianistivaimoa Mariaa poliittinen toiminta kiinnostanut, joskin hän kyllä edusti miehensä rinnalla. Linda Eenpalusta sen sijaan tuli aktiivinen toimija valtion johdossa, kansalaisjärjestöissä ja kumppaakin kautta myös kansallisissa kampanjoissa. Linda Eenpalu esimerkiksi johti Pätsin järjestelmään kuuluneista ammattikamareista²³⁵ kotitalouskamaria, jonka alaisuudessa toimi kansanpukukomitea, joka vastasi yhteistyössä propagandayksikön kanssa kansanpukukampanjan toteutuksesta ja propagoinnista. Lisäksi Linda Eenpalu toimi omalla esimerkillään ja puheillaan miehensä kanssa kampanjoiden hyväksi.²³⁶

Erityisesti ulkovirolaiset tutkijat ovat käsitelleet ajan valtakolmikkoo ja yleensä Pätsin aikaa mahdollisesti kullattujen linssien läpi, mutta puheet ansioituneista ja vaikutusvaltaisista aikansa suurmiehistä eivät ole varsinaisesti liioi-

---

²³¹ Sen jälkeen, kun Eenpalu nimitettiin viralliseksi pääministeriksi toukokuussa 1938 sisäministeriksi nimitettiin Richard Veermaa ja oikeusministeriksi Albert Assor. (https://www.valitsus.ee/et/valitsus/varasemad-valit-sused/ministrid?FIRST_REPUBLIC=FIRST_REPUBLIC&EXILE_GOVERNMENTS=0&SECOND_REPUBLIC=0&NIMI=&AMETIKOHAD=all&SUGU=all&SORTBY=PERIOD&ORDER=DESC%29)

²³² Zetterberg 2007, 528, 556; Taska 1991, 248, 265–266.

²³³ Raun 1989, 154; Pajur 2005, 102; Zetterberg 2007, 562.

²³⁴ Taska 1991, 116, 129–130.

²³⁵ Ihmiset eivät järjestäytyneet ammattikamareihin maailmakatsomustensa tai aatteidensa mukaan, vaan ammattikuntiansa perusteella. Ne olivat toteutettuja Italian fasismien korporatiivisten järjestelyjen esikuvan mukaan, mutta esimerkiksi Viron kansallismielisten klubien liiton aktiiveista Jüri Vilms nimitti Pätsin järjestelmää demokraattiskorporatiiviseksi järjestelmäksi, joka poikkesi Saksan ja Italian fasisistista esikuvista nimenomaan demokraattisuuden säilyttämisen kautta. (Karjahärm 2001, 287–288.)

²³⁶ Mäelo 1957, 188–189; Esimerkiksi UE 15.12.1935, 6. Naine seisab wäärikalt mehe kõrwal riiklikus ülesehitustöös. Pr. Linda Eenpalu kõne naiskongressi awaaktusel.

teltuja. Monet ”vaikenevan ajan” epäkohdista ja puutteista on myöhemmin laitettu Eenpalun kontolle, joskin taakkaa on oikeutetusti jaettu myös Pätsille ja hieman Laidonerillekin. Kansallistunteen luomisen osalta Eenpalulla oli merkittävä rooli, ja voidaankin ajatella, että hän oli myötävaikuttamassa virolaisen identiteetin säilymiseen läpi neuvostoajan.

Kaikki kolme virolaisjohtajaa kokivat lopulta hyvin samanlaisen kohtalon Neuvostoliiton liitettävä Viron alueeseensa. Neuvostoliiton turvallisuuspoliisi pidätti ja lähetti Laidonerin pois Virosta 19. heinäkuuta 1940. Virallisesti Laidoner vangittiin kesäkuussa 1941. Hän kuoli vankilassa Neuvostoliitossa maaliskuussa 1953. Päts vangittiin ja kyyditettiin Neuvostoliittoon 30. heinäkuuta 1940. Pätsiä siirrettiin Neuvostoliitossa sairaalasta toiseen, ja hän kuoli Kalininin mielisairaalassa vuonna 1956. Kaarel Eenpalu vangittiin myös heinäkuussa 1940, ja hän kuoli Neuvostoliitossa vankileirillä vuonna 1942.²³⁷

---

²³⁷ Zetterberg 2007, 638–639; Taska 1991, 248, 251.

4 KANSANTAIDEKAMPANJAT - VANHAN VIROLAISEN KULTTUURIN ELVYTTÄMINEN

Kansallistunteen nostattamiseksi ja virolaisten yhtenäistämiseksi toteutettiin Pätsin Virossa historiapolitiikkaa niin valtionjohtajien puheilla, monumenttien pystyttämällä kuin historiapoliittisilla kampanjoilla, joissa korostettiin virolaisten pitkää historiaa ja virolaisia korkeatasoista kulttuuria tuottavana kansana. Kansallisen identiteetin rakentamistyössä virolaisten yhteisen historiatietoisuuden kasvattamisella oli merkittävä rooli. Stuart Hall käsittelee teorioissaan kansankuntaa symbolisena yhteisönä, jota luodaan ja vahvistetaan esimerkiksi kansallisilla tarinoilla, joissa menneisyys ja nykyisyys yhdistetään.²³⁸ Tätä ajatusta mukailleen vanhaa virolaista kulttuuria elvyttävien ja rakentavien historiapoliittisten kampanjoiden kautta Virossa luotiin virolaisuutta vahvistavia siteitä nykyisyyden ja menneisyyden välillä.

Vanhan kansantaiteen elvyttämiskampanja oli laaja valtiollinen hanke, jonka alakampanjoina toteutettiin kansantanssi- ja kansanpukukampanja sekä kansanlaulu- ja kansanrunouskampanja, joilla molemmilla oli omia toimikuntia alatoimikuntineen. Kansantaiteen elvyttämiseen liittyen toteutettiin lisäksi lyhytkestoisempia projekteja, kuten Viron kirjavuosi ja Viron taidevuosi. Viron kirjavuosi järjestettiin vuonna 1935 ja kansantaiteen elvyttäminen kampanjana aloitettiin vuoden 1935 lopulla. Kansantaidehankkeet eivät olleet selkeä yhtenäinen kokonaisuus, vaan enemmänkin oli kyse laajasta kansanperinteiden esiin nostamisesta, jota tehtiin jo ennen Pätsin aikaa monien järjestöjen taholta ja jo ennen valtion todellista mukaantuloa myös jossain määrin valtion tuella. Valtiollisten toimijoidenkin verkko hankkeissa oli melko sekava ja niiden tavoitteet ja toiminta kansantaidekampanjoissa menivät usein päällekkäin ja lomittain. Pätsin autoritaarisen hallinnon toteutumisen jälkeen toiminta kuitenkin valtiolistui ja tavoitteita selkiytettiin.

Vanhan, mahdollisimman kauas menneisyyteen ulottuvan virolaisen kansankulttuurin olemassaolon todistaminen oli Pätsin hallinnolle tärkeää, sillä sen

---

²³⁸ Hall 1999, 46–47.

kautta voitiin uskottavasti kohottaa virolaisten kansallista itsetuntoa ja näyttää myös Viron ulkopuolelle, että virolaiset olivat oma kansakuntansa, jolla oli oikeus omaan valtioon. Virolaisjohtajat kertoivat monin esimerkein kansakunnan pitkästä historiasta, jonka todisteena vanhaan kansankulttuuriin liittyneet pyrkimykset olivat tärkeitä. Virolaisjohtajien historiapolitiikan tukena toimivat lisäksi kansallisromanttisessa hengessä luodut tarinat ja historiantutkimukset.

Seppo Hentilän ja Pilvi Torstin mukaan historiapolitiikan avulla pyritään saavuttamaan tiettyjä poliittisia tai yhteiskunnallisia päämääriä. Vanhaa virolaista kulttuuria elvyttämään pyrkineet kansalliset kampanjat olivat Pätsin aikakauden historiapoliittisia kampanjoita, sillä niillä pyrittiin rakentamaan virolaisten kansallista identiteettiä ja vahvistamaan virolaisuutta poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Niiden kautta vahvistettiin Pätsin järjestelmän johtavaa aatetta, virolaiskansallista ideologiaa. Kampanjan tavoitteisiin pyrittiin erilaisin toimin ja propagointitavoin, joita pohdin esimerkiksi Klas-Göran Karlssonin ja Pertti Grönholmin kehittämiä ja käyttämiä historiapolitiikan eksistentiaalisten, moraalisten, historiallisten ja ideologisten ulottuvuuksien kautta. Näistä ulottuvuuksista erityisesti eksistentiaaliset ja moraaliset näkökulmat linkittyivät kansantaidekampanjoiden kautta toteutettuun historiapolitiikkaan. Kansankulttuurista löydettiin se yhteisöllisyys, joka haluttiin jälleen saavuttaa. Lisäksi vanhalla kulttuurikansalla oli moraalinen oikeus kansalliseen olemassaoloon ja itsenäisyyteen. Vanhan kansantaiteen elvyttämisellä pyrittiin todistamaan ja vakuuttamaan niin virolaiset kuin muut valtiot tästä oikeudesta.²³⁹

Viron johdon ilmoittamana tavoitteena oli säilyttää Viron itsenäisyys ja se onnistui heidän mukaansa ainoastaan monipuolisesti vahvan ja yhtenäisen virolaiskansallisen ideologian ympärille kerääntyneen yhtenäisen kansan kautta. Historiapolitiikalla perusteltiin vallitsevaa järjestelmää ja sen säilyttämistä. Virolaisten historiaa, tarinaa menneisyydestä, luotiin esimerkiksi kampanjaa edistävien virolaisjohtajien puheiden sekä kaikkia mukaan liittävästä käytännön toiminnan, että Viron sisälle ja ulkopuolelle näkyvien, yhteisten tunnusten luomisen ja käyttämisen kautta. Valtiollisen kansantaiteiden elvyttämiskampanjan kautta kansan historiaan liittyvästä innostuksesta ja historiakulttuurista tehtiin historiapolitiikkaa.

4.1 Yleisestä kansanperinnetoiminnasta valtiolliseen kansantaiteiden elvyttämiskampanjaan

Nationalismin nousun ja sen seurauksena muotoutuneen heimoaatteenkin innoittamana Virossa, kuten Suomessa, tunnettiin mielenkiintoa kansanperinteitä ja kansantaiteita kohtaan jo 1800-luvulla. Kansanperinne- ja kansantaidekokoelmien kerääminen aloitettiin 1840-luvulla, joskin määrätietoisemmin vasta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Keräykset

---

²³⁹ Grönholm 2011, 36–37; Hentilä 2001, 30; Karlsson 1999, 57–58; Torsti 2008a, 62–65.

olivat pääosin erilaisten kulttuuriseurojen²⁴⁰ organisoimia, kunnes päävastuun otti vuonna 1909 perustettu Viron kansanmuseo (Eesti Rahva Muuseum). Museoyhdistyksen puheenjohtajana toimi esimerkiksi Helsingin yliopistossa suomalais-ugrilaisia kieliä opiskellut tohtori Oskar Kallas. Hän otti museon järjestämisessä mallia Suomesta ja asetti museon keskeiseksi tehtäväksi vanhan talonpoikauskulttuurin kansantaidetta ilmentävien esineiden keräämisen.²⁴¹

Oskar Kallas oli yleensäkin merkittävä henkilö virolaisessa kansantaiteen elvyttämisessä 1900-luvun alussa. Hänellä oli suuri vaikutus siihen, että 1900-luvun alun tarttolainen kansallismielinen sivistyneistö kiinnostui menneisyyden kansantaiteesta. Kansanrunouskeräysten ja kansanperineharrastusten lisäksi pyrittiin nostamaan erityisesti erilaisten tekstiilikäsitöiden asemaa. Esimerkiksi Viron maanviljelijöiden seuran Tarton alajärjestön suosituissa vuosittaisissa näyttelyissä oli vuodesta 1900 alkaen esillä vanhoja käsitöitä. Suomi oli toiminut monin tavoin esikuvana myös tässä vanhan käsityön elvyttämissuunnitelmassa. Kallas oli saanut toimintaansa paljon vaikutteita suomalaisilta ja Viron maanviljelijöiden seura oli tekemisissä muun muassa suomalaista vanhaa käsityötä elvyttäneen Suomen käsityön ystävien seuran kanssa. Maanviljelijöiden seura järjesti lisäksi kansallisen käsityön kurseja. Kaikkeen tähän liittyen Tarttoon oli perustettu jo vuonna 1904 pieni käsityö museo, Eesti Museum, jonka johtajana Kallas toimi muiden töidensä ohella.²⁴²

1900-luvun alun virolaista kansatieteellistä toimintaa toteutettiin lähinnä harrastuspohjalta, mutta se muuttui vähitellen tieteellisemmäksi erityisesti Viron kansanmuseon johdon siirtyessä vuonna 1922 suomalaiselle kansatieteellisen koulutuksen saaneelle Ilmari Manniselle, joka toimi myös Tarton yliopiston ensimmäisenä kansatieteen dosenttina. Virolaisen kansatieteilijän Gustav Ränkin mukaan Viron kansanmuseo muuttui tuolloin luonteeltaan kansatieteelliseksi tutkimuslaitokseksi.²⁴³

Kansantanssien alalla järjestelmällisen kansantanssien keräämisen Virossa aloitti vuonna 1913 Anna Raudkats. Oskar Kallas oli järjestämässä myös Raudkatsin keruumatkaa. Raudkats oli merkittävin kansantanssien opetus- ja harrastustoiminnan edistäjä Virossa. Hän toi toimintaan vaikutteita suomalaisesta kansantanssiharrastuksesta. Raudkats oli saanut tanssikoulutuksen Helsingin yliopistossa opettajanaan ja esikuvanaan suomalainen kansantanssiaktiivi Anni Collan. Raudkats keräsi tansseja yhdessä musiikkia Pohjois-Virossa ja Setumaalta tallentavan suomalaisen musiikinopiskelijan Armas Otto Väisäsen kanssa. Raudkats julkaisi keräämistään tansseista vuonna 1926 teoksen *Eesti Rahvatantsud*. Raudkats oli Suomessa opiskellessaan kuulunut Suomalaisen kansantanssin ystävät -järjestöön. Viroon ei 1900-luvun alussa perustettu yksinomaan kansantansseihin keskittyvää järjestöä, mutta kansantanssien harrastaminen ja esit-

---

²⁴⁰ Esimerkiksi Õpetatud Eesti Selts, Eesti Kirjameeste Selts, Eesti Üliõpilaste Selts ja Eesti Põllumeeste Selts.

²⁴¹ Ränk 1955, 7; Tedre ja Viires 1998, 17.

²⁴² Ränk 1955, 7; Tedre ja Viires 1998, 17.

²⁴³ Ränk 1955, 7; Tedre ja Viires 1998, 17.

täminen oli yksi Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön²⁴⁴ (Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus) keskeisimmistä toimialoista. 1900-luvun alkupuolen kansanperinnetoiminnan ja Pätsin ajan kansantaiteen elvyttämisessä Suomessa toteutuneella kansatieteen kehityksellä ja suomalaisten yleisellä innostuksella kansanperinnettä kohtaan oli esikuvallinen rooli virolaisille.²⁴⁵

Viron itsenäistyttyä kansanperinteiden harrastaminen, jolle oli jo luotu tieteellinen pohja, tuli vuosi vuodelta suosittumaksi ja kansatieteellisten kokoelmien kerääminen laajeni. Suurin rooli keräyksissä ja tieteellisessä työssä oli Viron kansanmuseolla ja Tarton yliopistolla. Kansanperinneharrastusten suurimpina edistäjinä toimivat kansallismieliset järjestöt, erityisesti Viron valtakunnallinen nuorisjärjestö, jonka kansantanssien, -tapojen ja -pukuihin liittyvään harrastustoimintaan esimerkkiä oli otettu Suomesta ja muista Pohjoismaista. Harrastustoiminta tuki monin tavoin myös tieteellistä työtä, sillä kansantansseja ja -lauluja harrastaneet ihmiset tarvitsivat jotain mitä tanssia, soittaa ja laulaa, sekä lisäksi perinnekukkuja. Harrastajat toivoivat museoilta ja järjestöiltä materiaaleja ja neuvoja. Samat harrastajat olivat usein myös keräämässä, etsimässä ja tiedottamassa eri paikkakuntien vanhaan kansankulttuuriin liittyvistä asioista. Siten harrastetoiminta ja tieteellinen työ tukivat ja kasvattivat toinen toistaan. Pätsin hallinto alkoi vuodesta 1934 lähtien tukea kansatieteellistä toimintaa ja kansanperinneharrastuksia, sillä ne haluttiin osaksi kansallismielistä propagandaa, jolla virolaisten kansallista identiteettiä pyrittiin vahvistamaan. Kansanperinteiden elvyttämisestä tehtiin poliittisesti merkittävää historiapolitiikkaa, jonka tavoitteena oli tukea Pätsin virolaiskansallista ideologiaa. Tämän taustalla oli ajatus siitä, että vahvalla, kulttuurisesti vanhalla ja kansallisesti yhtenäisellä kansalla oli suurempi oikeus omaan valtioon ja kyky pysyä itsenäisenä.²⁴⁶

Pätsin aikakaudella aloitetuilla kansantaiteen elvyttämishankkeilla oli pohjana jo suurehko kansantaidekokoelma, joita tarvitsi enää täydentää ja työstää siten, että niistä olisi hyötyä koko kansalle myös käytännössä. Kansallismieliset järjestöt ottivat innokkaasti vastaan valtion tarjoamat tuet kansanperinnetoiminnan laajemmaksi järjestämiseksi ja toimivat hankkeissa valtion haluamalla tavoilla. Vuoden 1935 lopulla valtiovallan ohjauksessa aloitettu kansantaiteen elvyttämisen kampanja jatkoi monilta osin jo aiemmin aloitettuja pienempiä hankkeita, joilla eri järjestöt ja laitokset olivat pyrkineet toimimaan kansantaide- ja kansanperinneharrastusten hyväksi. Valtion johdossa hankkeiden toteutuksesta tuli määrätietoisempää niin tavoitteiden kuin toteutusorganisaatioiden työnjaon ja työskentelyn osalta.

²⁴⁴ Viron valtakunnallinen nuorisjärjestö oli perustettu vuonna 1919. Sen tehtäväksi oli määritetty esimerkiksi nuorten innostaminen urheilun ja kansankulttuurin harrastamiseen. Pätsin aikakaudella se oli laaja järjestö, johon kuului satoja alajärjestöjä ja tuhansia jäseniä. Se julkaisi aikakauskirjaa *Eesti Noorus*, jonka päätoimittajana toimi vuosina 1931–1940 kansantaidekampanjassa aktiivisesti toiminut August Meikop. (ERA.847. Ülemaalise Eesti Noorsoo Ühenduse Keskuhatuse, 1919–1940; ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Keskoimkonna koosolekute protokollid. 10.11.1936–25.04.1940.)

²⁴⁵ Vissel 1999, 61–64; Torop 1991, 12–13; Huuskonen 2001, 79–80.

²⁴⁶ Tedre ja Viires 1998, 22.

Valtio pystyi ohjaamaan kampanjassa toimineita kansanperinteisiin ja kansantaiteisiin liittyneitä laitoksia ja järjestöjä ennen muuta rahoituksen kautta. Museot ja arkistot ja järjestöt olivat toki itse halukkaita näitä hankkeita edistämään, mutta toteuttamisessa muut kuin kansatieteelliseen kehitystyöhön suoraan liittyneet merkitykset menivät niiden edelle. Valtiolla kansatieteellä ja kansanperinteiden vaalimistyöllä oli ennen muuta välineellinen arvo. Tämä näkyi esimerkiksi valtion näkökulmasta propagandaksi tehtävien kansanperinnejulkaisujen tai -äänitysten toteuttamisessa ja erilaisten keräysten toteuttamistarpeen määrittelyssä. Nämä suhtautumiserot aiheuttivat ajoittain kiistoja toimijoiden välille. Kiistat ja niiden lopputulokset kuvasivat samalla hyvin vallan jakautumista Pätsin järjestelmässä sekä hallinnon sisäistä ja hallinnon, valtion laitosten ja kansalaisjärjestöjen välistä vallan määrittelyä. Valtio oli kaikkien toimijoiden pääasiallisen rahoituksen takana. Kampanjaan liittyneiden valtion hallinnon osana toimineiden yksikköjen rahoitus tuli luonnollisesti suoraan valtiolta, mutta myös muiden toimijoiden, kuten museoiden, arkistojen ja järjestöjen rahoituksesta vastasi viime kädessä valtio, erityisesti propagandayksikön, opetusministeriön ja Viron kulttuurirahaston välityksellä. Tätä taustaa vasten valtiollisten yksikköjen kanta kampanjojen toteuttamisessa otettiin huomioon ja toimittiin pääosin valtion haluamassa suunnassa, mutta kansatieteelliset laitokset ja järjestöt osasivat usein myös kiertää haluamaansa reittiä saadakseen myös omat näkökantansa näkymään päätöksissä ja toiminnassa.²⁴⁷

Kiinnostus vanhaa kansankulttuuria kohtaan ei ollut vain virolainen ilmiö, vaan muissa, niin uusissa kuin vanhoissa valtioissa kansatiede vakiinnutti asemaansa ja kansanperinteiden harrastus kasvatti suosiotaan. Suomessa perustettiin vuonna 1921 Helsingin yliopistoon kansatieteen oppituoli, jonka ensimmäiseksi professoriksi valittiin Uno Taavi Sirelius. Sireliuksesta ja kansatieteestä väitöskirjansa tehneen Juhani U. E. Lehtosen mukaan kansatieteen professuuria ei olisi vielä 1920-luvun alussa saatu toteutettua, elleivät professuurin toteuttamista ajaneet olisi voineet vedota nuoren valtion kansalaisten kansallisen identiteetin vaativan omien kulttuurimuotojen tutkimuksen korostamista. Sirelius toimi myös kansallismuseon johtajana. Tieteellinen tutkimus ja museotyö olivat siten tiiviissä yhteydessä toisiinsa. Sirelius myös korosti sitä, että muinaistieteellisten aineiden yliopisto-opetuksen tuli olla yhteydessä museotyöhön ja osaltaan vaikuttaa sen kehittymiseen.²⁴⁸

Viron ja Suomen yhteydet kansatieteellisessä tutkimuksessa olivat vahvat. Suomessa kiinnostus suomalaisia kansanpukuja kohtaan oli huomioitu tieteellisessä tutkimuksessa jo 1800-luvun lopulla ja pukututkimuksen uranuurtajana

²⁴⁷ ERA.31.3.10208. Vabariigi Valitsuse ja Presidendi otsused Eesti Kultuurkapitali 1938./39.a. eelarve kinnitamise kohta, 24.05.1938–02.06.1938; ERA.80.2.651. Eesti kultuurkapitali seadus, 11.02.1924–04.02.1925; ERA.80.3.749. Eesti kultuurkapitali seaduse § 3 muutmise seadus, 20.03.1929–30.03.1929; Valitsusasutiste tegevus 1936/37, 10; ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

²⁴⁸ Lehtonen 1972, 105–106; Salminen 2011, 15.

toimi kansatieteilijä Theodor Schvindt, joka toimi aktiivisesti myös Suomen käsityön ystävissä edistäen järjestön vanhojen käsitöiden ja kansanpukujen rekonstruointia mahdollisimman aidossa muodossa. Schvindt julkaisi laajoihin tutkimuksiinsa ja keräysmatkoihinsa pohjautuvan ensimmäisen laajemman kansanpukuteoksen *Karjala* vuonna 1913, mutta muut suunnitellusta neliosaisesta kansanpukusarjasta eivät ehtineet painokuntoon. Sirelius jatkoi Schvindtin työtä, toki pääosin omiin tutkimuksiinsa ja keräyksiinsä perustuen, ja julkaisi vuonna 1916 *Suomen kansanpukujen historia* -teoksen, josta tuli vuosikymmeniksi merkittävin suomalaisen kansanpukututkimuksen ja pukujen käytännöllisen hyödyntämisen käsikirja. Teos toimi esikuvana myös virolaisille kansanpukujulkaisuille. Esimerkiksi Ilmari Manninen julkaisi sitä esikuvanaan käyttäen vuonna 1927 *Eesti Rahvariiete Ajalugu* -teoksen, joka loi perustan virolaiselle kansanpukututkimukselle. Pätsin aikakaudella vuonna 1938 Helmi Kurrikun osana kansanpukukampanjaa toteuttama teos *Eesti Rahvarõivad* olisi ollut Ants Viireksen mukaan mahdoton toteuttaa ilman Mannisen pohjatyötä kansanpukututkimuksen alalla.²⁴⁹

Monien kansallisten hankkeiden ajatukset tulivat Viroon jollain tapaa Suomen kautta. Kansantaiteen elvyttämishankkeessa suomalaisvaikutus oli erityisen merkittävää, sillä monet kansanperinteiden kerääjät ja materiaalien työstäjät olivat saaneet koulutuksensa joko Suomessa tai suomalaisilta Virossa. Suomessa oli myös toteutettu samantapaista kansantanssi- ja kansanpukupropagandaa kuin Virossa. Tavoitteet Suomessa kansallisen identiteetin vahvistamiseksi ja eron tekemiseksi aiempiin hallitseviin kansallisuuksiin olivat myös samankaltaisia kuin Virossa, mutta tällaisen työn huippukausi ajoittui Suomessa ennemminkin aikaan ennen itsenäisyyttä, kun taas Virossa työ pääsi kunnolla vauhtiin vasta itsenäistymisen jälkeen ja huippukausi ajoittui 1930-luvulle. Suurin ero Suomeen oli kuitenkin teemojen toteuttajissa. Virossa kansantaiteen elvyttämisestä tehtiin Pätsin aikana nimien virolaistamiskampanjan tapaan laaja kansallinen hanke, jossa merkittävin toteuttaja tai ohjaaja oli lopulta valtio. Suomessakin kansanperinnetyötä, etenkin museoissa ja yliopistossa tapahtuvaa, tuettiin valtion varoista, mutta kansanperinneharrastusten propagointi ja toteutus tapahtuivat myös Suomen itsenäistyttyä enimmäkseen järjestöjen kautta, ilman valtiollisten toimijoiden suoraa vaikutusta. Suomalainen kansanperinnetoiminta oli siis Virolle merkittävänä esikuvana, mutta mallia otettiin myös toisin päin. Suomalaisjärjestöt seurasivat Viron itsenäisyyden ajan toimia tarkasti ja hyväksi havaittuja kansantaiteiden propagointitapoja ja kampanjan perusteluja käytettiin myös suomalaisessa kansanperinnetyössä.

---

²⁴⁹ Haltsonen 1948, 20–27; Lehtonen 1972, 105–106; Viires 2009, 9–10.

4.2 Valtion ja kansanperinnetoimijoiden yhteiset ja eriävät intressit

Kansantaiteiden kampanja pyrki vanhan virolaisen kulttuurin ja sen ilmenemismuotojen elvyttämiseen. Siihen liittyi esimerkiksi virolaisen perinteisen käsityön, vanhojen kansantanssien ja -runouden uudelleen löytäminen ja tuominen nykyaikaan. Kampanjassa puhutaan uudelleen löytämisestä, mutta kyseessä oli ennemminkin uudelleen luominen tai osittainen keksiminen. Vanhaa kansantaidetta oli toki olemassa ja siten uudelleen löydettävissä, mutta sille luotiin kampanjassa merkityksiä, joita sillä ei menneisyydessä ollut. Virolaiset museot ja arkistot olivat keränneet jo itsenäisyyden alkuaikoina kansanperinteisiin liittyviä materiaaleja ja Pätsin aikakaudella keräyksiä laajennettiin ja materiaalien pohjalta toteutettiin paljon näyttelyitä ja erilaisia teoksia vanhasta virolaisesta kansantaiteesta ja -runoudesta.²⁵⁰

Valtion pyrkimys kampanjassa oli ennen muuta näyttää ja todistaa sekä virolaisille että Viron ulkopuolelle, että virolaisella kansalla oli takanaan pitkä historia ja kansan kulttuurinen taso oli ollut korkea myös aikana, jolloin virolaiset olivat muiden kansojen vallan alla; virolaiset eivät olleet kansana nuori, vaikka valtio olikin. Kansantaide ja sen ilmaukset, kuten kansanpuvut, kertoivat yhtenäisestä kansasta ja yhteisöstä, jolla oli oma kansallinen identiteetti. Kansanpukujen käytön propagoinnilla ja menneisyyden käytöstä kertomalla vahvistettiin siten kansallista identiteettiä.²⁵¹ August Palmin vuoden 1935 *Eesti Kroonikassa* julkaistun kirjoituksen mukaan valtion päämääränä oli kansallisin kampanjoin kasvattaa kansallista itsetuntoa, uskoa omaan kansaan ja sen sisäiseen voimaan sekä saada kansa luopumaan oman pienuuden korostamisesta ja menneisyyden aliarvioinnista.²⁵²

Historiapolitiikan eksistentiaalinen ulottuvuus korostui kampanjassa, sillä vanhojen kansantaiteiden elvyttämisellä pyrittiin erityisesti vahvistamaan virolaisten sisäistä yhtenäisyyttä, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luomaan monenlaisia kulttuurisia työkaluja kulttuurisen muistin ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.²⁵³ Kampanjan kautta jatkettiin keskitetysti ja tehokkaasti kansanperinnetoimintaa, jolla haluttiin estää yhteisten virolaisten juurien ja virolaisen men-

²⁵⁰ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

²⁵¹ Esimerksi Kaja 24.6.1935, 3. 17 000 kodukaitsjat paraadil; UE 5.9.1936, 3. Tartu näitus on suurejooneline. Väljapanekud on arwukamad ja väärtuslikumad kui kunagi varem. Peaministr asetäitja K. Eenpalu avas näituse; UE 28.4.1936, 5. Rahvakunst rahvale tagasi! Riigiwanem K. Päts kiitis heaks rahwakunsti trükiwäljannete kawa. 1937 aasta suweks ilmuwad suured teosed rahwarõiwa, rahwatantsu ja -saatemuusika kohta; UE 12.7.1937, 3. Siseminister K. Eenpalu Paide laulupeol. Esines 700 lauljat 30 koorist. 3000 inimest jälgis ühiskoori ettekandeid; ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935; Värv 1998, 391.

²⁵² Palm 1936, 111–112.

²⁵³ Grönholm 2011, 36–37.

neisyyden unohtuminen modernisoituvassa valtiossa. Kansantanssien, -runouden ja -käsitöiden keräämisellä ja uuteen harrastuskäyttöön siirtämisellä tehtiin virolaisten kansakunnan historiaa käsinkosketeltavaksi ja eläväksi. Kansalaisten oli mahdollista tuntea kuuluvansa vanhaan kulttuurikansaan, jolla oli omat ominaisuutensa ja perinteensä.

Kampanjan laajana poliittisena motiivina oli Pätsin järjestelmän ideologian vahvistaminen ja valtion säilyttäminen itsenäisenä. Historiapoliitiikan kautta tarkasteluna kansantaiteiden elvyttämiskampanjalla perusteltiin tehtyjä poliittisia ratkaisuja sekä vahvistettiin valtion ideologiaa.²⁵⁴ Vanhassa kansankulttuurissa haluttiin nähdä se vanha yhteistyöhön kyennyt ja korkealla kulttuurisella tasolla toimintut kansa, joka olisi ilman Pätsin ja Laidonerin toteuttamaa val-lankaappausta muuttunut fasistiseksi diktatuuriksi ja mahdollisesti myös menettänyt itsenäisyytensä. Nimenomaan kansantaiteista oli löydettävissä ne virolaisille ominaiset piirteet, kuten taitavuus, sitkeys, nöyryys, yhteenkuuluvuus ja yhteistyökykyisyys, jotka Pätsin hallinnon mukaan olivat poliittisten erimielisyyksien ja epävarman sisäpoliittisen toiminnan aikana katoamassa.²⁵⁵ Historiapoliitiikan eksistentiaaliset, moraaliset, poliittiset ja ideologiset ulottuvuudet ovat kaikki löydettävissä kampanjatoimista sekä niiden taustalta, sillä pitkälle menneisyyteen ulottuvan kansallisen olemassaolon kautta, joka näkyi hyvin kansantaiteissa ja -perinteessä, oikeutettiin valtiollinen itsenäisyys ja myös poliittiset toimet sen tulevaisuuden turvaamiseksi.

Omaa identiteettiä vahvistettiin myös laajempaan heimoon kuulumalla. Heimokansojen välinen yhteistyö oli 1930-luvulla vilkasta ja vuosittaisissa konferensseissa, näyttelyissä ja vierailuilla luotiin yhtenäisyyttä heimokansojen, suomalaisten, unkarilaisten ja virolaisten välille ja samalla erottauduttiin aiemmista valtaa alueilla pitäneistä kansoista. Heimoaate ja heimojen välinen yhteistyö toimi osana aikakauden historiapolitiikkaa.²⁵⁶

Anssi Halmesvirran mukaan heimopolitiikassa sai 1930-luvun puolivälin jälkeen tilaa ajatus siitä, että pienten sukulaiskansojen oli tehtävä tiivistä yhteistyötä, sillä suurvaltojen edut vaativat usein pienten kansojen ”orjuutusta”, joka oli Neuvostoliitossa vielä pahempaa kuin aiemmin tsaarin Venäjällä. Suomessa ja Unkarissa ei Halmesvirran mukaan oltu tyytyväisiä 1930-luvun tilanteeseen Euroopassa ja tämä pettymys sai esimerkiksi unkarilaiset haikailemaan yhä enemmän takaisin menneisyytensä suuruuteen, jota toteutettiin monenlaisin historiapolitiisin toimin. Unkarissa luotiin myös tällöin mielikuvituksellisia historiaan perustuvia siteitä ja toiveita Suomen ja Unkarin välille. Samanlaista toimintaa oli myös Virossa, jossa yhteyttä sukukansoihin ja yhteisiä mennei-

²⁵⁴ Grönholm 2011, 36–37.

²⁵⁵ Esimerkiksi UE 19.7.1937, 3. Demokraatia tähendab distipliini ja korraldatud võimu. Koostöö vajadus keskvoimu ja omavalitsuste vahel. K. Eenpalu kõne Tartumaa val-lavanematele; UE 20.12.1937, 3-5. Riigihoidja K. Pätsi kõneles koolijuhtidele.; UE 13.4.1939, 4. "Vajame paremaid õpperaamatuid. Meie juhimõteteks on kõrge moraal, sügavale juurdunud töökultus ja rahva sigivus." Peaminister K. Eenpalu kõne ajaloo ja kodanikuteaduse õpetajate päeval.

²⁵⁶ Esimerkiksi Felföldi 1994, 205–216; Haltsonen 1948, 20–27; Huuskonen 2001, 11; Jala-va 1907, 17–20; Karjahärm 2001, 346–362, 376–377.

syyden siteitä nostettiin esiin. Päts esimerkiksi puhui Unkarin, Suomen ja Viron järjestämässä Tallinnan kulttuurikongressissa kesällä 1936 heimokansoja yhdistävästä verestä, jonka vuodattaminen muiden vuoksi yhdisti näitä sukulaiskansoja ja tämä ”veren kutsu” oli heimokansojen historian keskeinen tekijä. Yhteyttä haettiin kaikissa maissa menneisyyteen ja myös toisiin vanhasta talonpoikaisesta kulttuurista, kansanperinteistä. Lisäksi kieliyhteyttä korostettiin ja pyrittiin vahvistamaan myös siten sukulaiskansojen siteitä toisiinsa.²⁵⁷

Heimoaate ulottui myös politiikkaan, sillä yhteistyötä tehtiin mielellään omaan heimoon kuuluvien valtioiden kanssa. Esimerkiksi Ylioppilaslehden päätoimittajana toiminut myöhempi valtion päämies Urho Kekkonen totesi, että ”Suomea ja Viroa yhdistävät ulkopoliittiset intressit, mitä voidaan vahvistaa kulttuurisuhteiden avulla.” Viron ja Suomen välisiä suhteita tutkinut Heikki Roiko-Jokela toteaa, että suhteita kehitettiin Kekkonen ajatusten mukaisesti keskittäen aluksi pääpaino kulttuurisuhteisiin, mutta myös ulkopoliittiset tekijät vaikuttivat taustalla. Toisaalta tämä ei ollut aina mitenkään ongelmatonta, sillä esimerkiksi suomalaiset oikeistolaiset piirit, jotka olivat olleet aktiivisia heimotyössä, tuomitsivat Pätsin toteuttamat vapsien liikkeen tukahduttamistoimet. Pisimmälle meni Akateemisen Karjala-seuran sihteeri Suomen ylioppilaiden Pohjois-Pohjalaisen Osakunnan edustaja Viron ylioppilaiden seuran (Eesti Üliõpilaste Selts) vuosijuhlassa huhtikuussa 1934, kun hän puheessaan ilmaisi selkeästi suomalaisten ylioppilaiden tukevan vapseja ja tuomitsevan isänmaallisten vapsien leimaamisen isänmaan vihollisiksi. Virolaiset suuttuivat tästä heidän sisäisiin asioihinsa puuttumisena ja seurauksena oli myös valtiolliselle tasolle ulottuvia jännitteitä. Roiko-Jokelan mukaan tämä paljasti myös Viron ja Suomen suhteissa taustalla jo pitkään vallinneen ongelman. Suursuomalaisuus ja siihen liittynyt heimotyö tulkittiin Virossa pahimmillaan jopa loukkaavaksi suomalaistamispyrkimykseksi.²⁵⁸

Virolaisten omanarvontunne oli itsenäisyyden aikana vahvistunut, eikä suomalaisten isoveli-asennetta nähty aina positiivisessa valossa. Erityisesti suhteita valtioiden välillä kiristi se, että Viron suojelupoliisin joulukuussa 1935 paljastamaan vapsien vallankaappausuunnitelmaan oli sekaantunut paljon suomalaisia, joskin lähinnä Akateemisen Karjala-seuran ja Isänmaallisen kansanliikkeen aktiiveja. Heikki Roiko-Jokela kuitenkin toteaa, että suhteita Suomeen ei Virossa haluttu katkaista ja molemmat valtiot halusivat korjata tilanteen. Suomessa perustettiin helmikuussa 1936 Suomalais-Virolainen Seura, jonka perustamiskokouksessa oli joukko merkittäviä suomalaisia valtiollisia ja kulttuurisia toimijoita, kuten Kyösti Kallio, J. K. Paasikivi, Urho Kekkonen, Kustaa Vilkuna ja Martti Haavio.²⁵⁹

Vaikka kansantaiteiden elvyttämiskampanjassa korostettiin heimoyhteyksiä, pääpaino oli omassa kansanperinteessä. Virossa oltiin kuitenkin tyytymättömiä ja huolestuneita Euroopan tilanteesta, jossa suurvaltojen välit alkoivat

²⁵⁷ Halmesvirta 2010, 86–87, 90, 99.

²⁵⁸ Roiko-Jokela 2010, 85, 105–107.

²⁵⁹ Roiko-Jokela 2010, 85, 105–107.

olla jännittyneitä. Tämän seurauksena katse kääntyi myös heimokysymykseen ja yhteistyön kehittämiseen. Tähän tilanteeseen vastattiin kansantaiteiden kampanjassa pyrkimyksellä rakentaa vahvan ja vanhan kansankunnan ohella myös heimoyhteyksiä.

Kansantaiteiden tavoitteisiin pyrittäessä propagandasta kävi kyllä ilmi, että kansantaiteen ilmaukset viittasivat kansallista identiteettiä suppeampaan alueelliseen identiteettiin. Tätä ei kuitenkaan puheissa tai kampanjojen tavoitteissa huomioitu, eikä nähty mitenkään ristiriitaisena. Kansantaiteessa oli alueellisia eroja ja ominaispiirteitä, mutta samalla ne haluttiin nähdä osana laajempaa kokonaisuutta ja kertovan virolaisen kansan pitkälle historiaan ulottuvasta olemassaolosta ja kulttuurin korkeasta tasosta. Samantyyppisten, mutta alueellisesti hieman erilaisten kansantaiteiden ja -perinteiden harrastamisella saatettiin vahvistaa alueellisia identiteettejä samalla kun korostettiin laajempaa kansallista identiteettiä. Pätsin hallinto halusi korostaa kansantaiteissa alueelliset erityispiirteet ylittäviä yhteyksiä, sekä eroa muiden kansojen kansanperinteisiin. Samankaltaisuuksia nostettiin esille lähinnä heimokansojen kansanperinteiden osalta. Viron sisällä kansalaisilla oli luonnollisesti kansallisen identiteetin lisäksi myös kotipaikkaan perustava alueellinen, maakunnallinen, identiteetti. Hallinnon näkökulmasta alueeseen perustuvat identiteetit eivät kilpailleet virolaisen identiteetin kanssa, vaan olivat osa virolaisuutta.²⁶⁰

Oliko virolainen identiteetti olemassa saksalaisvallan aikana ja jopa sitä ennen? Virolaisjohtajien mukaan oli, ja sen puolesta todistivat myös tuolloiset virolaiset historioitsijat. Myöhempi historian tutkimus on kuitenkin tullut tulokseen, ettei virolaisilla ollut yhtenäistä kansallista identiteettiä ennen kansallisen heräämisen aikakautta. Virolaiset käsittivät saksalaisvallan aikaan itsensä jonnain muuna kuin hallitsevana luokkana, maakansana. Mutta kansakuntana virolaiset alkoivat löytää itsensä vasta 1860-luvun kansallisen heräämisen aikakaudesta alkaen, eikä kehitys tuolloinkaan ollut nopeaa. Virolaisen identiteetin syntyä tutkineet Ea Jansen ja Voldemar Miller esimerkiksi ovat tulleet siihen päätelmään, että virolaisilla oli ennen 1800-luvun kansallista heräämistä ennen muuta suppeampia paikallisia, korkeintaan maakunnallisia, identiteettejä, mutta toisaalta erityisesti samankaltaisen kielen kautta jonkinlaisia yhtenäisyyden tunteita jo laajemmalle nykyisen Viron alueella eläneisiin ihmisiin. Nämä tunteet vahvistuivat kansallismielisten toimijoiden toiminnan kautta 1800-luvun puolivälistä alkaen. Virolaisuuden voi todeta syntyneen todella vasta itsenäisyyden aikana ja sitä hyvin vahvasti autettiin valtion taholta.²⁶¹ Itsenäisessä Virossakaan ei tosin ollut aivan selvää, oliko kansalla virolainen identiteetti. Kansalliset kampanjathan nimenomaan kertoivat siitä, että virolaisuutta oli virolaisjohtajien mukaan edelleen rakennettava ja kansallista identiteettiä vahvistettava.

²⁶⁰ Karjahärm 2001, 292, 372; Leukumaa 2010, 122–127.

²⁶¹ Jansen 2000, 37–41; Karjahärm 2001, 292, 372; Leukumaa 2010, 122–127; Miller 2000, 17; Mägi 2003, 16–19; Zetterberg 2007, 51.

Aktiivinen virolaisuuden rakentaminen heijastui konkreettisimmin kampanjatoimikuntien tavoitteisiin, jotka koskivat esimerkiksi kansanpukujen määrän ja kansantanssien osaamisen lisäämistä Viron tasavallan 20-vuotisjuhlan juhlallisuuksia ja vuoden 1938 yleisiä laulujuhlia ajatellen.²⁶² Valtion laitoksista kansantaiteen elvyttämiskampanjassa osallisena olivat ennen muuta valtiollinen propagandayksikkö, opetusministeriö ja sisäministeriö. Lisäksi esimerkiksi virolaisjohtajat Konstantin Päts, Johan Laidoner ja Kaarel Eenpalu olivat hankkeessa aktiivisesti mukana, tapahtumiin osallistujina ja juhlapuhujina sekä toiminnan edistäjinä esimerkiksi erilaisten säädösten laatijoina. Erilaiset kansalliset järjestöt ja seurukset olivat olleet toteuttamassa hankkeen pyrkimyksiä jo aiemmin ja toivat työlle jatkuvuutta. Valtion toimet antoivat niille resursseja, mutta samalla alisti ne propagandayksikön ja Pätsin hallinnon alaisiksi.²⁶³

Vanhan kansantaiteen elvyttäminen keskitettiin Pätsin aikakaudella yhden keskuksen johtoon, kun sisäministeri Eenpalu asetti päätöksessään heinäkuussa 1935 propagandayksikön tehtäväksi valmistella ja laatia suunnitelman kansantaidehankkeen toteuttamiseksi. Sisäministerin päätöksen pohjana oli Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön asiaa koskeva kirje sisäministeriön alaiselle propagandayksikölle. Kansantanssin ja -musiikin kerääminen asetettiin nuorisjärjestön pyynnön mukaisesti päätöksessä nuorisjärjestön toteutettavaksi. Valtio rahoitti jo samana kesänä yhteistyössä Viron kansanrunousarkiston (Eesti Rahvaluule Arhiiv) kanssa toteutetun keräyksen. Laajemman kansantaiteen elvyttämiskampanjan toteuttamiseksi perustettiin propagandayksikön kulttuuriosaston johdon kokouksessa lokakuussa 1935 yleistoimikunta, johon kutsuttiin jäseniksi edustajat Viron kansanmuseosta, Viron kansanrunousarkistosta, propagandayksiköstä, Viron valtakunnallisesta nuorisjärjestöstä, Tallinnan konservatoriosta, Viron opettajien liitosta, Viron maatalousnaisten keskusjärjestöstä, Viron maaseudun nuorten yhdistyksestä, Musiikkimuseosta sekä kansantaidetta edistäneitä henkilöitä²⁶⁴.²⁶⁵

Propagandayksikön johdossa ollut kansantaiteen elvyttämisestä vastannut yleistoimikunta vastasi valtakunnallisen kampanjan suunnittelemisesta ja ohjeisti paikkakunnilla toimineita järjestöjä ja toimikuntia, joissa tehtiin käytännön työtä kansantaiteen elvyttämisen edistämiseksi. Paikkakunnilla esimerkiksi järjestettiin juhlia ja erilaisia kansallisia tapahtumia, joissa esitettiin vanhoja kansantansseja ja -lauluja, sekä pukeuduttiin kansanpukuihin. Toimikunta organisoi pääasiassa erilaisten kansantaiteeseen liittyneiden julkaisujen ja näyttelyiden toteuttamista ja sen kautta tuettiin ja ohjeistettiin erilaisia paikkakunnilla järjestettäviä käsityökursseja ja näyttelyitä. Toimikunnan tavoitteena oli saada

²⁶² Esimerkiksi ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidutuste tseremooniate ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

²⁶³ Esimerkiksi ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

²⁶⁴ Rouva E. Parts, Rouva Gerd Negro, neiti A. Raudkate sekä herrat E. Vedro ja P. Johanson.

²⁶⁵ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

kansantaiteen harrastus sen haluamalle pohjalle lähinnä kansanmuseon ja kansanrunousarkiston julkaisujen avulla, joita alettiin valtion taholta tukea aiempaa enemmän. Toimikunnan suunnitelman mukaan valtakunnallinen kansantaidepropaganda toteutettiin yhteistyössä eri järjestöjen²⁶⁶ kanssa.²⁶⁷ Mukana oli siis laajasti eri järjestöjä, jotka toteuttivat kampanjan toimia käytännössä.

Marraskuussa 1935 propagandayksikön kulttuuriosastolla laadittiin, pitkälti Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön kirjeessä esitettyyn yksityiskohtaiseen suunnitelmaan perustuen, tiedote kansantaiteen elvyttämishankkeen toteuttamisesta ja perusteista. Sen mukaan virolaisten kansallistunne ja itsetietoisuuden nousu yhä syveni ja etsi sopivia ilmaisumuotoja ja siinä etsinnässä huomio oli kääntynyt koko ajan enemmän myös omaan vanhaan kansantaiteeseen. Erityisesti kiinnostus kansanpukujen käyttöön ja kansantansseihin oli kasvanut huomattavasti ja kansallisissa juhlissa näki käytettävän kansanpukuja ja tapahtumien ohjelmistoihin otetun ja toivotun kansanlauluja ja -tansseja. Propagandayksikön kulttuuriosasto huomioi tiedotteessa toiminnan aiempia puutteita ja tehtyjä virheitä, jotka johtuivat sen mukaan pääosin siitä, että kansankulttuuriharrastusta ei ollut johdettu keskitetysti. Kulttuuriosaston mukaan nykyinen kehitys oli kuitenkin yleisesti hyvin positiivista ja tätä suuntaa haluttiin korostaa esimerkiksi lehdissä, sillä se toimi todisteena kansan elinvoimaisuudesta ja kansallisesta identiteetistä.²⁶⁸

Propagandayksikkö totesi lisäksi, että museot ja arkistot olivat tehneet hyvää työtä materiaalien keräämisessä ja säilyttämisessä. Ongelmana oli kuitenkin se, että suuri yleisö ei päässyt näistä materiaaleista osallisiksi, koska museoilta ja arkistoilta puuttuivat taloudelliset mahdollisuudet materiaalien vaatimaan työstämiseen. Kansantanssien ja -laulujen alalla taas laajempi aineistonkeruu oli toteuttamatta ja suurin osa tähänastisista julkaisuista pohjautui naapurimaiden esikuville sekä yksittäisten virolaisten henkilökohtaiselle toiminnalle asian hyväksi. Kansantaiteiden elvytys haluttiin keskitetyn johdon alle myös siksi, että kansantaiteen ilmaisumuodot saataisiin mahdollisimman aidolle pohjalle. Propagandayksikön mukaan esimerkiksi kansanpukuina käytettiin monia epämääräisiä asuja, joiden autenttisuuskysymys oli ratkaistu kaupallisissa yrityksissä tai niiden käyttäjien toimesta. Propagandayksikköä olivat lähestyneet tässä asiassa myös monet kansalliset järjestöt, jotka olivat huolissaan kansantaiteen elvyttämisen hajanaisuudesta ja vaativat järjestelmällisempää toimintaa virolaisen kulttuurin edistämiseksi myös vanhojen perinteiden kautta.²⁶⁹ Uutta valtiol-

²⁶⁶ Viron maatalousnaisten keskusjärjestö, Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö, Isänmaanliitto, Valtakunnallinen maaseudun nuorten yhdistys, Naissuojeluskunta, Viron sivistysliitto, Tarton yliopiston ylioppilaskunta ym.

²⁶⁷ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

²⁶⁸ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935; UE 16.11.1935, 11. Rahvariided ja tantsud jälle ausse. Kavatsusel laiaulatuslik kihutustöö muistse rahvakunsti elustamiseks. – Tulevikus oodata suurte üldrahvuslikkude pidustuste korraldamist.

²⁶⁹ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

lisesti merkityksellistä vanhan kansantaiteiden elvyttämiskampanjaa varten aiempaa kansanperinnetoimintaa pyrittiin nyt muokkaamaan sopivaksi uusiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Samalla autenttisuuskysymysten ratkaiseminen haluttiin siirtää ennen muuta museoille ja valtiollisten toimijoiden, kuten propagandayksikön valvontaan.²⁷⁰

Se ”aito kansantaide”, jota pyrittiin kampanjoin elvyttämään, oli peräisin suunnilleen 1800-luvun puolivälin jälkeiseltä, kansallisen heräämisen aikakaudelta. Tämän jälkeen baltiansaksalaisten valta-asema Virossa alkoi vähitellen heikentyä ja talonpoikainen virolainen kansa liikkua yhä enemmän yhteiskunnallisesti sekä alueellisesti. Tällä oli vaikutusta ennen muuta kansanpukujen käyttöön. Eri yhteiskuntaluokkien käyttämät vaatteet alkoivat yhtenäistyä ja maaseudulla perinteisesti käytettyjä pukuja alettiin korvata modernimmilla vaatteilla. Kansallisella heräämisellä oli vaikutusta siihen, että vanhaa kansantaidetta oli alettu kerätä ja säilyttää. Niin sanottua aitoa kansantaidetta nähtiin 1900-luvulla olevan vielä löydettävissä suunnilleen autenttisenä 1800-luvun puolivälin puvuista, tansseista ja musiikista. Kerättyjen materiaalien ja niin sanotun aidon kansantaiteen määrittelemine ja luomine oli Viron itsenäisyyden ajalla asetettu museoille, joiden toimintaa alettiin Pätsin aikakaudella kampanjoiden myötä enemmän myös tukea ja valvoa. Perusta määrittelytyöhön oli luotu jo kansallisen heräämisen aikakaudella ja 1900-luvun alussa.²⁷¹ Nyt keskeistä oli perinteiden elvyttäminen, työn systematisointi ja poliittinen hyödyntäminen.

Keväällä 1936 perustettiin propagandayksikköön sekä kansanpukukomitea että kansantanssikomitea. Komiteat luotiin ennen muuta kampanjoihin liitettävien julkaisujen, suunnitelmien ja talousarvioiden tarkastamiseen sekä suunnitelmien toteuttamisen tehostamiseksi. Kansanpukualbumin varsinaisena toteuttajana oli Viron kansanmuseo. Kansantanssien ja niiden taustamusiikin keräämisen toteutti Viron valtakunnallinen nuorisjärjestö yhteistyössä kansanmuseon ja kansanrunousarkiston kanssa. Ne vastasivat myös kansantanssijulkaisuista yhteistyössä Musiikkimuseon kanssa. Nuorisjärjestöllä oli jo vuonna 1935 olemassa myös oma kansantanssin keskustoimikunta, joka vastasi hankkeen toteuttamisesta ja oli yhteydessä propagandayksikköön ja sen alaiseen yleistoimikuntaan.²⁷²

Propagandayksikön kansanpukukomiteaa johti propagandayksikön kulttuuriosaston johtaja ja siihen kuuluivat edustajat opetusministeriöstä, Viron kansanrunousarkistosta, Viron maatalousnaisten keskusjärjestöstä, Viron taidemuseosta, Ammattikoulujen opettajien yhdistyksestä ja Käyttötaiteilijoiden yhdistyksestä sekä kaksi edustajaa Viron kansanmuseosta. Kansantanssikomiteaa johti myös propagandayksikön kulttuuriosaston johtaja ja siihen kuuluivat

²⁷⁰ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

²⁷¹ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935; Manninen 1927, 9-12.

²⁷² ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

edustajat opetusministeriöstä, Viron kansanrunousarkistosta, Musiikkimuseosta ja Tallinnan konservatoriosta. Lisäksi komiteaan kuului kaksi edustajaa Viron valtakunnallisesta nuorisjärjestöstä sekä Viron opettajien liiton edustajana voimistelunopettaja.²⁷³

Riigivanem Päts asetti toukokuussa 1936 kansantaiteen elvyttämisen hankkeen johdon opetusministeriölle. Aiemmin hanketta oli johtanut propagandayksikkö. Päätös aiheutti kampanjaa toteuttavien laitosten ja toimikuntien sisällä hieman hämmennystä, mutta käytännössä tilanne tai toiminta ei juuri muuttunut. Lisää sekavuutta aiheutti se, että kampanjaan liittyvien julkaisujen toteuttamisen johto ja niistä vastanneet yleistoimikunnat sekä erilliset julkaisu-toimikunnat asetettiin kyllä opetusministeriön alaisuuteen, mutta kampanjajulkaisujen julkaisemista seuraaviksi suunnitellut kansanpuvun ja kansantanssin propagandakampanjat pysyivät propagandayksikön tehtävänä. Olemassa olevien kampanjatoimikuntien kokoonpanoihin muutos ei juuri vaikuttanut, ainoastaan niiden kokoukset siirtyivät propagandayksikön tiloista opetusministeriön tiloihin.²⁷⁴

Varsinaista yksiselitteistä vastausta siihen, miksi nämä muutokset toteutettiin, en ole arkistolähteistä tai virolaisjohtajien puheista löytänyt. Mahdollisesti propagandayksikkö yksinkertaisesti oli niin ylityöllistetty, että valtion johdossa katsottiin laitoksen taakkaa helpotettavan tällä ratkaisulla. Propagandayksikön työntekijät valittelivat ajoittain liiallista kiirettä, mutta toisaalta tämä puhe saattoi olla ainakin osittain oman merkittävyyden nostoa ja selittelyä sille, miksi aina ei ehditty reagoida kaikkeen tarvittavaan niin nopeasti kuin odotettiin. Valtion johto saattoi myös ajatella, että tietyin osin hankkeen johto sopi paremmin opetusministeriölle, kun kansanperinnetoimintaa oli suunniteltu vietävän esimerkiksi enemmän kouluihin ja yksi keskeisistä kampanjaa toteuttavista järjestöistä oli nuorisjärjestö. Toisaalta propagandayksikkö ei voinut – tai halunnut – olla sekaantumatta kampanjaan lähes yhtä tiiviisti kuin ennen.²⁷⁵

On myös mahdollista, että valtion johdon taka-ajatuksena oli lisätä kilpailua ministeriöiden välille, saada ne siten pyrkimään parhaimpaansa ja tätä kautta tehostaa toimintaa. Viimeiselle tulkinnalle ei lähteistäni tosin löydy perusteita. On todennäköistä, että vallansiirroille ja jakamiselle oli monia syitä. Pätsin hallinnolle oli keskitetty paljon valtaa ja tämä kehitys jatkui. Tähän mahdollisesti liittyi pyrkimys pitää kaikki hallinnon osat hieman varpaillaan ja osoittaa ajoittain, että ylin valta oli Pätsillä lähipiireineen, joka saattoi halutes-

²⁷³ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935; ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

²⁷⁴ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega rahvatantsude ja -kunsti elustamise asjus, 30.4.1936–17.11.1937; ERA.1093.1.396. Asutuste ja organisatsioonide avaldused kultuuripäevade, näituste jt kultuuriliste ürituste korraldamiseks toetuse saamise kohta, 05.04.1937–08.01.1939; ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidutuste tseremooniate ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.15. Riikliku Propaganda Talituse tegevuse aruanne, 1937–1938; Valitsusasutuste tegevus 1936/37, 1937.

²⁷⁵ Fraenkel & Manvell 2012, 158; Kirk 2007, 47–48.

saan muuttaa hallintonsa osien valtasuhteita ja asemaa. Tulkinnoille ministeriöiden välisestä kilpailusta ja varpaillaan pitämisestä on löydettävissä esikuva Hitlerin Saksan hallinnosta. On mahdollista, että autoritaarisen Viron johto käytti vanhaa hajoita ja hallitse -taktiikkaa esimerkiksi Hitleriltä mallia ottaen.²⁷⁶

Propagandayksikkö jatkoi siis edelleen aktiivista toimintaa kansantaiteen elvyttämiseksi, puhtaan propagandatyön lisäksi, astuen usein myös opetusministeriön reviirille. Järjestöjen ja laitosten tuli esimerkiksi esittää tukipyynnöt ja toimintaraportit opetusministeriölle, mutta sen evättyä joidenkin järjestöjen tukipyynnöt rahojen puuttumiseen vuoksi, ne kääntyivät edelleen propagandayksikön puoleen. Se järjestikin yleensä jotain kautta rahaa toiminnan jatkamiseksi. Propagandayksikkö myös edelleen maksoi omasta budjetistaan joidenkin kampanjatoimijoiden kustannuksia. Esimerkiksi Musiikkimuseon tukipyyntö oli opetusministeriössä varojen puutteen vuoksi hylätty, mutta sen jälkeen propagandayksikkö vastasi siihen myöntävästi. Seuraavana vuonna Musiikkimuseo lähetti tukipyynnön suoraan propagandayksikölle, joka edelleen myönsi varat. Käytännössä toiminta siis muuttui hyvin vähän ja monet aktiivisesti kampanjassa toimineet järjestöt tai laitokset lähettivät edelleen niin tukipyynnöjään kuin raporttejaan propagandayksikölle. Sekavuutta aiheutti myös se, että tukea pyytäneet järjestöt, laitokset tai henkilöt eivät tienneet laskettiinko jokin tapahtuma, opintomatka, julkaisu tai esitys suoraan kansantaiteen elvyttämiskampanjan alle, sen propagandaan vai yleiseen kansalliseen propagandatyöhön, joka oli propagandayksikön alaista toimintaa.²⁷⁷

Vaikka koko kampanjan johto oli yleisesti siirretty opetusministeriölle, niin esimerkiksi kansanpukukomitea pidettiin propagandayksikön alaisuudessa, kunnes se siirrettiin pääministeri Kaarel Eenpalun aloitteesta joulukuussa 1937 kotitalouskamarille. Kansanpukukomitea vastasi tällöin edelleen yhteistyössä propagandayksikön kanssa kansanpukupropagandasta ja kampanjan käytännöllisestä toteuttamisesta. Komiteaan kuuluivat edustajat propagandayksiköstä, opetusministeriöstä, kotitalouskamarista, Viron maatalousnaisten keskusjärjestöstä, Viron naisliitosta, Viron naissuojelukunnasta, Viron kansanmuseosta, Viron laulajien liitosta, Ammattikoulujen opettajayhdistyksestä, Viron valtakunnallisesta nuorisojärjestöstä, Viron sivistysliitosta ja Viron kotitalouden edistämisen keskusseurasta. Toimikunnan kokoonpanosta muodostettiin lisäksi käytännöntöiden järjestämiseksi ja toiminnan tehostamiseksi pie-

²⁷⁶ Fraenkel & Manvell 2012, 158; Kirk 2007, 47–48.

²⁷⁷ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega rahvatantsude ja -kunsti elustamise asjus.30.4.1936–17.11.1937; ERA.1093.1.396. Asutuste ja organisatsioonide avaldused kultuuripäevade, näituste jt kultuuriliste ürituste korraldamiseks toetuse saamise kohta. 05.04.1937–08.01.1939; ERA.1093.1.246 Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidutuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.15 Riikliku Propaganda Talituse tegevuse aruanne, 1937–1938; Valitsusasutuste tegevus 1936/37, 1937.

nempi toimikunta²⁷⁸. Kansanpukuhankkeen johtajaksi valittiin, pääministerin esityksestä, Rudolf Paris propagandayksiköstä. Loppuvuodesta 1938 Paris halusi jakaa edelleen komitean työtehtäviä. Kansanpukujen valmistamisen ohjaamiseen ja käyttämiseen sekä kampanjan käytännöntoteutukseen liittyvät tehtävät pysyivät kansanpukukomitealla. Komitean johto siirtyi samalla Parisilta kotitalouskamarin johtajalle eli Linda Eenpalulle. Propagandayksikkö vastasi jatkossa kampanjan yleisestä propagandatyöstä ja Viron kansanmuseo neuvontatyöstä, joka koski alkuperäisten kansanpukujen malleja ja materiaaleja.²⁷⁹

Kansanpukukomitean siirtoa propagandayksikön alaisuudesta kotitalouskamarin alaisuuteen ei sitäkään juuri perusteltu. Kampanjatoimijat pysyivät tässäkin tapauksessa suunnilleen samoina ja aluksi toimikuntaa myös johti propagandayksikön Paris. Syytkin siirtoon olivat mahdollisesti osin samoja. Mielenkiintoista on se, että pääministeri siirsi komitean vaimonsa johtamalle laitokselle ja pian Linda Eenpalusta tuli myös komitean johtaja. Taustalla saattoi vaikuttaa se, että mahdollisesti Linda Eenpalu halusi kampanjan tehokkaammin vaikutuspiiriinsä. Siirto oli toki myös loogisesti perusteltavissa, sillä propagandayksikkö oli ylityöllistetty ja kampanja liittyi monin tavoin suoraan kotitalouskamarin toimialoihin ja siihen erityisesti henkilösitein liittyneillä naisjärjestöillä oli merkittävä asema kampanjan toteuttamisessa. Lisäksi kansanpukujen autenttisuusmääritelmiin, sopiviin alkuperäisiin malleihin ja materiaaleihin liittynyt neuvontatyö oli kansanmuseon vastuulla ja nyt avuntarvitsijat ohjattiin suoraan sinne, kun aiemmin suurin osa kysymyksistä oli esitetty komitealle. Toisaalta monet samat henkilöt olivat käsittelemässä kysymyksiä ja suunnittelemassa toimintaa niin komiteassa kuin niissä yksiköissä, joille työ jaettiin.

Kansantaiteen elvyttämiskampanja ja erityisesti sen kansallispukuihin ja muihin perinteisiin käsitöihin liittynyt osuus kosketti lähinnä naisia. Kampanjaa johtavissa toimikunnissa oli siksi normaalia enemmän naisjäseniä. Kansallispukujen valmistaminen oli pitkälti naisten harteilla. Propagandayksikkö auttoi naisjärjestöjä esimerkiksi kansallispukujen ompelukurssien järjestämisessä ja tuki myös rahallisesti työtä edistäneitä yhdistyksiä ja laitoksia. Yksi tuetuista yhdistyksistä oli Tallinnan kaupungin naisammattikoulusta valmistuneiden yhdistys. Sen työpajassa keskityttiin kansallispukujen valmistamiseen ja toimitettiin esimerkiksi laulukuorojen ja naisseurojen neuvonantajana kansallispukujen käyttöön ja valmistamiseen liittyneissä kysymyksissä.²⁸⁰

Kansallispukuja käyttivät sekä miehet että naiset, mutta erityisesti naisten pukujen käyttämistä propagoitiin laajasti. Ne olivat miesten pukuja näyttävämpiä ja sopivat hyvin myös muihin kansallisiin kampanjoihin, esimerkiksi

²⁷⁸ Tähän pienempään toimikuntaan kuuluivat edustajat propagandayksiköstä, opetusministeriöstä, kotitalouskamarista, Viron maatalousnaisten keskusseurasta, Viron Naisliitosta, Ammattikoulujen opettajayhdistyksestä ja Viron kotitalouden edistämisen keskusseurasta

²⁷⁹ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

²⁸⁰ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; Värv 1998, 390–394.

kotienkaunistus- ja syntyvyyden nostattamiskampanjoihin. Kansallispuvut viestittivät kansallisesta yhtenäisyydestä ja yhteydestä entisajan virolaisiin. Naiseutta virolaisessa taiteessa tutkineen Katrin Kivimaan mukaan erityisesti virolaiset naiset haluttiin kuvata talonpoikaisnaisina kansallispuvuissaan myös vastareaktionä yhteiskunnan modernisoitumiselle. Kansallispuvuilla erityisesti naiset liitettiin vanhaan puhtaaseen talonpoikaiseen kansaan ja perinteisiin koti- ja äitiysarvoihin.²⁸¹

Kansantanssi- ja -kansanrunoushankkeessa järjestöistä merkittävin rooli oli Viron valtakunnallisella nuorisojärjestöllä. Vuoden 1936 lopusta alkaen järjestössä toimi voimistelun ja kansantanssin keskustoimikunta, joka organisoï hankkeen toteuttamista. Kansantanssihanke oli tässä vaiheessa asetettu opetusministeriön alaiseksi ja rahoitus järjestölle tuli sen kautta. Ennen keskustoimikunnan perustamista hanketta oli johtanut järjestön keskushallitus. Käytännössä toiminta jatkui pitkälti entiseen tapaan ja samojen henkilöiden johdolla kuin ennen voimistelun ja kansantanssin keskustoimikunnan perustamista. Laajemman hankkeen johdon siirtyminen propagandayksiköltä opetusministeriölle ei myöskään suuresti vaikuttanut itse hankkeen sisältöön.²⁸²

Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön lisäksi myös monet muut järjestöt olivat kampanjassa tärkeässä asemassa omiin erityisaloihinsa liittyen. Eri järjestöjen edustajia istui kampanjatoimikunnissa ja ne olivat osallisina kampanjoien toteuttamisessa ja johdossa. Useissa järjestöissä toiminta ei jäänyt siihen, vaan ne olivat aktiivisesti mukana myös monenlaisessa propagandatyössä kampanjoien tavoitteiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi Viron naisliitto, Viron maatalousnaisten keskusjärjestö ja Viron naissuojeluskunta järjestivät paljon kansanpuvun valmistamiskursseja, luentoja ja kansallisia tapahtumia, joissa monin tavoin propagoitiin kansanpukujen käyttöä ja esitettiin kansantansseja.²⁸³ Viron kotiteollisuuden edistämisen keskusseura (Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseits) oli innokkaasti mukana erityisesti kansanpukukampanjan toteuttamisessa ja propagoimisessa. Se esimerkiksi käsitteli monin tavoin virolaisia kansanpukuja *Kodutööstus*-aikakauskirjassaan, jonka painamiseen se myös sai tukea propagandayksiköltä. Järjestö sai valtiolta tukea lisäksi esimerkiksi Viron kulttuurirahaston kautta. Sen julkaisuissa valtion johdon edustajat, kuten opetusministeri ja pääministeri, kiittelivät Kotiteollisuuden edistämisen keskusseuraa sen tekemästä työstä kansantaitteiden elvyttämiseksi ja kehittämiseksi. Viron laulajien liitto oli aktiivinen kansanlauluihin ja -musiikkiin liittyvässä propagandatyössä ja Viron voimistelijoien liitto taas monin tavoin kansantanssien elvyttämisessä.²⁸⁴

²⁸¹ Kivimaa 2009, 49–56.

²⁸² ERA.847.1.80. ÜENÜ. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesktoimkonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

²⁸³ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935; Samarütel 1938, 30–32, 46–47.

²⁸⁴ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939; ERA.1093.1.396. Asutuste ja organisatsioonide avaldused kultuuripäeva-

Seurat ja valtiolliset toimijat toimivat aidosti yhteistyössä kampanjassa. Seurat haluttiin valtion taholta sitoa tiukasti kampanjoiden toteutukseen, joskin johto ja toimijoiden ohjaus oli valtiollisilla toimijoilla. Toisaalta näiden järjestöjen aktiivijäseninä oli paljon valtiollisia toimijoita eli toisinaan erilaisten kampanjakomiteoiden toimikunnatkin saattoivat olla vain näennäisesti kansalaisyhteiskuntaa edustavia. Esimerkiksi Linda Eenpalu oli Viron maatalousnaisten keskusjärjestön johtohahmoja ja toimi muissakin naisjärjestöissä samalla kun oli valtion kotitalouskamarin johdossa. Toisaalta kampanjoiden lähitavoitteet olivat yleensä niihin osallistuneilla järjestöillä ja valtiollisilla toimijoilla pitkälti samoja. Valtiolla oli lisäksi taustalla laajempia historiapolitiittisia motiiveja, mutta niihin pyrittiin nimenomaan kaikille yhteisten tavoitteiden kautta. Kampanjoihin osallistuvat kansallismieliset järjestöt myös jakoivat Pätsin virolaiskansallisen ideologian.

Liitteenä (Liite 3) olevassa kuviossa pyrin selventämään vanhan kansantaiteen elvyttämisestä vastanneita toimijoita ja niiden sijoittumista kampanjaan. Osallistujina ja toimijoina oli siis monia kansalaisjärjestöjä, kuten Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö, Viron laulajien liitto ja monia naisjärjestöjä (kuviossa vaaleanpunaisissa laatikoissa). Näitä yhdisti se, että ne kaikki olivat omien pääkiinnostuksen kohteiden ohella kansallismielisiä ja suurimmassa osassa niistä oltiin oltu kampanjan aihepiirien toteuttajia jo ennen Pätsin aikakautta. Keskeisinä toimijoina olivat myös aihepiireihin liittyneet museot ja neuvostot (vaaleanharmaalla pohjalla). Toiminnasta tehtiin valtiollisesti merkittävää ja poliittisesti tavoitteellista osana Pätsin valtiota (valtiolliset toimijat olen erottanut kuvioon mustalle pohjalle). Toimijoiden lisäksi olen koonnut kuvioon vanhan kansantaiteen elvyttämishankkeeseen sisältyneet pienemmät kampanjat ja hankkeet (kuviossa siniset ja vaaleansiniset) ja kampanjaa käytännössä toteuttaneet valtiollisten ja kansalaisyhteiskunnallisten toimijoiden muodostamat erilaiset toimikunnat (vaaleankeltaisella pohjalla).

4.3 Toteutus ja propaganda

Käsittelen seuraavaksi kansantaidekampanjan toteuttamista käytännössä ja kampanjan edistämiseksi tehtyä propagandaa. Propagoinnilla tässä yhteydessä tarkoitan ennen muuta tiedon välittämistä ja asian tunnetuksi tekemiseksi. Propagointi oli tarkoituksellista, mutta siitä puuttui myöhempi negatiivinen merkitys. Käyttämässäni aineistossa kyllä ilmenee niitä piirteitä, kuten vääristelyä ja ihmisten manipulointia, joiden kautta termille on syntynyt

---

de, näituste jt kultuuriliste ürituste korraldamiseks toetuse saamise kohta, 05.04.1937–08.01.1939; ERA.1108.6.320. Kirjavahetus Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi, Eesti Naisliidu ja isikutega lühiajaliste kursuste korraldamise ja toetuste asjus, 28.09.1932–07.05.1940; Kodutööstus 21.12.1939, 105–106. Kodutööstuse arendamine noorte kasvatamise tegurina. Haridusminister prof. P. Kogerma; Kodutööstus 29.2.1940, 1. Kultuuriteenimisel, Peaminister prof. Jüri Uluots.

negatiivinen kaiku. 1930-luvulla propaganda-termiä käytettiin yleisesti melko neutraalisti tiedottamisen tai markkinoinnin merkityksessä, tosin sisältäen jonkin tarkoituksen ja tavoitteen mihin pyrittiin. Propagandayksikön oli tarkoitus edistää valtion tärkeäksi katsomia päämääriä ja näistä monenlaisista tehdyistä toimista, esimerkiksi kansantaidekampanjan edistämiseksi, käytettiin yleisesti termiä propagointi.

4.3.1 Virolaisjohtajat ja historiapolitiikka kansantaidekampanjoissa

Pätsin Virossa vallankäyttäjät sovelsivat historiaa omiin tarkoituksiinsa ja päämääriinsä sopivaksi. Luonnollisesti historian muuntelulla ja käytöllä oli rajansa, jotta se säilyi uskottavana. Virolaisjohtajien puheissa räikeitä ylilyöntejä ja todellista valehtelua ei yleisesti ilmene, mutta esimerkiksi historiaa muokattiin sopivammaksi ja tapahtumia tai niiden merkitystä liioiteltiin tai vähäteltiin. Koska virolaisjohtajat pyrkivät yhtenäistämään virolaisia ja kohottamaan virolaisten kansallistunnetta, historiapolitiikalla oli oltava jonkinlainen todellisuuspohja. Sen oli säilyttävä uskottavana, jotta sillä kyettäisiin vaikuttamaan virolaisiin. Historian hyväksikäyttö ei tarkoita ainoastaan historian muuntelua. Esimerkiksi virolaisten kansalliseen historiatietoisuuteen pyrittiin vaikuttamaan muistuttamalla kansaa tietyistä tapahtumista ja asioista. Tietyt asiat ja tapahtumat historiasta vastaavasti unohdettiin. Unohtamista saatettiin myös edesauttaa muokkaamalla tapahtuma sopivammaksi tai keskittymällä tapahtuman niihin puoliin, jotka sopivat paremmin siihen historiokuvaan, jonka johtajat halusivat virolaisille välittää.²⁸⁵

Kansantaidekampanjoiden propagoinnissa virolaisjohtajat valtionpäämies Konstantin Päts, armeijan ylipäällikkö Johan Laidoner sekä erityisesti sisä- ja pääministeri Kaarel Eenpalu keskittyivät ennen muuta muistuttamaan virolaisen kansan historian ulottumisesta vuosisatojen taakse, jota todisti heidän mukaansa virolainen vanha kansanperinne. Maakunnalliset eroavaisuudet jätettiin enimmäkseen huomioimatta, mutta niistäkin löydettiin yhtenäistävämpi näkökulma, kun todettiin, että Viron alueen maakuntien kansanperinteessä oli enemmän samaa kuin eroavaisuuksia. Täten eroista huolimatta kansanperinteestä voi päätellä kansan olleen ainakin 1800-luvulla, josta Pätsin ajan vanha kansantaide ”löydettiin”, tiiviissä yhteydessä toisiinsa maakuntarajojen ylitse. Virolaisjohtajat tulkitsivat kansanperinteen tosin paljon 1800-lukua vanhemmaksi. Kampanjoin elvytettävä ”aito” kansantaide oli kuitenkin peräisin kansallisen heräämisen aikakaudelta 1800-luvulta.²⁸⁶

²⁸⁵ Leukumaa 2010, 4.

²⁸⁶ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935; Virolaisjohtajien puheissa esimerkiksi: VM 25.3.1935, 5. Kultuurtegelastel oli sõna; UE 8.2.1938, 5. Sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu!; UE 25.6.1938, 3. 11. Üldlaulupeo pidulik avang. ”laulupeod on meid üheks rahwaks kokku sulatanud.” 70. 000 inimest elas kaasa esimee laulu-suurpäeva. – Kilduaval-duste-tormi ja lilli heliloojaile ja üldjuhtidele. Rahvahulkade austusavaldused Vabariigi Presidendile K. Pätsile. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne.

Virolaisjohtajien puheissa esimerkiksi virolaisten piirteitä, joita ei haluttu muisteltavan jätettiin yksinkertaisesti huomioimatta. Historiapolitiikallaan he pyrkivät vaikuttamaan kansan historiakäsityksiin ja niistä johdettuihin kansallisiin identiteetteihin ennen kaikkea tiettyjen asioiden korostamisella ja toisten unohtamisella. Tapahtumia, asioita tai esimerkiksi kansan erilaisia ominaisuuksia lisäksi korostettiin, vähäteltiin tai muokattiin siten, että ne saatiin sopimaan siihen historiakuvaan, jonka virolaisjohtajat halusivat virolaisille välittää.²⁸⁷

Virolaisjohtajat tukivat kansantaiteiden elvytyskampanjaa säätämällä sitä edesauttavia asetuksia, osallistumalla erilaisiin kansantaidetta esittäviin tapahtumiin sekä käsittelemällä kampanjan tavoitteita puheissaan. Aloite laajan ja keskitetyn kansantaidekampanjan toteuttamiseksi oli tullut Viron valtakunnalliselta nuorisjärjestöltä, mutta erityisesti Eenpalu oli ohjaamassa kampanjan toteuttamista propagandayksikön kautta. Virolaisjohtajien lukuisat puheet kampanjoiden tärkeydestä kertovat siitä, että he näkivät niillä olevan kansallista merkitystä. Lisäksi kampanjan tavoitteita propagoivat muut Pätsin hallinnon ministerit ja virkamiehet, joilla oli jokin yhteys kampanjaan.²⁸⁸

Virolaisjohtajien kansantaiteiden elvyttämiskampanjan historiapolitiikassa painottuivat historiapolitiikan eksistentiaaliset ulottuvuudet, joiden kautta pyrittiin yleisesti vahvistamaan virolaisten kansallista identiteettiä. Lisäksi puheissa olivat vahvasti läsnä moraaliset ja ideologiset näkökulmat, sillä menneisyydestä haettiin oikeutusta ja perusteluja tehdyille yhteiskunnallisille ja poliittisille ratkaisuille sekä vahvistusta valitulle kansallismieliselle ideologialle. Historiapolitiikalla pyrittiin siis luomaan tilanne, joka vahvistaisi Viron itsenäisyyttä ja oikeuttaisi ne toimet, jotka oli tehty.

Virolaisjohtajat korostivat puheissaan yleisesti virolaisten pitkää historiaa ja kansan olemassaoloa jo muinaisina aikoina. Perinteiset kansantaiteet olivat yksi todiste tästä ja siten virolaisjohtajien puheissa kansantaiteista puhuttiin niin tässä merkityksessä kuin propagoitiin niiden elvyttämistä. Kansantaiteiden elvyttäminen oli heidän mukaansa merkittävää, jotta ihmiset mieltäisivät itsensä pitkäikäisen kansan osana. Tarkoitus oli esimerkiksi vanhoja perinteisiä käsitöitä tekemällä ja suosimalla luoda side aiempiin sukupolviin ja tuntee elävän kansanperinteen jatkavan kansan historiaa ja luovan kansalle siten myös tulevaisuutta. Vahva kansallinen identiteetti muodostuisi osaltaan myös kansantaiteiden kautta jatkumona menneisyydestä nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Menneisyydestä etsityn harmonia ja yhtenäisyyden avulla virolaisjohtajat halusivat myös ylittää riitaisena pitämänsä 1920-luvun, jota käytettiin myös Pätsin valtaan nousun ja autoritaarisen hallintotavan perusteluna.²⁸⁹

Kansantaidekampanjoiden kautta pyrittiin nostamaan esille sellaisia ominaisuuksia ja vanhoja arvoja, jotka nähtiin virolaisille ja virolaisuuteen kuuluviina. Esimerkiksi monet talonpoikaisuuteen liitettävät arvot ja ominaisuudet, kuten ahkeruus, sitkeys, yritteliäisyys, rehellisyys, aitous, yhteisöllisyys ja yhteis-

²⁸⁷ Leukumaa 2010, 4.

²⁸⁸ Leukumaa 2010, 122–127; Leukumaa 2012, 24, 33–37.

²⁸⁹ Leukumaa 2010, 122–127; Leukumaa 2012, 24, 33–37.

työ sekä korkeatasoisen kulttuurin arvostus näkyivät virolaisjohtajien mukaan vanhassa kansantaiteessa ja toistuivat kansantaidenkampanjaan liittyneissä puheissa. Usein puheissa korostettiin sitä, että virolaisilla oli aina ollut halu kehittää itseään ja kansaansa sekä pyrkiä eteenpäin. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että virolaisäidit olivat ankeissakin olosuhteissa nähneet tärkeäksi lastensa lukemaan opettamisen. Tätä todisti väestön korkea lukutaitoisuus jo vuosisatoja sitten. Pätsin aikakauden virolaisten toivottiin ottavan mallia esivanhemmiltaan ja arvostavan talonpoikaista kulttuuria, jota ei nähty alempiarvoisena eurooppalaisiin kaupunkikulttuureihin ja niiden ilmenemismuotoihin verrattuna. Näillä puheilla pyrittiin tavallaan myös suojelemaan ja poistamaan virolaiseksi mielletystä kansankulttuurista muualta tulleita ja tulevia vaikutteita. Omaleimainen ja vanha kansankulttuuri nähtiin takeena ja oikeutuksena kansalliselle olemassaololle ja siksi sitä tuli myös suojella ja edistää.²⁹⁰

Toisaalta virolaisille luonteenomaisiksi ajateltuja kielteisiä ominaisuuksia nostettiin tarvittaessa esille, erityisesti kun haluttiin puhua asioista, joita haluttiin korjata. Niiden nähtiin usein juontuvan lähimenneisyydestä. Esimerkiksi yhteistyökyvyttömyys oli seurausta yksilökeskeisyydestä, joka oli korostunut muiden vallan alaisuudessa, eikä 1920-luvun ääriparlamentaarinen aikakausi ollut onnistunut sitä ainakaan kitkemään. Vanhoista kansanperinteistä haluttiin löytää lääkkeeksi nykyisiin ongelmiin sellaista yhteistyökykyä, joka oli ollut välillä kadoksissa. Kansan aiempi toiminta nähtiin yhteisöllisempänä. Tämä oli arvo, joka haluttiin nostaa hallitsevampaan asemaan.²⁹¹

Eenpalu korosti esimerkiksi puheessaan helmikuussa 1935 sitä, että virolaisten runsas kansanperinne oli todiste siitä, että kansalla oli menneisyydessä jaettuja päämääriä, korkea kulttuurinen taso ja keskinäinen yhtenäisyys. Nämä myös erottivat sen selkeästi hallitsevasta luokasta. Viron ulkopuolella oli jatkuvasti toisteltu ajatusta virolaisen kansan nuoruudesta myös kulttuurisesti. Tämä

²⁹⁰ Esimerkiksi Kaja 25.2.1935, 5. Riigiwanem kõneles rahwale raadio kaudu. Terwitas kodanikke wabariigi aastapäewa puhul ja awas eesti raamatuaasta; UE 19.7.1937, 3. Demokraatia tähendab distipliini ja korraldatud wõimu. Koostöö vajadus keskwoimu ja omawalitsuste wahel. K. Eenpalu kõne Tartumaa vallavanematele; UE 20.12.1937, 3-5. Riigihoidja K. Pätsi kõneles koolijuhtidele; UE 13.4.1939, 4. "Vajame paremaid õpperaamatuid. Meie juhimõteteks on kõrge moraal, sügavale juurdunud töökultus ja rahva sigivus." Peaminister K. Eenpalu kõne ajaloo ja kodanikuteaduse õpetajate päeval; UE 31.1.1938, 3. "Kalevite geenius kaitseb edasi." Õpetatud Eesti Seltsi 100 a. juubeli pidustused kujunesid väga mõjuvaks. - Seltsi kauaaegne põhjanev töö sai suure tunnustuse meie riigijuhtidelt, asutustelt ja seltskonnalt, samuti ka välismaade teadusasutuste rohkearvulisilt esindajailt. Ülemjuhataja kindral J. Laidoner Riigihoidja ja Vabariigi esindajana juubelist osa võtmas.

²⁹¹ Esimerkiksi UE 11.10.1938, 5. Eestis peab olema juhitav demokraatia. Riigikeha tuleb ehitada samadel põhimõtetel, mis rahvakeha juures õiged. Isik on loodud ja kutsutud selleks, et ta oma tegevusega teeniks oma rahvast. Meie riigivalitsemise edasine käik ja lähemaid ülesandeid. Peaminister K. Eenpalu programmiline kõne Isamaaliidu keskkomitees; UE 13.2.1939, 3. Riigi sisemisest tugevusest sõltub rahva tugevus. Iga töö on austamisväärne. - Perekond on meie rahva ja riigi alussambaid. Peaminister K. Eenpalu ja Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots Tartu rahvuspäeval; UE 17.6.1939, 3. Eesti Mängus täies hoos. Kogu pealinn spordi suurpidustustest haaratud. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõneles mängude avatalitusel. Teie aitate süvendada ühistunnet. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.

ajatus oli hyväksytty myös Virossa. Eenpalun mukaan kansantaide ja -perinteet kuitenkin todistivat, että virolaisten kulttuurinen taso oli ollut korkealla jo kauan sitten ja perustana sille, että virolaiset kykenivät saavuttamaan itsenäisyyden. Hän totesi kansakunnan perustuvan aina vahvalle tunteelle kansan muinaisuudesta ja se oli vaatimuksena myös kansakunnan säilymiselle. Kansan vahva yhteishenki ja -voima olivat myös tärkeämpiä kuin kansalaisten henkilökohtaiset tavoitteet. Ihmiset toimivat yleensä itsensä parhaaksi, mikä oli välttämätöntäkin, mutta ihmisten tulisi toimia myös oman kansansa hyväksi. Puheissa oli siis usein esillä autoritaarisiin hallintoihin yleisesti kuulunut solidaarisuuden korostus, yhteisön asettaminen yksilön edelle²⁹². Eenpalun mukaan kansan historiasta, perinteistä ja yhdessä tekemisestä löytyivät ne asiat joihin tulisi palata tai jotka pitäisi huomioida. Yhteishenkeä voitiin vahvistaa vanhojen perinteiden ja kansantaiteen esiin nostamisen kautta.²⁹³

”Yksikään kulttuurikansoista ei ole antanut maailmalle sellaista runsasta kansanperinnettä kuin Viron kansa. Mitä se todistaa? Se todistaa, että kansa tiedosti koko ajan päämääränsä (kansallisen itsenäisyyden), jota ilmaistiin myös niissä runsaissa viisuissa ja lauluissa, jotka koottuina kirjaksi ovat antaneet meidän kansallemme kuuluisuuden, jollaista ei monilla muilla kansoilla ole.”

”Meidän henkiset johtajamme, valtiolliset johtajamme ja valtionlaitokset yksinään eivät olisi vieneet valtiota tähän päämäärään, jos kansallamme ei olisi ollut sitä iäistä historiaa, niitä tuloksia, jotka kansa on luonut.”

”Kansamme täytyi olla korkean kulttuurin kansa, kun se suurta valtiota vastaan ja suurten valtioiden rinnalla kykeni astumaan oman itsenäisyytensä synnylle. Ulkopuolelta meille sanottiin, erityisesti vihollistemme ja vastustajiemme keskeltä, että me olemme ainoastaan talonpoikauskulttuurinen kansa, että me olemme ainoastaan yksinkertainen kansa. Huomioimme sen. Mutta kaikessa siinä huomioimme ylpeydellä, että korkeakulttuuri on ollut esivanhempiemme hengessä ja on sitä myös meidän hengessämme, jos vain tahdomme sen tuntea ja käsittää.”

”Kulttuuri ei ilmene ainoastaan ulkoisissa ilmauksissa, vaan sisäisessä voimassa ja kansan joukkohengessä ja joukkovoimassa. Se on kulttuuri! Sen takia, kun me opeamme omia lapsiamme, kun tarkastelemme oman kansamme ja kansakuntamme päämääriä, niin ensinnäkin meidän pitää lähteä siitä, että tällä maanpinnalla ja tässä asuinpaikassa on elänyt kulttuurikansa, joka ei paina päitänään, ei alistu niiden edessä, jotka luulevat... (raivoisat taputukset) olevansa tekemisissä kansan kanssa, jolla on nuori kulttuuri. Siksi voimme täydellä oikeudella kysyä itseltämme, millaisia muita päämääriä tulee meidän valtiomme uudelleensyntymisen päivinä kelpuuttaa kuin valtavia.”²⁹⁴

²⁹² Esimerkiksi Karjahärm 2001, 286–288.

²⁹³ VM 18.2.1935, 4–5. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; UE 11.10.1938, 5. Eestis peab olema juhitud demokraatia. Riigikeha tuleb ehitada samadel põhimõtetel, mis rahvakeha juures õiged. Isik on loodud ja kutsutud selleks, et ta oma tegevusega teeniks oma rahvast. Meie riigivaltimise edasine käik ja lähemaid ülesandeid. Peaminister K. Eenpalu programmiline kõne Isamaaliidu keskkomitees.

²⁹⁴ VM 18.2.1935, 4. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne

Nationalismitutkimuksessa yksi keskeinen kansallisvaltion oikeutuksen peruste on kansallisvaltion muodostavan kansan yhteinen historia ja perinteet. Esimerkiksi Stuart Hallin ja Anthony D. Smithin mukaan kansakuntaa rakennetaan tarinoilla kansakunnan alkuperästä, kokemuksista, julkisesta kulttuurista, jatkuvuudesta ja yhteisistä perinteistä. Norbert Eliasta mukaillen kansallista kulturia ja kansallista identiteettiä tuotetaan siirtämällä seuraavalle sukupolvelle kansankunnan historiaa ja perinteitä herättäen siten tietyn kokonaisuuden sisällä yhteenkuuluvuutta.²⁹⁵ Eenpalu nosti esille virolaisen kulttuurin ansiot ja pitkän iän nimenomaan oikeuttaakseen Viron itsenäisyyden ja kansakunnan olemassaolon historian kautta. Keskeistä on huomata, että virolaisten kansakuntatietoisuutta oli 1930-luvun johtajien mukaan edelleen heräteltävä, vaikka kansakuntaa oli Virossa rakennettu jo ensimmäisestä kansallisesta heräämisestä 1800-luvun puolivälistä alkaen.

Anssi Halmesvirta on teoksessaan *The British Conception of the Finnish 'Race', Nation and Culture, 1760–1918* osoittanut, että britit argumentoivat suomalaisten olevan kypsiä itsenäisyyteen, koska olivat esimerkiksi kenneet luomaan *Kalevalan*. Kansan oma tarina sankarillisesta menneisyydestään, myytti, oli suuressa roolissa rakentamassa kansakuntaa lähes jokaisen kansakunnan luomis- tai vahvistamisprosessissa.²⁹⁶ Halmesvirta on todennut *Kalevalan* toimineen innoituksena myös unkarilaisten kansanrunouden keräämisprojekteille, koska se osoitti, miten kansanrunous auttoi kohottamaan pieniä kansoja suuruuteen ja välttämään niiden joutumisen unohduksiin. Myös 1930-luvulla *Kalevalalle* annettiin suuri merkitys, sillä heimoaktiivien mukaan se todisti, ettei suomalainen kulttuuri ollut vain skandinaavista perua ja ruotsalaisten tuomaa, kuten jotkut väittivät.²⁹⁷

Vasta itsenäistyneessä Virossa haettiin hyväksyntää itsenäisyydelle niin Viron ulko- kuin sisäpuolelta. Menneisyyden kulttuuriteoilla oli merkitystä. Virossa Suomen *Kalevalaa* vastaava eepos *Kalevipoeg* toimi 1800-luvun loppupuolella ja myös itsenäisyyden ajalla kansakunnan rakentajana. Sen toteuttamiseen, kuten jo nimestä voi päätellä, *Kalevala* oli toiminut esikuvana. Sen avulla luotiin myyttiä jostain alkuperäisestä vanhasta virolaisesta kansasta. 1930-luvulla virolaisjohtajat viittasivat usein puheissaan eepokseen yhtenä todisteena kansan korkeasta kulttuurisesta tasosta, kuten Eenpalu edellä esitetyssä sitaattissa. Niin *Kalevipoeg*-teoksen kuin muiden kansantaideilmausten, kansantanssien, -musiikin ja monimutkaisten käsitöiden, nähtiin kertovan virolaisen olemassaolosta kansakuntana sekä kypsyydestä valtiolliseen itsenäisyyteen.²⁹⁸

Viro oli saavuttanut valtiollisen itsenäisyyden jo vuonna 1920, mutta edelleen 1930-luvulla virolaisjohtajien puheista voi päätellä Virossa uskotun mui-

²⁹⁵ Hall 1999, 293; Elias 1997, 131–132; Smith 1991, 14.

²⁹⁶ Halmesvirta 1990, 10, 120; Esimerkiksi Smith 1999, 57–58.

²⁹⁷ Halmesvirta 2010, 92.

²⁹⁸ Esimerkiksi VM 18.2.1935, 4–5. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; UE 28.4.1936, 5. Rahvakunst rahvale tagasi! Riigiwanem K. Päts kiitis heaks rahwakunsti trükiwäljannete kawa. 1937 aasta suweks ilmuwad suured teosed rahwarõiwa, rahwatantsu ja -saatemuusika kohta; Leukumaa 2010, 122–127.

den valtioiden epäilevän virolaisten kykyä säilyttää itsenäisyytensä. Puheet kertoivat jatkuvien kypsyystodistelujen myötä ennen muuta siitä epävarmuudesta, jota Virossa tunnettiin ja johon Päts lähimpiineen koetti vastata autoritaarisin keinoin. 1920-luvun ääriparlamentaariseen järjestelmään ja sen aikaisesta sisäpoliittisista levottomuuksista pyrittiin Pätsin aikakaudella eroon ”ohjatulla demokraatialla”. Kansankulttuurin elvyttämisenä oli myös tarkoitus vahvistaa valtiota. Virolaisten katseet haluttiin ohjata ennen muuta niihin kansantaiteen ilmauksiin, joiden voitiin kertoa todistavan virolaisen kansan muinaisesta olemassaolosta.

Opetus- ja sosiaaliministeri Nikolai Kann puhui kansantaiteen menneistä saavutuksista pohjana uudelle luovalle työlle. Menneisyyttä tuli katsoa, mutta siitä piti myös lähteä luomaan uutta. Virolaisten kansallista itsetietoisuutta ja yhteistunnetta oli kasvatettava ja kansankulttuurin edistämisenä sekä vanhan ja uuden yhdistämisenä edistettiin myös tätä päämäärää. Kansansivistyksellisten pyrkimysten tuli koskettaa koko kansaa ja esimerkiksi kansankulttuurin ja -sivistyksen neuvoston työn tuli pyrkiä tähän tavoitteeseen.²⁹⁹

”Meidän pitää pyrkiä siihen, että kansansivistykselliseen toimintaan olisi vedetty mukaan jokainen kansalainen. Sen tavoitteena on vahvistaa kansan yhtenäisyyden tunteita ja yhteistyötä, joka on tarpeen meidän kansan tulevaisuuden vuoksi. Kansan työkyky ilmenee kaikkein parhaiten kansankulttuurisessa työssä. Kansankulttuurin ja -sivistyksen neuvosto on kutsuttu koolle kehittämään sitä työtä ja löytämään uusia välineitä tavoitteiden täyttämiseksi.”³⁰⁰

Kansankulttuurin ja -sivistyksen neuvosto toimi opetusministeriön alaisuudessa ja sille kuuluivat laajasti kansansivistyksellisten ja kansankulttuuriin liittyvien alojen kehittäminen ja ohjaaminen. Se toimi siis esimerkiksi kirjastojen, kansanopistojen ja monenlaisten kulttuurialojen parissa ja ennen muuta pyrki auttamaan eri laitoksia toimimaan yhdessä. Se myös ohjasi ja pyrki järjestämään yhteistyömahdollisuuksia opetusministeriön ja sen alaisuudessa toimivan Viron kulttuurirahaston rahoittamille hankkeille. Neuvosto ei ollut varsinaisesti kansantaiteiden elvyttämishankkeen johdossa, vaikka siihen toki kuului samoja henkilöitä kuin kansantaiteiden hankkeen komiteoiden johtoon kuten pääministeri, opetusministeri, propagandayksikön johtaja ja kotitalouskamarin johtaja. Neuvoston kokouksissa käsiteltiin joka tapauksessa kansantaidekampanjoiden sekä muiden kansallisten hankkeiden tavoitteita ja päämääriä. Kokouksissa keskusteltiin siitä, mihin suuntaan hankkeita tuli kehittää ja mihin kiinnittää lisää huomiota. Neuvoston kokouksista ja lausunnoista kerrottiin lehdissä melko yksityiskohtaisesti ja myös siten pyrittiin ohjaamaan ihmisiä toimimaan haluttuun suuntaan. Virolaisia kehoitettiin hankkimaan kansallislippu, kansanpuku ja virolainen nimi sekä esimerkiksi harrastamaan kansantansseja tai perinnekäsitätöitä. Neuvoston kautta pyrittiin siis ohjaamaan kansallisia hankkeita yhä enemmän

²⁹⁹ VM 25.3.1935, 5. Kultuurtegelastel oli sõna.

³⁰⁰ VM 25.3.1935, 5. Kultuurtegelastel oli sõna.

valtion haluamaan suuntaan. Neuvoston olemassaolo kaikkien muiden toimijoiden rinnalla kuvastaa sitä, kuinka monimutkainen, mutta samalla kokoonpanoiltaan varsin toistuva verkosto hankkeita oli ohjaamassa, kehittämässä ja toteuttamassa.³⁰¹

Kansantaidekampanjassa merkittävälle käytännötoimijoille, kuten kansatieteilijöille, kansantaiteella oli itseisarvo, mutta virolaisjohtajille kansantaiteiden arvo oli enemmänkin välineellinen. Kansan kansallistietoisuutta ja yhtenäisyyttä pyrittiin kasvattamaan huomioimalla menneitä saavutuksia ja liittymällä esimerkiksi kansanpukujen valmistamisen ja käyttämisen kautta historialliseen jatkumoon, luomalla side muinaiseen virolaiseen kansaan. Keskeistä oli myös se, että museot osasivat käyttää hyväksi valtion tavoitteita. Kansantaidekampanjan alaan kuuluviin keräyksiin ja materiaalien työstämiseen saatiin rahoitusta nimenomaan viittaamalla tulosten käytettävyyteen kansallisessa propagandassa. Samaa työtä oli museoissa ja eri järjestöissä tehty kuitenkin jo aiemmin, mutta 1930-luvulla rahoitusta ja näkyvyyttä oli saatavilla paljon aiempaa enemmän.

Virolaisjohtajilla oli julkaistuissa puheissaan autoritaarisen hallintotavan mukaisesti tapana ohjeistaa kulttuuritoimijoita heidän työssään ja asettaa heille tavoitteita, jotka olivat samansuuntaisia valtion kulttuuritavoitteiden kanssa. Valtio tuki kulttuuritoimijoita monin tavoin ja usein puheissa kerrottiin, että tuen säilyttämiseksi tai saamiseksi kansalliset tavoitteet oli huomioitava.³⁰²

Varasisäministeri ja propagandayksikön kulttuuriosaston johtaja Hugo Kukke käsitteli puheessaan maaliskuussa 1935 virolaista taidetta, joka oli hänen mukaansa itsenäisyyden aikana keskittynyt ainoastaan esteettisten tehtävien täyttämiseen. Kukke totesi, että "taiteiden kehittämistä pitäisi ohjata siihen suuntaan ja niihin tehtäviin, joilla on suurempi merkitys myös valtiollisesta, kansankulttuurisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta katsottuna". Taiteet olisi Kukken mukaan siis valjastettava myös julkisen elämän palvelukseen, valtiollisiin tehtäviin. Hän kertoi, että sitä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi keskittymällä monumentaalisiin taideteoksiin, joita voitaisiin nimittää virolaisiksi merkkiteoksiksi. 1930-luvulla valtio ja kaupungit tukivatkin esimerkiksi valtiollista itsenäisyyttä juhlistavien Viron vapaussodan muistomerkkien rakentamista.³⁰³

Pääministeri Eenpalu totesi puheessaan teatterilaisille valtakunnallisilla teatteripäivillä, että näytelmien tuli kasvattaa ja opettaa kansalaisia toimimaan oman isänmaan hyväksi ja esittää asioita, joista voitaisiin olla ylpeitä. Esitykset tuli tarkastaa siten, että niistä oli jätettävä pois se, mikä ei yhdistänyt tai kasvat-

³⁰¹ Kaja 25.3.1935, 4. Rahwakultuuri nõukogu oli koos; VM 25.3.1935, 5. Kultuurtegelastel oli sõna; Kaja 10.4.1935, 4. Rahvahariduse nõukogu koosolek laupäewal; Rahvakultuuri ja rahvahariduse nõukogu seadus. RT 1935, 12, 116.

³⁰² Esimerkiksi Kaja 8.3.1935, 5. Uus suund Eesti kunstile. Siseministri abi H. Kukke kõneles radios kunsti arendamiswõimalustest rahwuskultuurilisest lähtekohast.

³⁰³ Kaja 8.3.1935, 5. Uus suund Eesti kunstile. Siseministri abi H. Kukke kõneles radios kunsti arendamiswõimalustest rahwuskultuurilisest lähtekohast; ERA.1093.1.16 Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne, 1938-1939.

tanut virolaisia. Eenpalun ohella myös Päts puhui teatterista koko kansan kasvattajana. Sen tuli pyrkiä levittämään positiivista mielialaa ja uskoa siihen, että kansan tulevaisuus itsenäisessä Virossa oli valoisa. Samoilla teatteripäivillä Henrik Wisnapuu propagandayksiköstä totesi puheessaan, että virolaisten tärkein tehtävä oli itsenäisyyden riippumaton säilyttäminen ja kansallisen jälleenrakennustyön loppuun saattaminen. Tässä työssä myös teatterilla oli oma osansa täytettävänä. 1930-luvulla taide oli totalitaristisissa ja autoritaarisissa maissa valjastettu valtion käyttöön ja Virossakin tällaisia piirteitä oli havaittavissa, kuten seuraavasta Wisnapuun ohjeistuksesta teattereille voi havaita.³⁰⁴

”Myös teatteri on valjastettava luovaan kansalliseen propagandaan. Teatterin pitää kiskoa pois kansamme luonteeseen vaikeina aikoina sisäistetty ala-arvoisuuden tunne. Teatterin pitää pilkata huonoja ominaisuuksiamme ja nostaa esille, ja kannustaa sitä, mikä meissä on positiivista. Teatterin pitää välillä leikata terävällä kirurginveitsellä, mutta sen pitää tietää, mitä ja kuinka se leikkaa. Teatterin pitää kehittää kansan taidetajua. Siksi ei voida tukea niitä teattereja, jotka pyrkivät vain viihdyttämään, sillä meidän teatterimme pitää tietää, mikä on sen tehtävä, ja valjastaa kaikki voimansa sen tehtävän täyttämiseksi.”³⁰⁵

Viron valtion roolin kasvu kansanperinteen ja kansantaiteen elvyttämisessä nousi lehdissä esille erityisesti kesästä 1935 alkaen, jolloin myös taiteilija ja taidehistorioitsija Rudolf Paris valittiin propagandayksikön palvelukseen. Propagandayksikön neuvonantajana Parisin työnkuva oli määritelty siten, että hänen tuli edistää virolaisen taidekehityksen niitä osa-alueita, joilla oli suurin merkitys valtiollisista, kansankulttuurisista ja yhteisöllisistä näkökulmista. Heinäkuussa 1935 julkaistussa artikkelissa Paris korosti, että nykytaiteen vapautta ei ollut tarkoitus rajoittaa valtiollisella taidepolitiikalla, vaan edistää taiteilijoiden mahdollisuuksia ja taidetta sopusoinnussa valtion ja kansan taidevaatimusten kanssa. Käytännössä tämä tarkoitti taiteen ohjaamista valtion haluamaan suuntaan eli lähinnä vanhan kansantaiteen tuomista nykypäivään. Tämä ohjaus toteutettiin ennen muuta rahoituksen kautta, soveltaen vanhaa sanontaa: ”Kenen leipää syöt, sen lauluja laulat”.³⁰⁶

Taiteella oli Pätsin ajan Virossa valtiolle arvoa ennen muuta kansallisen identiteetin nostattajana. Kansalaisten viihdyttäminen tai vapaa-ajan täyttämisen ei ollut valtion tukemien taidemuotojen tai harrastustoimintojen pääasiallinen tavoite. Valtion tuilla taide- ja harrastusmuotoja pyrittiin ohjaamaan hallinnon ajamien tavoitteiden toteuttamiseen ja kansakunnan kehittämiseen oikeaksi katsottuun virolaiskansalliseen suuntaan. Virolaisjohtajien puheet viittaavat siihen, että autoritaarinen hallinto pyrki pitämään myös taide-elämän talutus-

³⁰⁴ Kaja 17.4.1935, 3. Algas üleriiklik teatripäew. 600 lawategelast üle maa Tallinnas koos. – Riigiwanem K. Päts terwitas teatrirahwast; Kaja 18.4.1935, 6. ”Tundke oma rahwa hinge!” Paeministri aset. K. Eenpalu kõne teatripäewal.

³⁰⁵ Kaja 17.4.1935, 3. Algas üleriiklik teatripäew. 600 lawategelast üle maa Tallinnas koos. – Riigiwanem K. Päts terwitas teatrirahwast.

³⁰⁶ Kaja 3.7.1935, 3. Walitsus pöörab tähelepanu kunstile. Kunstnikku R. Paris informatsiooni ja propaganda talituse teenistusse. Uusi algatusi kujutawate kunstide ja rakendus kunsti alalt; ERA.1093.1.3. Riikliku Propaganda Talituse seadus, määrused, käskkirjad ja korraldused, 10.9.1935–15.5.1940.

nuorassaan ja ohjaamaan sitä toteuttamaan valtion ajamia kansallispoliittisia tavoitteita.

Vuoden 1935 aikana virolaisjohtajat puhuivat yhä enemmän kansallisen kulttuurin edistämisestä Viron itsenäisyyden vahvistamisen merkittävänä osana. Laidoner puhui jopa sotilaallishenkisissä tapahtumissa kansallisen kulttuurin edistämisen tarpeesta. Hän esimerkiksi kehotti suojeluskuntalaisia työhön kansallisen kulttuurin hyväksi: ”Ei ainoastaan sotilaallisella alalla, vaan teidän pitää valjasta itsenne myös kulttuurityöhön, pitää levittää meidän kansallista kulttuuriamme ja itsenäisyyden aatetta kaikkiin kansankerroksiin.”³⁰⁷ Kansantaiteiden vahvistaminen asetettiin johtajien toimesta selkeästi yhdeksi välineeksi – tai Laidonerin sotaretoriikkaa hyödyntävässä puhetavassa aseeksi – taistelussa itsenäisyyden lujittamisen ja säilyttämisen puolesta.

Päts käsitteli usein puheissaan kansankulttuurin merkitystä valtiolle ja kansalle. Hän puhui esimerkiksi Viron kirjavuoden merkityksestä sekä vanhan kansantaiteen elvyttämisen tarpeesta kansankulttuurin vahvistamiseksi. Puheissa oli vuodesta toiseen esillä ajatus siitä, että virolaisten tulisi ymmärtää kuuluvansa vanhaan kulttuurikansaan, joka oli luonut jo vuosisatoja sitten korkeatasoista kansantaidetta, esimerkiksi runoutta, musiikkia, käsitöitä ja kirjallisuutta. Sekä Pätsin, Eenpalun että Laidonerin puheissa korostettiin myös kansankulttuuria ja kansantaidetta luoneiden ihmisten arvoa virolaisuuden kehittäjinä ja samalla kannustettiin ihmisiä jatkamaan perinteitä, jotka kytkeytyivät virolaiseen vanhaan käsityöhön tai esimerkiksi kansantansseihin.³⁰⁸

Pää- ja sisäministeri Eenpalu oli asettanut päätöksessään heinäkuussa 1935 kansantaidekampanjan suunnittelun propagandayksikölle. Kampanjan kunnolla käynnistyttyä alkuvuodesta 1936 lehdissä alkoi ilmestyä puheita, joissa käsiteltiin suoraan kansantaiteen elvyttämiskampanjan toteuttamista ja tavoitteita. Aiemmin puheet käsittelivät epämääräisemmin kansantaiteen ja -kulttuurin edistämistä. Huhtikuussa 1936 uutisoitiin Pätsin hyväksyneen ja tukevan kansantaiteen elvyttämisen suunnitelmaa ja sitä seuraavaa kansantaiteen elvyttämisen propagoimiskampanjaa. Artikkelissa kerrottiin suunnitelman pääkohdista, kuten kansanpukuja ja kansantansseja käsittelevien teosten laadintasuunnitelmista sekä kampanjan tavoitteista. Artikkelissa korostettiin, että kampanjalla oli vahva valtiollinen tuki, mutta aloitteen ja tarpeen tällaiselle kampanjalle tulleen kansalta ja järjestöiltä. Valtio, ennen muuta propagandayksikön kautta, alkoi toteuttaa kampanjaa yhteistyössä järjestöjen kanssa, koska tavoitteiden saavuttaminen ja kansalaisten innostus kansantaiteen ilmaisumuotoja kohtaan vaativat onnistuakseen valtion mukaan tuloa. Hajanainen kansantaiteen ja -

³⁰⁷ Kaja 24.6.1935, 3. 17 000 kodukaitsjat paraadil.

³⁰⁸ Esimerkiksi Kaja 17.4.1935, 3. Algas üleriiklik teatripäew. 600 lawategelast üle maa Tallinnas koos. – Riigiwanem K. Päts terwitas teatrirahwast; UE 5.9.1936, 3. Tartu näitus on suurejooneline. Väljapanekud on arwukamad ja väärtuslikumad kui kunaigi varem. Peaministr asetäitja K. Eenpalu avas näituse; Kaja 18.4.1935, 6. ”Tundke oma rahwa hinge!” Paeministri aset. K. Eenpalu kõne teatripäewal; UE 31.8.1936, 1. Suurejoonilised pidustused Albus. Kindral J. Laidoner avas A. H. Tammsaare monumendi.

perinteen harrastaminen haluttiin keskittää yhden vahvan johdon alle, joka huolehtisi myös kansantaidemuotojen pysymisestä mahdollisimman alkuperäisinä. Propagandayksikkö asettui käytännössä kampanjan johtoon, toteuttaen sen tiiviissä yhteistyössä museoiden ja kansantaiteen eri osa-alueita aiemminkin propagoineiden ja harrastaneiden järjestöjen kanssa.³⁰⁹

Virolaisjohtajat korostivat kansallisia kampanjoita käsittelevissä puheissaan jatkuvasti kansalaisyhteiskunnan roolia kampanjoiden aloitteentekijöinä ja myös toteuttajina. Tämä johtui siitä, että Pätsin autoritaarista hallintoa myös kritisoitiin. Koska mahdollisimman suuri osa kansasta haluttiin saada kampanjoiden toteuttamiseen mukaan, niin valtion roolin korostamisen sijaan oli järkevää painottaa kansalaisjärjestöjen roolia. Kansalaisjärjestöjen aktiivinen mukanaolo oli myös edellytys hankkeiden onnistumiselle, sillä ilman niiden verkostoja ja aiempaa toimintaa hankkeita ei olisi ollut mahdollista järjestää niin nopealla aikataululla ja siinä laajuudessa kuin ne toteutettiin.

Kansanperinteisiin ja -taiteisiin liittyvillä tapahtumilla ja kampanjoilla pyrittiin pitkälti virolaisten yhtenäisyyden lisäämiseen ja siksi oli luontevaa, että virolaisjohtajien puheet käsitelivät ennen muuta niitä asioita, jotka yhdistivät virolaisia. Virolaisia erottavat tekijät haluttiin sen sijaan unohtaa. Laulujuhlat esimerkiksi olivat merkittävin yhdistävistä tapahtumista. Laulujuhlat olivat erinomainen propagointipaikka sillä, niissä voitiin esimerkiksi Pätsin aikakauden virolaisjohtajien mukaan yhdistää monia kansantaiteen osa-alueita kaikkia koskettavalla tavalla ja ne nähtiin kaikille sopiviksi aiemmista puoluekannoista, asuinpaikasta tai asemasta riippumatta. Kansallisia laulujuhlia oli järjestetty 1860-luvulta alkaen joka viides vuosi ja niissä oli alusta asti käytetty kansanpuhujia esiintymisvaatteina sekä laulettu ja tanssittu vanhoja virolaisia sävelmiä. Suurin muutos Pätsin ajan laulujuhlissa oli niiden suureellisuus ja pyrkimys ottaa juhlien ohjelma, puheet ja pukeutuminen valtion kontrolliin.

Virolaisjohtajat jättivät kuitenkin mainitsematta, että laulujuhlien tausta oli saksalainen. Saksassa kansallisia sävyjä sisältäneitä kuorolaulun ympärille rakennettuja juhlia oli järjestetty 1800-luvun alusta alkaen.³¹⁰ Virolaisjohtajat puhuivat laulujuhlista ainoastaan vanhana virolaisena perinteenä, josta oli otettu mallia omien laulujuhlien järjestämiseen muualla, esimerkiksi Suomessa. Yleensäkin musiikki ja laulu nostettiin esille vanhana virolaisille ominaisena kansan piirteenä, joka näkyi kaikissa laulu- ja tanssiperinteissä sekä juuri laulujuhlissa. Saksalaisen esikuvan korostaminen olisi voinut pohjata ajatukselta virolaisten alkuperäiseksi ja omaperäiseksi esitellyltä vanhalta kansankulttuurilta. Virolaisissa kansanperinteissä oli luonnollisesti yleensäkin melko paljon saksalaisvaikutteita baltiansaksalaisten oltua vuosisatoja alueella hallitsevassa asemassa. Tämä oli kuitenkin niitä asioita, joista puheissa pääasiassa vaiettiin, kos-

³⁰⁹ UE 28.4.1936, 5. Rahvakunst rahvale tagasi! Riigiwanem K. Päts kiitis heaks rahvakunsti trükiwäljannete kawa. 1937 aasta suweks ilmuwad suured teosed rahwaröiwa, rahwatantsu ja -saatemuusika kohta.

³¹⁰ Applegate & Potter 2002, 17–19.

ka saksalaisperäinen kulttuuri haluttiin nähdä virolaisesta kansankulttuurista erillisenä ilmiönä.

Vuonna 1937 Eenpalu totesikin puheessaan Paiden laulujuhllilla, että laulujuhllille kokoonnuttiin yhteen varallisuuteen, koulutukseen, ammattiin tai muihin eroihin katsomatta. Laulujuhllat olivat myös olleet, ja olivat suurimpia tapahtumia, jotka yhdistivät koko kansaa.³¹¹ Koko kansalla Eenpalu, kuten yleensäkin johtajat, kansantaidekampanjaan liittyvissä puheissaan viittasi ennen muuta etnisesti virolaiseen osaan kansalaisia. Monissa kampanjoissa huomioitiin Viron kansalaisina jollain tapaa myös ei-etnisesti virolaiset vähemmistökansat, mutta kansantaidekampanjoissa keskityttiin pitkälti etnisesti virolaisten pitkän olemassaolon todistamiseen. Seppo Zetterbergin mukaan noin lähes yhdeksänkymmentä prosenttia kansalaisista oli tuolloin etnisesti virolaisia³¹², mutta loput reilut kymmenen prosenttia kokivat todennäköisesti erityisesti ”koko kansan” tapahtumat, niiden virolaiskansallismielisen ohjelman, puheet ja pukeutumisen hyvin vieraannuttavina. Toisaalta useissa virolaisjohtajien muissa puheissa korostettiin Viron vähemmistökansallisuuksien omia kulttuurisia oikeuksia ja kerrottiin, että niiden virolaistaminen ei ollut missään nimessä tarkoituksena. Ei mahdollisesti ollutkaan, mutta Pätsin kansallismielisessä valtiossa virolaisuuden korostus ja luominen samalla jättivät muita kansallisuuksia edustaneet ulkopuolelle, ulkopuolisiksi.

Helmikuussa 1938 Laidoner kertoi historian tärkeää merkitystä yleisesti käsitelleessä puheessaan vierailustaan Viron kansanmuseoon. Hän painotti viime vuosina tehtyä suurta työtä museokokoelmien järjestämisessä ja totesi virolaisten voivan olla ylpeitä museostaan. Kokoelmat olivat konkreettinen esimerkki siitä, että virolaisilla kansana oli pitkä ja kulttuuriselta tasoltaan korkea historia. Laidoner painotti myös sitä, että historiaa tuli arvostaa enemmän ja ammentaa rohkeutta toimiin nyt ja tulevaisuudessa. Tutkijoilla oli hänen mukaansa suuri työ edessä, jotta otettaisiin kunnolla omaksi se historia, joka oikeasti oli virolaisten. Esimerkkiä tuli ottaa Suomesta ja sen museoista, sillä vaikka myös Suomessa hallitseva luokka aiemmin puhui kansan kanssa toista kieltä, niin heidät nähtiin osana Suomen historiaa ja usein myös suomalaisina. Vieraat hallitsijat ja yhteiskunnassa nousemiseksi saksalaistuneet virolaiset olivat osa Viron historiaa. Tämän lisäksi Laidoner korosti ennen muuta sitä, että virolaiset yleisesti tuli nostaa esille aktiivisina toimijoina aikana, jolloin valta ei ollut vielä virolaisilla. Virolaisten tuli ottaa suomalaisista mallia ja alkaa hallita omaa historiaansa.³¹³

³¹¹ UE 12.7.1937, 3. Siseminister K. Eenpalu Paide laulupeol. Esines 700 lauljat 30 koorist. 3000 inimest jälgis ühiskoori ettekandeid.

³¹² Zetterberg 2007, 740.

³¹³ UE 8.2.1938, 5. Sõjavägede ülemjuhataja kindral J. Laidoneri suur poliitiline kõne Tartus. Eestlane, tunne oma ajalugu! – Kunagi pole eesti rahvas olnud kadunud. – Muistne Eesti vabadusvõitlus kestis aastakümneid, samal ajal, kui paljud teised rahvad heideti alla mõne kuu jooksul. – Juba kord varemalt enne Vabadussõda löid eestlased Orduriigi ajal tagasi suure Venemaa rünnaku Baltimaile. Tuleb teha kõik uue põhiseaduse üksmeelseks elluviimiseks.

Kansantaiteen elvyttämiskampanjan propagointi kiihtyi keväällä 1938 ke-sällä järjestettävien yleisten laulujuhlien vuoksi ja kampanjatoimijat propagoi-vat lehdissä kansanpukujen valmistamista ja käyttöä aiempaa aktiivisemmin. Kansatieteilijä Eerik Laid esimerkiksi puhui maaliskuussa Helmi Kurrikun kan-sanpukujulkaisua esittelevässä artikkelissa kansanpukujen käytön merkitykses-tä. Laid totesi, että kansanpukujen käytöllä esimerkiksi kunnioitettiin virolaisia esivanhempia, heidän luomaansa kansantaidetta ja ilmaista omaa kansalli-suutta. Laid osallistui artikkelissa autenttisuuskusteluun todeten, että kan-sanpukujen käytöllä pyrittiin vahvistamaan sidettä virolaisiin esivanhempiin ja se voitiin tehdä vain mahdollisimman alkuperäisten kaltaisten kansanpukujen kautta. Ainoastaan siten voitiin hänen mukaansa osoittaa tarvittavaa kunnioi-tusta esivanhempien luomistyötä kohtaan. Hän totesi myös, että kansanpuku-jen käyttämisen kautta ei ollut tarkoituksena palata menneisyyteen, joka hyvine ja huonoine aikoineen oli takana, vaan astua tulevaisuuteen menneisyyden rik-kauksilla rikastettuna.³¹⁴

Laulujuhliissa pitämässään puheessa Päts käsitteli muun muassa itsenäi-syyden ajan saavutuksia, kansan poliittista ja kulttuurista asemaa. Samalla hän muistutti kuitenkin, että kansaa ja valtiota oli edelleen kehitettävä ja työtä oli vielä tehtävä virolaisen yhteishengen luomiseksi.³¹⁵

”Viron kansa on poliittisesti ja kulttuurisesti elävä kansa kaikessa mielessä. Me saamme näistä yhteisistä kokoontumisista laulujuhliemme muodossa uutta voimaa ja rohkeutta kotiinpaluun jälkeen kehittää eteenpäin valtiotamme ja kansaamme, jär-jestäen elämäämme ja auttaen kansaamme parempaa tulevaisuutta kohti.”

”Olemme tehneet 20 vuoden aikana paljon työtä ja muistutan, arvoisa juhlaväki, mitä kaikkea me olemme järjestykseen saaneet, mutta suuria tehtäviä on vielä edessä: meidän pitää kehittää ja täydentää omaa kansaamme, että se voisi merkityksellisesti toimia toisten kansojen rinnalla. Tarvitsemme siihen paljon rohkeutta, voimaa ja sit-keyttä.”

”Tänään omien yhteisten laulujen ja musiikin vuoksi kokoontuessamme tänne laulu-juhlille, jonka olette järjestäneet niin suurenmoisesti, niin voimme todeta, että meidän maamme astelee kohti uutta onnea, että meidän maassamme herää uusi toiveikas elämä. Avaan tämän laulujuhlan toivoen, että kaikki, mitä te täällä teette, synnyttäisi yhteishenkeä ja että sijaa löytäisi ystävällinen yhteistyö ja ymmärrys, jonka seurauk-sena on ilo ja onni, joka on kaikkia muita paljon korkeampi, vahvempi ja suurem-pi.”³¹⁶

Virolaisjohtajat käsittelivät yleisesti kansantaidekampanjoihin liittyneissä historiapuheissaan ennen muuta kansantaiteen merkitystä todisteena virolaisen

³¹⁴ UE 23.3.1938, 6. Rahvarõivas ja selle ülesanne tänapäeval.

³¹⁵ UE 25.6.1938, 3-5. 11. Üldlaulupeo pidulik avang. ”laulupeod on meid üheks rahwaks kokku sulatanud.” 70. 000 inimest elas kaasa esimee laulu-suurpäeva. – Kil-duavalduste-tormi ja lilli heliloojaile ja üldjuhtidele. Rahvahulkade austusavaldused Vabariigi Presidendile K. Pätsile. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne.

³¹⁶ UE 25.6.1938, 3-5. 11. Üldlaulupeo pidulik avang. ”laulupeod on meid üheks rahwaks kokku sulatanud.” 70. 000 inimest elas kaasa esimee laulu-suurpäeva. – Kil-duavalduste-tormi ja lilli heliloojaile ja üldjuhtidele. Rahvahulkade austusavaldused Vabariigi Presidendile K. Pätsile. Vabariigi Presidendi K. Pätsi kõne.

kansan pitkästä historiasta ja korkeasta kulttuurisesta tasosta. Kansan pitkälle menneisyyteen ulottuva historia taas kertoi siitä, että virolaiset olivat olleet kansa jo kauan sitten ja siten muodostivat oman kansakuntansa, jolla oli oikeus omaan valtioon ja kyky toimia itsenäisenä valtiona muiden valtioiden rinnalla. Puheissa korostui toistuvasti ajatus siitä, että virolaisten tuli olla kulttuurisista saavutuksistaan ylpeitä, eikä potea yleistä kansallista alemmuudentunnetta. Virolaisjohtajien puheet olivat virolaisuutta ja kansan saavutuksia ylistäviä, mutta samalla kävi ilmi, että kansan uskottiin kuitenkin jatkuvasti tuntevan alemmuutta ainakin suhteessa suurempiin kulttuurikansoihin. Virolaisjohtajien ja muiden kampanjoissa toimineiden henkilöiden yksityiskohtaisemmat propagointipuheet kansantanssien harrastamiseen tai kansanpukujen käyttöön liittyen olivat tarkoitettuja ennen muuta kasvattamaan ja vahvistamaan virolaisten yhtenäisyyttä ja kansallismielisyyttä.

4.3.2 Kampanjoissa toimineiden laitosten ja järjestöjen toteuttama yleinen propaganda

Kansantaidekampanjoiden toteuttamisessa järjestöt ja laitokset toimivat yleensä siten, että jokin taho esitti suunnitelmansa propagandayksikölle, joka lähti tukemaan ja kehittämään suunnitelmaa tai hylkäsi sen. Propagandayksikössä tehtiin lisäksi monin tavoin työtä ja suunnitelmia kansantanssien ja -pukujen leviämisen ja käytön propagoinniseksi. Toimintatapana oli rahoittaa eri järjestöjen toimia kansantaiteen elvyttämiseksi, perustaa erilaisia toimikuntia toteuttamaan kansantaidepropagandaa sekä suunnitella ja osoittaa jonkin laitoksen tai järjestön toteutettavaksi erilaisia kansantaidejulkaisuja.³¹⁷

Marraskuussa 1935 propagandayksikön kulttuuriosasto laati laajan kansantaiteen elvyttämistä koskeneen raportin, jossa hahmoteltiin suunnitelma kansantaiteen propagoinniseksi ja kampanjan yleiseksi toteuttamiseksi lähivuosina. Raportti pohjautui osin Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön keskusjohdon propagandayksikölle lähettämään kirjeeseen, jota käsittelin jo aiemmin kampanjan aloittamiseen liittyen. Siinä pohdittiin kansantaiteen merkitystä virolaisuudelle ja ehdotettiin esimerkiksi yhden keskuksen perustamista johtamaan kansantaiteen elvyttämistyötä.³¹⁸

Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö oli keskittynyt erityisesti kansantansseihin ja niiden harrastamisen kasvattamiseen. Lähteideni kautta on mahdollista täsmällisesti osoittaa, kuinka suurelta osin järjestö oli valtion kontrollissa. Järjestö kuitenkin pyysi ja sai valtiolta rahoituksen toimintaansa kansantaiteiden elvyttämiskampanjaan liittyen ja toimi sen kansallispoliittisten tavoitteiden mukaisesti. Järjestön johdossa olevat henkilöt toimivat asiantuntijoina kansantansseja koskevassa kampanjapropagandassa ja vastasivat suurten kansallisten

³¹⁷ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

³¹⁸ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

tapahtumien kansantanssiohjelmasta. Pätsin hallinto korosti kansalaisyhteiskunnallisten järjestöjen roolia kansallisissa kampanjoissa ja järjestön kirjeeseen viittaaminen monissa yhteyksissä tuki tätä pyrkimystä. Se, kuka järjestön kirjeen takana todella oli, ei ole tiedossa, mutta sitä joka tapauksessa käytettiin tehokkaasti hyväksi kansantaidehankkeen propagoinnissa ja valtiollisen keskitämisen oikeuttamisessa.

Propagandayksikkö piti tärkeänä sitä, että museoissa ja arkistoissa sijaitsevat kansantaiteeseen liittyvät materiaalit saataisiin kaikkien saataville ja käyttöön. Sen raportissa korostettiin sitä, kuinka kansallistunne oli Virossa noussut ja etsi erilaisia ilmaisumuotoja, joita oli tarpeen tukea ja suunnata oikeille urille. Aiempia virheitä kerrottiin korjattavan esimerkiksi kampanjan keskusjohtoisuuden lisäämisen kautta. Kansantaideojen elvyttäminen ja propagointi oli aiemmin ollut nimenomaan eri järjestöjen toteuttamaa ja sitä oli siksi toteutettu paikallisesti, epäjohdonmukaisesti ja usein järjestöjen jäsenistöön rajoittuen. Kansantaideojen harrastaminen ja vanhojen perinteiden elvyttäminen oli tarkoitus saada koko kansan hankkeeksi. Aiemmassa toiminnassa taloudelliset seikat olivat myös rajoittaneet toimintaa ja aiheuttaneet toiminnassa vallinnutta epäjohdonmukaisuutta ja paikallisuutta. Lisäksi toiminnan keskittämällä propagandasta olisi mahdollista tehdä järjestelmällisempää ja tehokkaampaa sekä suunnata rahallista tukea niin valtion laitosten kuin eri järjestöjen kampanjakomiteoiden suunnittelemiin tarkoituksenmukaisiin propagointitapoihin.³¹⁹

Kansantaidekampanjan teemojen propagoimiseksi suunniteltiin myös kansanperinteisiin ja kansantaiteisiin liittyvien filmausten toteuttamista. Viron kansanmuseo ja Viron kansanrunousarkisto olivat luoneet jo joulukuussa 1935 suunnitelman mahdollisista filmattavista teemoista ja kokonaisuuksista, jonka kansanrunousarkiston johtaja Oskar Loorits lähetti propagandayksikölle. Suunnitelma oli vasta ensimmäinen luonnos ja käsitteli teemoja. Ilmeisesti oli tarkoitus, että propagandayksikkö huolehtisi varsinaisesta filmaamisesta ja siihen liittyvistä järjestelyistä kansanmuseon ja kansanrunousarkiston avustuksessa hankkeessa propagandayksikön haluamassa määrin. Laitokset ehdottivat kuvattaviksi esimerkiksi erilaisia virolaisia perinnemaisemia ja kansan vanhoja pyhiä paikkoja, kuten lähteitä, mäkiä ja kiviä. Loorits huomioi, että erityisesti paikat, joilla oli kytköksiä *Kalevipoeg*-eepokseen ja virolaisten käymiin sotiin, olisivat hyviä kuvauskohteita.³²⁰

Looritsin kirjeessä ehdotettiin kuvattavaksi myös perinteisiä virolaisia ajanviettotapoja ja toimintaa, kuten nuorten ja lasten leikkejä, merkkipäivien juhlistamista, yleisesti entisajan elämää sekä esimerkiksi kansanparantajan toimintaa. Lisäksi kuvauskohteiksi nostettiin kansanperinteen keräämistyö ja kansanlaulu- ja kansantanssiesitykset. Loorits ehdotti, että paikkoja ja teemoja esitettäisiin erilaisten kokonaisuuksien osana. Kuvattaisiin esimerkiksi perinteistä

³¹⁹ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

³²⁰ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

virolaista joulua, laskiaista ja juhannusta, jolloin teeman alle saataisiin sisällytetyä niin paikkojen kuin erilaisten käsitöiden, perinteiden, tapojen ja uskomusten kuvausta. Kuvaussuunnitelma oli vielä alkutekijöissään, mutta tavoitteena oli kampanjapropagandan pääroolissa olevien julkaisujen lisäksi tehdä kansanperinteisiin ja kansantaiteisiin liittyviä teemoja eri tavoin tunnetuksi ja saavuttaa erilaisten yleisöjen huomio.³²¹ Kaikki suunnitelmat eivät toteutuneet, mutta olennaista olivat niistä heijastuvat pyrkimykset ja tavoitteet.

Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö teki propagandayksikön tuella merkittävää työtä kansantaidekampanjoiden hyväksi. Sillä oli merkittävä rooli ennen muuta aloitteentekijänä monissa myöhemmin toteutetuissa keräyksissä ja julkaisuissa. Esimerkiksi alkusyksystä 1935 se toteutti propagandayksikön rahallisella tuella kansantanssien keräyksen, jolla pyrittiin täyttämään aiempien keräyksen jättämiä aukkoja. Huomionarvoista on se, että valtion mukaan tulon myötä toiminta jatkui hyvin samanlaisena kuin aiemminkin. Keräyksen toteuttivat Rudolf Põldmäe Viron kansanrunousarkistosta ja Ullo Toomi nuorisojärjestöstä. Kerääjät löysivät kiertämistään Harjun, Tartun, Võrun, Viljandin, Järvan, Pärnun, Saaren ja Läänien maakunnista yhteensä yhdeksän aiemmin tuntematonta kansantanssia, yli 30 uutta erilaista versiota aiemmin tunnetuista kansantansseista ja 64 tanssisävelmää. Näiden lisäksi saatiin kerättyä kansanleikkejä ja katkelmia.³²²

Kampanjapropagoinnin kannalta keskeistä oli se, että Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö halusi toteuttaa keräyksen ennen muuta kansantanssien tunnetuksi tekemiseksi laajoille joukoille ja saada tulokset koko kansan hyödyksi. Järjestön johto päätti käyttää keräystuloksia heti omassa toiminnassaan, jotta ne eivät jäisi vain arkistoihin tieteellisen tutkimuksen käyttöön. Se perusti tanssien opettelusta vastaavia tanssiryhmiä ja kansanmusiikkiorkestereita, joiden oli tarkoitus esitellä tanssit suurelle yleisölle. Käytännössä tämä toteutettiin siten, että propagandayksikkö, Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö, Viron voimistelijoiden liitto ja Viron kansanrunousarkisto järjestivät propagandayksikön rahoittaman kansantanssinäytöksen kutsuvieraille, joiden haluttiin edistävän tanssien leviämistä. Esitettävät tanssit valitsi nuorisojärjestön keskusjohto. Propagandayksikkö ei puuttunut esitettävien tanssien valintaan. Nuorisojärjestö tosin raportoi toiminnastaan hyvin tarkasti sille, myös esityksiksi työstämistään tansseista, ja pyysi siltä hyväksynnän. Raportit sisälsivät lähes aina tukipyynnön, joten hyväksyntä haettiin ennen muuta rahoituksen takaamiseksi. Laajaan kansantanssijulkaisuun valitut kansantanssit sen sijaan päätettiin propagandayksikön alaisessa kansantaiteiden elvyttämiskampanjan yleistoimikunnassa, joskin nuorisojärjestön tanssiryhmien ohjaaja ja julkaisun toteuttajat olivat päättävässä roolissa siinä, mitä tansseja toimikunnalle esitettiin.³²³

³²¹ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

³²² ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

³²³ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.12-9.10.1935.

Kaikki tämä tarkoitti samalla paikallisten perinteiden tuomista kontrollin alle ja kansallisen perinteen aktiivista luomista ja muokkaamista. 1930-luvulla ja aiemminkin kansanmuseon ja kansanrunousarkiston (sekä musiikkien kohdalla musiikkimuseon) työntekijät valikoivat ne tanssit, puvut, runot ja musiikit, joita alettiin soveltaa käyttöön. Tosin esimerkiksi kaikilla esikuviksi tarkoitetuilla kansanperinnejulkaisuilla oli takanaan isot toimituskunnat ja erilaiset tarkastuselimet, joissa käsiteltiin tarkkaan, mitä mihinkin julkaisuun lopulta laitettiin. Näissä valtion suorana edustajana oli aina vähintään yksi henkilö propagandayksiköstä.

Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön alaisuuteen perustetun voimistelun ja kansantanssin keskus toimikunnan kokouksissa suunniteltiin kansantanssikampanjan toteuttamista ja propagointia. Marraskuussa 1936 toimikunta käsittelee kansantanssin yleistä merkitystä ja tähän liittyen kansantanssiohjaajan palkkaamista. Kansantanssi nähtiin tärkeänä joukkourheiluna. Kansantanssien levittämisen perimmäisenä tavoitteena valtion näkökulmasta oli kansallisen ideologian syventäminen. Kansantanssikomitea halusi tehdä kansantansseista harrastuksen mahdollisimman monelle. Vaikka kansantanssista ei haluttu varsinaista kilpaurheilulajia, niin vuoden 1937 alussa keskus toimikunta halusi, että voimistelua ja kansantanssia koskevaan kouluhallitukselle esitettävään työsuunnitelmaan lisättäisiin kansantanssi- ja voimistelukilpailut samaan tapaan kuin muut kouluissa järjestettävät urheilukilpailut. Lisäksi haluttiin, että kouluissa järjestettäisiin erilaisia kansantanssipäiviä. Pyrkimyksenä oli lisätä nuorten kiinnostusta lajiin ja siten myös taustalla olevan kansallisen ideologian levittämiseen, mitä tuotiin esille esimerkiksi tapahtumien juhlapuheissa.³²⁴

Voimistelun ja kansantanssin keskus toimikunnan kokouksissa käsiteltiin vuonna 1937 paljon kansanpukujen kantamissääntöjen luomista. Aiempien vuosien ”epäaidoksi” laskettavien kansanpukujen valmistus ja käyttö oli komitean mukaan johtanut siihen, että oli tarpeen luoda säännöt ja levittää ne kansanpukujen käyttäjille. Kansanpukujen autenttisuuskysymys ja tarve pukujen käyttämissäännöille oli otettu esille jo kansantaiteen elvytyskampanjaa suunnittelevan propagandayksikön kulttuuriosaston raportissa. Kaikki kampanjassa toimineet tahot näkivät ”epäaidot”, kansan itsensä nykyaikana luomat kansanpukumuunnokset, ongelmana.³²⁵ Sen sijaan, että olisi esimerkiksi kannustettu kansaa luomaan omia variantteja puvuista, tehtiin säännöstö sille, mikä oli sallittua. Kansanpukujen käyttöön ja valmistukseen kannustettiin kampanjassa, mutta tämä tuli tehdä käyttämättä omaa luovuutta. Perinteiden tuominen nykyaikaan tapahtui siis valtion ohjaamien kampanjoiden säätelämällä tavalla, ei käyttäjälähtöisesti.

³²⁴ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesktöimkonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

³²⁵ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesktöimkonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940; ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

Kansanpukujen tuli perustua kansanmuseon keräämiin kokoelmiin, jotka olivat peräisin suurelta osin 1800-luvulta. Säännöillä pyrittiin siihen, että puvut olisivat alueellisesti samankaltaisia ja kertoisivat alueen yhtenäisyydestä. Niiden oli tarkoitus kertoa myös Viron maakunnallisesta historiasta. Lisäksi oli tärkeää niin yhtenäisyyden kuin yleisen järjestyksen kannalta, että pukuja ei olisi rakenneltu vapaasti. Käytösäännöillä pyrittiin lisäksi nostamaan kansanpuvut arvopaikalle. Tämä toteutettiin ennen muuta rajoittamalla sitä, missä niitä oli hyväksyttävää käyttää. Nuorisojärjestön kokouksessa päätettiin luoda säännöstö, kunhan olisi kuultu järjestön kansanpukuasiantuntijaa August Meikopia. Hän oli tutustunut suomalaisten ja ruotsalaisten kansantanssiyhdistysten kansanpukuja koskeviin sääntöihin ja lähettänyt yhdistyksen sääntöluonnoksen niiden tutustuttavaksi. Viron pohjoisissa naapurimaissa Ruotsissa ja erityisesti Suomessa kansantaiteiden harrastaminen oli ollut suosittua jo pidempään ja niiden kansantaiteeseen liittyneiden järjestöjen toimia seurattiin tarkasti. Kampanjan alkuvuosina propagandatyössä keskeistä oli aiempien virheiden korjaaminen ja kansantaiteen levittäminen mahdollisimman autenttisenä. Kansantaiteen autenttisuus oli määritelty propagandayksikön alaisessa kansantaiteen elvyttämisen toimikunnassa ja se perustui ennen muuta Viron kansanmuseon työntekijöiden määritelmiin.³²⁶ Olennaista ei autenttisuuden kannalta ollut nykyinen kansa ja sen luovuus, vaan yhtenäisyys, johon pyrittiin keskusjohtoisuudella.

Monenlaiset kansantansseja ja siihen liittyen kansanpukujen ja -musiikin propagointisuunnitelmat kävivät hyvin ilmi voimistelun ja kansantanssin keskus-toimikunnan elokuussa 1937 pidetyn kokouksen pöytäkirjasta, jossa esitettiin toimintasuunnitelma kansantanssien propagoimiseksi. Suunnitelman yleiseksi tavoitteeksi ilmaistiin: ”Tehdä tähänastista suurempaa propagandaa kansantanssista ja aitojen kansanpukujen valmistamiseksi”. Ensimmäinen kohta käsitteli julkaisutoimintaa, johon yleisesti palaan myöhemmin. Julkaisutoiminnan lisäksi komitea päätti selvittää olisiko mahdollista järjestää radioon kansantaidetta käsitteleviä luentoja ja esittää valtion yleisradiolle (Riigi Hääl) mahdollisia luennoitsijoita ja teemoja. Monet suunnitelman kohdat liittyivät johtavan kansantanssiohjaajan, joka oli vielä löytämättä etsintäyrityksistä huolimatta, tulevaan toimintaan. Ohjaajan suunniteltiin järjestävän ja ohjaavan kansantanssikursseja niin kansantanssiohjaajille kuin yleisesti kaikille sekä organisoivan kansantanssin ja kansanpuvun propagandapäiviä, joita nuorisoyhdistyksen paikallisosastojen kansantanssiohjaajat järjestäisivät. Toimintasuunnitelmaan sisältyi myös kansanpukujen valmistuskurssin järjestäminen Tallinnassa sekä ehdotus yhdistyksen keskusjohdolle siitä, että keskus-toimikunnalle hankittaisiin oma kymmenestä puvusta koostuva kansanpukuvarasto.³²⁷

³²⁶ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesksuuretoimikonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940; ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktisiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

³²⁷ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesksuuretoimikonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

Suunnitelmassa päätettiin myös järjestää yhdistyksen kansantanssiryhmien väliset tanssikilpailut, jossa parhaiten menestyneet ryhmät pääsisivät yhdistyksen virallisiksi esitysryhmiksi. Lisäksi kaikista yhdistyksen kansantanssiryhmistä haluttiin luoda kortisto. Suunnitelman kohtien toteuttamiseksi ja propagandan tehostamiseksi ensisijaiseksi toimeksi todettiin ohjaajan löytäminen, johon päätettiin ryhtyä myös sanomalehti-ilmoituksin. Toimikunnan seuraavassa kokouksessa syyskuussa 1937 ohjaajakysymys oli viimein ratkennut ja päätettiin järjestää uuden ohjaajan pitämä vähintään kymmenen päivää kestävä kansantanssi-ohjaajien kurssi marraskuussa tai joulukuun alussa.³²⁸

Vuonna 1937 voimistelun ja kansantanssin keskustoimikunta oli keskittynyt suunnittelemaan ainoastaan kansantansseihin ja -pukuihin liittyvää propagandaa ja kansanmusiikki oli huomioitu ennen muuta kansantanssien taustamusiikkina. Vuoden 1938 kokouksissa kansanmusiikille annettiin myös itseisarvo. Keskustoimikunnan jäsen Ullo Toomi ehdotti, että taustamusiikille laitettaisiin aiempaa enemmän painoarvoa ja kokouksessa päätettiin oman kansanmusiikkiorkesterin perustamisesta. Toimikunta päätti pyytää kansanmusiikki-soittimien valmistamiseen yhdistyksen keskusjohdolta rahallista tukea. Toomi nosti esille lisäksi ajatuksen, että toimikunta ehdottaisi valtion propagandayksikölle myös erityisen kansanmusiikin elvyttämishankkeen aloittamista. Propagandayksikön edustaja Erika Viirsalu suositteli tekemään asiasta kirjallisen ehdotuksen propagandayksikölle. Kansanmusiikin nostaminen omaksi tärkeäksi kansantaidemuodoksi näkyi myös siinä, että voimistelun ja kansantanssin keskustoimikunta päätti muuttaa nimensä kansantaiteen keskustoimikunnaksi. Toimikunta perusteli nimimuutosta nimenomaan sillä, että se kuvastaisi paremmin toimikunnan tekemää työtä kansantanssien propagoinnin ohella siihen olennaisesti liittyvien kansankäsitöiden (kansanpuvut) ja kansanmusiikin aloilla. Kokouksessa päätettiin lisäksi, että yleisten laulujuhlien yhteyteen suunniteltu suuri "Virolaiset häät" -kansantanssiesitys ei ollut sisällöllisesti ja taloudellisesti nyt toteutettavissa, mutta sen sijaan laulujuhlille oli suunniteltava muita kansantanssiesityksiä.³²⁹

Kansantaiteita käsittelevien julkaisujen ohella Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön kansantaiteen keskustoimikunnan merkittävimmät kansantaiteen propagointitavat, joita käsiteltiin jollain tapaa jokaisessa kokouksessa, olivat kansantanssin propagandapäivät, joihin liittyi yleensä kansantanssikurssi sekä erilaisia kansantanssiesityksiä. Samoin nuorisoyhdistyksen kansantanssiryhmät esiintyivät kaikissa suurissa urheilutapahtumissa ja muissa valtakunnallisissa ja paikallisissa kansallisissa tapahtumissa. Lisäksi kansantanssi, kansanpuvut ja kansanmusiikki olivat suunnitellusti suurella roolilla nuorisoyhdistyksen

³²⁸ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Keskoimkonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

³²⁹ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Keskoimkonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

omissa juhlissa, kuten vuonna 1939 yhdistyksen 20-vuotisjuhlassa, jossa esitettiin kahdeksan kansantanssia ja järjestettiin kansanpukuesitys.³³⁰

Kansantaiteen propagoinnissa nuorisojärjestön voimistelun ja kansantanssin keskus toimikunnalla (vuodesta 1938 alkaen kansantaiteen keskus toimikunnalla) oli merkitystä ennen muuta suunnittelijana. Kovin tehokkaaksi toimintaa ei ainakaan uuden luomisen osalta voi sanoa, sillä sen kokouksissa käsiteltiin vuodesta toiseen suunnitelmia esimerkiksi radion propagandaluennoista, orkesterin perustamisesta, suurista kansantaiteen propagandapäivistä, joista moniakaan ei ehditty Viron ensimmäisen itsenäisyyden aikana toteuttaa. Kansantanssikursseja, kansantanssi- ja kansanpukuesityksiä sen sijaan toimikunta ja yleensäkin nuorisoyhdistys järjesti ahkerasti. Suuri arvo yhdistyksellä oli myös kansantanssien kerääjänä vuonna 1935 ja siten käytännön propagandatyön mahdollistajana. Kansantaiteen propagoinnissa sillä oli merkittävin rooli nimenomaan aloitteentekijänä ja suunnittelijana propagandayksikön organisoimissa ja toteuttaessa suurimman osan varsinaisesta propagandatyöstä.³³¹

Kansantanssikurssien ohella kansanpukujen valmistuskurssit olivat yksi käytännöllisen propagandatyön merkittävä osa. Kurssit järjestivät propagandayksiköltä saadun tuen avulla monet eri järjestöt ja laitokset. Tallinnan naisammattikoulusta valmistuneiden yhdistys (Tallinna Linna Naiskutssekooli Lõpetajate Ühing) oli esimerkiksi yksi aktiivisimmista kurssien järjestäjistä, joka sai propagandayksiköltä tukea toimintaansa. Tuki oli myönnetty sille nimenomaan, koska se teki paljon yhteistyötä kansanmuseon kanssa ja sen voitiin siten olettaa pyrkivän valtion hyväksymään autenttisuuteen pukujen valmistamisessa. Omien kurssien järjestämisen lisäksi se toimi neuvonantajana esimerkiksi maatalousnaisten yhdistysten ja laulukuorojen toteuttamille kansanpukukurseille.³³²

Kansanpukujen valmistamisessa ja käytännönpropagandatyössä järjestöillä, kuten edellä mainitulla Tallinnan naisammattikoulusta valmistuneiden yhdistyksellä oli merkitystä, mutta vaikuttavin kansanpukujen propagointihankkeen toteuttaja propagandayksikön ohella ja rinnalla oli kotitalouskamarin³³³ kansanpukukomitea, joka järjesti esimerkiksi kansanpukukurssit kansanpukujen valmistuskurssien opettajille ja ammattikouluista käsityöaloilta valmistu-

³³⁰ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Keskus toimikonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

³³¹ ERA.847.1.80. Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus. Võimlemise ja Rahvatantsu Keskus toimikonna koosolekute protokollid, 10.11.1936–25.04.1940.

³³² ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

³³³ Käytän Kodumajanduskojasta Marja Kokon käyttämää suomennosta; Kotitalouskamari. Pätsin hallinnon tukena toimi eri ammattiryhmien edustajista koostuvia ammattikamareita. Pätsin aikakauden alkuvuosina 1934–1936 perustettiin 15 ammattikamaria, jo aiemmin perustetun kahden lisäksi. Kotitalouskamari edusti kotitaloudessa työskenteleviä ja sitä johti Kaarel Eenpalun vaimo Linda Eenpalu. (Kokko 1998, 312; Zetterberg 2007, 556–557.)

neille, kansanpukuluentoja ja -neuvontaa, lehdissä julkaistavia tiedotteita sekä radioluentoja.³³⁴

Propagandayksikön yleisosaston neuvonantaja ja kotitalouskamarissa toimivan kansanpukukomitean esimies Rudolf Paris ehdotti syksyllä 1938, että kansanpukupropagandahankkeen toimintaa uudelleenorganisoidisiin siten, että kotitalouskamarin johtaja Linda Eenpalu johtaisi kansanpukukomiteaa ja komitean päätehtäväksi jäisi kurssien järjestäminen ja käytännöllisten kysymysten ratkaiseminen liittyen kansanpukujen valmistamiseen. Viron kansanmuseo toteuttaisi jatkossa neuvontaa kansanpukujen alkuperäisyyteen, kuten sopiviin materiaaleihin, liittyen ja propagandayksikön tehtäväksi jäisi kansanpukujen ideologisen puolen selvittäminen, yhtenäistäminen ja talven kotikäsiyökauden lähestyessä huomion ohjaaminen kansanpukujen valmistukseen lehdistön ja muiden propagandavälineiden kautta. Aiemmin yleistä propagandatyötä oli jaettu tasaisemmin kaikille, ja kotitalouskamarissa toiminut toimikunta oli, esimerkiksi esimiehensä kautta, ollut tiivistä sidoksissa propagandayksikköön. Propagandayksikön hyväksytyä muutokset tilanne jossain määrin selkeni ja kotitalouskamarissa keskityttiin ennen muuta käytännönjärjestelyihin muiden hoitaessa esimerkiksi kansanpukuja koskevien luentojen ja julkaisujen järjestämisen.³³⁵

Ensimmäinen suuri kansantaiteita propagoiva tapahtuma oli vuoden 1938 yleiset laulujuhlat. Kansantaiteiden elvytyskampanjassa toimineet järjestöt ja laitokset suunnittelivat erityisesti loppuvuodesta 1937 alkaen juhlissa tehtävää kansantaideojen propagandaa. Viron kotiteollisuuden edistämisen keskusseura teki kansanpuku- ja perinnekäsityöpropagandaa esimerkiksi julkaisemansa *Kodutööstus*-aikakauskirjan kautta. Merkittävää oli se, että aikakauskirjan julkaiseminen päätettiin aloittaa nimenomaan vuoden 1938 yleisten laulujuhlien vuoksi. Seuran mukaan yleisten laulujuhlien oli tarkoitus muodostua myös virolaisten perinnekäsitöiden näyttelyksi. Aikakauskirjan kautta oli tarkoitus edistää esimerkiksi oikeaoppisten kansanpukujen valmistusta. Seura oli propagandayksikölle lähetetyn kirjeen mukaan tehnyt vuosien ajan työtä virolaisten perinnekäsitöiden ja kansanpukujen valmistamisen ja levittämisen hyväksi. Se oli järjestänyt sekä naisille että miehille käsityökurseja sekä toiminut neuvonantajana eri paikkakunnilla. Seura oli perustettu vuonna 1929 ja sen tavoitteena oli kansallisen kotiteollisuuden kehittäminen ja elvyttäminen. Virolaisten käsitöiden edistämisen kautta toimittiin Viron valtion hyväksi syventäen kansallismielisyyttä. Seuran jäsenten yksi keskeinen toimintatapa oli ollut myös viro-

³³⁴ ERA.2636.1.14. Kodumajanduskoda, Nõuannete ja kursuste registreerimise raamat, 1936–1937; ERA.2636.1.12. Kodumajanduskoda, Raadioloengute register, 1936–1941; ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

³³⁵ ERA.2636.1.14. Kodumajanduskoda, Nõuannete ja kursuste registreerimise raamat, 1936–1937; ERA.2636.1.12. Kodumajanduskoda, Raadioloengute register, 1936–1941; ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

laisten käsitöiden ja kansanperinteen esittely ulkomailla näyttelyjen, kirjoitusten ja puheiden kautta sekä siten virolaisten aseman vahvistaminen kansana myös valtion ulkopuolella.³³⁶

Suomessa oli sotien välisenä aikana samanlaista ulkomaille suuntautuvaa tiedotustoimintaa kuin Virossa. Myös Suomessa perustettiin valtiollisia instituutioita, joiden tarkoitus oli välittää Suomen edun mukaista tietoa ulkomaille. Lisäksi sitä tekivät paljon myös järjestöt ja yksityiset henkilöt. Suomalaista propagandaa tutkineen poliittisen historian dosentti Louis Clercin mukaan tarve tällaiselle tiedotustoiminnalle johtui siitä, että ensimmäisen maailmansodan aikainen ”saksalainen suuntaus” vahingoitti Suomen mainetta Euroopassa.³³⁷ Virossa tarve tällaiselle toiminnalle liittyi enemmänkin yleiseen itsenäisen aseman vahvistamiseen ja virolaisten tunnetuksi tekemiseen kansakuntana.

Propagandayksikkö näki eri järjestöjen tavoin kesän 1938 yleiset laulujuhlat tärkeänä kansantaiteen elvyttämiskampanjan kannalta. Laulujuhlien ohjelmisto yleisesti oli hyvin kansallismielistä ja laulujuhlat olivat toimineet jo 1800-luvun puolivälin jälkeisestä virolaisten kansallisesta heräämisestä alkaen virolaisen hengen nostattajina. Kansantaiteen elvyttämiskampanjan myötä aiempaa suurempaa painoarvoa asetettiin myös autenttisempiin ja yhtenäisempiin esiintyjien ja yleisön kansanpukuihin. Juhlasta haluttiin laaja kansanpukujen demonstraatio. Laulujuhlaan valmistautuminen ja sitä varten tehtävä propagandatyö oli esillä jo huhtikuussa 1936 propagandayksikön julkaisemassa kansantaiteen elvyttämisen suunnitelmassa. Marraskuussa 1935 propagandayksikön laatiman raportin esittämät kansantaidekampanjan yleiset perustelut ja tavoitteet toistuivat suunnitelmassa. Myös suunniteltu propagandatyö noudatteli aiempia suunnitelmia: kansanpukujen valmistuskursseja ja erityisesti julkaisujen toteuttamista kansantansseihin ja -musiikkiin sekä kansanpukuihin liittyen. Lisäksi esillä olivat kansantaidetta käsittelevien puheiden pitäminen niin erilaisissa tapahtumissa kuin radiossa.³³⁸

Propagandayksikön hahmottelemia suunnitelmia toteutettiin niin järjestöjen kuin laitosten toimesta taustalla koko ajan, vaikka vuodesta toiseen eri kokousten propagandasuunnitelmat pysyivät pääpiirteittäin samoina ja niitä lukiessa tulee helposti kuva asioiden suunnittelusta ilman toteutusta. Kokouksissa kuitenkin myös raportoitii jo tehdystä työstä ja esimerkiksi kansanpukujen valmistuskurssien erilaisten kansanpukujen käyttöä propagoivien julkaisujen nähtiin olevan aina ajankohtaisia ja uudelleen toteutettavia. Propagandayksikkö järjesti esimerkiksi marraskuussa 1937 kokouksen kansanpukupropagandan suunnittelemiseksi. Kokoukseen oli kutsuttu kansanpukujen valmistusta ja käyttöä edistäneiden yhdistysten ja laitosten edustajia. Kokouksen tarkoitus oli

³³⁶ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvaröivaste propaganda aksiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

³³⁷ Clerc 2016, 4.

³³⁸ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvaröivaste propaganda aksiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aksiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

sekä vetää yhteen järjestöjen ja laitosten jo tekemää työtä kansanpukujen suhteen, että pohtia, miten olisi hyödyllisintä toteuttaa kansanpukupropagandaa jatkossa. Tavoitteena oli nimenomaan tiivistää propagandatyötä ja yleisesti kansantaiteen elvytykseksi tehtävää työtä kesän laulujuhlien alla.³³⁹

Järjestetyssä kokouksessa kotitalouskamarin Tiiu Kadak piti tarpeellisena, että kotitalouskamari järjestäisi myös jatkossa kansanpukujen valmistuskursseja eri puolella Viroa niiden ohjaajille sekä ammattikouluista käsityöalalta valmistuneille. Osallistujilta tulisi vaatia, että yleisten oppien opettelun lisäksi jokainen erikoistuisi yhden maakunnan vaatteisiin. Jokaisella maakunnalla oli omia pukuja ja nämä kunkin maakunnan puvut olivat ennen muuta asiantuntijoiden, Viron kansanmuseon työntekijöiden, julkaisuissa määriteltyjä. Kansanpuvut oli jaoteltu maakunnallisesti jo ennen Pätsin aikaa, ja siten perusta, mikä ”aitoja” kansanpukuja määritteli, oli jo olemassa. Yhden maakunnan sisällä pukuja saattoi olla useita, sillä monilla kihlakunnilla oli omat pukunsa.³⁴⁰ Suunnitelman mukaan järjestöjen tuli vastata opettajien matkakuluista kotitalouskamarin järjestämälle ohjaajakurssille, sen jälkeen kurssien opettajille maksettaisiin palkkaa valtion budjetista³⁴¹. Osa kurssin osallistujista voisi myös jäädä kotitalouskamarin palkkalistoille.³⁴²

Viron maatalousnaisten Eerna Samarütel piti ohjaajien kurssien järjestämisestä tärkeänä, koska ohjaajista oli pulaa, eikä järjestö kyennyt siksi järjestämään kursseja tai neuvontaa riittävästi kysynnän tyydyttämiseksi. Samarütel kertoi maatalousnaisten tehneen työtä kansanpukujen valmistamisen hyväksi yli kolme vuotta. Monilla seuran jäsenillä siten puku jo olikin. Erityisen suuri tarve oli hänen mukaansa kansanpukujen kirjallisille valmistusohjeille, sillä monet tahtoivat tehdä pukuja kotona itsenäisesti. Evald Vender Viron sivistysliitosta nosti esiin kansanpukujen kalliin hinnan ja vaati, että sitä pitäisi jollain tapaa esimerkiksi joukkotuotantoa järjestämällä saada kohtuullisemmaksi. Hän myös korosti sitä, että miesten puvuille pitäisi laittaa myös aiempaa enemmän painoarvoa. Lisäksi Vender ehdotti, että tulevaisuudessa pukuompelijoiden ammattiasetuksessa vaadittaisiin myös kansanpuvun valmistamisen taitoa. Ehdotus sai tukea muilta osallistujilta.³⁴³

Anni Varma Viron kotiteollisuuden edistämisen keskusseurasta ehdotti kansanpukukeskusten perustamista, joissa voitaisiin neuvoa ihmisiä ja keskitysti hankkia materiaaleja kansanpukujen hinnan alentamiseksi. Hänen mu-

³³⁹ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

³⁴⁰ Manninen 1927, 9–12.

³⁴¹ Kadakin esittämä talousarvio valtiolle maksettaviksi tulevista kuluista: 10 viikkoa, 35 työntekijää à 200 kr = 7000 kr. (ERA.1093.1.246 Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.)

³⁴² ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

³⁴³ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

kaansa propagandatyötä olisi tarpeen suunnata myös lasten pukeutumiseen ja kysymys olisi hyvä ottaa kansanpukujen valmistuskurssien opetusohjelmaan. Hän tiedotti lisäksi, että Viron kotiteollisuuden edistämisen keskusseuran kaikki käsityökurssit oli koko alkuvuoden päätetty keskittää kansanpukujen valmistamiseen. Kaikki osallistujat kannattivat ohjaajakurssien järjestämistä. Viron naisliiton edustaja Veera Toomara kertoi liiton julkaisevan lähiaikoina esitteen, jossa olisi pitkä artikkeli myös kansanpukuista. Eerik Laid totesi, että erityisesti kansanpukualbumin julkaisua tulisi kiirehtiä. Kokouksen lopuksi käsiteltyjä ehdotuksia toteuttamaan ja tarkemmin propagandatyötä suunnittelemaan muodostettiin toimikunta, jonka jäsenet edustivat propagandayksikköä, Viron laulajien liittoa, kotitalouskamaria, Viron maatalousnaisten keskusjärjestöä, Viron naisliittoa ja Ammattikoulujen opettajien yhdistystä.³⁴⁴

Syksyn 1938 kansanpukukomitean toimintakertomuksen mukaan tammi-kuussa 1938 oli järjestetty suunniteltuja kansanpukujen valmistuskursseja paikallisten kurssien opettajille. Kurssit onnistuivat hyvin ja niille osallistui yhteensä 70 opettajaa³⁴⁵. Opettajien täydennyskurssien jälkeen Viron maatalousnaisten keskusseura järjesti yhteensä 52 kansanpukun valmistuskurssia, Viron naisliitto 32 ja kotitalouskamari 9 kurssia. Lisäksi Viron kotiteollisuuden edistämisen keskusseura ja Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön Tallinnan osasto järjestivät molemmat yhden kurssin. Yhteensä eri paikkakunnilla pidettiin siis 95 kurssia ja osallistujamäärä oli yhteensä 1887. Maatalousnaisten ja naisliiton järjestämien kurssien ohjaajat tulivat kyseisten järjestöjen sisältä, kun taas kansanpukukomitea järjesti muille kursseille ohjaajan. Kurssit kestivät yhdestä neljään viikkoa, joista neliviikkoiset kurssit sisälsivät myös kankaan kudonnan. Käytännöllinen propagandatyö oli siis menestyksekkästä ja toimi tavoitteiden mukaisesti levittäen kansanperinteiden harrastusta ja lisäten myös kansanpukujen käyttöä ja näkyvyyttä.³⁴⁶

Toinen onnistuneena pidetty komitean toimintamuoto kansanpukuaatteen levittämiseksi olivat luennot, joita pidettiin esimerkiksi Viron laulajien liiton toimeksiannosta yhteensä 39 laulukoorolle niiden harjoitusten yhteydessä. Luennolla käsiteltiin kansanpukun käyttöä juhlissa ja oikeanlaisen pukun valintaa. Lisäksi komitea oli järjestänyt kevään 1938 aikana puhujia yhteensä 25 järjestön tapaamisiin. Osassa tapahtumista luentoa oli seurannut materiaalien ja kansanpukujen näytös. Komitean järjestämiä radioluentoja oli pidetty viisi ja kampanjaa oli käsitelty radiouutisissa kolme kertaa.³⁴⁷

³⁴⁴ ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvaröivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniate ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938.

³⁴⁵ Opettajista 27 oli Maatalousnaisista, 18 Viron naisliitosta, 22 koulujen käsitöiden opettajaa, 2 Naissuojeluskunnasta ja 1 Viron voimistelijoiden liitosta. (ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.)

³⁴⁶ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁴⁷ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

Kolmas ja yleisesti keskeisin propagointimuoto olivat erilaiset julkaisut, joita käsitellen tarkemmin omassa luvussaan. Keväällä 1938 lehdissä ja aikakauskirjoissa oli komitean toimesta julkaistu 10 artikkelia ja 12 lyhyempää tiedonantoa sekä lisäksi oli tehty esite kansanpukujen valmistamisesta. Lisäksi Viron kansanmuseon yhteyteen Tarttoon oli perustettu komitean toimesta väliaikainen (20.1.–25.6.1938) neuvontatoimisto, josta kaikille kiinnostuneille jaettiin tietoja paikallisista kansanpuvuista ja niiden käyttämisen periaatteista.³⁴⁸ Väliaikaisen neuvontatoimiston perustaminen liittyi kampanjan markkinoinnin tehostamiseen kesän kansallisia juhlia, voitonpäivän juhlallisuuksia ja suuria laulujuhlien, ajatellen.

Propagandayksikkö, kotitalouskamari ja monet järjestöt osallistuivat kansantaidekampanjan osa-alueiden kehittämiseen erityisesti vuoden 1938 yleisten laulujuhlien vuoksi. Kansanpukukomitean suunnitelmat ja niiden toteuttaminen kertoivat esimerkiksi siitä, että laulujuhlista haluttiin muodostaa virolaista kansantaidetta propagoiva tapahtuma. Sen kautta pyrittiin näyttämään virolaisten yhtenäisyyttä niin Viron ulkopuolelle kuin syventämään virolaisten itsensä tuntemaa yhtenäisyyttä ja virolaisuutta.³⁴⁹ Pätsin hallintoa lähellä olevissa lehdissä laulujuhlia kuvattiin onnistuneena tapahtumana, josta huokui virolaisten vahva kansallinen henki.³⁵⁰

Poliittiset tavoitteet siis näytettiin saadun täytettyä ja monenlainen panostus oli kannattanut. Kansaa oli jo saatu yhtenäisemmäksi ja kansallistunnetta nostettua. Tosin pienemmille piireille tarkoitetuissa keskusteluissa löydettiin myös paljon kritisoitavaa ja kehitettävää. Näillä keskusteluilla myös perusteltiin kampanjan jatkamista. Tarkoitus oli toki myös ottaa oppia, kehittää ja tehostaa toimintaa. Esimerkiksi kansanpukukomitean toimintasuunnitelmasta syksyllä 1938 ilmeni, että vaikka komitea oli pääosin tyytyväinen toimintaansa laulujuhlien valmisteluissa, niin sen mukaan tapahtumassa näkyi, että kansanpukujen alalla on vielä paljon tehtävää. Puutteita oli niin kansanpuvuissa kuin niiden käytössä. Kansanpukujen kantamisen ideologisten periaatteiden selvittäminen oli komitean mukaan kesken. Syyksi tähän nähtiin pääasiassa se, että kansanpukujen ideologista merkitystä, käyttöä sekä valmistusta käsittelevät kansanpukujulkaisut ja yleiset muut valmistelutyöt saatiin tehtyä liian myöhään. Propagandayksikkö tarkoitti kansanpukujen kantamisen ideologisilla periaatteilla lähinnä sitä, että ymmärrettäisiin pukujen käytön liittyminen virolaiseen kansankulttuuriin ja yleisesti kansallisiin perinteisiin. Hanketta oli komitean mielestä jatkettava, koska nyt tarvittavat materiaalit olivat olemassa. Tärkeimpänä toimintamuotona nähtiin edelleen kansanpukukurssien järjestäminen.³⁵¹

³⁴⁸ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁴⁹ Esimerkiksi UE 26.6.1938, 2. Meeleolulisi pilte laulupeolt; UE 26.6.1938, 5. Kilde ja muljeid suurpidustustelt.

³⁵⁰ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁵¹ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

Syksyllä 1938 propagandatyön ja erilaisten valmistelutöiden kohteena oli kesällä 1939 järjestettävä Viron kisat (Eesti Mängud), joka oli iso valtakunnallinen urheilutapahtuma. Kansanpukukomiteaa tapahtuma kiinnosti kansantanssijoiden kansanpukujen käyttämisen näkökulmasta. Laulujuhilla kansallishenkisten kuorojen oli haluttu esiintyvän hyväksytyissä kansanpuvuissa ja nyt kansantanssijat haluttiin esittelemään kansanpukuja niiden arvokkuuden mukaisesti. Komitean propagandatoiminnassa päätettiin lisätä painoarvoa lehdistössä tehtävään selvitystyöhön, jotta kansanpukujen ideologiset periaatteet saataisiin kaikille selväksi. Lisäksi kansanpukujen käytön esittelemiseksi päätettiin aiempaan tapaan järjestää propagandailtoja, joissa ohjelmassa olisi puheiden lisäksi kansantansseja ja -musiikkia. Komitea myös päätti jatkaa kotitalouskamarin kansanpukujen hankkimiseen liittyneisiin kysymyksiin keskittyneen neuvontapisteen toimintaa sekä perustaa uudelleen Viron kansanmuseon neuvontatoimisto, jonka tehtävänä olisi museon kokoelmiin liittyvien tietojen ja materiaalien etsiminen kansanpukujen valmistajille.³⁵²

Propagandayksikössä aiempaan kampanjaan ja sen laajuuteen ei oltu ainakaan täysin tyytyväisiä, sillä se perusti marraskuussa 1938 kansantanssien propagandatyön tehostamiseksi kansantanssikomitean, johon kutsuttiin edustajia opetusministeriöstä ja järjestöistä, jotka olivat jo toteuttaneet kansantansseihin liittyvää toimintaa. Uusi propagandayksikön kansantanssikomitea erosi vuoden 1936 propagandayksikön alaisesta kansantanssikomiteasta siten, että aiempi komitea oli luotu ennen muuta kansantanssijulkaisun toteuttamiseksi. Uuden komitean propagointitehtävät olivat laajemmat. Tavoitteena oli kasvattaa kansantanssien harrastajien määrää ja sitä kautta syventää virolaiskansallista mielialaa sekä virolaisten kansallistunnetta.³⁵³

Kansantanssikomitea keskittyi alusta lähtien ensisijaisesti edistämään kolmen³⁵⁴ sen tarkasti valitseman kansantanssin leviämistä kansan keskuuteen seurataksensa. Komitea pyysi kansanrunousarkistoa etsimään tansseille sopivia taustamusiikkisävellyksiä. Kansanrunousarkiston lähettämistä vaihtoehtoista se valitsi sopivimmat ja kustansi niiden sovittamisen esimerkiksi pianolla soitettavaksi. Kansantanssikomitea järjesti kappaleiden nuotit ihmisten saataville aikauskirjojen ja nuottivihkojen kautta. Lisäksi Viron laulajien liitto julkaisi Bellaccord-electron levyille tallentamana ja propagandayksikön komitean tuella keväällä 1939 tanssien taustamusiikkia pianolle, puhallinsoittimille ja tanssiorkesterille sovitettuna. Komitea julkaisi lehdissä myös kuvauksia näistä seurataksensa muokatuista yhteisöllisistä kansantansseista sekä vaati kansantanssiopettajien ottavan näitä opetusohjelmiinsa. Komitea tuki tanssien opetusta ennen muuta opetusmateriaalin hankkimisella ja kannustavilla kirjeillä, joissa painotettiin kansantanssiopettajien avun vaikutusta tanssien omaksumiselle ja

³⁵² ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁵³ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁵⁴ Viru Valts, Jamaja Labajalg ja Jooksupolka (ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.)

leviämislle. Kirjeissä korostettiin työn tärkeää kansallispoliittista merkitystä kansallisen hengen ja yhteisöllisyyden syventymiselle kansan parissa.³⁵⁵

Toinen merkittävä kansantansseista luotujen seurataanssien levittämissprikimys oli ajatus niiden lisäämisestä keskikoulujen ja kymnaasien opetusohjelmiin. Komiteaan oli ennen muuta tätä ajatellen haluttu edustaja opetusministeriöstä. Opetusministeriä pyydettiin esittämään kyseisiä kansantansseja kouluissa opetettaviksi. Koulujen haluttiin ottavan nämä tanssit erilaisten juhlien ohjelmistoon. Komitea lähestyi myös lukuisia järjestöjä kehoituksella järjestää jäsenistölleen tanssikursseja sekä ottaa näitä yhteisöllisiä kansantansseja tapahtumien ohjelmistoon. Tanssien kautta pyrittiin komitean mukaan osaltaan syventämään ja levittämään virolaisen kansankulttuurin sovelluksia, tuomaan kansantanssit kaikkia virolaisia lähemmäksi ja myös yleisesti kasvattamaan kansantanssien harrastajien määrää. Kansantansseista pyrittiin monin eri tavoin luomaan elävää perinnettä. Kansantaideilmausten, kansantanssien ja kansanpukujen, haluttiin olevan osa kansalaisten elämää, eikä vain etäisiä esityksiä tapahtumissa, esittäjien esiintymisasuina tai näyttelyinä museoissa. Suurin osa järjestöistä lähti mukaan hankkeeseen ja ilmoitti propagandayksikön kansantanssikomitealle järjestävänsä niin tanssikursseja kuin ottavansa tansseja tapahtumien ohjelmistoihin.³⁵⁶

Propagandayksikön kansantanssikomitea myös keräsi kansantanssipropagandan tehostamiseksi ja koordinoimiseksi tietoa järjestöjen kansantanssialalla tekemästä työstä ja mahdollisuuksista auttaa propagoinnissa. Vuoden 1939 alussa komitea pyysi esimerkiksi kaikilta kansantanssialalla toimineilta järjestöiltä tietoja järjestöjen jäsenistä, jotka olivat saaneet koulutusta kansantanssialalta, ennen muuta järjestön kansantanssiopettajista sekä tiedot järjestön järjestämistä kansantanssikursseista ja niiden osallistujamääristä. Suurin osa järjestöistä vastasi komitealle kertoen yksityiskohtaisesti tekemästään työstä kansantanssien hyväksi. Toimintamuotona suurimmalla osalla järjestöistä oli, komitean oletuksen mukaisesti, kansantanssikurssien järjestäminen sekä kansantanssien, ja niihin liittyen kansanmusiikin ja kansanpukujen, esittäminen järjestönsä tapahtumissa ja juhlissa. Useat järjestöt järjestivät lisäksi myös kansantaidealojen propagandapäiviä. Suurin osa järjestöistä ilmoitti jatkavansa edelleen totuttuun tapaan työtä kansantanssialan hyväksi. Monet järjestöt kertoivat lisäksi vaatineensa jo kansantanssiopettajiaan ottamaan opetettavaksi kansantansseista luodut uudet seurataanssit. Lisäksi osa järjestöistä kertoi suunnittelemastaan muusta propagandatyöstä. Naissuojeluskunta esimerkiksi aikoi järjestää luento- ja kansantansseihin ja kansanpukuihin liittyen.³⁵⁷

Viron voimistelijoiden liitto muodosti huhtikuussa 1939 oman kansantanssitoimikuntansa, johon kuului kansantaidekampanjasta ja monista siihen

³⁵⁵ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁵⁶ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁵⁷ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

liittyneistä toimikunnista tuttuja henkilöitä: Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön ja Viron voimistelijoiden liiton Oskar Uudeküll, kansantansseja jo 1920-luvulla kerännyt Anna Raudkats, opettaja Salme Kass, kansantanssiopettaja ja kansantanssijulkaisun asiantuntija Ullo Toomi ja kotitalouskamarin käsityöasiantuntija Tiiu Kadak. Toimikunnan tavoitteena oli kansantanssien ja niihin liitettävien kansanpukujen ja -musiikin propagointi ja esimerkiksi propagandayksikön avustaminen sen toteuttamassa kansantaiteen elvyttämisen propagandatyössä. Komitean työssä keskeistä oli tulevien vuosien suurten kansantanssitapahtumien valmistelutyöt. Ensimmäisenä vuorossa oli vuoden 1939 Viron kisat -urheilutapahtuman ja sen maakunnallisten esikisojen valmistelu kansantanssi-osuutta koskien. Näiden tapahtumien jälkeen komitean oli tarkoitus keskittyä puhtaasti kansantanssitapahtumien eli kesän 1940 kansantanssijuhlan ja -kilpailun sekä vuonna 1941 pidettäväksi suunnitellun kansainvälisen kansantanssijuhlan ja -näyttelyn suunnitteluun ja valmisteluun. Lisäksi komitean ohjelmassa oli kansantanssiryhmän osallistumisen järjestäminen Ruotsissa syksyllä pidettäviin pohjoismaisiin nuorten juhliin, kansantanssiohjaajien kurssien järjestäminen, kansantanssimateriaalien keräämisen jatkaminen sekä propagandayksikön kansantanssikomitean auttaminen yhteisöllisten kansantanssien propagoimisessa.³⁵⁸

Kansanmusiikkiin kiinnitettiin kansantaiteen elvytyskampanjassa huomiota ennen muuta kansantanssien taustamusiikkina. Tämä merkitys olikin pääsyy sille, että esimerkiksi propagandayksikkö lähti tukemaan vuonna 1936 Musiikkimuseon toteuttamaa ja suunnittelemaa laajaa kansanmusiikin äänittämistä äänilevyille. Kansanmusiikilla oli niin museolle kuin kansantaidekampanjassa yleensä myös itseisarvo ja Musiikkimuseon toteuttamat levytykset toteutettiin siten, että vanhojen kansanlaulajien ja -soittajien esityksiä äänitettiin levyille. Propagandayksikkö toimi hankkeen rahoittajana ja sen suunnittelivat ja toteuttivat yhdessä Musiikkimuseo, Viron yleisradio ja Viron kansanrunousarkisto.³⁵⁹

Hankkeen rahoitushakemuksissa propagandayksikölle korostettiin sen propagandamerkitystä, jolloin painotettiin äänilevyjen merkitystä käytännössä ennen muuta kansantanssien opetteluun ja esitysten taustamusiikkina. Toinen merkittävä perustelu liittyi enemmän kansanmusiikin itsenäiseen merkitykseen kansantaiteen elvytyskampanjan osana. Musiikkimuseo ja kansanrunousarkisto etsivät Viron parhaimpia kansanmusiikin soittajia ja laulajia. Tarkoituksena oli käyttää äänityksissä kaikkia vanhoja kansanmusiikkisoittimia ja tuoda esityksissä esille myös tunnusomaisia piirteitä eri Viron alueilta. Musiikkimuseo korosti rahoitushakemuskirjeessä myös sitä, että hankkeen toteuttamisella oli kiire käytännössä hyödyntämisen lisäksi myös siksi, että parhaimmat kansanmusiikin soittajat ja laulajat olivat usein jo melko iäkkäitä, eivätkä olisi käytettävissä

³⁵⁸ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938-18.03.1939.

³⁵⁹ ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936-25.03.1937.

välttämättä kovin pitkään. Tämä kertoi elävän perinteen heikkoudesta valtionjohdon yrityksistä huolimatta. Toisaalta tämä osoitti nimenomaan kampanjan tarpeen, jotta kansanperinteet saataisiin elvytettyä tai tallennettua tuleville sukupolville. Tässä toki tullaan kysymykseen: kuinka pitkälle hiipuvien perinteiden elvyttäminen on edes mahdollista tai järkevää? Pätsin aikakaudella kansantaiteen elvyttäminen ja tallentaminen joka tapauksessa nähtiin kansallispoliittisista syistä tärkeäksi ja siten museon argumentti nopean toimimisen puolesta oli perusteltu.³⁶⁰

Musiikkimuseo pyysi propagandayksiköltä hankkeen toteuttamiseen 750 kruunua³⁶¹, joka oli suunnilleen puolet todellisista kuluista. Musiikkimuseo oli yhteistyössä yleisradion ja kansanrunousarkiston kanssa jo pitkälti toteuttanut hankkeen suunnittelu- ja valmistelutyöt. Esimerkiksi esiintyjät, yhteensä 30 laulajaa ja soittajaa, oli jo valittu ja levyjä oli suunniteltu äänitettäväksi kaksipuolisina 25 kappaletta. Rahoitusta haettiin nyt varsinaisten levyjen ostamiseen (300 kr) ja esiintyjien matka- ja ylläpitokuluihin (450 kr). Äänitykset oli tarkoitus hoitaa kuukauden aikana kesällä 1936.³⁶²

Propagandayksikkö hyväksyi kansanmusiikin äänittämishankkeen ja lupasi rahoittaa sitä pyydetyksi. Musiikkimuseolta haluttiin kuitenkin lisäselvityksiä levyjen sisällöstä ja mahdollisesta propagandakäytöstä kansantaiteen elvyttämishankkeeseen liittyen. Musiikkimuseon selvitysten mukaan äänilevyjen olemassaolo mahdollisti kansanmusiikin esittelyn niin ulkomailla kuin kotimaassa myös silloin kuin soittajia tai laulajia ei ollut saatavilla. Tämä oli mahdollista radion tai esimerkiksi gramfonin kautta. Kansantanssiesityksiä oli myös helpompi suuremmissa määrin järjestää, kun taustamusiiikin soittamiseen ei tarvinnut välttämättä käyttää kansanmusiikkiorkesteria. Äänilevyiltä soitettu kansanmusiikki voisi myös elävöittää erityisesti kansanrunousarkiston pitämiä tieteellisiä kansanmusiikkiluentoja. Perusteluissa mainittiin lisäksi se, että muualla Euroopassa ja Amerikassa tällaiset kansanmusiikkiäänilevyt olivat jo tehokkaassa propagandakäytössä.³⁶³

Propagandayksikön osastot eivät voineet täysin itsenäisesti päättää tukien antamisesta, vaan niiden täytyi pyytää vähintään propagandayksikön johtajan ja usein myös pääministeri Eenpalun hyväksyntä, jolloin puollettuja ehdotuksia täytyi monin tavoin perustella hyväksynnän saamiseksi. Esimerkiksi Musiikkimuseon pyyntökirje oli osoitettu propagandayksikön kulttuuriosastolle. Osaston johtaja Hugo Kukke esitti eteenpäin museon esittämät perustelut ja painotti sitä, että mikäli propagandajohtaja Ants Oidermaa ja pääministeri Eenpalu kannattivat tuen antamista, niin hankkeen tieteellistä ja kulttuurillista arvoa

³⁶⁰ ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

³⁶¹ Summa vastasi suunnilleen riigivanemin kuukausipalkkaa, kun muiden valtion hallinnossa toimineiden virkamiesten palkat olivat vajaasta 200 kruunusta 350 kruunuun kuukaudessa. (<https://riigikantselei.ee/et/node/1127>).

³⁶² ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

³⁶³ ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

enemmän propagandayksikköä kiinnostivat sen propagandamahdollisuudet. Kukke sai Oidermaalta ja Eenpalulta tuen näkemyksilleen. Kukke edellytti hankkeen toteuttamisessa, että äänilevyjen tallentaminen tapahtui siten, että niitä pystyttiin helposti kopioimaan laajaan käyttöön kansantanssien taustamusiikkina. Lisäksi propagandayksikkö vaati, että sen edustaja otettiin mukaan valitsemaan levyille äänitettäviä kappaleita, jotta näiden propagandistinen merkitys tulisi kunnolla huomioitua.³⁶⁴

Kansanmusiikin äänittämishanke toteutettiin propagandayksikön tuella ja edellyttämällä tavalla. Kesäkuussa 1936 Musiikkimuseon esittämän raportin mukaan äänitykset oli saatu tehtyä suunnitellusti ja ainoastaan joitain soittimia ja joidenkin Viron alueiden erityispiirteitä sisältäviä kappaleita jäi soittajien tai laulajien puutteen vuoksi äänittämättä. Yleisesti kaikki hankkeen toteuttajat olivat tuloksiin tyytyväisiä.

Syksyllä 1936 Musiikkimuseo yritti hakea samanlaista rahoitusta uudelle kansanmusiikin levytyshankkeelle, jossa paikattaisiin aiemman hankkeen puutteet. Hakemus oli osoitettu opetusministeriölle, sillä kansantaiteen elvyttämishanke oli tällä välin siirretty propagandayksiköltä sen alaisuuteen³⁶⁵. Opetusministeriö kuitenkin eväsi päätöksen varojen puuttumisen vuoksi. Musiikkimuseo kääntyi tämän jälkeen rahoituspyyntöineen propagandayksikön puoleen, joka tuki hanketta, vaikka se ei olisi enää sen alaisuuteen kuulunut.³⁶⁶

Tällaisista käytännöistä löytyi samankaltaisia esimerkkejä myös muista kansantaiteen elvyttämisen alakampanjoista niiden siirrettyjä opetusministeriön alaisuuteen. Yhtä selkeää syytä siirtämiselle en ole löytänyt. Ehkä ministeriöiden välinen toimintaa tehostava kilpailu oli tervetullutta. Valtiollisille laitoksille lähetetyt toisten toimijoiden jo hylkäämät tukipyynnöt kertoivat joka tapauksessa siitä, että kansalaisyhteiskunnan toimijat osasivat hyödyntää valtiota ja sen jakamaa rahoitusta omien tavoitteidensa toteuttamiseen. Tukipyynnöjen perusteluissa näkyi se, että esimerkiksi propagandayksikön kansallispoliittiset tavoitteet olivat hyvin tiedossa ja niitä hyödynnettiin. Valtio ja kansallismieliset kansalaisjärjestöt hyödynsivät Pätsin aikakaudella hyvin tehokkaasti toinen toistaan. Toisaalta, valtiolliset toimijat pääsivät vaikuttamaan suoraan toimenpiteiden sisältöön, kuten Musiikkimuseon kansanmusiikin äänittämishanke hyvin osoittaa.

Kansantaiteen elvyttämiskampanjassa toimineiden valtion laitosten ja järjestöjen toteuttama kansantaidepropaganda, seuraavaksi käsiteltävien julkaisujen ohella, oli kansantanssi- ja kansanpukukurssien järjestämistä, kansantanssien ja -laulujen esittämistä kansanpuvuissa, tapahtumien ja propagandapäivien järjestämistä sekä luennointia ja neuvontaa. Jokainen toimija keskittyi luonnollisesti propagandassaan omiin kansantaidealan osaamisalueisiinsa.

³⁶⁴ ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aksiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

³⁶⁵ *Riigivanem* Konstantin Päts siirsi toukokuussa 1936 kansantaiteen elvyttämisen hankkeen johdon Opetusministeriölle. (Valitsusastutuste tegevus 1936/37, 1937.)

³⁶⁶ ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aksiooni ja rahvamuusika levitamise kohta, 03.04.1936–25.03.1937.

Esimerkiksi kansanmuseo ohjeisti materiaalien käytössä ja Viron kotiteollisuuden edistämisen seura järjesti kansanpukujen valmistuskursseja. Kotitalouskamari ja propagandayksikkö komiteoineen taas organisoivat toteutettavaa propagandatoimintaa, osallistuen tosin sen toteuttamiseen usein myös käytännössä. Kansantaidekampanjoita propagoitiin pitkälti yhdessä ja näissä eriteltyissä alakampanjoiden propagointitavoissa viitattiin toisiin kampanjoihin ja propagoitiin myös niitä.

4.3.3 Kampanjajulkaisut propagandavälineenä

Kaikkien kansantaidekampanjoissa toimineiden järjestöjen ja erityisesti laitosten keskeisin propagandaväline olivat erilaiset julkaisut. Päärooli oli laajoilla pitkään suunnitelluilla teoksilla, kuten kansanpukupropagandassa kansanpukujulkaisulla *Eesti Rahvarõivad* ja kansantanssi- ja kansanmusiikkipropagandassa teoksella *Valimik Eesti Rahvatantse*. Lisäksi kampanjapropagandaa julkaistiin järjestöjen omissa jatkuvissa julkaisuissa, kuten aikakauskirjoissa, ja sanomalehdissä. Pääpaino julkaisujen käsittelyssä tässä luvussa on kansanpuku- ja kansantanssiteoksissa, mutta käsittelen lisäksi jonkin verran myös muita julkaisuja.

Kansanpuvut

Propagandayksikkö oli asettanut kansantaiteen elvyttämishankkeen tavoitteeksi kansantaiteen alojen saamisen oikealle perustalle ja arvokkaalle paikalle. Tämän tavoitteen toteuttamisessa kansanpukujen osalta keskeiseksi nähtiin kansanpukuja laajasti käsittelevän teoksen julkaiseminen. Propagandayksikössä päätettiin jo lokakuussa 1935 ryhtyä kansanpukualbumin toteuttamiseen ja teoksen suunnittelu annettiin Viron kansanmuseon tehtäväksi. Alusta asti tärkeäksi nähtiin Viron kansanmuseoon kerättyjen vanhojen kansanpukumallien ja materiaalien esitleminen, jotta kansanpuvut toteutettaisiin mahdollisimman autenttisina. Teoksen tarkoitus oli esittää kokonaiskatsaus virolaisista kansanpuvuista maa- ja kihlakunnittain. Kansanmuseossa teoksen toteuttajiksi asetettiin kansatieteilijä Helmi Kurrik ja museon johtaja Ferdinand Linnus.³⁶⁷

Kansanmuseo esitti propagandayksikölle nopeasti suunnitelman julkaisun sisällöstä ja kustannusarvion. Museon suunnitelman mukaan teoksessa olisi kolme osaa: 1) johdanto, joka sisältäisi yleiset kansanpukujen käyttämisen tavoitteet (kansanpukupropagandan) sekä yleiset periaatteet kansanpukujen kantamisesta; 2) tekninen osa käsittäisi tarvittavien käsityötekniikoiden opetuksen sisältäen tarpeelliset piirustukset, mallit ja kaaviot ja 3) asukuvaukset maakunnittain ryhmiteltyinä, näistä kolmasosa olisi esitelty yksityiskohtaisesti värikuvien kanssa ja kaksi kolmasosaa lyhyesti, ainoastaan erityispiirteet huomioiden.

---

³⁶⁷ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

Teoksen laajuus olisi 500 sivua ja siinä esiteltäisiin suunnilleen 100 asua. Teosta painettaisiin propagandayksikön toiveen mukaisesti 3000 kappaletta, vaikka alun perin kansanmuseon toimijoiden mielestä 2000 kappaletta olisi ollut sopiva määrä. Teoksen valmistaminen maksaisi yhteensä 21 725, 94 kr ja siitä laskettiin saatavan myyntituloja 14 500 kr. Tekijöiden palkka, matka- ja materiaalikulut, yhteensä 3700 kr, asetettiin suunnitelmassa propagandayksikön maksettavaksi.³⁶⁸

Teoksen painamiseen ja yleisesti kustantamiseen liittyvät kulut olivat yhteensä 18 025,94 kr ja ne oli tarkoitus maksaa museon toimintameno budjetista. Propagandayksikön johtaja hyväksyi suunnitelman, jonka jälkeen hän esitti Viron tasavallan hallitukselle, että se asettaisi 3700 kr valtion 1935/36 lisäbudjettiin osaksi propagandayksikön budjettia kansanpukualbumin valmistamiseksi. Lisäksi pyydettiin sisällyttämään valtion vuoden 1936/1937 budjettiin propagandayksikön kuluihin 3 532 kr kansanpukualbumin painokulujen alijäämän katteeksi. Teoksen painoksen laajuudesta tai ennen muuta siitä, kuka kustannuskulut maksaa, käytiin niin puhelimitse³⁶⁹ kuin kirjeitse paljon keskustelua propagandayksikön ja kansanmuseon välillä. Marraskuussa 1935 kansanmuseo ilmoitti, että se ei pysty rahoittamaan kustannuskuluja kokonaisuudessaan ja vaati propagandayksiköltä vähintään 10 000 kr lainana teoksen toteuttamiseksi ja suunnitelmien jatkamiseksi. Huhtikuussa 1936 vaatimuksia oli kuitenkin puhelinkeskustelujen jälkeen pienennetty ja tukea vaadittiin Kurrikun palkan sisältäen yhteensä 7100 kr, jonka propagandayksikkö oli jo marraskuussa 1935 ehdottanut tasavallan hallitukselle hyväksyttäväksi.³⁷⁰

Kansanpukuasioita ja malleja käsiteltiin jatkuvasti myös muissa julkaisuissa ja sanomalehdistössä. Järjestöt julkaisivat myös omia kansanpukuja käsitteleviä esitteitään sekä erilaisia artikkeleita. Viron maatalousnaisten keskusjärjestön äänenkannattajassa *Taluperenaine*-aikakauskirjassa julkaistiin vuonna 1936 kansanpukuja koskeva laaja artikkelisarja, samoista teemoista, joita propagandayksikön ja kansanmuseon suunnittelema kansanpukualbumi käsitteli. Kansanmuseon johtaja Linnus kävi syksyllä 1935 *Taluperenaine*-aikakauskirjan toimittajan Liis Käbinin kanssa keskustelua siitä, kilpailivatko julkaisut keskenään, mutta he olivat tulleet tulokseen, että eivät, sillä niillä oli erilaiset lähtökohdat. Linnus oli ennen muuta tyytyväinen, koska julkaisu vähensi paineita kansanpukualbumin nopeasta julkaisusta, sillä sarjan oli tarkoitus ilmestyä *Taluperenaisessa* ainakin osittain jo vuonna 1936. Suurin ero julkaisuilla oli siinä, että kansanmuseon mukaan aihetta käsiteltiin lehdessä populistisesti. Kansanmuseon tuleva julkaisu olisi paljon laajempi ja siinä käytettäisiin vain kansan-

³⁶⁸ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

³⁶⁹ Monissa kansanmuseon lähettämässä kirjeissä viitataan puhelinkeskusteluihin. (ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.)

³⁷⁰ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

museon alkuperäistä museomateriaalia, kun taas *Taluperenaisessa* oli käytetty esimerkiksi uusia mallien piirroksia.³⁷¹

Taluperenaine-aikakauskirjassa julkaistut kansanpukumallit, valmistusohjeet ja käytön propagointi toimivat pitkälti myös kansanmuseon ja kansanpukukomitean ajatusten julkaisuväylänä, sillä aikakauskirjan kansanpukujen valmistustoimikuntaan kuuluivat myös kansanmuseon Linnus ja Kurrik. Liis Teras on tutkinut vuonna 2015 valmistuneessa pro gradu -tutkielmassaan *Rahvusliku kultuuripärandi konstrueerimine: rahvarõivamotiivid Eesti naiste- ja käsitööajakirjades 1887–1940* aikakauskirjoissa toteutettua kansanpukupropagandaa myös Pätsin aikakaudella. Hänen mukaansa Viron kansanmuseolla oli suuri rooli *Taluperenaine*-aikakauslehden toteuttamassa kansanpukupropagandassa. Se ilmeni ennen muuta historiallisesti autenttisen kansanpukuvun propagointina ja sen ajatuksen takaa voi löytää nimenomaan yhteistyön Helmi Kurrikun kanssa. Laajan kansanpukujulkaisun viivästyttyä *Taluperenaine*-aikakauskirjan kansanpukusarja oli suurelle joukolle virolaisia pääasiallinen ohjaaja ja innoittajana kansanpukujen valmistamisessa.³⁷² Historiallisesti autenttinen kansanpuku määriteltiin siis kansanpukututkijoiden taholta, ja historiallisesti autenttisiksi kansanpukuiksi määriteltiin suunnilleen 1800-luvun puolivälistä peräisin olevat kansanpukumallit.

Vielä loppuvuodesta 1935 kansanpukuteoksen julkaisuajankohdaksi suunniteltiin viimeistään vuoden 1936 joulukuuta. Ajankohta oli museon selviytykseen mukaan hyvä siksi, että kutomisen ja ompelamisen sesonkiaika maatöiden vuoksi oli kuitenkin vasta kevättalvella. Kansanpukualbumin toteuttamiseksi ei muun muassa kansanmuseon toiveesta perustettu mitään varsinaista toimikuntaa toteuttamaan hanketta ja sitä käsiteltiin vuodesta 1936 alkaen kotitalouskamarin kansanpukukomitean kokouksissa sekä muissa kansantaiteen elvyttämishankkeeseen liittyneiden komiteoiden kokouksissa. Kansanpukualbumin toteuttaminen viivästyi silti päätöstenteon ja rahoituksen monimutkaisuuden ja jähmeyden sekä materiaalien läpikäymisen ja löytämisen hitauden vuoksi. Kansanpukualbumi saatiin lopulta julkaistua keväällä 1938, mutta sen levitys järjestöjen kautta ei ollut kovin menestyksekkästä. Järjestöjen ennakkotilatut teokset eivät menneet kaupaksi suunniteltuun tapaan ja monet lähettivät osan kirjoista takaisin kansanmuseolle ja viivyttelivät tilausten maksamisessa. Tammikuussa 1939 Viron kansanmuseo joutui pyytämään propagandayksiköltä apua esimerkiksi Viron valtakunnallisen nuorisoyhdistyksen ja Viron sivistysliiton tilausten maksamiseksi. Museo ehdotti, että propagandayksikkö ottaisi tilausvelat järjestöille maksettavista valtion tuista, mikäli ne eivät hoitaisi kyseisiä laskuja. Propagandayksikkö ilmoitti kansanmuseolle järjestöjen luvunneen maksaa velkansa viikon kuluessa.³⁷³

371 ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.–29.10.1935.

372 Teras 2015, 56–57.

373 ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremooniade ühtlustamise kohta, okt. 1935–21.11.1938; ERA.1093.1.300.

Kansanpukukomitean vuosia suunnittelema keskeinen propagandaväline, Helmi Kurrikun laatima ja Ferdinand Linnusen toimittama, *Eesti rahvarõivad* -teos julkaistiin siis lopulta vuonna 1938 4000 kappaleen painoksena. Sisäkannessa kerrottiin teoksen laatimista ja kustantamista tukeneen herra tasavallan presidentti Konstantin Pätsin ja Viron kulttuurirahaston. Teos koostui alkupe- räisen suunnitelman mukaisesti kolmesta osasta: johdannosta, teknisestä osasta ja pukukuvauksista. Johdannossa kerrottiin teoksen tekijöistä, lähteistä ja ta- voitteista sekä johdatettiin yleisesti aiheeseen ja annettiin ohjeita teoksen käyttä- jille. Tekninen osa sisälsi pääasiassa ompelu-, kudonta- ja kirjontaohjeita sekä tarkkoja kuvia ja ohjeita esimerkiksi pitsien nypläykseen. Pukukuvausosiossa esiteltiin maakunnittain 1800-luvun puolivälin aikoihin käytössä olleita kan- sanpukuja ja annettiin tarkat ohjeet niiden valmistamiseen. Teos sisälsi runsaasti niin värillisiä kuin mustavalkoisia piirroksia sekä kuvia Viron kansanmuseon kokoelmissa olevista puvuista ja niiden yksityiskohdista, kuten vöistä, koruista, aseista ja kirjoituista kuvioista. Naisten pukuja esitettiin maakunnittain eri kih- lakunnista yhteensä 104 kappaletta ja miesten 30 kappaletta. Miesten pukujen huomattavasti pienempi määrä selittyy sillä, että ne olivat samanlaisia useissa maakunnan kihlakunnissa. Teoksessa keskityttiin nimenomaan virolaisiin kan- sanpukuihin ja vähemmistökansojen puvut oli jätetty teoksen ulkopuolelle. Te- oksessa ei esitetty kaikkia kansanmuseossa olevia pukumalleja vaan etusijalle oli asetettu kauneimmat sekä eri ajankohtiin ja tilanteisiin sopivimmat.³⁷⁴

On kiinnostavaa, että kansanpukujen autenttisuus oli haettu ajalta jolloin yhtenäistä virolaista identiteettiä ei oikeastaan ollut olemassa. Keskeisin käy- tännöllinen syy tähän oli se, että valitun ajankohdan jälkeen virolaisten pukujen omaleimaisuus alkoi vähitellen hävitä muotivirtausten seuraamismahdolli- suuksien kasvettua. Lisäksi valtio pyrki kampanjoin ja virolaisjohtajien puhei- den kautta todistamaan, että jo ennen niin sanottua kansallista heräämistä 1860- luvulla oli jo olemassa itsensä tiedostanut virolainen kansa. Ratkaisut siitä, mit- kä olivat esimerkiksi julkaisuun sopivimpia pukuja, tekivät kirjan toimittajat Kurrik ja Linnus. Kirjan takana oli lisäksi kuitenkin laajempi monista valtiolli- sista ja kansalaisjärjestöjen toimijoista koostunut toimikunta, jolta teoksen toi- mittajat hakivat päätöksilleen hyväksynnän.

Teoksen esipuheessa Viron kansanmuseon nimissä Linnus kiitti Konstan- tin Pätsiä ja Kaarel Eenpalua, joka myös mainittiin yhtenä aloitteentekijänä te- oksen luomiseksi. Lisäksi huomioitiin opetusministeri Jaaksonin sekä propa- gandayksikön johtajien Kukken, Oidermaan ja Kigasten merkitys työlle. Teok- sen valmistumisesta ja jakelusta suurin ansio annettiin propagandayksikölle, Linda Eenpalun johtamalle kotitalouskamarille ja sen alaiselle kansanpukukom- itealle. Aloitteentekijänä kiitettiin erityisesti Viron valtakunnallista nuorisojär- jestöä ja toteuttajina monia henkilöitä kansanmuseosta, muista laitoksista ja jär- jestöistä sekä varsinaista teoksen laatijaa Helmi Kurrikua. Linnus kirjoitti lisäksi

---

Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aksiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

³⁷⁴ Kurrik 1938, IV–VII, 29.

kansanmuseon luottavan siihen, että ”käsikirja täyttää oman osansa, ei ainoastaan tulevien vuoden 1938 laulujuhlien toimijakunnalle kansanpukujen valmistamisessa, joka on tämän ensimmäinen tehtävä, vaan että teos myös jää pysyväksi neuvonantajaksi ja ohjaajaksi kaikille, jotka tulevaisuudessakin toimivat virolaisten kansanpukujen ja kotikäsitöiden alalla”.³⁷⁵

Teos oli tarkoitus julkaista hyvissä ajoin nimenomaan kesällä 1938 pidettäviä laulujuhlia ajatellen, jotta mahdollisimman monet voisivat sen avulla valmistaa itselleen kansanpuvun juhille ja kirja myös toimisi yleisesti innostajana kansanpukujen käytön lisäämiseksi. Teos kuitenkin ilmestyi lopulta vasta vuonna 1938, eikä siten ehtinyt ainakaan suunnitellussa määrin toimia laajasti käsikirjana laulujuhlille pukuja valmistettaessa. Kirjan ensimmäinen painos tosin loppui nopeasti ja kesäkuussa 1938 ilmestyi jo toinen painos. Painoksen loppuminen oli osittain näennäistä, sillä kansanmuseolla oli vaikeuksia saada ennakkotilatuista teoksista maksuja järjestöiltä. Teokset eivät siis lopulta menneet niin hyvin kaupaksi kuin aluksi näytti ja niitä palautui toisen painoksen painamisen jälkeen runsaasti kansanmuseolle. Yhtenä syynä tähän voi tosin olla nimenomaan teoksen myöhästymisen ajatellen kesän 1938 juhlia. Huomionarvoista on myös se, että museot ja kansanpukuasiantuntijat olivat arvioineet sopivaksi painosmääräksi 2000, mutta lopulta teosta julkaistiin kaksinkertainen määrä. Tämä osoittaa sen, kuinka saattoi käydä, kun propagandatoimijat toimivat vastoin asiantuntijaorganisaatioiden suosituksia. Näillä saattoi kuitenkin olla parempi käsitys todellisuudesta kuin valtiollisilla toimijoilla.

Yleisesti kansanpuku-nimitystä käytetään puvuista, joita talonpoikainen kansa käytti 1700- ja 1800-luvuilla. Puvut olivat jatkuvassa käytössä ja muokkaantuvat aikojen kuluessa saaden alueellisia ja paikallisia ominaisuuksia. Kansallisromantiikka synnytti omaa kansallista identiteettiä etsimässä olleessa Euroopassa kansallispuvut, jotka perustuivat kansanpukuihin.³⁷⁶ Suomalaisia pukuja tutkineen Bo Lönnqvistin mukaan Suomessa kansallispukuna elvytetty kansanpuku oli 1700-luvun rahvaanpuku, joka oli uutena toiminut juhla- ja pyhävaatteena, mutta käytettynä arki- ja työvaatteena, kuten kansanomaiselle pukukulttuurille oli ominaista.³⁷⁷ Kansanpukukomiteoiden pöytäkirjoissa puhuttiin kansanpuvuista, mutta niille annetut merkitykset ovat koko tutkimani aikakauden eli vuodesta 1934 alkaen kansallispuvun. Virossa kansallispuvuista käytetään yleisesti nykyäänkin nimitystä kansanpuku (rahvarõiv tai rahvariie), eikä Suomessa käytetty erottelu kansan- ja kansallispukuihin ole vakiintunut.

Liis Terasin mukaan kansanpukuja propagoitiin aikakauslehdissä ennen muuta kansallisina juhlapukuina ja aikakaudella painotettiin kansanmuseon kokoelmien alkuperäismallien mukaan luotujen aitojen kansanpukujen käyttöä. Teras toteaa aikakauden lehdissä perustellun tätä esimerkiksi sillä, että mikäli pukuja lähdetään modernisoimaan, niin aikaa myöten katoaa ajatus oikean kansanpuvun olemassaolosta. Teras painottaa sitä, että esimerkiksi *Taluperenai-*

---

³⁷⁵ Kurrik 1938, IX.

³⁷⁶ Holst 2011, 17.

³⁷⁷ Lönnqvist 1979, 75–79.

ne-aikakauskirjassa historiallisesti oikeaa kansanpukua propagoinut toimikunta käytti käsitteitä kansanpuku (rahvaröivas) ja kansallispuku (rahvusröivas) synonyymeinä, joka hänen mukaansa osoittaa, että kansanpukujen kohdalla painotettiin aiempaa enemmän niiden kansallista merkitystä.³⁷⁸ Kansanpukututkija Ellen Värvi onkin todennut, että kansanpuvut muuttuivat 1930-luvulla kansallispuvuiksi. Virossa kansanpuvut olivat merkityksellisiä maakuntien, kihlakuntien ja talonpoikaisyhteisön sisällä samaan ryhmään kuuluvien yhteenkuuluvuuden symboleina ja samalla myös erottivat oman ryhmän toisista. Värvin mukaan juuri niiden symbolisoima yhteenkuuluvuus oli perustana myös myöhemmälle käytölle.³⁷⁹

Kansanpukukomiteat ja muut kampanjan toimijat kannustivat virolaisia valmistamaan ja käyttämään oman maakuntansa tai jos mahdollista niin kihlakuntansa kansanpukua. Vaikka yleiskäsitteenä puhuttiin virolaisista kansanpuvuista, niin maakunta- ja kihlakuntajakoa ei haluttu hylätä. Oli itsestään selvää, että Viro oli jakautunut maakuntiin ja maakuntien omia erityispiirteitä korostettiin kansanpukujen lisäksi myös esimerkiksi kansanmusiikissa. Maakuntaajattelun ei nähty poistavan niiden yläpuolella olevaa yhteistä virolaisuutta, vaan oli ennemminkin todiste virolaisen kansan pitkästä historiasta. Virolaiset olivat naapurikansoistaan esimerkiksi kielensä ja kansanperinteensä kautta erottuva ryhmä, joka oli jo kauan sitten ollut olemassa muodostaen maakuntia, joilla oli omia erityispiirteitä, mutta samalla niiden jäseniä yhdisti heimoside, virolaisuus. Kansanpuvut olivat virolaisia samalla kun edustivat jotain maa- tai kihlakuntaa. Tästä kertoo muun muassa se, että *Eesti rahvaröivad* -julkaisun esipuheessa kerrottiin, että teoksessa esiteltiin ainoastaan virolaisia kansanpukuja maa- ja kihlakunnittain ja siksi alueiden vähemmistökansojen puvut oli jätetty teoksen ulkopuolelle.³⁸⁰

Virossa siis kansanpuvun nimi ei muuttunut, mutta käytön muuttuessa sisällöllisesti kansallispuvun käytöksi, kansanpuvun käyttö myös politisoitiin monin tavoin. Kansanpuvun käyttäminen, erityisesti kansanpukukampanjan kiihtyessä lähestyttäessä vuoden 1938 Viron itsenäisyyden 20-vuotisjuhlallisuuksia, oli myös osoitus tuesta Pätsin kansallismieliselle politiikalle. Virolaisia kansanpukuja tulkittiin 1930-luvulla kansallisesta kehikosta käsin ja propagoitiin nimenomaan virolaisen yhteenkuuluvuuden symboleina. Pätsin ajan käyttötarkoitus siis oli merkitykseltään ja päämääriltään erilaista kuin alkuperäinen käyttö, mutta yhteenkuuluvuuden hakeminen myös pukeutumisen kautta perustui jo aiemman tiettyjen kansanpukujen käytön yhteen symboliseen merkitykseen. Kansanpuvuilla ei eroteltu enää niin selkeästi esimerkiksi talonpoikaisyhteisöön kuuluneita ammattiryhmiä, mutta tiettyjen elämänvaiheiden, sukupolvien ja sukupuolien erottaminen toisistaan näkyi myös 1930-luvun juhlakäytössä olleista kansanpuvuista.

---

³⁷⁸ Teras 2015, 56–57.

³⁷⁹ Teras 2015, 56–57; Värvi 1998, 384–385.

³⁸⁰ Kurrik 1938, VII.

Kansanpukujulkaisussakin oli esiteltynä erityisesti naisten puvuissa pääasiassa käytettyjen asusteiden kautta toteutettu erottelu naimisissa olevien ja naimattomien välillä. Kansanpukujen käytöllä myös suljettiin eri ryhmiä edelleen ulkopuolelle. Esimerkiksi se, että kansanpukujulkaisussa ei esitelty vähemmistökansallisuuksien asuja, vaan kerrottiin nimenomaan esiteltävän vain virolaisia kansanpukuja, jätti nämä Viron etnisesti muihin kansoihin kuuluneet kansalaiset ulkopuolisiksi. Samoin Pätsin politiikkaa tukemattomat saattoivat protestoida nimenomaan sillä, että eivät pukeutuneet virolaisiin kansallisiin juhliin kansanpukuihin. Jättämällä vähemmistöt ja vuorovaikutus muiden kansallisuuksien kanssa pois julkaisusta, tehtiin historiapolitiittisia valintoja, aktiivista unohtamispolitiikkaa. Tällä unohtamisella tavallaan mitätöitiin muiden kansojen merkitystä Viron historiassa.

Eesti rahvarõivad -teoksessa pureuduttiin vaatetuksen historiaan yleisemminkin ja kerrottiin erityisesti entisajan asujen alueellisesti nykyistä suuremmista eroista, koska muoti ei liikkunut niin nopeasti kuin myöhemmin. Aatelistolla, papistolla ja käsityöläisillä oli omanlaisensa puvut, joissa oli myös alueellisia eroja ja samalla yhtenäisyyttä oman alueen kyseisen ryhmän asuihin. Suurimman osan kansasta muodostivat kaikkialla talonpojat, joiden asuja nimitettiin siksi kansanpukuiksi. Kansanpuvut muuttuivat asuista hitaimmin, kun taas esimerkiksi yläluokkaan kuuluvien asut esimerkiksi Euroopan sisällä ottivat vaikutteita toisistaan nopeammin. Kansanpukujen alueelliset erot johtuivat materiaalien saatavuudesta, ihmisten kyvystä hyödyntää niitä ja kansan kauneusihanteista. Käytetyt materiaalit ja sukupolvelta toiselle siirtyvät tekniset taidot loivat asuihin yhtenäisyyttä. Samoin siirtyi ajatus siitä, mikä oli kaunista. Jokaisella kansalla ja myös pienemmällä alueella oli Kurrikun mukaan omia kauneusihanteita, jotka olivat määräävässä roolissa vertailtaessa eri alueiden pukuja. Esimerkiksi virolaisten, latvialaisten ja liettualaisten taloudelliset ja maantieteelliset olot olivat olleet suunnilleen samat, mutta silti kansanpuvut erosivat toisistaan erityisesti yksityiskohdissa: värien, kuvioiden ja korutyyppeiden valinnassa ja sijoittamisessa. Lisäksi esimerkiksi yksittäiset taitavat ja luovat ihmiset vaikuttivat eri alueiden pukuihin tuoden niihin jonkin pienen yksityiskohdan, joka siirtyi esimerkiksi kihlakunnan sisällä aina seuraaviin pukuihin. Siten esimerkiksi Viron alueella pukujen yleisilme oli usein samantyyppinen, mutta niissä oli paikallisia piirteitä ja erilaisia yksityiskohtia, jotka erottivat ne toisen alueen puvuista.³⁸¹

On kiinnostavaa, että kansanpukukirjassa Kurrik huomioi nimenomaan latvialaiset ja liettualaiset. Yleisesti kansanpukupropagandassa 1930-luvulla viitattiin Unkarissa ja Suomessa sekä muissa Pohjoismaissa käytettyihin kansallispukuihin ja otettiin mallia niiden yleisestä käytöstä esimerkiksi kaikissa juhlissa. Toisaalta oli luonnollista verrata Viron kansanpukujen tilannetta muihin Baltian maihin. Virolaisia nostettiin myös tällä erilleen omanlaiseksi kansakseen aiemmin samaan hallintoalueeseen kuuluneista lähinaapureista. Kansanpuvut

---

³⁸¹ Kurrik 1938, XIV–XVI.

liittivät virolaisia enemmän esimerkiksi heimoveljesvaltioihin kuin muihin Baltian maihin. Tämä oli yksi todiste virolaisen kansan pitkästä historiasta.

Kurrik kävi teoksessaan läpi myös vaatetuksen ja yhteiskunnan suhteita eri aikoina. Esimerkiksi 1800-luvulla talonpoikaisesta kansanasusta ymmärrettävästi luovuttiin, mikäli päästiin jollain tapaa nousemaan korkeampaan säätyyn. Virossa säädyn vaihtaminen ei vaikuttanut tosin ainoastaan vaatetukseen, vaan Kurrik totesi silloin tunnetusti vaihtuneen myös mielen ja kielen. Tässä tulkinnassa he siis lakkasivat olemasta virolaisia. Tätä taustaa vasten Kurrik katsoi joidenkin henkilöiden toiminnan virolaisuuden hyväksi sitäkin kunnioitettavammaksi.³⁸²

Ensimmäisenä virolaista kansanpukua markkinoineeksi Kurrikun teos mainitsi kansallisrunoilija Kristian Jaak Petersonin, joka liikkui 1800-luvun alussa esimerkiksi Riiassa baltiansaksalaisten joukossa puvussa, jonka valmistuksessa oli käytetty esikuvana virolaista kansanpukua. Virolaiset kansallissankarit Faehlmann ja Kreutzwald kiinnostuivat kansanpuvun tieteellisestä tutkimisesta ja materiaalin kokoamisesta sitä varten. He eivät puhuneet kansanpuvun käyttämisen puolesta, mutta tämä johtui Kurrikun mukaan siitä, että se oli tuona aikana vielä yleisesti käytössä. Tilanne muuttui 1800-luvun loppua lähestyttäessä, kun myös maaseudun nuoriso ryhtyi yhä enemmän pukeutumaan kaupunkimuodin mukaisesti. Kansallisen heräämisen johtohahmoista sekä Jannsen että Jakobson vastustivat tätä kehitystä ja kannustivat kansanpukujen käyttämiseen. Molemmat heistä myös kritisoivat lehdissään saksalaisten vaatteiden käyttöä ja kannustivat äideiltä ja isoäideiltä perityn kauniin vaatemuodin käyttämiseen. Myös Jakobsonin sisaret osallistuivat innokkaasti veljensä kamppailuun kansanpukujen käytön hyväksi. Erityisesti Natalie Jakobson (myöhemmin Pärna-Johanson) yritti saada käsityökoulunsa oppilaat kantamaan kansanpukuja. Taistelu kansanpukujen häviämistä vastaan hävittiin, sillä juuri vapautuneita talonpoikia kiinnosti nimenomaan heiltä aiemmin kielletty ”saksalainen” vaatetus. Kansanpuku alkoi jo 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa muuttua kansallismielisten juhlien puvuksi tai vielä tyypillisemmin esiintymisasuksi. Laulujuhilla kuorot esiintyivät aina kansanpuvuissa.³⁸³

Virolaiset kansallissankarit nostettiin kansanpukujen kohdalla esimerkeiksi ja esikuvallisiksi toimijoiksi, joista olisi otettava mallia. Kertomalla näistä menneisyyden merkkihenkilöistä nostettiin myös kansanpukukampanjan kansallista merkittävyyttä. He olivat vaikeuksista huolimatta taistelleet virolaisen kansankulttuurin hyväksi, kansan oikeuksien puolesta ja edistäneet myös kansan kypsymistä valtiolliseen itsenäisyyteen. Itsenäisyyden aikana olosuhteet kansallismieliseen toimintaan olivat hyvät ja kansakunnan vahvistaminen kaikin tavoin tulisi siten olla kaikille tärkeää. Kansallissankareiden toimien kautta oikeutettiin kampanjaa, nostettiin sen merkitystä ja propagoitiin sitä monista näkökulmista.

---

³⁸² Kurrik 1938, XIX–XXI.

³⁸³ Kurrik 1938, XIX–XXI.

Kurrikun mukaan juuri itsenäistyneen valtion älymystöllä oli 1920-luvun alussa jopa vihamielinen suhtautuminen kansanpukuja kohtaan. Kansanpuvut nähtiin menneisyyden varjoina eurooppalaisuuteen pyrittäessä. Museoiden tutkijoiden yritykset kannustaa kansanpukujen laajempaan käyttöön jäivät lähes huomioitta. 1930-luvulla suhtautuminen alkoi jälleen muuttua erityisesti muutamien järjestöjen, kuten Viron valtakunnallisen nuorisoyhdistyksen, ansiosta. Ajatuksia oman kulttuuriperinnön vaalimisesta järjestöt saivat myös Viron ulkopuolelta, esimerkiksi pohjoismaisilta järjestöiltä. Ylpeys omasta vanhasta historiasta sekä kulttuurista ja siihen liittyen myös kansanpuvuista oli kasvanut. Itsenäisyyden toisella vuosikymmenellä oli Kurrikun mukaan herännyt laajasti ymmärrys oman kulttuuriperinnön arvosta, kun vielä edellisellä vuosikymmenellä Virossa katsottiin vanhoja eurooppalaisia korkeakulttuureja ihailleen ja samalla pidettiin omaa vanhaa kulttuuriperintöä melko arvottomana. Kurrik totesi nykyisen suunnan olevan oikea ja oma vanha kansantaide ja kulttuuri olivat nousemassa niiden ansaitsemalle paikalle. Tästä oli osoituksena myös nykyinen valtiollinen kulttuuripolitiikka, joka pyrki kansantaiteen ja kansanpuvun elvyttämiseen tukemalla esimerkiksi juuri kansanpukuteoksen julkaisua sekä erilaisia kansanpukukursseja ja neuvontapisteitä.³⁸⁴ Kurrikun teoksessa tuettiin selkeästi valtion politiikkaa laajasti ja ajettiin kansalliselle kampanjalle asetettuja tavoitteita, aina lähihistorian tulkintoja myöten. Tämä oli toki luonnollista, sillä kuten teoksessa kirjoitettiin, valtio oli teoksen taustavoimana niin rahoituksen, tekijöiden valinnan kuin sisällön valvonnan kautta.

Virolaisessa poliittisessa ajattelussa tapahtui monin tavoin näkyvä muutos siirryttäessä 1920-luvulta 1930-luvulle. Syitä tähän oli monia. Suurin osa niistä oli yleiseurooppalaisia, joihin vaikuttivat monet epävarmuutta lisäävät tekijät, mutta osa oli enemmän Viron sisäisiä pitkälti valtion idealistiseen demokratiiaan ja valtion hallinnon kokemattomuuteen liittyviä. Kansallismielisyys ja äärioikeisto esimerkiksi nousivat joka puolella Eurooppaa ja tähän vaikutti esimerkiksi maailmanlaajuinen talouslama ja yleinen tyytymättömyys vallitsevaan tilanteeseen, sekä maailmansodan aiheuttama katkeruus ja vastakkainasettelut. Virossa katse valtion sisäiseen kehitykseen kääntyi mahdollisesti sen myötä, kun puolustusyhteistyö sille merkittävimpien valtioiden kanssa kariutui. Pettyneitä oltiin myös demokratian toimimattomuuteen, joka välillisesti nosti myös Pätsin valtaan, Pätsin ja Laidonerin kaapattua vallan ”pelastaakseen” Viron äärioikeistolaisiksi katsottujen vapsien vallalta.

Kansanpukupropagandaa toteutettiin myös osana kansantanssipropagandaa. Kansantanssia propagoivassa julkaisussa *Valimik Eesti Rahvatantse* todettiin, että kaikkien kansantanssijoiden tuli esiintyä kansanpuvuissa. Kansanpuvut ja kansantanssi nähtiin kuuluvan itsestään selvästi yhteen, eikä kansantanssien koettu tekevän mitään vaikutusta ilman niihin kuuluvia asuja. Myös tässä teoksessa oli esillä kansanpukujen autenttisuusvaatimus ja samalla mainostettiin *Eesti Rahvarõivad* -teosta: ”...yritettäköön hankkia aitoja ja kunnollisia asuja, koska satunnaisista kappaleista kasatut kansanvaatteet pilkkaavat niin itse vaa-

---

³⁸⁴ Kurrik 1938, XXI.

tetta kuin myös kansantanssia. Samaan aikaan tämän teoksen kanssa ilmestyy myös Viron kansanmuseon julkaisemana suuri kansanpukukäsikirja, joka on jokaiselle tanssiryhmälle välttämätön oppiväline.” Varsinaisessa kansanpukuteoksessa ei käsitelty kansanpukujen käyttötapaa, mutta kansantanssiteos sen sijaan korosti sitä, että kansanpukuja tuli kantaa niiden arvoisesti, ja muiden Pohjoismaiden mallin mukaisesti niissä ei tulisi liikkua esimerkiksi kapakoissa tai tanssia moderneja tansseja. Teoksessa huomioitiin lisäksi se, että usein tanssiryhmissä oli pulaa pojista ja tytöt usein siksi tanssivat myös poikien osia. Se oli hyväksyttävää, mutta se tuli tehdä kuitenkin tyttöjen asuissa, sillä pojiksi naamioituminen voitiin nähdä kansanpukujen ja -tanssien halventamisena.³⁸⁵

Kampanjoiden tuottamat propagandajulkaisut kansanpukuja ja -tansseja koskien olivat siis erillisiä, mutta kampanjapropagandassa ja kampanjoissa niitä käsiteltiin pitkälti myös yhdessä ja on luonnollista, että erityisesti kansantanssit tarvitsivat tuekseen niin kansanpukuja kuin kansanmusiikkia. Teosten keskinäinen mainostaminen myös viittasi valtion hallinnon koordinointiin. Kansanpukuja oli käytetty jo pitkään nimenomaan erilaisina esiintymisasuina ja kansanpukualbumissa tämä huomioitiin, mutta lisäksi siinä, kuten muussakin kansanpukupropagandassa, pyrittiin laajentamaan puvun käyttötarkoitusta yleiseksi juhlaaateeksi. Tällä tavoiteltiin sitä, että koko kansa voisi kansallisissa juhlissa näyttää ulkoisestikin yhtenäisyyttään ja ilmentää kansallismielisyyttään. Seuraavaksi käsittelen tarkemmin kansantanssien propagoinniksi tuotettua kampanjajulkaisua.

Kansantanssit

Kansantanssipropaganda toteutettiin kansanpukupropagandan tavoin kurssien, luentojen ja tapahtumissa esiintymisten ohella monenlaisin julkaisuin. Kansantanssijulkaisuista laajin ja suunnitelluin oli vuonna 1938 samoihin aikoihin *Eesti rahvarõivad* -teoksen kanssa ilmestynyt Viron kansanrunousarkiston kirjallisuuden ja kansanrunouden tutkija Rudolf Põldmäen ja kansatieteilijä Herbert Tampereen laatima *Valimik eesti rahvatantse*. Julkaisua oli suunniteltu jo kesästä 1935 lähtien Põldmäen ja Viron valtakunnallisen nuorisoyhdistyksen kansantanssiopettajan ja asiantuntijan Ullo Toomin toteutettua nuorisojärjestön aloitteesta uuden kansantanssikeräyksen. Teoksen suunnittelusta vastasi kansantanssikomitea³⁸⁶, joka oli perustettu tähän nimenomaiseen tarkoitukseen propagandayksikön yhteyteen loppuvuodesta 1935. Propagandayksikön kulttuuriosastolla oli tosin jo tällöin valmiina yhteistyössä Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön kanssa

³⁸⁵ Põldmäe ja Tampere 1938, 56.

³⁸⁶ Komiteaan kuuluivat Anna Raudkats ja Ernst Idla Viron valtakunnallisesta nuorisojärjestöstä, Gerd Neggo Viron maatalousnaisten keskusjärjestöstä, Adolf Vedro Musiikkimuseosta ja Viron kansanrunousarkistosta Rudolf Põldmäe. Lisäksi ensimmäisessä kokouksessa päätettiin kutsua jäseniksi myös Ullo Toomi ja Herbert Tampere.

luotu suunnitelma kansantanssi- ja kansanmusiikkijulkaisun sisällöstä ja budjetista. Komitea lähti toimimaan tämän suunnitelman mukaisesti.³⁸⁷

Kansantanssikomitea käsitteli ensimmäisessä kokouksessaan toukokuussa 1936 tavoitteita, joihin kansantanssijulkaisulla pyrittiin. Ensisijainen käytännöllinen tavoite oli kansantanssien harrastamisen leviämisen edistäminen ja sitä varten oli tarpeen luoda kattava käsikirjamainen teos, joka oli esitystavaltaan yleisesti ymmärrettävä. Toinen tavoite oli pysyvän tieteellisesti pätevän kansankulttuurisen monumentin luominen. Tämä tavoite oli sisällöltään hieman abstraktimpi, mutta ennen muuta tarkoitus oli luoda virolaisia kansantansseja mahdollisimman alkuperäisessä ja siten autenttisessa muodossa käsittelevä teos, joka ei vanhenisi. Lisäksi teoksella pyrittiin esittelemään virolaisia kansantansseja myös ulkomaille. Tätä tavoitetta ajatellen teokseen suunniteltiin englanninkielistä yhteenvetoa. Kansantanssiteos suunniteltiin julkaistavan kolmeosaisena ja niissä esiteltäisiin yhteensä 75 tanssia tanssikuvauksin ja nuotein. Lisäksi käsiteltäisiin kansantanssien historiaa ja merkitystä, yleistä terminologiaa ja jokaisen tanssin kohdalla myös sen alkuperää, erityispiirteitä ja siihen liittyviä tapoja ja perinteitä.³⁸⁸

Komitea asetti teoksen laatimisen kahden tai kolmen asiantuntijan toteuttavaksi, mutta komitean tehtäväksi jäi edelleen terminologian kanssa auttaminen, käsikirjan laatimisen valvonta ja lopullisen käsikirjoituksen tarkastaminen ja muut julkaisemiseen liittyvät kysymykset. Teoksen laadintakuluiksi komitea arvioi yhteensä 3135 kr, josta 1250 kr meni tekijöiden palkkoihin ja loput kuviin, piirustusten laadintaan, materiaalin hankintaan, lisäkeräyksiin, matkoihin ja yleisiin kuluihin. Komitea jätti teoksen paino- ja jakelukulujen arvioimisen propagandayksikölle. Aiemmassa propagandayksikön laatimassa suunnitelmassa oli esitetty populistisemmän julkaisun laatimista, joka esittäisi kansantansseista jonkinlaisen kokoelman. Kansanrunousarkisto Rudolf Pöldmäen mukaan vastusti tätä, koska sillä oli suunnitelmissa nimenomaan virolaisten kansantanssien julkaisu niiden täydessä laajuudessa.³⁸⁹ Eli tässä propagandayksikö yritti vaikuttaa kansanrunousarkiston toimintaan siten, että kansantansseja laitettaisiin kansiin ennen muuta propagandatarkoituksessa.

Komitean kokouksia pidettiin heti kaksi peräkkäisinä päivinä, sillä toimivaltakysymyksistä oli epäselvyyksiä, joita komitean puheenjohtaja Anna Raudkats ja sihteeri Pöldmäe kävivät ensimmäisen kokouksen jälkeen selvittämässä propagandayksikössä. Propagandajohtajan Hugo Kukken mukaan komitean tehtävä oli luoda mahdollisimman tarkka julkaisusuunnitelma ja talousarvio, mutta niiden vahvistaminen kuului muiden instituutioiden toimivaltaan. Komitea ei saanut myöskään päättää teoksen toteuttavaa laitosta tai henkilöitä, vaan se kuului propagandayksikön toimivaltaan. Komitea jatkoi työskentelyään sa-

³⁸⁷ ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935.

³⁸⁸ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936-1937.

³⁸⁹ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936-1937.

malla viikolla vielä kahden kokouksen verran ja antoi kokousten jälkeen ehdotuksensa kansantanssijulkaisusta propagandayksikön käsiteltäväksi. Propagandayksikkö vahvisti toimikunnan suunnitelman huomioiden sen, että teokseen tulisi noin 40 tanssia selityksineen ja nuotteineen ja sen olisi hyvä valmistua keväällä 1937. Sitä voisi myöhemmin seurata täydellisempi kansantanssijulkaisu.³⁹⁰ Kansanrunousarkiston kanta siis tavallaan voitti, mutta samalla propagandayksikkö sai haluamansa. Propagointimerkitys huomioitiin erityisesti siten, että teos julkaistiin kahdessa osassa ja ensimmäiselle osalle suunniteltiin propagandarooli kesän 1938 juhlia varten, jota silmällä pitäen myös aikataulu suunniteltiin.

Teokseen otettavat tanssit päätettiin testata Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön tanssiryhmissä, jotka esittäisivät ne myös komitealle. Teos tulisi sisältämään yleisosan, tanssien kuvaus- ja taustamusiikkiosan. Yleisosassa käsiteltäisiin yleisesti kansantanssien roolia kansantaiteena, sen esteettistä ja yhteiskunnallista merkitystä sekä terminologiaa ja annettaisiin käytännöllisiä ohjeita. Tanssien kuvausosiossa esitettäisiin 30–40 tanssia piirustuksin selvennettyinä sekä kerrottaisiin esimerkiksi niiden alkuperästä ja levinneisyydestä. Taustamusiikkia käsittelevässä osiossa kerrottaisiin yleisesti kansanmusiikista ja sen roolista kansantanssien taustalla, sekä soittamista ja julkaistaisiin tanssikappaleiden nuotit. Propagandayksikkö asetti teoksen laatimisen Tampereen (etnologi ja musiikkitieteilijä, kansanrunousarkiston edustaja), Toomin tai Idlan (kansantanssien asiantuntija) ja Adolf Vedron tai Riho Pätsin (kansanmusiikin asiantuntija) tehtäväksi.³⁹¹ Põldmäen ja propagandayksikön erimielisyydet mahdollisesti vaikuttivat siihen, että häntä ei heti asetettu toimituskuntaan.

Riigivanem Pätsin siirrettyä toukokuun 1936 lopulla kansantaiteen elvyttämishankkeen opetusministeriön alaisuuteen, kansantanssijulkaisun suunnittelu siirtyi samalla virallisesti opetusministeriölle. Se otti heti kansantanssijulkaisun toteuttamisen itselleen ja kansantanssikomitean kokous kutsuttiin kesäkuun lopussa koolle opetusministeriön tiloihin. Komitean kokoukseen kutsuttiin paikalle edustajia propagandayksiköstä, opetusministeriöstä sekä aiemman komitean jäsenet. Uusi komitea jatkoi suoraan vanhan komitean työtä, ainoastaan komiteaa johtanut taho oli muuttunut samoin kuin osa komitean jäsenistä³⁹². Kokousta johti opetusministeriön Karl Koljo ja sihteerinä toimi propagandayksikön Erika Viirsalu. Kokouksessa päätettiin asettaa teoksen laatiminen osittain aiemmasta suunnitelmasta poiketen Põldmäelle (kansanrunousarkisto), Toomille (kansantanssin asiantuntija) sekä Tamperelle (kansanmusiikin asiantuntija). Teoksen käsikirjoituksen palauttamisen määrääjäksi asetettiin

³⁹⁰ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936–1937.

³⁹¹ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936–1937.

³⁹² Paikalla ensimmäisessä uuden kansantanssikomitean kokouksessa 29.6.1936 olivat opetusministeriöstä K. Koljo, O. Loorits kansanrunousarkistosta, prof. Aavik, E. Idla, E. Kadak, Erika Viirsalu propagandayksiköstä, sekä Ullo Toomi Viron valtakunnallisesta nuorisjärjestöstä.

1.12.1936. Käsikirjoituksen tarkistaisi ja hyväksyisi sen jälkeen kansantanssikomitea. Teoksen käsikirjoitus ei kuitenkaan valmistunut määräajassa, sillä Põldmäe kirjoitti opetusministeriöön, että tarvittu kansantanssien lisäkeräys ja kansantanssien testaukset Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön tanssiryhmissä olivat vienneet niin paljon aikaa, että käsikirjoituksen kirjoittaminen oli päässyt vasta marraskuussa kunnolla käyntiin ja tulisi siksi valmistumaan vasta tammikuussa 1937.³⁹³

Kansantanssijulkaisu valmistui Põldmäen ja Tampereen toimittamana lopulta vasta keväällä 1938. Kolmanneksi toimittajaksi ajateltu Toomi osallistui merkittävänä neuvonantajana erityisesti tanssien opetusta koskevaan osioon, mutta ei lopulta varsinaiseen kirjoitustyöhön, koska asui eri paikkakunnalla kuin teoksen muut, Tartossa asuvat kirjoittajat. Julkaisuprosessi oli hidas ja lopullinen hyväksyntä käsikirjalle annettiin vasta vuoden 1937 lopulla. Asiantuntijoiden ja julkaisuun liittyneiden laitosten ja järjestöjen yhteistyö vaati ajoittain enemmän aikaa kuin sille oli varattu ja lisäksi esimerkiksi Viron valtakunnallisen nuorisojärjestön tanssiryhmät olivat pyytäneet lisätukea ja -aikaa kansantanssien työstämiseen julkaisuun liittyen.³⁹⁴

Julkaisun toteuttamista oli todennäköisesti hidastanut, kuten kansantaidkampanjan propagandaa yleensäkin, kampanjan siirtäminen propagandayksikön alaisuudesta opetusministeriölle. Tosin propagandayksikön osuus esimerkiksi kansantanssi- ja kansanpukuteosten toteuttamisessa pysyi tämänkin jälkeen merkittävänä. Opetusministeriön mukaan tulo osaltaan mahdollisesti ennen muuta monimutkaisti prosesseja ja sen alaisuudessa otettiin lopulta huomioon enemmän museoiden tavoitteita kuin propagandayksikön. Kokouksissa keskusteltiin jatkuvasti siitä, pitäisikö uudesta kansantanssikeräyksestä odottaa julkaisuun lisämateriaalia. Propagandayksikön Viirsalu ilmaisi hyvin selkeästi heti ensimmäisessä komitean kokouksessa sen siirryttyä opetusministeriön alaisuuteen, että päätös asiasta oli tehty jo aiemmin eikä ensimmäistä julkaisua saisi viivyttää keräysasioilla. Hänen mukaansa uusi systemaattinen keräys olisi myös toteutettava kansanrunousarkiston taholta ja sen siihen hankkimalla rahoituksella.³⁹⁵ Tämä kertoi selkeästi siitä, että vaikka toimiessaan samojen tavoitteiden saavuttamiseksi eri laitokset toimivat toisinaan tehokkaasti ja kampanjoita edistävästi yhdessä, niin niillä oli myös omia päämääriä, jotka erosivat toisistaan. Põldmäen esittämät syyt julkaisun viivästymisestä osoittavat, että kansanrunousarkisto toteutti ainakin jonkinlaisen uuden kansantanssien keräyksen, välittämättä propagandayksikön kielteisestä kannasta ja tämä näkyi myös lopullisessa julkaisussa, sillä siinä esitettiin propagandayksikön hyväksymän 30–40 tanssikuvauksen sijaan 76 kansantanssin kuvaukset. Propagandayksikön määräyksiä vastaan saatettiin siis kapinoida, mikäli kampanja-

³⁹³ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936–1937.

³⁹⁴ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936–1937; Põldmäe ja Tampere 1938, IV.

³⁹⁵ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936–1937; Põldmäe ja Tampere 1938, IV.

toimijat näkivät ne huonoiksi. Kansantanssikomitean kokouksissa tätä asiaa ei enää propagandayksikön Viirsalun aiempien kommenttien jälkeen käsitelty, vaan julkaisun toimittajat kokosivat julkaisun kaikessa hiljaisuudessa haluamallaan tavalla. Valtiolliset toimijat antoivat sille kuitenkin hyväksynnän loppuvuodesta 1937.

Keväällä 1938 julkaistu kansantanssialbumi *Valimik Eesti Rahvatantse* sisälsi suunnitellusti kolme osaa, joista ensimmäinen, yleisosio, sisälsi laajan johdantoluvun, luvun kansantanssien elvyttämisestä ja sen toteuttamisesta käytännössä sekä teknisen osion. Toinen osa koostui kansantanssin kuvauksista, tanssiohjeista ja nuoteista ja kolmas osa oli saksankielinen käännös johdantosiosta. Käytännössä teos siis jakautui kahteen osaan ja johdanto-osan saksannoksen avulla se oli täysin käyttökelpoinen myös saksankielellä. Johdantosiosta käsiteltiin laajasti virolaisten kansantanssien historiaa, tanssiperinteitä, tanssirooleja ja -vaatteita sekä eri tanssien alueellista levinneisyyttä ja kansanmusiikkia tanssien taustamusiikkina. Lisäksi teoksessa jaoteltiin kansantansseja omiin ryhmiinsä, kerrottiin yleisesti niistä sekä käsiteltiin kansantanssien keräämistä, elvyttämistä ja tutkimista sekä esiteltiin käytettyjä lähteitä.³⁹⁶

Teoksessa ei lopulta ollut englanninkielistä yhteenvetoa. Suunnitelmassa yhteenvetoa suunniteltiin nimenomaan englanniksi, mikä oli melko erikoista saksan ollessa tuolloin niin Pohjoismaissa kuin Manner-Euroopassa yleisesti tieteen kieli englantia laajemmin. 1930-luvun lopulla Virossa suhtauduttiin melko vihamielisesti saksan kieleen, joten siinä mielessä englantia olisi voinut luonnollisempi vaihtoehto. Ulkomaille suuntautuvan propagandan kielenä niistä olisi varmasti toiminut kumpi tahansa tai vielä ennemmin molempien käyttö. Valmiin julkaisun saksankielinen osio oli melko kattava käännös teoksen yleisosasta, eikä ainoastaan yhteenveto, kuten suunnitelmassa oli ajateltu englanniksi toteuttaa. Kirjan tekijöiden mukaan sen kautta oli tarkoitus esitellä virolaista kansantanssia myös ulkomailla niin tutkijoille kuin tanssiharrastajille. Saksankielisellä osiolla pyrittiin mahdollisesti vaikuttamaan myös kotimaisiin saksankielisiin ryhmiin. Tosin vuoden 1938 aikana suurin osa baltiansaksalaisista muutti Hitlerin pyytämänä Saksaan, mutta tätä ei ollut mahdollista tietää teosta suunniteltaessa.³⁹⁷

Suunnitelmana oli alun perin julkaista kansantanssit monessa osassa, mutta lopulta julkaistu teos oli oikeastaan kokonaiskatsaus virolaisista kansantansseista. Põldmäen ja Tampereen mukaan sitä nimitettiin valikoimaksi, koska varastoon jäi vielä nyt julkaistujen tanssien eri versioita sekä puutteellisia kuvauksia joistakin tansseista, joista oli mahdollista tulevaisuudessa saada lisätietoja ja tarvittaessa julkaista ne. Varsinaista uutta teosta ei julkaistu 1930-luvulla, mutta vuonna 1939 II Üleriiglisel võimlemis- ja spordimängud -voimistelu- ja tanssi-tapahtuman alla julkaistiin kansantanssiasiantuntijan ja tunnetun voimistelu-

³⁹⁶ Põldmäe ja Tampere 1938, V-VII.

³⁹⁷ ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega, 1936-1937; Põldmäe ja Tampere 1938, IV; Põldmäe ja Tampere 1938, III-IV, 163-187.

pedagogi Ernst Ildan toimittamana kymmenen kansantanssia selityksineen ja nuotteineen. Tanssit olivat Pöldmäen ja Tampereen teoksessa julkaisemattomia tai eri versioita siinä julkaistuista tansseista.³⁹⁸

Pöldmäen ja Tampereen teoksessa kerrottiin kansantanssien varhaisesta historiasta. Virolaisten kansojen tanssiminen nähtiin ennen kristinuskon saapumista olleen samanlaista kuin muillakin pakanallisilla luonnonkansoilla eli ritualistista tanssia esimerkiksi hedelmällisyyden ja viljaonnan saamiseksi. Kristinuskon myötä tanssiminen, jota oli toteutettu pakanallisten rituaalien ja juhlinnan yhteydessä siirtyi osaksi kristillisiä juhlia, jotka usein olivat virolaisen kansan keskuudessa pakanallisesta ajasta periytyneillä perinteillä värittyneitä. Kuten muuallakin Euroopan syrjäisillä alueilla kristinuskon saapuminen oli muuttanut etenkin aluksi hyvin vähän kansan tapoja. Herätysliikkeiden leviäminen 1700-luvulla sen sijaan vaikutti jollain alueilla talonpoikien harrastamien laulujen ja tanssien katoamiseen, koska herätysliikkeet suhtautuivat kielteisesti tanssimiseen, kun taas Pöldmäen ja Tampereen mukaan esimerkiksi uskonpuhdistaja Luther oli kannattanut kohtuullisia tanssijuhlia. Tanssimista siis myös vastustettiin, mutta se ei estänyt erityisesti 1800-luvulla kansantanssien kehittymistä ja yleistymistä enemmän kuin koskaan aiemmin.³⁹⁹

Virolaisten merkittävämmäksi huvittelumuodoksi tanssiminen nousi vasta 1800-luvulla, kun sitä ennen merkittävämpiä olivat erilaiset leikit ja omalaa-tuinen keinukulttuuri. Leikkeihin liittyi toki tanssia ja laulua. Kansantanssit olivat Virossa kehittyneet todennäköisesti erilaisista laululeikeistä saaden tosin vaikutteita myös muiden kansojen kansantansseista. Kansantanssit olivat 1800-luvulla tärkeä osa juhlia ja erityisesti häätöjuhlissa ne olivat merkittävässä roolissa niin piiritansseina kuin paritansseina. Monet vanhimmat kansantanssit tunnetaankin nykyään nimenomaan häätönsseina, sillä niissä harrastettiin pisimpään kansantanssien vanhimpia muotoja ja siten siirrettiin niitä aina seuraaville sukupolville.⁴⁰⁰

Teoksessa kerrottiin kansantanssien historian rinnalla myös kansanmusiikin historiasta, sillä musiikki oli aina ollut olennainen osa tansseja ja kehittyi rinnan tanssien kanssa. Keskiajalla kansantansseja oli pääasiassa säestetty laululla, mutta sen jälkeen instrumentaalimusiikki oli alkanut nopeasti yleistyä. Ensimmäisiä käytettyjä soittimia olivat säkkipilli ja kantele, joista kanteletta käytettiin säestyksessä yleisesti edelleen 1800-luvulla. Säkkipillia oli käytetty 1800-luvulta alkaen enää vain paikallisesti Setu- ja Võrumaalla ja joillain saarilla. Haitari oli kasvattanut suosiotaan 1800-luvulla, vaikka yleisin käytetty soitin oli viulu, jolla pystyttiin soittamaan monimutkaisimpiakin kansanmusiikkisävelmiä.⁴⁰¹

Virolaisiin kansantansseihin suurin vaikutus oli yleisesti ollut Skandinavian maiden ja Suomen kansantansseilla. Virolaiset kansantanssit olivat toki

³⁹⁸ Pöldmäe ja Tampere 1938, III-IV; Ildla 1939, 5-32.

³⁹⁹ Pöldmäe ja Tampere 1938, 3-16.

⁴⁰⁰ Pöldmäe ja Tampere 1938, 3-16.

⁴⁰¹ Pöldmäe ja Tampere 1938, 22-24.

myös alueellisesti kehittyneitä ja aina tietyn maakunnan kansantanssi oli saanut eniten vaikutteita sitä lähimpänä olleen kansan kansantansseista. Põldmäen ja Tampereen mukaan voi kuitenkin todeta, että suomalaisilla kansantansseilla oli yleisesti ollut suurin vaikutus virolaisiin kansantansseihin. Havaittavat varhaisimmat vaikutteet olivat peräisin keskiajalta. Vaikka virolaiset kansantanssit olivat jossain määrin maakunnallisesti ja myös niiden sisällä hieman erilaisia, niin niissä oli kuitenkin enemmän samoja kuin erottavia piirteitä. Ne olivat ennemminkin erilaisia versioita samoista tansseista. Tekijät korostivat sitä, että vaikka niissä luonnollisesti oli vaikutteita muualta, niin ne eivät olleet esimerkiksi suomalaisten kansantanssien versioita.⁴⁰²

Kertomalla virolaisten kansantanssien historiasta ja niiden osuudesta erilaisissa traditioissa pyrittiin todistamaan virolaisten yhtenäisyyttä ja kansallista olemassaoloa menneisyydessä. Korostettiin sitä, että kansalla oli omaa kansallista yhtenäistä historiaa, mutta myös yhteyksiä muualle Eurooppaan. Skandinaavisen vaikutuksen korostamisella haluttiin mahdollisesti tehdä selväksi se, että virolaiset kansantanssit eivät olleet alueen valtatilanteesta huolimatta saksalaisen kulttuurin heijastumia, vaan ne olivat kansan omaa tuotantoa, joissa oli vaikutteita enemmän lähikansoilta kuin vallanpitäjiltä.

Toisaalta Põldmäe ja Tampere totesivat, että puhtaasti kansallista kansantanssia ei voinut edes sanoa olevan, sillä tanssit olivat saaneet paljon kansainvälisiä vaikutteita. Kansantansseja, joissa oli joitain keskinäisiä yhtäläisyyksiä, olivat luoneet ja tanssineet kaikki kansat, joiden kulttuurinen kehitys oli ollut riittävän korkea. Lisäksi yleensäkin kansallisaate ja sen mukaiset kansat olivat melko myöhäinen ilmiö. Tässä Põldmäe ja Tampere tarkoittivat nimenomaan varsinaisia erilaisissa tapahtumissa tanssittuja kansantansseja eivätkä luonnonkansoille tyypillisiä ritualistisia tansseja. He kertoivat joidenkin tutkijoiden ajatteleman kansantanssien olevan vain yläluokan seurataanssien heijastumia, eivätkä varsinaista kansan omaa luomistyötä, kansantaidetta. Tämä oli kuitenkin heidän mukaansa virheellinen tai ainakin liian jyrkkä näkemys, sillä monet kansantanssit olivat salonkikulttuuria vanhempia. Lisäksi monet syrjäiset maat, kuten Viro, jonka kansantanssiperinne oli hyvin rikas, sijaitsivat kaukana niistä kulttuurikeskuksista, joissa salonkitansseja oli harrastettu enemmän. Toki erityisesti uudemmat tanssit olivat saaneet vaikutteita seurataansseista ja toisinpäin.⁴⁰³

Põldmäe ja Tampere kävivät teoksessaan läpi myös kansantanssien keruuta ja tutkimusta, joiden toteuttaminen oli aloitettu ennen muuta vasta kansantanssien elvyttämiseen liittyen. Kiinnostus tähän oli heidän mukaansa alkanut pienissä piireissä jo 1900-luvun alussa, mutta suurempi innostus niiden säilyttämiseen ja elvyttämiseen tapahtui vasta Viron valtiollisen itsenäistymisen myötä. Anna Raudkats oli julkaissut kansantanssikeräyksiin perustuneen suhteellisen laajan kansantanssikirjan (*Eesti rahvatantsud*) jo vuonna 1926. Kirjoittajat myös huomioivat Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön merkityksen kan-

⁴⁰² Põldmäe ja Tampere 1938, 22–24.

⁴⁰³ Põldmäe ja Tampere 1938, 22–24.

santanssien säilyttämisessä, elvyttämisessä ja harrastamisen levittämisessä. Pääasiassa nuorisjärjestön aloitteesta propagandayksikkö ja valtio alkoivat ajaa kansantanssien ja yleisesti kansantaiteen elvyttämistä mahdollistaen myös laajan kansantanssiteoksen luomisen. Kansantanssien tieteellinen tutkimus oli vielä alkutekijöissään, mutta vähitellen siihen oli alettu kiinnittää enemmän huomiota ja suunnata myös valtiollisia resursseja.⁴⁰⁴

Teoksen historiaosuus oli linjassa Pätsin historiapolitiikan kanssa, mutta perustui kansatieteilijöiden tutkimuksiin. Sen kautta vahvistettiin kansantaiteiden elvyttämiskampanjan historiapolitiittisia tavoitteita korostaen esimerkiksi virolaisten kansantanssien yhtenäisyyttä ja omaleimaisuutta myös verrattuna lähimpänä oleviin suomalaisiin kansantansseihin. Samanlaisia piirteitä muiden kansojen kansantanssien kanssa selitettiin normaalilla kansainvälisellä liikkuvuudella ja vaikutteiden siirtymisellä. Virolaiset olivat kansantaiteen näkökulmasta katsottuna vanha omaleimainen kansa, joka oli luonnollisesti ollut muiden kansojen kanssa vuorovaikutuksessa.

Teoksen toisessa osiossa käsiteltiin kansantanssien elvyttämistä ja sen toteuttamista käytännössä eli kansantanssipropagandaa, jota koko teos toki edusti. Kirjoittajat aloittivat luvun toteamalla kansantanssien olleen rakas harrastus virolaiselle nuorisolle koko itsenäisyyden ajan, mutta pysyneen kuitenkin tähän asti ennen muuta kansanjuhlien ohjelmiston täydennyksenä sekä koulujen liikunnantunneille abstraktia voimisteluharjoittelua sisällöllisempää ja kiinnostavampaa täytettä tuoneena liikuntamuotona. Aiemmin muodikkaista salonkitansseista oli tullut niin monimutkaisia ja viimeistelyjä, että virolaiselle voimakkaalle ja tervehenkiselle nuorisolle kansantanssit nähtiin yksinkertaisuudessaan ja mukaansatempaavuudessaan sopivammiksi. Kansantanssien harrastaminen oli virolaisille sopivaa myös siksi, että niitä tanssittiin ryhmissä, joissa yksittäisellä ihmisellä oli paikkansa ja merkittävä roolinsa osana ryhmää, kuten oli myös yhteiskunnassa.⁴⁰⁵

Pätsin aikakaudella kiinnitettiin erityistä huomiota virolaisten yhteisöllisyyden ja yhteistyökyvyn kasvattamiseen ja ryhmätanssit, jotka olivat osa vanhaa virolaista luomistyötä, kansantaidetta, olivat yksi tapa harjoitella ja juurruttaa näitä taitoja erityisesti nuorisoon. Esimerkiksi Eenpalu totesi puheessaan lokakuussa 1938 kansan olevan aina yksilöä tärkeämpi ja yksilön tehtävä oli nimenomaan palvella kansaa. Kansan etujen niin vaatiessa valtiolla oli oikeus esimerkiksi rajoittaa yksilöiden toimintaa, jotta kansa löytäisi yhteisen hengen ja yhteisöllisyyden, jonka kautta saavutettaisiin yhteisiä päämääriä ja vahvistettaisiin kansaa ja itsenäisyyttä. Tämä heijasteli selkeästi myös monissa autoritaarisissa tai totalitaristisissa valtioissa korostettuja ihanteita. Yhteisö asetettiin yksilön edelle ja jokaisella oli oma tehtävänsä yhteisön hyväksi.⁴⁰⁶

---

⁴⁰⁴ Pöldmäe ja Tampere 1938, 44–47.

⁴⁰⁵ Pöldmäe ja Tampere 1938, 49–50.

⁴⁰⁶ UE 11.10.1938, 5–6. Eestis peab olema juhitav demokraatia. Riigikeha tuleb ehitada samadel põhimõtetel, mis rahvakeha juures õiged. Isik on loodud ja kutsutud selleks, et ta oma tegevusega teeniks oma rahvast. Meie riigivalitsemise edasine käik ja lä-

Kansantanssia propagoitiin kansalle niin kansallisena vanhana taiteena kuin mahdollisuutena olla osa tämän taiteen säilyttämistä, jatkamista ja luomista. Kansantanssiteoksen kirjoittajat näkivät kansantanssipropagandaa käytännössä tekevien suurimmaksi tehtäväksi kansantanssien harrastamisen ja seuraamisen mahdollistamisen kaikille virolaisille. Heidän mukaansa kansantansseihin liittynyt yksinkertaisuus, yhteistyö, liikunta sekä luonnollinen ja terve elämänilo olivat hyväksi nykyajan keinotekoisuutta ihailevan ajattelutavan vastapainona. Kansantanssien harrastamisen nähtiin myös syventävän ymmärrystä ja rakkautta virolaisia esivanhempia ja vanhaa kansantaidetta kohtaan ja siten kasvattavan myös nuorison kansallista itsetuntoa ja ajattelutapaa. Kansantanssien alkuperä oli kansainvälinen, mutta se ei Pöldmäen ja Tampereen mukaan vähentänyt niiden kansallista arvoa. Ne olivat niin kansainvälisesti kuin alueellisesti muodostuneita, sisältäen niin elementtejä toisilta kansoilta kuin omia alueellisia ja kansallisia erityispiirteitä, kuten kansankulttuuri yleensä.⁴⁰⁷

Pöldmäe ja Tampere antoivat lisäksi teoksessa paljon ohjeita niin tanssien opetukseen kuin esittämiseen liittyen. Kansantanssien harrastamisesta oli syytä tehdä mahdollisimman mielenkiintoista, esityksistä samoin, tanssien alkupeiräistä esitystapaa kuitenkin liikaa modernisoimatta tai muokkaamatta. Juhlissa kansantanssit tuli aina esittää kansanpuvuissa ja esiintymislava koristella esimerkiksi talonpoikaisesinein. Kirjoittajat myös ohjeistivat, että esitettäviä tansseja tulisi olla juhlissa kaksi tai kolme ja sen jälkeen olisi hyvä erityisesti kansantanssien propagoimiseksi ottaa yleisö mukaan tanssimaan yhtä jo esitetyistä tansseista. Kansantansseja säästävillä soittajilla oli myös suuri merkitys ryhmässä ja heidän olisi hyvä osata myös itse tanssia soitettavat kappaleet. Kansantansseja voisi myös viedä mahdollisimman paljon varsinaisten kansallisten juhlien tai tapahtumien ulkopuolelle pienempiin kokoontumisiin tervehdä harrasteeksi. Kirjoittajat kehottivat lisäksi kansantanssitoimijoita tekemään mahdollisuuksien mukaan paikallisia kansantansseja muille saatavilla oleviksi ja siten auttamaan Viron kansallisen henkisen omaisuuden rikastuttamisessa ja säilyttämisessä.⁴⁰⁸

Kansantanssien julkaisupropagandassa keskityttiin kansantanssijulkaisun jälkeen syksyllä 1938 ja vuonna 1939 ennen muuta julkaisuihin, joissa pyrittiin markkinoimaan kolmea propagandayksikön uuden kansantanssikomitea valitsemaa kansantanssia⁴⁰⁹ seuratanseina. Propagandayksikkö lähetti tanssien kuvaukset, nuotit ja yleistä kansantanssipropagandaa useille aikakauskirjoille ja -lehdille julkaistavaksi helmikuussa 1939. Propagandayksikkö pyysi julkaisemaan tanssikuvaukset ja niiden nuotit sekä lisäämään niihin johdannon, jossa kerrottaisiin kansantansseista virolaisen kansantaiteen osana ja tärkeänä kansallisen vanhan luomistyön ilmauksena. Propagandayksikkö toivoi ihmisten alka-

---

hemaid ülesandeid. Peaminister K. Eenpalu programmiline kõne Isamaaliidu keskkomitees; Karjahärm 2001, 286–287.

⁴⁰⁷ Pöldmäe ja Tampere 1938, 50–51.

⁴⁰⁸ Pöldmäe ja Tampere 1938, 51–57.

⁴⁰⁹ Viru Valts, Jamaja Labajalg ja Jooksupolka. (ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.)

van harrastaa yhä enemmän virolaisia kansantansseja ulkomaisten uusien tanssien sijaan ja tanssivan myös tapahtumissa seuratanseina vanhoja kansantansseja, jotka oli nyt muokattu seuratanseina tanssittaviksi.⁴¹⁰ Propagandayksikkö siis piti ulkomaisia vaikutteita haitallisina ja korosti nimenomaan virolaisten vanhojen tanssien hyödyllisyyttä.

Kansantanssien ei propagandayksikön mukaan tarvinnut olla enää ainoastaan katsottavia tanssiesityksiä, vaan niihin voitiin myös osallistua kuulumatta mihinkään varsinaiseen kansantanssiryhmään. Tosin juhlaesityksiin oli jo aiemmin liitetty yleisöä osallistavia kansantansseja, mutta näiden uusien kansantansseista muokattujen seuratanssien idea oli se, että niitä tanssittaisiin tanssimisen ilosta ilman varsinaista esityksiin liittyvää opetuselementtiä. Näillä tansseilla pyrittiin luomaan elävää kansanperinnettä, joka tarkoitti nimenomaan sitä, että kansantansseja tanssittaisiin juhlissa ja kokoontumisissa hauskanpitämiseksi. Tämä kertoi siitä, että myös huvi- ja tanssikulttuuria haluttiin virolaistaa. Propagandayksikkö kehotti lehtiä lisäksi mainostamaan kansantanssien taustamusiikin hankkimismahdollisuuksista Viron laulajien liitolta sekä tilaamaan nuotteja lehtien toimituksiin ja myös julkaisemaan niitä.⁴¹¹

Kansantanssipropaganda oli hyvin samanlaista kansanpukupropagandan kanssa niin toteutustavoiltaan kuin tavoitteiltaan. Kansanperinteet pyrittiin vaatteiden valmistuksen ja käytön sekä tanssien opetteluun että harrastamisen kautta tekemään eläväksi, kansallismielisyyttä kasvattavaksi, toiminnaksi. Propagandassa pyrittiin tuomaan kaikkien ulottuville välineet tähän sekä muistutamaan kansantaiteiden kansallisesta historiasta ja liittämään virolaiset tätä kautta vahvoihin siteihin esivanhempiinsa ja heidän elämäänsä. Lisäksi tällä haluttiin lisätä virolaisten yhtenäisyyttä ja yhteisöllisyyttä.

4.4 Historioliittisen kansantaiteiden elvyttämiskampanjan merkitys

Kampanjan tavoitteet toteutuivat hyvin, sillä virolaista kansantaidetta arvostettiin 1930-luvulla niin kotimaassa kuin Viron ulkopuolella. Osoituksena tästä voi pitää esimerkiksi virolaisten perinteistä käsityötä esittelevien osastojen saamaa huomiota ja palkintoja monissa aikakauden maailmannäyttelyissä, esimerkiksi Pariisissa vuonna 1937 ja New Yorkissa 1939, sekä sitä, että entisistä virolaisten talonpoikien asuista tuli virolaisuuden symboleina laajasti käytettäviä juhla-asuja.⁴¹² Kampanjatoiminta oli kotimaan sisällä aktiivista ja erilaisille kansanperinnekursseille osallistuminen oli runsasta ja harrastaminen yleistyi koko ajan. Vaikutuksia 1930-luvun kansalliseen identiteettiin on vaikea

⁴¹⁰ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

⁴¹¹ ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 24.05.1938–18.03.1939.

⁴¹² Mäelo 1957, 188–189; Vunder 1998, 205; Värv 1998, 390.

arvioida. Vanhoihin kansantaiteisiin liittyneille kursseille ja kansallismielisiin tapahtumiin osallistumisista ja moninaisista kansantaiteita käsittelevistä lehtikirjoituksista voi kuitenkin päätellä, että kansallismielisyys vahvistui ja kampanjoilla oli tässä keskeinen merkitys.

Virolaiset olivat Pätsin aikakaudella innostuneita elvyttämään vanhoja kansantaiteita ja -perinteitä ja tällä oli merkitystä ennen muuta kansallisen identiteetin ja kansallisen hengen vahvistajana sekä kansallismielisen, virolaisen perustan luojana. Työ jäi kesken, mutta kansanperinteiden harrastaminen oli Virossa suosittua ja tämä näkyi myös ulkomaille esimerkiksi näyttelyiden ja heimokonferenssien kautta.

Historiapoliittisen toiminnan seurauksena kansa saattoi olla joltain osin yhtenäisempi, toisaalta kansan voi nähdä jakautuneen Pätsin järjestelmän kannattajiin tai siihen sopeutuneisiin sekä Pätsiä vastustaneisiin, jotka toimivat nimenomaan vastoin kansallisten kampanjoiden tavoitteita. Toisaalta historiapolitiittisen kansantaiteiden elvyttämiskampanjan seurauksia Pätsin aikakaudella olivat kansallisten tieteiden vahvistunut asema, kansanperinteitä ja kansantaiteita koskevien kokoelmien ja julkaisujen määrän lisääntyminen.

Kampanjan laajempaan tavoitteena ollut valtion itsenäisyyden säilyttäminen ei luonnollisestikaan ollut menestys. Käytännössä jo syksyllä 1939 Viro menetti riippumattomuutensa ja liitettiin virallisesti Neuvostoliittoon elokuussa 1940. Kampanjoilla voidaan kuitenkin katsoa olleen vaikutusta neuvostoajan virolaisten kansallisen olemassaolon ymmärrykseen sekä vaikuttaneen uudelleenitsenäistyneen Viron kansallisten tieteiden ja uuden kansallisen identiteetin rakentamiseen. Kansankulttuurin ja -perinteiden vahvistaminen jatkui neuvostoajana, jolloin aiemmin luodulle perustalle pohjaten virolaista identiteettiä säilytettiin esimerkiksi juuri kansantaiteiden harrastamisen kautta. Ilman Pätsin aikana tehtyä kansallista työtä virolaisilla ei olisi ollut niin vahvaa kansallista identiteettiä, joka auttoi uudelleenitsenäistymisessä ja sen jälkeisessä valtiollisessa elämässä. Samoin historian myöhempi poliittinen käyttö ammensi Pätsin aikakaudella toteutetun kansanperinteiden elvyttämiskampanjan työstä ja tuloksista.

5 NIMIEN VIROLAISTAMISKAMPANJA

Pätsin aikakaudella suurin kieli- ja historiapolitiittinen kansallinen kampanja oli nimien virolaistaminen. Monien nationalismin tulkintojen mukaan kollektiivinen kansallinen identiteetti rakentuu pitkälti juuri yhteisestä kielestä.⁴¹³ Näkyvimmin tietyllä alueella tai tietyssä valtiossa elävän kansan kielestä kertovat juuri ihmisten ja paikkojen nimet. Vierasperäiset nimet viestittivät Viron valtion johdon mukaan väliaikaisesta vieraan vallan alla alistettuina olemisen ajasta, eivätkä omasta virolaisesta menneisyydestä, jolla itsenäisyyden ajalla pyrittiin palauttamaan virolaisille virolainen identiteetti ja vahva itsetunto. Kampanja oli osa pitkää saksalaisten ylivallasta irtautumisprosessia, jota oli alettu toteuttaa kansallisesta heräämisajasta lähtien. Nimien virolaistamista alettiin systemaattisesti ja laajassa mittakaavassa toteuttaa niin henkilö- kuin paikannimien kohdalla kuitenkin vasta Pätsin aikakaudella.

Kielipolitiittisen toiminnan päämääränä oli vahvistaa viron kielen asemaa sekä kehittää kieltä ja laajentaa sen käyttöä. Kielipolitiittinen toiminta ei rajoittunut vain nimikampanjoihin, mutta ne olivat suurin ja näkyvin kansallinen hanke, jolla kielen asemaa ja näkyvyyttä suhteessa saksan kieleen pyrittiin parantamaan. Nimikampanjoilla oli vahvoja historiapolitiittisia ulottuvuuksia. Erityisesti kampanjoiden perustana korostui esimerkiksi Klas-Göran Karlssonin tekemän historiapolitiikan näkökulmajaottelun mukainen eksistentiaalinen ulottuvuus.⁴¹⁴ Kampanjoiden kautta pyrittiin vahvistamaan kansan olemassaolon oikeutusta ja historiallista roolia sekä sitomaan kansakunnan perusta pidemmälle historiaan poistamalla merkit, jotka todistivat tätä vastaan. Nimimuutoksien kautta Virossa haluttiin poistaa saksalaisvallan ajan näkyminen. Vierasperäiset nimet ihmisillä ja ympäristössä, paikkakunnilla, paikoilla, kaduilla ja yrityksillä nähtiin muistuttavan virolaisia sekä Virossa vierailevia ulkomaalaisia alueen miehitysajoista. Pätsin hallinto puolestaan pyrki siirtämään huomion

---

⁴¹³ Esimerkiksi Allardt 1981, 207; Lehtonen 1997, 29–30.

⁴¹⁴ Karlsson 1999, 57–61.

kauemmaksi virolaisten historiaan, esimerkiksi pitkälti kuviteltuun muinaiseen vapausaikaan ja yleensäkin nostamaan esille virolaisten merkitystä alueellaan myös valloitusaikoina.

Saksalaisia sukunimiä virolaiset olivat saaneet saksalaiskartanoilta, jotka jakoivat niitä vapautetuille talonpojille. Lisäksi virolaisia nimiä oli esimerkiksi kaupungeissa ja kouluissa saksalaistettu. Osa virolaisista oli myös ottanut sosiaalista nousua tavoitellessaan saksalaisen nimen tai saksalaistanut virolaisen nimensä. Henkilönimien tavoin paikkakuntien ja katujen saksalaisperäisten nimien historia oli syntynyt monin eri tavoin. Paikkakuntia oli esimerkiksi nimetty saksalaiskartanojen mukaan tai ajan kuluessa virolainen nimi oli muuntunut saksalaisvaikutteiseksi. Katuja oli nimetty esimerkiksi niillä toimineiden henkilöiden tai yritysten mukaan ja uusia nimiä luotaessa päättävässä asemassa olleet baltiansaksalaiset olivat antaneet kaduille nimet äidinkielellään. Saksalaisperäisten nimien lisäksi erityisesti paikkojen ja katujen nimissä oli suhteellisen paljon ruotsalaisia ja venäläisiä vaikutteita, joista pyrittiin myös eroon. Näitä nimiä oli pääasiassa alueilla, joilla oli tai oli ollut suuria ruotsalais- tai venäläisvähemmistöjä. Myös näitä nimiä virolaistettiin, mutta ruotsalaisnimien kohdalla tehtiin kuitenkin usein poikkeuksia, sillä niiden katsottiin sisältävän historiallisesti positiivisia merkityksiä virolaisille.⁴¹⁵

Merkittävää nimikampanjoissa oli lisäksi Viron valtion vahvistaminen. Ulkopuolelle kansallisesti yhtenäisen ja identiteetiltään vahvan kansan ja valtion ajateltiin olevan oikeutetumpi myös pysymään itsenäisenä. Tähän päämäärään Pätsin valtio pyrkiikin vaivoja ja rahaa säästämättä. Samalla tosin konkreettisemmat toimet valtion vahvistamiseksi esimerkiksi armeijaa kehittämällä jäivät suurimmaksi osaksi puheiden tasolle. Toisaalta voi ajatella, että pienelle valtiolle ainoa mahdollisuus olikin ulkopoliittikan perustuminen hyvin suhteisiin naapurivaltioihin ja hädän hetkellä mahdollisesti auttaviin suurvaltoihin sekä kansan sisäiseen kulttuuriseen vahvistamiseen.

5.1 Etu- ja sukunimien virolaistaminen

Henkilönimien virolaistaminen aloitettiin Pätsin aikakauden kansallisena hankkeena syksyllä 1934. Kampanjan määriteltiin aluksi kestäväksi vuoteen 1937, mutta lopulta sitä jatkettiin vuosittain ja siten kampanjaa toteutettiin Viron itsenäisyyden menetykseen asti. Nimien virolaistamisen ajatus oli paljon kampanjaa vanhempi, mutta vasta Pätsin hallinto teki siitä järjestelmällisen ja laajan valtiollisen hankkeen.

---

⁴¹⁵ Nimekorralduse analüüs 2002, 8–9, 22; Päll 1999, 345; Rajasalu 1993, 99–100.

5.1.1 Nimien virolaistamisesta kansallismielinen teko

Ajatus nimien virolaistamisesta oli nostettu esiin jo kansallisen heräämisen aikakaudella ja nimien virolaistamista yritettiin toteuttaa heti itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen. Kansallismieliset piirit, kuten Viron kansallismielisten klubien liitto (Eesti Rahvuslaste Klubide Liit), esimerkiksi vaativat nimien muuttamisen yksinkertaistamista.

Nimien muuttamisesta tehtiin mahdollista joulukuussa 1920 hyväksytyllä sukunimien muuttamissäädöksellä (Perekonnanimede muutmise seadus). Sukunimien muuttamisen perusteeksi laissa kelpasi nimen huono merkitys tai vieraskielisyys. Nimimuutokset tuli hyväksyttäväksi valtionoikeudessa. Kansallispoliittisia perusteluja nimen virolaistamiseksi ei laissa tuotu esille. Ainoastaan vuodelta 1921 olevassa väliaikaisluonteisessa säädöksessä⁴¹⁶, joka koski Petserinmaan ja Narvan kuntien asukkaiden sukunimiä nostettiin esille tavoitteena myös sukunimistön virolaistaminen. Lisäksi muuttamistoimi oli tällä säädöksellä yksinkertaistettu siirtämällä päätösvalta paikalliselle komissiolle. Mielenkiintoista tässä oli se, että alueet olivat venäläisenemmistöisiä ja siten vaikuttaa, että venäläisperäiset sukunimet haluttiin virolaistaa. Tämä olisi ymmärrettävää alueiden sitomiseksi kaikin puolin tiukemmin Viroon, sillä esimerkiksi Petserinmaa oli vasta Tarton rauhassa vuonna 1920 Viroon liitetty venäläinen maakunta. Sekä asetus että sen tavoitteet poikkesivat myöhemmästä Pätsin aikaisesta nimikampanjasta siinä, että Pätsin kaudella pyrittiin virolaistamaan etnisesti virolaisten saksalaisperäisiä nimiä, ei niinkään esimerkiksi etnisesti venäläisten tai saksalaisten, nimiä.⁴¹⁷

Hallituksen vuoden 1923 uudessa sukunimien asettamista ja muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa kansalliset tavoitteet otettiin huomioon, mutta *riigikogu* hylkäsi lain. Nimien virolaistaminen nähtiin kansalaisten yksityisenä asiana. Valtionlaitosten toimintakertomuksessa vuodelta 1935 pääteltiin tämän ennen muuta vaikuttaneen siihen, että nimien virolaistamista ei lopulta saatu laajamittaisesti toteutettua 1920-luvulla.⁴¹⁸

Uusi sukunimien muuttamisasetus vuodelta 1930 (perekonnanimede muutmise seadus) siirsi päätösvalan valtionoikeudelta oikeus- ja sisäministerille ja vuoden 1934 nimien järjestämissäädös (Nimekorralduse seadus) alensi muuttamistoimen maksua. Lakien suurimpana puutteena nähtiin kansallismielisten, nimien virolaistamista ajaneiden järjestöjen ja Pätsin kansallismielisen järjestelmän näkökulmasta edelleen se, että niissä keskityttiin ainoastaan nimien muuttamistoimenpiteeseen tuomatta esille nimien virolaistamisen kansallispoliittisia tavoitteita. Nimien muuttamisesta ei tehty valtiollisesta näkökulmasta katsottuna siten ennen Pätsin aikaa valtiolle hyödyllistä, kansallismielistä

⁴¹⁶ ERA.31.3.2492. Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta, 30.3.1921–4.4.1921.

⁴¹⁷ Valitsusasetuste tegevus 1934/35, 89–90.

⁴¹⁸ Valitsusasetuste tegevus 1934/35, 89–90.

tekoa, vaikka asiassa aktiiviset kansallismieliset järjestöt olivat tätä merkitystä painottaneet jo aiemmin.⁴¹⁹

Pätsin aikainen Viron valtion johto uskoi vahvasti ainakin omien puheidensa mukaan virolaisten kansallismielisyyteen ja vilpittömään haluun osallistua kansallisella vahvistamisella tai yhtenäistämällä perusteltuihin hankkeisiin.⁴²⁰ Valtion nimenomainen osallistuminen nähtiin tärkeänä siksi, että kansa ymmärtäisi kyseessä olevan Viron itsenäisyyden säilyttämisen näkökulmasta merkittävä asia. Johto ei useinkaan huomionnut sitä, että nämä perustelut eivät monien mielestä olleet niin vahvoja, että omasta nimestä olisi haluttu luopua. Lisäksi oli Pätsiä vastustavia, jotka eivät halunneet osallistua Pätsin hallinnon kiihkeästi ajamiin kampanjoihin. Toisaalta, Pätsin ajan kampanja oli todellinen menestys verrattuna nimien muuttamiseen ennen valtion osallisuutta, joten valtion osallistumisella ja perusteluilla oli vaikutusta.

Kansallispoliittisia näkökulmia nimien virolaistamiseen oli esittänyt jo 1920-luvun alussa esimerkiksi Oskar Kallas. Hän kirjoitti *Eestlasele Eesti nimi* -julkaisussa ilmestyneessä artikkelissaan "Kas oleme küpsed?" vuonna 1921 nimien virolaistamisajatuksen juurien johtavan kansallisen heräämisen alkuaikoihin. Hänen mukaansa se oli täysin luonnollista, koska virolainen mieli ja nimi olivat läheisesti yhteydessä toisiinsa. Nimen virolaistaminen oli kuitenkin ollut lähes mahdotonta Venäjän vallan aikana. Virolaisen nimen ihailu tuli esiin lähinnä siinä, että kansallismieliset vanhemmat antoivat lapsilleen virolaisia etunimiä ja useat kansallismieliset runoilijat ja kirjailijat käyttivät työssään virolaisia taiteilijanimiä.⁴²¹

Nimien virolaistamisen ajatus Kallaksen mukaan kuitenkin kyti ja kypsyi vuosikymmenten aikana yhdessä virolaisen kansallisen itsetunnon kanssa. Ensimmäisen Venäjän vallankumouksen aikaan 1900-luvun alussa kansallismielinen älymystö nosti nimien virolaistamisen esille keskusteluissaan ja ensimmäisen maailmansodan alkuvuosina Venäjän hallitus alkoi suhtautua asiaan suopeammin, tosin tällöin lähinnä saksalaisvastaisen mielialan vahvistamiseksi. Lehdissä ilmestyi asiaa koskevia kirjoituksia. Nimien virolaistamisen ajatukseen suhtauduttiin yleisesti positiivisesti ja se nähtiin tarpeellisena toimena, kun aika olisi siihen kypsä. Kallas totesi 1920-luvun alussa sopivan ajan koittaneen nopeammin kuin virolaiset olivat uneksineet ja oli syytä ryhtyä toimiin.⁴²²

Kallas pohti kirjoituksessaan virolaisten kypsyyttä nimien virolaistamiseen liittäen sen myös kykyyn täyttää kaikki itsenäisen kansallisvaltion vaatimukset. Vierasperäiseen nimeen oli Virossa totuttu eikä sitä yleisesti pidetty saksalaisuuden osoituksena. Viron ulkopuolella näin ei ollut ja useiden vieras-

⁴¹⁹ ERA.80.4.518. Perekonnanimede muutmise seadus, 20.05.1930–16.07.1930; ERA.31.3.2715. Nimekorralduse seadus, 12.6.1934–15.6.1934; Valitsusasetuste tegevus 1934/35, 89.

⁴²⁰ ERA.80.4.518. Perekonnanimede muutmise seadus, 20.05.1930–16.07.1930; ERA.31.3.2715. Nimekorralduse seadus, 12.6.1934–15.6.1934; Valitsusasetuste tegevus 1934/35, 89.

⁴²¹ Kallas 1921, 7–8.

⁴²² Kallas 1921, 7–8.

peräisnimisten virolaisten kulttuuritoimijoiden ja urheilijoiden saavutukset oli siten laitettu muiden kuin virolaisten ansioiksi. Itsenäisyystaistelun ja itsenäistymisen aikoihin ulkomailla oli virolaisille haitallisesti esitetty Viron sotilaallisen ja poliittisen johdon olleen osittain saksalaistaustaisten henkilöiden käsissä vain näiden nimien vuoksi.⁴²³

Kallaksen mukaan virolaisten tuli kasvaa hiljalleen niin isänmaallisiksi, että nimien virolaistamisen aiheuttamat hankaluudet nähtäisiin merkityksettöminä uhrauksina hyötyihin verrattuina. Nimistön virolaistamisella vahvistettaisiin myös kansaa ja valtion itsenäisyyttä. Virolainen nimi velvoittaisi kantajaansa ja saisi siten myös yksilön kasvamaan. Kallas totesi kaiken virolaisen nimen kantajan saavuttaman kunnian olevan myös kansan kunnia, kuin myös kaiken nimeen liittyvän häpeän olevan koko kansan häpeä. Kirjoituksellaan Kallas pyrki kasvattamaan nimensä virolaistavien joukkoa. Hän näki nimen virolaistamisen hyvin arvostettavana ja isänmaallisena tekona, mutta totesi tosin samalla, että nimi ei ollut isänmaallisuuden ainoa mittapuu, vaan sitä tärkeämpiä olivat kansallinen mieli ja kansalliset teot.⁴²⁴

Pitkälti Kallaksen vaikutuksesta vuonna 1920 voimaan tullut sukunimien muuttamissäädos mahdollisti virallisen sukunimien muuttamisen ja kansalliset järjestöt yrittivät saada koko kansan mukaan nimien virolaistamishankkeeseen. Helmikuussa 1920 Viron kirjallisuuden seuran (Eesti Kirjanduse Selts) vuosikokouksessa Villem Ernits luennoi nimien virolaistamisesta, minkä jälkeen nimien virolaistamissuunnitelma hyväksyttiin ja sitä toteuttamaan perustettiin toimikunta⁴²⁵. Toimikunta ei kuitenkaan ehtinyt kokoontua kertaakaan ennen kuin Akateeminen äidinkielen seura (Akadeemiline Emakeele Selts) kutsui koolle asian harrastajia, myös Viron kirjallisuuden seuran toimikunnan jäsenet. Kokouksessa perustettiin seurojen yhteinen nimien muuttamisen keskus-toimikunta⁴²⁶. Keskustoimikunnan toiminnan seurauksena sukunimien muuttamissäädöksen puutteisiin kiinnitettiin huomiota, julkisuudessa pidettiin yllä keskustelua asiasta ja julkaistiin virolaistamista propagoivia, käytännön järjestelyjä ja sopivien nimien valintaa käsitteleviä julkaisuja.⁴²⁷ Vuonna 1921 julkaistu artikkelikokoelma *Eestlasele Eesti Nimi* käsitteli muun muassa nimien historiaa, virolaistamishankkeen perusteluita, nimien valintaa sekä Suomessa ja Unkarissa toteutettuja nimien kansallistamishankkeita. Samana vuonna ilmestyneessä julkaisussa *15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi* käsiteltiin yleises-

---

⁴²³ Kallas 1921, 7–8.

⁴²⁴ Kallas 1921, 7–8.

⁴²⁵ Toimikuntaan kuuluivat J. Aavik, V. Grünthal, J. Jõgever, M. J. Eisen, V. Ernits, O. Kallas, L. Kettunen, A. Kitzberg, Fr. Tuglas ja J. Tõnisson. (*Eestlasele Eesti nimi*, 1921, 3.)

⁴²⁶ Toimikuntaan kuuluivat Viron kirjallisuuden seurasta J. Aavik, V. Grünthal, J. Jõgever, M. J. Eisen, V. Ernits, O. Kallas, L. Kettunen, A. Kitzberg, Fr. Tuglas ja J. Tõnisson ja Akateemisesta äidinkielen seurasta Parts, Kristelstein, Bundberg, Riomar, Soll ja Oras.. (*Eestlasele Eesti nimi* 1921, 3; Ernits 1921, 25.)

⁴²⁷ Ernits 1921, 25–27.

ti muutettavia nimiä ja annettiin ohjeita uusien nimien muodostamiseen ja lueteltiin tuhansia uusia sopivia virolaisia nimiä.⁴²⁸

Ennen Pätsin aikaa toteutetun nimien virolaistamiskampanjan tulokset jäivät lopulta vaatimattomiksi. Vuoden 1934 loppuun mennessä oli muutettu 1124 sukunimeä. Nimiä muuttaneita henkilöitä oli 2672, mutta niistä ainoastaan 820 henkilöä oli sukunimen virolaistajia. Muut nimensä muuttajat olivat käyttäneet mahdollisuutta vapautua merkitykseltään huonosta sukunimestä tai vaihtoivat nimeä jostain muusta syystä.⁴²⁹

Aiempaa kampanjaa pohtineessa kirjoituksessaan kansallismielisessä artikkelikokoelmassa *Ovariikluse süvendamisel* Pätsin aikakaudelta Elmar Elisto näki artikkelissaan ”Nimede Eestistamisest Eestis” syynä heikkoon tulokseen asianhoidon monimutkaisuuden, maksullisuuden ja erityisesti sen, että hallitus piti nimien virolaistamista kansalaisten yksityisasiana, eikä siksi ollut lähtenyt tukemaan sitä vahvasti. Asia jäi lähinnä aloitteellisten kielitieteilijöiden ja nuoren sivistyneistön harrastukseksi. Propagandayksikön roolia nimikampanjassa 1990-luvulla tutkineen Inda Rajasalun mukaan 1920-luvun kampanjasta saaduilla kokemuksilla oli heikoista tuloksista huolimatta suuri merkitys myöhemmän kampanjan toteuttamisessa. Pätsin aikaisen propagandayksikön ja muiden kampanjaa organisoineiden tahojen ei tarvinnut aloittaa tyhjästä. Hankkeen toteuttamisessa voitiin tukeutua esimerkiksi Akateemisen äidinkielen seuran nimien virolaistamistoimikunnan kokemuksiin ja nimien virolaistamista pohtineiden teoreetikkojen, esimerkiksi Andrus Saaresten, Pauli Kettusen ja Julius Mägisten, esittämiin näkökulmiin.⁴³⁰ Valtion osallistuminen kampanjaan, nimimuutosten yksinkertaistaminen ja maksuttomuus sekä kansallispoliittisen merkityksellisyyden korostaminen yhdistettynä aiemmin tehtyyn työhön ja perusteluihin vaikuttivat siihen, että hanke onnistuttiin toteuttamaan laajana kansallisena hankkeena, joka oli suhteellisen onnistunut.

5.1.2 Nimien kansallistamisen perusteet ja tavoitteet

Nimien virolaistamisen keskeisimmät perustelut olivat historiapolitiikkaan liittyviä. Merkittävimpana perusteluna kampanjalle esitettiin oman kansan säilyminen. Esimerkiksi kampanja-aktiivi ja kielitieteilijä Julius Mägisten mukaan vierasnimisellä pienellä kansalla oli suuri riski tulla sulautetuksi ympäröiviin suurempiin kansoihin. Toimeja ei hänen mukaansa voitu pitää äärinationalistisena hankkeena, vaan puhtaana oman kansan sisäisten siteiden vahvistamisena ja etujen turvaamisena. Hän totesi, että kritiikki sukuperinteiden rikkomisesta oli epäoikeudenmukaista, sillä uusilla nimillä oli nimenomaan tarkoitus vahvistaa siteitä virolaisten omaan alkuperään esivanhempien kielellä ja mahdollisesti entisistä epävirallisista sukunimistä tai

⁴²⁸ *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II. Tartu. 1921; *15.000 uut sugunime. Lisa albumile "Eestlasele Eesti nimi"*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused IV. Tartu. 1921.

⁴²⁹ Ernits 1921, 25.

⁴³⁰ Ernits 1921, 25; Elisto 1938, 50; Rajasalu 1993, 100–101

kotipaikasta tai sen ympäristöstä otettavilla nimillä. Nimen ajateltiin olevan osoitus kantajansa juurista, tiettyyn kansaan kuulumisesta. Virolaisten vierasperäiset nimet eivät kertoneet kuulumisesta esimerkiksi saksalaiseen, vaan ainoastaan siitä, että aikoinaan Virossa valtaa pitäneet saksalaiset olivat annettujen nimien takana. Vierasperäiset nimet eivät siten kuuluneet virolaisille, vaikka niitä oli muutaman sukupolven ajan kannettu.⁴³¹

Historian poliittista käyttöä sen eri ulottuvuuksia analysoitaessa nimien kansallistamisen perusteissa ja tavoitteissa korostui yhtenäisen historian rakentaminen myös virolaisten nimien palauttamisen tai luomisen kautta eli yhteisön historiallisen siteen vahvistaminen ja kansan yhtenäistäminen myös ulkopuolelta katsottuna. Pyrkimyksissä korostui myös unohtamispyrkimys ja historian käyttämättömyys, eli Karlssonin historian poliittisen käytön ulottuvuusjaotellun mukainen *icke-bruk*, sillä virolaisten saksalaisille alisteinen aika pyrittiin määrätietoisesti poistamaan kaikkien muistista.⁴³² Unohtamista olisi merkittävästi edistänyt se, että reilulla kolmasosalla kansasta ei olisi saksalaisperäistä nimeä tai monet katujen ja paikkojen nimet eivät koko ajan muistuttaisi saksalaisajasta.

Saksalaiset nimet olivat nimikampanjaa tutkineen Inda Rajasalun mukaan päätyneet virolaisille pääosin sitä kautta, että talonpoikien vapautumisen jälkeen talonpojille oli annettu kartanoissa, jotka olivat hoitaneet nimien rekisteröinnin, usein saksalaisperäinen nimi. Lisäksi vironkielisiä nimiä oli saksalaistettu kaupungeissa ja kouluissa koko 1800-luvun.⁴³³ Kampanjapropagandassa 1930-luvulla korostettiin ahkerasti tätä Viron saksalaisnimien syntyhistoriaa. Tosin juuri huomioimatta sitä, että osa virolaisista oli ainakin periaatteessa vapaaehtoisesti saksalaistanut nimensä. Palaan tähän tarkemmin kampanjapropagandan käsittelyn yhteydessä.

Mägisten kirjoittaessa nimikysymyksestä 1930-luvun puolivälissä, hän huomioi muuttuneen politiikan. Saksan etsiessä tilaa pyrkimyksilleen saksalaisniminen Baltia voisi hänen mukaansa vaikuttaa otolliselta, koska nimien vuoksi Saksassa ajateltaisiin esimerkiksi suuren osan Viron johtajista ja kulttuuritoimijoista olevan alkuperältään saksalaisia. Vaikka Virossa tiedettiin, ettei asia ollut näin, esimerkiksi ulkomaisissa lehdissä toistuvasti esitettiin tämä virheellinen ajatus. Nimien virolaistaminen oli siten kampanjaa toteuttaneiden tahojen mukaan ainoa keino katkaista virolaisten omien ansioiden laskeminen muiden kansojen tilille.⁴³⁴

Pääosin nimien virolaistamisen merkityksen perustelut olivat säilyneet samoina kuin aiemmin, mutta 1930-luvulla nimen virolaistaminen koko kansakunnalle ja sen säilyvyydelle merkityksellisenä asiana korostui. Tärkein nimien virolaistamisen perusteluista oli siis koko kampanjan ajan se, että virolaisia ei haluttu pidettävän saksalaisina tai saksalaisperäisinä, tai Viroa saksalaisten

---

⁴³¹ Mägiste 1935, 3–4.

⁴³² Karlsson 1999, 57–61.

⁴³³ Rajasalu 1993, 99–100.

⁴³⁴ Elisto 1938, 49–50; Mägiste 1935, 6–7.

maana. Huomion kohteena olivat myös muut vierasperäiset nimet, mutta saksalaisperäisten nimien muuttaminen korostui niiden ilmenemislajisuuden sekä Viron historiaan liittyvän baltiansaksalaisten ylivallan vuoksi. Lehdissä julkaistuissa artikkeleissa kerrottiin toistuvasti, millaisia virheellisiä tulkintoja virolaisista oli tehty ulkomaisissa lehtiartikkeleissa ja erilaisista tapahtumista kertovissa uutisissa sekä esimerkiksi oppikirjoissa ja matkaoppaissa. Virheelliset tiedot eivät koskeneet ainoastaan menneisyyden saksalaisnimisiä virolaisia. Myös aikakauden saksalaisnimisiä virolaisia poliitikkoja, kulttuuritoimijoita ja urheilijoita toistuvasti kuviteltiin alkuperältään saksalaisiksi.⁴³⁵

Sanomalehdissä julkaistiin vuonna 1934 uutisia uusista nimien vaihtamista koskevista helpotuksista ja käsiteltiin virolaistamista ajaneiden järjestöjen toimintaa asian hyväksi. Esimerkiksi toukokuussa 1934 käsiteltiin *Kajassa* Viron kansallismielisten klubien liiton sisäministerin kautta valtionpäämiehelle esittämää muistiota, jossa perusteltiin sekä nimien virolaistamisen tarvetta, että sitä miksi valtion tuki hankkeelle olisi merkittävää. Nimien virolaistamisen tarve perusteltiin jälleen erityisesti sillä, että ulkomaiden silmissä Viro yhdistettiin saksalaisperäisten nimien vuoksi saksalaiseen kulttuuripiiriin. Nimien virolaistaminen olisi Viron kansallismielisten klubien liiton mukaan nostettava kansallisen itsetietoisuuden ulkoiseksi tunnukseksi ja elvyttäjäksi. Menneisyyden epämiellyttävästä perinnöstä irrottautuminen ja kansalliset perusteet olivat jo pidemmän aikaa innostaneet erityisesti nuoria kansallismielisiä virolaisia virolaistamaan nimensä, mutta erityisesti muuttamistoimen monimutkaisuus ja maksullisuus hidastivat virolaistamishankkeen laajenemista. Liiton mukaan kampanja tarvitsi siksi valtion vahvan tuen.⁴³⁶

Kesäkuussa 1934 *Vaba Maa* -lehdessä julkaistiin uutinen Akateemisen äidinkielen seuran kokouksesta, jossa oli päätetty seuran keskittyvän nimien virolaistamista koskevan propagandan levittämiseen. Syksyn aikana päätettiin esimerkiksi laatia ja julkaista luettelo uusista sopivista virolaisista sukunimistä ja lähettää valtiolle muistio siitä, että maistraateissa ei sallittaisi virkamiesten hyväksyä nimien muokkaamista vironkielille vieraaseen ulkoasuun, kuten Mary tai Lilly. Lisäksi muistiossa päätettiin pyytää valtiota puuttumaan siihen, että monet luterilaiset ja venäläiset papit erityisesti Setu- ja Saarenmaalla olivat kielitäytyneet antamasta lapsille virolaisia etunimiä, koska sitä ei niiden mukaan kristillinen agenda sallinut.⁴³⁷

⁴³⁵ Esimerkiksi Kaja 23.12.1934, 4. Walguse pühadel wabanegje wõõrast waimust; Kaja 8.2.1935, 5. Eestistagem oma nimed; VM 8.2.1935, 5. Nimi tuletab meele rahwust. Germaaninimeline Baltikum ja aarialaste ürgisu.- Rahwuslik nimi enede alalhoiu abinõu. Möödud 15 aastat nimedemuutmise algatamisest. & Kuidas saime oma perekonnanimed; UE 11.12.1935, 2. Eestlased on õieti samad sakslased; UE 7.4.1938, 9. Juubel nime eestistamise frondil. 175.000 perekonnanime eestistatud. Maa aktiivisem kui linnad. Enam kui 100 valda võõrnimedest puhtad; UE 8.12.1938, 4. Nimi rikub meest. Rahvaesindus ütles oma sõna nime eestistamise kasuks.

⁴³⁶ Kaja 4.5.1934, 2. Nime eestistamine lihtsamaks ja maksuwabaks. ERK-ide Liit esitas märgukirja.

⁴³⁷ Kaja 4.5.1934, 2. Nime eestistamine lihtsamaks ja maksuwabaks. ERK-ide Liit esitas märgukirja; VM 20.6.1934, 2. Kihutustöö nime eestistamiseks. Eriline instruktor ametisse, - Waimulik ei luba lastele eesti nimesid.

Lehdissä käsiteltiin useasti sitä, kuinka edelleen ulkomaisissa lehdissä ja kirjallisuudessa suurten virolaisten kansallissankareiden alkuperä nähtiin saksalaisena. Esimerkiksi *Uus Eesti* -lehdessä julkaistun artikkelin mukaan tietyt tahot levittivät tällaista näkemystä ulkomaalaisille edelleen. Tiettyjä tahoja ei artikkelissa tarkemmin määritelty, mutta niillä viitattiin baltiansaksalaisiin ja Baltiaa ainakin näennäisen hyvin tunteneisiin saksalaisiin, joiden saksalaislehdissä esittämiä käsityksiä sisältänyt artikkeli oli julkaistu samassa lehdessä aiemmin. Tässä syksyllä 1935 julkaistussa kirjoituksessa käsiteltiin saksalaisten näkemyksiä Virossa ja virolaisista. Kirjoituksessa kerrottiin Tohtori Ulrich Bartholdin kirjoittaneen saksalaiseen lehteen artikkelin, jossa hän esimerkiksi kertoi, että saksalaiset perinteet olivat edelleen voimissaan Virossa, joka oli 700 vuotta ollut sidottuna saksalaiseen historiaan, mutta saksalaisia oli siellä enää 1,5 prosenttia. Saksalaisilla oli Bartholdin mukaan oikeus tuntea Virossa ikävää kuin vanhaan kotimaahan. Oikeus tähän oli voitettu saksalaisten saavutuksilla, kulttuurilla ja järjestyksellä. Oikeudenmukaisesti ajattelevat virolaiset erityisesti maaseudulla tunnustivat hänen mukaansa ne saavutukset edelleen ja saksalaismielisiä oli maassa edelleen paljon, vaikka virallinen Viro suhtautuikin Viron saksalaisuuteen toisin. Toinen mainittu esimerkki käsitteli saksalaisen kauppiaan ajatuksia Tallinnasta. Kauppiaan mukaan Tallinnan kaupunkikuva oli edelleen vahvasta virolaistamisesta huolimatta järjestykseltään ja vanhoilta saksalaisilta nimiltään elävä muistutus suuresta saksalaisesta ajasta. Kirjoituksen mukaan saksalaisista lehdistä löytyi tällaisia kirjoituksia jatkuvasti ja niillä kaikilla oli yhteinen linja, jonka mukaan Viro oli vanha saksalainen kulttuurimaa. Saksalaisten nähtiin tehneen Virolle paljon hyvää ja että vaikka kansa sen tunnusti kiitollisena, sivistyneistö pyrki salaamaan asian.⁴³⁸

Uus Eestissä julkaistun kirjoituksen mukaan merkittävä osa tiedoista saksalaisissa lehdissä oli peräisin Viron entisiltä ja nykyisiltä saksalaisilta, ja se selitti tarinat hyvästä Saksan ajasta, saksalaisia rakastavista talonpojista ja pahasta sivistyneistöstä. Kirjoituksen mukaan saksalaiset eivät kyenneet edelleenkään huomioimaan tosiasioita, vaan uskoivat Keisari Nikolai II:n tavoin talonpoikien rakastavan sortajiaan. Lisäksi kirjoittaja ihmetteli miksi Viron saksalaiset eivät korjaa saksalaislehdissä usein esiintyviä väitteitä Viron saksalaisvähemmistön huonosta kohtelusta eivätkä saksalaisnimiset virolaiset ymmärrä, kuinka tärkeää olisi muuttua myös nimeltään virolaiseksi. Jos nimiä ei virolaisteta, niin ulkomailla pidetään virolaisia vielä kauan saksalaisina. Virolaislehdissä pyrittiin kumoamaan tällaiset väitteet kertomalla nimien syntyhistoriasta ja esittelemällä vierasnimisten suurmiesten (Kreutzwald, Janssen, Treffner) virolaisuutta.⁴³⁹

---

⁴³⁸ UE 25.9.1935, 2. Mis sakslased Eestis näewad. Kes Eestis käinud, igatseb siia tagasi. Nimede järele peetakse paljusid eestlast sakslasteks.; UE 11.12.1935, 2. Eestlased on õieti samad sakslased.

⁴³⁹ UE 25.9.1935, 2. Mis sakslased Eestis näewad. Kes Eestis käinud, igatseb siia tagasi. Nimede järele peetakse paljusid eestlast sakslasteks.; UE 11.12.1935, 2. "Eestlased on õieti samad sakslased".

5.1.3 Kansalaisyhteiskunnan pohjalta valtion talutusnuoraan – Nimikampanjan toimijat

Pätsin aikakaudella nimien virolaistamiskampanjaa alettiin toteuttaa yhtenä ensimmäisistä kansallispoliittisista suurhankkeista, jotka muodostuivat Pätsin kansallismielisyyttä korostavalle hallinnolle tyypilliseksi toiminnaksi. Aiempi nimien virolaistamishanke ei ollut menestys, mutta Pätsin aikakauden virolaistamishankkeen johdonmukaiselle toteuttamiselle oli suurta merkitystä sillä, että virolaistamisajatus oli kirjoitusten, puheiden ja tutkimusten kautta jäänyt kytemään ihmisten mieliin. Kansallismieliset järjestöt olivat ylläpitäneet julkisuudessa keskustelua nimien virolaistamisesta ja esittäneet sitä toteutettavaksi valtion tukemana suurhankkeena jo ennen Pätsin aikakautta.⁴⁴⁰

Pätsin aikainen virolaistamiskampanja toimi aiempaa kampanjaa laajemmalta pohjalta. Valtion ottaessa kampanjan toteuttamisen ohjelmaansa sen toteutus ja propagointi haluttiin järjestää edelleen ennen muuta järjestöjen kautta. Järjestöt olivat siis mukana vahvasti kuten aiemminkin, mutta kampanjan merkittävän laajentamisen mahdollisti valtion tuki ja arvovalta. Suurin periaatteellinen muutos oli se, että hallitus tunnusti nimien virolaistamisen tapahtuvan valtion hyväksi ja loi nimien virolaistamista helpottavaa lainsäädäntöä, joka teki vierasperäisen tai merkitykseltään huonon nimen virolaistamisen kansalaisille maksuttomaksi ja aiempaa yksinkertaisemmaksi. Lisäksi valtio tuki taloudellisesti virolaistamista hoitavia ja propagoivia yksiköjä ja järjestöjä.⁴⁴¹

Suurelle yleisölle korostettiin niin lehdissä kuin kampanjapropagandajulkaisuissa virolaistamiskampanjan olevan jatkoa 1920-luvun hankkeelle ja aloitteen tulleen kansalaisjärjestöiltä.⁴⁴² Ajatus uudesta ja laajemmasta nimien virolaistamiskampanjasta todella olikin peräisin Viron kansallismielisiltä seuroilta. Esimerkiksi toukokuussa 1934, eli ennen propagandayksikön perustamista, Viron kansallismielisten klubien liitto esitti sisäministerin kautta Pätsille muistion, jossa pyydettiin tätä edistämään nimien virolaistamista toimenpiteen yksinkertaistamisella ja tekemällä se maksuttomaksi. Niillä edellytyksillä Viron kansallismielisten klubien liiton mukaan avattaisiin kansallisille järjestöille mahdollisuus nimien virolaistamisen laajemmaksi toteuttamiseksi.⁴⁴³ Kampanja ei siten

⁴⁴⁰ Valitsusasutiste tegevus 1934/35, 106; Rajasalu 1993, 100–101.

⁴⁴¹ Riigi Teataja 1920, 2/3.

⁴⁴² Riigi Teataja 1920, 2/3; Elisto 1938, 47, 50–51; Esimerkiksi Kaja 4.5.1934, 2. Nimede eestistamine lihtsamaks ja maksuwabaks. ERK-ide Liit esitas märgukirja; Kaja 18.9.1934, 4. Nimede eestistamine maksuwabaks. Organisatsioonide ühine märgukiri riigiwanemale ja siseministrile; Kaja 19.10.1934, 3. Nimede eestistamise hoogu minemas. Nimede muutmine tehakse maksuwabaks–Waldadesse nimemuutmise komisjonid. Üleriiklik nõupidamine tulbek kokku 26. oktoobril; VM 8.2.1935, 4. Kuidas areneb nimemuutmine. Seni Tallinnas siise antud 710 soowiawaldust; UE 4.4.1936, 9. Rännak wõõrapärastele nimedele. Nimede eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil; UE 7.12.1937, 4. Nimede eestistamise aktsioon jätkub kuni igal eestlasel on eesti nimi. Enam kui 100 valda on juba puhtad wõõrapärastest nimedes. – Nimede eestistamise Liidu uusi kavatsusi.

⁴⁴³ Kaja 27.10.1934, 3. Nimede eestistamine üleriiklikuks aktsiooniks. Nimede eestistamist pooldakse seltskonnas elawalt. Ülemaalised organisatsioonid ühisel nõupidami-

varsinaisesti ollut yksinomaan seurausta poliittisista virtauksista, vaan sillä oli pohja kansalaisyhteiskunnassa. Hankkeen julkinen esittely järjestöjen ja valtiolisten elimien yhteistyönä olivat siis perusteltuja, mutta samalla valtion tuki ja ohjaus olivat hyvin hallitsevassa asemassa.

Julkisuudessa järjestöjen roolia kampanjan toteuttamisessa yleisesti liioiteltiin ja valtion roolia kampanjan taustalla vastaavasti hieman vähäteltiin. Esimerkiksi Nimien virolaistamisen keskustoimiston (Nimede Eestistamise Keskbüroo) johtavat toimijat Adam Bachman (Randalu) ja Edvard Sahkenberg (Salurand) korostivat *Vaba Maa* -lehdelle antamassaan haastattelussa virolaistamishankkeen aloitteen tulleen Viron kansallismielisten klubien liitolta ja Viron valtakunnalliselta nuorisjärjestöltä. Keskustoimistosta haluttiin kumota huhuja, joiden mukaan kampanjan takana oli Pätsin hallinto ja kansalaiset olisivat lähes pakotettuja virolaistamaan nopeasti nimensä työpaikkansa menettämisen uhalta. Keskustoimiston mukaan valtiovalta tuki kampanjaa, mutta sen perusta oli yhteisöllinen ja virolaistaminen vapaaehtoista.⁴⁴⁴

Valtionlaitosten toimintavuoden 1934/35 raportissa todettiin, että nimi-hanke toteutetaan järjestöjen ja valtiovallan välisellä yhteistyöllä.⁴⁴⁵ Kampanjaa johti kuitenkin viime kädessä valtio, sisäministeriön, propagandayksikön ja Nimien virolaistamisen liiton (Nimede Eestistamise Liit) johdossa olleiden valtion työntekijöiden kautta, vaikka taustalla olikin joukko erilaisia keskusjärjestöjä, jotka osallistuivat esimerkiksi Nimien virolaistamisen liiton ja sen osastojen toimintaan. Aiempaa nimikampanjaa toteuttaneista järjestöistä suurin rooli kampanjassa oli Akateemisella äidinkielen seuralla, joka osallistui koko kampanjan ajan aktiivisesti kampanjan propagointiin ja toimi merkittävänä kielellisenä neuvonantajana.

Valtiota lähellä olevissa lehdissä uutisoitiin jatkuvasti kaikista kampanjaan liittyneistä *riigivaneman* asetuksista ja sisäministerin päätöksistä, kampanjan käytänteistä sekä järjestöjen roolista kampanjassa. Kesällä ja alkusyksyllä 1934 lehdissä kerrottiin asetuksista ja päätöksistä, joilla alennettiin muuttamistoimen kuluja ja annettiin maistraattien virkamiehille oikeus ottaa nimihakemuksia vastaan, jotka toimitettiin edelleen päätettäväksi sisäministeriöön. Uutisoinnin osana lehdissä korostettiin niitä periaatteita, joita jo Viron kansallismielisten klubien liitto ja Akateeminen äidinkielen seura olivat aiemmin tuoneet esille nimien virolaistamisen merkityksestä valtiolle ja kansalaisille. Lehdissä julkaistiin lisäksi tarkkoja ohjeita siitä, miten nimen sai virolaistettua, ja mitä se maksoi. Vielä syksyllä 1934 nimen virolaistaminen maksoi *Riigi Teatajassa* ilmoittamismaksun verran (2 kr).⁴⁴⁶

---

sel. Tallinnas kutsutakse ellu aktsioonbüroo. Nimede eestistamine koondatakse suurematele tähtpäewadele; Kaja 4.5.1934, 2. Nimede eestistamine lihtsamaks ja maksuwabaks. ERK-ide Liit esitas märgukirja.

⁴⁴⁴ VM 2.2.1935, 3. Nimede eestistamine ei ole sunduslik. Esimese kuu aktsiooni tagajärjel eestistab wabariigi aastapäewaks 1500 perekonda oma nime.

⁴⁴⁵ Valitsusasutiste tegevus 1934/35, 106.

⁴⁴⁶ Esimerkiksi Kaja 9.7.1934, 3. Nimede eestistamine lihtsamaks. Awaldused tuleb esitada perekonnaseisuametnikele; VM 10.8.1934, 3. Esimesed eesnimede muutmised. Perekonnaseisu ametnikud wõiwad wõtta wastu nimemuutmise soowiawaldusi.

Kajassa kirjoitettiin syyskuussa 1934 järjestöjen *riigivanemalle* ja sisäministerille esittämästä uudesta muistiosta. Viron kansallismielisten klubien liiton aloitteesta järjestetyssä järjestöjen välisessä kokouksessa syntyneessä muistiossa painotettiin sitä, että nimien virolaistamisesta pitäisi tehdä täysin maksutonta, jotta kampanjasta muodostuisi koko kansan hanke. Maksujen poistamisella nimien virolaistamisen osoitettaisiin olevan kansallinen hanke, jota valtiolta täysin tuki.⁴⁴⁷ Jo pari viikkoa muistion lähettämisen jälkeen lehdissä julkaistiin huhuja siitä, että viimeisetkin maksut poistuisivat mahdollisesti lähiaikoina. Esimerkiksi *Vaba Maa* -lehti uutisoidessaan Tarton opettajien yleiskokouksesta kertoi Akateemisen äidinkielen seuran edustajan Jaan Ainelon todenneen nimien virolaistamisohjeita antaessaan, että virolaistaminen olisi lähitulevaisuudessa todennäköisesti täysin maksutonta.⁴⁴⁸

Lehdissä uutisoitiin näkyvästi uusista nimien virolaistamista helpottavista asetuksista ja määräyksistä myös jatkossa. Aiemmassa uutisoinnissa esitetyn Ainelon toteamuksen mukaisesti täydellinen maksuttomuus tuli myös voimaan Pätsin ja Eenpalun antamien asetusten ja määräysten myötä. Jo lokakuussa 1934 Päts allekirjoitti asetuksen, joka teki nimien virolaistamisesta vuoden 1935 alusta maksutonta ja mahdollisti nimen muutoshakemusten jättämisen paikallisille maistraattien virkamiehille, jotka saivat nyt myös tehdä muutoksia koskevat päätökset. Epäselvät tapaukset jäivät edelleen sisäministerin ratkaistaviksi. Maaliskuussa 1935 lehdet kertoivat sisäministerin hyväksymästä asetuksesta, joka teki kaikkien nimien virolaistamiseksi tarvittavien dokumenttien hankkimisesta maksutonta. Lisäksi *riigivanem* muutti nimien virolaistamisasetusta siten, että uutta nimeä koskeva valitusaika lyheni kuukaudesta kahteen viikkoon ja nimien virolaistamista koskeva kirjeenvaihto muuttui sekin maksuttomaksi. Suojelurekisteriin tehtiin mahdolliseksi viedä myös vanhoja virolaisia nimiä. Suojelurekisteriin viemisestä perittävä maksu laskettiin 25 kruunusta 15 kruunuun.⁴⁴⁹

Syksyn 1934 uutisointi nimien virolaistamiskampanjasta keskittyi hallituksen toimiin nimikampanjan helpottamiseksi, järjestöjen välisten nimien virolaistamisen toimikuntien perustamiseen ja erilaisiin käytännönasioiden esittelyyn. Lehdissä ilmestyi useita artikkeleja, jotka sisälsivät tarkkoja ohjeita nimen muuttamiseksi ja uutisia uusien nimiluetteloiden ilmestymissuunnitelmista ja neuvontapisteiden perustamisesta Tallinnaan, jossa jaettiin tietoa nimien vaihtamisen tarpeesta ja autettiin uuden nimen valinnassa. Toimistossa toimivat kieli-

---

Nimede eestistamine kolm korda elavamaks; Kaja 18.9.1934, 4. Nimede eestistamine maksuwabaks. Organisatsioonide ühine märgukiri riigivanemale ja siseministrile.

⁴⁴⁷ Kaja 18.9.1934, 4. Nimede eestistamine maksuwabaks. Organisatsioonide ühine märgukiri riigivanemale ja siseministrile.

⁴⁴⁸ VM 26.9.1934, 6. Opetajale eesti nimi. Kui väljamaa arwates rahaminister J. Kukk oli ainukene eesti soost minister Eestis.

⁴⁴⁹ Kaja 12.3.1935, 3. Nime muutmiseks wajalikkudest dokumentidest maksu ei wõeta; Kaja 23.3.1935, 4. Uusi soodustusi nimede eestistamisel. Nimedemuutmise kirwahetus tempelmaksuwaba. – Ka põlised eesti nimed kaitse alla. – Kaitserregistri maksu wähendati 10 kr. wõrra.

tieteilijät Johannes Aavik ja Elmar Elisto, sekä tammikuun 1935 alusta alkaen lisäksi kielitieteilijä M. Tedre.⁴⁵⁰

Lisäksi Pätsin politiikkaa tukevat sanomalehdet kertoivat järjestöjen välisistä ja väliaikaisen keskustoimikunnan kokouksista, joissa organisoitiin toimintaa ja suunniteltiin valtakunnallista kampanjapropagandaa. Keskustoimikunta halusi perustaa jokaiselle paikkakunnalle toimikunnan, joka hoitaisi paikallista propagandaa ja nimien virolaistamisen käytännönjärjestelyjä. Toimikuntia perustettiin jo loppuvuodesta 1934 ja erityisesti seuraavana vuonna. Valtakunnalliset lehdet uutisoivat toimikuntien perustamisista, kokoonpanoista ja tavoitteista. Artikkeleissa ja uutisissa painotettiin valtion tukevan kampanjaa, mutta samalla korostettiin sitä, että aloite oli tullut järjestöiltä, jotka edelleen ohjasivat ja järjestivät nimien virolaistamista.⁴⁵¹

Pätsin hallinnon lähestyminen kielikysymykseen oli vahvan kielipoliittista. Kielipoliittinen toiminta pyrkii tyypillisesti jonkin kielen aseman vahvistamiseen, yleensä suhteessa johonkin toiseen kieleen. Kielipoliitikalla voi olla erilaisia motiiveja, esimerkiksi puhtaammin kieltä kehittäviä tai poliittisesti laajempia.⁴⁵² Virossa pyrkimys oli poistaa erityisesti ihmisten ja paikkojen nimissä näkynyt vierasperäisyys. Kampanjalla oli kielen aseman vahvistamispyrkimystä, mutta päätavoite ei varsinaisesti ollut viron kielen säilyttäminen tai vahvistaminen, vaan sen kautta pyrittiin virolaisen kansakunnan rakentamiseen ja yhtenäistämiseen sekä valtion itsenäisen aseman vakiinnuttamiseen.

Propagandayksikkö⁴⁵³ oli aloittamassa nimien virolaistamiskampanjaa ja mukana kampanjan toteuttamisessa alusta alkaen. Se oli perustamassa Nimien

⁴⁵⁰ Esimerkiksi Kaja 8.10.1934, 2. Nõuanne nime de eestistajaile; Kaja 16.10.1934, 4. Nimede eestistamine wõtab Tartus hoogu; Kaja 19.10.1934, 3. Nimede eestistamine hoogu minemas. Nimede muutmine tehakse maksuwabaks. Waldadesse nimemuutmise komisjonid. Üleriiklik nõupidamine tuleb kokku 26. oktoobril: Vaba Maa 20.10.1934, 3. Perekonnanimede muutm. ja keele seadus tulewaw walitsuses lõpulikule wastuwõtmisele esmaspäewal; Kaja 23.10.1934, 3. Lihtustatud kord nime de eestistamiseks. 1. jaanuarist 1935 a. kuni 1. jaanuari 1937 a. nimemuutmise maksuwaba; Vaba Maa 23.10.1934, 6. 2 aastat tasuta nimemuutmist. Riigiwanem pani dekreetiga maksma perekonnanimede korraldamise seaduse; Kaja 2.1.1935, 6. Nõuannet nime de eestistajaile.

⁴⁵¹ Esimerkiksi Kaja 19.10.1934, 3. Nimede eestistamine hoogu minemas. Nimede muutmine tehakse maksuwabaks. Waldadesse nimemuutmise komisjonid. Üleriiklik nõupidamine tuleb kokku 26. oktoobril: Kaja 27.10.1934, 3. Nimede eestistamine üleriiklikuks aktsiooniks. Nimede eestistamist pooldakse seltskonnas elawalt. Ülemaalsed organisatsioonid ühisel nõupidamisel. Tallinnas kutsutakse ellu aktsioonbüroo. Nimede eestistamine koondatakse suurematele tähtpäewadele; Kaja 27.10.1934, 7. Nimede korraldamise seadus awaldati; Kaja 23.11.1934, 6. Eestistamise toimkonnad kõikidesse linnadesse. Nimede eestistamise esimeseks tähtpäewaks 24. weebr; Kaja 22.12.1934, 7. Nimede eestistamise toimkond Harku.

⁴⁵² Esimerkiksi Lehtonen 1997, 29–30.

⁴⁵³ Viron tasavallan sisäministeriön yhteyteen perustettiin Riigivaneman antamalla asetuksella syyskuussa 1934 propagandayksikkö Valitsuse Informatsiooni ja Propaganda Talitus (VIPT). Vuonna 1935 se muutettiin Riiklikuks Propaganda Talituseks (RPT) ja se asetettiin suoraan pääministerin alaisuuteen. Vuodesta 1940 alkaen se toimi nimellä Informatsiooni Keskus. Propagandayksikön tehtävänä oli Pätsin aikakaudella tiedon välittäminen hallituksen ja valtiollisten laitosten toiminnasta, kansallinen propaganda ja informaation kontrolloiminen. Yksikkö toimi yhtäjaksoisesti koko Pätsin aikakauden, mutta sen tehtävät ja asema Viron

virolaistamisen keskustoimikuntaa ja keskustoimistoa, joiden kautta koko maahan muodostettiin paikallisia nimien virolaistamistoimikuntia. Virallisesti järjestöjen välinen keskustoimikunta lakkautettiin sen johdon omalla päätöksellä syksyllä 1935. Tilalle oli jo toukokuussa 1935 perustettu Nimien virolaistamisen liitto, jolle sen tehtävät oli käytännössä siirretty. *Uus Eesti* julkaisi uutisen liiton perustamiskokouksesta ja kertoi sen tavoitteista ja suunnitelmista nimikampanjan loppuun saattamiseksi. Liiton keskusjohto pysyi pääpiirteittäin samana kuin aiempi keskustoimikunnan johto, puheenjohtajanaan Tallinnan kaupunginjohtaja kenraali Jaan Soots. Lisäksi johtoon valittiin uusina edustajia Kuntien liitosta (Maaomavalitsuste liit), Suojeluskunnasta (Kaitseliit), Sivistyliitosta (Haridusliit) ja Maaseudun naisten keskusliitosta (Maanaiste keskliit). Kokouksessa hyväksyttiin liiton alaosastoiksi 69 nimien virolaistamisen osakuntaa, jotka jatkoivat aiemmin perustettujen paikallisten toimikuntien työtä.⁴⁵⁴

Nimien virolaistamisen liiton tavoitteeksi oli asetettu virolaisten kansallisen itsetietoisuuden syventäminen ja kansan vahvistaminen. Tarkempi toimintasuunnitelma koostui yhteisöllisten tuomioistuinten järjestämisestä eri paikakunnilla, tulevista rynnäköpäivistä ja päätöksestä kehottaa yhdistysten ja seurojen keskusjärjestöjä järjestämään alajärjestöjensä välille nimien virolaistamiskilpailuja ja yleisesti edistämään hanketta haluamallaan tavoin. Kokouksessa toiminnan lähitulevaisuuden päämääräksi asetettiin se, että julkisen elämän vierasnimiset johtavat toimijat virolaistaisivat nimensä seuraavaan itsenäisyyspäivään mennessä ja olisivat siten esikuvina muille⁴⁵⁵. Propagandayksikkö oli työntekijöidensä kautta tiiviisti mukana myös keskustoimikunnan (ja sittemmin Nimien virolaistamisen liiton) toiminnassa. Yksikön päätehtävänä kampanjassa oli nimien virolaistamista koskevan propagandatyön organisoiminen ja sen ohjauksessa kampanjaan kytkettiin kaikki tiedotusvälineet.⁴⁵⁶

Työntekijöidensä ohella propagandayksiköllä oli rahoituksen kautta suuri valta Nimien virolaistamisen liiton toimiin. Nimien virolaistamisen liiton budjetti koostui lähes yksinomaan propagandayksikön kautta kulkeneista tuista ja siten yksikkö viime kädessä päätti, mitä suunnitelmia liitto pystyi toteuttamaan. Propagandayksikön rahoitus vastaavasti tuli aluksi sisäministeriöltä ja myöhemmin suoraan pääministerin ja valtionkanslian budjetista. Propagandayksiköllä oli valtaa myös liiton henkilöjärjestelyihin. Esimerkiksi keskustoi-

---

tasavallassa muuttuivat vuosien varrella. (Valitsusasutiste tegevus 1934/35, 89, 104; Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 9; Vaan 2005, 19–20; Raun 1989, 154.)

⁴⁵⁴ ERA.1093.1.12. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1934/35. Valitsuse informatsioon ja propaganda talituse tegevuse ülevaade 1. oktoobrist 1934 kuni 31. märtsini 1935; Kaja 10.5.1935, 2. Asutati nime de eestistamise liit. Uus organisatsioon jatkab nime de eestistamise kesktoimikonna tööd; UE 1.11.1935, 6. Nime de eestistamise liit loodi.

⁴⁵⁵ Kaja 10.5.1935, 2. Asutati nime de eestistamise liit. Uus organisatsioon jatkab nime de eestistamise kesktoimikonna tööd; UE 1.11.1935, 6. Nime de eestistamise liit loodi. Wabariigi aastapäewaks hulgalisem nime de rahwustamine.

⁴⁵⁶ ERA.1093.1.12. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1934/35, Valitsuse informatsioon ja propaganda talituse tegevuse ülevaade 1. oktoobrist 1934 kuni 31. märtsini 1935; Rajasalu 1993, 101; Ruusman 1997, 122; Valitsusasutiste tegevus 1934/35, 106; Valitsusasutiste tegevus 1935/36, 11; Vaan 2005, 50–51.

miston pitkäaikaisen johtajan Edvard Salurannan jäädessä pois virastaan Niemien virolaistamisen liitto pyysi propagandayksikön hyväksynnän suunnitelmalleen nimittää virkaan Arnold Taioste.⁴⁵⁷

Valtiovalta oli mukana kansallisten kampanjoiden järjestämisessä ja tukemisessa ensisijaisesti sisäministeriön kautta. Propagandayksikkö toimi sisäministeriössä ja sisäministeri Eenpalu oli se, joka viime kädessä vastasi kampanjoita koskevasta päätöksenteosta. Kampanjaan liittyneitä käytännönasioita hoiti pääasiassa sisäministeriö ja sen rinnalla kuntien ohjauksesta ja tiedottamisesta vastannut kuntaosasto.⁴⁵⁸

Suomessa toteutettu nimien suomalaistaminen oli toiminut nimien virolaistamisen esikuvana ja siihen viitattiin usein niin mallina kuin myöhemmin verrokkina. Suomessa kyseessä oli melko puhtaasti kansalaisyhteiskunnan toteuttama hanke, eikä se siten yltänyt edes suhteellisesti vertailtuna niihin tuloksiin mihin Virossa päästiin. Suomessa kampanjaa ajoi ennen muuta Suomalaisuuden liitto ja muutamat muut kansallismieliset järjestöt, mutta valtiovallan tuki siltä puuttui. Nimien virolaistaminen oli Virossa periaatteessa vapaaehtoista, mutta ajoittain painostus nimimuutoksiin oli hyvin vahvaa. Valtiovallan edustajat Eenpalua myöten vihjailivat virolaistamisen muuttamisesta pakolliseksi.⁴⁵⁹

Suomalaisuuden liiton toimet olivat ajoittain hyvin painostavia, mutta valtiollisen tuen puuttuminen vaikutti sen uskottavuutta vähentävästi. Ainoastaan vuodesta 1921 alkaen se sai hieman rahallista valtiollista tukea, kun eduskunta myönsi sille vuotuisen (20 000 mk, jonka arvo nykyrahassa on noin 6000 euroa) järjestötuen. Suomessa nimien muuttaminen oli koko ajan maksullista ja monimutkaisempaa kuin Virossa. Tosin nimimuutospropagandassa Suomalaisuuden liitto korosti muutostoimen yksinkertaisuutta ja pientä maksua vastaan myös hoiti osan paperitöistä. Näistä saadut varat se laittoi niin sanottuun vähävaraisten nimenmuuttorahastoon, josta avustettiin varattomia nimien suomalaistajia muutosmaksuissa.⁴⁶⁰ Virossa nimien virolaistamisesta käytännössä vastannutta Niemien virolaistamisen liittoa paikallisine komiteoineen ei voi täysin rinnastaa Suomalaisuuden liittoon. Suomalaisuuden liitolla oli nimien suomalaistamishankkeen lisäksi muutakin toimintaa, tosin se oli syntynyt nimenomaan nimien suomalaistamiseksi 1900-luvun alussa, ja se oli kansalaisjärjestö. Niemien virolaistamisen liitto oli perustettu vasta Pätsin aikakaudella vuonna

⁴⁵⁷ ERA.1093.1.12. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1934/35, Valitsuse informatsioon ja propaganda talituse tegevuse ülevaade 1. oktoobrist 1934 kuni 31. märtsini 1935; ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimeede Eestistamise Liiduga nimeede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta. 21.4.1936–8.1.1937; ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimeede eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.-1.12.1937, 6–7.

⁴⁵⁸ Esimerkiksi Valitsusasutiste tegevus 1934/35, 89–91.

⁴⁵⁹ Esimerkiksi Kaja 14.1.1935, 4. Võõrapäraste nimeede andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrvaldama selle ajaloos wiperuse,” ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isuku ja rahwuse seisukohalt.

⁴⁶⁰ Sukunimiopas 1930, 5–7; Niinistö 2006, 23, 40–44.

1935 toimimaan nimenomaan nimikampanjassa ja se oli niin kokoonpanoltaan kuin rahoitukseltaan valtiollinen järjestö.

Suomalaisuuden liitto oli Pätsin nimien virolaistamiskampanjalle hyvä esikuva mahdollisesti myös siksi, että se ei ollut osallistunut äärioikeistolaiseen, kommunistin vastaiseen liikehdintään, kuten Lapuan liike. Suomalaisuuden liiton historian kirjoittaneen Jussi Niinistön mukaan Urho Kekkosen johtamana Suomalaisuuden liitto teki vuonna 1932 jyrkän pesäero myös Akateemiseen Karjala-Seuraan, koska se ei ollut tuominut Lapuan liikettä.⁴⁶¹ Päts oli Virossa estänyt oman näkemyksensä mukaan äärioikeistolaisten vapsien diktatuurin. Vapseilla oli ollut yhteistyötä nimenomaan Lapuan liikkeen ja sitä myötäilneiden ja seuranneiden järjestöjen kanssa. Tämän vuoksi niiden suomalaistamisajatuksia ei Pätsin järjestelmässä tuotu esille esikuvina.

Nimien virolaistamisen liiton tavoitteena nimien virolaistamishankkeessa oli sen perustuskirjan mukaan virolaisten vierasperäisten nimien kansallistaminen, jolla pyrittiin kansallisen itsetietoisuuden syventämiseen ja kansakunnan vahvistamiseen. Liiton oli tarkoitus johtaa nimien virolaistamista ja perustaa asian edistämiseksi paikallisia osastoja, joiden toimintaa se ohjasi. Yhdistykseen saattoivat liittyä kaikki yli 18-vuotiaat Viron kansalaiset, jotka halusivat edistää nimien virolaistamista. Yhdistysten jäsenet hyväksyi kunkin paikallisosaston johto, ja yhdistysten jäsenten tuli maksaa jäsenmaksu. Liiton johtavina eliminä toimivat liiton edustajisto, keskusjohto, keskustoimisto ja paikallisten osastojen yleiskokoukset. Yhdistyksen edustajiston yleiskokouksen toimivaltaan kuului yhdistyksen toimintaohjeiden asettaminen, yhdistyksen budjetin, raporttien ja toimintasuunnitelman vahvistaminen, keskusjohdon ja yhdistyksen tilintarkastuskomitean valitseminen, peruskirjan muuttaminen ja yhdistyksen lopettaminen. Edustajiston varsinaisen kokouksen kutsui koolle kerran vuodessa liiton keskusjohto. Keskusjohto johti liiton toimintaa peruskirjan, työjärjestyksen ja edustajiston ohjeiden mukaan, käyttäen kaikkia laillisia välineitä yhdistyksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Liiton käytännönasioita hoitavana eliminä toimi liiton keskustoimisto. Paikallisosastojen johtavina eliminä toimivat yleiskokoukset, johto ja tilintarkastuskomissio. Paikallisosaston perustamiseksi tarvittiin vähintään viisi jäsentä ja se saattoi aloittaa toimintansa, kun se oli rekisteröity keskusjohdossa. Osastojen tuli perustamiskirjan mukaan maksaa keskusjohdolle vähintään puolet jäsenmaksuina kerätyistä tuloista, mutta käytännössä pienet jäsenmaksutulot käytettiin paikallisosastoissa esimerkiksi propagointikuluihin.⁴⁶²

Nimien virolaistamisen liitto näytti paperilla perinteiseltä kansalaisjärjestöltä, mutta sen toiminta rahoitettiin pääosin valtion tuella ja propagandayksikkö oli ollut perustamassa sitä. Valtion rahoitus tuli pääministerin ja valtionkanslian budjetista ja sitä hallitsi propagandayksikkö. Suoran rahallisen tuen

⁴⁶¹ Niinistö 2006, 29.

⁴⁶² ERA.3357.1.1. Nime de Eestistamise Liidu Tartu osakond, Põhikiri. 2.5.1935; ERA.3174.1.312. Nime de Eestistamise Liidu põhikiri ja kirjavahetus valitsusasutuste ja isikutega nime de eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta, 19.01.1935–22.05.1937.

lisäksi valtio tuki liiton ja sen osastojen toimintaa esimerkiksi antamalla niiden toimia valtion omistamissa kiinteistöissä, vapauttamalla nimien virolaistamista koskenut kirjeenvaihto postimaksuista ja antamalla erilaisiin tilaisuuksiin matkustaneiden puhujien käyttöä ilmaiseksi julkisia kulkuvälineitä.⁴⁶³

Nimien virolaistamisen liiton toimintakauden 1935/36 tulo- ja kuluarvios-ta käy ilmi, että sen tuloista (5380 kr) suurin osa tuli propagandayksiköltä ja muutama prosentti kirjallisuuden myynnistä. Tuloista noin puolet käytettiin työntekijöiden palkkoihin ja palkkioihin ja yli viidennes kustannus- ja painokuluihin. Loput budjetista veivät tuet Tarton toimikunnalle, kanslian toimintameno-t sekä yleiset kustannukset. Vuonna 1936 liiton kuukausittainen tukisumma oli 285 kruunua, josta keskustoimiston johtajan palkan osuus oli 150 kr, kielellisen neuvonantajan 30 kr, kanslian työntekijän 45 kr ja Tarton toimikunnan tuki 60 kr. Seuraavina vuosina tuet pysyivät suunnilleen ennallaan, mutta vuonna 1936 ilmestyi esimerkiksi liiton kustantamana Julius Mägisten teos *Eestipäraseid eesnimised*, jonka kustannus- ja painokulujen osuus propagandayksiköltä saadusta tuesta oli poissa.⁴⁶⁴

Valtiollisen rahoituksen ohella Nimien virolaistamisen liitolla ei juuri ollut muita tulonlähteitä, mistä kertoi esimerkiksi sen toukokuussa 1936 propagan-dayksikölle lähettämä pyyntö kasvattaa kuukausittaista tukisummaa 50 kruu-nua, jotta Tarton toimikunta voisi jatkossakin tehdä neuvontatyötä ja siten vä-hentää keskustoimiston työkuormaa. Liitto ilmoitti, että keskustoimistosta ei ollut varaa maksaa palkkaa Tarton toimikunnan neuvonantajalle Elistolle, vaan toimiston palkkojen jälkeen jäänyt osuus oli käytettävä kanslian yleisiin kului-hin. Kirjeen mukaan Tartossa paljon käytetyn neuvontapalvelun lopettamis-ajankohta juuri ennen suurta virolaista kansanjuhlaa voitonpäivää ei ollut jär-kevä, sillä nimien virolaistaminen oli aina silloin erityisen aktiivista. Propa-gandayksikkö ei nostanut perusteluista huolimatta kuukausittaista tukisum-maa, mutta määräsi palkkojen jälkeen jääneen osuuden maksettavaksi Tarton toimikunnalle ja antoi voitonpäivään liittyvään nimipropagandaan ja yleisiin kuluihin tukea 200 kruunua, joka maksettaisiin laskuja vastaan. Seuraavina kuukausina tukisumma pysyi samana, mutta siitä ei enää määrätty tukea mak-settavaksi Tarton toimikunnalle, vaan ylijäänyt osuus palkkojen jälkeen tuli käyttää yleisiin kuluihin.⁴⁶⁵

Vuoden 1937 toimintavuoden tulot ja menot olivat kasvaneet muutamalla sadalla kruunulla. Rahat oli käytetty pääosin edellisvuoden tapaan. Palkkojen osuus oli jo lähes kolme neljäsosaa tuloista, mutta kustantamotoiminnasta oli

---

⁴⁶³ Esimerkiksi ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nime de Eestistamise Liiduga nime de eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937; ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nime de eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.–1.12.1937.

⁴⁶⁴ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nime de Eestistamise Liiduga nime de eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937.

⁴⁶⁵ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nime de Eestistamise Liiduga nime de eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937.

luovuttu. Kirjallisuuden myyntitulojen sijaan tukien ohella tulo- ja menoarvioon oli merkitty ainoastaan pieni summa ”erilaisia tuloja” (224 kr).⁴⁶⁶

Propagandayksikkö rahoitti Nimien virolaistamisen liiton pyynnöstä myös yksittäisiä nimien virolaistamisen aktivoimiseen pyrkineitä tapahtumia, kuten yhteisöllisiä tuomioistuimia sekä propagandalehtisten ja erilaisten lomakkeiden painatuskuluja. Esimerkiksi alkuvuodesta 1937 liitto haki yksiköltä tukea nuorten tapahtuman järjestämiseen, ylioppilaille suunnatun propagandan kuluihin, kirjeiden postituskuluihin ja yhteisöllisten tuomioistuinten järjestämiseen yhteensä 250 kruunua. Yksikkö myönsi rahaa nuorisoillan järjestämiseen ja postituskuluihin, mutta ei erikseen ylioppilaille suunnattuun propagandaan tai yhteisöllisten tuomioistuinten järjestämisen kuluihin. Useimmissa tapauksissa propagandayksikkö tuki rahallisesti Nimien virolaistamisen liiton suunnittelemissa erityisissä tapahtumissa tai keinoja aktivoimaan ihmisiä nimien virolaistamiseen, mutta päätösvallan haltijana se saattoi myös evätä tuen ilman erityisiä perusteluja.⁴⁶⁷

Paljon keskusteltu Tarton nimien virolaistamistoimikunnan neuvontapalvelu jouduttiin rahan puutteen vuoksi sulkemaan keväällä 1936. Nimien virolaistamisen liitto pyysi sille rahoitusta propagandayksiköltä kuitenkin jälleen lokakuussa 1936, koska näki sen avaamisen välttämättömänä. Propagandayksikkö hyväksyi Tarton toimikunnalle neuvontapalvelun avaamiseksi maksettavaksi 50 kruunua kuussa ajalle marraskuu 1936 – huhtikuu 1937. Propagandayksikön mukaan Tarton neuvontapalvelun sulkemista oli kritisoitu laajasti ja oli tarpeellista avata se uudelleen. Propagandayksiköstä ei varsinaisesti kerrottu missä asiaa oli kritisoitu, mutta ilmoitettiin sulkemisen näkyneen esimerkiksi siten, että Etelä-Viron asukkaat olivat kuormittaneet entisestään kiireisiä paikallisia maistraattien virkamiehiä ja kielitieteilijöitä kysymyksillä. Nimien virolaistamisen hankkeen tehokkaaksi toteuttamiseksi palvelupiste oli kiireellisesti avattava uudelleen. Kertomuksella sulkemisen kritisoinnista oli todennäköisesti myös pyrkimyksiä nostaa liiton toiminnan merkitystä ja kertoa kampanjan aktiivisuudesta ja kansallisesta suosiosta. Neuvontapalvelun uudelleenavaamisella pyrittiin luonnollisesti edesauttamaan toimikunnan työtä Tarton alueen virkamiesten ja järjestöjen jäsenten nimien puhdistamiseksi vierasperäisistä nimistä. Huhtikuusta 1937 liitto pyysi todellisten kulujen ja tarpeen kasvamisen vuoksi propagandayksikköä nostamaan kuukausittaisen tuen 285 kruunusta 420 kruunuun. Siten se pystyisi kehittämään hanketta aiempaan tapaan tai vielä suuremmalla voimalla. Propagandayksikkö hyväksyi toimintakauden 1937/38 liiton kuukausibudjetin nostamisen 420 kruunuun, josta 50 kruunua tuli antaa kuukausittain Tarton toimikunnalle.⁴⁶⁸

⁴⁶⁶ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimeede Eestistamise Liiduga nimeede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937.

⁴⁶⁷ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimeede Eestistamise Liiduga nimeede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937.

⁴⁶⁸ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimeede Eestistamise Liiduga nimeede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937.

Kesäkuussa 1937 yksikkö kuitenkin ilmoitti Nimien virolaistamisen liitolle lopettavansa Tarton toimikunnan palvelupisteen tukemisen 1. heinäkuuta 1937 alkaen ja pienentävänsä kuukausittaisen tukisumman 320 kruunuun. Nimien virolaistamisen liiton keskustoimiston johto päätti propagandayksikön tuen lopettamispäätöksen mukaisesti sulkea Tarton neuvontapalvelun. Liitto esitti syksyllä 1937 hallitukselle nimien virolaistamisen yksinkertaistetun ja maksutoman järjestelyn jatkamista edelleen toimintakautena 1938–1939 ja pyysi propagandayksikön jatkavan liiton kuukausittaista tukemista, mikäli kampanjan kestoaikaa jatketaan. Propagandayksikkö ilmoitti tukevansa kampanjan jatkamista ja kuukausittaisen tukisumman pysyvän samana.⁴⁶⁹ Tällä tavoin Nimien virolaistamisen liitto toimi näennäisesti aloitteentekijänä nimikampanjan jatkamisessa ja Pätsin hallinto näyttäytyi ainoastaan hankkeen tukijana, vaikka käytännössä liitto oli Pätsin hallinnon osa.

Nimien virolaistamisen liittoon kuuluneista järjestöistä suurin rooli nimikampanjassa oli Viron kansallismielisten klubien liitolla ja Akateemisella äidinkielen seuralla. Molemmat järjestöt ajoivat nimien virolaistamista jo ennen vuotta 1934 ja olivat aktivoimassa valtion mukaantuloa kampanjaan. Viron kansallismielisten klubien liitto oli erityisesti nimipropagandan levittäjä ja muotoilija. Akateeminen äidinkielen seura toimi neuvonantajana, jolta kysyivät niin yksityiset kansalaiset kuin Nimien virolaistamisen liitto nimien vierasperäisyydestä ja vironkielen oikeinkirjoituksesta. Ne olivat kansalaisjärjestöjä, mutta Viron kansallismielisten klubien liitto hyvin kansallismielisenä järjestönä jakoi Pätsin hallinnon virolaiskansallisen ideologian. Sen tavoitteet olivat kampanjassa pääasiassa historiapolitiittisia. Virolaisten historia oli puhdistettava vieraista vaikutteista ja nostettava esille Viron aiempaa virolaista historiaa muiden toimien ohella nimien muuttamisen kautta. Akateeminen äidinkielen seura pyrki nostamaan viron kielen asemaa ja sen intresseissä luonnollisesti oli siten myös nimien virolaistaminen. Sen tavoitteet olivat pääasiassa kielipoliittisia, viron kielen asemaa vahvistamaan pyrkiviä.⁴⁷⁰

Nimien virolaistamisen liitto esitettiin julkisuudessa pitkälti nimenomaan nimikampanjaan liittyneiden kansalaisjärjestöjen keskusjärjestönä ja omana kansalaisjärjestönään. Liitossa toimineet henkilöt ja erityisesti propagandayksikön kautta hoidettu rahoitus kertovat kuitenkin liiton olleen kaukana puhtaasta kansalaisjärjestöstä. Sen toimintaa rahoitti ja ohjasi propagandayksikön kautta valtio.

---

⁴⁶⁹ ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimeede eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.-1.12.1937.

⁴⁷⁰ ERA.2698.1.1. Eesti Rahvuslaste Klubi peakoosolekute protokolliraamat, 31.3.1931–9.2.1940; ERA.R-2362.2.66. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatuses koosolekute protokolliraamat 1933–1939, 9.5.1933–14.9.1936; ERA.R-2362.2.71. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatuses koosolekute protokollid, 3.10.1936–22.10.1938; ERA.R-2362.2.87. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatuses koosolekute protokollid 1938–1939, 12.11.1938–14.9.1939.

5.1.4 Toteutus ja kampanjapropaganda

5.1.4.1 Asetukset ja ohjeet

Valtion tultua vahvemmin nimien virolaistamisen tueksi aiempia säädöksiä työstettiin siten, että *riigivanem* Päts antoi loppuvuodesta 1934 uuden Sukunimien järjestämisesetuksen (Perekonnanimede korraldamise seadus⁴⁷¹). Päts tarkensi säädöstä maaliskuussa 1935 uudella asetuksella⁴⁷², joka vapautti vierasperäisten ja merkitykseltään huonojen virolaisperäisten nimien muuttamisen kaikista maksuista. Sisäministeri Eenpalu teki joulukuussa 1935 lisäksi päätöksen⁴⁷³, jossa edellä mainituin perustein suku- ja etunimensä muuttavien hakemukset voitiin ratkaista paikallisella tasolla, maistraattien virkamiesten taholta. Asetus ja sen jälkeiset asetuksen muutokset ja päätökset lyhensivät menettelyn kestoajaa ja yksinkertaistivat tarvittavien tietojen hankintaa. Lisäksi sisäministeri antoi useita tarkentavia ja selventäviä ohjeita ja määräyksiä esimerkiksi nimihakemusten päättämisestä ja tarvittavista dokumenteista⁴⁷⁴. Nimien yksinkertaistettu ja maksuton virolaistaminen oli mahdollista kahden vuoden ajan; 1.1.1935–1.1.1937. Myöhemmin asetuksen voimassaoloa jatkettiin vuosittain ja kampanja jatkui Viron itsenäisyyden viralliseen menettämiseen saakka eli kesään 1940.⁴⁷⁵

Uuden sopivan nimen valinta ja kysymys siitä, mitkä nimet kuuluivat muutettavien joukkoon, aiheuttivat paljon keskustelua niin sisäministeriössä ja virolaistamistoimikunnassa kuin julkisuudessa. Epäselvyyksiä pyrittiin selvittämään sisäministeriön, nimien virolaistamistoimikunnan ja asiaan perehtyneiden kielitieteilijöiden ohjeilla ja julkaisuilla. Niitä lähetettiin paikallisille virkamiehille, nimien virolaistamistoimikunnan osastoille ja julkaistiin sanomalehdissä. Kampanjan ensimmäisenä varsinaisena vuonna kaikkien asiaa hoitaneiden tahojen toiminta keskittyi ennen muuta käytäntöjen luomiseen sekä paikallisten toimijoiden ja kansalaisten ohjeistamiseen, jotta toteutuksesta tulisi mahdollisimman johdonmukainen ja yhtenäinen.⁴⁷⁶

⁴⁷¹ ERA.80.5.794. Perekonnanimede korraldamise seadus (dekreet), 12.12.1934–07.01.1935.

⁴⁷² ERA.80.5.898. Perekonnanimede korraldamise seaduse §§ 3, 4 ja 16 muutmise seadus (dekreet), 26.06.1935–05.09.1935.

⁴⁷³ RT 1934, nro 107. Otsus Perekonnanimede ja nimede muutmise sooviavalduste otsustamise asjus.

⁴⁷⁴ Ks. Liite 1. Nimien virolaistamiseen liittyneet asetukset, määräykset ja päätökset.

⁴⁷⁵ Valitsusasetuste tegevus 1934/35, 90; Valitsusasetuste tegevus 1936/37, 88; Eesti Kroonika 1938, 94–95; Eesti Kroonika 1939, 102.

⁴⁷⁶ Elisto 1935, 21–22; ERA.3174.1.312. Nimede Eestistamise Liidu põhikiri ja kirjavahetus valitsusasetuste ja isikutega nimede eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta, 19.01.1935–22.05.1937; ERA.2424.2.249. Järva ajutise maavalitsuse Hariduse osakonna 1935./36. a. Kirjavahetus nimede eestistamise ja Eesti lipu propaganda asjus, 18.5.1935–31.3.1936; ERA.1327.1.109. Nimede Eestistamise Liidu ja Nimede Eestistamise Keskoimkonna üleskutsed. Kirjavahetus nimede eestistamise kohta, 23.1.1935–16.6.1936; Kaja 9.1.1935, 5. Kuidas talitada nime eestistamisel? Kui perekonnakirjad on korras, siis läheb see toiming lihtsalt; Kaja 8.2.1935, 2. Eestlasele eesti nimi!

Ensimmäinen askel nimen virolaistamisessa oli tarvittavien dokumenttien järjestäminen ja hankkiminen muuttamistoimenpiteen mahdollistamiseksi. Nimenmuutosta hakevalla henkilöllä tuli olla järjestetyt sukukirjat paikallisessa maistraatissa. Sukukirjojen perustaminen, eli henkilötietojen saattaminen seurakuntien pitämistä rekistereistä oman alueen maistraattiin, asetettiin Pätsin aikana kansalaisten velvollisuudeksi, mutta aikaa tähän annettiin vuoteen 1938 saakka. Tämäkin jo yksistään kertoi Pätsin hallintoon vahvasti liittyneestä kontrollin, järjestelmällisyyden ja keskusjohtoisuuden lisääntymisestä.

Sukunimen muuttaminen tapahtui siten, että perheensä eli mies tai joisain tapauksissa nainen (leski), täytti nimenmuutosta koskevan hakemuslomakkeen koko perheensä puolesta. Hakiessa tuli lisäksi esittää kopio henkilökirjoista, joista kävi ilmi perheenjäsenten nimet, vanhempien omien vanhempien nimet ja syntymäajat, omat syntymätiedot, avioliiton solminen ja lasten syntymätiedot. Vanhemmat ja alaikäiset lapset saivat automaattisesti saman sukunimen, mutta yli 18-vuotiaiden naimattomien lasten tuli allekirjoittaa oma nimensä hakemukseen saadakseen samalla uuden nimen. Heidän oli myös mahdollista hoitaa asia itsenäisesti, mikäli muu perhe ei nimeään muuttanut tai kyseinen henkilö halusi perheensä kanssa eri nimen. Naimisissa olevien perheen lasten tuli esittää hakemuksensa itsenäisesti omaa perhettään koskien. Henkilökirjoista ei tarvinnut esittää kopiota, jos hakemus esitettiin sen alueen maistraattiin, jossa omat sukukirjat olivat. Etunimen muuttamiseksi jokaisen henkilön oli esitettävä henkilökohtainen hakemus, mutta muuten menettely oli sama kuin sukunimien kohdalla.⁴⁷⁷

Naimisissa oleva nainen ei siis voinut muuttaa omaa tai perheensä nimeä ilman miehensä suostumusta ja käytännössä suostumuskaan ei riittänyt, vaan miehen tuli olla hakija. Vuoden 1920 Viron perustuslaki oli tuonut periaatteessa kaikille poliittiset oikeudet ja yhdenvertaisuuden lakien edessä, mutta sen kanssa ristiriidassa oli voimassa ollut vuodelta 1864 peräisin oleva perhelainsäädäntö, jonka mukaan avioliitossa oleva nainen oli miehensä holhouksen alainen. Naisjärjestöt käsittelivät paljon tätä ongelmaa ja jo toisessa naiskongressissa vuonna 1920 asetettiin komissio sitä pohtimaan. Toisen naiskonferenssin päätöslauselmassa vaadittiin muun muassa naisten vapauttamista henkilökohtaisesti ja taloudellisesti miehensä huoltajuuden alaisuudesta sekä tasavertaisuutta oikeutta miehensä kanssa päättää perhettä koskevista asioista. Mallia perheoikeudelliseen lainsäädäntöön olisi tullut ottaa esimerkiksi Tanskasta, jossa laki perustui aviopuolisoiden yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoisiin oikeuksiin. Naimisissa olevien naisten täysivaltaisuuskysymys oli ollut ongelmallinen myös Pohjoismaissa ja tilanteen korjaaminen oli ollut naisliikkeiden tärkeimpiä vaatimuksia vuosisadanvaihteessa. Norja ja Tanska hyväksyivät naimisissa olevat naiset täysivaltaisiksi 1800-luvun lopussa. Islannissa laki aviovaimojen täy-

---

⁴⁷⁷ Elisto 1935, 22; ERA.80.5.794. Perekonnanime de korraldamise seadus (dekreet), 12.12.1934-07.01.1935; Perekonnanime de ja nime de korraldamise määrus. RT 1934, 102, 803; ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nime de ja perekonnanime de korraldamine, 12.2.1935-31.3.1937, 2.

sivaltaisuudesta astui voimaan vuonna 1900, mutta Ruotsissa vasta 1921 ja Suomessa 1930.⁴⁷⁸

Virossa työstettiin Pätsin aikana uutta perhelainsäädäntöä ja lakia työstäneessä komissiossa oli Viron naisliiton komitean ansiosta myös naisasianajajia jäseninä. Laki ei lopulta kuitenkaan valmistunut ennen vuoden 1940 tapahtumia ja siten virolainen naimisissa oleva nainen oli periaatteessa koko itsenäisyyden ajan miehensä holhouksen alainen.⁴⁷⁹

Maistraatin virkamies päätti sisäministeriön ja nimien virolaistamistoimikunnan antamien ohjeiden mukaisesti täyttikö hakijan muutettavaksi haluttu nimi asetuksessa määrätyt perusteet ja hyväksyi alustavasti uuden nimen. Hyväksytty nimenmuutos lähetettiin sisäministeriöön, josta se toimitettiin julkaistavaksi valtion tiedotuslehdessä *Riigi Teatajassa*. Epäselvissä tapauksissa paikallisten maistraattien virkamiehet lähettivät nimenmuutoshakemukset päätettäväksi sisäministeriön yleisosastoon, mistä hyväksytyt nimimuutokset lähetettiin julkaistaviksi ja hylätyt hakemukset palautettiin paikallisille virkamiehille jatkotyöstämistä varten. Kuulutuksen julkaisusta laskien kuukauden ajan oli mahdollista protestoida uuden nimen hyväksymistä vastaan. Jos vastalauseita ei ilmennyt, niin maistraatin virkamies tai sisäministeriön edustaja hyväksyi lopullisen päätöksen ja uusi nimi astui voimaan. Tämän jälkeen virkamies teki henkilölle uudella nimellä olevan henkilötodistuksen, muutokset kunnan virallisiin kirjoihin ja nimiluetteloon sekä lähetti tiedon uudesta nimestä seurakunnalle ja poliisille. Maistraattien virkamiesten ja heidän perheidensä omista nimimuutoksista päätettiin sisäministeriössä, sillä virkamiehet eivät voineet itse ratkaista itseään koskevia asioita.⁴⁸⁰

Sukunimien virolaistamisasetuksen mukaan muutettavaksi sukunimiksi laskettiin selvästi vieraskieliset nimet (esimerkiksi kaikki -berg, -mann ja -son päättyvät ja puhtaasti vieraskieliset sanat, josta nimet oli johdettu) ja joukko vironkielisiä nimiä, joista ei heti selvinnyt niiden vierasperäisyys. Osa näistä nimistä oli Julius Mägisten mahdollista myös jättää virolaistamatta, sillä niihin kuului paljon nimiä, jotka muodostuivat alun perin vierasperäisistä sanoista. Ne olivat virolaistuneet niin kirjoitustavaltaan kuin ääntämykseltään ja niitä taivutettiin viron oikeinkirjoituksen mukaisesti. Täysin vieraskielisten nimien lisäksi haluttiin virolaistaa nimet, joiden kantasana oli virolainen, mutta loppuosa oli selvästi vieraskielinen (esimerkiksi Kesker, Liller, Kuusner, Elken, Kuusler, Kaasikov, Kurrikof). Virolaisperäisistä nimistä osa saattoi myös vaikuttaa vierasperäisiltä, koska ne oli aikoinaan laitettu sukukirjoihin saksalaisittain kirjoitettuna (esimerkiksi Muchel, Kohl, Puchk). Näitä nimiä ei tarvinnut kuiten-

⁴⁷⁸ Poska-Grüntal 1936, 55–57; Markkola 1997, 247; Mäelo 1957, 177–180; Soova 1993, 159–160.

⁴⁷⁹ Poska-Grüntal 1936, 55–57; Mäelo 1957, 177–180; Soova 1993, 159–160.

⁴⁸⁰ RT 1934, 91, 735. Perekonnanimede korraldamise seadus, 22.10.1934.; RT 1934, 102, 803. Perekonnanimede ja nime de korraldamise määrus; Elisto 1935, 22–24; Kaja 9.1.1935, 5. Kuidas talitada nime eestistamisel? Kui perekonnakirjad on korras, siis läheb see toiming lihtsalta; ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nime de ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

kaan muuttaa, vaan ne oli mahdollista korjata oman paikkakunnan maistraatin virkamiehen luona virolaisen oikeinkirjoitustavan mukaisiksi (Muhel, Kool, Puhk). Asetuksessa sallittiin vieraskielisten tai -peräisten nimien lisäksi muuttaa maksutta merkitykseltään huonoja virolaisia nimiä, esimerkiksi erilaisia pilkallissävyyisiä tai haukkumaniminä⁴⁸¹ pidettyjä sekä halventavilta kuulostavien käyttöesineiden, eläinten tai ruumiinosien⁴⁸² nimiä.⁴⁸³

Kampanjan periaatteissa nimien haluttiin noudattavan kielitieteilijöiden määrittelemiä vironkielisen nimen kriteerejä. Käytännöistä ja ohjeista käy kuitenkin ilmi, että usein riitti, että nimi kuulosti ja näytti virolaiselta. Nimeä ei siis vaadittu virolaistettavaksi, vaikka sen tiedettiin pohjaavan johonkin vierasperäiseen sanaan, jos se vaikutti virolaiselta. Sama toimi toisin päin, eli vierasperäisiltä vaikuttavat tai vierasperäisiksi mielletäviä lopputavuja sisältävät virolaisiksi teoriassa luokitellut nimet haluttiin yleensä vaihtaa. Merkittävää kampanjan tavoitteiden näkökulmasta oli lopulta usein ulospäin virolaisen vaikutelman luominen. Toisaalta Viron sisälläkään ei oltu aina tietoisia näiden epäselvemmin vierasperäisten tai virolaisten nimien alkuperästä ja usein halu vaihtaa tai säilyttää nimi perustui siten siihen, vaikuttiko nimi vierasperäiseltä. Nimiä asioita koskevasta sisäministerin, nimien virolaistamistoimikunnan ja yksityisten henkilöiden välisestä kirjeenvaihdosta käykin ilmi erilaisia motiiveja. Virolaisnimisiksi laskettavia henkilöitä, jotka halusivat vaihtaa vierasperäiseksi ajatellun nimensä virolaiseksi sekä virolaisnimisiksi itsensä ajatelleita henkilöitä, jotka olivat saaneet kehotuksia vierasperäisen nimensä virolaistamisesta.⁴⁸⁴

Uuden nimen valitsemiseksi oli monia mahdollisuuksia. Mägisten mukaan virolaisille oli tyypillistä varovaisuus ja perusteellinen harkitseminen uuden nimen valinnassa. 1920-luvun alussa ja vuonna 1935 julkaistut uusien mahdollisten nimien luettelot ja ohjeet uuden nimen itsenäiseksi luomiseksi helpottivat tätä prosessia. Uuden nimen valitsemisen vaikeus nähtiin huonoksi tekosyyksi nimien vaihtamattomuudelle. Mägistella oli omakohtaista kokemusta nimen muuttamisesta, sillä kielitieteilijä oli itse vaihtanut nimensä (Mälson) virolaiseksi vuonna 1922. Hän ei kuitenkaan kampanjapropagandassa korostanut tätä asiaa, mutta todennäköisesti se oli yleisessä tiedossa. Toki olisi ollut omituista, mikäli nimien virolaistamista jo ennen Pätsin aikakautta ajaneella henkilöllä olisi itsellään ollut vieraskielinen nimi. Mägisten mukaan vieraskielisen nimen ollessa alun perin virolaisesta nimestä käännetty oli luonnollisinta muuttaa nimi takaisin alkuperäiseksi. Vieraskielinen nimi oli myös mahdollista muuttaa pienin muutoksin virolaiseksi. Tällöin oli kuitenkin huomioitava se,

⁴⁸¹ Esimerkiksi Raisk, Lahkur, Näru, Pudrunahk, Punapart, Kelm, Eitea, Viiskuus, Viinalass, Püks, Null.

⁴⁸² Esimerkiksi Sopp, Muda, Puskar, Tsolk, Saabas, Lännik, Konn, Muna, Oinas, Lammas, Päss, Mullikas.

⁴⁸³ RT 1934, 91, 735. Perekonnanimede korraldamise seadus, 22.10.1934; RT 1934, 102, 803. Perekonnanimede ja nime korraldamise määrus; Mägiste 1935, 8-9; ERA. 2039.1.30. Uulu vallavalitsuse kirjakogu. Nime ja perekonnanimede korraldamine, 12. veebruarist 1935. a. kuni 31. märtsini 1937. a.

⁴⁸⁴ ERA. 2039.1.30. Uulu vallavalitsuse kirjakogu. Nime ja perekonnanimede korraldamine, 12. veebruarist 1935. a. kuni 31. märtsini 1937. a.

että uusi nimi ei vaikuttaisi keinotekoiselta ja selvästi toisesta kielestä käännettyltä. Useissa tapauksissa ainoastaan nimien loppuosa oli vieraskielinen ja nimestä saatiin puhtaasti virolainen, tai ainakin siltä näyttävä, muuttamalla nimen loppuosa virolaiseksi. Esimerkiksi Reinson – Reinuste, Põderoon – Põder-soo. Jopa puhtaasti saksalaisia nimiä oli mahdollista virolaista samaan tapaan muuttaen esimerkiksi saksalaisesta Hellmannista Hellemaa tai Hellevere, Hermannista Härmaste tai Härmastu.⁴⁸⁵

Nimen virolaiseksi muokkaamisen lisäksi paljon käytetty vaihtoehto oli täysin uuden nimen ottaminen. Kielitieteilijät suosittelivat nimiä etsittävän ensisijaisesti oman suvun historiasta tai oman kotipaikan ympäristön nimistä, jolloin uudella nimellä olisi side oman suvun historiaan. Lyhyet eläinten ja kasvien nimet olivat hyvin suosittuja, mutta nimien yleisyys oli usein este sellaisen nimen hyväksynnälle. Yksi suosittu ja monia mahdollisuuksia antava vaihtoehto oli nimien muodostamien erilaisten päätteiden avulla. Pääte voitiin lisätä esimerkiksi jonkun paikan, paikkakunnan tai esimerkiksi oman esivanhemman nimeen ja muodostaa siten täysin uusi, mutta menneisyyteen sitova virolainen nimi (esimerkiksi Pajune, Virune, Peedune, Neemela, Saarikas, Metslik, Jaaguste, Jüriste, Jürija, Jüristo). Hyvänä vaihtoehtona uuden nimen muodostamiseksi oli yhdistää kaksi sanaa. Mägiste esimerkiksi esitti kirjoituksissaan pitkiä sanalistoja virolaisista lyhyistä sanoista, joista olisi mahdollista muodostaa monenlaisia toimivia yhdysnimiä. Nimien keinotekoinen muodostaminen oli myös mahdollista ja esimerkiksi Johan Aavik oli jo 1920-luvulla luonut luettelon sopivista keksityistä virolaisista nimistä, joita käyttää. Mägisten mukaan näiden nimien käyttäminen oli mahdollista, mutta hän ei varsinaisesti suositellut sitä. Nimiä oli lisäksi mahdollista keksiä itse, mutta se oli vaikeaa ja useimmiten niitä ei lopulta hyväksytty.⁴⁸⁶

On kiinnostavaa, miksi nimiä oli tarpeen luoda keinotekoisesti, siis käytännössä virolta kuulostavia ja näyttäviä sanoja, joita ei oikeasti ollut olemassa. Tällä mahdollisesti pyrittiin lisäämään nimien muuttamisen suosiota, sillä näin oli mahdollista saada täysin ainutlaatuinen nimi suvulle. Lisäksi kielitieteilijöiden keksimillä nimillä yleisesti lisättiin nimivaihtoehtoja sopivien nimien tultua liian yleisiksi.

Kampanjassa virolaisille haluttiin mahdollisimman paljon erilaisia virolaisia sukunimiä ja tästäkin syystä rajoitukset nimien valinnassa lisääntyivät vuosi vuodelta. Kielellisin perustein kiellettyjen nimien lisäksi jo kampanjan alussa oli julkaistu luettelo nimistä, joita ei hyväksytty enää uusina niminä laitettaviksi. Luettelo julkaistiin muun muassa Elmar Eliston ja Mägisten toimittamassa teoksessa *Eesti nimi, valik uusi perekonnanimesid*, sanomalehdissä ja se oli maistraattien virkamiesten käytössä. Lista sisälsi Virossa jo liiankin yleisesti käytössä olevia sukunimiä, kuten Aavik, Jänes, Ilves, Luik, Kuus ja Paju.⁴⁸⁷ Myös yleisesti

⁴⁸⁵ Mägiste 1935, 9–20.

⁴⁸⁶ Aavik 1921, 34–40; Elisto 1935, 26–27; Elisto 1938, 54–57; Kettunen 1921, 52–69; Mägiste 1935, 9–20.

⁴⁸⁷ Esimerkiksi *Eesti nimi, valik uusi perekonnanimesid* 1935, 103–104.

tunnettujen henkilöiden nimien ottaminen oli kiellettyä. *Riigi Teataja* ja monet sanomalehdet julkaisivat säännöllisesti uusia luetteloja liian yleisiksi käyneistä nimistä ja nimistä, jotka oli asetettu suojelurekisteriin. Hyväksytty uusi sukunimi oli mahdollista viedä suojelurekisteriin liittämismaksua vastaan. Rekisterissä olevaa nimeä ei voitu antaa toisille kansalaisille, ilman sukulaisuussuhdetta nimenkantajaan ja tämän kirjallista suostumusta.⁴⁸⁸ Suojelurekisterissä oli vuonna 1935 uusista nimistä⁴⁸⁹ alle viisikymmentä, kuten Ainelu, Aul, Eenpalu, Jüriste, Meri, Merilaid, Mägiste ja Saareste, mutta vuosien aikana nimien lukumäärä kasvoi huomattavasti.⁴⁹⁰

5.1.4.2 Laitosten, toimikuntien ja järjestöjen propagointitavat

Pätsin aikaisen nimien virolaistamiskampanjan toteuttaminen alkoi käytännössä nimien virolaistamisen keskustoimikunnan⁴⁹¹ perustettua marraskuussa 1934 nimien virolaistamisen keskustoimiston, joka alkoi johdonmukaisesti organisoida kampanjaa. Keskustoimisto ryhtyi järjestämään paikallisia komiteoita vastaamaan toimista paikkakunnilla.⁴⁹² Paikallisten komiteoiden perustamiseksi lähetettiin kehoituksia sekä paikallisille johtaville virkamiehille että paikallisten järjestöjen edustajille. Paikallisten nimien virolaistamistoimikuntien tuli vastata kampanjan propagoinnista paikkakunnilla. Lisäksi maistraattien virkamiesten velvollisuudeksi oli asetettu nimien virolaistamishakemusten vastaanottamisen ja alustavien päätösten teon ohella kampanjan tukeminen propagandatyöllä⁴⁹³ omalla paikkakunnalla. Maistraattien vierasperäisnimisiä virkamiehiä myös kehoitettiin oman sukunimensä virolaistamiseen.⁴⁹⁴

Paikallisten komiteoiden ja järjestöjen nimien virolaistamiskampanjoiden menestykselliseksi toteuttamiseksi keskustoimisto lähetti jatkuvasti ohjeita sopivista nimistä ja käytännön toimista sekä erilaisia kehoituksia ja esimerkkejä

⁴⁸⁸ Elisto 1935, 23-24; RT 1934, 91, 735. Perekonnanimede korraldamise seadus 22.10.1934; RT 1934, nro 102. Perekonnanimede ja nimede korraldamise määrus.

⁴⁸⁹ Uusina niminä tarkoitan tässä sekä keksittyjä keinotekoisia nimiä että aiemmin niminä käyttämättömiä virolaisia sanoja tai sanojen ja päätteiden yhdistelmiä.

⁴⁹⁰ Esimerkiksi *Eesti nimi, valik uusi perekonnanimesid* 1935, 104.

⁴⁹¹ Toukokuussa 1935 Nimien virolaistamisen keskustoimikunnan tehtävät siirrettiin perustetulle Nimien virolaistamisen liitolle. Virallisesti Nimien virolaistamisen keskustoimikunta lakkautettiin syksyllä 1935 ja sen tilalle asetettiin Nimien virolaistamisen liitto. Molempien elinten johdossa olivat pääosin samat henkilöt. (ERA.3174.1.312. Nimede Eestistamise Liidu põhikiri ja kirjavahetus valitsusasetuste ja isikutega nimede eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta 19.01.1935–22.05.1937.)

⁴⁹² Valitsusasetuste tegevus 1935/36, 11.

⁴⁹³ Propaganda-termiä käytän aikalaismerkityksessä melko neutraalina tarkoituksellista ja tavoitteellista tiedottamista, levittämistä ja markkinointia tarkoittavana, kuten olen tutkimuksen johdannossa sekä kansantaiteita käsittelevässä luvussa tarkemmin ker-tonut.

⁴⁹⁴ ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liiduga nimede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936–8.1.1937; Valitsusasetuste tegevus 1935/36, 11; *Riigi Teataja* 1934, nro 107. Otsus Perekonnanimede ja nimede muutmise sooviavalduste otsustamise asjus, 14.12.1934.

siitä, kuinka nimien virolaistaminen saataisiin mahdollisimman tehokkaasti toteutettua. Keskustoimiston lähettämät kirjeet sisälsivät erityisesti ensimmäisinä vuosina runsaasti perusteluja siitä, miksi virolaistaminen nähtiin niin tärkeänä. Nimien virolaistamisen liiton, keskustoimiston ja propagandayksikön propagointitavoista keskeisimpiä olivat kehotus- ja muistutuskirjeiden lähettäminen, rynnäkköpäivien ja yhteisöllisten tuomioistuimien järjestäminen ja järjestämisen tukeminen, puhujien lähettäminen erilaisiin kansallisiin tapahtumiin sekä lehdistölle annetut tiedotteet ja haastattelut.⁴⁹⁵

Rynnäkköpäivät

Rynnäkköpäiviä järjestettiin kampanjan vauhdittamiseksi ja niillä viitattiin tiettyyn päivämäärään, johon mennessä haluttiin saada mahdollisimman paljon nimien virolaistamisia toteutetuksi. Rynnäkköpäivien edellä Nimien virolaistamisen liitto ja keskustoimisto pyrkivät erityisesti aktivoimaan paikallisia toimikuntia, järjestöjä ja virkamiehiä. Lisäksi tällöin kerättiin allekirjoituksia henkilöiltä, jotka eivät ehtineet muuttaa kyseiseksi päiväksi nimeään, mutta olivat jo tehneet asiasta päätöksen ja aikoivat virolaistaa nimensä seuraavaan rynnäkköpäivään mennessä. Rynnäkköpäivä saattoi olla myös yksi tietty päivä, jolloin ympäri Viron järjestettiin nimien virolaistamista propagoivia tapahtumia, kokouksia ja pidettiin puheita esimerkiksi kouluissa ja radiossa.⁴⁹⁶

Nimien virolaistamisen liiton, propagandayksikön ja sisäministeriön vuosittein järjestämiä valtakunnallisia rynnäkköpäiviä olivat Viron itsenäisyyspäivä 24. helmikuuta ja voitonpäivä 23. kesäkuuta. *Kaja* uutisoi marraskuussa 1934 ensimmäisestä Virolaistamisen keskustoimikunnan (Nimien virolaistamisen liiton edeltäjä) määräämästä yleisestä rynnäkköpäivästä, joka oli Viron itsenäisyyspäivä seuraavassa helmikuussa⁴⁹⁷. Lisäksi järjestettiin ylimääräisiä rynnäkköpäiviä liittyen erilaisiin kansallisiin vuosipäiviin tai tapahtumiin. Järjestöt ja ammattikunnat järjestivät jäsenilleen myös omia virolaistamisen määräpäiviä liittyen yleisiin tai järjestön omiin juhlapäiviin. Komiteat toimivat aktiivisemmin ja asia oli enemmän esillä julkisuudessa juuri ennen rynnäkköpäiviä. Rynnäkköpäivien lisäksi vuodesta 1937 alkaen puhuttiin myös loppurynnäköistä, joilla pyrittiin saamaan viimeisetkin vierasperäiset nimet virolaistettua. Kampanjaa ja nimien virolaistamisasetuksen voimassaoloa kuitenkin jatkettiin vuodesta toiseen ja loppurynnäköjä järjestettiin siten useiden vuosien viime kuukausina.⁴⁹⁸

⁴⁹⁵ Valitsusasetuste tegevus 1935/36, 11; Valitsusasetuste tegevus 1936/37, 9; Valitsusasetuste tegevus 1937/38, 9-11.

⁴⁹⁶ ERA.3174.1.312. Nimede Eestistamise Liidu põhikiri ja kirjavahetus valitsusasetuste ja isikutega nimede eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta, 19.01.1935–22.05.1937

⁴⁹⁷ *Kaja* 23.11.1934, 6. Eestistamise toimkonnad kõikidesse linnadesse. Nimede eestistamise esimeseks tähtpäevaks 24. weebr.

⁴⁹⁸ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937; ERA.2424.2.249. Järva ajutise maavalitsuse Hariduse osakonna 1935./36. a. Kirjavahetus nimede eestistamise ja Eesti lipu propaganda asjus, 18.5.1935–31.3.1936; ERA.3174.1.312. Nimede Eestistamise Liidu

Rynnäköpäivistä kirjoitettiin lehdissä tasaisin väliajoin ja muistutettiin päivämäärästä, johon mennessä hakemus oli esitettävä, jotta nimen muutos ehdittäisiin hyväksyä ajoissa.⁴⁹⁹ On mielenkiintoista ja Pätsin hallintoa kuvaavaa, että tällaisista päivistä käytettiin sotaan liittyvää nimitystä rynnäkö tai hyökkäys (rännak). Pätsin kansallismielinen hallinto näki saksalaisnimet itsenäisyyttä uhkaavina tekijöinä, joka on linjassa sodanäkymiseen, hyökkäämiseen ja suunniteltuihin rynnäköihin liittyvän kielenkäytön kanssa.

Ennen rynnäköpäiviä paikallisia virolaistamistoimijoita lähestyttiin erilaisin kampanjaa propagoivin kirjein. Tällaisia toiminnan aktivointikirjeitä olivat esimerkiksi sisäministeriöstä lähetetyt sisäministeri Eenpalun käskykirjeet, jotka käsittelivät nimikampanjaa sekä erilaiset rynnäköpäivistä muistuttavat Nimien virolaistamisen liiton lähettämät kiertokirjeet toimikunnilleen ja lehdistölle.⁵⁰⁰

Toukokuussa 1936 järjestettiin esimerkiksi propagandayksikön ja Nimien virolaistamisen liiton organisoima ylimääräinen rynnäköpäivä. Päivän aikana järjestettiin valtakunnallisesti yhteensä yli 200 kokousta ja kouluissa opettajat tai virolaistamishankkeen aktiiviset toimijat pitivät nimien virolaistamisen merkitystä selittäviä puheita.⁵⁰¹ Lisäksi radiossa pidettiin useita propagandapuheita ja välitettiin näytelty yhteisöllinen tuomioistuin vierasnimisiä vastaan. Yhteisöllisiin tuomioistuimiin propagointitapana palaan myöhemmin tässä luvussa. Nimien virolaistamisen liitto pyysi toimikuntia järjestämään yhteisiä radio-ohjelman kuuntelemismahdollisuuksia ja esimerkiksi Tartossa oli mahdollisuus kahdessa koulusalissa kuunnella radio-ohjelmaa.⁵⁰²

Paikallisille toimikunnille ja kunnanhallituksille lähetettiin propagandayksiköstä kirje, jossa käsiteltiin rynnäköpäivän järjestämistä, kehoitettiin toimittamaan paikallisiin lehtiin ilmoituksia rynnäköpäivästä, sekä yleisiä kirjoituksia ja tietoja virolaistamiskampanjasta. Tarton toimikunnan kokouspöytäkirjan mukaan se toimitti rynnäköpäivän edellä julkaistaviksi paikallisissa lehdissä ilmoituksia ja kirjoituksia sekä nimien virolaistamisesta että neuvontapisteen ja toimikunnan toiminnasta.⁵⁰³

põhikiri ja kirjavahetus valitsusastute ja isikutega nime de eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta, 19.01.1935–22.05.1937; Kaja 19.10.1934, 3. Nime de eestistamise hoogu minemas. Nime de muutmine tehakse maksuwabaks. – Waldadesse nimemuutmise komisjonid. Üleriiklik nõupidamine tulbek kokku 26. oktoobril.

⁴⁹⁹ Esimerkiksi VM 19.1.1934, 9. Elawus nime de eestistamisel.

⁵⁰⁰ ERA.14.2.77. Siseministri käskkirjad 1934–1935, 03.04.1934–28.03.1935; ERA.14.2.238. Siseministri käskkirjad, 28.4.1936–23.3.1937; ERA.14.2.312. Siseministri käskkirjad, 2.4.1937–31.3.1938; ERA.14.2.400. Siseministri käskkirjad, 5.4.1938–4.10.1939; ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nime de ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

⁵⁰¹ ERA.1093.1.14. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1936/37.

⁵⁰² ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nime de ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937; ERA.3357.1.2. Nime de Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatus koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940.

⁵⁰³ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nime de ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937; ERA.3357.1.2. Nime de Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatus koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940.

Nimien virolaistamisen liiton lähettämä kiertokirje sisälsi rynnäkköpäivän puhemallin, jossa käsiteltiin periaatteita, joita toivottiin käytettävän paikallisten tapahtumien puheissa. Puhe oli kirjoitettu niin, että sitä voitiin käyttää myös suoraan puheena (Ks. Liite 2). Siinä kerrottiin esimerkiksi, että jokaisen isänmaallisen virolaisen tulisi kantaa virolaista nimeä ja virolaiseen kansaan kuuluminen tulisi tunnistaa jo kansalaisten nimistä, kuten muidenkin kansojen keskuudessa. Nimien virolaistamisen ei katsottu tuhoavan sukuksiteitä, vaan päinvastoin liittävän nykyvirolaiset orja-ajan nimien sijaan entisajan vapaisiin virolaisiin esi-isiin. Puheessa korostettiin sitä, että nimien virolaistaminen tuli nähdä kansallisena velvollisuutena. Vapaan virolaisen kansallinen itsetunto vaati nimen ja kansan yhtenäistämistä. Siinä painotettiin sukunimien virolaistamisen vahvistavan kansan vapautta ja valtion itsenäisyyttä. Puheessa kehoitettiin myös virolaisnimisiä auttamaan siinä, että vierasperäisnimiset virolaistaisivat nimensä.⁵⁰⁴

Lehdissä ilmestyi ennen rynnäkköpäiviä erityisen paljon virolaistamista propagoivia kirjoituksia. Jo kampanjan alkuaikoina keskustoimikunnan kokouksista kertoneissa uutisissa käsiteltiin rynnäkköpäiviä, joita toimikunta halusi eri ammattiryhmien ja järjestöjen järjestävän jäsenistönsä yhteisölliseksi nimien muuttamiseksi. Lehdissä uutisoitiin näkyvästi esimerkiksi lokakuussa 1934 järjestöjen välisestä kokouksesta. Kokouksessa kerrottiin järjestöjen ja kansalaisten lähteneen innokkaasti mukaan nimikampanjaan. Tästä todisteena esitettiin se, että monet järjestöistä olivat määränneet jäsenistölleen tiettyjä määräpäiviä nimien virolaistamiseksi. Esimerkiksi Tartossa koko yhteisö oli *Kajan* julkaiseman lehtijutun mukaan ottanut asiakseen nimihankkeen ja akateemiset piirit suunnittelivat yliopiston vuosipäiväksi 1.12.1934 yhteisöllistä nimien virolaistamista. Tarton kaupunkiväestöä kehoitettiin muuttamaan nimensä ensimmäiseen yleiseen rynnäkköpäivään eli Viron itsenäisyyspäivään (24.2.1935) mennessä ja maaseudun väestöä taas toiseen yleiseen rynnäkköpäivään eli voitonpäivään (23.6.1935) mennessä.⁵⁰⁵ Kampanjan tarkoituksena oli yhtenäistää ja yhdistää virolaisia. Yhteisöllisten tapahtumien ja tiettyjen ryhmien yhteisten nimien muuttamispäivien organisoinnilla pyrittiin siten kampanjan tehostamisen lisäksi kasvattamaan yhteisöllisyyttä.

Ennen rynnäkköpäiviä lehtikirjoittelu kampanjasta oli aina erityisen aktiivista. Vuoden 1935 yleisten rynnäkköpäivien eli helmikuussa olevan itsenäisyyspäivän ja kesäkuun voitonpäivän edellä *Kajassa* ja *Vaba Maassa* julkaistiin kymmeniä nimien virolaistamista käsitteleviä juttuja. Osa oli kampanjaa organisoivien henkilöiden kirjoituksia, mutta myös lehden toimittajien kirjoittamia yhteenvetoja kampanjan kulusta ja historiasta. Esimerkiksi *Kajan* toukokuussa

⁵⁰⁴ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937; ERA.3357.1.2. Nimede Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatusse koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940.

⁵⁰⁵ Kaja 27.10.1934, 3. Nimede eestistamine üleriiklikuks aktsiooniks. Nimede eestistamist pooldakse seltskonnas elawalt. Ülemaalsed organisatsioonid ühisel nõupidamisel. Tallinnas kutsutakse ellu aktsioonbüroo. Nimede eestistamine koondatakse suurematele tähtpäewadele.

1935 julkaisemassa Nimien virolaistamisen liiton kirjoituksessa liitettiin nimien virolaistaminen niiden taistelujen joukkoon, joilla virolaiset olivat vapautuneet muiden vallasta. Virolaisten tuli vapautua myös viimeisestä sortoajan jäänteestä, vieraista nimistä. Vierasnimiä virolaisia kehoitettiin aiemman rynnäköpäivän mainoksen tapaan esittämään voitonpäiväksi nimihakemus tai ainakin allekirjoittamaan periaatepäätös nimen virolaistamisesta.⁵⁰⁶ Lisäksi lehdissä kerrottiin esimerkiksi Nimien virolaistamisen liiton edistäneen nimien virolaistamista auttamalla erilaisten itsenäisyyspäivän ja voitonpäivän juhlallisuuksien järjestämisessä. Se oli muun muassa lähettänyt ylioppilaskunnan kulttuuritoimikunnan kanssa yhteistyössä puhujia eri puolelle Viroa.⁵⁰⁷

Rynnäköpäivät olivat myös monien nimien virolaistamista kannattavien pienempien järjestöjen yksi keskeisimpiä propagointitapoja. Esimerkiksi Tarton opettajien yleiskokouksesta kertovassa artikkelissa syyskuussa 1934 todettiin Tarton opettajakunnasta noin 35 prosentilla olevan sillä hetkellä vierasperäinen nimi. Kaikki kokouksessa läsnä olleet olivat kuitenkin artikkelin mukaan suhtautuneet nimen muuttamiseen myönteisesti ja osa oli päättänyt virolaistaa nimensä heti. Kokouksessa oli päätetty määrätä ammattikunnan nimien virolaistamiseksi tiettyjä rynnäköpäiviä, joita oli tarkoitus järjestää siihen asti, kunnes kaikilla tarttolaisilla opettajilla olisi virolainen nimi. Lehti kertoi lisäksi, että kokouksessa oli selvinnyt, että nimien virolaistaminen oli saamassa tuulta purjeisiin myös yliopisto-opettajien joukossa.⁵⁰⁸

Vuonna 1936 rynnäköpäivistä muistutettiin lehdissä nimikampanjaa käsittelevissä artikkeleissa, mutta ei julkaistu aiemman vuoden tapaan nimikampanjaa propagoivia perusteellisia artikkeleja. Viron itsenäisyyspäivän jälkeen uutisoitiin nimien virolaistamista tapahtuneen alkuvuonna runsaasti ja helmikuu oli jälleen muodostunut uudeksi ennätyskuukaudeksi. Vuonna 1935 oli virolaistettu yhteensä 35 000 henkilön sukunimi ja vuoden 1936 kahden ensimmäisen kuukauden aikana jo 17 500 sukunimeä. Näistä 3000 oli saanut uuden nimen juuri itsenäisyyspäivän aattona. Nimikampanjan kehitykseen oltiin lehtien artikkelien mukaan tyytyväisiä, mutta samalla todettiin vierasnimiä henkilöitä olleen yhteensä 400 000, joista siten vasta yksi kahdeksasosa oli muuttanut nimensä. Kampanjan menestystä mietittäessä täytyy kuitenkin muistaa, että ennen Pätsin ajan nimikampanjaa vierasperäisiä sukunimiä oli virolaistettu yhteensä ainoastaan alle tuhat.⁵⁰⁹

Maaliskuussa 1936 *Uus Eesti* uutisoi uudesta rynnäköstä vierasperäisten nimien virolaistamiseksi. Virolaistamispropagandaa oli tarkoitus tehostaa ja saada ennen muuta valtion virkamiehet, järjestöaktiivit ja yhteisöissään tunnetut henkilöt näyttämään esimerkkiä. Nimien virolaistamisen liitto oli lähettänyt maistraattien virkamiehille vuoden 1935 lopulla kiertokirjeitä nimien virolais-

⁵⁰⁶ Kaja 28.5.1935, 6. Wõidupuhaks eesti nimi.

⁵⁰⁷ VM 21.6.1935, 7. 25 000 eestlasele eesti nimi ja 10 000 eesti kodule Eesti lipp.

⁵⁰⁸ VM 26.9.1934, 6. Opetajale eesti nimi. Kui väljamaa arwates rahaminister J. Kukk oli ainukene eesti soost minister Eestis.

⁵⁰⁹ UE 25.2.1936, 1. Wabariigi aastapäewaks 3000 eestistatud nime; UE 3.3.1936, 1. 52.000 kodanikku eestistas nimed. Webruaaris anti 10.500 uut perekonnanime.

tamisen merkityksestä ja suuri osa virkamiehistä oli virolaistanut nimensä. Heidän esimerkkinsä ja toteuttamansa propagandan ansioksi saattoi artikkelin mukaan laittaa suuren osan alkuvuoden virolaistamisista. Artikkelin mukaan liitto oli kuitenkin edelleen saanut kansalaisilta paljon kirjeitä tyytymättömyydestä yhteisöjen johtaviin toimijoihin, kun kansa odotti kaikkien johtajien toimivan esikuvina nimensä virolaistamisissa. Tyytymättömiä oltiin erityisesti Tallinnan julkisen elämän toimijoihin, joista useat suhtautuivat sen mukaan välinpitämättömästi hankkeeseen. Monille oli lähetetty kiertokirjeitä, jotka olivat jo osittain tehonneet. Monista vastauksista oli tosin käynyt ilmi, ettei osa edes tiennyt nimensä olevan vierasperäinen.⁵¹⁰ Virkamiehiä ei pakotettu nimensä virolaistamiseen, mutta ajoittain painostus oli erittäin vahvaa. Oletettavasti tämä polarisoi myös virkamiehistöä niin, että osa virkamiehistöstä ei juuri siksi virolaistanut nimeään.

Nimien virolaistamisen liiton järjestöille suuntaama nimipropaganda oli *Uus Eestin* artikkelin mukaan tuottanut myös tulosta ja monet järjestöt toimivat nyt innokkaasti jäsentensä nimien virolaistamiseksi. Liitto oli tehnyt nimipropagandaa myös opettajakunnassa ja pyrkinyt saamaan keski- ja ammattikoulujen oppilaat virolaistamaan nimensä ennen valmistumistaan, jotta lopputodistuksissa olisi jo uusi nimi. Tavallisten vuosittaisten rynnäköpäivien lisäksi liitto järjesti ajoittain yksittäisiä rynnäköpäiviä, joiden oli tarkoitus nopeuttaa nimien virolaistamista. Yhteen tällaiseen päivään liittyen liitolla oli suunnitelmisissa järjestäjä Tallinnassa suuri yhteisöllinen tuomioistuin, jossa syytetyiksi asetettiin tallinnalaisia näkyvillä paikoilla toimivia henkilöitä.⁵¹¹

Huhtikuun 1936 alussa *Uus Eesti* uutisoi, että jo aiemmin suunniteltu yhteisöllinen tuomioistuin organisoitaisiin lähiaikoina. Lisäksi järjestettäisiin nimien virolaistamista käsitteleviä kokouksia ja tapahtumia eri paikkakunnilla, radiossa, kouluissa ja kirkkoissa pidettäisiin virolaistamisen merkitystä korostavia puheita. Rynnäköpäivän tapahtumista tiedottaminen oli lehden mukaan jo tehonnut, sillä nimien virolaistamista oli tehty paljon enemmän kuin edellisvuonna ja monet tunnetut henkilöt olivat hakeneet nimensä virolaistamista pelastuakseen yhteisölliseltä tuomiolta.⁵¹²

Toukokuun 1936 alussa *Uus Eesti* uutisoi järjestettävästä erityisesti maaseudun asukkaihin kohdistetusta rynnäköstä, jolloin 380 kunnassa ja kauppalassa oli tarkoitus pitää nimien virolaistamista käsitteleviä kokouksia. Kouluissa pidettäisiin puheita ja sekä luterilaisen että ortodoksisen kirkon johto oli kehoittanut pappeja puhumaan jumalanpalveluksessa nimien virolaistamisen puoles-

⁵¹⁰ UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak wõõrastele nimedele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nime ja eestistamata nime alalt.

⁵¹¹ UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak wõõrastele nimedele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nime ja eestistamata nime alalt.

⁵¹² UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak wõõrastele nimedele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nime ja eestistamata nime alalt; UE 4.4.1936, 9. Rünnak wõõrapärastele nimedele. Nime eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

ta. Nimien virolaistamisen liitto oli lisäksi lähettänyt kaikille maaseudun vierasnimisille asukkaille muistutuksen nimen virolaistamisesta. Radion kautta lähetettiin jälleen fiktiivinen yhteisöllisen tuomioistuimen istunto, jossa tuomareina toimivat tunnetut asianajajat, valamiehinä julkisen elämän toimijoita ja syytettyjä esittivät Draamastudion näyttelijät.⁵¹³ Rynnäkköpäiviin liitettiin monenlaisia erilaisia propagointitapoja, joilla pyrittiin tekemään rynnäköistä mahdollisimman vaikuttavia ja edistämään nimikampanjan tavoitteisiin pääsemistä.

Nimikampanjassa toimineiden aktivointi ja vierasnimisten painostus

Kampanjaa johtaneet toimijat pyrkivät aktivoimaan paikkakuntien kampanjatoimijoita erityisesti sanomalehdissä julkaistuilla nimien virolaistamista käsittelevillä tiedotteilla. Vierasnimisiä virolaisia painostettiin henkilökohtaisesti osallistumaan kampanjaan ja virolaistamaan nimensä ennen muuta erilaisten kehotuskirjeiden ja yhteisöllisten tuomioistuinten avulla. Käsitteiden seuraavaksi tarkemmin näitä erilaisia propagointimuotoja.

Rynnäkköpäiviin ja moniin muihin kansallisiin tapahtumiin liitettiin usein useaan otteeseen mainittuja yhteisöllisiä tuomioistuimia (seltskondlikuid koh-tuid). Ensimmäinen yhteisöllinen tuomioistuin järjestettiin jo tammikuussa 1935, kun Virumaan maaseudun nuorten päivät, missä nimien virolaistamisen merkityksestä puhumassa oli esimerkiksi propagandajohtaja Hans (myöhemmin Ants) Oidermaa, huipentui ensimmäiseen vierasperäisnimisiä syyttävään yhteisölliseen tuomioistuimeen. Syytetyinä oli viisi saksalaisnimistä yhteisö-sään tunnettua henkilöä. Näytösmäisessä oikeudenkäynnissä yksi syytetyistä todettiin syyttömäksi, koska hän oli tehnyt työtä nimien virolaistamishankkeen edistämiseksi ja luvannut ensi tilassa virolaistaa nimensä. Muut syytetyt ”tuomittiin” muuttamaan nimensä kahden kuukauden aikana.⁵¹⁴ Lainvoimaisia nämä päätökset eivät toki olleet, vaan kyse oli fiktiivisestä oikeudenkäynnistä. Tuomioilla pyrittiin siihen, että ne aiheuttaisivat yhteisöllistä paheksuntaa ja saisivat vierasperäisnimiset virolaistamaan nimensä.

Nimien virolaistamisen liitto ja propagandayksikkö päättivät syksyllä 1935 käyttää Virumaan maaseudun nuorten ideaa yhteisöllisten tuomioistui-mien järjestämistä nimien virolaistamisen propagointikeinona. Yhteisöllisten tuomioistuinten tarkoitus oli innostaa ja painostaa vierasnimisiä julkisen elä-män toimijoita nimensä virolaistamiseen. Propagandayksikön ja Nimien viro-laistamisen liiton ensimmäinen yhteisöllinen tuomioistuin oli tarkoitus järjestää Tallinnassa ja myöhemmin muissa kaupungeissa ja maaseudulla. Syytetyiksi haastettaisiin yhteisöissä näkyvillä paikoilla toimivia vierasnimisiä henkilöi-tä.⁵¹⁵

⁵¹³ UE 2.5.1936, 3. Pühapäeval üleriiklik rünnakpäew wõörapärasele nimele. Kogu maal 380 aktsiooni selitawad koosolekud. – Tallinnas kohus wõörapärase nime üle.

⁵¹⁴ Kaja 21.1.1935, 5. Wiru maanoorte suurpäew. Rakweres oli koos üle 600 maanoore. Seltskondlik kohus wöörnimele üle.

⁵¹⁵ VM 21.9.1935, 6. Algab uus nimedemuutmise rünnak. Nimele eestistamine arenes ka suwel. Seni 35 000 eestlast nimesid muutnud.

Yhteisöllisistä tuomioistuimista muodostui yleinen nimien virolaistamisen edistämisen väline. Tuomioistuimet toteutettiin todellisen oikeudenkäynnin esimerkin mukaisesti. Yhteisöllisiin tuomioistuihin asetettiin syytetyiksi yhteisöissä tunnettuja henkilöitä, joilla oli vierasperäinen nimi. Syytetyiksi valittiin henkilöitä, joiden nimimuutoksilla nähtiin olevan esikuvallista merkitystä ja vierasnimisinä pysymisellä haittaa yhteisöjensä nimikampanjan toteutumiselle. Syytetyt saivat hankkia itselleen asianajan tai puolustaa itse itseään. Jos syytetty ei tullut oikeuteen, hänet korvasi asianajaja. Tuomioistuimen kokoonpanoon kuului tuomioistuimen puheenjohtaja, joka toimi päätuomarina, varatuomareita, sihteeri, syyttäjä, lakimiehiä, vastaajia, syyttäjän todistajia ja mahdollisia asiantuntijoita. Syytetyt saivat puolustautua ja oikeudenkäynneissä esitettiin monenlaisia syitä sille, miksi nimeä ei ollut muutettu. Mikään perustelu ei kuitenkaan ollut yleensä tuomioistuimen mukaan tarpeeksi hyvä, mutta tuomiota saatettiin lieventää, jos syytetty oli esimerkiksi ollut aiemmin tietämätön nimensä vierasperäisyydestä ja alkanut jo toimii nimensä virolaistamiseksi. Syyllisiksi todetut tuomittiin yhteisöllisellä paheksunnalla eli yhteisön luottamuksen menettäneiksi, kunnes tuomittu oli virolaistanut nimensä. Lievennetyihin tuomioihin kuului, että tuomio asetettaisiin voimaan vain, jos syytetty ei ollut virolaistanut nimeään tiettyyn päivämäärään mennessä.⁵¹⁶

Oikeudenkäyntien alussa kerrattiin nimien virolaistamisen merkitystä virolaisille ja valtiolle. Tuomioistuimien päätarkoituksena oli nimipropagandan levittäminen ja pyrkimys tehdä nimien virolaistamisesta yhteisöllinen velvollisuus. Osa juhlien ja tapahtumien yhteydessä pidetyistä tai radiossa esitetyistä oikeudenkäynneistä oli näyteltyjä, mutta osassa syytetyt olivat todellisia yhteisöjen vierasnimisiä toimijoita, joiden odotettiin näyttävän muille esimerkkiä virolaistamalla nimensä. Tuomioistuimilla ei luonnollisesti ollut todellista päätösvaltaa, mutta niillä ainakin lehtikirjoitusten mukaan edistettiin nimien virolaistamista, sillä suunniteltujen tuomioistuimien järjestämisen edellä monet vierasnimiset henkilöt virolaistivat nimensä välttääkseen joutumisen syytettyjen penkille.⁵¹⁷

Yhteisöllisillä tuomioistuimilla pyrittiin yhteisten rynnäkköpäivien ja tapahtumien tavoin lisäämään yhteisöllisyyttä ja tekemään virolaistamisesta kaikkien yhteisen hankkeen. Tämä tosin tapahtui negatiivisessa ulossulkemisen hengessä. Jos nimeä ei virolaistanut, tuomioiden tarkoituksena oli nimenomaan sulkea henkilö virolaisen yhteisön ulkopuolelle yhteisöllisen paheksunnan kautta. Lähteistäni ei ilmene tapahtuiko näin todellisuudessa, sillä lehdissä jul-

⁵¹⁶ ERA.2124.3.1994. Nimeede Eestistamise Keskbüroo poolt koostatud. Üldmärkmeid seltskondliku kohtu pidamiseks võõrapärase perekonnanime üle, 1.10.1936; Kaja 21.1.1935, 5. Wiru maanoorte suurpäew. Rakweres oli koos üle 600 maanoore. Seltskondlik kohus wöörnimeleste üle; UE 4.4.1936, 9. Rünnaq wöõrapärastele nimele. Nimeede eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

⁵¹⁷ ERA.2124.3.1994. Nimeede Eestistamise Keskbüroo poolt koostatud. Üldmärkmeid seltskondliku kohtu pidamiseks võõrapärase perekonnanime üle, 1.10.1936; Kaja 21.1.1935, 5. Wiru maanoorte suurpäew. Rakweres oli koos üle 600 maanoore. Seltskondlik kohus wöörnimeleste üle; UE 4.4.1936, 9. Rünnaq wöõrapärastele nimele. Nimeede eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

kaistuissa uutisissa tuomioistumista korostettiin nimikampanjaan osallistumista. Niissä kerrottiin lähinnä asetettujen tuomioiden mitätöitymisistä, kun muutostoiimiin oli ryhdytty tai siitä, kuinka tuomiota ei ollut langetettu, koska syytetty oli jo ryhtynyt nimensä virolaistamistoiimiin.

Yhteisöllisiä tuomioistuimia järjestettiin tiheämmin alkuvuodesta 1936 alkaen ja ne pysyivät yhtenä propagandamuotona koko kampanjan ajan. Nimien virolaistamisen liiton vuosittaisiin toimintasuunnitelmiin kirjattiin yhteisöllisten tuomioistumien järjestäminen Tallinnassa ja muissa suuremmissa kaupungeissa, joihin haastettiin yhteisöissä näkyvillä paikoilla toimivia vierasnimisiä henkilöitä. Lisäksi liitto pyrki edistämään tuomioistumien järjestämistä maaseudulla ja erilaisten tapahtumien yhteydessä. Keskustoimisto laati lokakuussa 1936 yhteisöllisten tuomioistumien järjestämiseksi tarkat ohjeet, joissa esitettiin tarkasti tuomioistuimen kokoonpano, käsittelyjärjestys ja myös esimerkkejä syytettyjen taustoista, mahdollisista puolustusyrityksistä, syyttäjän puheenvuoroista ja tuomioista. Lehdissä julkaistiin uutisia suunnitelluista tuomioistumista ja kerrottiin järjestetyistä tuomioistumista.⁵¹⁸

Kehotuskirjeet nimien virolaistamiseksi olivat yksi keskeisimmistä propagointitavoista kampanjassa ja niitä lähettivät julkisuuden henkilöille, jäsenilleen ja alajärjestöilleen kaikki virolaistamiskampanjassa mukana olleet liitot, järjestöt ja valtiolliset yksiköt. Kehotuskirjeet olivat kiertokirjeitä, joissa muistutettiin nimien virolaistamisen merkityksestä, tulevasta rynnäköpäivästä tai annettiin ohjeita kampanjan edistämiseksi tai suoraan vierasnimiselle henkilölle lähetettyjä kirjeitä, joissa kehoitettiin nimen virolaistamiseen. Kirjeiden aktiivinen lähettäminen käynnistyi heti kampanjan alettua. Nimien virolaistamisen liiton toimintasuunnitelmissa kehotuskirjeiden lähettäminen sen alaliitoille, keskusjärjestöille ja vierasnimisille yhteiskunnallisille toimijoille oli yleisin propagointitapa.⁵¹⁹

Nimien virolaistamisen liiton paikallisosastot lähettivät liiton ehdotusten mukaisesti aktiivisesti erilaisia kiertokirjeitä. Esimerkiksi Tarton nimien virolaistamisen toimikunnan kokouspöytäkirjasta tammikuulta 1935 käy ilmi, että toimikunta oli joulukuussa 1934 lähettänyt 40 tarttolaiselle järjestölle kiertokir-

⁵¹⁸ ERA.2124.3.1994. Nimede Eestistamise Keskbüroo poolt koostatud. Üldmärkmeid seltskondliku kohtu pidamiseks võõrapärase perekonnanime üle, 1.10.1936; VM 21.9.1935, 6. Algab uus nimedemuutmise rünnak. Nimede eestistamine arenes ka suwel. Seni 35 000 eestlast nimesid muutnud; UE 1.11.1935, 6. Nimede eestistamise liit loodi. Wabariigi aastapäewaks hulgalisem nimede rahwustamine; UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak wõõrastele nimedele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nimede ja eestistamata nimede alalt; ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liidule toetuse väljamaksmise kohta. Nimede Eestistamise Liidu keskjuhatus koosoleku 27. apr 1937. a protokollil ära kiri, 4.4.1937-1.12.1937; ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liiduga nimede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936-8.1.1937.

⁵¹⁹ Esimerkiksi ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liidule toetuse väljamaksmise kohta. Nimede Eestistamise Liidu keskjuhatus koosoleku 27. apr 1937. a protokollil ära kiri, 4.4.1937-1.12.1937; ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liiduga nimede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta, 21.4.1936-8.1.1937.

jeen, joka sisälsi ohjeet nimien virolaistamisen edistämiseksi ja pyynnön tuesta toimikunnan neuvontapalvelun ylläpitämiseksi. Tukea näistä lupasivat antaa ainoastaan Tarton ylioppilaskunta, Akateeminen äidinkielen seura, Akateeminen kirjallisuusyhdistys ja Viron kirjallisuuden seura. Useat jättivät vastaamatta kirjeeseen, mutta monet järjestöistä lupasivat kuitenkin lähettää vierasnimisille jäsenilleen kehotuksen nimen virolaistamisesta sekä ottaa toimintasuunnitelmaansa kampanjan edistämisen.⁵²⁰

Tarton toimikunta oli täydentänyt, muokannut ja monistanut professori Andrus Saaresten laatimaa nimien virolaistamista propagoivaa puhemallia, jota jaettiin ilmaiseksi. Lisäksi toimikunta oli jakanut jo runsaasti nimien virolaistamislomakkeita ja julkaissut paikallisissa lehdissä aihetta propagoivia kirjoituksia ja tiedotteita. Kokouksessa päätettiin palkata erityinen propagandasihteerin jatkuvan propagandan toteuttamiseksi ja organisoimiseksi Tarton kaupungissa ja maakunnassa, jotta nimipropaganda ei jäisi ainoastaan järjestöjen, kunnanhallitusten ja paikallisten toimikuntien vastuulle. Propagandasihteerin tehtäväksi määrättiin muun muassa kiertokirjeiden, kehotusten ja propagandakirjallisuuden lähettäminen järjestöille, laitoksille ja yksittäisille henkilöille sekä erilaisten propagandatapahtumien organisoiminen ja paikallisten toimikuntien propagandan edistäminen ja tukeminen.⁵²¹ Vuoden 1936 toimikunnan johdon kokoukspöytäkirjasta käy ilmi, että palkattu propagandasihteerin Harald Pello oli toiminut tehokkaasti hänelle määrättyissä tehtävissä. Propagandasihteerin vaihtumisesta ja avulla oli muun muassa perustettu maakuntaan 64 nimien virolaistamisen osastoa ja lähetetty järjestöille ja kunnille paljon kiertokirjeitä ja kirjallisuutta.⁵²²

Tarton toimikunnan aktiivisuus kampanjassa selittyy pitkälti sen jäsenten kautta. Toimikunnan johdon jäsenenä oli monia nimikampanjaa jo 1920-luvulla ajaneita henkilöitä ja Viron kansallismielisten klubien liiton ja Akateemisen äidinkielen seuran aktiivisia jäseniä, kuten Elmar Elisto, Nikolai Kann, Julius Mägist, Edvard Salurand, Harri Moora, Jaan Ainelo ja Aleksander Kurvits. Tarton toimikunnan aktiivinen työ kuitenkin vaati rahaa ja sillä oli jatkuvia rahavaikeuksia, joita se yritti paikata tukipyynnöillä Tarton kaupunginhallitukselta, seuroilta ja Nimien virolaistamisen liitolta. Toimikunta ja sen ylläpitämä neuvontapiste saivat pyytämäänsä tukea toistuvasti, mutta ajoittain osa sen toiminnasta oli tukisummien vähäisyyden vuoksi katkolla. Lopulta Tarton erillisen Nimien virolaistamisen liiton neuvontapisteen toiminta oli lakkautettuna

---

⁵²⁰ ERA.3357.1.2. Nimeede Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatus koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940; ERA.3357.1.3. Tartu Nimeede-eestindamise Toimkonna ja Talituse kassaraamat 1934–1936, 1.2.1934–31.12.1936.

⁵²¹ ERA.3357.1.2. Nimeede Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatus koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940; ERA.3357.1.3. Tartu Nimeede-eestindamise Toimkonna ja Talituse kassaraamat 1934–1936, 1.2.1934–31.12.1936.

⁵²² ERA.3357.1.2. Nimeede Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatus koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940.

kesästä 1937 lähtien. Elisto toimi kuitenkin epävirallisena neuvonantajana myös tänä aikana.⁵²³

Nimien virolaistamisen liitto lähetti ministeriöille joulukuussa 1935 kirjeen, jossa pyydettiin vuoden loppuun mennessä ilmoittamaan, kuinka monella ministeriön työntekijällä oli vierasperäinen nimi ja kuinka monella virolaisperäinen. Nimet, joiden alkuperä oli vaikeasti määriteltävissä, pyydettiin ratkaisemaan ministeriön oman oletuksen mukaisesti. Tiedot olivat liitolle merkityksellisiä kokonaiskuvan luomiseksi valtion ja kuntien palveluksessa olevien henkilöiden vierasperäisten nimien laajuudesta. Ministeriöt vastasivat nopeasti liiton kirjeeseen. Ministeriöiden työntekijöistä keskimäärin puolella oli vierasperäinen nimi. Esimerkiksi talousministeriön ja sen alaisten laitosten työntekijöistä vierasperäinen nimi oli 418 henkilöllä ja virolainen 463 henkilöllä. Nimien virolaistamisen liitto kehotti ministeriöitä toimimaan työntekijöidensä nimien virolaistamiseksi ja lähetti muistutuskirjeitä myös suoraan ministeriöiden vierasnimisille henkilöille.⁵²⁴

Nimien virolaistamisen liitto lähestyi osastojaan ja paikallisia maistraattien virkamiehiä vuosittain useilla kirjeillä, joissa käytiin läpi virolaistamiskampanjan tuloksia ja toimia, joita kampanjan edistämiseksi tulisi tehdä. Esimerkiksi syyskuussa 1936 lähetetyssä kirjeessä käsiteltiin sitä, että vierasperäisiä ja merkitykseltään huonoja nimiä oli virolaistettu 85 000, mutta se oli vasta 21 % kaikista nimistä, jotka tulisi virolaistaa. Kirjeessä kerrottiin, että yksinkertaistettu ja maksuton virolaistaminen oli loppumassa vuoden 1937 alussa ja siksi nyt tulisi kerätä kaikki voimat virolaistamistyöhön. Joillain paikkakunnilla virolaistamisprosentti oli jo 50, mutta niillekin asetettiin tavoitteeksi 100 prosenttia. Kirjeessä todettiin lisäksi, että niiden paikkakuntien, joissa virolaistamisprosentti oli alempi, tulisi saada se vähintään 50 prosenttiin. Parempien tulosten saavuttamiseksi liitto kehotti virkamiehiä ja paikallisosastojaan aloittamaan tehokkaamman propagandan.⁵²⁵

Nimien virolaistamisen liitto kehotti lähettämään vierasperäisnimisille perheille muistutuksen virolaistamisen yksinkertaistetun muuttamisen ja maksuttomuuden loppumisesta sekä lähettämään paikallisten järjestöjen johtaville henkilöille samanlaisen muistutuksen ja pyynnön lähettää muistutus järjestön vierasnimisille jäsenille. Liitto pyysi osastojaan ja virkamiehiä panostamaan erityisesti siihen, että kaikki paikalliset vierasnimiset toimijat virolaistaisivat nimensä. Vierasnimisiä toimijoita tuli suullisesti tai kirjeitse muistuttaa heidän merkityksestään esikuvina. Lisäksi tuli järjestää yhteisöllisiä tuomioistuuksia, lähettää paikallisiin sanomalehtiin tiedotteita ja antaa haastatteluja nimien virolaistamisen asiasta ja kampanjan kulusta sekä innostaa nimensä jo virolaistaneita.

⁵²³ ERA.3357.1.2. Nimede Eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatuses koosolekute protokollid, 29.11.1934–29.9.1940; ERA.3357.1.3. Tartu Nimede-eestindamise Toimikonna ja Talituse kassaraamat 1934–1936, 1.2.1934–31.12.1936.

⁵²⁴ ERA.969.1.332. Koosseisu ja palganormid. Nimede Eestistamise Liidu Keskbüroo, 14.12.1935–9.3.1936.

⁵²⁵ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

ta propagandatyöhön kampanjan hyväksi. Liitto pyysi lisäksi paikallisia toimijoita ilmoittamaan, jos jossain oli havaittu jotain erityisiä vaikeuksia tai esteitä nimien virolaistamisessa.⁵²⁶

Kuntien antamien vierasnimisten toimijoiden listojen mukaisesti Nimien virolaistamisen liitto lähetti kehotuskirjeitä myös suoraan paikallisille näkyvillä paikoilla toimineille henkilöille. Esimerkiksi joulukuussa 1936 lähetetyssä kirjeessä kerrottiin yleisesti virolaistamiskampanjan kulusta, vierasperäisten nimien historiasta sekä yksinkertaistetun ja maksuttoman virolaistamisen määräajan päättymisestä. Kirjeessä korostettiin henkilön näkyvää asemaa paikallisessa yhteisössä ja merkitystä esikuvana muille. Kirje päättyi huutolauseisiin: ”Olet virolainen, siis kannan virolaista nimeä!” ja ”Uudeksi vuodeksi vapaudumme 100-vuotisesta saksalaismiehityksestä sukunimissä!”⁵²⁷

Tammikuussa 1937 Nimien virolaistamisen liitto ilmoitti osastoilleen ja luottamusmiehillään nimien virolaistamisen yksinkertaistetun ja maksuttoman virolaistamisen määräajan pidentymisestä vuodelta *riigivaneman* asetuksella. Kirjeen tunnuslauseena oli ”Kaikki virolaiset vierasnimistä vapaiksi” ja siinä esitettiin samanlaisia toimia kampanjan edistämiseksi kuin joulukuussa 1936 lähetetyssä kirjeessä.⁵²⁸

Kirjeiden huutolauseet kuvastavat hyvin kampanjan kansallismielisiä ja historiapoliittisia pyrkimyksiä ja perusteita. Esimerkiksi lauseisiin ”Olet virolainen, siis kannan virolaista nimeä” ja ”Kaikki virolaiset vierasnimistä vapaiksi!”, sisältyi ajatus siitä, että vierasperäisten nimien nähtiin olevan virolaiskansallisten pyrkimysten tiellä. Tämän ajatuksen voisi kääntää myös siten, että vain vironkielisen nimen omaava saattoi olla kunnon virolainen. Tämän voisi ajatella koskeneen ja painostaneen nimimuutoksiin myös virolaisia, jotka olivat etnisesti muihin kansoihin kuuluvia, mutta Viron kansalaisia. Virolaisjohtajat kuitenkin toistivat puheissaan, ettei muihin kansoihin kuuluvia virolaisia painosteta nimimuutoksiin. Vähintään tämän tyyppiset tunnuslauseet saivat kuitenkin vierasnimiset tuntemaan itsensä ulkopuoliseksi virolaistettavassa valtiossa.

Huutolauseella ”Uudeksi vuodeksi vapaudumme 100-vuotisesta saksalaismiehityksestä sukunimissä!” oli selkeä historiapoliittinen tavoite. Menneisyyden huonot puolet oli poistettava näkyviltä ja virolaisille oli palautettava heille alkuperäisesti kuuluneet merkit, kuten nimet. Tässä pyrkimyksessä on nähtävissä erityisesti historiapolitiikan eksistentiaalinen ulottuvuus, sillä kampanjaa propagoivien tunnuslauseiden päämääränä oli historiaa ja historiallisia perusteita hyväksi käyttäen yhtenäistää kansaa sisäisesti ja luoda vahvemmaksi myös ulkopuolelta katsottaessa. Lisäksi keskeistä oli aktiivinen saksalaisille alistamisen ajan unohtamis- ja poistamispyrkimys. Virolaistettaviksi kuuluivat periaatteessa kaikki vierasperäiset nimet, mutta näistä kampanjan huutolauseis-

⁵²⁶ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

⁵²⁷ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

⁵²⁸ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

ta ja ruotsalaisnimien säilyttämisestä positiivisen historiallisen ajanjakson merkkeinä käy suoraan ilmi poistamisen kohteena ollut saksalaisvaikutus. Huutolauseessa oli historiapolitiittisen muokkauksen lisäksi läsnä jälleen sotaan liittyviä kielikuvia. Saksalaisaika nähtiin itsenäisen valtion ja kansan miehityksen aikakautena. Saksalaisperäiset nimet nähtiin merkinä tästä; ne olivat pakolla virolaisille asetettuja ja niistä oli vapauduttava. Virolaiset olivat saaneet saksalaisia nimiä pakotettuina, mutta aina tilanne ei ollut näin yksinkertainen. Nimiä oli syystä tai toisesta otettu myös vapaaehtoisesti. Tätä ei kampanjaa propagoidessa juuri huomioitu. Silloin, jos nimen vapaaehtoiseen saksalaistamiseen viitattiin, leimattiin tällaiset toimijat epäisänmaallisiksi.

Viron itsenäistymisen 20-vuotispäivän lähestyessä vuonna 1938 Nimien virolaistamisen liitto lähetti tammikuussa 1937 osastoilleen ja luottamusmiehillään kirjeen, jossa paikallisia toimijoita kehoitettiin käyttämään sitä hyväksi nimien virolaistamispropagandassa. Edelleen vierasta nimeä kantaneet henkilöt tulisi saada kunnioittamaan juhlavuotta ja auttamaan itsenäisyyden vahvistamisessa nimensä virolaistamisella.⁵²⁹

Nimien virolaistamisen liiton osastoille ja luottamusmiehillä.

Riigivaneman asetuksella on yksinkertaistettua ja maksutonta järjestelyä nimien virolaistamisessa jatkettu tammikuun 1. päivään vuoteen 1938 asti. Siten on annettu mahdollisuus saattaa loppuun käynnissä oleva nimien virolaistamisen hanke. Lopputyöaloituksen aloittamiseen liittyen on Nimien virolaistamisen liiton miellyttävänä velvollisuutena ilmaista teille suurta kiitollisuutta tähän astisesta avustanne nimien virolaistamisessa. Erityisesti kiitämme kaikkia Nimien virolaistamisen liiton ympärille kerääntyneitä tai liiton luottamusmiehinä toimivia itsehallintojen siviilirekisterivirkamiehiä, jotka ovat paikkakunnilla edistäneet intensiivisesti propagandatoimintaa ja oma-aloitteisesti toteuttaneet nimien virolaistamiseen liittyvää teknistä työtä

Kuluneen kahden vuoden aikana nimien virolaistaminen on muodostunut voimakkaaksi kansalliseksi liikkeeksi – yli 100 000 virolaista vapautti itsensä vierasperäisestä nimestä. Nyt on kolmas ja viimeinen maksuton nimien virolaistamisen vuosi. Täksi vuodeksi asetamme tehtäväksemme: kaikki virolaiset vierasnimistä vapaaksi!

Tällä pyydämme Teitä paikkakunnilla käyttämään kaikkia paikallisia olosuhteita vastaavia tarvittavia propagointitapoja, jotta vuoden loppuun mennessä tavoite saavutettaisiin täydellisesti.

Propagoinnissa pyydämme Teitä erityisesti ottamaan huomioon seuraavat:

1. Edessä oleva vuosi (1938), johon nimien virolaistamiskampanja päättyy, on tasavallan 20. juhlavuosi. Siihen liittyen tulee jatkossa propagointitoimintaa kehittää tunnuslausein: a) Käyttäkää viimeistä maksutonta vuotta! b) Tasavallan 20. juhluvuodeksi jokaiselle virolaiselle virolainen nimi!

2. Edellisten ohjelauseiden toteuttamiseksi tulee kaikille vierasnimisille lähettää uusi kirjallinen muistutus.

⁵²⁹ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimeede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

3. Nimien virolaistamiseen liittyvien kysymysten kokonaisvaltaiseksi selittämiseksi, niillä paikkakunnilla, joissa niitä ei ole vielä järjestetty, tulee järjestää paikkakunnilla vierasperäisiin nimiin liittyviä yhteisöllisiä tuomioistuinta. Materiaalia siihen saa Nimien virolaistamisen keskusjohtajalta.

4. Nimien virolaistamisen avuksi tulee organisoida kaikki paikalliset yhteisölliset järjestöt, joille tulee tehdä samalla ehdotus, että ne omien elintensä jäsenten valinnassa suosivat virolaisnimiä henkilöitä.

5. Tulee painottaa erityisesti propagandaa nuoremman sukupolven joukossa ja nuorisjärjestöissä, joissa ollaan vastaanottavaisempia nimien virolaistamiselle.

6. Nimien virolaistamisen propagoimiseksi tulee itsehallintojen siviilirekisterivirkamiesten käyttää kansalaisten sukukirjojen järjestämistä, joka on asetettu kaikkien velvollisuudeksi 1. tammikuuta 1938 mennessä. Vierasnimisten henkilöiden sukukirjojen järjestämisessä olisi samalla pyrittävä virolaistamaan heidän sukunimensä.

7. Tulevassa propagointitoiminnassa kannattaa painottaa sitä asiaa, että yhdessä 100 000 nimensä virolaistaneen henkilön kanssa on meillä nyt 700 000 virolaisnimistä virolaista. Ne 700 000 virolaista eivät ole tyytyväisiä ennen kuin kaikilla virolaisilla on virolainen nimi.

Tulee organisoida kaikki aktiiviset nimien virolaistamisen kannattajat auttamaan siinä, että nimien virolaistamisen hanke toteutuisi paikkakunnilla tänä vuonna lopullisesti.

Tasavallan juhluvuodeksi jokaiselle virolaiselle virolainen nimi! Vaikuta sen toteutumiseksi!

J. Soots Nimien virolaistamisen liiton keskusjohtaja. E. Salurand keskusjohtaja. A. Taioste asiainhoitaja.⁵³⁰

Nimien virolaistamisen liiton kirjeestä käy ilmi esimerkiksi se, kuinka tarkkoja ohjeita nimien virolaistamisen propagoimiseksi liitto alajärjestöilleen ja luottamusmiehillään antoi.

Kampanjatoimijoiden lähettämät ohjeet ja kehotuskirjeet alajärjestöjensä aktivoimiseksi olivat painostava ja ohjaava toimi, mutta erityisen päällekkävyä propagointitapa oli henkilökohtaisten kehotuskirjeiden lähettäminen vierasnimisille henkilöille. Tätä Nimien virolaistamisen liitto ei tehnyt suoraan, mutta se kehotti alajärjestöjään ja kampanjassa aktiivisesti toimineita henkilöitä tällaiseen toimintaan, kuten edellä olevan kirjeen toisesta kohdasta ilmenee.⁵³¹

Jo joulukuussa 1935 *Uus Eesti* oli kertonut Nimien virolaistamisen liiton pyytäneen kaikilta suuremmilta järjestöiltä tietoja niiden jäsenistöön kuuluvien vierasnimisten lukumääristä. Kirjeessä liitto kehotti lisäksi järjestöjä pyrkimään siihen, että kaikki vierasnimiset jäsenet olisivat kansallistaneet nimensä seuraavaan Viron itsenäisyyspäivään mennessä. Yhtenä keinona tähän oli nimenomaan henkilökohtaisten kirjeiden lähettäminen vierasperäisnimisille jäsenil-

⁵³⁰ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

⁵³¹ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

le.⁵³² Nimien virolaistamisen liiton johdon kokouksen 27.4.1937 pöytäkirjan mukaan viimeisen kolmen kuukauden aikana oli lähetetty kaksi kiertokirjettä liiton osastoille ja luottamusmiehille, kehotus vierasnimisille upseereille ja ali-upseereille, *rahvuskogun* jäsenille ja koulunsa päättävälle.⁵³³ Erilaiset kehotuskirjeet pysyivätkin liiton keskeisenä nimikampanjan propagointimuotona vuodesta toiseen.

Nimikampanjaa käsitteleviä kiertokirjeitä ja eri tahoille lähetettyjä kehoituksia julkaistiin myös lehdissä. Esimerkiksi *Vaba Maassa* kesäkuussa 1935 julkaistussa sisäministerin kirjeessä maistraattien virkamiehille annettiin ohjeita siitä, mitkä nimet tuli laskea virolaisperäisiksi ja mitkä vierasperäisiksi sekä perusteita siitä, minkälaiset nimet voitiin laskea merkitykseltään huonoiksi. Lisäksi sisäministeri kiitti nimeltä 17 maistraatin virkamiestä, jotka olivat olleet erityisen aktiivisia nimien virolaistamishankkeen toteuttamisessa.⁵³⁴

Propagointikirjeiden lähettäminen oli kampanjassa aktiivisten järjestöjen yleisin propagointitapa jo ennen Nimien virolaistamisen liiton kehoituksia sellaiseen toimintaan. Mallia otettiin kansallismielisten järjestöjen, kuten Viron kansallismielisten klubien liiton, toiminnasta. Tämä taas oli saanut propagointitapoihinsa vaikutteita Suomalaisuuden liiton nimien suomalaistamishankkeen propagointitavoista. Suomalaisuuden liiton luottamusmiehet esimerkiksi vierailivat vierasnimisten luona kertomassa asian merkityksellisyydestä. Virossa pyrittiin kirjein toteuttamaan samanlaista painostusta. Joka tapauksessa monet järjestöt lähettivät kirjeitä alajärjestöilleen ja jäsenilleen nimien virolaistamisen propagoinniseksi. Usein näistä toimista kerrottiin esikuvana muille myös kampanjaa tukevissa lehdissä. Esimerkiksi lokakuussa 1934 *Kaja* kertoi upseerien keskusjohdon kokouksessa päätetyn lähettää kaikille upseerien järjestöille kehotus jäsenkunnan nimien virolaistamiseksi.⁵³⁵

Pärnumaan maakunnan opetushallituksen lähettämässä kirjeessä, joka julkaistiin syyskuussa 1935 *Uus Eestissä*, käsiteltiin nimien virolaistamisen kehitystä maakunnassa ja annettiin ohjeita paikallisten virolaistamistoimikuntien toiminnan elävöittämiseksi. Lisäksi pyydettiin toimittamaan paikkakuntakohtaiset tiedot nimensä virolaistaneista ja jäljellä olevien vierasnimisten lukumääristä. Kirjeessä kerrottiin seuraavan rynnäkköpäivän olevan tulevana itsenäisyyspäivänä, johon mennessä kaikilla virolaisilla tulisi olla virolainen nimi. Pärnumaan opetushallitus pyysi nimien virolaistamistoimikuntia laatimaan tarkan toimintasuunnitelman nimien virolaistamiskampanjan toteuttamiseksi ja lähettämään siitä jäljennöksen opetushallitukselle marraskuuhun mennessä. Lisäksi kaikkien toimikuntien tuli täydentää ja aktivoida luottamusmiesten

⁵³² UE 17.12.1935, 5. Organiseeritud seltskond kutsutakse rahwuskultuuriste aktsioonidega ühinema.

⁵³³ ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimele eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.-1.12.1937.

⁵³⁴ VM 28.6.1935, 3. Uued eeskirjad nimemuutjaile. Perekonnanimed, milliseid ei saa muuta.

⁵³⁵ Kaja 5.10.1934, 1. Ohwiteridele eesti nimele; Niinistö 2006, 23, 40–44; VM 14.1.1935, 5. Nimele rahwustamine Soomes. Massiaktsioon "Kalewala" päevaks.

verkostoa. Maakunnan opetushallituksen mukaan Pärnumaalla oli toiminnan elävöittämisen myötä mahdollisuus astella nimien virolaistamishankkeen kärkijoukoissa, koska maakunnassa toimi nyt 43 nimien virolaistamistoimikuntaa ja yli 350 luottamusmiestä.⁵³⁶

Lehdissä julkaistuilla tämän tyyppisillä jotain maakuntaa koskevilla kirjeillä oli tarkoitus innostaa oman maakunnan virolaistamistoimijoita ja samalla toimia esimerkkinä ja yllykkeenä myös muiden alueiden toimijoille. Ainakin näin voi päätellä myös siitä, että valtion ohjauksessa olevissa lehdissä erilaisia maakuntien nimien virolaistamista koskevia tiedonantoja julkaistiin toistuvasti.

Paikkakuntien toimikuntien sekä kuntien ja kaupunkien hallitusten aktivoimiseksi lehdissä julkaistiin tietyn väliajoin tietoja kampanjan yleisestä edistymisestä ja nimien virolaistamisten lukumääristä eri alueilla ja paikkakunnilla. Alkuvuonna 1935 julkaistiin useita kampanjan laajenemista käsitteleviä uutisia, joissa esitettiin tarkkoja lukumääriä nimien virolaistamisista ja aktiivisimmista paikkakunnista. Kaupungeista eniten nimien virolaistamista oli tehty Tallinnassa ja seuraavaksi eniten Tartossa. Maaseudulla toiminta oli nopeasti kasvamassa. Järvamaan ja Viljandin maakunnissa toiminta oli ollut erityisen aktiivista. Viljandin maakunnassa lähes jokaiseen kuntaan oli jo perustettu oma toimikuntansa. Lehtijutuissa nostettiin esille lisäksi yksittäisiä kuntia, joissa nimien virolaistamista oli tehty erityisen paljon. Esimerkiksi Jõeleftmen, Kloostrin, Avandusen ja Vaon kunnat olivat toimineet menestyksekkäästi. Aluksi toiminta oli ollut aktiivisinta kaupungeissa, mutta jo syksyllä 1935 lehdissä kerrottiin maaseudun ohittaneen aktiivisuudessaan kaupungit.⁵³⁷

Nimien virolaistamiskampanjan alussa keskityttiin tiedottamaan erityisen aktiivisista paikkakunnista, mutta jo syksyllä 1935 alettiin julkaista luetteloita lisäksi paikkakunnista, joissa nimien virolaistamista oli tehty erityisen vähän. *Vaba Maassa* kerrottiin nimien virolaistamisen keskustuimiston ryhtyneen jo selvittämään kuntien passiivisuuden syitä ja vierasnimisten lukumääriä niissä.⁵³⁸ Helmikuussa 1936 uutisoitiin tammikuussa tehdyn uuden kuukausiennätyksen virolaistamisissa. *Riigi Teatajassa* oli kuulutettu 6705 henkilön virolaistamishakemus. Artikkelissa lueteltiin jälleen virolaistamishankkeen kärjessä olevat maakunnat ja kunnat. Lisäksi Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön Wokan osasto oli tammikuussa muuttunut ensimmäisenä järjestönä jäsenistöltään 100 prosenttisesti virolaisnimiseksi.⁵³⁹

Alueellisten toimikuntien esimerkillisestä toiminnasta julkaistiin myös muita kuin nimien virolaistamisten lukumääriin perustuvia uutisia. Esimerkiksi maaliskuussa 1935 *Kajassa* ilmestyneissä tiedotteissa kerrottiin toimikuntien

⁵³⁶ UE 26.9.1935, 2. Kihutustöö nimele eestistamiseks jätkub. Uus rünnak Eesti lipu lewitamiseks Pärnumaal.

⁵³⁷ Kaja 19.1.1935, 7. 500 nime-eestistajat. Tuleval nädalal ilmub "Riigi Teataja" nimele eestistamise "erinumber".

⁵³⁸ Esimerkiksi Kaja 23.3.1935, 4. Nimele eestistamine areneb hoogsalt; VM 23.3.1935, 4. 3600 nime muudetud; VM 21.9.1935, 6. Algab uus nimelemuutmise rünnak. Nimele eestistamine arenes ka suwel. Seni 35 000 eestlast nimesid muutnud; UE 14.10.1935, 11. Uusi eesti perekonnanimesid. Seni juba 33.800 isikud perekonnanime eestistanud.

⁵³⁹ UE 5.2.1936, 1. Jaanuaris nimele eestistamise rekord.

verkon laajenevan Läänemaalla. Haapsalun toimikunta oli lähettänyt kaikille kuntien ja kauppaloiden johtajille kirjeen, jossa kehoitettiin perustamaan paikkakunnalle oma toimikunta hoitamaan ja edistämään nimien virolaistamista. Järvamaalla hanke oli edistynyt myös vauhdikkaasti. Maakunnan lähes kaikkiin kuntiin oli jo perustettu nimien virolaistamisen toimikunnat. Suuri osa kunnanvanhimmista ja -sihteereistä oli jo virolaistanut nimensä tai aikoi tehdä sen lähiaikoina. Lisäksi Viljandimaalla uutisoitiin nimien virolaistamisen saaneen uutta vauhtia. Useat tunnetut henkilöt olivat näyttäneet esimerkkiä muille, nimien virolaistamisen toimikuntia oli perustettu jo yli kolmekymmentä ja monet kunnat olivat alkaneet kampanjoida nimien muuttamiseksi seuraavaksi voitonpäiväksi.⁵⁴⁰

Kaikista kunnista eniten virolaistamisia kerrottiin *Kajassa* tehdyn Vaon kunnassa Virumaalla.⁵⁴¹ Huhtikuussa 1936 kerrottiin nimien virolaistamistoimikuntien perustamisen olevan nyt erityisen vauhdikasta Harju-, Tartu- ja Pärnumaalla.⁵⁴² *Uus Eestissä* kerrottiin Põltsamaan nimien virolaistamisen osaston lähettäneen virolaistamiskehoituksen vierasnimisille kaupunkilaisille. Osaston esimerkillisen toiminnan seurauksena kaikki kaupungin virkamiehet ja muut työntekijät olivat uutisen mukaan tehneet yksimielisen päätöksen virolaistaa yhdessä vierasperäiset sukunimet 1. toukokuuta.⁵⁴³ Kampanja siis käytännössä toimi yhteisöllisyyttä lisäävästi ja todennäköisesti ”yksimielinen” päätös oli seurausta painostavasta Pätsin hallintoa tukevasta ilmapiiristä. Yksittäisten työntekijöiden olisi ollut hankalaa säilyttää halutessaankin vierasperäinen nimensä. Vastaavat uutisoinnit olivat harvinaisia, joten suurimmassa osassa kaupungeja tai kuntia kukaan ei todennäköisesti halunnut ajaa yhteistä yksimielistä muutospäätöstä tai ainakaan saanut sille tarpeeksi laajaa tukea.

Uutisoidut paikalliset menestyksekkäät aktivointitoimet toimivat esimerkkinä muille ja julkaistuilla artikkeleilla selkeästi kannustettiin ottamaan mallia tavoista, joilla menestystä oli saavutettu. Ne myös loivat painetta kuntiin, jossa virolaistaminen ei sujunut yhtä tehokkaasti. Lehtijutuista ei käy ilmi niiden kirjoittajaa tai yleensä mitään lähteitä, joista tiedot olivat peräisin. Todennäköisimmin niiden takana oli kuitenkin Nimien virolaistamisen liitto tai propagandayksikkö. Ainakin niiden hallussa oli artikkeleissa kerrottuja tietoja. Kannustamisen lisäksi erilaisia moitteita sisältäneillä artikkeleilla pyrittiin saamaan kunnat ja myös yksittäiset henkilöt toimimaan julkisen häpeän pelossa halutulla tavalla. Lehtien näkökulma kampanjoihin ei jäänyt epäselväksi. *Kaja* ja *Uus Eesti* olivat valtion lehtiä, mutta vähintään sensuurista johtuen muutkin lehdet olivat niiden kanssa samoilla linjoilla. Lehtien ajoittainen lakkauttaminen valtion etujen vahingoittamisen perusteella suitsi tehokkaasti vastakkaisia mie-

⁵⁴⁰ Kaja 2.3.1935, 2. Nime-eestistamine wõtab ka maal hoogu; Kaja 23.3.1935, 4. Nimeede eestistamise toimekondade wõrk Läänemaale.

⁵⁴¹ Kaja 7.3.1935, 4. Nimeede eestistamine on hoos ka maal.

⁵⁴² Kaja 16.4.1935, 2. Eesti rahwuslipp kõiksal lehwima! Asutati Eesti lipu proapaganda-toimekond. Ka kohanimed eestistamisele.

⁵⁴³ UE 4.4.1936, 9. Rünnaq wõõrapärastele nime dele. Nimeede eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

lenilmauksia. Esimerkiksi kampanjoissa selkeästi valtion ja järjestöjen linjoilla ollut *Vaba Maa* -lehtikin lakkautettiin keväällä 1938 Viron ulkopoliittisten etujen vahingoittamisen vuoksi⁵⁴⁴.

Urheilijoiden nimikysymys oli julkisuudessa paljon esillä. Nimien virolaistamisen liitto painosti Viron urheilun keskusliittoa tehokkaampiin toimiin, jotta vierasnimiset urheilijat virolaistaisivat nimensä. Esimerkiksi helmikuussa 1936 urheilun keskusliitto sai kirjeen, jossa perusteltiin nimien virolaistamisen tarvetta ja pyydettiin edistämään erityisesti tuleviin Berliinin olympialaisiin osallistuvien ja yleisesti paljon ulkomailla kilpailevien urheilijoiden nimien virolaistamista. Nimien virolaistamisen liitto kehotti keskusliittoa lähestymään suoraan vierasnimisiä urheilijoita virolaistamista käsittelevin kehotus- ja muistutuskirjein. Keskusliitto lähetti esityksen mukaisia kirjeitä sekä suoraan urheilijoille, että sen alaisille urheiluseuroille. Useat vierasnimiset urheilijat virolaistivatkin nimensä tämän jälkeen ja heidän seuransa tiedottivat keskusjärjestöä nimimuutoksista.⁵⁴⁵

Sisäministeriön lähettämät kiertokirjeet oli suunnattu nimikampanjaa käytännössä hoitaville maistraattien virkamiehille. Ne sisälsivät lähinnä ohjeita ja perusteluja nimien virolaistamiseksi. Sisäministeriö kävi lisäksi kansalaisten kanssa kirjeenvaihtoa nimien virolaistamisiin liittyen. Se esimerkiksi vastasi aktiivisesti ihmisten kysymyksiin ja pohdintoihin. Ne käsittelivät enimmäkseen käytännönasioita, mutta myös perusteluja, miksi vierasperäinen nimi tulisi virolaistaa. Sisäministeriö ei lähettänyt suoria kehotuskirjeitä vierasnimisille toimijoille, mutta esimerkiksi Eenpalun käskykirjeissä virkamiehille korostettiin sitä, että erityisesti tunnettujen ja kampanjassa työskentelevien vierasperäiset nimet tulisi nopeasti virolaistaa. Esimerkiksi kesäkuun 1935 käskykirjeessä Eenpalu käsitteli nimien virolaistamisen perusteita ja tavoitteita. Hän totesi, että nimien virolaistaminen oli kaikkien virolaisten yhteinen asia. Kampanjan tavoitteena oli Eenpalun mukaan antaa virolaiselle nimelle asema, jonka se ansaitsi ja tehdä Virosta myös nimiltään virolaisten maa. Kirjeissä hän kehotti virkamiehiä edistämään kaikin tavoin yhteisöjensä nimien virolaistumista. Eenpalu kiitti kirjeissä nimeltä menestyksellisesti ja aktiivisesti toimineita virkamiehiä ja kehotti muita ottamaan näistä mallia.⁵⁴⁶

Järjestöistä Viron kansallismielisten klubien liitto oli yksi nimihankkeen aloittajajärjestöistä ja sen tekemä propaganda oli ajoittain hyvin painostavaa.

⁵⁴⁴ Lauk 1991, 66.

⁵⁴⁵ ERA.1330.1.330. Kirjavahetus sportlaste perekonnanimede eestistamise kohta, 20.10.1933–21.9.1938.

⁵⁴⁶ Esimerkiksi ERA.14.2.208 Kirjavahetus perekonnanimede ja eesnimede muutmise kohta, 02.04.1935–29.03.1936; ERA.14.2.285. Kirjavahetus perekonnanimede ja nimede muutmise ja kaitseregistrisse kandmise kohta, 01.04.1936–31.03.1937; ERA.14.2.358. Kirjavahetus perekonnanimede ja nimede muutmise kohta. 01.04.1937–07.04.1938; ERA.14.2.77. Siseministri käsikirjad, 1934–1935; ERA.14.2.238. Siseministri käsikirjad, 28.4.1936–23.3.1937; ERA.14.2.312. Siseministri käsikirjad 2.4.1937–31.3.1938; ERA.14.2.400. Siseministri käsikirjad, 5.4.1938–4.10.1939; ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

Liiton toimintasuunnitelmaan oli jo huhtikuussa 1934 kirjattu nimien virolaistamisajatuksen levittäminen ja toukokuussa se esitti sisäministerin kautta *riigivanemalle* muistion nimien virolaistamisesta. Kesäkuussa 1934 pidetyssä kokouksessa päätettiin yksimielisesti velvoittaa klubien jäsenet virolaistamaan nimensä joulukuuhun mennessä, tosin marraskuussa määrääaikaa jatkettiin seuraavan vuoden helmikuun 24. päivään, koska silloin tiedettiin, että maksuton ja yksinkertaistettu virolaistaminen olisi mahdollista vuoden 1935 alusta. Uusien jäsenten tuli muuttaa vierasperäiset nimensä kolmen kuukauden aikana. Klubin jäsen professori Andrus Saareste kävi läpi jäsenluettelon ja etsi sukunimet, jotka oli muutettava ja heille tiedotettiin asiasta. Eri järjestöjen ja myös valtiollisten nimikampanjaan liittyneiden komiteoiden tiiviistä suhteesta kertoi esimerkiksi se, että Saareste oli myös kirjoittanut Akateemisen äidinkielen seuran julkaisemia nimipropagandajulkaisuja, toiminut seuran puheenjohtajana ja Nimien virolaistamisen liiton jäsenenä. Viron kansallismielisten klubien liitto painoi aikauskirjaa *ERK* sekä vuosikirjaa *Tähiseid*, joissa ilmestyi runsaasti nimien virolaistamista käsitteleviä kirjoituksia. Liitto lähetti vuosien aikana runsaasti kehoituskirjeitä erityisesti tunnetuille vierasnimisille henkilöille ja kehotti jäseniään muun muassa kirjoittamaan yksityishenkilöinä vierasnimisille virolaisille nimien muuttamisen tärkeydestä.⁵⁴⁷

Sanomalehdissä julkaistiin lähes viikoittain nimensä virolaistaneiden luetteloita sekä suunnilleen kuukausittain luetteloja nimistä, jotka olivat yleisyytensä tai muun syyn vuoksi kiellettyjä ottaa tai asetettu kantajiansa toivomuksesta suojelluiksi.⁵⁴⁸ *Kajan* tilalle perustettu *Uus Eesti* oli tiiviisti yhteydessä Pätsin hallintoon ja se julkaisi kaikki nimimuutokset ja -rajoitukset, jotka oli julkaistu *Riigi Teatajassa*. Lyhyet yksitavuiset nimet olivat erityisen suosittuja uusina niminä ja jo syksyllä 1935 julkaistut kiellettyjen listat pitenevät huomattavasti sisältäen liian yleisiä käyneitä yksitavuisia nimiä. Samalla julkaistiin kuitenkin listoja täysin käyttämättömistä tai vähän otetuista lyhyistä nimistä, joita oli esitelty esimerkiksi teoksessa *Eesti nimi*. Uusien sopivien nimien puute ei *Uus Eestin* artikkelin mukaan ollut hyväksyttävä syy olla virolaistamatta nimeään, sillä vaihtoehtoja uuden nimen valitsemiseksi tai muodostamiseksi oli hyvin paljon.⁵⁴⁹ *Uus Eesti* luopui alkuvuonna 1936 nimensä virolaistaneiden luetteloiden julkaisemisesta ja tämän jälkeen listat ilmestyivät kokonaisuudessaan ainoastaan *Riigi Teatajassa*.

⁵⁴⁷ ERA.2698.1.1. Eesti Rahvuslaste Klubi peakoosolekute protokolliraamat, 31.3.1931–9.2.1940.

⁵⁴⁸ Esimerkiksi Kaja 14.11.1934, 8. Uued nimed; Kaja 15.12.1934, 2. Hõlbustusi nimede eestistamisel. Kased, Tammed, Lepad, Kuused jne. on keelu all. Walla-, alewi- ja linnasekretärid nimemuutmise soowiawalduste otsustajaiks; Kaja 18.12.1934, 6. 188 perekonnanime, milliseid ei lubata kasutada nimede eestistamisel; VM 1.2.1935, 3. Eesnimede eestistamine lihtsamaks; Kaja 23.3.1935, 4. Uute nimede kaitseregisteris 44 nime; Kaja 2.8.1935, 1. Uue nime; UE 14.10.1935, 11. Uusi eesti perekonnanimesid. Seni juba 33.800 isikud perekonnanime eestistanud.

⁵⁴⁹ Esimerkiksi UE 14.10.1935, 11. Mitmekesidust lihttūwelistesse perekonnanimesesse!; UE 21.10.1935, 11. Uusi perekonnanimesid.; UE 28.10.1935, 11. Uusi perekonnanimesid.; UE 4.11.1935, 11. Uusi eesti perekonnanimesid.; UE 12.11.1935, 15. Uusi eesti perekonnanimesid.

Alkuvuodesta 1935 lehdissä propagoitiin nimien virolaistamista julkaisemalla listoja julkisuuden henkilöiden nimimuutoksista, kertomalla kampanjan menestyksestä heti ensimmäisten viikkojen aikana uuden asetuksen voimaantulosta ja yleisesti nimien virolaistamista käsittelevillä artikkeleilla. Jo tammikuun ensimmäisinä päivinä *Kaja* kertoi Tallinnan maistraattiin saapuneen nimien virolaistamishakemuksia. Ensimmäisenä nimensä virolaistamista haki koulunjohtaja Weidermann, joka virolaisti nimensä Veidermaaksi. Kaikkien pääkaupungin maistraattien virkamiesten kerrottiin lähiaikoina virolaistavan nimensä. Esimerkiksi herra Walterista oli tulossa Wallisto ja herra Awessonista Awasalu.⁵⁵⁰ Helmikuun alussa *Kajassa* kerrottiin esimerkiksi teatteri Estonian näyttelijän Gerhardt Esperkin virolaistaneen nimensä Ants Eskolaksi, ja Nuorten miesten kristillisen yhdistyksen pääsihteerin Herbert Tõnissonin muuttuneen Tõnissooksi.⁵⁵¹

Keskustoimikunnan johtaja Jaan Soots kertoi tammikuussa 1935 useaan otteeseen *Kajalle* kampanjan kulusta sekä virkamiesten ja tunnettujen henkilöiden osallistumisesta. Lisäksi hän kertasi perusteita sille, miksi nimet tuli virolaistaa sekä antoi tarkkoja ohjeita ja kehotti kaikkia virolaistamaan nimensä ensimmäiseen yhteiseen rynnäköpäivään eli Viron itsenäisyyspäivään mennessä.⁵⁵²

Sisäministerin ja virkaatekevän pääministerin Karl Einbundin ja hänen perheensä nimen muuttamisesta Eenpaluksi uutisoitiin näkyvästi. Lehdissä kerrottiin myös, että ministerin uusi nimi oli muutettu soinnillisesti entisen kaltaiseksi, mutta sillä oli myös henkilökohtainen merkitys ministerille: Een ilmaisi siinä Tartumaan alkuperää ja Palu oli ollut hänen kotitilansa nimi. Eenpalu näytti esimerkkiä muille virolaistamalla myös etunimensä Kaareliksi.⁵⁵³

Helmikuun 1935 lopulla uutisoitiin Eenpalun esikuvan innostaneen lukuihin nimien virolaistamisiin sisäministeriössä ja hallituksessa. Nimensä olivat päättäneet virolaistaa esimerkiksi oikeusministeri J. Müller, sisäministerin avustaja E. Maddison, poliisihallituksen johtaja R. Wreemann, varajohtaja J. Soomann, tarkastaja A. Tenson, kuntien asiainhoitaja R. Hendrikson ja neuvontaja J. Karlsberg. Lisäksi jutussa oli lueteltu nimiltä muita nimensä virolaistaneita tai periaatepäättöksen nimen virolaistamisesta allekirjoittaneita poliitikkoja, eri ammattikuntien edustajia ja kuntien johtavia virkamiehiä. Lehtijutun mukaan nimien virolaistaminen oli menestyksekkäästi käynnissä myös eri järjestöjen sisällä ja monien järjestöjen kaikki jäsenet olivat jo luvanneet virolaistaa nimen-

⁵⁵⁰ Kaja 3.1.1935, 4. Surewuse ülekaal Talinnas püsib. Perekonnaseisuametis registreeriti möödunud aastal 936 sündi ja 1088 surma. Perekonnaregistrisse kantud üle 60.000 kodaniku. Nimede eestistamine wõtab hoogu.

⁵⁵¹ Kaja 16.2.1935, 3. Wärskemaid nimele muutjaid.

⁵⁵² Esimerkiksi VM 5.1.1935, 5. Nimede eestistamise eeltööd; Kaja 5.1.1935, 4. Nemad eestistawad oma nime. Hulk tuntud tegelast annawad eeskuj. - Ohwitserid esitasid 32 nimemuutmise soowiawaldust. & Linnapea J. Sootsi selitusi nimele eestistamise käigust; Kaja 9.1.1935, 5. Kuidas talitada nime eestistamisel? Kui perekonnakirjad on korras, siis läheb see toiming lihtsalt; Kaja 12.1.1935, 3. Nimede eestistamine läheb hoogu. Tallinna perekonnaseisuametis nimemuutmise soowiawaldusi rohkesti. Kes ohwitseridest on eestistanud oma nime?

⁵⁵³ Kaja 18.1.1935, 1. Min. K. Einbund eestistas nime. Karl Einbundi asemel Kaarel Eenpalu; Kaja 23.2.1935, 3. K. Einbundi nimemuutus astus jõusse.

sä.⁵⁵⁴ *Uus Eesti* -lehdessä julkaistiin jatkuvasti tunnettujen virolaisten nimimuutoksista kertovia uutisia, joissa painotettiin näiden henkilöiden esimerkin voimaa kampanjan laajentamisessa. Uutisissa esitettiin lisäksi aina vaatimus siitä, että kaikkien johtavilla paikoilla olevien ja yhteisöissään tunnettujen vierasnimisten henkilöiden tulisi virolaistaa nimensä ensi tilassa.⁵⁵⁵

Viron valtion johtavat toimijat ja lukuiset julkisuudessa esiintyvät henkilöt virolaistivat nimensä jo kampanjan alkuvaiheessa, mutta monet Pätsin hallintoa eniten kritisoineet henkilöt ja useat paikallisesti ja valtakunnallisestikin tunnetut henkilöt eivät sitä painostuksesta huolimatta tehneet. Keskustoimikunta lähetti itse ja kannusti paikallisia toimijoita lähettämään erityisesti 1930-luvun viimeisinä vuosina kehotuskirjeitä suoraan julkisissa viroissa toimiville ja valtakunnallisesti tai paikallisesti tunnetuille henkilöille, joilla oli vierasperäinen nimi.⁵⁵⁶ Nimien virolaistaminen pysyi koko kampanjan ajan vapaaehtoisena, mutta esimerkiksi kirjeissä ja lehtikirjoituksissa nimensä virolaistamatta jättäneitä kohdeltiin lähes kansanpettureina ja syytettiin pitkälti siitä, että kampanjan tavoitteet eivät täysin täytyneet.⁵⁵⁷ Nimenmuuttamattomuudella toisaalta nimenomaan pyrittiin siihen, että kampanja ei onnistuisi, sillä nimenmuuttamattomuus oli yksi Pätsin hallintoa vastaan toteutettu poliittisen protestoinnin ilmenemismuoto. Nimeä ei haluttu muuttaa, koska sillä olisi osoitettu tukea Pätsin politiikalle. Pätsin hallinnon kansan yhtenäisyyden lisäämiseen tähdännyt toiminta syvensi poliittista kahtiajakoa.

Joulukuussa 1937 *Uus Eesti* uutisoi Nimien virolaistamisen liiton edustajiston kokouksesta, jossa kerrottiin sukunimensä virolaistaneita olevan nyt 153 000 ja etunimensä virolaistaneita 16 000. Kokouksessa oli päätetty jatkaa virolaistamishanketta ja tehty toimintasuunnitelma seuraavalle vuodelle. Liitto vaati, että julkisissa viroissa toimivien, kansaa ulkomailla edustavien ja *riigikoguun* valittavien virolaiseen kansaan kuuluvien henkilöiden tulisi olla virolaisnimisiä. Lisäksi kaikkia järjestöjä kehoitettiin hyväksymään jäsenikseen vain virolaisnimisiä henkilöitä. Valtionpäämies Pätsille lähetetyssä tervehdystelegrammissa esitettiin toive, että kansa lähiaikoina näkisi tämän lähimmissä työtovereissa ainoastaan virolaisnimisiä henkilöitä.⁵⁵⁸ Missään vaiheessa virolaisnimisyyttä ei kuitenkaan asetettu ehdoksi esimerkiksi julkisiin virkoihin tai *riigikoguun* valitsemiselle.

554 Kaja 22.2.1935, 4. Ministrid eestistawad oma nimed. 10 000 nimemuutjad. Tallinn sammub esirinnas. Kes wõtawad uue nime; VM 22.2.1935, 7. Nimede eestistamine laieneb.

555 Esimerkiksi UE 22.11.1935, 11. Direktor J. Reinhold muutis nime; UE 5.2.1936, 1. Siseministri abi eestistab nime.

556 ERA.1068.1.1. Nimede Eestistamise Keskbüroo, 1939-1940.

557 Esimerkiksi UE 7.12.1937, 4. Nimede eestistamise aktsioon jatkub kuni igal eestlasel on eesti nimi. Enam kui 100 valda on juba puhtad vöörapärastest nimesdes. – Nimede eestistamise Liidu uusi kavatsusi; UE 22.9.1938, 6. Linnateenijad eestistagu nimed. Tallinna linnakogu võttis sõnavõtuta vastu linna 1937/38. a. aruande. – Kohvik "Askole" anti kõrtsiluba; UE 6.11.1938, 4. Eesti nimi ausse!

558 UE 7.12.1937, 4. Nimede eestistamise aktsioon jatkub kuni igal eestlasel on eesti nimi. Enam kui 100 valda on juba puhtad vöörapärastest nimesdes. – Nimede eestistamise Liidu uusi kavatsusi.

Nimien virolaistamisen liiton kehotukset saivat vastakaikua heti muutamilta kaupungeilta. *Vaba Maassa* uutisoitiin joulukuun 1937 lopulla Viljandin, Tallinnan ja Pärnun kunnanhallitusten päätöksestä nimittää kaupungin palvelukseen jatkossa ainoastaan virolaisnimisiä henkilöitä ja nykyisiä vierasnimisiä työntekijöitä tultaisiin painostamaan nimien virolaistamiseen. Pärnun kaupunginhallitus meni vielä askeleen pidemmälle päättäessään lisäksi, että kaupungin maita ei enää vuokrattaisi kuin virolaisnimisille henkilöille.⁵⁵⁹ Kaupungin palkkalisistoilla oli kuitenkin edelleen vierasnimisiä ja muun muassa *Uus Eestin* kaupunginvaltuuston kokousta käsittelevässä uutisessa syyskuussa 1938 kerrottiin kokouksessa esitetyistä toiveista, että myös vanhemmat virkamiehet virolaistaisivat nimensä.⁵⁶⁰ Lähteistäni ei ilmene toteutettiin näitä päätöksiä käytännössä. Paikallisesti se esimerkiksi palkkaamiskysymyksissä saattoi olla mahdollista, mutta nimien virolaistamisen vapaaehtoisuutta ei nimien virolaistamisasetuksista poistettu tai pakollisuutta jatkuvista kampanja-aktiivien vaatimuksista huolimatta niihin lisätty.

Uutisoinneissa ei kerrottu koskiko esimerkiksi Pärnun kaupunginhallituksen asettama vuokrauskielto Viron vähemmistökansoihin kuuluvia vierasnimisiä. Todennäköisesti ei, sillä vähemmistökansoille oli kuitenkin taattu oikeuksia (Kansainliiton vaatimuksesta), joihin sisältyi oman nimen säilyttämisen mahdollisuus. Mielenkiintoista kuitenkin on, että uutisoinneissa tällaista tarkennusta ei katsottu aiheelliseksi tehdä. Pärnussa vähemmistökansoihin kuuluvien osuus väestöstä oli melko pieni, mutta ainakin Tallinnassa saksalais- ja venäläisvähemmistöt olivat suhteellisen suuria.

Puheista ja kirjoituksista huolimatta käytännössä vierasperäisen nimen säilyttämisestä ei seurannut varsinaisesti esimerkiksi viroista ja ryhmistä erottamisia. Propagandassa aktiivisesti mukana olleiden järjestöjen jäsenistössäkään saattoi suuri osa vierasnimisistä jättää nimensä virolaistamatta. Tiina Metso on tarkastellut artikkelissaan nimien virolaistamista virolaisissa ylioppilaskorporaatioissa. Esimerkiksi korporaatio Revalia osallistui muiden virolaisten korporatioiden tapaan nimien virolaistamishankkeeseen. Sen 81 jäsenellä oli saksalaisperäiseksi luokiteltava nimi. Näistä 32 nimeä virolaistettiin 1930-luvun nimikampanjan aikana. Metso toteaa, että ei ole mitään viitteitä siitä, että yksittäisiä jäseniä olisi pakotettu tai painostettu muttamaan nimiään. Tätä tukee se, että vierasperäisistä nimistä lopulta alle puolet muutettiin. Metso lisää vielä, että Revaliassa ilmeisesti kunnioitettiin jäsenten omaa oikeutta päättää nimestään, vaikka sen kokouksissa nimien virolaistamista propagoitiin aktiivisesti.⁵⁶¹

Puheet ja käytännöt eivät siten useinkaan kohdanneet. Tehokkaalta ja painostavalta vaikuttava propaganda olisi ollut tehokkaampaa, jos virolaistamisesta olisi tehty, kuten puheissa jo kampanjan alussa väläyteltiin, syy esimerkiksi valtion virasta erottamiselle. Se, ettei näin kuitenkaan tehty, kertonee siitä, että

⁵⁵⁹ VM 31.12.1937, 3. Maad saab ainult eesti nimega kodanik.

⁵⁶⁰ UE 22.9.1938, 6. Linnateenijad eestistagu nimed. Tallinna linnakogu võttis sõnavõtuta vastu linna 1937/38. a. aruande. – Kohvik "Askole" anti kõrtsiluba.

⁵⁶¹ Metso 2006, 40–41.

Pätsin autoritaarinen hallinto oli monien tutkijoidenkin tulkintojen mukaan monin tavoin vähemmän ankaraa ja kokonaisvaltaista kuin monissa muissa aikakauden itsevaltaisissa järjestelmissä. Nimikampanjan pohjalta voi todeta, että Pätsin hallinto oli myös varsin ristiriitaista ja tehotonta.

Lehdissä julkaistut kampanjatoimijoiden tiedonannot ja raportit

Yksi keskeisimpiä propagandayksikön, Nimien virolaistamisen liiton ja kansalaisjärjestöjen propagointitapoja oli lehdistössä tehtävä nimien virolaistamispropaganda, jota tehtiin erityisesti Pätsiin ja valtioon kytkeytyneissä lehdissä ensin *Kajassa* syksyyn 1935 asti ja tämän jälkeen sen seuraajassa *Uus Eestissä*. Kampanjatoimijoiden julkaistuja puheita käsittelemän myöhemmin ja keskityn tässä nimenomaan kampanjatoimijoiden julkaistaviksi antamiin erilaisiin raportteihin ja haastatteluihin.

Uus Eesti käsittelee artikkeleissaan vuosittain Nimien virolaistamisen liiton tiedonantoja kampanjan edistymisestä alueellisesti. Esimerkiksi lokakuussa 1936 lehdessä käsiteltiin Nimien virolaistamisen liiton edustuston valtakunnallista kokousta, johon oli kokoontunut yli 90 edustajaa eri puolilta Viroa. Virolaistamiskampanjan edistymistä esitteli liiton keskustoimiston johtaja Edvard Salurand, joka kiitti maistraattien virkamiehiä ja kunnansihteereitä innokkaimpina virolaistamisen työmiehinä. Salurand kertoi nimensä virolaistaneita olevan jo 90 000 ja etunimensä virolaistaneita 10 000. Virolaistamisessa oli kuitenkin vielä paljon työtä edessä ja edustajat kertoivat kokouksessa näkemyksiään kampanjan toteuttamista hidastavista tekijöistä. Esille nostettiin esimerkiksi se, että vanhemmat ihmiset olivat melko haluttomia virolaistamaan nimensä, mutta tätä suuremmaksi ongelmaksi nähtiin johtavien toimijoiden passiivisuus ja jopa vihamielisyys kampanjaa kohtaan. Edustajat nimipropagandaa toteuttaessaan saivat toistuvasti kuulla, että johtavien toimijoiden tulisi näyttää esimerkkiä, sillä miksi tavallinen kansa olisi virolaisnimistä, kun näkyvimmat henkilöt pysyivät vierasnimisinä. Kokouksessa hyväksyttiin laaja toimintasuunnitelma, jossa keskeisellä sijalla oli tunnettujen henkilöiden saaminen virolaisnimisiksi.⁵⁶²

Virolaisia pyrittiin innostumaan nimien kansallistamiseen myös kertomalla samanlaisesta toiminnasta muissa maissa. Erityisesti Suomen painoarvo esikuvana oli yleisesti suuri ja lehdet julkaisivat artikkeleita, joissa kerrottiin Suomessa toteutetuista nimikampanjoista. *Vaba Maa* -lehdessä julkaistiin tammi-kuussa 1935 pitkä artikkeli, jossa käsiteltiin Suomessa samaan aikaan käynnissä olevaa nimikampanjaa. Kalevalan 100-vuotispäivän johdosta 20 000 suomalaista oli jo esittänyt hakemuksen suomalaisesta nimestä.⁵⁶³

⁵⁶² UE 20.10.1936, 2. Kõigile eestlastele eesti nimed. Juhtivad tegelased takistavad nime eestistamist. – Seni eestistatud siiski 90.000 perekonnanime; UE 21.9.1937, 6. Viimane rünnak võõrapärastele nimedele. Igale eestlasele wabariigi 20. juubeliaastaks Eesti nimi!

⁵⁶³ VM 14.1.1935, 5. Nimede rahwustamine Soomes. Massiaktioon "Kalewala" päevaks.

Ensimmäinen suuri nimien kansallistaminen oli Suomessa toteutettu jo vuonna 1906, kun yli satatuhatta suomalaista oli suomentanut ruotsalaisperäisen nimensä heräämisajan sankarin Johan Vilhelm Snellmannin 100-vuotispäivän kunnioittamiseksi. Suomessa kampanjaa organisoivat Suomalaisuuden liitto ja sen toiminnan ansiosta myös Suomessa oli nyt vuoteen 1937 asti lähes maksutonta muuttaa vierasperäinen nimi. Liitto oli julkaissut luettelon uusista suomenkielisistä sukunimistä valinnan helpottamiseksi ja perustanut luottamusmiesten verkon. Luottamusmiehiä oli ympäri Suomea ja he kiersivät vierasnimisten suomalaisten luona kertomassa nimien muuttamisesta, kehoittamassa muuttamaan nimi suomenkieliseksi ja auttamassa uuden nimen valinnassa. Suomen nimikampanja oli artikkelin mukaan järjestöjen aloittama ja toteuttama ja se sai rahallista tukea ainoastaan joiltain kunnilta. Rahallista tukea kampanjalle eivät myöntäneet ruotsinkielisten kuntien kunnanhallitukset eivätkä suurimpien kaupunkien kaupunginhallitukset.⁵⁶⁴

Nimien virolaistamista vaadittiin yleisesti vain virolaiseen kansaan kuuluvilta vierasnimisiltä henkilöiltä, mutta lehdissä kerrottiin kansallisena tekona myös muihin kansaan kuuluvien Viron kansalaisten halusta virolaistaa nimensä. Esimerkiksi vironvenäläisen Konstantin Stepanovin nimen muutoshakemuksesta uutisoitiin näkyvästi. Stepanovin nimenmuutoksesta teki mielenkiintoisen erityisesti se, että hän halusi muuttaa nimensä Vanapätsiksi, koska hänen nimensä toisin päin luettuna oli vonapets, joka kuulosti vanapätsiltä. Nimen nähtiin olevan niin lähellä Konstantin Pätsin nimeä ja nimelle pyydettiin siten myös Pätsin hyväksyntä. *Riigivanem* oli suhtautunut asiaan naureskellen ja antanut hyväksyntänsä.⁵⁶⁵

Kampanjan iskulauseiden mukaan virolaisella tuli olla virolainen nimi. Jos vähemmistökansoihin kuuluvat halusivat olla todellisia virolaisia, niin nimen virolaistaminen oli tähän hyvä keino. Vähemmistökansoihin kuuluvia ei ehkä suoraan painostettu tai pakotettu virolaistamaan nimiään, mutta virolaisten nimikampanjaa kannattaneiden yleensä hyvin positiivinen suhtautuminen muuttamisiin kertoi siitä, että sitä kuitenkin jollain tapaa toivottiin ja pidettiin hyvänä, isänmaallisena tekona. Vähemmistökansojen jättäminen virallisesti rauhaan ja oikeuksien yleinen turvaaminen liittyi todennäköisesti Kansainliiton reaktioiden pelon ohella siihen, että Viron suurimmat vähemmistöt olivat saksalaiset ja venäläiset, ja Saksa ja Neuvostoliitto suhtautuivat yleisesti hyvin negatiivisesti vähemmistöjensä kohteluun alueidensa ulkopuolella. Virossa koettiin nämä valtiot suurimmaksi uhkaksi valtion itsenäisyydelle ja niihin haluttiin säilyttää mahdollisimman hyvät suhteet.

Ulkovirolaisten nimimuutoksista uutisoitiin näkyvästi sanomalehdissä. Ulkovirolaisilta vierasnimisiltä henkilöiltä nimien muuttamista ei varsinaisesti myöskään vaadittu, tai voitu vaatiakaan, mutta virolaistamisiin suhtauduttiin hyvin myönteisesti. *Uus Eestissä* marraskuussa 1935 ilmestyneen uutisen mukaan suurin osa nimensä virolaistaneista ulkovirolaisista asui Suomessa, mutta

⁵⁶⁴ VM 14.1.1935, 5. Nimede rahwustamine Soomes. Massiaktioon "Kalewala" päevaks.

⁵⁶⁵ VM 7.11.1934, 3. Wenelane nime eestistamas.

nimihakemuksia ja kyselyjä oli saapunut ympäri maailmaa. Kaukaisimmat nimensä virolaistajat asuivat Kiinassa ja Brasiliassa, joten hanke oli tunnettu ja otettu innokkaasti vastaan myös kaukana Viron ulkopuolella.⁵⁶⁶ Syksyllä 1936 kerrottiin *Uus Eestiss* Tanskan lähetystöneuvoksen Artur Hamanin virolaistaneen nimensä Tuldavaksi ensimmäisenä virolaisena diplomaattina.⁵⁶⁷ Maaliskuussa 1940 uutisoitiin Lontoossa suurlähettiläänä toimivan August Schmidin virolaistaneen nimensä Tormaksi. Hän oli puolestaan ensimmäinen virolainen suurlähettiläs, joka liittyi nimensä virolaistaneiden joukkoon.⁵⁶⁸

Sukunimien virolaistaminen oli kampanjassa keskeisimmällä sijalla, mutta heti kampanjan alusta lähtien kannatettiin myös etunimien virolaistamista. Jo marraskuussa 1934 *Kaja* julkaisi listan etunimensä virolaistaneista.⁵⁶⁹ Etunimien muuttaminen oli tehty sallituksi vasta vuoden 1934 asetuksessa⁵⁷⁰. Lehdissä julkaistiin etunimensä muuttaneiden luetteloiden lisäksi kehotuksia vierasperäisten etunimien muuttamiseksi ja ohjeita siitä, kuinka etunimensä sai vaihdettua. Lehdissä käsiteltiin lisäksi etunimien muuttamiseen liittyneitä kysymyksiä, joita lehdille kerrottiin lähetetyn. Esimerkiksi *Kajan* artikkelissa käsiteltiin sitä, tarvitsiko ihminen kastaa uudelleen, jos vaihtoi etunimensä. *Kaja* oli kysynyt tätä eri kirkkokuntien johtajilta, joiden mukaan nimen muuttaminen ei vaatinut uudelleen kastamista, vaan kirkonkirjoihin ainoastaan merkittiin jäsenen ottama uusi nimi.⁵⁷¹

Vaba Maa uutisoi helmikuussa 1935 etunimien virolaistamisen helpottuvan jatkossa edelleen, kun sisäministeriössä oli valmistumassa asetus, joka mahdollisti etunimen muuttamisen virolaiseksi suoraan maistraatin virkamiehen luona. Määräys oli tarkoitettu allekirjoittaja jo sinä päivänä ja julkaista sen jälkeen *Riigi Teatajassa* yhdessä luettelon kanssa, johon oli merkitty yli 6000 vierasperäistä etunimeä viroonkoksineen. Luetteloon merkittyjen viroonnostojen tarkoitus oli antaa suuntaa uusille etunimille, mutta suoraan niitä ei ollut pakko käyttää. Uutisessa kerrottiin esimerkiksi Johann nimen sijaan suositeltavan nimeä Juhan ja Hansin tilalle Antsia.⁵⁷² Nämä etunimet toistuivat esimerkiksi nimensä virolaistaneiden kampanja-aktiivien uusissa etunimissä. Nimikampanjan tehostamiseksi ja etunimien virolaistamisen suosion kasvattamiseksi toimi myös Nimien virolaistamisen liitto, joka kustansi alkuvuodesta 1936 ilmestyneen Julius Mägisten teoksen *Eestipärased eesnimesid*. Teoksen ilmestymisestä kerrottiin sen käytön lisäämiseksi myös *Uus Eestissa* maaliskuussa 1936.⁵⁷³

⁵⁶⁶ UE 27.11.1935, 3. Väliseestlased eestistawad nimesid.

⁵⁶⁷ UE 30.9.1936, 5. Eesti diplomaat eestistas perekonnanime.

⁵⁶⁸ UE 30.3.1940, 3. Saadik A. Schmidt eestistab nime.

⁵⁶⁹ *Kaja* 20.11.1934, 4. Eesnime eestistamist.

⁵⁷⁰ Perekonnanime korraldamise seadus, RT 91, 1934.

⁵⁷¹ *Kaja* 22.1.1935, 5. Ristinime muutmisel pole vaja uut ristimist vaja.

⁵⁷² VM 1.2.1935, 3. Eesnime eestistamine lihtsamaks.

⁵⁷³ UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak wõõrastele nimele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nime ja eestistamata nime alalt; UE 4.4.1936, 9. Rünnak wõõrapärastele nimele. Nime eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

Lehdissä julkaistiin artikkeleja ja uutisia myös nimien korjaamisesta viron kielen oikeinkirjoitussääntöjen mukaisiksi. *Kaja* esimerkiksi julkaisi tammikuussa 1935 yhteenvedon Elmar Eliston asiaa käsittelevästä artikkelista. Artikkelin mukaan kirkonkirjoihin merkittyjen nimien korjaaminen oli sallittu ja tehty maksuttomaksi jo vuonna 1927. Uudessa nimien virolaistamista koskevassa asetuksessa lisäksi kannustettiin nimien korjaamiseen viron oikeinkirjoituksen mukaisiksi. Nimen korjaamisen kerrottiin onnistuvan helposti maistraatin virkamiehen luona ja kehoitettiin kaikkia niin tekemään. Elisto oli kuitenkin kuulut monien kieltäytyneen, kun virkamies oli korjaamista ehdottanut. Se oli erityisen tuomittavaa. Elisto kertoi ymmärtävänsä, että vanhasta nimestä luopuminen oli joillekin vielä vaikeaa. Elisto oli itsekkin muuttanut vierasperäisen aiemman nimensä (Trinkmann) vuonna 1933. Pienistä korjauksista kieltäytyminen oli hänen mukaansa sen sijaan pelkästään naurettavaa. Elisto totesi, että kieliopillisesti väärin kirjoitetut nimet eivät välttämättä vahingoittaneet Viroa ulkomailla, mutta loukkasivat sitä enemmän jokaisen lukutaitoisen virolaisen silmää kotimaassa.⁵⁷⁴

Elisto oli kielitieteilijä ja siten mahdollisesti kiinnitti enemmän huomiota viron kielen korjaamiseen kuin pääasiallisesti kansallispoliittisin motiivein nimien virolaistamista ajaneet kampanjatoimijat. Helmikuussa 1935 tosin myös keskustoimisto kehotti lehdistölle antamassaan selvityksessä sekä etu- että sukunimien korjaamiseen viron kielen oikeinkirjoituksen mukaisiksi eli sitä joka tapauksessa aina suositeltiin, vaikka kaikki toimijat eivät siitä niin innokkaasti puhuneet. Viron kielen kielitieteellisen aseman vahvistaminen oli myös merkittävää, vaikka ei monien toimijoiden mielestä tärkeintä.⁵⁷⁵

Lisäksi lehdet julkaisivat Nimien virolaistamisen keskustoimikunnan (myöhemmin Nimien virolaistamisen liiton) tuottamia mainoksia tai kirjoituksia, joissa kehoitettiin nimien virolaistamiseen. Ensimmäinen virolaistamiskampanjan periaatteita ja virolaistamisen motiiveja esitellyt kirjoitus ilmestyi *Kajassa* joulukuussa 1934. Kirjoituksessa kehoitettiin virolaisia noudattamaan kaikin tavoin periaatetta ”olen virolainen ja jään virolaiseksi”. Sen noudattaminen vaati sitä, että virolaisten täytyi vapautua kaikesta vieraasta hengestä, jonka ilmeisimpinä ulkoisena tunnuksena olivat virolaisten vierasperäiset nimet. Saksalaiset olivat 100 vuotta sitten pakolla antaneet virolaisille saksalaisperäisiä nimiä, eivätkä ne kuuluneet itsenäisen Viron kansalaisille. Kuten muussakin kampanjapropagandassa ja kampanjan perusteluissa jatkuvasti toisteltiin, virolaisille kuulumattomat nimet olivat aiheuttaneet ja aiheuttivat edelleen monenlaisia väärinymmärryksiä ja ulkomailla usein kuviteltiin itsenäisen Viron olevan saksalainen provinssi. Virolaisten kansallinen itsetunto ei saisi kirjoituksen mukaan sallia tätä enää, vaan virolaisten nimi ja kansallisuus tuli yhdenmukaistaa. Nimien virolaistaminen muuttui tammikuun alusta täysin maksuttomaksi ja hyvin yksinkertaiseksi toimenpiteeksi ja siten oli mahdollista saada jo seura-

⁵⁷⁴ Kaja 3.1.1935, 4. Wana kirjawiisiga nimed tulewad parandada.

⁵⁷⁵ VM 8.2.1935, 4. Kuidas areneb nimemuutmine. Seni Tallinnas siise antud 710 soowiawaldust.

vaksi itsenäisyyspäiväksi uusi kansallinen nimi. Kaikki eivät varmasti ehtisi uutta nimeä siihen mennessä valita ja hakea, mutta kaikkien tulisi vähintään alkaa pohtia uuden nimen valintaa ja ottamista. Keskustoimisto kehotti kansallismielisiä virolaisia toimimaan heti ja näyttämään esimerkkiä muille, jotta kampanja laajenisi nopeasti koko kansan liikkeeksi.⁵⁷⁶

Helmikuussa 1935 *Kajassa* julkaistussa mainoksessa käytiin läpi jo moneen kertaan toisteltuja perusteita ja syitä miksi nimien virolaistaminen oli niin tärkeää. Siinä kerrottiin vierasperäisten nimien historiasta ja asetuksesta, joka teki nimen kansallistamisen maksuttomaksi ja yksinkertaiseksi. Kansallismielisten vierasnimisten virolaisten toivottiin osallistuvan virolaisperäisen ja yhtenäisen Viron luomiseen ja esittävän tasavallan vuosipäiväksi nimen virolaistamishakemuksen tai ainakin julkisesti ilmoittavan päätöksestä virolaistaa nimensä.⁵⁷⁷ Kirjoitusten sanoma oli hyvin selvä; et ole kunnon virolainen, jos säilytät vierasperäisen virolaiselle kuulumattoman nimen. Virolaisuus nähtiin Pätsin kansallisten piirien näkökulmasta jonain sellaisena, millaisia kaikkien virolaisten uskottiin olevan tai haluavan olla, mikä toki oli oletettavaakin erityisesti juuri itsenäistyneessä valtiossa.

Nimien yksinkertaisen ja maksuttoman virolaistamisen säädöksen voimassaoloa jatkettiin lopulta vuosittain, mutta vuoden lopulla lehdissä julkaistussa kirjoituksissa kehoitettiin nopeaan toimintaan nimen virolaistamiseksi säädöksen voimassaolon päättymiseen vedoten. Sekä vuosina 1936 että 1937 joulukuussa uutisoitiinkin nimien virolaistamisia tapahtuneen enemmän kuin muina kuukausina säädöksen voimassaoloajan päättymisen vuoksi.⁵⁷⁸ Kampanjaa oli sen jälkeen kuitenkin aina jatkettu, joten kovin uskottavana uutisoinnit viimeisistä mahdollisuuksista nimen virolaistamiseen eivät todennäköisesti lukijoille näyttäneet, eivätkä siten mahdollisesti toimineet toivotulla tavalla.

Vielä keväällä 1940 nimien virolaistaminen sai uutta vauhtia. *Uus Eesti* julkaisi esimerkiksi pitkän listan tunnettujen henkilöiden nimimuutoksia. Artikkelissa tosin huomioitiin, että edelleen vierasnimisiä tunnettuja toimijoita ja tavallista kansalaisia oli huomattava määrä. Kampanjan loppuun saattamiseksi Nimien virolaistamisen liiton kerrottiin aloittaneen voitontähtänsä asti kestävä uuden rynnäkönn. Nimipropagandaa oli tarkoitus suunnata ennen muuta alueille, joissa nimien virolaistaminen oli ollut vähäisintä. Aiemmin toteutettu tiettyjen alueiden nimien virolaistamisesta vastaavien virkamiesten aktivointi ja erilaisten kannustus- ja selvityspuheiden pito oli tuottanut huomattavia tuloksia.⁵⁷⁹

---

⁵⁷⁶ Kaja 23.12.1934, 4. Walguse pühadel wabanegede wõõrast waimust!

⁵⁷⁷ Kaja 8.2.1935, 5. Eestistagem oma nimed!

⁵⁷⁸ Esimerkiksi UE 20.10.1936, 2. Kõigile eestlastele eesti nimed. Juhtiwad tegelased takistawad nime eestistamist. – Seni eestistatud siiski 90.000 perekonnanime; UE 24.12.1937, 9. Abiellumiste rekord jõulu ajal. Kirikutes lasteristimisi rohkem kui varem aastatel. – Ka nime eestistamine oli eel pühi hoogus.

⁵⁷⁹ UE 30.3.1940, 3. Jüripäevast – Võidupühani uus aktsioon nime eestistamiseks. On kohti, kus eestistamata vaid üksikuid nimesid. – Esirinnas sammujad Aaspere vald ja Kihnu saar. Viimasel ajal on eestistamises märgata uut tõusu.

Huhtikuussa 1940 *Uus Eesti* julkaisi viimeiseksi jääneen kirjoituksen nimien virolaistamisesta. Kirjoituksessa käsiteltiin Nimien virolaistamisen liiton edustuston kokousta, jossa käytiin läpi virolaistamiskampanjan tuloksia ja huomioitiin, että menestyksestä huolimatta kampanjointia tuli jatkaa, kunnes kaikilla virolaisilla olisi virolainen nimi. Keskustelussa todettiin, että nimien virolaistamisesta oli tarpeetonta tehdä pakollista, sillä viime ajat olivat osoittaneet, että vierasnimisten joukko väheni päivä päivältä. Tosin monissa puheenvuoroissa esitettiin, että virolaisnimisten lukumäärän noustua Virossa jo 80 prosenttiin virolaisista, olisi oikeus vaatia ainakin valtion ja kuntien palveluksessa olevilta virolaista nimeä. Kokouksessa päätettiin kiirehtiä nimien virolaistamishankkeen loppuun saattamista ja toteuttaa viimeinen Jürinpäivästä voitonpäivään kestävä rynnäkkö nimien virolaistamiseksi. Nimien virolaistamisen liitto kehotti edelleen kaikkia vaikuttamaan ympäristössään siihen, että viimeisetkin vierasperäiset nimet häviäisivät mahdollisimman nopeasti. Kokouksessa päätettiin kääntyä kaikkien johtavien vierasnimisten henkilöiden puoleen virolaistamiskehotuksella. Erityisesti nuorisoa kehoitettiin tulemaan mukaan hankkeeseen ja kannustamaan nimien virolaistamiseen lähipiirissään.⁵⁸⁰

Lehdissä julkaistut uutiset virolaistamiskampanjasta noudattelivat tarkasti kampanjassa toimineiden komiteoiden esittämää linjaa. Niissä korostettiin erityisesti valtion ja kansalaisjärjestöjen välistä yhteistyötä ja sitä, että aloite nimikampanjaan oli tullut kansalaisyhteiskunnalta. Kampanja oli siten koko kansan yhteinen asia. Kampanjan merkityksellisyys koko kansalle ja valtiolle ilmeni kampanjapropagandan mukaan nimenomaan siinä, että sekä kansalaisjärjestöt että valtio ottivat nimien virolaistamisen sydämenasiakseen. Tämä sama yhteistyön ja kansalaisyhteiskunnallisen aloitteenteon korostus toistui myös muissa Pätsin aikakauden kansallisissa kampanjoissa. Lehdissä esitettiin tasaisin väliajoin kampanjan perusteluita ja tavoitteita samaan tapaan kuin kampanjajulkaisuissa, komiteoiden toimintasuunnitelmissa ja vierasnimisille henkilöille lähetetyissä kehotuskirjeissä oli tehty. Lehdissä myös kampanja-aktiivien toimintamallin tapaan kiiteltiin nimensä virolaistaneita henkilöitä ja moitittiin ja paheksuttiin niitä, jotka vierasperäisen nimensä olivat säilyttäneet, erityisesti jos vierasniminen henkilö oli jollain tavalla näkyvällä paikalla yhteiskunnassa.

Nimikampanjan tehostamiseksi Nimien virolaistamisen liitto myös kustansi Julius Mägisten uuden teoksen *Eestipärasteid eesnimised*, jota käsittelen myöhemmin, sekä järjesti radioon viikoittaisen propagandapuheen nimien virolaistamisesta, tapahtumiin nimikampanjaa käsitteleviä puhujia ja painoi jaettaviksi monenlaisia esitteitä. *Uus Eestin* huhtikuussa 1936 julkaisemassa artikkelissa kerrottiin kampanjan toimivan täysin kansalaisyhteiskunnallisella pohjalla ja järjestöjen ja yritysten taloudellisen tuen mahdollistavan Nimien virolaistamisen liiton toiminnan.⁵⁸¹ Näin ei todellisuudessa kuitenkaan ollut, kuten olen

⁵⁸⁰ UE 23.4.1940, 3. Võõrapäraste nimedega eestlaste arv kahaneb jõudsalt. Nimede eestistamise liidu esinduskogu oli koos.

⁵⁸¹ UE 10.3.1936, 4. Uus rünnak võõrastele nimedele. 52.500 eestistatud nime. – Maal ei olda rahula juhtivat tegelastega. Rekorde eestistatud nimede ja eestistamata nimede

edellä osoittanut, vaan pääosa liiton tuloista tuli propagandayksikön säätelemänä valtiolta, eikä kampanja muutoinkaan toiminut täysin kansalaisyhteiskunnallisella perustalla.

5.1.4.3 Nimikampanja osana laajempaa kansallisuusstrategiaa – virolaisjohtajien ja kampanjatoimijoiden puheet

Virolaisjohtajista Päts ja Laidoner eivät käsitelleet nimikampanjaa suoraan puheissaan, vaan ainoastaan viittasivat siihen yleisemmällä tasolla ja virolaisuuden nostattamispyrkimysten osana. Eenpalu sen sijaan propagoi kampanjaa aktiivisesti erityisesti vuonna 1935, mutta sen jälkeen ainoastaan toisinaan viittasi siihen ja puhui siitä yleisellä tasolla muiden johtajien tapaan.

Eenpalu ja Päts puhuivat toimittajille nimikampanjan käynnistämisestä jo syyskuussa 1934. Eenpalu totesi, että nimien virolaistamisen piti kasvaa suureksi hankkeeksi, jota valtio tukisi monin tavoin. Järjestöjen edustajien delegaatio oli aiemmin vieraillessaan sisäministerin ja valtionvanhimman luona esittänyt muistiossaan esimerkiksi maksujen poistamista nimien virolaistamisesta. Eenpalun mukaan tämän lisäksi virolaistamisesta piti tehdä yksinkertaisempaa ja hoitaa toteutus paikallisesti itsehallinnoissa tai komiteoissa, jotka ottaisivat vastaan hakemuksia ja antaisivat tarvittavia neuvoja. Eenpalu itse aikoi näyttää esimerkkiä ja virolaistaa nimensä, joka oli helmikuuhun 1935 asti Einbund. Hänen mukaansa koko hallitus kannatti hanketta ja tulisi muuttamaan tarvittaessa hankkeen laajenemista hidastaneita lakeja ja asetuksia. Eenpalu totesi, että nimien virolaistaminen oli jokaisen vierasnimisen virolaisen kunniavelvollisuus. Kampanjan aloittamisella oli myös Pätsin tuki. Hän totesi, että hallitusvalta tukisi vahvasti kampanjaa ja toivoi, että se toteutettaisiin koko yhteiskunnan voimin, ja jokaiselle paikkakunnalle luotaisiin sitä käytännössä toteuttavat komiteat.⁵⁸²

Eenpalun nimien virolaistamispropaganda perustui samoihin perusteisiin kuin yleinen sanomalehdissä julkaistu kampanja-aktiivien propaganda. Eenpalu nimenomaan jatkoi aiempina vuosina pienemmissä kansallisissa piireissä toisteltuja nimien virolaistamisperusteluja.⁵⁸³ Hänen avullaan niistä tehtiin vaikuttavampia ja suunnattiin laajemmalle joukolle. Tässä täytyy huomioida, että vaikka Eenpalu oli todella aktiivinen kampanjassa Pätsin aikana, niin hän ei kuitenkaan sitä ollut varsinaisesti aiemmin, sillä olisihan hänen ollut mahdollista virolaistaa saksalaisperäisen nimensä jo 1920-luvulla. Siten voi ajatella, että Eenpalu toisti muiden hahmottelemia perusteluja nimimuutoksille, sillä nimien

---

alalt; UE 4.4.1936, 9. Rännak wõõrapärastele nimele. Nimele eestistamise propaganda koosolekud üle maa 26. aprillil.

⁵⁸² Kaja 19.9.1934, 3. Nimele eestistamine rahvuslikuks aktsiooniks. Ministrid lubawad anda eeskujut; VM 19.9.1934, 4. Valitsuse rahvuspolitiika tähised. Eestlusele väarikam ja iseteadvam osa. – Mida taotleb uus propagandaamet. – K. Einbund eestistab oma nime. Eesti keel aukohale ka eravõtetes. Kutse uue vaimu levitamisele.

⁵⁸³ Esimerkiksi Kaja 14.1.1935, 4. Wõõrapäraste nimele andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrwaldama selle ajaloos wiperuse, ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isuku ja rahwuse seisukohalt.

muuttaminen ei oman nimen pitkään säilyttämiseen perustuen voinut olla hänelle mikään varsinainen sydämenasia.

Toisaalta Eenpalu oli vaikuttava ja vakuuttava nimien muuttamisen puolesta propagoija, sillä hän itse oli käynyt läpi nimen muutosprosessin. Eenpalu kertoikin puheissaan ymmärtävänsä, että myös vierasperäisiin sukunimiin liittyi sukutraditioita, eikä nimen muuttaminen ollut helppoa. Vierasperäinen sukunimi oli kuitenkin laitettu virolaisille pakolla, eikä sitä siksi voinut jättää muistoksi vieraasta vallasta Virossa. Virolaisilla oli ennen saksalaisten vallan aikaa omat virolaiset nimensä ja niihin tuli palata nyt, kun virolaiset olivat jälleen isäntinä maassaan. Jo tammikuussa 1935 pitämässään puheessa Eenpalu totesi luottavansa siihen, että virolaiset seuraavan kahden vuoden aikana kansallistavat nimensä, mutta totesi myös, että jos näin ei käy, niin oli mahdollista asetuksin pakottaa jäljelle jääneet vierasnimiset virolaistamaan sukunimensä.⁵⁸⁴

Merkittävimmat Eenpalun perusteluista liittyivät historiaan. Nimikampanja olikin sekä kieli- että historiapoliittinen kampanja. Virolaisten tuli hänen mukaansa kunnioittaa esi-isäänsä muuttamalla tarvittaessa nimensä, sillä esi-isät olivat kantaneet ja vaalineet virolaisia nimiään ja vierasnimisiksi pakotettuina unelmoineet niistä. Se, että esi-isät olivat korkeintaan kolmen sukupolven ajan kantaneet vierasta nimeä, ei tehnyt niistä virolaisia tai sukutraditioihin nojaten säilytettävän arvoisia. Virolaisten pitkässä historiassa vierasperäiset nimet olivat vain lyhyt hetki, joka oli nyt viimeistään lopetettava. Eenpalun mukaan virolaiset olivat jo eurooppalaisia, mutta nyt oli ennen muuta tarpeen olla virolaisia.⁵⁸⁵

Nämä Eenpalun puheet olivat jokseenkin muunneltua totuutta, sillä niillä virolaisilla eli vapautetuilla talonpojilla, joille oli sukunimet asetettu saksalaiskartanoissa, ei ollut sukunimiä ennen tätä ollenkaan. Lisäksi saksalaisilta saattoi saada myös haluamansa virolaisnimen. Virolaisnimiä ilmeisesti oli tosin monissa eri yhteyksissä saksalaistettu sekä vapaaehtoisesti että pakolla, mutta Eenpalun puheet vanhoista vaalituista virolaisnimistä olivat liioittelua.⁵⁸⁶ Historian poliittiselle käytölle tyypillinen totuuden muuntelu ja tarkoitukseen sopiva tulkinta menneisyydestä on läsnä Eenpalun perusteluissa. Puheessaan hänellä oli

⁵⁸⁴ Kaja 14.1.1935, 4. Wõõrapäraste nimele andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrwaldama selle ajaloos wiperuse," ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isuku ja rahwuse seisukohalt.

⁵⁸⁵ Esimerkiksi Kaja 14.1.1935, 4. Wõõrapäraste nimele andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrwaldama selle ajaloos wiperuse," ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isuku ja rahwuse seisukohalt; VM 18.2.1935, 4. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne. Kaja 29.6.1935, 5. Ehitame rahwa elu ühisele tahtele. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles raadios. Wõidupüha ja kaitseliidu päew õnnestusid hästi. Lippude aktsioon oli edukas. 25. 000 eestlast on oma nime eestistanud. Walitsus tänab kõiki isamaalises töös kaasaitajaid; UE 23.9.1935, 7. Peaministri asetäitja K. Eenpalu Wesneri peopäiwäl. Pühapäewal pühitses Wesneri raamatukogu 25a. juubelit. – Peaministri asetäitja oli noore üliõpilasena seltsi asutajaks. – Riigivanema annetus juubilarile.

⁵⁸⁶ Nimekorralduse analüüs 2002, 8–9.

totuudellisia elementtejä, jotka tekivät siitä samalla uskottavampaa ja vaikuttavaa.

Eenpalun puheissa korostui se, että virolaisten tuli virolaista nimensä ensisijaisesti itsensä vuoksi. Sanomalehtien muissa nimiä koskevissa kirjoituksissa oli enemmän esillä ajatus siitä, että ulkopuolelle piti viestittää, että Virossa olivat vallassa ja erilaisina toimijoina virolaiset. Myös Eenpalu totesi valtion itsenäisyyden vahvistamisen vaativan virolaisnimisiä toimijoita, mutta hän pyrki puheissaan saamaan virolaiset ymmärtämään, että virolaisten tuli ennen muuta itse haluta eheyttää virolainen kansallistunne ja osoittaa kunnioitusta kansaansa kohtaan kantamalla virolaisia nimiä.⁵⁸⁷

Tällaisella puhutavalla Eenpalu pyrki vakuuttamaan yksittäiset henkilöt siitä, että juuri heidän nimimuutoksillaan oli merkitystä heille itselleen ja myös valtiolle. Puheillaan hän myös siirsi jokaiselle vierasnimiselle vastuun virolaisten kansallistunteen ja itsenäisyyden vahvistamisesta.

Viron ylimpien johtajien puheiden lisäksi sanomalehdet julkaisivat useiden poliitikkojen ja johtavien virkamiesten puheita, joissa käsiteltiin nimien virolaistamisen merkitystä. Esimerkiksi jo elokuussa 1934 Hugo Kukke puhui lehdistölle propagandajohtajaksi nimittämisensä jälkeen nimien virolaistamisen tärkeydestä. Hän toisti puheessaan kampanjan yleisiä perusteita ja tavoitteita. Hänen mukaansa vierasperäiset nimet olivat harhaanjohtavia ja haitaksi erityisesti ulkomailla ja ulkomaisten vieraiden edessä, ja siksi jokaisella virolaisella tulisi olla virolainen nimi.⁵⁸⁸

Nimikampanjaa johtavat henkilöt antoivat tasaisin väliajoin lehdistölle selvityksiä kampanjan kulusta ja seuraavista tavoitteista. Selvityksiä esitettiin ihmisten aktivoimiseksi erityisesti rynnäkköpäivien edellä. Lisäksi pyrittiin korjaamaan kampanjaan liittyneitä väärinkäsityksiä. Alkuvuosina painotettiin erityisesti nimen muuttamisen vapaaehtoisuutta ja sitä, että kyseessä oli järjestöjen aloittama ja organisoima hanke.

Helmikuun 1935 alussa lehdissä julkaistiin useita tunnettujen henkilöiden ja kampanjaa johtaneiden henkilöiden kirjoituksia. Keskustoimiston Bachman-Randalu ja Sahkenberg-Salurand kertoivat, että kansan keskuudessa oli levinnyt näkemys, että nimikampanjan takana olisi hallitusvalta ja että kansalaiset olisivat lähes pakotettuja muuttamaan nimensä nopeasti, mikäli haluaisivat säilyttää työpaikkansa. Heidän mukaansa tämä käsitys oli kuitenkin täysin väärä. Heidän mukaansa kampanjan johto oli edelleen aloitteen tehneiden järjestöjen

⁵⁸⁷ Esimerkiksi Kaja 14.1.1935, 4. Wõõrapäraste nimele andmine oli piinlik vahelüli eestlaste ajaloos. Me peame kõrwaldama selle ajaloos wiperuse,“ ütles peaministri aset. K. Einbund. – Eestipärasel nimel on suur tähtlus isuku ja rahwuse seisukohalt; VM 18.2.1935, 4. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; Kaja 29.6.1935, 5. Ehitame rahwa elu ühisele tahtele. Peaministri asetäitja K. Eenpalu kõneles raadios. Wõidupüha ja kaitseliidu päew õnnestusid hästi. Lippude aktsioon oli edukas. 25. 000 eestlast on oma nime eestistanud. Walitsus tänab kõiki isamaalises töös kaasaitajaid.

⁵⁸⁸ VM 19.9.1934, 4. Valitsuse rahvuspolitiika tähised. Eestlusele väärkam ja iseteadvam osa. – Mida taotleb uus propagandaamet. – K. Einbund eestistab oma nime. Eesti keel aukohale ka eravõtetes. Kutse uue vaimu levitamisele.

kuten Viron kansallismielisten klubien liiton ja Viron valtakunnallisen nuorisjärjestön käsissä. Valtio oli lähtenyt vain tukemaan kampanjaa asetuksin, jotka mahdollistivat ja helpottivat nimien virolaistamista. Lehtijutussa kerrottiin lisäksi tietoja nimensä muuttaneiden lukumääristä eri paikkakunnilta ja nostettiin esille muutamia suuria sukukuntia, jotka olivat virolaistaneet nimensä.⁵⁸⁹

Viikkoa myöhemmin esitettiin jälleen lukumääriä nimensä jo virolaistaneista ja huomioitiin positiivinen kehitys lukumäärissä. Aktiivisuuden nousun arveltiin johtuvan valtion johtavien toimijoiden esimerkistä ja toivottiin kaikkien näkyvillä paikoilla toimivien vierasnimisten virolaisten virolaistavan nimensä yhteisen asian nopeaksi edistämiseksi. Keskustoimistosta kerrottiin nimensä tähän mennessä muuttaneiden olevan enimmäkseen valtion ja kuntien työntekijöitä ja toivottiin liikemiesten, lääkäreiden ja tilallisten aktiivisempaa mukaantuloa. Jutussa pyrittiin jälleen myös oikomaan syntyneitä väärinkäsityksiä ja poistamaan pelkoa nimen muutoksen aiheuttamista sekaannuksista. Yrittäjien ja muiden nimellään tunnettuna olevien ei tarvinnut pelätä sekaannuksia, sillä oli tarvittaessa mahdollista käyttää pidemmän aikaa kahta nimeä yhtä aikaa, jotta asiakaskunta tottuisi uuteen nimeen. Lisäksi kerrottiin nimensä jo muuttaneista tunnetuista henkilöistä ja nimien vaihtamista koskevista rajoituksista. Esimerkiksi joitain paljon pyydettyjä etunimiä, kuten Juta ja Arno, pidettiin saksalaisperäisinä, eikä niitä siten voitu antaa.⁵⁹⁰

Naisilla oli suuri merkitys kampanjoiden käytännönjärjestelyissä ja Viron naisliitto oli mukana nimien virolaistamisen liitossa, mutta hyvin harvat naiset osallistuivat julkiseen kampanjapropagandaan. Merkittävä poikkeus oli kuitenkin Kaarel Eenpalun vaimo Linda Eenpalu, joka oli aktiivinen toimija niin poliitikassa kuin järjestöissä. Hän puhui ja kirjoitti nimikampanjan puolesta. *Kaja* julkaisi helmikuussa 1935 nimien virolaistamista laajasti käsittelevien kirjoitustensa ohessa myös Linda Eenpalun kirjoituksen, jossa tämä painotti asian tärkeyttä ja kehotti kaikkia osallistumaan siihen. Hänen mukaansa vieraasta leimasta vapautumisella oli suuri merkitys myös Viron itsenäisenä pysymiselle, koska edelleen ulkomailla usein luultiin virolaisten kulttuuritoimijoiden ja poliittisten johtajien olevan saksalaisia. Perinteitä ja muistoja tuli kunnioittaa, mutta vierasperäisten nimien historiaa ei. Sen sijaan nimien virolaistamisella tulisi kunnioittaa varhaisempia perinteitä. Virolaisten kansanjohtajien ja muiden tunnettujen henkilöiden nimet olivat Eenpalun mukaan aiemmin olleet virolaisia, kun taas saksalaisperäisiä nimiä oli kannettu ainoastaan muutaman sukupolven ajan tai vielä vähemmän aikaa, kun vielä viime aikoina osa virolaisista oli väärinäytynyt nimensä vierasperäiseksi. Hän kehotti kaikkia osallistumaan nimikampanjaan jo seuraavina rynnäkköpäivinä. Nimien virolaistaminen oli taistelua virolaisuuden puolesta ja siten jatkoa vapaussodalle. Eenpalun mukaan

⁵⁸⁹ VM 2.2.1935, 3. Nimeede eestistamine ei ole sunduslik. Esimese kuu aktsiooni tagajärjel eestistab wabariigi aastapäewaks 1500 perekonda oma nime.

⁵⁹⁰ VM 8.2.1935, 4. Kuidas areneb nimemuutmine. Seni Tallinnas siise antud 710 soowiawaldust; *Kaja* 8.2.1935, 4. Nime-eestistajaid on kõikidest kihtidest. Adwokaadid, arstid, kaupmehed ja majaomanikud on tagasihoidlikud.

sydämeltään todellisella virolaisella ei voinut olla mistään syytä vierasperäistä nimeä.⁵⁹¹

Linda Eenpalu oli puheessaan miehensä Kaarel Eenpalun kanssa samoilla linjoilla. Heidän puheissaan käytettiin esimerkiksi samoja perusteluja nimien virolaistamisille. Vieraat nimet olivat heidän mukaansa olleet virolaisilla niin vähän aikaa ja syntyhistorialtaan virolaisia alistavia, että niitä ei ollut syytä säilyttää mistään syytä. Eenpalut puhuivat yleensä eri yleisöille ja sillä luonnollisesti oli vaikutusta puheiden sisältöön. Kaarel Eenpalu puhui yleensä varovaisemmin, kun taas Linda Eenpalu saattoi suoraan syyttää vieraan nimen säilyttäviä epäisänmaallisiksi. Virossa naimisissa olevat naiset eivät saaneet itsenäisesti muuttaa nimeään, mutta vaimojen mielipiteellä oli usein merkitystä perheen nimenvaihtoon ja siten Linda Eenpalun puheilla erilaisissa naisten tapahtumissa voi ajatella olleen vaikutusta. Naimattomat naiset tai lesket saivat lisäksi itsenäisesti vaihtaa nimensä.

Tammikuussa 1936 *Uus Eesti* julkaisi Nimien virolaistamisen liiton Edvard Salurannan haastattelun, jossa kerrottiin jälleen paikkakunnista, joissa virolaistaminen oli ollut erityisen aktiivista sekä yhteenvetona todettiin vuonna 1935 virolaistetun 35 000 sukunimeä ja 4000 etunimeä. Hän totesi lisäksi Suojeluskunnan, Isänmaanliiton, Viron sivistysliiton ja Viron kansallismielisten klubien liiton aloittaneen aktiivisen propagandan jäsentensä nimien virolaistamiseksi. Salurand kiitti hallitusta kampanjan tukemisesta kaikin tavoin ja muistutti nykyisen nimien yksinkertaisen ja maksuttoman muuttamisen säädöksen voimassaolon päättyvän vuoden 1936 lopussa.⁵⁹²

Vuoden 1936 lopussa *Uus Eesti* julkaisi Nimien virolaistamisen liiton puheenjohtaja Jaan Sootsin ja keskustuomiston Salurannan haastattelun, jossa vedettiin yhteen kampanjan tähänastisia tuloksia ja kerrottiin hallitukselta pyydetyn nimien yksinkertaisen ja maksuttoman virolaistamisen säädöksen voimassaolon jatkamista vielä vuodella. Liitto oli yleisesti tyytyväinen kampanjaan, sillä hanke oli laajentunut koko kansan asiaksi. Nimiä oli virolaistettu vuoden 1936 joulukuuhun mennessä jo yli 100 000. Soots korosti työtä kuitenkin olleen vielä paljon jäljellä, sillä 300 000 vierasperäistä nimeä oli edelleen virolaistamatta. Hän kiitti kampanjan saamaa tukea valtiolta, suurilta järjestöiltä ja lehdistöltä. Hän mainitsi haastattelussa nimeltä erityisen aktiivisesti toimineita paikkakuntia ja huomioi Virosta löytyvän jo 20 kuntaa, jossa kaikilla kuntalaisilla oli virolainen nimi. Virolaistamiskampanjan tavoitteiden toteutumista kerrottiin edelleen hidastavan tunnettujen toimijoiden passiivisuuden. Erityisesti maaseudulla oli pidetty runsaasti yhteisöllisiä tuomioistuinta, jotta yhteisöjen tunnetut henkilöt muuttaisivat painostuksesta nimensä. *Rahvuskoguun* ehdolla olevista 113 ehdokkaasta 20 henkilöä oli vierasnimisiä, mutta Nimien virolaistami-

---

⁵⁹¹ Kaja 8.2.1935, 2. Eestlasele eesti nimi!

⁵⁹² UE 8.1.1936, 2. 35.000 inimest said eesti nimed.

sen liiton edustajat kiittivät kaikkien heidän luvanneen jo virolaistaa nimensä.⁵⁹³

Nimien virolaistamisen liiton Soots ja Salurand huomioivat *Uus Eestiss* joulukuussa 1936 julkaistussa haastattelussa virolaisten menneen jo suomalaisien edelle nimien kansallistamisessa, sillä Suomessa oli useita vuosia aikaisemmin suomennettu yhteensä 100 000 nimeä.⁵⁹⁴ Suomi oli toiminut nimien virolaistamiskampanjassa esikuvana, ja Sootsin viittaus siihen, että Virossa nimien muuttamisessa oli jo päästy Suomen edelle, pyrki nostattamaan virolaisten itse-tuntoa ja myös kannusti näyttämään mihin virolaiset pystyisivät. Suomi nähtiin kansakuntana Viroa vahvempana ja se oli toiminut erilaisissa kansallistunteen kehittämishankkeissa mallina, mutta puheissa korostettiin sitä, että virolaiset halutessaan nousisivat kyllä samoihin asemiin tai ylemmäksikin. Huomionarvoista oli se, että Soots painotti puheessa sitä, että kaikki eivät innosta huolimatta olleet vielä ehtineet virolaistaa nimeään, joten aikaa oli siksi jatkettava. Tässä vaiheessa ei haluttu ainakaan Nimien virolaistamisen liiton taholta osoittaa vielä syyttävällä sormella niitä, jotka halusivat säilyttää vierasperäisen nimensä, vaan pyrittiin lempeähkösti painostamaan nimen virolaistamiseen. Liitto ei varmastikaan halunnut esiintyä tiukkana ja painostavana järjestönä julkisuudessa, vaikka sen toimet ankaruudesta ja rankasta painostuksesta viestivät.

Uutisointi nimikampanjasta väheni vuosina 1937 ja 1938. Vasta huhtikuussa 1938 *Uus Eestiss* julkaistiin vuoden ensimmäinen pidempi virolaistamista käsitellyt juttu. Kirjoituksessa kerrottiin Nimien virolaistamisen liiton puheenjohtaja Sootsin pitämän tiedotustilaisuuden sisällöstä. Hän totesi kampanjassa olevan aihetta pieneen juhlaan, sillä sukunimiä oli virolaistettu yhteensä 175 000 ja etunimiä 20 000. Nimien virolaistamiskampanja oli jatkunut aiemmalta vauhdilla ja alkuvuoden aikana nimensä oli virolaistanut 17 000 henkilöä. Soots kertoi jälleen sekä passiivisimmista että aktiivisimmista paikkakunnista.⁵⁹⁵

Vuoden 1939 lopulla Jaan Soots kertoi *Uus Eestiss* virolaistamiskampanjan kulusta tutuksi tulleella tavalla. Syyskuussa hän totesi nimien virolaistamisen päättyvän vuoden lopussa ja ruuhkien välttämiseksi virolaistamishakemukset olisi hyvä esittää mahdollisimman pian. Kuluneen vuoden aikana nimiä oli virolaistettu 10 000 eli vierasnimisistä 330 000 virolaisesta vielä 130 000 oli vierasnimisiä. Jatkuva nimien virolaistaminen osoitti Sootsin mukaan, että virolaiset kyllä täyttivät velvollisuutensa, mutta osa teki tämän melko hitaasti. Soots luetteli edellisten vuosien tiedonantojen tapaan paikkakuntien ja maakuntien virolaistamisprosentit. Kaupungeista Elva, Kallaste, Kärđla, Mustvee, Türi ja

⁵⁹³ UE 4.12.1936, 5. 100.000 perekonnanime eestistatud. Tasuda eestistamist ja lihtsustatud korda pikendatakse weel aasta wõrra. Agaruselst maa linnadest ees. Riigipühadel lehwib taludel 50.000 rahvuslippu.

⁵⁹⁴ UE 4.12.1936, 5. 100.000 perekonnanime eestistatud. Tasuda eestistamist ja lihtsustatud korda pikendatakse weel aasta wõrra. Agaruselst maa linnadest ees. Riigipühadel lehwib taludel 50.000 rahvuslippu.

⁵⁹⁵ UE 7.4.1938, 9. Juubel nime de eestistamise frondil. 175.000 perekonnanime eestistatud. Maa aktiivisem kui linnad. Enam kui 100 valda wõörnimedest puhtad.

Kilingi-Nõmme olivat jo täysin puhtaita vieraista nimistä, mutta Kuressaarella, Valgassa, Petserissä, Tartossa ja Võrussa virolaistamisprosentti oli suunnilleen 30 prosentin luokkaa. Maakunnista johdossa virolaistamisessa oli Virumaa ja viimeisenä Valgamaa.⁵⁹⁶

Marraskuussa 1939 Soots totesi nimien virolaistamisen olleen syksyllä varsin maltillista. Syksyllä virolaistaminen oli yleisesti ollut hieman kevättä vähäisempää. Syynä tähän hän näki sen, että päähuomion olivat vieneet muut tapahtumat ja virolaistaminen oli jäänyt taka-alalle. Nimien virolaistaminen oli nyt kuitenkin saamassa uutta vauhtia, joka johtui muun muassa siitä, että baltiansaksalaiset ja saksalaistuneet virolaiset olivat poistuneet maasta. Vierasnimisten virolaisten määrä ei ollut edellisinä kuukausina juuri vähentynyt, mutta Soots toivoi, että viimeistään nyt viimeiset vierasnimiset osoittaisivat virolaisuuttaan ja kansallismielisyyttään nimensä virolaistamisella. Soots ei varsinaisesti avaa sitä, miksi baltiansaksalaisten poistuminen Virosta hänen mielestään aiheutti uuden nimien virolaistamisinnon. Mahdollisesti ajattelun takana oli se, että baltiansaksalaisten poistuminen voitiin tulkita virolaisten lopulliseksi voitoksi saksalaisvallasta ja siten henkilöt, joilla oli esimerkiksi ollut tiiviitä yhteyksiä baltiansaksalaisiin, olisivat baltiansaksalaisten vaikutusvallan viimeistenkin rippeiden katoamisen myötä valmiita osallistumaan nimien kansallistamishankkeeseen. Soots totesi hallituksen mahdollisesti jatkavan edelleen säädöksen voimassaoloa, mutta varmuuden vuoksi ihmisten olisi hyvä toteuttaa virolaistaminen mahdollisimman pian. Hän huomioi, että viime aikoina oli enemmän alettu ottaa vaatimattomia ja hillittyjä nimiä oman suvun menneisyydestä. Sootsin mukaan vanhojen nimien käyttäminen ja siten suvun liittäminen uudella nimellä suvun esivanhempiin oli erityisen myönteinen ilmiö, joka lisäksi monipuolisti virolaisten nimien joukkoa.⁵⁹⁷

Kampanjatoimijat käsittelivät kampanjan perusteita ajoittain edelleen myös 1930-luvun loppupuolella. Esimerkiksi huhtikuussa 1938 julkaistussa artikkelissa Nimien virolaistamisen liiton Soots käsitteli pitkästä aikaa niitä perusteluja, miksi nimien virolaistaminen oli erityisen tärkeää. Päämotiivina oli edelleen se, että virolaisten ansioita ei laskettaisi muille kansoille kuuluviksi eikä ulkomailta käsin luultaisi Virossa olevan johtavilla paikoilla saksalaistaustaisten henkilöiden. Soots kävi läpi aiempia virheellisiä käsityksiä virolaisten saksalaisuudesta itsenäisyystaistelun ja valtion alkuvuosien ajalta. Hän totesi myös aiempaan tapaan ulkomaisissa lehdissä asetetun paljon virolaisten urheilijoiden ja kulttuuritoimijoiden ansioita saksalaisten ansioiksi. Virheellisiä käsityksiä esitettiin ulkomaisessa lehdistössä Sootsin mukaan edelleen. Esimerkiksi hän otti saksalaisen lehden kirjoituksen helmikuulta 1938. Opetatud Eesti Seltsin 100-vuotisjuhlaan liittyneessä artikkelissa kirjoitettiin, että Virossa laitetaan saksalaisten Faehlmannin ja Kreutzwaldin kasvokuvat postimerkkeihin. Soots

⁵⁹⁶ UE 21.9.1939, 4. Nimesid eestistanud üle 200.000 kodaniku. Tasuta eestistamine kestab veel kolm kuud. - Kuues linnas pole enam võõrapärased liignimega eestlast. Nimede eestistamise liidu esimehe J. Sootsi jutuajamine "Uuele Eestile".

⁵⁹⁷ UE 28.11.1939, 8. Miljon eestlast eesti nimega. Võõrapäraste nimedega veel vaid 130.000 eestlast. - Tasuvaba eestistamine lõpeb 31. detsembril.

piti nimikampanjan loppuun saattamista erityisen tärkeänä valtion ja kansan etuja suojelevana välineenä. Hän totesi, että vaatimus julkisissa viroissa ja valtion edustajina ulkomailla toimivien virolaisesta nimestä oli oikeutettu.⁵⁹⁸

Tosin nimien virolaistamiskampanjalla ei voitu suoraan vaikuttaa jo kuolleiden kansallissankareiden, kuten Faehlmannin ja Kreutzwaldin nimiin, mutta myös näiden esimerkkien kautta Soots pyrki siihen, että jatkossa vastaavia epäselvyyksiä ei nimien kautta syntyisi. Lisäksi näiden nimien esille nostolla oli pyrkimys painottaa sitä, että saksalaisista nimistään huolimatta Viron kansallisen heräämisajan toimijat olivat täysin virolaisia.

Marraskuussa 1938 *Uus Eesti* julkaisi Nimien virolaistamisen liiton Arnold Taiosten kirjoituksen. Hän käsitteli perusteita nimien virolaistamisessa. Hänen mukaansa suurempien kansojen oli mahdollista nielaista virolaiset pienenä kansana, jos virolaisten kansallistunne ei olisi vahvaa kuin teräs. Tarpeeksi vahvalla kansallistunteella varustettua kansaa ei onnistuttaisi koskaan sulattamaan muihin. Valtiollisesta näkökulmasta nimien virolaistaminen oli yksi puolustusväline ja tulevaisuuden vahvistaja. Taiosten mukaan sillä oli siksi täysi oikeus vaatia virolaisia virolaistamaan nimensä. Vaatimuksen peruste oli se, että kansallisperäinen nimi jo ulkoisesti julisti yksilön kuuluvuutta tiettyyn kansaan. Ulkoisen perusteen ohella virolaisille olisi pitänyt olla merkittävää subjektiivinen peruste muuttaa nimensä. Hän totesi, että itsetietoiselle virolaiselle pitäisi olla suorastaan sietämätöntä kantaa vierasperäistä nimeä. Taioste totesi nimensä virolaistaneiden määrän todistavan, että kansa oli ottanut asian omakseen ja osoittanut kypsyyttä, mutta useat näkyvillä paikoilla toimivat henkilöt maleksivat edelleen nimien virolaistamisesta kansan jäljessä. Heidän olisi tullut näyttää kansalle esimerkkiä, mutta kampanjassa osa näistä oli toiminnut enemmänkin hidasteena joidenkin vierasnimisten kansalaisten odottaessa näiden nimimuutoksia. Taioste kehotti kansaa muistuttamaan johtajiaan velvollisuudestaan virolaisuuden vahvistamiseksi. Kirjoituksessa Taioste pohti lisäksi sitä, kuuluivatko nämä itsepintaisesti vierasperäisestä nimestään kiinnipitäjät samaan joukkoon kuin ne virolaiset, jotka aikoinaan halusivat saksalaistaa nimensä. Hän kuitenkin totesi haluavansa uskoa, että selkärangattomuus ja petturuus olisivat hävinneet ja kaikkien virolaisten kansallistunne pian heräisi.⁵⁹⁹

Taiosten puhe oli kampanjatoimijoiden ja virolaisjohtajien puheista mahdollisesti suorimpia ja kärkkäimpiä leimatessaan vierasperäisen nimensä säilyttäneet selkärangattomiksi pettureiksi ja näki heidän toimimattomuutensa Viron valtion itsenäisyyttä heikentävänä tekijänä. Lisäksi epäily samoiksi henkilöiksi kuin aiemmat nimensä saksalaistajat oli varmasti ajateltu erityisen loukkaavaksi ja osoitukseksi mahdollisesti pidempään jatkuneesta epäisänmaallisuudesta. Nimien virolaistamiskampanjaa oli kirjoituksen aikaan vuoden 1938 lopussa toteutettu aktiivisesti jo useita vuosia, joten voi kuvitella, että sitä johtaneet henkilöt alkoivat jo turhautua siitä, että vierasnimisiä henkilöitä oli edelleen

⁵⁹⁸ UE 7.4.1938, 9. Juubel nimele eestistamise frondil. 175.000 perekonnanimel eestistatud. Maa aktiivisem kui linnad. Enam kui 100 valda võõrnimedest puhtad.

⁵⁹⁹ UE 6.11.1938, 4. Eesti nimi ausse!

joka puolella yhteiskuntaa. Kirjoituksessa toki jaettiin myös kiitosta niille, jotka olivat virolaistaneet nimensä ja vierasnimisiä moittimallakin oli pyrkimys saada heidät viimein muuttamaan nimensä.

Viron poliittisten johtajien ja kampanjaa johtavien toimijoiden nimiä koskevien puheiden lisäksi sanomalehdissä julkaistiin virolaistamista kannattaneiden henkilöiden puheita ja artikkeleja. Esimerkiksi Tarton opettajien yleiskokouksessa puhuneen kouluneuvos J. Langin puheesta julkaistiin nimien virolaistamista koskevia osuuksia *Vaba Maa* -lehdessä syyskuussa 1934. Kouluneuvos kehotti opettajia virolaistamaan nimensä esimerkkinä muille, erityisesti nuorille. Puhujan mukaan nimen virolaistaminen ei ollut mikään sankariteko, vaan pieni, mutta merkityksellinen teko kansan hyväksi. Hänen mukaansa nimien virolaistaminen oli tärkeää kolmesta näkökulmasta. Ensimmäisenä perusteluna hän mainitsi kielellisen yhdenmukaisuuden luomisen. Toinen näkökulma koski kansan säilyttämistä. Lang totesi pienellä kansalla olevan aina vaara tulla liitetyksi suurempiin, eikä sitä ollut syytä auttaa pitämällä muihin kansoihin liitettävät vierasperäiset nimet. Merkittävin perustelu, ja joka puolella useimmiten toistettu, oli se, että vierasperäiset nimet olivat aiheuttaneet paljon sekaannuksia ja virheellisiä tulkintoja. Esimerkkeinä hän kertoi edelleen kirjallisuuden alalla käytettävässä saksalaisessa teoksessa väitettävän virolaisten kansalliskirjailijoiden Kreutzwaldin ja Jannsenin olleen virolaismielisiä saksalaisia ja ruotsalaislehdissä julkaistussa Viron tasavallan perustamista koskevassa artikkelissa kerrotun Viroa johtavien olevien saksalaisia ja ainoastaan talonpoikaistaustaisen rahaministeri Kukken olleen virolainen.⁶⁰⁰

5.1.4.4 Nimien historiasuhde – propagandajulkaisut

Nimikampanjan kieli- ja historiapolitiittinen luonne ilmeni erityisen selvästi kampanjajulkaisuissa. Propagandajulkaisuissa niin 1920-luvulla kuin varsinaisissa nimikampanjan aikaisissa julkaisuissa käsiteltiin laajasti sukunimien syntyhistoriaa Virossa. Tällä oli pyrkimys perustellusti ja kiistattomasti osoittaa, että saksalaisperäiset nimet oli annettu virolaisille ulkopuolelta. Virolaiset olivat olleet jollain tapaa olosuhteiden uhreina pakotettuja saksalaistamaan nimensä, eivätkä ne siten kuuluneet virolaisille. Tärkeäksi nähtiin lisäksi korostaa sitä, että monilla virolaisilla oli vierasperäinen nimi, mutta he eivät silti kuuluneet esimerkiksi baltiansaksalaisiin. Nimipropagandassa esitettiinkin alusta alkaen, että yksi pääsyy virolaisen kansan vierasperäisten nimien virolaistamiselle, oli se, että virolaisten omia ansioita ei laskettaisi baltiansaksalaisten ansioksi. Nimien virolaistamiskampanja koski sekä Pätsin aikana että aiemmin nimenomaan virolaista alkuperää olevia vierasnimisiä. Viron vähemmistöjen nimiä ei varsinaisesti pyritty virolaistamaan, vaikka siihen suhtauduttiin positiivisesti.

⁶⁰⁰ VM 26.9.1934, 6. Opetajale eesti nimi. Kui väljamaa arwates rahaminister J. Kukk oli ainukene eesti soost minister Eestis.

Viron muinaishistoriassa tavallisella kansalla ei ollut sukunimiä, mutta Andrus Saaresten vuodelta 1934 olevan julkaisun mukaan ensimmäiset niin sanotut liikanimet⁶⁰¹ löytyivät jo Viron muinaisen itsenäisyyden ajalta, jolloin nimiä oli annettu ainakin kansan johtajille ja muille merkittävälle henkilöille. Hän totesi, että virolaisten sukunimien muinaisuutta todisti epäsuorasti monien nykyisten nimien arkaainen laatu, rakenne ja myös niiden liittämättömyys nykyisiin olemassa oleviin paikkoihin. 1800-luvun alussa kaikille virolaisille, eli kaupunkien asukkaiden lisäksi myös maaseudun väestölle, määrättiin valtion eli Venäjän taholta virallisten sukunimien asettamisesta. Toimi liittyi talonpoikien maaorjuudesta vapautumiseen Pohjois-Viron alueella vuonna 1816 ja Etelä-Viron alueella vuonna 1819 eli vuosikymmeniä aikaisemmin kuin muualla Venäjällä. Jo aikaisemmin vapautuessaan talonpoika oli saanut virallisen sukunimen.⁶⁰²

Propagandakirjallisuuden mukaan virolaisista noin 40 prosentilla oli 1930-luvun alussa vierasperäinen, useimmiten saksalainen, sukunimi. Virolaisten sukunimien vierasperäisyyden nähtiin johtuvan pääosin siitä, että ne oli asetettu saksalaishistorioissa. Lain mukaan talonpojilta tuli kysyä nimitoivetta ja sen ollessa mahdollista asettaa sukunimeksi toivottu nimi, joka oli valittu yleensä kotitilan, kotipaikan tai etunimen lisänä käytetyn nimen mukaan. Useimmiten talonpojat eivät kuitenkaan olleet ymmärtäneet riittävän hyvin nimien asettamisen menettelyä. Heillä ei ollut nimeä valmiiksi mietittynä tai toivottu nimi oli kylässä jo liian yleisessä käytössä. Näissä tapauksissa kartano määräsi nopeasti kyseiselle henkilölle uuden, yleensä saksalaisen tai saksalaisperäisen, sukunimen. Kartanon virkamiesten viron kielen ymmärtämättömyys ja asian kärsimättömän hoitaminen sai heidät määräämään sopivampina pitämiään saksalaisperäisiä nimiä tai muokkaamaan toivottuja nimiä siten, että monet saivat vironkielisinä omituiselta kuulostavia nimiä. Matthias Johann Eisen kertoi aiemman nimikampanjan aikaisessa artikkelikokoelmassa *Eestlasele Eesti nimi* julkaistussa artikkelissaan, että kartanoissa oli asetettu esimerkiksi monelle nimeään päättämättömälle virolaiselle talonpojalle nimeksi Eitea eli asiaa hoitanut virkamies oli mahdollisesti ymmärtämättömyyttään merkinnyt talonpojan vastauksen (en tiedä) hänelle uudeksi sukunimeksi. Osa nimenannoista tapahtui kylissä paikallisten asiaa hoitaneiden ihmisten kautta, mutta nimet oli joka tapauksessa rekisteröitävä kartanossa ja vielä tässä vaiheessa kartanot saattoivat saksalaistaa nimiä osittain tai kokonaan. Eliston vuodelta 1938 olevan kirjoituksen mukaan saksalaishistorioita saattoivat myös ihan piruutnaan antaa talonpojille huonumerkityksellisiä virolaisia nimiä.⁶⁰³

Kartanoilla oli joka tapauksessa suuri valta nimien asettamisessa ja siten kartanoherran tai tämän alaisten toiminnasta riippui saksalaisperäisten nimien

⁶⁰¹ Henkilönimeä täydentävä nimi tunnettiin pitkään Suomen esikuvan mukaisesti nimityksellä liikanimi (liignimi) ja se on edelleen jossain osissa Viroa yleisesti käytössä virallisen sukunimen (perekonnanimi) sijaan. Samoin myös nimitykset väärnimi, sugunimi, priinimi, riinimi tai esimerkiksi vamiilinimi. (Saareste 1934, 6-7.)

⁶⁰² Saareste 1934, 3-7.

⁶⁰³ Elisto 1938, 48-50; Eisen 1921, 9, 14-15; Saareste 1934, 7-9; Saareste 1935, 140-142.

yleisyys paikkakunnalla. Esimerkiksi Pärnumaalla saksalaisperäisyyttä tavoiteltiin Saaresten mukaan kiivaimmin ja saksalaisperäisiä nimiä löytyi Viron alueiden keskiarvoa runsaammin. Viron saaristosta sen sijaan löytyi paikkakuntia, joissa virolaisperäiset nimet olivat enemmistönä tai jopa ainoina. Saksalais- ja virolaisperäisten nimien lisäksi rannikolta ja saaristosta löytyi suhteellisen paljon ruotsalaisperäisiä nimiä, itärajalta venäläisperäisiä ja etelästä latviankielisiä.⁶⁰⁴

Saksalaiskartanoiden antamien saksalaisnimien lisäksi saksalaisperäisten nimien runsauteen vaikutti se, että ihmisten muuttaessa kaupunkiin ja saadesaan siellä työpaikan tai kouluun kirjautuessaan oli mahdollista, että nimi merkittiin saksaksi käännettynä tai saksalaismuotoisena. Muunnellusta nimestä tuli usein lopulta henkilön virallinen nimi. Lisäksi Saareste huomioi, että nimiä saksalaistettiin tai otettiin saksalaisperäisinä myös aikakauden muodin mukaisesti. Saksalainen nimi voitiin mahdollisesti nähdä vapaalle talonpojalle sopivana, koska jo ennen koko ryhmän vapauttamista maaorjuudesta, vapautetut talonpojat olivat saaneet yleensä saksalaisen nimen. Eisenin mukaan saksalaisten taholta saatettiin lisäksi aiheuttaa esimerkiksi virolaisnimisille kauppiaille paljon hankaluuksia ja siten nimen saksalaistaminen oli usein mahdollisesti lähes välttämätöntä toimeentulon turvaamiseksi. Nimen vapaaehtoinen saksalaistaminen saattoi olla houkuttelevaa oman yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi.⁶⁰⁵

Nimien virolaistamisen propagoinnissa kampanjatoimijat käyttivät ajoittain esimerkkinä aiemmasta epäisänmaallisuudesta juuri näitä oman asemansa parantamiseksi nimensä saksalaistaneita. Yleensä toimijat kuitenkin esittivät virolaiset uhreina, joille saksalaisnimet oli asetettu jossain yhteydessä pyytämättä. Kampanjatoimijoiden historiapolitiikka eli historian tarkoituksenmukainen käyttäminen perustui periaatteessa tosiasioihin, mutta virolaisten tilanteen vaihtoehdottomuutta korostettiin ja liioiteltiin eri tavoin.

Eisenin mukaan nimien valinnalle asetettiin rajoituksia ja talonpoikia pyrittiin ohjaamaan myös virolaisten nimien valitsemisessa. Valtiovalta ennakoi, että talonpojat ottaisivat ymmärtämättömyyttään typerä tai muuten epäsovivia nimiä ja esimerkiksi kenraalikuvernööri Paulucci pyysi 1820-luvun alussa Liivinmaan kirkkohallitusta valvomaan, että näin ei pääsisi käymään. Lisäksi talonpoikia kiellettiin ottamasta tunnettujen kartanonherrojen tai muiden suurmiesten nimiä. Nimikomissio, eli käytännössä usein kartanon pehtoori, kieltäytyi rekisteröimästä epäsoviviin tai kiellettyihin sukunimiin laskemiaan nimiä ja määräsi toisen nimen. Papiston rooli nimien asettamisessa oli suhteellisen vähäinen, sillä vain hyvin pieni vähemmistö oli pappien hallitsemien tilojen alaisia. Kartanoherra saattoi olla henkilökohtaisesti mukana asettamassa ja rekisteröimässä nimiä, mutta pääosassa kartanoita nimiprojektin hoiti alusta loppuun kartanon tilanhoitaja.⁶⁰⁶

⁶⁰⁴ Elisto 1938, 48–50; Eisen 1921, 9, 14–15; Saareste 1934, 7–9; Saareste 1935, 140–142.

⁶⁰⁵ Elisto 1938, 48–50; Eisen 1921, 9, 14–15; Saareste 1934, 7–9; Saareste 1935, 140–142.

⁶⁰⁶ Eisen 1921, 13–14.

Toisaalta Eisen kirjoitti, että nimien asettamisen ajalta löytyi myös kirjoituksia, joissa talonpoikia kannustettiin nimien itsenäiseen valintaan ja neuvottiin nimen valitsemisessa. Esimerkiksi Otto Wilhelm Masingin nimien valitsemista ohjaava kirjoitus julkaistiin vuonna 1821 *Marahva Näddala Leht* -sanomalehdessä. Kirjoituksessaan hän ohjeisti veljeksiä ottamaan saman sukunimen, jotta se jäisi perinnöksi koko suvulle ja siten myös vältettäisiin monenlaisia sekaannuksia. Masing kehotti välttämään son-loppuisia nimiä, sillä niitä oli jo olemassa niin paljon, että myös niiden ottaminen aiheuttaisi sekaannuksia. Hän kehotti valitsemaan sukunimeksi esimerkiksi talon, paikan tai luontoon liittyvän sukunimen. Hänen mukaansa usein etunimen edessä käytetty esimerkiksi kotipaikkaan liittyvä henkilöä määrittelevä nimitys kääntyisi hyvin sukunimeksi eli Silla Tomaksesta tulisi Tomas Sild, Kämmara Martista Mart Kämmar. Eisenin mukaan Masingin kirjoituksella ei käytännössä ollut juuri vaikutusta, todennäköisesti lehden pienen levikin vuoksi. Juuri Masingin mainitsemat saksalaispäätteiset sukunimet (-son, -mann, -berg) olivat enemmistönä uusia nimiä asetettaessa.⁶⁰⁷ Virolaisten kansallistunne ei ollut 1800-luvun alussa siinä määrin kehittynyt, että nimiä olisi valittu tai esimerkiksi Masingin taholta varsinaisesti suositeltu kansallispoliittisista syistä, vaan todennäköisenä motiivina oli sekaannusten välttäminen ja käytännöllisyys.

Pätsin aikakaudella sanomalehdissä käsiteltiin nimikampanjaan liittyneitä julkaisuja erityisesti Viron itsenäisyyspäivää edeltävän rynnäkköpäivän alla. *Vaba Maa* julkaisi esimerkiksi helmikuun 1935 alussa pitkän nimien virolaistamista perustelevan ja nimien ja nimikampanjan historiasta kertovan artikkelin, johon oli muun muassa referoitu Elmar Eliston ja Julius Mägisten juuri ilmestyvää *Eesti nimi* teosta. Mägisten mukaan nimien virolaistaminen tuli nähdä pienen kansan yhdeksi tärkeimmäksi puolustusvälineeksi. Viron tuli muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, jossa jo jäsenten nimi oli merkki virolaiseen kansaan kuulumisesta ja yksilön velvollisuuksista kansakuntaa kohtaan. Nimien virolaistamisen puolesta oli alettu kampanjoida heti Viron itsenäistyttyä, mutta se ei todella päässyt vauhtiin ennen valtion todellisen tuen saamista. Mägiste totesi kirjassaan virolaisten viimein olevan valmiita kansallistamaan nimensä ja se oli nyt erityisen tärkeää, jotta erotuttaisiin selkeästi omana kansana saksalaisista ja Saksasta, joka nyt etsi idästä tilaa. Saksalaisten himokkaat katseet suuntautuivat Mägisten mukaan nyt ”omaan maahan” eli saksalaisnimiseen Baltiaan. Tällaiset ajatukset oli pysäytettävä kansallisella yhtenäisyydellä, jonka merkinä olisivat myös yhtenäiset kansalliset nimet. Hänen mukaansa nimien virolaistaminen oli nyt tehty maksuttomaksi ja niin yksinkertaiseksi, että kenellekään ei pitäisi olla mitään vaikeuksia muuttaa nimensä.⁶⁰⁸

Kampanjapropagandassa huomioitiin levoton kansainvälinen tilanne ja nimien virolaistamisen merkitystä nostettiin sen vaikutusta korostamalla. Balti-

⁶⁰⁷ Eisen 1921, 13.

⁶⁰⁸ VM 8.2.1935, 5. Nimi tuletab meele rahwust. Germaaninimeline Baltikum ja aarialaste ürgisu. - Rahwuslik nimi enede alalhoiu abinõu. Mõödud 15 aastat nimedemuutmise algatamisest. & Kuidas saime oma perekonnanimed.

an saksalaiseen historiaan liittyvillä kirjoituksilla ja uudella Saksan uhkalla pyrittiin ohjaamaan ihmisiä toimimaan halutulla tavalla. Saksalaisperäinen nimi ei ollut yksityisasia, vaan nimien virolaistamisesta tehtiin itsenäisyyden säilymisen edellytys. Tässäkin nimien virolaistamiseen liitettiin sotaretoriikkaa. Hankkeen vaikuttavuutta korostettiin esittämällä se välineeksi taistelussa itsenäisyyden säilyttämisen puolesta.

Vaba maa -lehden artikkelissa suositeltiin tutustumaan Akateemisen äidinkielen seuran ja Nimien virolaistamisen liiton kustantamaan Mägisten ja Eliston toimittamaan kokoelmateokseen *Eesti nimi*, josta löytyi lisää perusteluja nimien muuttamisen tarpeellisuudesta. Teos sisälsi lisäksi kielellisiä ohjeita nimien valintaan ja laajan luettelon sopivista virolaisista nimistä. Se oli laadittu vanhentuneen *Eestlasele eesti nimi* -teoksen tilalle auttamaan nimen valinnassa ja päätöksessä virolaistaa vierasperäinen nimi. Lehden artikkelissa kerrottiin lisäksi pitkästi nimien asettamisen historiasta Virossa. Suurin osa vierasperäisistä nimistä oli sen mukaan asetettu pakolla virolaisille ja nyt virolaisilla oli mahdollisuus viimein vapautua vieraista nimistä ja valita itse oma sukunimensä.⁶⁰⁹ Teosta esiteltiin uudelleen sen ilmestyttyä maaliskuussa 1935. Kaikkien oli artikkelin mukaan mahdollista tutustua itse kirjaan, koska se oli lähetetty esimerkiksi kirjastoihin ja kaikille maistraattien nimien virolaistamisesta vastaaville virkamiehille. Sitä myös myytiin edullisesti kaikissa suurimmissa kirjakaupoissa.⁶¹⁰

Akateemisen äidinkielen seuran propagandajulkaisut *Eestlasele Eesti nimi* ja *15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi* vuodelta 1921 sekä uuden nimikampanjan aikana vuonna 1935 julkaistu *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid* perustelivat nimien virolaistamista hyvin samoin tavoin, artikkelikoelmien ja nimiluetteloiden tekijöinäkin oli paljon samoja henkilöitä. Kampanjan toteuttamislaajuus ja lähtökohdat olivat kuitenkin muuttuneet merkittävästi, kun 1935 nimien virolaistamista oli alettu toteuttaa nimenomaan valtiollisena kansallisena kampanjana.⁶¹¹

1920-luvun nimikampanjan julkaisuissa käsiteltiin paljon sitä, kuinka asian kansallispoliittinen merkitys tulisi nostaa esille, tehden nimimuutoksista kansallisesti merkittävän kunnia-asian. Valtion toivottiin osallistuvan kampanjaan monin tavoin, eikä vain lain kautta sallimalla nimimuutokset. Suurin muutos, joka julkaisuissa näkyi olikin se, että vuonna 1935 Pätsin valtion otettua kampanjassa ohjat käsiinsä henkilönimien muuttamisesta oli tehty valtiojohtoista toimintaa sekä kansallinen kunnia-asia ja velvollisuus. 1920-luvun demokraattisessa yksilövapauksia korostavassa Virossa nimimuutokset oli nähty henkilöiden yksityisasiana. Vuoden 1935 propagandajulkaisussa käytiinkin tarkasti läpi nimien muuttamissäädöksen mukaisia ohjeita siitä, mitkä nimet kuuluivat virolaistettaviksi ja miten käytännössä tämä tuli jokaisen vierasnimisen

⁶⁰⁹ VM 8.2.1935, 5. Nimi tuletab meele rahwust. Germaaninimeline Baltikum ja aarialaste ürgisu.- Rahwuslik nimi enede alalhoiu abinõu. Mõödud 15 aastat nimedemuutmise algatamisest. & Kuidas saime oma perekonnanimed.

⁶¹⁰ Kaja 22.3.1935 "Eesti nimi". Wajaline käsiraamat nime de eestistajaile ilmus trükkist.

⁶¹¹ *Eestlasele Eesti nimi. 1921; 15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi. 1921; Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesi. 1935.*

toteuttaa. Uudessa julkaisussa kerrottiin lisäksi 1920-luvun kampanjasta ja sen melko lukumääräisesti vähäisistä, mutta kuitenkin hyvin kunnioitettavista tuloksista, joista ajateltiin voitavan nyt ottaa mallia.

Vuoden 1921 julkaisussa monet kirjoittajat, esimerkiksi Oskar Kallas, pohivat virolaisten kansallista kypsyyttä. Kirjoittajat usein olettivat virolaisten kansallistunteen olevan vielä liian heikko laajan kansallisen kampanjan toteuttamiseen. *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid* -teoksessa aiempaan kampanjaan ja nimenomaan näihin kirjoituksiin kansallisen tietoisuuden vähäisyydestä viitattiin ja esitettiin toive ja myös vahva usko siihen, että tilanne olisi muuttunut. Pätsin ajan kampanjoiden taustalla tosin oli 1930-luvullakin ajatus siitä, että virolaisten kansallismielisyys, kansallinen identiteetti kaipasi vahvistamista ja kansa yhtenäistämistä. 1920-luvun alussa virolaisten katse oli ehkä enemmän suunnattu Eurooppaan kuin Viroon itseensä, eikä ainakaan kansallismielisten piirien mielestä edelleenkään ehkä menneisyyden miehitysaikojen perinnöstä johtuen osattu toimia tarpeeksi hyvin kansana ja oman kansan hyväksi. Joka tapauksessa ainakin 1930-luvun nimikampanjan propagandajulkaisussa uskottiin vahvemmin virolaisten kansallistunteeseen ja haluun toimia kampanjan kautta valtiota vahvistavasti.⁶¹²

Aiemman nimikampanjan propagandajulkaisuissa esiteltiin laajasti suomalaisten kampanjaa ja artikkelikokoelmassa oli virolaisten ohella suomalaisia kirjoittajia, jotka olivat osallistuneet nimien suomalaistamishankkeeseen 1900-luvun alussa. Suomalaiskirjoittajat uskoivat virolaisten kansallismielisyyteen ja innokkuuteen kansallisiin toimiin ehkä jopa enemmän kuin virolaiset kirjoittajat ja pyrkivät innostamaan virolaisia sankoin joukoin nimien kansallistamiseen. Suomesta jopa toivottiin, että virolaisten hanke innostaisi myös suomalaisia uuteen nimien suomalaistamisalloon. Näin mahdollisesti kävikin, kun Kalevalan 100-vuotisjuhlavuonna 1935 Suomalaisuuden liitto aloitti uuden nimien suomalaistamiskampanjan. Suomalaisuuden liiton historiikissa Jussi Niinistö kirjoittaa virheellisesti nimien kansallistamisinnostuksen levinneen Suomesta Viroon 1930-luvun puolivälissä. Virolaiset nimien virolaistamisaktiivit ottivat kampanjalle mallia Suomesta erityisesti 1920-luvun alussa, mutta vuonna 1934 aloitetun virolaisen kampanjan ei voi sanoa johtuneen Suomalaisuuden liiton toimista 1930-luvun puolivälissä. Virolaistamiskampanjan propagandassa uutta suomalaistamishanketta kyllä hyödynnettiin.⁶¹³

Virolaisessa ja suomalaisessa nimikampanjassa toiminta monia propagandamuotoja myöten oli samantapaista. Pääosin virolaiset olivat ottaneet mallia suomalaisilta. Omia erityisiä propagointitapojaakin oli toki molemmilla. Suomalaisuuden liitto esimerkiksi julkaisi hyvin samanlaisia pieniä kampanjasta kertovia vihkosia kuin käsittelemäni virolaiset propagandajulkaisut. Näissä vihkosissa pyrittiin innostamaan mahdollisimman suuri joukko pääasiassa ruotsa-

⁶¹² *Eestlasele Eesti nimi, 1921; 15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi. 1921; Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesi, 1935.*

⁶¹³ *Eestlasele Eesti nimi, 1921; 15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi. 1921; Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesi, 1935; Niinistö 2006, 40–44.*

laisnimisiä henkilöitä nimien suomalaistamiseen. Sukunimiin liittyvässä väitöskirjassaan Sirkka Paikkala toteaa Kalevalan 100-vuotisjuhlaan liittyneen nimi-muutosvyöryn alkaneen jo loppuvuodesta 1934 ja kestäneen vuoteen 1936. Nimiä suomalaistettiin yhteensä lähes 100 000 eli lopulta enemmän kuin aiemmissa suomalaistamishankkeissa vuosina 1906–1907. Nimien suomalaistaminen pysyi myös uudemman kampanjan aikana kansalaisyhteiskunnan, ei valtion, hankkeena.⁶¹⁴

Suomalaisista vuoden 1921 *Eestlasele Eesti nimi* -artikkelikokoelmassa näkemyksiään esitti Tarton yliopiston itämerensuomalaisten kielten professorina toiminut Lauri Kettunen, joka käsitteli virolaisten nimien kielitieteellistä perustaa ja sopivaa virolaistamistapaa. Myös hänen runoilijavaimonsa Hilja Kettunen pyrki innostamaan nimien virolaistamiseen kertomalla, kuinka hän itsekin oli kohdannut usein Viron ulkopuolella ajatuksia ja kirjoituksia vierasnimisten virolaisten kuulumisesta johonkin toiseen kansallisuuteen. Hän itse oli erehtynyt Helsingissä pitämään monia virolaisia skandinaaveina ja esimerkiksi Antwerpenin olympialaisissa maratonilla toiseksi sijoittununeen virolaisen Jüri Lossmannin kerrottiin lehdissä olevan ruotsalainen. Hän suuntasi kirjoituksensa kokoelman ainoana naisena myös naisille pyrkien innostamaan naisia itsenäisempään toimintaan ja hankkimaan itselleen virolaisen nimen odottamatta nimimuutosta esimerkiksi avioitumisen kautta. Hänen mukaansa naisia leimattiin usein turhaan kansallisesti kevytmieliseksi ja nämä ajatukset naisten tuli toiminnallaan myös osoittaa vääriksi.⁶¹⁵

Vuoden 1921 kokoelman artikkeleissa käsiteltiin Suomen lisäksi esimerkiksi Unkarissa toteutettua saksalaisten ja slaavilaisten nimien unkarilaistamista, jonka seurauksena Unkarista löytyi enää suhteellisen vähän vieraskielisiä nimiä. Unkarissa nimien unkarilaistamista oli tapahtunut erityisesti 1800-luvulla. Suomessa oli otettu sukulaiskansan toimista mallia jo 1900-luvun alussa toteutettuihin suomalaistamisiin. Viron 1930-luvun kampanjapropagandassa pääasiallinen esikuva oli ehdottomasti Suomen kampanja, eikä esimerkiksi vuoden 1935 kampanjajulkaisussa käsitelty Unkarin tai muiden maiden nimien kansallistamisia. Muussa kampanjapropagandassa tosin yleisesti kerrottiin ajoittain myös muualla toteutetuista nimien kansallistamisista.⁶¹⁶

Mielenkiintoinen yksityiskohta *Eestlasele Eesti nimi* -julkaisussa oli se, että Oskar Kallas kertoi Jaan Tõnissonin käsitelleen *Postimees*-lehden pääkirjoituksessa muutama vuosi ennen Viron itsenäistymistä nimien virolaistamispyrkimystä kiitettävänä toimena, mutta ajatteli, että aika sille oli kypsä vasta kenties joskus tulevaisuudessa, jolloin virolaiset itse voisivat määrätä alueellaan ja hänen mukaansa silloin olisi aika luopua orjuuden rippeistä, vierasperäisistä ni-

⁶¹⁴ *Eestlasele Eesti nimi*, 1921; 15.000 uut sugunime. *Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi*. 1921; *Eesti nimi*. Valik uusi perekonnanimesi, 1935; Niinistö 2006, 40–44; Paikkala 2004, 525–526.

⁶¹⁵ *Eestlasele Eesti nimi*, 1921; 15.000 uut sugunime. *Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi*. 1921; *Eesti nimi*. Valik uusi perekonnanimesi, 1935.

⁶¹⁶ *Eestlasele Eesti nimi*, 1921; 15.000 uut sugunime. *Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi*. 1921; *Eesti nimi*. Valik uusi perekonnanimesi, 1935; Laakso 2004, 21, 27.

mistä. Pätsin aikana Tõnisson kannatti periaatteessa edelleen nimien virolaistamista, mutta ei Pätsin järjestelmän kampanjan toteutustapaa. Tosin 1920-luvullakaan Tõnisson ei itse ollut nimeään virolaistanut, vaikka se olisi ollut mahdollista.⁶¹⁷

Yksi merkittävä muutos propagandajulkaisuissa oli se, että kielitieteilijät olivat 1930-luvulle tultaessa ehtineet tutkia enemmän virolais- ja saksalaisnimien muodostumista ja historiaa, joten *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid* -teoksessa oli huomattavasti 1920-luvun alun julkaisuja enemmän tutkittua tietoa nimistä. Lisäksi siinä oli uusia sopivia nimiä ja perusteita myös aiemmin virheellisesti virolaisina pidettyjen nimien muuttamisille. Teoksen toimittajista Elmar Elisto kertoi vuonna 1935 julkaistun teoksen toisen osan pohjaavan vuonna 1921 julkaistuun *15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi* -julkaisuun, mutta sitä oli uudistettu. Kielitieteelliset uudet tutkimukset näkyivät julkaisussa siten, että suositeltuja nimiä oli korjailtu, tehty lisäyksiä sekä poistettu jo liian yleisiksi käyneitä ja uusiin tutkimuksiin perustuen merkitykseltään huonoiksi tai pohjaltaan vierasperäisiksi muuttuneita nimiä. Elisto toteasi, että aiempi vuonna 1921 julkaistu luettelo oli tehty liian kiireellä ja siten siinä oli jäänyt paljon virheitä. Hän kritisoi lisäksi sitä, että myös nyt julkaistu teos oli jouduttu viimeistelemään liian nopeassa aikataulussa. Valtion tullessa mukaan kampanjan toteuttamiseen vuoden 1934 lopulla tuli kiireellinen tarve uuden nimien virolaistamisjulkaisun ja nimiluettelon julkaisemiseksi.⁶¹⁸

Aiemman nimikampanjan propagandaan verrattuna lisäksi kansainvälinen tilanne oli muuttunut. Sen kautta ja historiaan pohjaten perusteltiin nimien virolaistamisen merkitystä. Toisaalta Viron itsenäisyys oli kestänyt jo pidempään ja kansainvälinen asema oli vahvistunut. 1930-luvun talouslama, ääriliikkeiden nousu joka puolella Euroopaa ja tilanteen muuttuminen Saksassa aiheuttivat huolestuneisuutta Virossa ja tämä näkyi nimikampanjan propagoinnissa jo vuonna 1935, vaikka tilanne ei ollut niin uhkaava kuin 1930-luvun edetessä.

5.1.5 Suhtautuminen kampanjaan – puolesta ja vastaan

Pätsin kannatus oli suurempaa maaseudulla kuin kaupungeissa ja se oli yksi mahdollinen syy sille, että maaseudulla nimien virolaistaminen oli innokkaampaa koko kampanjan ajan. Kansalliset kampanjat liitettiin kansalaisyhteiskunnan roolin korostuspyrkimyksistä huolimatta ennen muuta Pätsin politiikkaan ja siten tästä johtuen niitä myös boikotoitiin. Suurin Pätsin politiikkaa vastustanut oppositio sijoittui Tarttoon ja ehkä kaupungin voimahahmolla ja Pätsin pitkäaikaisella taisteluparilla Jaan Tõnissonilla oli vaikutusta siihen, että siellä virolaistaminen oli vähäisempää kuin monissa

⁶¹⁷ VM 8.2.1935, 5. Nimi tuletab meele rahwust. Germaaninimeline Baltikum ja aarialaste ürgisu.- Rahwuslik nimi enede alalhoiu abinõu. Mõõdud 15 aastat nimedemuutmise algatamisest. & Kuidas saime oma perekonnanimesid.

⁶¹⁸ Eestlasele Eesti nimi. 1921; 15.000 uut sugunime. Lisa albumile Eestlasele Eesti nimi. 1921; Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesi. 1935.

muissa kaupungeissa. Toisaalta Tartto oli toiminut merkittävänä kaupunkina aiemman nimien virolaistamishankkeen aikaan ja monet uudessakin kampanjassa toimineet järjestöt olivat erityisen aktiivisia Tartossa ja aktiiveista monet olivat tarttolaisia. Pärnu oli Pätsin kotikaupunki ja tällä saattoi olla vaikutusta siihen, että siellä virolaistamisvaatimuksissa mentiin pidemmälle kuin muualla. Toisaalta tämä ei kuitenkaan näkynyt virolaistamisen prosentuaalisessa määrässä, vaan siellä virolaistamisaktiivisuus oli samaa tasoa muiden suurempien kaupunkien kanssa⁶¹⁹.

Virossa palattiin ainakin hieman parlamentarisempaan hallintotapaan vuonna 1938, joskin Päts lähipiireineen käytti edelleen kiistattomasti suurinta valtaa. Joulukuussa 1938 virolaistamiskysymystä puitiin ensimmäistä kertaa kansanedustuslaitoksessa, kun *riigivolikogun* kokouksessa oli käsittelyssä nimien yksinkertaisen ja maksuttoman virolaistamisen säädöksen voimassaolon jatkamista käsitellyt säädösluonnos. Säädöksen voimassaolon jatkaminen vielä vuodella sai heti ensimmäisessä käsittelyssä täyden kannatuksen ja nimien virolaistaminen herätti paljon keskustelua.⁶²⁰

Suurimmassa osassa puheenvuoroja kerrattiin kampanjan menestystä ja ihmeteltiin sitä, että monet tunnetut henkilöt eivät olleet virolaistaneet nimiään. Kansanedustajia kehoitettiin toimimaan kaikin tavoin sen hyväksi, että kaikilla olisi seuraavan vuoden jälkeen virolainen nimi. Lisäksi kokouksessa puhuivat vierasnimiset edustajat, jotka puolustautuivat heitä kohtaan esitettyjä syytteitä vastaan. Aleksander Aben esimerkiksi totesi saaneensa kehotuksia virolaistaa nimensä, mutta ei sitä voinut eikä aikonut tehdä, sillä kielitieteilijät olivat todistaneet sen virolaiseksi. Leopold Johanson kertoi kannattavansa nimien virolaistamista ja säädöksen voimassaolon jatkamista, mutta nimien virolaistamisessa ei tulisi toimia hätiköidysti. Nyt oli hänen mukaansa otettu myös nimiä, jotka eivät lopulta olleet edes virolaisperäisiä. Pelkkä nimi ei hänen mukaansa tehnyt todellista virolaista.⁶²¹

Jaan Tõnisson kertoi, että hänkään ei ollut säädöksen voimassaolon jatkamista vastaan, mutta ei hyväksynyt joitakin perusteluja, joita nimien virolaistamiseksi oli käytetty. Hänen mukaansa hankkeen tulisi jäädä vapaaehtoiseksi ja nimien valinnan tulisi tapahtua rauhassa. Tõnisson kertoi hänellä ja hänen suvullaan olleen aiemmin jo valmiiksi mietittynä uusi nimi, mutta kun hanketta alettiin ajaa voimakkaasti, hän päätti olla muuttamatta nimeään. Hän ei arvostanut tähän mennessä tehtyä työtä yleisesti kovin korkealle, eikä hänenkään mukaansa virolainen nimi tehnyt vielä ihmisestä kansallismielistä.⁶²²

---

⁶¹⁹ ERA.1068.1.1. Väljavõtted Nimeede Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanimeede eestistamise kohta, 1939–1940.

⁶²⁰ ERA.84.1.193. Riigivolikogu I koosseisu II istungjärgu otsuste protokollid nr. 19-45 ja nende lisad, 18.10.1938–20.12.1938.

⁶²¹ ERA.84.1.193. Riigivolikogu I koosseisu II istungjärgu otsuste protokollid nr. 19-45 ja nende lisad, 18.10.1938–20.12.1938.

⁶²² ERA.84.1.193. Riigivolikogu I koosseisu II istungjärgu otsuste protokollid nr. 19-45 ja nende lisad, 18.10.1938–20.12.1938.

Aiemmin esimerkiksi propagandayksikön johtajana toiminut Hugo Kukke totesi Tõnissonin puheenvuoron jälkeen, arvostavansa tehtyä työtä ja kampanjan saavuttaneen suuren menestyksen. Hänen ja useiden muiden puhujien mukaan nimen virolaistamisen tulisi olla kaikille kunnia-asia, joka osoitti kansallisten etujen ymmärtämystä. Kritisoidut pienet virheet kampanjan aikana eivät tehneet työstä turhaa, vaan jo tähän mennessä saatuja tuloksia tuli arvostaa suuresti. Nimen virolaistaminen haluttiin yleisesti jättää vapaaehtoiseksi, mutta vieraan nimen säilyttäneille ei löytynyt juuri ymmärrystä.⁶²³

Riigivolikogun kokouksesta uutisoitiin myös *Uus Eestissä*, jossa kerrottiin kansan puhuneen edustajiensa kautta selvää kieltä nimien virolaistamisen puolesta. Nimien virolaistamisen todettiin herättäneen paljon keskustelua. Suurimmassa osassa puheenvuoroista kerrottiin kerratun kampanjan menestystä ja ihmeteltyä, kuinka monet tunnetut henkilöt olivat jääneet vielä vierasnimisiksi. Uutisoinnissa kerrottiin tarkasti erityisesti jo edellä käsittelemiäni Abenin, Tõnissonin ja Kukken puheita. Lisäksi kerrottiin edustaja Murron esittäneen, että nimien virolaistamisen tulisi olla vapaaehtoista enää vuoden ja sen jälkeen siitä tulisi tehdä pakollista. Yleisesti ymmärrettiin, että nimien virolaistamista olivat hidastaneet monet seikat, mutta vähitellen kukaan ei voinut enää vedota erilaisiin muodollisiin seikkoihin tai tietämättömyyteen nimensä vierasperäisyydestä.⁶²⁴

Samassa lehdessä julkaistiin kokousuutisoinnin lisäksi pohdinta keskusteluista, joista kuvastui erityisen selvästi lehden Pätsin hallinnon ajatuksia mukailtava linja. Tarkka vaikuttamaan pyrkivä uutisointi kokouksen keskustelun sisällöstä oli tärkeää, sillä pöytäkirjat eivät luonnollisesti olleet niin helposti kaikkien saatavilla. Propagoinnissa apuna haluttiin käyttää kansanedustajien ajatuksia sekä saada lukijat pohtimaan edelleen vierasnimisten henkilöiden motiiveja toimimattomuudelleen. Pohdinnassa todettiin monien edustajien ilmaisseen ihmetyksensä siitä, että useat julkisen elämän tunnetuimmista henkilöistä eivät edelleenkään olleet virolaistaneet vierasperäistä nimeään. Puhujat eivät ymmärtäneet, kuinka asiassa voitiin vielä epäröidä tai millään tavalla vastustaa nimien kansallistamista.⁶²⁵

Kirjoituksessa kommentoitiin tämän ihmettelyn olevan täysin oikeutettua. Oli hyvin kummallista, että edelleen, kaikista tosiasioista huolimatta, vierasperäisistä nimistä haluttiin pitää kiinni. Kansan yleinen mielipide ja myös puheenvuorot *riigivolikogussa* osoittivat paheksuntaa tällaista välinpitämättömyyttä kohtaan. Kampanjasta oli tullut koko kansan sydämenasia ja kansallinen velvollisuus. Kokouksessa kehoitettiin ja kannustettiin edelleen hyvässä hengessä vierasnimisiä muuttamaan pian nimensä, mutta puheenvuoroista ilmeni, että osa edustajista oli sitä mieltä, että jo lähiaikoina kansa saattaisi poistaa johtavil-

⁶²³ ERA.84.1.193. Riigivolikogu I koosseisu II istungjärgu otsuste protokollid nr. 19-45 ja nende lisad, 18.10.1938–20.12.1938.

⁶²⁴ UE 8.12.1938, 5. Nimele eestistamise küsimus rahvaesinduses. Seaduse pikendamise üheks aastaks võeti Riigivolikogus 1. lugemisel vastu.

⁶²⁵ UE 8.12.1938, 4. Nimi rikub meest. Rahvaesindus ütles oma sõna nimele eestistamise kasuks.

ta paikoilta vierasnimiset henkilöt. Kansa halusi johtajiensa näyttävän esimerkiksi, ei kulkevan kansan perässä.⁶²⁶

Julkaistuissa *riigivolikogun* keskusteluissa ja pohdinnoissa näkyi selvästi Pätsin politiikan tukeminen tai vastustaminen myös nimikampanjaan osallistumisessa. Tõnisson ilmoitti lähes suoraan, että ei virolaista nimeään, koska Pätsin hallinto oli ajanut sitä niin voimakkaasti. Lehtijutuissa oli aiemminkin viitattu siihen, että Pätsin politiikan vastustajat, kuten Tõnisson hidastivat kampanjavoitteisiin pääsyä, mutta näin selvästi kahtiajaosta suhtautumisessa myös kansallisiin kampanjoihin uutisoitiin ensimmäistä kertaa. Lehtijutusta jäi toisaalta mielikuva siitä, että vastustajat olivat lähinnä pikkumaisia moittiesaan kampanjatuloksia, joiden kuitenkin kiistattomasti voitiin osoittaa olleen vaikuttavia. Lehdet, joissa nämä tekstit julkaistiin, olivat luonnollisesti Pätsin järjestelmän ohjaamia ja siten näennäisellä kritisoinnillakin ilmaistiin tukea kampanjalle. Pätsin johto pyrki koko ajan yhtenäistämään virolaista kansaa ja esitti kansan ja järjestelmän suosion todennäköisesti paljon todellista suuremaksi. Nämä kaikki ilmaukset ja esimerkiksi itsesensuurin vaatimuksesta kertovat lehtien lakkauttamiset viestivät myös siitä, että Pätsin ohjatulla demokratialla oli vastustajansa. Oppositiota ei varsinaisesti ollut tukahdutettu, mutta sen toimintamahdollisuuksia, valtaa ja myös julkisia ilmauksia oli toki ankarasti rajoitettu. Pätsin valtio ei ollut diktatuuri, mutta autoritaarinen järjestelmä se joka tapauksessa oli.

Uus Eestissä julkaistiin paljon nimien virolaistamista käsitteleviä mielipidekirjoituksia. Valtaosa kirjoituksista kannatti kampanjaa, mutta lehdessä julkaistiin myös virolaistamista vastustavia kirjoituksia. Vastustavat kirjoitukset olivat kuitenkin muun vastustusuutisoinnin tapaan sellaisia, että niistä jäi mielikuva jollain tapaa yksinkertaisesta kirjoittajasta tai niiden sisältö oli lähinnä huvittavaa. Esimerkiksi *Vaba Maa* julkaisi lukijoiden humoristisia pakinoita aiheesta. Niissä käsiteltiin nimen valinnan vaikeutta ja aviopuolisojenkin erimielisyyksiä nimien suhteen, kun toinen piti omaa virolaista nimeään merkitykseltään huonona ja maalaisena, toinen taas kauniina virolaisena nimenä. Pakinoista kuvastui se, miten monta mielipidettä sopivista nimistä oli ja miten pilkaten suhtauduttiin sekä nimen vaihtajiin että niihin, jotka pitivät selvästi vierasperäisestä nimestään kiinni. Jatkuvasti toisteltu sanonta, ”Ei nimi miestä pahenna, jos ei mies nimeä.” oli useissa kirjoituksissa lähtökohtana ja niissä suhtauduttiin nimen muuttamiseen turhana hössötyksenä. Toisaalta monissa painotettiin sitä, että tunnetut vierasnimiset säilyttivät hienot ulkomaiset nimensä ja muuttajina olivat ennen muuta merkitykseltään huonoja virolaisia nimiä kantavat.⁶²⁷ Hevosten ystävä ihmetteli *Kajassa* huhtikuussa 1935 julkaistussa pohdinnassaan sitä, miksi hevosillekin ei annettaisi virolaisia nimiä. Hänen mukaansa *Kajassa*

⁶²⁶ UE 8.12.1938, 4. Nimi rikub meest. Rahvaesindus ütles oma sõna nime de eestistamise kasuks.

⁶²⁷ VM 21.9.1934, 2. Piibujutt. Nime walima; VM 27.9.1934, 2. Piibujutt. Ilus eesti nimi; UE 1.12.1935, 6. Madli Akerpärk kirjutab nime de eestistamisest.

julkaistussa virolaisten sukuoriiden luettelossa 117 nimestä ainoastaan muutama oli virolaisperäinen.⁶²⁸

Joulukuussa 1934 *Kajassa* julkaistiin maanviljelijä Wana-Ainsonin kirjoitus, jossa hän kritisoi selvästi saksalaisperäisiksi miellettyjen -son ja -soon loppuisien nimien virolaistamista. Hänen mukaansa kaikki ne eivät ole tarkoittaneet jonkun poikaa, vaan ennemminkin suota tai jonkinlaista vesiuraa. Esimerkiksi hänen nimensä Ainson oli ollut alun perin kirkonkirjoissa Hainson, joka tarkoitti hiittä, jolla ei kirjoittajan mukaan voinut olla poikaa, ja siksi -son tarkoitti siinä vanhan uhripaikan läpi virrannutta ojaa. Kuten monissa nimimuutoksissa kritisoineissa kirjoituksissa, kirjoittaja oli sitä mieltä, että nimi ei miestä pahenna eikä nimien virolaistamisissa pitäisi mennä turhamaisuuden rajoille. Hänen mukaansa esimerkiksi vapsien johtohahmot Larka tai Sirk eivät olleet nimensä takia enemmän virolaisia kuin esimerkiksi Einbund (Karl Einbund ei ollut vielä tässä vaiheessa virolaistanut nimeään, vaikka oli tosin jo kertonut sen tekevänsä).⁶²⁹

Tammikuussa 1935 *Kajassa* julkaistiin mielipidekirjoitus, joka oli osittain vastine Wana-Ainsonin kirjoitukselle. Kirjoittaja kannusti ihmisiä virolaistamaan nimensä ja pohti sitä, miten kaikki saataisiin mukaan hankkeeseen. Hän totesi, virolaisten tuntevan itsensä kyllä omaksi kansakseen, kuten olivat tunteet myös saksalaisvallan aikana, mutta sulautusyrityksen jäänteistä eli saksalaisperäisistä nimistä olisi viimein päästävä eroon, jotta virolaiset näyttäisivät virolaiselta kansalta myös ulospäin. Kirjoittaja ei voinut ymmärtää, miten yksikään isänmaallinen ja kansallismielinen virolainen saattoi vastustaa hanketta. Hänen mukaansa nimien virolaistamisen hidasta etenemistä selitti virolaisten varovainen kansanluonne ja se, että aina ei edes ymmärretty tai tiedetty nimien olevan saksalaisperäisiä. Nimikampanjan edistämiseksi hän suosittelee pohtimaan nimien alkuperää, tunnettujen henkilöiden toimimista esimerkkinä ja erityisesti sitä, että kannustettaisiin hieman kiistanalaiseen, mutta yksinkertaiseen tapaan virolaistaa esimerkiksi -son ja -man loppuiset nimet. Muuttamalla niiden viimeinen kirjain saataisiin son muuttumaan virolaiseksi sooksi (suo tai alkuperä) ja man maaksi. Kirjoittajan mukaan esimerkiksi latvialaiset olivat niin tehneet lisäämällä nimiin muutaman kirjaimen ja siten tulisi virolaisten tehdä, jotta koko kansa saataisiin nopeasti myös nimiltään virolaisiksi.⁶³⁰

Joissain kirjoituksissa taas nimenomaan vastustettiin edellä mainittua muuttamistapaa. Esimerkiksi *Uus Eestissä* julkaistiin joulukuussa 1935 mielipidekirjoitus, jossa vastustettiin nimien virolaistamista yksinkertaisesti muuttamalla nimien viimeisiä kirjaimia (son – soo, mann – maa) tai luomalla niille ainoastaan virolainen merkitys. Kirjoittajan mukaan puhdistustyö tuli tehdä perusteellisesti ja muuttaa vierasperäiset nimet sekä sisällöltään että muodoltaan virolaisiksi. Esimerkiksi Mitt ja Bauer nimistä ei tulisi tehdä virolaisilta kuulos-

⁶²⁸ Kaja 29.4.1935, 4. Kas ei leiduks ka loomadele eestipäraseid nimesid?

⁶²⁹ Kaja 3.12.1934, 6. Põllumehe waade nimele muutmisele.

⁶³⁰ Kaja 5.1.1935, 2. Nimele eestistamine. Kuidas seda muuta massiliseks.

tavia muunnoksia, vaan kääntää ne Sepaks (seppä) ja Pöllumeheks (maanviljelijä) eli vastaamaan sanojen vironkielistä käännöstä.⁶³¹

Kajassa julkaistiin sinne toimitettujen kirjoitusten lisäksi yhteenvetoja muissa lehdissä ilmestyneistä nimikampanjaa koskevista kirjoituksista. Esimerkiksi tammikuussa 1935 *Päevaleht*-lehdessä alun perin julkaistussa kirjoituksessa kritisoitiin liiallista kiirettä nimien virolaistamisessa. Kirjoituksessa ymmärrettiin, että tunnetut henkilöt, erityisesti lääkärit, asianajajat ja liikemiehet, epäroivät nimen muuttamista. Nimen muuttaminen oli ilmaista, mutta siitä saattoi seurata taloudellisia menetyksiä. Nimelle oli hankittu vuosien aikana asiakkaiden luottamus ja uudella tuntemattomalla nimellä ihmiset pelkäsivät joutuvansa aloittamaan elämäntyönsä tavallaan alusta. Ennen asian kiirehtimistä tulisi miettiä valmiiksi välineitä, joilla uusi nimi tehtäisiin kaikille tunnetuksi.⁶³²

Kaja kertoi heinäkuussa 1935 Viron kansallismielisten klubien liiton aikauskirjassa julkaistusta kirjoituksesta, jossa käsiteltiin kampanjan yleistä menestystä ja tiedotettiin siitä, kuinka paljon vierasperäisiä nimiä oli virolaistettu eri paikkakunnilla. Artikkelissa pohdittiin sitä, miksi tietyillä paikkakunnilla virolaistaminen edistyi muita hitaammin. Syyksi nähtiin tunnettujen henkilöiden esimerkin puuttuminen. Tarton kaupungissa odotettiin ilmeisesti Vanhan Jaanin (Jaan Tõnissonin) esimerkkiä, mutta oli unohdettu, että hän ei voi enää sitä tehdä, koska ei itse ollut kampanjaa aloittamassa. Tarvastun kunnassa taas katseet oli käännetty Reichmannin puoleen, mutta tämä ei voinut muuttaa nimeään, koska hänen esi-isänsä oli maksanut kokonaisen ruplan nimien antajille saadakseen kauniin nimen.⁶³³

Kirjoituksilla siis tehtiin usein tunnetuista vierasnimisistä henkilöistä jokseenkin kampanjan kannattajien taholta pikkumaisia Pätsin tai muiden kansallista parasta ensisijaisesti ajattelevien vastustajia, jotka asettivat esimerkiksi oman historiansa kansallisen historian edelle. Päts korosti virolaisen yhtenäisen identiteetin luomispolitiikassaan nimenomaan yhteisön edun asettamista oman edun edelle ja vierasperäisen nimensä säilyttäneet voitiin siten leimata juuri tällaisiksi itseään ensi sijassa ajatteleviksi. Tosin Pätsin aikana ja myöhemmin myös Pätsiä lähipiireineen on toki syytetty toimista, jotka ensisijaisesti toimivat heidän itsensä eduksi. Joka tapauksessa valtiota lähellä olevissa lehdissä julkaistiin siis kirjoituksia, joiden tarkoituksena oli osoittaa, että nimensä virolaistamista viivyttävillä oli lähinnä henkilökohtaisia syitä toimintaansa. Näitä ei siksi kannattanut jäädä odottamaan. Odottajat liitettiin itsensä valtion edun yläpuolelle asettavien joukkoon.

Joulukuussa 1938 julkaistussa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja totesi osan virolaisista pitävän niin tiukasti kiinni vierasperäisistä nimistään, että heidän kanssaan tuli tehdä vähän enemmän työtä. Kirjoittaja kehotti kansalaisia auttamaan tässä työssä ja kertoi esimerkkinä tällaisesta lähettäneensä itse kirjeen yleisradion johtajalle, että tämä vaikuttaisi isänmaallisia ohjelmia juontaneisiin

⁶³¹ UE 3.12.1935, 14. Nime-eestistamise mured.

⁶³² *Kaja* 28.1.1935, 4. Ajakirjandus. Nimede muutmise kohta.

⁶³³ *Kaja* 30.7.1935, 6. Nimede eestistamise esimese poolaasta rekordarwe.

vierasnimisiin toimittajiin, jotta nämä virolaistaisivat nimensä. Nopeasti kirjeen kirjoittamisen jälkeen kyseiset toimittajat olivat vaihtaneet nimensä. Kirjoittaja uskoi, että he eivät olleet vaihdoksella menettäneet mitään, vaan päinvastoin voittaneet ja saaneet varmasti kuulijakunnan tyytyväisiksi. Kirjoittajan mukaan Nimien virolaistamisen liitto tai maistraattien virkamiehet eivät luonnollisesti ehtineet kirjoittaa kaikille vierasnimisille, joten isänmaallisten kansalaisten tulisi tulla avuksi. Toki jo pelkästään vierasnimisten oman kansallistunteen pitäisi kirjoittajan mielestä pakottaa nimen kansallistamiseen.⁶³⁴

Näillä kirjoituksilla haluttiin velvoittaa kaikkia kansalaisia, myös virolaisnimisiä, osallistumaan kampanjaan. Arkistolähteistäni käy ilmi, että tällaista toimintaa myös esiintyi. Erityisesti kansallismielisten järjestöjen aktiivit olivat yksityishenkilöinä lähettäneet kirjeitä vierasnimisille kansalaisille.⁶³⁵

Mielipidekirjoituksissa arvosteltiin usein erityisesti johtavien toimijoiden haluttomuutta virolaistaa nimensä. Esimerkiksi heinäkuussa 1939 julkaistun kirjoituksen mukaan virolaistamiskampanjan eteen oli tehty paljon tehokasta propagandaa ja se oli tuottanut hyviä tuloksia. Kirjoittaja totesi, että tulokset olisivat tosin olleet vielä parempia, jos kaikki johtavissa asemissa ja tunnetut virolaiset olisivat virolaistaneet nimensä. Hän arvosteli myös sitä, että osa näistä oli virolaistanut nimensä vain osittain jättäen uuteenkin nimeensä vieraan sivumaun. Kirjoituksessa moitittiin lisäksi kampanjan toteutusta siitä, että myös virolaiseen kansaan kuulumattomien henkilöiden ja maahanmuuttajien oli annettu muuttaa nimensä virolaisiksi. Tätä tulisi rajoittaa, sillä nimien virolaistamista ei toteutettu kenenkään uudelleenkansallistamiseksi, vaan virolaisten kansallisuuden ja nimen yhdenmukaistamiseksi. Tämä oli vaarallista myös siksi, että ulkomaat voisivat ajatella Virossa painostetun muihin kansoihin kuuluvia ihmisiä virolaisiksi. Säädöksessä oli aukko, joka tulisi tilkitä, jotta virolainen nimi jäisi vain virolaisille. Viro oli kirjoittajan mukaan valtio, jossa maahanmuuttajat ja vieraaseen kansaan kuuluvat voivat elää ja toimia tyytyväisinä omalla nimellään ilman, että heidän täytyisi piilottaa oma alkuperänsä virolaisen nimen alle.⁶³⁶

Tämä oli kiinnostava näkökulma, joka poikkesi täysin yleisestä tyytyväisyydestä vähemmistökansoihin kuuluvien nimimuutoksiin. Kirjoituksesta käy ilmi, että huolimatta esimerkiksi virolaisjohtajien päinvastaisista puheista Virossa ja erityisesti Viron ulkopuolella saattoi olla aiheellinenkin huoli siitä, että vähemmistökansoja jollain tavoin painostettaisiin nimimuutoksiin. Ainakin yleinen tyytyväisyys vähemmistökansoihin kuuluvien nimien virolaistamisista kertoi siitä, että tätä pidettiin positiivisena ja hyvin isänmaallisena tekona.

Mielenkiintoinen kysymys on myös se, kuka lopulta oli virolainen. Tähän ei löytyne yksiselitteistä vastausta, mutta Pätsin ajan Virossa suurin kansallisuutta määrittävä tekijä oli kieli. Etnisiksi virolaisiksi laskettiin esimerkiksi viro-

⁶³⁴ UE 10.12.1938, 12. Kilde nimeede eestistamisest.

⁶³⁵ ERA.2698.1.1. Eesti Rahvuslaste Klubide peakoosolekute protokolliraamat, 31.3.1931–9.2.1940.

⁶³⁶ UE 2.7.1939, 7. Kirjad "Uus Eestile". Eestistamine, mitte ümberrahvustamine.

laisjohtajien puheiden mukaan viroa äidinkielenään puhuvat, mutta valtiolliselta kansallisuudeltaan virolaisiksi laskettiin toki myös valtiossa asuvat vähemmistökansallisuuksiin kuuluvat, eli esimerkiksi venäjää äidinkielenään puhuvat.⁶³⁷

Nimien virolaistaminen saattoi myös riitauttaa perheitä ja erityisesti Viron saksalaisten suhtautuminen saattoi olla hyvinkin kielteistä virolaistamishankkeisiin. *Uus Eesti* esimerkiksi uutisoi heinäkuussa 1939 perintöriidasta, jossa baltiansaksalainen nainen yritti testamentilla jättää ainoan sukulaisensa, sisarenpoikansa, perinnöittä, koska tämä oli virolaistanut nimensä. Sisarenpoika ei edes ollut syntyperältään virolainen vaan venäläinen, joka oli asunut Neuvostoliitossa, kunnes täti oli kutsunut tämän Viroon kertomalla tätä odottavasta perinnöstä. Tädin lähettämä kirje oli yleensäkin mahdollistanut sisarenpojan muuton Viroon. Heidän välejään oli ennen nimen virolaistamista huonontanut jo se, että sisarenpoika seurusteli virolaisen naisen kanssa.⁶³⁸

Kampanjan nimien muuttamisen määrällisestä menestyksestä huolimatta kampanjan viimeisiä vuosia leimaa se, että vastustavasti kampanjaan suhtautuvien määrä kasvoi ja nimipropagandaa kritisoitiin yhä enemmän. Useissa lehtikirjoituksissa syynä tähän nähtiin liialliseksi koettu jatkuva kampanjapropaganda ja se, että virolaistamisen vapaaehtoisuudesta huolimatta ihmiset kokivat heitä painostettavan ja reagoivat vastustamalla koko hanketta. Lisäksi useat Pätsin politiikkaa vastustaneet näkivät hankkeen osana Pätsin politiikkaa, josta he tahtoivat irtisanoutua.⁶³⁹

Kampanjan propagointiin kyllästyminen näkyi lehtikirjoituksia vielä suoremmin yksittäisten henkilöiden valtion johtajille suuntaamista kirjeistä. Esimerkiksi syksyllä 1936 Pätsille lähetetystä kirjeestä, joka oli allekirjoitettu nimimerkillä ”vanhemmat ihmiset” löytyi sekä perusteluja vanhempien ihmisten passiivisuudelle nimien virolaistamisessa että kyllästyminen kampanjapropagandaan. Kirjoittaja pyysi *riigivanem* Pätsiä suojelemaan heitä nimipropagandalta ja uhkailuilta, sillä vierasperäinen nimi ainakaan vanhuksella ei hänen mukaansa merkinnyt, että tämä ei olisi syvästi isänmaallinen. Kirjoittaja oli lisäksi huolestunut kenraali Sootsin esityksestä erottaa vierasnimiset viroistaan. Nimien virolaistaminen piti hänen mukaansa jättää vapaaehtoiseksi ja lopettaa äärimmäisyyksiin mennyt nimien virolaistamispropaganda.⁶⁴⁰

Toisaalta vaatimukset tehokkaammasta propagandasta ja näkyvillä paikoilla toimivien vierasnimisten painostamisesta lisääntyivät. Valtion johtajille suunnattujen kirjeiden ja lehtikirjoitusten taustalla olivat erityisesti kampanjaan

⁶³⁷ Esimerkiksi UE 26.6.1939, 9. President K. Pätsi kõne võidutulede laialisaatmisel.

⁶³⁸ UE 3.7.1939, 4. Nime eestistamise pärast pärandusest ilma.

⁶³⁹ Esimerkiksi UE 8.12.1938, 5. Nimede eestistamise küsimus rahvaesinduses. Seaduse pikendamise üheks aastaks võeti Riigivolikogus 1. lugemisel vastu; ERA.31.4.965. Organisatsioonide ja isikute märgukirjad põhiseaduse muutmise, maareformi läbiviimise, tööliste olukorra, nimede eestistamise ja majanduslikes küsimustes, 2.4.1936–31.3.1937.

⁶⁴⁰ ERA.31.4.965. Organisatsioonide ja isikute märgukirjad põhiseaduse muutmise, maareformi läbiviimise, tööliste olukorra, nimede eestistamise ja majanduslikes küsimustes, 2.4.1936–31.3.1937.

osallistuneet keskusjärjestöt, Nimien virolaistamisen liitto ja paikalliset nimien virolaistamistoimikunnat ja kunnanvaltuustot, mutta myös yksittäiset kansalaiset. Esimerkiksi nimikampanjassa aktiivisesti toimineet keskusjärjestöt, Viron maakuntaliitto ja Nimien virolaistamisen liitto⁶⁴¹ pyysivät kirjeessään Pätsiä edelleen tukemaan kampanjaa korostamalla johtaville henkilöille nimien virolaistamisen merkitystä esimerkkinä muille. Propagandasta pääosin vastaavat organisaatiot eivät uskoneet, että asian propagoiminen olisi jo mennyt yli, päinvastoin, sitä piti lisätä.⁶⁴² Esimerkiksi Nimien virolaistamisen liiton tavoitin loppuvuodesta 1937 myös Isänmaan liitto päätyi kokouksessaan siihen, että erityisesti hallituksen vierasnimiset jäsenet tuli saada virolaistamaan nimensä ja toimimaan esikuvina muille. Nimien virolaistamisen liitolle toimitetussa lausunnossa tultiin siihen johtopäätökseen, että mikäli hallituksen jäsen tai valtion korkea virkamies halusi säilyttää vierasperäisen nimensä, olisi hänen luovuttava tehtävästään.⁶⁴³ Valtio ei toteuttanut näitä vaatimuksia, mutta kampanja-aktiivit nostivat asian toistuvasti esille julkisessa keskustelussa.

Paikallisten toimikuntien mukaan propagandatyön tehostaminen oli 1930-luvun lopulla hyvin vaikeaa. Vierasperäisiä nimiä oli enää lähinnä vanhuksilla ja henkilöillä, jotka eivät aikoneet virolaistaa nimeään ainakaan ennen kuin näkyvillä paikoilla toimineet henkilöt olivat sen tehneet. Komiteoilla oli vuosien kampanjoinnin jälkeen vaikeuksia saada ihmiset uskomaan, että johtajat kyllä aikoivat muuttaa nimensä, mutta eivät kiireidensä tai sopivan nimen löytämisen vaikeuden vuoksi olleet vielä sitä tehneet. Propagandakokousten järjestämisen ei uskottu enää tuottavan tuloksia, koska kokouksiin ei yleensä ilmestynyt yhtään vierasnimistä henkilöä. Useissa kirjeissä ainoana mahdollisuutena kampanjan tavoitteiden toteutumiseksi nähtiin se, että valtio pakottaisi johtavat toimijat virolaisnimisiksi.⁶⁴⁴

Kansainvälinen levoton ilmapiiri alkoi näkyä syksyllä 1939 myös nimien virolaistamista koskevissa mielipidekirjoituksissa. *Uus Eestissä* elokuussa 1939 julkaistussa kirjoituksessa todettiin, että virolaiset eivät elä missään omassa maailmassaan, vaan Euroopassa vallitseva jännittyneisyys vaikuttaa myös Viroon. Levoton tilanne vaati kirjoittajan mukaan virolaisia tiivistämään rivejään ja kasvattamaan kansallistunnettaan. Nimien virolaistamisen pitäisi saada tilanteesta uutta vauhtia ja viimeistenkin vierasnimisten tuli osoittaa virolaisuuttaan nimensä kansallistamisella. Vierasnimisten joukkoon kuului paljon vanhuksia, mutta myös runsaasti älymystöä, yrittäjiä ja julkisesti tunnettuja henkilöitä sekä

⁶⁴¹ Akadeemiline Emakeele Selts, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Rahvuslaste Klubbide Liit, Eesti Üliõpilaskond, Kaitseliit ja Nimeede Eestistamise Liit.

⁶⁴² ERA.31.4.965. Organisatsioonide ja isikute märgukirjad põhiseaduse muutmise, maa-reformi läbiviimise, tööliste olukorra, nimeede eestistamise ja majanduslikes küsimustes, 2.4.1936–31.3.1937; ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimeede eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.–1.12.1937.

⁶⁴³ ERA.31.4.965. Organisatsioonide ja isikute märgukirjad põhiseaduse muutmise, maa-reformi läbiviimise, tööliste olukorra, nimeede eestistamise ja majanduslikes küsimustes, 2.4.1936–31.3.1937; ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimeede eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksamise kohta, 4.4.–1.12.1937.

⁶⁴⁴ ERA.1068.1.1 Väljavõtted Nimeede Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanimeede eestistamise kohta, 1939–1940.

tavallista kansaa, jotka odottivat edelleen näkyvillä paikoilla toimivien henkilöiden näyttävän esimerkkiä. Vierasnimiset perustelivat nimensä säilyttämistä monin tavoin, mutta kirjoittajan mukaan lopulta kyse oli kansallistunteen puutteesta, välinpitämättömyydestä kansallisia kysymyksiä kohtaan tai vähintään kansallisesta lyhytnäköisyydestä. Mikään yksittäinen muistutus asiasta tuskin muuttaisi näiden henkilöiden suhtautumista, mutta vaikeiden aikojen saattoi toivoa herättävän näidenkin kansallistunteen. Kirjoituksessaan hän totesi kansan jo yleisesti kritisoidun vierasnimisiä virolaisia ja mahdollisesti ei menisi pitkään, että kansan yleinen mielipide alkaisi aiheuttaa näille monenlaisia hankaluuksia.⁶⁴⁵

Kaikista vaatimuksista huolimatta nimien virolaistamisesta ei tehty missään vaiheessa pakollista, eikä ihmisiä erotettu valtion viroista tai luottamustoimista nimen vierasperäisyyden vuoksi. Tähän olisi mahdollisesti menty, ainakin, jos jatkossa olisi toimittu erityisesti Eenpalun ajatuksia seuraten. Tilanne kuitenkin muuttui Euroopassa ja myös Päts oli ohjaamassa Viroa jälleen parlamentaariseen suuntaan. Siten pakottaminen Pätsin asetuksen kautta ei tullut enää kyseeseen, vaan siitä olisi pitänyt päättää kansanedustuslaitoksessa ja se olisi tarvinnut aikaa ja yleistä tahtoa. Pätsin hallinto yleisesti halusi toteuttaa kampanjan vapaaehtoisuuteen perustuen. Pakottaminen lain kautta ei ollut sopinut yhteen tämän ajatuksen kanssa aiemmin, joten tuskin olisi myöhemminäkään, vaikka siitä toistuvasti puhuttiin.

5.1.6 Henkilönimien virolaistamiskampanjan tavoitteiden täyttyminen ja merkitys

Kampanjan voi yleisesti sanoa sen toteuttajien asettamien tavoitteiden näkökulmasta onnistuneen ainakin osittain. Erityisesti verrattuna ilman valtion tukea toteutettuun 1920-luvun virolaistamishankkeeseen määrälliset tulokset olivat vakuuttavia. Pääasiassa Nimien virolaistamisen liiton ja sen paikallisten osastojen aktiivisen toiminnan ansiosta nimiä virolaistettiin vuositasolla melko tasaisesti koko Pätsin aikakauden. Kampanjatoimijoiden mukaan virolaistamishanke oli menestys, sillä lukumääräisesti nimiä virolaistettiin paljon ja kansa yhtenäistyi sisäisesti ja ulkoisesti. Kampanjan tavoitteita oli saatu täytetyksi, vaikka kaikkia ei ollut täysin vielä saavutettu.⁶⁴⁶ Vuosien saatossa nimien virolaistaminen luonnollisesti lukumääräisesti väheni ja suuri joukko kampanjaan jokseenkin välinpitämättömästi suhtautuvista ei pitänyt kiirettä, sillä maksuttoman ja yksinkertaistetun virolaistamisen ajateltiin mahdollisesti jatkuvan edelleen.

⁶⁴⁵ UE 3.8.1939, 4. Rahvuslik tunne ja nime de eestistamine.

⁶⁴⁶ Hallituslaitosten toimintakaudella 1935/36 sukunimensä virolaisti 50 000 ja etunimensä 5300 henkilöä. (Valitsusasetuste tegevus 1935/36, 11.) Hallituslaitosten toimintakaudella 1936/37 sukunimen virolaistaneita oli 75 000 ja etunimen virolaistaneita 20 000 henkilöä. (Valitsusasetuste tegevus 1936/37, 9.) Hallituslaitosten toimintakaudella 1937/38 sukunimen virolaistaneita oli 39 367 ja etunimen virolaistaneita 8685 henkilöä. Yhteensä 1.4.1938 sukunimen virolaistaneita oli 175 122 ja etunimen virolaistaneita 21 329. (Valitsusasetuste tegevus 1937/38, 9.)

Nimien virolaistamiskampanja jatkuikin, jatkuvista loppumispuheista huolimatta, Viron itsenäisyyden menetykseen asti. Propagandayksikön mukaan kampanjan propagointi ja tavoitteiden saavuttaminen oli kuitenkin vuosi vuodelta hankalampaa, koska vierasperäisiä nimiä oli enää henkilöillä, jotka eivät tahtoneet niistä luopua. Propagointityötä kuitenkin jatkettiin ja sitä pyrittiin tehostamaan. Propagandayksikön toimintaraportin mukaan syksyllä 1939 viimeisimmän loppurynnäkönsä seurauksena oli alkanut jälleen aktiivisempi nimien virolaistamisjakso, joka oli käynnissä vielä viimeisen yksikön toimintaraportin palauttamisen aikaan keväällä 1940.⁶⁴⁷

Yleisesti nimien virolaistaminen oli maakunnissa aktiivisempaa kuin kaupungeissa. Maakuntien vierasperäisistä virolaisten nimistä oli vuoden 1940 alkuun mennessä virolaistettu 61 prosenttia ja kaupunkien 52 prosenttia. Maakunnista eniten nimiä oli prosentuaalisesti virolaistettu Petserimaalla, Saaremaalla ja Virumaalla (kaikissa 67 %) ja vähiten Valgamaalla (32 %). Valgamaan vähäistä virolaistamista selittää mahdollisesti latvialaisten suuri osuus vierasnimisistä henkilöistä. Kaupungeista prosentuaalisesti eniten nimiä oli virolaistettu Mõisakülässä (91 %) ja vähiten Kuressaaressa (6 %). Kuressaaren vähäistä nimien virolaistamisaktiivisuutta selittää ruotsalaisnimisten suuri osuus vierasnimistä. Suurista kaupungeista vierasperäisiä nimiä oli virolaistettu prosentuaalisestikin suhteellisen hyvin Narvassa (59 %) ja Tallinnassa (52 %), mutta Tartossa (43 %) ja Pärnussa (44 %) selvästi vähemmän. Yhteensä vierasperäisiä nimiä laskettiin olleen ennen hankkeen aloittamista 340 912 henkilöllä eli 35 prosentilla virolaisesta väestöstä (virolaisia 969 737⁶⁴⁸) ja 1.1.1940 mennessä nimensä oli virolaistanut 196 482 henkilöä eli 58 prosenttia henkilöistä, joilla oli ollut vierasperäinen nimi ja siten noin 80 prosentilla virolaisista oli virolainen nimi.⁶⁴⁹

Henkilönimien virolaistamiskampanjalla oli merkitystä niin Pätsin aikakaudella kuin myöhemmin. Nimiä virolaistettiin kampanjan aikana runsaasti ja virolaisnimisten osuus väestöstä kasvoi huomattavasti. Tällä oli merkitystä virolaisnimien suureen määrään kansalla myös myöhemmin. On vaikea sanoa, yhtenäistyikö kansa tai nousiko kansallistunne kampanjan vuoksi, mutta osallistumisinnokkuudesta ja kansallismielisten kirjoitusten ja muun aktiivisen toiminnan kautta voi ajatella kansallismielisyyden kasvaneen nimikampanjan vaikutuksesta. Mahdollisesti kansallinen identiteetti myös vahvistui. Joka tapauksessa kansa näytti kampanjan toteuttamisen jälkeen ulospäin yhtenäisemmältä ja samaa alkuperää olevalta. Nimien kautta saattoi neuvostoaikanakin todeta, kuka ainakin todennäköisesti kuului etnisesti virolaisiin. Kansan virolaiset ni-

⁶⁴⁷ ERA.1093.1.16. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1938/39; ERA.1093.1.17. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1939/40.

⁶⁴⁸ Viron kokonaisväkiluku oli vuonna 1934 1126 000 (virolaisia 88,2%, saksalaisia 1,5%, venäläisiä 8,2%) ja vuonna 1939 1134 000 henkilöä. (Zetterberg 2007, 740.)

⁶⁴⁹ Elisto 1938, 48; ERA.1068.1.1. Väljavõtted Nime de Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanime de eestistamise kohta, 1939–1940. Ks. Liite 4 nimimuutokset kaupungeissa ja Liite 5 nimimuutokset maakunnissa.

met myös toimivat halutulla tavalla kansakunnallisen olemassaolon todisteena ja perustana.

Nimikampanja toimi tavoitteidensa mukaisesti viron kielen aseman vahvistajana ja yhtenäistäjänä. Kampanjan yleisten tavoitteiden täyttämiseksi kieli-tiedettä tuettiin ja edistettiin. Kielitieteellinen tutkimus kehittyi ja laajeni kampanjan vaikutuksesta. Kampanjan kautta tehtiin myös historiapolitiikkaa: historiaa muokattiin, alisteista saksalaisvallan aikaa ja myöhempää baltiansaksalais-ten ylivaltaa Venäjän vallan aikana käsiteltiin ja aiemmat koettelemukset pyrittiin ottamaan kansalliseksi voimavaraksi.

Pätsin aikakaudella esimerkiksi juuri nimikampanjaan liittyneen historiapolitiikan kautta laajennettiin historian poliittisen käytön mahdollisuuksia uuden itsenäisyyden aikana 1990-luvulla. Nimikampanja oli osoitus siitä, että virolaiset olivat ensimmäisen itsenäisyyden aikana kykeneviä toimimaan yhdessä kansallisten tavoitteiden täyttämiseksi. Toisaalta kampanja osoitti jakautuneisuutta, jota valtion sisällä oli. Pätsillä oli koko ajan myös näkyvä oppositio. Kampanja myös osaltaan syvensi opposition ja Pätsin hallinnon välistä juopaa, sillä osa kansallismielisestä oppositiosta jätti vaihtamatta nimensä osoittaakseen vastustavansa Pätsin hallintoa. Viron uudelleenitsenäistyttyä 1990-luvun alussa ajanjakson historian käytössä tämä jakautuneisuus lähinnä jätettiin huomioitta ja keskityttiin ensimmäisen itsenäisyyden ajan postitiivisiin puoliin.

5.2 Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistaminen

Paikannimien virolaistamista alettiin järjestöjen ja jossain määrin valtion laitostenkin taholta toteuttaa heti Viron itsenäistyttyä, mutta toiminta oli melko tehotonta. Valtio mahdollisti nimimuutoksia lähinnä joillain asetuksilla. Varsinainen kampanja paikkojen ja katujen nimien virolaistamisesta osui vasta vuoteen 1938. Kampanjan taustoitukseksi käyn ensin läpi ennen vuotta 1938 tehtyjä toimenpiteitä ja perusteluja, joilla oli vaikutusta siihen, että kampanjaa alettiin lopulta valtion ohjauksessa toteuttaa. Tämän jälkeen käsittelen kampanjan toteuttajia, toimijoita ja yleensä merkitystä kansallisena hankkeena.

Kampanja oli henkilönimikampanjan tapaan kieli- ja historiapolitiittinen. Kampanjaa perusteltiin pitkälti henkilönimien virolaistamisen tavoin. Historiapolitiittiset ulottuvuudet ja perustelut koskivat ennen muuta saksalaisten aiemmasta vallasta kertovien merkkien poistamista ja korvaamista virolaisille oikeasti kuuluvilla. Tavoitteena oli yhtenäistää ja virolaistaa valtion ulkoasua; katujen ja paikkojen nimiä. Kielipoliittisena tavoitteena oli yleisesti vahvistaa viron kieltä sekä korjata ja yhdenmukaistaa viron kielen oikeinkirjoitusta.

5.2.1 Virolaistamisajatuksista käytännötoimiin

Viron itsenäistyttyä virallisten venäjänkielisten paikannimien sijaan virallisten nimien tuli olla vironkielisiä. Sisäministeri antoi 7.8.1920 määräyksen myös siitä, että katujen, torien ja aukoiden nimien tuli olla virolaisia. Viron

opetusministeriön ja Viron kieli-instituutin vuonna 2002 julkaiseman *Nimekorralduse analüüs* -raportin mukaan 1920-luvun alussa nimien kieleen alettiin kiinnittää huomiota ja puhua virolaisperäisten nimien puolesta. Katujen nimiä muutettiin monissa kaupungeissa ja joitain paikannimiä virolaistettiin. Esimerkiksi Krootusesta tuli Kõlleste ja Nuustakusta Otepää. Lisäksi ennen muuta Akateemisen äidinkielen seuran johdolla paikannimiä alettiin tarkastaa. Niiden kieltä korjattaessa yleisohjeena oli, että paikannimi kirjoitettaisiin siten kuin paikalliset sen äänsivät.⁶⁵⁰ Systemaattista nimien virolaistamista ei kuitenkaan toteutettu.

Paikannimiä kirjoitettiin Virossa eri valtion laitostenkin toimesta monella tapaa vielä 1920-luvun loppupuolella ja Viron tasavallan hallitus ryhtyi toimiin tilanteen yhdenmukaistamiseksi. Se asetti toukokuussa 1927 postilaitoksen päähallitukselle tehtäväksi luoda virolaisten asuinpaikkojen luettelon (*Eesti asumite nimestik*), joka toimi virallisena Viron paikkakuntien nimien luettelona ja julkaistiin kaikkien käyttöön. Syynä tähän tasavallan hallituksen päätöksessä mainittiin muun muassa se, että myös ulkomailla oli huomioitu esimerkiksi Kuressaaren nimen löytyminen eri laitosten virallisista asiakirjoista monin tavoin kirjoitettuna, esimerkiksi *Kuresaar*, *Kuressaar*, *Kuresaare* ja *Kuressaare*.⁶⁵¹

Paikannimien virolaistamista alettiin kiihtyvästi propagoida 1930-luvun alussa esimerkiksi Viron kansallismielisen yhdistyksen (Eesti Rahvusluse Ühing) toimesta erityisesti kuntien nimien osalta. Pätsin autoritaarisen hallinnon alettua kampanjoida henkilönimien virolaistamisen puolesta, myös paikannimien virolaistamista alettiin ajaa aiempaa innokkaammin. Taustana paikannimien, kuten myös henkilönimien virolaistamiselle, oli esimerkiksi *Nimekorralduse analüüs* -raportin mukaan kansallismielisyyden vahvistamispyrkimys sekä autoritaarisen valtiovallan vahvistuminen Virossa. Paikannimien virolaistaminen sopi täydellisesti osaksi Pätsin kansallismielistä ideologiaa, joka ohjasi kaikkea valtion toimintaa. Raportissa nostettiin esille myös muualla Euroopassa tapahtunut vastaavanlainen poliittinen kehitys ja kansallismieliset toimintamuodot, joista Pätsin järjestelmä otti mallia. Paikannimiä oli kansallistettu Suomen ja Unkarin lisäksi muun muassa Latviassa ja Romaniassa.⁶⁵²

Paikkojen nimistöä alettiin virolaistaa samoista syistä kuin henkilönimiä. Virolaistamista propagoivissa kirjoituksissa esimerkiksi otettiin virolaisten vapautuminen vierasperäisestä leimasta, erityisesti saksalaiseen kulttuuripiiriin kuulumisesta. Esimerkiksi usein mainittu uhka tulla sulautetuksi osaksi jotain muuta kansaa vierasperäisten nimien vuoksi nousi jälleen esiin.⁶⁵³ Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistaminen aloitettiin kuitenkin valtiollisena toimena vasta Pätsin säädöksellä (Koha- ja kinnistusüksuste nime de korraldamise sea-

⁶⁵⁰ Nimekorralduse analüüs 2002, 21–25.

⁶⁵¹ ERA.31.3.5136. Vabariigi Valitsuse otsus Eesti kohanime de õigekirjutuse kohta, 02.06.1927–10.06.1927.

⁶⁵² Nimekorralduse analüüs 2002, 23–25.

⁶⁵³ Mägiste 1935, 3–4; Tammer 1936, 26.

du) 19.4.1938, lähes neljä vuotta henkilönimikampanjan alkamisen jälkeen.⁶⁵⁴ Keskeisin virolaistamistoimijoiden mainitsema syy tähän oli paikkakuntien yhdistämisiin tähänneen kuntareformin valmistumisen odottaminen.⁶⁵⁵

5.2.2 Karttanäkymä ja katukuva virolaiseksi valtion ohjauksessa – tavoitteet ja toimijat

Paikkojen ja kiinteistöjen nimien järjestämisasetuksessa (Koha- ja kinnustusüksuste nime de korraldamise seadus) vuodelta 1938 todettiin, että hallintoyksiköiden, kylien ja kauppaloitten sekä muiden asuinpaikkojen nimien tuli olla virolaisperäisiä. Kaupunkien ja maakuntien nimeämisestä ja nimien muuttamisesta päätti asetuksen mukaan valtionpäämies. Kuntien, kauppaloitten ja kylien, jotka olivat maareformia toteutettaessa syntyneet entisten kartanoiden tilalle, nimimuutoksista päätti sisäministeriö. Hallintoyksiköiden, kylien ja kauppaloitten vierasperäiset sekä merkitykseltään huonot nimet kuuluivat muutettaviksi. Asetuksessa tosin mainittiin, että muutettaviksi määrättyjä nimiä voitiin jättää muuttamatta, mikäli niillä oli positiivinen merkitys Viron historian näkökulmasta. Kaupunkien ja maakuntien tuli tehdä sisäministerin määräämään päivämäärään mennessä ehdotuksensa kaupunkinsa tai maakunnan sisällä paikkakuntien nimimuutoksista. Kunnanvaltuustojen tuli tehdä ehdotuksensa muutettavista nimistä maakunnalle, joka esitti ehdotukset kootusti sisäministeriölle. Hallintoyksiköiden, kylien ja kauppaloitten nimien muuttamisesta tai uusien nimeämisistä tuli ilmoittaa *Riigi Teatajassa*.⁶⁵⁶

Asetuksen mukaan katujen, aukioitten, puistojen, kujien, mäkien, vesistöjen ja muiden julkisten paikkojen nimien sekä kaupungeissa että kesänvietto- ja hoitopaikoiksi määritellyillä alueilla maaseudulla tuli olla virolaisperäisiä. Näiden paikkojen vierasperäiset ja merkitykseltään huonot nimet tuli muuttaa sijaintipaikan kaupungin- tai maakunnanvaltuuston päätöksellä sisäministeriön antamassa määräajassa. Muuttamatta saivat jäädä, kuten paikkakuntien kohdalla, Viron historian näkökulmasta positiiviset nimet.⁶⁵⁷ Samat periaatteet niin paikkakuntien ja kiinteistöjen nimien kuin myös sukunimien virolaistamisen kohdalla ohjasivat siis myös katujen ja erilaisten julkisten paikkojen nimien muuttamisia. Ainoastaan nimimuutoksista päättävä viranomais oli eri, kun katujen ja julkisten paikkojen nimimuutokset päätettiin paikkakuntien valtuustoissa, jonka jälkeen ne vahvisti sisäministeri.

⁶⁵⁴ Nimekorralduse analüüs 2002, 24; RT 1938, nro 42. Koha- ja kinnitusüksuste nime de korraldamise seadus.

⁶⁵⁵ Esimerkiksi UE 27.4.1937, 1. Koha- ja kinnisvarade nime de eestistamisele. Linnade, alevite, külade ja alevike nime de olgu eestipärased; UE 15.4.1938, 7. Kohanimed eestipärasteks. Siseministeriumis valmis koda- ja kinnitusüksuste nime de korraldamise seadus.

⁶⁵⁶ Riigi Teataja 1938, nro 42, 397. Koha- ja Kinnitusüksuste Nime de Korraldamise Seadus.

⁶⁵⁷ Riigi Teataja 1938, nro 42, 397. Koha- ja Kinnitusüksuste Nime de Korraldamise Seadus.

Keskeisin valtiollinen toimija paikannimien virolaistamisessa oli sisäministeriö ja sen alaisuuteen perustettu paikannimineuvosto. Sisäministeriön yleisosasto ja sisäministeri ohjasivat koko kampanjaa ja toteuttivat paikannimineuvoston avulla sitä myös käytännössä. Sisäministeri oli neuvoston puheenjohtaja. Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamisasetus määräsi selkeästi, minkä elimen määräysvaltaan minkäkin paikannimen muutosasiat kuuluivat, kuten edellisestä asetuksen sisällön esittelystä käy ilmi. Valtionpäämiehellä oli päätösvalta koskien kaupunkien ja maakuntien nimien muutoksia, mutta näitä ei montaa ollut ja niissäkin varsinaisena asioiden käsittelijänä oli sisäministeriö. Sisäministeriön ohella tietyissä tapauksissa asuintaajamien nimeämisen päätösvalta oli ne perustaneella maatalousministeriöllä.

Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiseksi annetussa asetuksessa oli määrätty paikannimineuvoston perustamisesta sisäministeriöön neuvoantavaksi elimeksi. Neuvosto perustettiin heinäkuussa 1938 ja sen kokoonpanoon määrättiin kuuluviksi: puheenjohtajaksi sisäministeri (Richard Veermaa), varapuheenjohtajaksi varasisäministeri (August Tuulse), opetusministeriön edustajana valittiin toimimaan Eerik Laid, maatalousministeriöstä yleisosaston johtaja Karl Jögise, sisäministeriöstä yleisosaston varajohtaja Oskar Angelus, sotaministeriöstä Eduard Ahman, liikenneministeriön neuvonantaja A. Pakri, Viron kaupunkien liitosta sihteeri Kaarel Kammiste, Viron maakuntahallintojen liitosta pääsihteeri Paul Männik, Akateemisesta äidinkielen seurasta professori Andrus Saareste ja Akateemisesta historiallisesta seurasta Rudolf Kenkmaa. Asetuksen mukaan neuvoston puheenjohtajalla oli lisäksi oikeus kutsua puheoikeudella asiantuntijoita osallistumaan neuvoston työskentelyyn ja muodostaa jäsenistään komiteoita kysymysten valmisteluun. Kokoonpano oli siis varsin monipuolisesti paikkakuntien nimiin ja niiden virolaistamiseen liittyneiden ministeriöiden alaisia henkilöitä sekä nimikampanjoissa toimineiden järjestöjen aktiivijäseniä. Neuvoston jäsenet olivat enemmistöltä tosin erilaisia valtiollisia toimijoita, mikä oli toisaalta ymmärrettävää kun kyse oli nimenomaan paikkakuntien ja kiinteistöjen nimien muuttamisesta eikä henkilökohtaisemmiksi ajateltavista toimista.⁶⁵⁸

Tärkeä historiapolitiittinen periaate vierasperäisten paikannimien säilyttämiseen liittyen oli nimen säilyttäminen perustuen nimen Viron historian kannalta positiiviseen merkitykseen. Tästä syystä neuvoston kokoonpanossa korostuivat kielitieteilijöiden ohella eri tavoin menneisyyttä tuntevat henkilöt. Jäsenillä oli siten asiantuntemusta vastata nimikysymysten kielellisiin ja historiallisiin perusteisiin liittyneisiin kysymyksiin. Ministeriöiden edustajilla oli vastavasti kykyä arvioida nimien muutostarpeiden valtiollista merkitystä. Myös järjestöt, jotka valtiolliset tahot asetuksessa määräisivät neuvostoon kuuluviksi, olivat nimenomaan historiaan tai viron kieleen perehtyneitä ja sen aseman nostamiseen sitoutuneita. Lisäksi kyseiset järjestöt olivat olleet aktiivisia aiempien

---

⁶⁵⁸ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

nimimuutosten ajamisessa sekä henkilönimien virolaistamiskampanjassa. Osa neuvostoon nimetyistä henkilöistä oli samoja kuin henkilönimikampanjan toteuttamisesta vastanneissa toimikunnissa ja järjestöissä.⁶⁵⁹

Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiseksi annetussa asetuksessa määriteltiin paikannimineuvoston tehtäviksi paikkojen ja kiinteistöjen nimien järjestämisen alalla yleisten periaatteellisten kysymysten selvittäminen ja pohittaminen, asetuksen toteuttamiseksi annettavien määräysten ja ohjeiden suunnitelmien tarkastaminen. Tehtäväksi asetettiin lisäksi virolaistettaviksi kuuluvien paikannimien ja pakkovirolaistamiselle kuuluvien kiinteistöjen nimien suhteen mielipiteen ilmaiseminen sekä muut kysymykset, joihin sisäministerin tarvitsi kuulla neuvoston näkemys. Neuvoston kokous oli päätösvaltainen, kun siihen osallistui puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja sekä vähintään neljä jäsentä. Neuvoston päätökset tehtiin yksinkertaisella äänenemmistöllä julkisella äänestyksellä. Kokouksiin osallistuville jäsenille maksettiin matkakulut sekä palkkaa valtionpäämiehen määräysten mukaisesti. Sisäministerillä oli oikeus antaa määräyksiä ja ohjeistuksia asetuksen toteuttamiseksi. Asetus julkistettiin 19.4.1938 ja se tuli voimaan 1.5.1938. Asetuksen allekirjoittivat valtionpäämies Päts ja pää- ja sisäministeri Eenpalu.⁶⁶⁰

Keskeisin kampanjassa toiminut kansalaisjärjestö oli Akateeminen äidinkielen seura, joka oli merkittävä toimija myös henkilönimikampanjassa. Se oli tärkeä erityisesti kieliopillisena neuvonantajana. Sen mielipidettä kysyttiin sisäministeriön, muiden valtion laitosten, kuten postihallinnon, ja järjestöjen taholta. Liiton edustaja oli myös paikannimineuvoston jäsen. Edustajana toiminut Andrus Saareste kirjoitti paljon yleistä nimien virolaistamispropagandaa ja oli luomassa muun muassa virallisia oikeinkirjoitusohjeita kiinteistöjen nimien muuttamiseen liittyen.

Kansalaisjärjestöistä tärkeä merkitys kampanjassa oli lisäksi Viron kirjallisuuden seuralla (Eesti Kirjanduse Selts), joka toimi paikannimien virolaistamiseksi aktiivisesti Akateeminen äidinkielen seuran tavoin jo ennen virallisen kampanjan alkua. Lisäksi paikannimineuvostoon kuuluneella Akateemisella historiallisella seuralla (Akadeemiline Ajalooselts) oli suuri rooli sisäministeriön ja paikannimineuvoston päättäessä esimerkiksi, hyväksyttiinkö jonkin vierasperäisen nimen säilytys historiaan perustuen tai pohdittaessa halutun nimen historiallista sopivuutta. Seuran edustajana paikannimineuvostossa toiminut Tallinnan kaupunkiarhikon varajohtaja Rudolf Kenkmaa oli myös aktiivinen paikannimikampanjan puolestapuhuja lehtien sivuilla. Järjestöillä oli ollut, kuten muissakin kansallisissa kampanjoissa, vaikutusta kampanjan aloittamiseen valtiollisena hankkeena. Paikannimikampanjasta tuli kuitenkin selkeä valtion projekti, vaikka se ohjasi kampanjaa osittain taustalta. Kampanjaan osallistu-

⁶⁵⁹ ERA.14.2.441. Ministeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁶⁶⁰ ERA.14.2.441. Ministeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

neet järjestöt olivat, kuten henkilönimikampanjassa, Pätzin kansallisen politiikan tukena ja sitä aktiivisesti toteuttamassa. Kyseessä oli sekä valtiota että kansallismielisiä järjestöjä hyödyttävä yhteistyö. Pätzin järjestelmä käytti hyväksi kansallispoliittiseen ideologiaansa sopivia järjestöjä ja järjestöt vastaavasti Pätzin luomaa järjestelmää omien tavoitteidensa toteuttamiseen.

5.2.3 Kohti virolaista nimistöä - toteutustavat ja kampanjapropaganda

Paikannimikampanjaa toteutettiin ja propagoitiin pienemmällä näkyvyydellä kuin esimerkiksi henkilönimien virolaistamiskampanjaa. Toteuttamistapana oli koko 1930-luvun se, että yleensä sisäministeriö otti hyväksyvän tai hylkäävän kannan kaupunkien tai kuntien paikannimimuutosehdotuksiin. Sisäministeriö perusti päätöksensä ennen muuta Akateemisen äidinkielen seuran, paikannimineuvoston ja sen erityiskomission näkemyksiin. Paikkojen ja kiinteistöjen nimien muuttamista koskevan asetuksen mukaan paikkakuntien, julkisten paikkojen ja kiinteistöjen nimien tuli olla virolaisia. Vierasperäisten tai merkityksiltään huonojen nimien muuttaminen ei ollut vapaaehtoista, kuten esimerkiksi sukunimien muuttamisen kohdalla. Tosin nimien virolaisuutta tai huonoa merkitystä määrittelevät henkilöt saattoivat olla eri mieltä siitä, tuliko nimeä muuttaa vai ei.

Paikannimikampanjan toteuttaminen lähti eri lähtökohdista kuin henkilönimien virolaistamiskampanja ja nimimuutosten toteuttajina olivat pääosin paikkakuntien päättävät elimet. Kampanjoilla oli erilainen luonne. Paikannimikampanjaa pystyttiin tekemään pääosin pakolla ja virallista tietä, kun taas henkilönimien ja henkilökohtaisessa omistuksessa olevien kiinteistöjen nimien muuttaminen pakottaen oli hankalampaa. Toisaalta paikkakuntien nimien muuttaminen ei ollut niin yksinkertaista kuin henkilönimien, sillä nimiehdotuksiin oli sanansa sanottavana useammalla henkilöllä, niin paikkakuntien päättävissä elimissä kuin muilla paikkakunnalla asuvilla. Erimielisiä oltiin usein muuttamistarpeesta ja lopulta tehdyt päätökset vaativat eri tahojen näkemyksen kysymistä, erilaisia äänestyksiä ja selvityksiä, jotka veivät aikaa.

Kampanjapropaganda oli erilaista ja vähäisempää kuin henkilönimien virolaistamiskampanjassa. Varsinaisia propagandajulkaisuja ei esimerkiksi julkaistu, vaan propagandaa tehtiin lähinnä siten, että paikannimineuvoston jäsenet kertoivat hankkeesta ja sen etenemisestä lehdistölle. Toimijat tukivat puheillaan virolaisen ilmeen luomista valtiolle ja perustelivat paikannimikampanjaa valtion vahvistamisella yhtenäisellä virolaisella nimistöllä ja muilla henkilökampanjasta tutuilla syillä. Lisäksi paikkakuntien päättäviä elimiä ohjeistettiin sisäministeriön lähettämällä ohje- ja kehotuskirjeillä sekä painetuilla ohjelehtisillä.

Paikannimineuvosto aloitti toimintansa syksyllä 1938. Sisäministeri kutsui ensimmäiseksi koolle pienen asiantuntijaryhmän, jonka tarkoituksena oli suunnitella paikannimineuvoston asetuksen mukaista toimintaa. Ryhmään kuuluivat sisäministeriön tarkastaja Teofil Teder puheenjohtajana sekä jäseninä Akateeminen äidinkielen seuran Saareste, Akateemisen historiallisen seuran Kenmaa, Viron maakuntahallintojen liiton (Eesti Maaomavalitsuste Liidu) pääsih-

teeri Männik ja talousmaantieteellisten kysymysten asiantuntijana K. Krepp. Sisäministeri halusi ryhmän esittävän omia näkemyksiään kuntareformissa muutettavien kuntien nimien virolaistamisen ja kieliasun korjaamiseen liittyen, ja ryhmän koostumus oli sen tehtävän mukainen. Jo vuosia suunniteltu kunta-reformi hyväksyttiin vuonna 1938 ja se tuli voimaan huhtikuussa 1939. Laajassa uudistuksessa kuntien lukumäärää vähennettiin ja rajoja tarkastettiin. Yhteydessä muihin muutoksiin muutettiin samalla tarvittaessa kuntien nimiä virolaisiksi.⁶⁶¹

Paikannimineuvoston elokuussa 1938 pidetyssä kokouksessa käytiin läpi maakunnittain kaikki vanhat ja kuntareformin luomat uudet paikkakuntien nimet ja todettiin nimi sopivaksi tai muutettavaksi. Paikannimineuvoston seuraavassa kokouksessa syyskuussa 1938 ryhmän tekemät luettelot ja perustelut tarkastettiin sekä hyväksyttiin neuvoston ehdotuksena sisäministeriölle annettavaksi. Lisäksi päätettiin perustaa kolmijäseninen komitea valmistelemaan varsinaisen neuvoston kokouksessa käsiteltäviä asioita. Jäsenet siihen päätettiin kutsua Akateemisesta äidinkielen seurasta, Akateemisesta historiallisesta seurasta ja sisäministeriöstä.⁶⁶²

Paikannimineuvostoon perustettua erityiskomiteaa johti sisäministeriön edustajana varajohtaja Oskar Angelus, Akateemisen äidinkielen seuran edustajana oli professori Saareste ja Akateemisen historiallisen seuran Kenkmaa. Varsinaisten jäsenten lisäksi puheoikeudella kokouksiin osallistui oikeusministeriön edustajana Eduard Roos, joka toimi myös nimien virolaistamisen keskus-toimiston kielellisenä neuvonantajana. Komitea kokousti ensimmäistä kertaa toukokuussa 1939 ja viimeistä kertaa heinäkuussa 1939. Sisäministeriö kysyi komitean mielipidettä niin ehdotettuihin paikkakuntien nimiin kuin siihen, pitkö jokin paikannimi muuttua.⁶⁶³

Sisäministeriö noudatti yleensä erityiskomitean päätöksiä. Sisäministeriö kuuli komitean lisäksi usein myös Akateemisen äidinkielen seuran mielipiteen ennen lopullisten päätösten antamista. Erityiskomissio tosin oli yleensä samaa mieltä nimistä Akateemisen äidinkielen seuran kanssa. Suurin syy tähän oli lienee siinä, että erityiskomission professori Saareste ja puheoikeudella kokouksiin osallistunut Roos olivat johtoasemassa myös seurassa. Akateemisen äidinkielen seuran pitäminen tiiviisti kampanjassa oli mahdollisesti keino voida näennäisen perustellusti sanoa kampanjan toteutusta valtion ja kansalaisyhteiskunnan yhteiseksi, kuten monissa muissa Pätsin valtion ohjailemissa kansallisissa kampanjoissa. Tosin, kuten jo aiemmin totesin, kampanjassa ajettiin asioita, joita siihen liittyneet seurat olivat aktiivisesti ajaneet koko Viron itsenäisyyden ajan. Niiden valtiolta esimerkiksi Viron kulttuurirahaston kautta saama rahoitus sai ne osaltaan myös toimimaan valtion haluamalla tavalla.

⁶⁶¹ ERA.14.2.442. Kohanimede Nõukogu koosolekude protokollid, 7.9–18.10.1938; ERA.31.5.239. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud seadused, 8.4.1938.

⁶⁶² ERA. 14.2.442 Kohanimede Nõukogu koosolekude protokollid, 7.9–18.10.1938.

⁶⁶³ ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

Erityiskomitea kutsuttiin jälleen koolle vuoden 1940 alussa. Kokoonpano oli lähes sama kuin aiemman erityiskomitean eli Angelus, Saareste sekä puheoikeudella Roos. Ainoastaan Akateemisen historiallisen seuran edustaja oli vaihtunut, uutena edustajana oli maisteri Hugo Rebane, joka oli myös valtion keskusarkiston arkistonhoitaja. Komitean toiminta oli samanlaista kuin edellisenä vuonna. Erityiskomiteassa käsiteltiin esimerkiksi nimiehdotuksia tarkemmin kuin asiat virallisesti päättävässä paikannimineuvoston kokouksessa. Erityiskomissio toimi nopeasti koolle kutsuttavana suorana asiantuntijana paikannimiä koskevissa asioissa, sekä suuremman kokouksen asioiden valmistelijana.⁶⁶⁴

Kaikki asuinpaikkojen nimet pyrittiin virolaistamaan ja siten kampanja koski myös kaikkia kuntien sisällä sijaitsevia pienempiä paikkoja, kuten kyliä. Paikkakuntien valtuustojen tuli tehdä ehdotuksensa alueen vierasperäisten nimien muuttamiseksi. Suunnitelmat tarkastettiin maakuntatasolla ja toimitettiin sieltä hyväksyttäväksi paikannimineuvostolle. Jos ehdotusta ei hyväksytty, niin maakuntien kautta pyydettiin paikkakuntien valtuustoilta uutta nimiehdotusta.⁶⁶⁵

Tarkoitus oli muuttaa kaikki vierasperäiset nimet virolaisiksi ja siten myös venäläisenemmistöisten alueiden, kuten Petserimaan venäläiset kyljen nimet, joiden vaihtoehdoksi ei hyväksytty edes setujen käyttämiä nimiä. Venäläisenemmistöisten alueiden muuttaminen karttanäkymältään virolaiseksi oli Viron turvallisuuspoliittisen nimien muuttamisperustelun näkökulmasta tärkeää. Virolaisten yhtenäisyyttä korostanut politiikka huomioi alueiden erojen erityisyyden ja historiallisen olemassaolon, mutta pääpaino oli kuitenkin erojen poistamisessa. Erityisesti jos ne toimivat vastoin kansallismielisen politiikan tavoitteita. Setujen käyttämät nimet olivat mahdollisesti näistä näkökulmista katsottuna tavoitelluista virolaisista nimistä liian kaukana. *Nimekorralduse analüüs* -raportin ja virolaisia paikannimiä tutkineen Peeter Pällin mukaan sama yritys ruotsalaisvähemmistön hallitsemilla alueilla synnytti niin paljon protestointia paikkakunnilla ja Ruotsin lehdistössä, että sen tuloksena paikannimineuvosto lopetti suunnitelmat muuttaa sellaisia ruotsinkielisiä paikkakuntien nimiä, joissa vironruotsalaiset olivat enemmistönä pitäen kyseisiä nimiä Viron historian kannalta positiivisina. Setukaiset eivät sen sijaan nousseet äänekkäästi vaatimaan heidän nimiensä käyttöä. Ruotsalaisuuden näkymisestä ei varsinaisesti nähty olevan haittaa koska ne nähtiin muistomerkkeinä ”vanhalta hyvältä Ruotsin vallan ajalta”. Aikakausi nähtiin Pätsin aikakaudella positiivisena ajanjaksona Viron historiassa toisin kuin saksalais- tai venäläisvallan aika. Ruotsin valtiota ei myöskään pidetty 1930-luvulla uhkana Viron itsenäisyydelle eikä ruotsin kieli ollut koskaan uhannut viron kielen asemaa, ainakaan valtakunnallisesti, kuten esimerkiksi Saksa tai saksan kieli.⁶⁶⁶

⁶⁶⁴ ERA.14.2.709 Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 5.2.1940–17.2.1940.

⁶⁶⁵ ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939; *Nimekorralduse analüüs* 2002, 23–25.

⁶⁶⁶ *Nimekorralduse analüüs* 2002, 23–25; Päll 1999, 345.

Pätsin aikakauden historiapolitiikan mukaista oli korostaa nimenomaan alueen historiaa osana Pohjoismaita ja nostaa Ruotsin vallan aikaa esille positii-visessa mielessä. Esimerkiksi virolaisjohtajien puheista ilmeni erilainen suhtautuminen ruotsinkieliseen vähemmistöön kuin saksalaiseen tai venäläiseen. Näistä saksalaisvaikutuksen poistaminen oli ehdottomasti ensimmäisellä sijalla, eivätkä venäläisperäiset nimet olleet ensisijaisena kohteena. Baltiansaksalaiset olivat olleet hallitsevassa asemassa ja sortaneet kansaa vuosisatoja. Ruotsalais-aika taas oli virolaisjohtajien mukaan ottanut virolaiset paremmin huomioon. Ajanjakson jälkeen Viroon jääneet ruotsalaiset eivät olleet virolaisia alistavassa asemassa. Tutkimuksissa on myöhemmin todettu, että ruotsalaisvallan aikaan ei varsinaisesti ollut virolaisille kovin hyvää aikaa. Virolaisjohtajat pystyivät kuitenkin uskottavasti esittämään näin, sillä ajatusta oli ylläpidetty Virossa jo pitkään ja se perustui sille, että aikaa edeltäneellä ja seuranneella aikakaudella virolaisten asema oli ollut vielä huonompi. Tärkeää tässä yhteydessä on erityisesti se, että 1930-luvulla Ruotsia ei pidetty Virossa sen itsenäisyyden uhkana, vaan ennemminkin todellisena tukijana. Suuri osa Virosta emigroituneista myöhemmin 1940-luvun taitteessa etsikin, ja sai, turvapaikan Ruotsista.⁶⁶⁷

Viron kansainvälisen aseman muuttuminen ja Neuvostoliiton etupiiriin joutuminen luonnollisesti vaikuttivat kansallisiin kampanjoihin. Esimerkiksi Päll totesi, että viimeistään vuosi 1940 lopetti kaikki kylien nimien virolaistamissuunnitelmat, mutta jo vuonna 1939 Neuvostoliiton kanssa solmitun tukikohtasopimuksen jälkeen luovuttiin pyrkimyksestä virolaistaa Petserimaan venäläisenemmistöisten kuntien paikannimiä. *Nimekorralduse analüüs* -raportin mukaan sama perustelu nimien postiviisesta merkityksestä Viron historian kannalta laajennettiin tällöin koskemaan myös venäläisenemmistöisiä kuntia. Raportissa todettiin monien virolaistamiskeskusteluissa esitettyjen nimien tulleen kuitenkin myöhemmin vähitellen käyttöön.⁶⁶⁸ Poliittisen tilanteen muuttuessa luonnollisesti muutosprosessit jäivät yleensäkin kesken. Monet paikannimimuutostkampanjan perustelut myös menettivät merkittävyytensä jo tukikohtasopimuksen solmimisen myötä, erityisesti venäläisnimien ja Venäjän puoleisten rajaseutujen kohdalla. Vaikka Viron valtiojohtossa suhtautuminen myös Saksaan oli jossain määrin 1930-luvun loppua lähestyttäessä muuttunut ja suora suhde baltiansaksalaisiin oli katkennut, heidän suurimmaksi osaksi lähdettyään Virosta, niin kamppailu saksalaisperäisiä nimiä vastaan kuitenkin jatkui vielä keväällä 1940.

---

⁶⁶⁷ Leukumaa 2010, 44–45; Raun 1989, 44, 50, 67; Zetterberg 2007, 169–170, 262, 266–268.

⁶⁶⁸ *Nimekorralduse analüüs* 2002, 25; Päll 1999, 345.

5.2.3.1 Pyrkimys virolaiseen nimistöön – paikkakunnat, kadut ja julkiset paikat sekä kiinteistöt

Paikkakunnat

Sisäministeriössä ryhdyttiin toteuttamaan paikannimien virolaistamista selvittämällä ensiksi, kuinka monilla virolaisilla paikkakunnilla oli vieraskielinen tai muuten asetuksen perusteella muutettava nimi. Kesäkuussa 1938 sisäministeriön yleisosaston varajohtaja Oskar Angelus lähetti selvityspyynnön Eduard Roosille oikeusministeriöön. Roosin heinäkuussa 1938 antaman vastauksen mukaan kaupunkien nimistä *Paldiski* kuului muutettavaksi, vaikka silloinen muoto olikin virolaisittain muotoutunut. Neutraalisuontoisiksi katsottiin *Petseri* ja *Sindi*, eikä niiden muuttamiseksi siten ollut varsinaisesti perustetta. *Sindin* muuttaminen saattoi tulla kysymyksen, jos saatavilla olisi joku toinen, historiallisesti perusteltu nimi.⁶⁶⁹

Paikannimineuvoston ensimmäisessä kokouksessa päädyttiin siihen, että kaupunkien Tapa ja Möisaküla nimet voitaisiin muuttaa merkityksiltään huonoina, mikäli kaupungit niin halusivat. Vierasperäisiksi ja muutettaviksi kuuluviksi laskettiin *Paldiski*, mutta myös *Sindi*, jonka muuttamista Roos ei ollut nähnyt välttämättömäksi. *Suure-Jaanin* ja *Kilingi-Nõmmen* nimiä pidettiin kaksiosaisina epäsojivina. *Kilingi* laskettiin lisäksi vierasperäiseksi. Muiden Viron kaupunkien nimet saivat neuvoston mukaan pysyä ennallaan. Kaikkien maakuntien nimet laskettiin virolaisiksi.⁶⁷⁰

Kuntien nimistä paikannimineuvosto sen sijaan löysi paljon muutettavia. Neuvosto kävi muutettavia nimiä perusteluineen läpi maakunnittain. Harjumaalla esimerkiksi 20 kuntaa sai pitää vanhat nimensä ja 11 kuntaa joutui korjaamaan tai muuttamaan nimiään. Osa kuntien nimistä tarvitsi vain pientä kieliasuntarkastusta, kuten *Jõeletme*, joka haluttiin kielellisesti oikeampaan muotoon *Jöelähtme* sekä *Raiküla* perinteisen muodon mukaiseksi *Raikkülaksi*. Osa esitettiin muutettaviksi, kuten esimerkiksi *Kloostrille* suositeltiin nimeksi *Pardisea*, jonka kerrottiin olevan muinainen virolainen nimi. Järvamaan kuntien nimistä haluttiin muuttaa ainoastaan *Esna*, jota neuvosto piti johdoksena vierasperäisestä henkilönimestä. *Esnan* korvaavaksi nimeksi esitettiin muinaista virolaista alkuperää olevaa *Karedaa*. Petserimaan kohdalla vierasperäinen kunnan nimi *Irboska* suositeltiin säilytettävän, koska sillä oli neuvoston mukaan historiallista jatkuvuutta. Historiallisilla perusteilla sopiviksi laskettiin myös vierasperäiset *Petseri* ja *Laura*. Eli jo ennen Neuvostoliiton etupiiriin joutumista syksyllä 1939 osa venäläisperäisistä nimistä nähtiin mahdollisiksi säilyttää.

⁶⁶⁹ ERA.14.2.441. Ministeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁶⁷⁰ ERA.14.2.441. Ministeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

Muutettaviakin Petserimaalta kuitenkin löytyi keskimääräistä enemmän, esimerkiksi *Kuljesta* toivottiin *Kaldaa* ja *Rootovasta Roodvaa*.⁶⁷¹

Seurat ja valtiolliset toimijat tekivät tiivistä yhteistyötä kampanjassa. Virolaiset järjestöt olivat koko ajan tärkeä osa paikkojen nimien virolaistamista ja tekivät paljon myös keskinmäistä vapaaehtoista yhteistyötä. Esimerkiksi Viron kirjallisuuden seura ja Akateeminen äidinkielen seura toimivat paljon yhdessä paikannimien virolaistamisen edistämiseksi. Viron kirjallisuuden seura esimerkiksi lähetti Akateemiselle äidinkielen seuralle 1.2.1938 pyynnön tarkastaa ja korjata luettelon virolaisia paikannimiä *Eesti Õigekeelsuse Sõnaraamatu* -teokseen. Viron kirjallisuuden seura toivoi Akateemisessa äidinkielen seurassa tarkastettavan luettelon niin oikeinkirjoituksen, ääntämisen kuin myös paikallisten käytötapojen suhteen. Seura suoritti tehtävän sille annetussa kolmen kuukauden määräajassa.⁶⁷²

Akateeminen äidinkielen seura kävi kirjeenvaihtoa valtionlaitosten kanssa jo ennen paikannimikampanjan alkua, mutta varsinaisen kampanjan aloittamiseen liittyen vuodesta 1938 alkaen sisäministeriön ja seuran kirjeenvaihto lisääntyi huomattavasti. Sisäministeriö kyseli siltä nimien vieras- ja virolaisperäisyydestä sekä ehdotettujen nimien sopivuudesta. Lisäksi seuralta pyydettiin vastaehdotuksia sopimattomille ehdotetuille nimille tai nimiehdotuksia, jos paikalliset asiaa hoitavat tahot eivät uutta nimeä keksineet. Seura myös itse pyysi sisäministeriötä kiinnittämään huomioita joidenkin paikkakuntien vierasperäisiin nimiin, joita tulisi suositella vaihdettavan. Lisäksi sisäministeriöön perustettuun paikannimineuvostoon haluttiin edustaja myös Akateemisesta äidinkielen seurasta. Seura valitsi edustajakseen silloisen puheenjohtajansa professori Andrus Saaresten ja hänen varalleen varapuheenjohtajat tohtori J. V. Veskin ja herra E. Muukin. Yhteydessä paikkojen ja kiinteistöjen nimien järjestämisasetuksen toteuttamiseen sisäministeriö pyysi heinäkuussa 1938 seuraa käymään läpi nykyisten kuntien nimiluettelon ja ilmoittamaan, mitkä nimistä olivat vierasperäisiä ja kuuluivat siksi asetuksen mukaisesti muutettaviksi. Järjestö lähetti luettelon vierasperäisistä muutettavista nimistä ja lisäksi listan nimistä joiden oikeinkirjoitus tulisi korjata. Elokuussa sisäministeriö pyysi vastaavasti käymään läpi virolaisten kaupunkien ja maakuntien nimet. Akateeminen äidinkielen seura ilmoitti tuolloin, että kaikkien maakuntien ja kaupunkien nimet olivat virolaisperäisiä.⁶⁷³

Asetuksen voimaan tulon jälkeen myös kuntien kirjeenvaihto Akateemisen äidinkielen seuran kanssa lisääntyi. Useimmiten kunnat kysyivät seuran mielipidettä nimiehdotukseensa, mutta jos kunnat eivät löytäneet sopivaa uutta nimeä, ne pyysivät siltä nimiehdotusta. Usein toivottiin, että nimiehdotuksissa

⁶⁷¹ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁶⁷² ERA.R-2362.3.40. Eesti kohanimede register. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 18.1.1938–15.12.1938.

⁶⁷³ ERA.R-2362.3.40. Eesti kohanimede register. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 18.1.1938–15.12.1938.

olisi huomioitu paikallinen historia tai mytologia. Seuran jäsenten työ määrä lisääntyi asetuksen voimaan tulon jälkeen ja usein vaativampiin pyyntöihin vastaaminen kesti pitkään. Sisäministeriö painosti seuraavaan vastaamaan vierasperäisten kuntien nimien muutosasioissa nopeasti, sillä paikannimikampanja haluttiin viedä päätökseen mahdollisimman lyhyessä ajassa. Seuran kielitieteilijät kääntyivät usein historiaa tuntevien professorien puoleen esimerkiksi kuntien entisten historiallisten nimien selvittämiseksi ja esittivät näitä nimiä historiallisia nimiä haluaville kunnille. Kunnat saattoivat tosin usein itse alkaa hankaliksi ja pitkittää prosessia, esimerkiksi vaatien ehdotetun nimen tilalle uutta, koska paikallinen kunnanhallitus ei hyväksynyt ehdotusta.⁶⁷⁴

Kampanjan aloittamisen jälkeinen innostus tai painostuksen tunne näyttyi siten, että lukuisissa kuntien kirjeissä kyseltiin Akateemisen äidinkielen seuran täysin virolaisperäiseksi laskeman paikannimen muuttamisesta, koska kunnissa oli epävarmuutta nimen alkuperästä. Monet mahdolliselta alkuperältään vierasperäiset nimet seuran suositusten mukaan voitiin jättää paikkakunnalle, jos ne olivat vuosisatoja vanhoja ja niin virolaistuneita, että vaikuttivat jo virolaisilta.⁶⁷⁵ Siten myös tässä nimikampanjassa tärkeintä oli virolaiselta vaikuttaminen, ei puhtaasti viron kielen säilyttäminen ja vahvistaminen. Pätsin valtion tavoitteet paikannimikampanjassa olivat kansallispoliittisia ja kielipoliittisten kampanjoiden oli tarkoitus palvella poliittisia, ei kielellisiä, päämääriä. Myös viron kielen vahvistamiseksi toiminut seura pitkälti mukautui tähän politiikkaan.

Akateeminen äidinkielen seura oli vapaaehtoinen kansalaisjärjestö, eikä se siten ollut varsinaisesti sisäministeriön tai minkään muunkaan valtionlaitoksen käskyvallassa. Sisäministeriön painostavat kehotukset ja määräaikaisten esittämiset kuitenkin kertoivat muuta. Rahoituksen kautta valtiolla oli joka tapauksessa paljon valtaa järjestöjen ohjaamisessa. Toisaalta seura oli ollut myös järjestönä vaatimassa paikkojen nimien virolaistamista ja valtion mukaantuloa, joten sitä ei ollut tarpeen varsinaisesti yleisesti painostaa auttamaan kampanjassa. Se oli lisäksi aktiivijäsentensä kautta tiiviisti sidoksissa niin sisäministeriöön ja sen paikannimineuvostoon kuin esimerkiksi oikeusministeriöön.

Paikannimineuvoston mukaan muutettavia kaupunkien nimiä oli vain muutamia ja niiden nimimuutoksia lähdettiin käsittelemään ja toteuttamaan kaupunginvaltuustoissa sisäministeriön kehotuksesta. *Kilingi-Nõmme* oli yksi niistä, joita paikannimineuvosto oli suositellut muutettavaksi. Helmikuussa 1939 Kilingi-Nõmmen kaupunginhallitus lähetti Akateemiselle äidinkielen seuralle kommentoitavaksi useita nimiehdotuksia, joita sille olivat pyynnöstä esittäneet entiset ja nykyiset valtuutetut ja järjestöt. Ehdotettuja nimiä olivat *Saarde*, *Nõmme*, *Kivinõmme*, *Saarnõmme*, *Männa*, *Saarde-Nõmm*, *Kungla*, *Lembaalu* ja *Liivandi*. Ehdotuksille ei ollut esitetty mitään perustelua. Mukana oli kirje, joka oli

⁶⁷⁴ ERA.R-2362.3.40. Eesti kohanimedede register. Kirjavahetus kohanimedede eestistamise kohta, 18.1.1938–15.12.1938.

⁶⁷⁵ ERA.R-2362.3.40. Eesti kohanimedede register. Kirjavahetus kohanimedede eestistamise kohta, 18.1.1938–15.12.1938.

osoitettu kaupunginhallitukselle *Kilingi-Nõmmen* entiseltä kunnanvanhimmalta J. Tombergilta, jossa pyydettiin pysymistä vanhassa nimessä, koska se oli virolaisperäinen ja jo muinoin esiintynyt. Nimen kaksiosaisuus ei ollut hänen mukaansa riittävä peruste muuttamiselle. Tomberg totesi, että jossain tapauksessa myös *Saarde* kävisi, koska se oli ollut 1200-luvulla suuri maakunta. Akateeminen äidinkielen seura vastasi suosittelevansa ainoastaan *Kilingi-Nõmmea* tai *Saardea*, muilta nimiehdotuksilta puuttui historiallinen perusta. Vierasperäinen *Kilingi* oli niin vanha lainasana, että sitä ei välttämättä tarvitsisi muuttaa.⁶⁷⁶ Paikannimineuvoston erityiskomitea kokouksessaan kesäkuussa 1939 kuitenkin suosittelee *Saardea* Kilingi-Nõmmen kaupunginhallituksen ehdotuksen mukaisesti kaupungin uudeksi nimeksi.⁶⁷⁷ Nimimuutosta ei kuitenkaan lopulta toteutettu poliittisen tilanteen muututtua ja paikkakunta kulkee nykyäänkin samalla nimellä.

Paldiski kuului vierasperäisenä kaupungin nimenä myös paikannimineuvoston muutettavien nimien listalle. *Paldiski* oli jo vuonna 1933 virolaistettu muoto aiemmasta *Baltiskista*. Kaupunki oli entinen Venäjän laivaston tukikohta ja siten olisi ehdottomasti turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta katsottuna kuulunut virolaistettaviin nimiin. Kaupunginvaltuusto oli virolaistamassa nimeä, mutta sopivasta nimestä ei päästy virolaistamistoimijoiden kanssa yksimielisyyteen. Harjun maakunnanvanhin lähetti esimerkiksi sisäministeriön yleisosastolle viestin, jossa todettiin, että Paldiskin kaupunginvaltuuston ehdotamaa *Pakre* nimeä ei pidetty suositeltavana, koska kaupungilla ei ollut mitään historiallista eikä paikallista sidettä nimeen. Nimi myös kuulosti vierasperäiseltä ja oli samankaltainen kuin lähellä sijaitsevan *Pakrin* kunnan nimi. Kaupunginvaltuusto oli pyytänyt nimiehdotuksia kaupunkilaisilta ja lähettänyt ne kommentoitaviksi Viron kirjallisuuden seuralle ja Akateemiselle äidinkielen seuralle, jotka ehdottivat nimeksi esimerkiksi *Paeneemea*. *Pakre* kuului nimien joukkoon joita ei suositeltu, mutta lopulta valtuutettujen ehdotuksista äänestettäessä hyväksyttiin *Pakre*, jota siten ehdotettiin sisäministerille hyväksyttäväksi. Sisäministeriön yleisosasto ilmoitti paikannimineuvoston erityiskomitean suosituksesta (26.6.1939), että *Pakre* nimeä ei hyväksytä. Tilalle ehdotettiin nimiä *Paeneeme*, *Padise*, *Paadse*, *Laidse*, *Laiu* ja *Paeste*. Ilmoitus tuli 9. elokuuta 1939 ja uutta ehdotusta pyydettiin kaupunginvaltuustolta viimeistään syyskuun 10. päivään mennessä. Tämäkin nimimuutos jäi lopulta toteuttamatta. Neuvoston ajan alkuun asti ulottuvasta arkistokansioista ei löydy enää tämän jälkeen mainintaa *Paldiskin* nimen muuttamisasiasta, mutta kaupunginvaltuusto ehti ennen tukikohtasopimuksen solmimista vielä hyväksyä uudeksi nimen *Lahe*, jolle ei ollut vielä 19.9.1939 kuitenkaan saatu sisäministeriön hyväksyntää.⁶⁷⁸

⁶⁷⁶ ERA.R-2362.3.45. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1939–19.12.1939.

⁶⁷⁷ ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

⁶⁷⁸ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940; ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939; UE 19.9.1939, 2. Paldiski uueks nimeks "Lahe".

Käyty keskustelu osoitti, että nimen muuttamistarve ilmeisesti hyväksyttiin myös kaupungissa, mutta Paldiskia sopivamman kaikille käyvän nimen löytäminen osoittautui aikaa vieväksi. Kirjeenvaihto myös osoitti, että keskustelun kaikki osapuolet halusivat pitää kiinni omista ehdotuksistaan ja esimerkiksi Akatemisen järjestöjen perusteluista välittämättä sisäministeriötä yritettiin saada hyväksymään nimi, jota ei suositeltu. Sisäministerö osoitti kaupungille, että sen ja kampanjatoimijoiden näkemystä ei voinut muuttaa. Mahdollisesti Paldiskissa ei ollut aidosti halua muuttaa nimeä ja sopimattomiksi määritellyt nimet olivat vain keino viivyttää muutosprosessia tai yksinkertaisesti ehdotettuihin nimiin ei oltu tyytyväisiä. Nimen muutoshalukkuudesta kuitenkin lopulta kerrottiin se, että kaupunginvaltuusto hyväksyi nimen, jota ei ainakaan lähtökohtaisesti ollut tyrmätty sisäministeriön tai järjestöjen toimesta. Tukikohtasopimuksen myötä Paldiskiin sijoitettiin Neuvostoliiton joukkoja heti lokakuusta 1939 alkaen ja nimenmuutosasia ymmärrettävästi jäi jalkoihin.

Useimmiten kaupungit vastustivat nimensä muuttamista ja muutosehdotukset tulivat järjestöiltä tai paikannimikampanjan aloittamisen jälkeen esimerkiksi sisäministeriön paikannimineuvostolta. Kuressaaren kaupunki oli poikkeus, sillä se halusi muuttaa nimensä virolaisempaan muotoon *Kuressaar*. Useat valtuutetut olivat ehdottaneet muutosta jo useamman vuoden ajan ja kaupunginhallitus oli aiemminkin puoltanut ehdotusta, mutta vasta 28.4.1939 ehdotus lähetettiin sisäministeriöön käsiteltäväksi. Kaupunginvaltuutetut, kuten valtuutettu Vladimir Kallas, perustelivat muutosta sillä, että jokapäiväisessä valtakunnallisessa käytössä oleva nimi ei vastannut viron kielen oikeinkirjoitusta. Muutoksen sanottiin olevan samalla voitto vierasperäisyydestä. *Kuressaaren* nimi oli *Kuressaar* 19.7.1933 asti, jota käytettiin virallisissa papereissa ja lehdistössä, lukuun ottamatta postia, puhelinta ja telegraafia, joissa oli käytössä venäläisvaikutuksesta *Kuressaar*. Tasavallan hallituksen päätöksellä 19.7.1933 virolaisesta *Kuressaaresta* oli tehty vierasperäinen *Kuressaare*, jota kaikkien tuli virallisesti käyttää. Nyt katsottiin, että virolainen nimi olisi tärkeä, koska kaupunki oli tärkeä turistikohde. Kallaksen mukaan *Kuressaaren* voi lisäksi kääntää jokaiselle kielelle, missä tunnettiin *kurg* (haikara), mutta *kuressaaren* nimen merkitystä eivät tienneet saarelaiset itsekään. Kaksi s-kirjainta oli kieliopillisesti oikein vain nimissä, joihin ne alkuperäisesti kuuluivat, ensimmäisestä pääsanasta johtuen, esimerkiksi *Naissaar* ja *Paljassaar*.⁶⁷⁹

Kuressaaren nimimuutosta käsiteltiin paikannimineuvoston erityiskomitean kokouksessa toukokuussa 1939. Kokouksessa kielitieteilijänä oli professori Saareste ja historian asiantuntijana Akateemisen historiallisen seuran Kenkmaa. Kokouksessa päätettiin suositella nimen säilyttämistä ennallaan.⁶⁸⁰ Sisäministeri vastasi kesäkuussa 1939, että oli, katsottuaan Kuressaaren kaupunginhallituksen ehdotuksen ja kuunneltuaan kielitieteilijöiden mielipiteen, päättänyt, että Kuressaaren kaupungin voimassa oleva nimi oli täysin virolainen sekä oikein-

⁶⁷⁹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimele muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁶⁸⁰ ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

kirjoitukseltaan moitteeton. Nimi oli myös valtakunnallisesti tunnettu. Sisäministerin päätöksen mukaan nimillä ei ollut ainoastaan paikallista vaan myös valtakunnallista merkitystä ja siten nimen muuttamista ei ollut tarpeen hyväksyä.⁶⁸¹

Miksi nimimuutosta ei haluttu hyväksyä? Paikannimineuvoston erityiskomitean perusteluissa ainoastaan todettiin nimen olevan virolaisperäinen ja oikeinkirjoitukseltaan oikea. Kuressaaren kaupunginvaltuutettujen ajatukset nimenmuutostarpeesta vaikuttivat perustelluilta, mutta valtiollisella tasolla nimeä ei pidetty vierasperäiseltä kuulostavalta ja siten sen muuttaminen nähtiin tarpeettomaksi. Paikkakunta oli tunnettu lomanviettopaikkana *Kuressaarena* ja siten muutoksesta olisi voinut olla yleisesti enemmän haittaa kuin hyötyä. Kaupunginvaltuutettujen ehdotusten takana oli todennäköisesti se ajatus, että nimi oli aiemmin kuitenkin ollut *Kuresaar* ja vasta 1933 vahvistettu *Kuressaareksi*. Vahvistamisen oli tehnyt tasavallan hallitus ja myös sillä oli mahdollisesti vaikutusta siihen, että sisäministeriö oli haluton muuttamaan nimeä, vaikka juuri tuolloin Pätsin *riigivanem*-kausien välissä *riigivanemana* oli toiminut Jaan Tõnisson.

Sisäministeriön erityiskomission mukaan *Sindin* kaupungin nimi oli vierasperäinen ja kuului asetuksen mukaan muutettaviksi. *Sindin* järjestöt pitivät huhtikuussa 1939 kokouksen, jonka tarkoituksena oli muodostaa näkemys kaupungin nimen muuttamiskysymykseen. Kaupunginsihteeri huomautti nimenmuutosta suositelleen instanssin koostuneen tunnetuista kielitieteilijöistä ja siksi kokouksen tehtävänä oli miettiä kaupungille uusi nimi. Useat järjestöjen edustajat esittivät kuitenkin nimen säilyttämistä, koska heidän mukaansa se oli ikivanha virolainen kaunis nimi. *Sindin* nimi nähtiin ainakin foneettisesti virolaisena. Kokouksessa päätettiin yksimielisesti pyrkiä siihen, että nimi säilytettäisiin. Järjestöt päättivät lähettää delegaation sisäministeriöön esittääkseen ja perustellakseen pyynnön.⁶⁸²

Paikannimineuvoston erityiskomitean kokouksessa toukokuussa 1939 käsiteltiin *Sindin* kaupungin ja paikallisten järjestöjen ehdotusta nimen säilyttämisestä. Erityiskomitea päätyi vaatimaan vierasperäiseksi luokitellun nimen muuttamista ja esitti tämän näkemyksen sisäministerille asian päättämisen pohjaksi. Varasisäministeri vastasi sisäministerin puolesta kesäkuussa 1939, muun muassa erityiskomitean jäsenen Kenkmaan selvitykseen ja erityiskomitean mielipiteeseen pohjaten, *Sindin* kaupungihallitukselle, että pyyntöä ei voitu hyväksyä. Nimen katsottiin tulevan vierasperäisestä sukunimestä *Zinte* ja kuului siten muutettavaksi. Roos totesi sanan olevan vierasperäinen ja myös sen toisten merkitysten olevan lainasanoja. Se oli foneettisesti kyllä virolaisperäinen ja esiintyi viron kielen murteissa monessa merkityksessä. Sanan alkuperän kuitenkin tiedettiin olevan vierasperäinen ja siten sisäministeriön yleisosasto halu-

⁶⁸¹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940,

⁶⁸² ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Sindi linna nimemuutmise kohta, 17.4.1939–2.8.1940; ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

si, että se muutettaisiin.⁶⁸³ Perustelu oli ristiriidassa yleisen kansallispoliittisen perustelun kanssa, sillä nimen voitiin ajatella vaikuttavan virolaiselta. Tässä tapauksessa vaakakupissa painoi ilmeisesti lopulta enemmän se, että nimen yleisesti tiedettiin perustuvan saksalaisperäiseen sukunimeen.

Kaupunginvaltuusto asettui syyskuussa 1939 sisäministeriön yleisosaston ilmoituksen jälkeen nimen muuttamisen kannalle, mutta halusi lykätä asiaa pidemmälle, koska hyväksyttävää nimiehdotuksia ei ollut ja kaupunginvaltuusto oli lähiaikoina vaihtumassa. Uusi valtuusto ei ollut käsitellyt asiaa vielä helmikuussa 1940 ja sisäministeriön yleisosasto kyseli nimen muuttamisen aikataulusta kaupunginhallitukselta. Yleisosasto ehti kirjoittaa asiasta jo Pärnun maakunnan hallitukselle, jotta se ryhtyisi toimiin nimen muuttamiseksi. Maakunnanhallitus antoi huhtikuussa 1940 Sindin kaupunginhallitukselle heinäkuuhun 1940 asti aikaa täyttää vaatimus. Kaupunginjohtaja ilmoitti yleisosastolle kaupunginvaltuuston odottavan Akateemisen historiallisen seuran ja Roosin nimiehdotuksia, joita oli pyydetty jo kahteen kertaan. Uuden nimen löytäminen oli osoittautunut liian hankalaksi kaupunginvaltuustolle. Heinäkuussa 1940 Sindin kaupunginvaltuusto lähetti sisäministerille jälleen pyynnön nimen säilyttämisestä, koska esimerkiksi Akateemisessa historiallisessa seurassa oltiin oltu sitä mieltä, että *Sindi* oli jo niin virolaiseksi muodostunut, että sen voisi laskea virolaistuneeksi sanaksi ja säilyttää kaupungin nimenä. Nimen muuttaminen oli herättänyt kaupungissa paljon vastustusta niin järjestöjen, asukkaiden kuin kaupunginvaltuutettujen taholta. Lopulta sisäministeri vastasi asettuvansa kaupunginjohtajan kannalle hänen pyytäessään sisäministeriä hyväksymään kaupunginvaltuuston päätöksen.⁶⁸⁴ Viivyttely johti siis toivottuun tulokseen, tosin Viron asemakin oli jo elokuussa 1940 eri kuin lokakuussa 1938 sisäministeriön yleisosaston päätettyä nimen muuttamisesta.

Sisäministeriöllä oli paljon valtaa kaupunkien nimimuutoksissa ja se myös käytti sitä. Kaupungit eivät voineet halutessaankaan edes hyvin perustein muuttaa nimeään, jos sisäministeriö vastusti sitä. Toisaalta esimerkiksi Sindin kaupungin tapauksessa viivyttely ja sitkeä vastarinta tuottivat halutun tuloksen. Lopulta tosin suuri osa muidenkin paikkakuntien nimimuutoksista jäi kesken Viron jouduttua ensin Neuvostoliiton valtapiiriin tukikohtasopimuksen kautta syksyllä 1939 ja kesällä 1940 osaksi Neuvostoliittoa.

Kuntien ja kylien nimimuutoksia oltiin toteuttamassa ja toteuttiin paikanimikampanjan aikana useita kymmeniä. Paikkakuntien nimiä yritettiin muuttaa, muutettiin ja uusille asuinalueille sekä kunnille luotiin uusia paikannimi-asetuksen mukaisia nimiä. Monet kylien nimien muutokset ja niistä käytävät keskustelut liittyivät Virossa toteutettuun kuntareformiin, jossa yhdistettiin monia pieniä kuntia sekä luotiin uusia kuntia ja kyliä esimerkiksi entisten kar-

⁶⁸³ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Sindi linna nimemuutmise kohta, 17.4.1939–2.8.1940; ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

⁶⁸⁴ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Sindi linna nimemuutmise kohta, 17.4.1939–2.8.1940; ERA.14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid, 4.5.1939–28.7.1939.

tanoiden alueille syntyneistä asuinalueista. Maakunnanhallitukset päättivät periaatteessa alueiden nimistä, mutta kysyivät lisäksi sisäministeriön suostumusta uusiin nimiin tai vanhojen nimien säilyttämiseen. Suurin osa ehdotuksista muutettavista kuntien ja kylien nimistä tuli sisäministeriön paikannimeuvostolta ja maakunnanhallitukset päättivät uusista nimistä paikallisten kunnanhallitusten päätösten perusteella. Suurin osa paikannimeuvoston nimiehdotuksista hyväksyttiin paikallisissa kunnanhallitusten kokouksissa suoraan uusiksi kylien nimiksi, mutta osalle ehdotuksista esitettiin vastaehdotuksia. Maakunnanhallitukset pyysivät sisäministeriöltä hyväksynnän vastaehdotuksille. Sisäministeri vahvisti maakunnanhallitusten päättämät nimet yleensä maakunnanhallitusten päätösten mukaisesti hyväksyen perustelut paikannimeuvoston suosittelujen nimien muutoksista ja entisten nimien säilyttämisistä.⁶⁸⁵

Kuntien nimissä oli paljon epäselvyyksiä Viron itsenäisyyden ajan alussa, sillä niitä oli kirjoitettu eri paikkoihin eri tavoin. Tämä johtui osittain Venäjän vallan ajasta sekä siitä, että paikkakuntien nimistä ei ollut olemassa virallista luetteloa ennen kuin postilaitoksen päähallitus julkaisi vuonna 1923 valtakunnallisen asuinpaikkojen luettelon, joka sisälsi esimerkiksi kaupunkien, kuntien, kylien, taajamien ja yksityistilojen viralliset vironkieliset nimet. Venäjän vallan aikana paikkakuntien viralliset nimet olivat olleet venäjänkielisiä ja lisäksi monilla paikkakunnilla oli ollut venäjänkielisen nimen rinnalla käytössä myös saksalainen ja virolainen nimi. Paikkakuntien nimiä virolaistettiin jonkin verran jo 1920-luvun aikana paikkakuntien nimiluettelon julkaisemisen jälkeen, eikä täydellistä luetteloa ollut olemassa siten koko itsenäisyyden aikana.⁶⁸⁶ Järjestöt tosin pyrkivät paikkaamaan tätä puutetta: Viron kirjallisuuden seura julkaisi *Eesti Õigekeelsuse Sõnaraamatu* -teoksen ja Akateeminen äidinkielen seura vastasi ahkerasti niin postilaitoksen kuin muidenkin kyselyihin.⁶⁸⁷

Kuntien yhdistymisistä seuranneita nimikysymyksiä oli paljon ja niillä työllistettiin ennen muuta Akateemista äidinkielen seura. Jo vuonna 1935 Aidun kunnanhallitus oli kysynyt seuran mielipidettä sopivaksi kunnan nimeksi Aidun, Õisun ja Loodin kuntien yhdistyttyä. Kirjeessä pyydettiin seuraa kertomaan näkemyksensä kuntien nimien alkuperästä ja synnystä sekä virolaisperäisyydestä ja sointuvuudesta. Lisäksi kysyttiin, olisiko esimerkiksi *Paistu* sopivampi nimi uudelle kunnalle, kuin jokin entisistä. Tietojen hankintaan liittyneet kulut aiottiin korvata laskun mukaan Akateemiselle äidinkielen seuralle. Seura vastasi, että sen johdon kokouksessa päädyttiin siihen, että *Loodi* oli mahdollisesti vieras alkuperältään. *Aidu* oli virolaisperäinen, mutta esiintyi monien paikkakuntien nimenä. *Õisu* oli myös virolaisperäinen ja siten seura suositteli valitsemaan sen, koska *Paistu* oli jo tunnettu kihlakunnan nimi, eikä siksi sopinut kunnalle nimeksi.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ ERA.14.2.711. Kirjavahetus omavalitsusasutustega külade ja asunduste nimele muutmise kohta, 21.2.1940–12.6.1940.

⁶⁸⁶ Nimekorralduse analüüs 2002, 21–22.

⁶⁸⁷ ERA.R-2362.3.20. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1935–13.12.1935.

⁶⁸⁸ ERA.R-2362.3.20. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1935–13.12.1935.

Kirjeenvaihtoa sisältävistä arkistokansioista ei löydy tietoa mahdollisista rahallisista korvauksista kunnilta Akateemiselle äidinkielen seuralle. Muissa kirjeissä ei edes viitata korvausmahdollisuuteen, joten yleisen oletuksen mukaan kannanotot nimiasioihin yksinkertaisesti nähtiin kuuluvan järjestön tehtäviin. Tästä kertoo myös se, että sisäministeriö kehotti paikkakuntia kysymään neuvoa ainakin Akateemiselta äidinkielen seuralta ja Akateemiselta historialliselta seuralta. Järjestöjen rahoitus tuli pitkälti valtiollisista lähteistä ja ne olivat vapaaehtoisesti mukana kampanjassa. Ajoittain Akateeminen äidinkielen seura oli myös saanut propagandayksiköltä ja Viron kulttuurirahastolta lisätukea perustuen järjestön merkittävään rooliin nimikampanjassa ja sen propagandassa. Valtio siis oletti järjestöjen toimivan sen haluamalla tavalla kampanjassa ja näin ne myös tekivät. Ilman rahoituskuviota vaatimusten täyttäminen olisivat jäänyt täysin järjestöjen harkintavaltaan. Järjestöillä oli mahdollisuus olla vastaamatta esimerkiksi kyselykirjeisiin, mutta sisäministeriö oletti niiden toimivan vielä varsin nopeasti, sillä arkistoista löytyy joitain huomautuksia sisäministeriöltä Akateemiselle äidinkielen seuralle siitä, kuinka vastausten kanssa tulisi kiirehtiä.⁶⁸⁹

Kuntien lisäksi postilaitos kysyi usein Akateemisen äidinkielen seuran näkemyksiä erilaisten postin jakeluun liittyvien luotavien paikkojen nimiin liittyen. Postilaitos kysyi esimerkiksi Võisikun ja Rannun kuntien rajalle linja-autolinjalle suunniteltavan postin kirjetilan nimeksi sopivaa nimeä. *Rannan*, *Rannun* ja *Jõesuun* nimisiä postin apupisteitä oli jo monta olemassa, ja siksi postilaitos ehdotti Võisikun kunnanhallituksen ehdotuksen mukaisesti laitettavan nimeksi *Ema-Jõesuu kirjatalu*. Akateemisen äidinkielen seuran mukaan nimi ei ollut kielellisesti hyväksyttävä. Kirjetilan voisi sen mukaan nimetä tilan omistajan mukaan, mikäli omistajan nimi ei ollut vierasperäinen. Jos kyseinen nimi ei ollut sopiva, nimeksi kävisi *Emajõe kirjatalu*. Vastaavia tapauksia oli vuosien aikana paljon. Seura suositteli myös jatkossa ensisijaisesti tilojen nimiä, mutta jos kyseinen nimi oli epäsopeva, niin se joko hyväksyi postihallituksen ehdotaman nimen tai esitti oman vaihtoehdon.⁶⁹⁰

Asuinalueiden nimien virolaisuudesta tai virolaisiksi muuttamisista tuli Akateemiselle äidinkielen seuralle kyselyjä jo vuosia ennen varsinaisen paikan-nimikampanjan aloittamista. Esimerkiksi alkuvuodesta 1937 Virun maakunnan väliaikainen hallitus kysyi asuinalueiden muuttamisesta *Puhkova – Puhkuva*, *Taornajõe – Kuusiku* ja *Olgino – Helgepõllu*. Seuran mukaan *Puhkuva* oli mahdollinen, mutta siinä ei ollut välttämättä järkeä, koska ääntämisen näkökulmasta o:n korvaaminen u:lla sai sen kuulostamaan huonommalta. *Kuusiku* oli myös mahdollinen, mutta valtakunnallisesti se esiintyi jo yhdeksän asuinalueen nimenä ja siten olisi suositeltavaa löytää jokin paikallisesti sopiva muu nimi. *Hellepõllu* nimeä vastaan Akateemisella äidinkielen seuralla ei ollut mitään.⁶⁹¹

⁶⁸⁹ ERA.R-2362.3.40. Akadeemilise Emakeele Seltsi Eesti kohanimede register. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 18.1–15.12.1938; ERA.R-2362.3.45. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.–19.12.1939.

⁶⁹⁰ ERA.R-2362.3.20. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1935–13.12.1935.

⁶⁹¹ ERA.R-2362.3.30. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1937–28.12.1937.

Nimien virolaistamisen liitto kävi paljon kirjeenvaihtoa Akateemisen äidinkielen seuran kanssa myös paikannimiin liittyen. Se esimerkiksi pyysi vuoden 1937 lopulla järjestön mielipidettä Mäen kunnanhallituksen kirjeeseen. Kunnanhallitus halusi muuttaa useiden kunnan kylien vierasperäiset nimet virolaisiksi ja pyysi liiton kantaa nimiehdotuksiinsa. Akateeminen äidinkielen seura vastasi Nimien virolaistamisen liitolle yksityiskohtaisella kirjeellä, jossa suositeltiin ehdotettuja nimiä tai ehdotettiin sopimattomien tilalle toisia nimiä.⁶⁹²

Vierasperäisten kuntien nimien muuttamisten lisäksi myös pilkallisia tai merkitykseltään jollakin tapaa huonoja nimiä pyrittiin muuttamaan. Viljandin maakunnassa esimerkiksi Kõpun kunnassa sijaitsevan *Napsi*-nimisen⁶⁹³ kylän nimi yritettiin muuttaa. Viljandin maakunnanhallitus tiedotti kuitenkin sisäministeriön yleisosastoa siitä, että puolsi lopulta kylän nimen säilyttämistä asukkaiden tahdon mukaisesti. Yleisesti maakunnanhallitus näki kuitenkin, että pilkalliset nimet tulisi muuttaa. Kirje oli vastaus sisäministeriön kyselysoittoon.⁶⁹⁴

Kadut ja julkiset paikat

Paikannimiasetuksen mukaan julkisten paikkojen, kuten katujen, aukoiden, puistojen, vesistöjen nimien kaupungeissa ja lomaviettäpaikoiksi määritellyissä paikoissa maaseudulla, tuli olla vironkielisiä. Perustelut nimien virolaistamiselle olivat samat kuin sukunimien ja paikkakuntien nimien muuttamisen kohdalla. Nimien muuttaminen kuului kadun tai muun muutettavan paikan sijaintipaikan kaupungin tai kunnan valtuuston päätettäväksi sisäministeriön määräämänä aikana. Kaupunkien ja kuntien valtuustojen tekemät päätökset vaativat voimaan tullakseen valvontaviranomaisen vahvistuksen. Valvontaviranomaisena toimi paikkojen nimimuutosasioissa sisäministeri tai hänen estyneenä ollessaan varasisäministeri.⁶⁹⁵

Systemaattinen katujen uudelleennimeäminen alkoi vasta Pätsin aikakauden lopulla, mutta oma-aloitteisia katujen nimien muuttamiskyselyjä tuli Akateemiselle äidinkielen seuralle jo aiemmin. Esimerkiksi Nõmmen kaupungin hallitus kysyi sen mielipidettä Nõmmen pääkadun *Valdekin* nimen muuttamisesta. Kadun nimi oli syntynyt saksalaisesta sanasta *Waldecke* ja Nõmmen kaupunginhallitus tahtoi laittaa nimeksi *Valdekun* tai virolaisessa kansarunoudessa esiintyvän nimen *Valdekon*. Paikalliset olivat tottuneet *Valdekiin* ja siksi täysin

⁶⁹² ERA.R-2362.3.30. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1937–28.12.1937.

⁶⁹³ Napsi on puhekielinen ilmaus, jonka suomenkielinen vastine olisi esimerkiksi ryyppy, naukku tai snapsi.

⁶⁹⁴ ERA.14.2.711. Kirjavahetus omavalitsusasutustega külade ja asunduste nimede muutmise kohta, 21.2.1940–12.6.1940.

⁶⁹⁵ Riigi Teataja 1938, nro 42, 397. Koha- ja Kinnitüsüksuste Nimede Korraldamise Seadus.

uuden nimen asettaminen nähtiin vaikeaksi. Seura suositteli nimen *Valdeku* ottamista. Siten saksalaisperäinen nimi olisi tarpeeksi virolaistetussa muodossa.⁶⁹⁶

Useissa kyselykirjeissä korostettiin sitä, että neuvoa ja Akateemisen äidinkielen seuran mielipidettä kysyttiin, koska asetuksen mukaan nimien muuttamispäätökset kuuluivat valvonnan alle ja haluttiin varmuus siitä, että tietty nimi oli sallittua säilyttää tai asettaa. Esimerkiksi Tarton maakunnanhallitus kysyi seuralta mielipidettä Elvan kaupunginhallituksen asettamien uusien katujen nimien vironkielisyydestä tai yleensäkin mahdollisuudesta tulla hyväksytyiksi uusina niminä. Katuja oli päätetty nimetä esimerkiksi Elvaan liittyneiden virolaisten kirjailijoiden mukaan: *Hugo Raudsepa*, *Jaan Kärneru* ja *Aado Reinvaldi*. Akateemisen äidinkielen seuran mukaan ne olivat hyväksyttäviä, mutta osa tuli korjata viron oikeinkirjoituksen mukaisiksi.⁶⁹⁷

Tammikuussa 1939 Nõmmen kaupunginhallitus lähetti Akateemiselle äidinkielen seuralle listan katujensa nimistä ja pyysi kommentoimaan asetuksen perusteella niiden nimien muuttamistarpeita. Vastauksessaan järjestö laski vierasperäisiksi kadut: *Glehni*, *Glehni-põik*, *Marsi*, *Jannseni*, *Kitzbergi* ja *Kreutzwaldi*. Viimeisten kolmen kohdalla tosin tuli niiden yleisyyden ja kansallisen historiallisen merkittävyyden vuoksi tehdä valtakunnallinen ratkaisu. Lisäksi järjestö suositteli kadun *Restorani* virolaistamista, koska se ei ollut historiallisesti merkittävä. *Silikadi* tuli korjata *Silikaadiksi* ja *Ööpiku* *Ööbikuksi*. Lisäksi kieliasioden ulkopuolella huomioitiin, että poikkikatujen nimijärjestelmä aiheutti monia vaikeuksia ja poikkikaduille tulisi siten antaa omat nimet.⁶⁹⁸

Nõmmen kaupunginvaltuusto päätti keväällä 1939 vierasperäisten katujen nimimuutoksista. Se muutti *Glehniin Niineksi*, *Glehni-põik tänavaan Niine-Põik tänavaksi*. Valtuusto perusteli poikkikadun nimeämistä pääkadun mukaan, vastoin Akateemisen äidinkielen seuran suositusta sillä, että kyseinen poikkikatu oli lyhyt ja mahdollisti pääsyn vain kahteen kiinteistöön. Oman nimen antaminen sille vaikeuttaisi myös kadun löytämistä. *Marsi* muutettiin *Lembituksi*, *Restorani Suusaksi*, Vierasperäisistä nimistä se ei muuttanut Jannsenin, Kitzbergin ja Kreutzvaldin mukaan nimettyjä katuja, sillä niillä katsottiin olevan Viron historian kannalta positiivinen merkitys. *Silikadin* nimi korjattiin *Silikaadiksi* seuran suosituksen mukaisesti, mutta *Ööpikun* muuttamisesta *Ööbikuksi* ei ollut merkintää. Puistoista *Glehni parkin* nimi haluttiin säilyttää, koska se oli nimetty Nõmmen perustajan N. Glehniin mukaan ja sillä oli siten positiivinen merkitys Nõmmen historiassa.⁶⁹⁹

Päätöksessä kummallista oli se, että kaupungin perustajan mukaan nimettyjen katujen nimien muuttaminen nähtiin kuitenkin tarpeelliseksi. Roosin lausunto nimimuutospäätöksistä suositteli myös puiston nimeämistä uudelleen, vaikka siinä ymmärrettiin myös perustelu nimen säilyttämiseksi. Voisi ajatella,

⁶⁹⁶ ERA.R-2362.3.30. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1937–28.12.1937.

⁶⁹⁷ ERA.R-2362.3.45. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1939–19.12.1939.

⁶⁹⁸ ERA.R-2362.3.45. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1939–19.12.1939.

⁶⁹⁹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

että paikalliseen positiiviseen historiaan liittyvä perustelu ei riittänyt, vaan nimen tuli olla historiallisesti valtakunnallisesti merkittävä. Tämä ei kuitenkaan aina perusteluna toiminut, sillä joskus paikallishistoriaan liittyvä perustelu nimen säilyttämiseksi oli täysin riittävä. Ehkä kysymys oli paikallisen nimen tunnettavuudesta yleisesti tai yksinkertaisesti sanasta, joka haluttiin säilyttää. Roos suosittelee lisäksi poikkikatujen nimeämistä ilman tänav-liitettä (katu), kuten Tallinnassa, esimerkiksi *Niine põik*. Hän näki lisäksi kaupunginvaltuuston puoleuttomiksi laskemista nimistä vierasperäisiksi *Pioneerin*, *Sanatooriumin*, *Silikaadin* ja *Staadionin*.⁷⁰⁰

Sisäministerin puolesta varasisäministeri vahvisti nimimuutokset, lukuun ottamatta *Niine-põik tänavaa*, jonka oikeinkirjoitettu nimi tuli olla *Niine põiktänav*. Lisäksi sisäministeriö tiedotti *Pioneerin*, *Sanatooriumin*, *Silikaadin* ja *Staadionin* katujen nimien olevan Roosin näkemyksen mukaisesti vierasperäisiä ja vaativan siten virolaistamista. Nimiehdotuksia odotettiin mahdollisimman pian. Kaupunginvaltuusto ilmoitti esittävänsä uudet nimiehdotukset lähiaikoina. *Pioneerin* se kuitenkin halusi jättää muuttamatta ja pyysi sisäministeriä vahvistamaan nimen. Kadulla oli positiivinen historiallinen merkitys kaupungille, koska katu oli saanut nimensä siellä sijaitsevan pioneeripataljoonana mukaan ja kadun nimi oli sen aikainen. Lisäksi katu oli nõmmelaisten yleisesti tuntema. Sisäministeri hyväksyi perusteet nimen säilyttämiseksi, mutta vaati vielä vahvistamista varten tarkempia tietoja nimen positiivisesta merkityksestä kaupungin historialle. Tällä pyynnöllä sisäministeriö toimi tavallaan Roosin suosituksen perusteita vastaan, sillä tällä osoitettiin, että ainakin jossain tapauksissa paikallinen historiallisesti positiivinen merkitys oli hyväksyttävissä.⁷⁰¹

Sisäministeriön muuttamisvaatimuksen mukaisesti Nõmmen kaupunginvaltuusto esitti *Sanatooriumin* muuttamista *Ravilaksi*, *Silikaadin Ristiksi* ja *Staadionin Kaguksi*. Se ei esittänyt uusia perusteluja *Pioneerin* säilyttämiseksi, vaan kokouksen pöytäkirjassa lueteltiin ainoastaan jo aiemmin mainitut. Sisäministeri vahvisti päätökset. Arkistolähteistä en löytynyt lisäperusteluja *Pioneerin* säilyttämiseksi. Käytännöt eivät välttämättä siis olleet eri kampanjatoimijoilla täysin yhdenmukaisia ja tulkinnanvaraakaan oli varmasti jokaisella osapuolella. Kuten joissain myöhemmin tarkemmin käsittelemässäni tapauksissa ilmeni, paikkakunnat saattoivat myös vaikuttaa eri tavoin kyseenalaistamiinsa nimimuutospäätöksiin ja joskus toimia myös suositusten tai määräysten vastaisesti, saaden lopulta tahtonsa läpi.⁷⁰²

Nõmmen kaupunginhallitus pyysi lisäksi sisäministeriä vahvistamaan *Manala tänavan* nimen muuttamisen, joka oli jäänyt aiemmin päättämättä. Kaupunginhallitus ehdotti nimeksi myös kadun asukkaiden toivomaa *Tammsaarea*, äskettäin kuolleen suuren kirjailijan Anton Tammsaaren muistoksi. Useat val-

⁷⁰⁰ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰¹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰² ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

tuuutetut tosin vastustivat ehdotusta, sillä lyhyt kunnostamaton kaupungin laidalla sijaitseva katu ei ollut heidän mukaansa suuren kirjailijan arvoinen, vaan Tammsaaren muistoksi nimetyn kadun tulisi sijaita keskustassa. *Tammsaare tänavaksi* voisi nimetä esimerkiksi *Põllu tänavan*, jossa kirjailija viimeisteli teostaan *Totuus ja oikeus*. Yksi valtuutetuista totesi, ettei kirjailija itse ylpeillyt nimellään ja siksi hänen nimisensä kadun voisi jättää nimeämättä. Osa valtuutetuista kuitenkin kannatti ehdotusta ja perusteli sitä sillä, että se oli kaunis ja miellyttävä katu. Lisäksi katu oli yli kilometrin mittainen ja sen kunnostaminen oli suunnitelmisissa. Lopulta enemmistö kannatti kaupunginhallituksen ehdotusta ja *Manala tänav* päätettiin nimetä *Tammsaare tänavaksi*. Sisäministeri vahvisti päätöksen.⁷⁰³

Võrun katujen nimistä vierasperäisiksi kaupunginvaltuusto laski kadut: *Aleksandrin*, *Katarinan* ja *Kreutzvaldin*. Näistä muutettavaksi Võrun valtuusto esitti ainoastaan *Aleksandri tänavaa*, sillä kahdella muulla oli historiallisesti positiivinen merkitys. *Katarina* oli nimetty Võrun kaupungin 1700-luvulla perustaneen keisarinna Katarina II:n muistoksi. *Kreutzvaldi* taas oli suuren virolaisen runoilijan Friedrich Reinhold Kreutzvaldin kunniaksi nimetty. Kreutzvald oli asunut kyseisellä kadulla ja kirjoittanut siellä *Kalevipoeg*-kansalliseeposta. Uudeksi nimeksi *Aleksandrille* valtuusto esitti *Koidulaa*, sillä runoilija Lydia Koidula oli ollut tiiviissä kirjeenvaihdossa Kreutzvaldin kanssa hänen asuessaan Võrusa. Kaupunginvaltuuston näkemyksen mukaan *Aleksandrin* uudeksi nimeksi tulisi löytää sellainen, joka olisi tiiviisti sidottu runoilija Kreutzvaldiin ja *Koidula* nähtiin sellaiseksi. Valtuusto esitti muutosta sisäministerille vahvistettavaksi. Sisäministeri vahvisti nimimuutoksen ja hyväksyi muiden nimien säilyttämisen, vaatien ainoastaan korjaamaan *Katarinan* nimen kirjoitettavaksi vironkielissä muodossa *Katariina*.⁷⁰⁴

Valgassa tehtiin useita nimimuutoksia, mutta suurinta osaa ei toteutettu vierasperäisyyden vuoksi vaan siksi, että katujen nimet olivat liian pitkiä, kaksiosaisia tai merkitykseltään huonoja. Merkitykseltään huonoina muutettiin asukkaiden toiveesta esimerkiksi *Puraküla tänav Paju tänavaksi*, *Tööliste tänav Vainu tänavaksi*, *Sauna tänav Muru tänavaksi*. Vierasperäisenä muutettiin *Petroleumi tänav Vahtra tänavaksi*. Sisäministerin yleisosasto ilmoitti, että sisäministeri hyväksyi muutokset, mutta yleisosasto tahtoi vielä luettelon kaikista julkisista paikoista ja niiden nimistä, jonka kaupunginvaltuusto lähettikin. Sisäministeriö vastasi Valgan kaupunginvaltuustolle, että katujen nimissä oli kieliopillisia virheitä, jotka tuli korjata, esimerkiksi *Kapten-Irve* kuuluisi olla *Kapten Irve*, *Jakibi Jaagupi*. *Spordi tänav* nähtiin vierasperäiseksi, mutta hyväksyttiin säilytettävän, jos siihen löytyisi järkevä perustelu.⁷⁰⁵

⁷⁰³ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰⁴ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰⁵ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

Põltsamaan kaupunginvaltuusto äänesti *Staadioni tänavan* nimen muuttamisesta *Kuuse tänavaksi*, mutta muutosta ei hyväksytty. Viljandin maakunnan hallinto-osasto pyysi tästä sisäministeriön mielipidettä. Sisäministeriö tiedotti, että *Staadioni* oli vierasperäinen ja kuului muutettavaksi. Seuraavassakaan kaupunginvaltuuston kokouksessa nimeä ei muutettu ja maakunnanvanhimman mukaan siellä toimittiin lisäksi virheellisesti. Kolmaskaan käsittelykerta ei muuttanut valtuuston kantaa. Paikkojen ja kiinteistöjen nimien järjestämisen asetus ei huomionnut sitä, kuinka tuli ratkaista julkisten katujen, puistojen ynnä muiden paikkojen vierasperäisten nimien muuttaminen, jos kaupungin- tai kunnanvaltuusto ei päättänyt nimen muuttamisesta. Maakunnan hallinto-osaston johtaja pyysi ohjeita sisäministeriön itsehallintoyksiköltä. Sisäministeriön yleisosasto vastasi, että säädöksen mukaan nimet oli muutettava, joten se oli pakollista. Jos kaupunkien päättävät elimet jättivät täyttämättä niille asetuksella asetetut velvollisuudet, saman säädöksen perusteella maakunnanvanhin antoi määräajan tehtävän täyttämiseksi. Jos edelleenkin kaupunki ei täyttänyt tehtävää, toteutettiin se valvontaviranomaisen määräyksellä kaupunginhallituksen sijaan. Jos siis kaupunginvaltuusto ei virolaistaisi *Staadioni tänavan* nimeä Viljandin maakunnan määräämässä ajassa, virolaistettaisiin se maakunnanvanhimman päätöksellä. Kysymyksen käsittely jäi tähän vaiheeseen Viron tultua liitettyksi Neuvostoliittoon.⁷⁰⁶

Kaupungeista tärkein oli luonnollisesti Viron pääkaupunki Tallinna ja sen paikkojen nimimuutoksia käsiteltiin tarkoin pohtien niin sisäministeriössä kuin kaupunginvaltuustossa. Nimimuutosten toteuttaminen alkoi siten, että sisäministeriö pyysi Tallinnan kaupunginhallitukselta täydellistä listaa katujen, aukoiden, puistojen ja muiden julkisten paikkojen nimistä. Sisäministeriö perusteli pyyntöään sillä, että pääkaupunkiin ei saisi jäädä yhtään vierasperäistä tai merkitykseltään huonoa virolaista nimeä, lukuun ottamatta Viron historian näkökulmasta positiivisen merkityksen omaavia nimiä. Lisäksi sisäministeriö pyysi merkitsemään alustavasti nimet, jotka kaupunginhallituksen mukaan kuuluisivat muutettaviksi ja toivotut uudet nimet niille.⁷⁰⁷

Tallinnan kaupunginhallitus lähetti sisäministeriölle luettelot ja alustavat ehdotukset, jotka se aikoi ehdottaa kaupunginvaltuustolle, muiden osalta tilanne oli vielä auki. Lisäksi se ilmoitti, että ei ole merkinnyt muutettavaksi sellaisten yksittäisten vierasnimisten katujen nimiä, jotka lähiaikoina poistetaan, esimerkiksi *Kaasani* ja *Kompassi*. Seuraavaksi kaupunginvaltuuston hyväksymille nimiehdotuksille pyydettiin sisäministerin vahvistus. Muutettavaksi ehdotettiin esimerkiksi kadut (ensin nykyinen nimi ja seuraavana uusi nimiehdotus): *Albert-Roo*, *Alendri – Veetorni*, *Elisabeth Aspe – Aspe*, *Baikovi sild ja Viktooria sild – Edela sild*, *Uusi nimetön silta – Kagu sild*, *Ballasti – Pallasti*, *Drevingi – Keldrimäe*, *Erne – Herne*, *Girgensoni (ühes osas Soo t. ja Suure-Karjamaa t.) – Tööstuse*, *Gümnaasiumi – Kooli*, *Juure*, *Mooni ja Astri – Mooni*, *Suur-Karjamaa – Tööstuse*, *Väike-*

⁷⁰⁶ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰⁷ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

*Karjamaa – Karjamaa, Kentmanni – Konstantin Pätsi, Kordese – Keoade, Kotsebue – Suurtüki, Kuu – Tähe, Lessingi – Leegi, Lutheri – Lastekodu, Oskari – Ristiku, Paaoli – Pauli, Polaari – Nõlva, Prii – Kungla, Rulkoviuse – Virmalise, Russovi – Loode põik, Sarlotte tee – Mustjõe, Siiversi – Rapla, Söörensi – Sügise, Väike-Söörensi – Suve, Tarabella – Timuti, Tiigi – Herne, Tsemendi – Paide, Udu – Videviku. Muutettavaksi ehdotettiin esimerkiksi paikkojen nimistä (ensin nykyinen nimi ja seuraavana uusi nimiehdotus): *Vene turg – Viru väljak, Vabaduse plats – Vabaduse väljak, Patkuli tiik (myös Schnelli tiik) – Vallikraav, Rootsi kants (myös Lindamägi) – Lindamägi ja Patkuli trepp – Toompea trepp. Muuttamatta vierasperäisistä kadunnimistä jätettiin esimerkiksi Kreutzvaldi.*⁷⁰⁸*

Sisäministeriö pyysi paikannimeuvoston Kenkmaata arvioimaan kaupunginvaltuuston päätöksiä, jotka perustuivat vierasperäisen nimen positiiviseen merkitykseen Viron historian kannalta. Kenkmaa totesi, ettei voinut historiallisten perustelujen suhteen yhtyä kaupunginhallituksen päätöksiin, seuraavassa: *Gümnaasiumi tänavan uudelleennimeäminen Kooli tänavaksi. Maailmanhistoriallisesti tunnetun Ruotsin kuninkaan Gustav Adolfin 1631 perustama kymnaasi oli ollut samalla kadulla siitä lähtien. 300 vuotta toimineen oppilaitoksen arvo vaati, että nimi jäi kadulle myös jatkossa. Oskari tänavan uudeksi nimeksi oli suunniteltu aiemmin pitkäaikaisen kaupunginosan *Pelgulinnan* nimeä, mutta nyt kaupunginvaltuusto ehdotti nimeksi *Ristiku tänavaa*. Aiempi ehdotus oli Kenkmaan mukaan parempi, kuin tuulesta temmattu ja perustelematon *Ristiku*. Seuraavassa sisäministeriölle lähettyssä nimiehdotuslistassa tosin Kenkmaan lausuntoa ei ollut otettu huomioon.*⁷⁰⁹

Tallinnan kaupunginvaltuusto lähetti toukokuussa 1939 erillisen kirjeen *Kentmannin* kadun muuttamisesta *Konstantin Pätsi tänavaksi*, pyytäen tähän sisäministerin vahvistuksen. Kirjeessä todettiin nimeämisellä olevan jo herra tasavallan presidentin Pätsin suostumus. Sisäministeri vahvisti päätöksen. Sisäministeri vahvisti myös muut päätökset uusista nimistä, lukuun ottamatta *Paaoli tänavan* muuttamista *Pauli tänavaksi*, sillä *Pauli* oli yhtä vierasperäinen kuin *Paaoli*. Samalla muistutettiin, että Tallinnassa oli edelleen muutettavia katujen ja paikkojen nimiä ja haluttiin tietää, koska ehdotukset niistä tehtäisiin. Kaupunginhallitus vastasi sisäministeriölle, että hallitus esittää ehdotukset valtuustolle myöhemmin.⁷¹⁰

Tallinnan kaupunginhallitus lähetti sisäministerille lokakuussa 1939 kirjeen, joka perustui jo helmikuussa 1936 tehtyyn päätökseen viron kielen oikeinkirjoitusta vastaamattomien katujen nimien korjaamisesta. Nyt päätettiin korjata nimet: *Afrika – Aafrika, Aiavilja – Aedvilja, Börse käik – Börsikäik, Gilde – Gildi, Hõbe – Hõbeda, Israeli – Iisraeli, Kristiine – Kristiina, Lühike jalg – Lühijalg, Magasini*

⁷⁰⁸ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷⁰⁹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷¹⁰ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Tallinna linna tänavate nime de muutmise asjas, 17.5.1939–13.11.1939.

– *Magasi, Maneesi – Maneeži, Nunne – Nunna, Räästa – Rästa ja Ööpiku – Ööbiku*. Lisäksi kaupunginhallitus kirjoitti, että Tallinnassa oli vielä joitakin vierasperäisiä katujen nimiä, kuten *Ameerika, Dunkri ja Hollandi*. Hallitus oli esittänyt valtuustolle ehdotuksen näiden muuttamisesta, mutta valtuusto oli asettunut kielteiselle kannalle muuttamisen suhteen, koska katujen nimet olivat hyvin tunnettuja. Sisäministeri vahvisti marraskuussa 1939 muut korjaukset, mutta vaati vierasperäisyyden vuoksi muuttamaan kokonaan nimet: *Afrika, Börse käik, Gilde, Israeli, Kristiine, Maneesi*. Päätöksen sisäministeriö antoi kuultuaan asiasta Roosin näkemyksen, jota se noudatti. Roos totesi, että nimet olisi syytä jättää ainoastaan, jos niillä oli historiallista merkitystä. Hän kuitenkin lisäsi, että se ei kuulunut hänen kompetenssiinsa, vaan historian asiantuntijalle. Arkistokansiossa oli kaupunkien kanssa käytyä kirjeenvaihtoa elokuuhun 1940 asti, mutta Tallinnan katujen nimimuutoksista kirjeitä ei marraskuisten keskustelujen jälkeen enää löytynyt. Viro joutui jo syksyllä 1939 solmittujen tukikohtasopimusten jälkeen Neuvostoliiton valtapiiriin, joten katujen nimimuutoksia ei mahdollisesti nähty enää tarpeelliseksi käsitellä.⁷¹¹

Narvan kaupunginvaltuuston esitti heinäkuussa 1939 sisäministeriölle hyväksyttäväksi seuraavat katujen nimet: *Eha tänav – Uus tänav, Heranni – Hermani, Surnuaia – Jõesuu, Johannese – Kivi, Lilienbachi – Keldrimäe, Peterburgi – Peterburi, Popovka tee – Tõroala tee, Masuti tän. – Muru t., Netebergi – Pähklimäe ja Uue (Kadastikus) – Kadaka*. Paikoista muutettavaksi ehdotettiin: *Bastion Pax – Väike Pimeaed, Ninnasaar – Ninasaar, Parunisaar (Kostinskajas) – Luhasaar ja Magerburg – Neemerand*. Varasisäministeri August Tuulse (alun perin Tenson) vahvisti sisäministerin puolesta muut ehdotukset, lukuun ottamatta *Hermania* ja *Peterburia*, koska ne olivat myös vierasperäisiä nimiä. *Väike Pimeaed* tuli lisäksi kirjoittaa muodossa *Väike-Pimeaed*. Samalla yleisosasto tiedotti, että katujen nimiluettelosta kuuluivat vielä muutettaviksi vierasperäiset nimet: *Aleksandri, Balti, Elisabeti, Eliase, Georgi, Kreenholmi manufaktuur, Kreenholmi saar, Soldina, Suur-Kreenholmi, Vestervalli, Voldemari ja Väike Soldina mõis*. Sekä korjattaviksi *Jalgraa – Jalgraja, Ööpiku saar – Ööbiku saar, Rahvaväli – Rahvavälja, Sõja-põik – Sõja-põik, Sõduri põik – Sõduri-põik, Uus Peetri – Uus-Peetri ja Vildak – Vildaku*. Yleisosasto pyysi kaupunginvaltuustoa esittämään nimiehdotukset ja korjaukset mahdollisimman pian, jotta katujen ja julkisten paikkojen nimimuutokset saataisiin tehtyä viivyttelemättä.⁷¹²

Vastauksessaan Narvan kaupunginvaltuusto halusi sisäministerin edelleen vahvistavan *Hermanin* ja *Peterburin* katujen nimet ja pyysi säilytettäväksi *Vestervallin, Baltin, Aleksandrin, Soldinan* ja *Kreenholmin* katujen nimet. Kaupunginvaltuuston mukaan *Hermanin* ja *Peterburin* nimien säilyttäminen virolaistuksessa muodossa oli perusteltua, koska molemmat nimet liittyivät läheisesti Narvan historiaan. *Hermani* oli korkein torni Ruotsin vallan aikaisessa linnoi-

⁷¹¹ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Tallinna linna tänavate nimede muutmise asjas, 17.5.1939–13.11.1939.

⁷¹² ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Narva linna tänavate nimede muutmised, 13.7.1939–27.11.1939.

tuksessa, mihin kyseinen katu johti. *Peterburi tänav* taas johti Pietariin ja Narvan kaupunki Venäjän aikana kuului hallinnollisesti Pietarin kuvernementtiin ja siten olisi järkevää, että Narvassa säilyisi myös *Peterburi tänav*. *Vestervalli* oli historiallinen muurin nimi Ruotsin vallan ajalta. *Balti tänav* oli kaupunginvaltuuston mukaan perusteltu, koska käytettiin myös nimeä *Baltijaam* (asema). Kyseisen kadun kautta kulki liikenne Pietarin kuvernementin ja Baltian välillä. *Aleksandri tänav* sijaitsi Aleksandrin kirkon luona, joten oli luonnollista, että se olisi edelleen myös kadun nimi. Narvassa oli olemassa *Soldinan* asema, *Suur-Soldinan* ja *Väike-Soldinan* kartanot ja katu oli niihin liittyvä, joten sen säilyttäminen nähtiin järkevänä tai sitten olisi muutettava myös aseman ja kartanoiden nimet. *Kreenholmin* nimi oli kaupunginvaltuuston mukaan laajasti käytetty ympäri maailman. Se oli muodostunut yrityksen nimeksi ja siksi nimi ei kuulunut muutettavaksi. Muiden paikannimeuvoston erityiskomission suosittelemien vierasperäisten nimien vaihtamiseen kaupunginvaltuusto suostui. Esimerkiksi *Voldemarille* ehdotettiin nimeä *Laia*, *Elisabetille* nimeä *Sirelli* ja *Eliaselle* *Kukea*⁷¹³. Lisäksi komission ehdottamat korjaukset hyväksyttiin.⁷¹⁴

Roosin mukaan kaikkien nimien muuttaminen oli perusteltua, sillä perustelut niiden säilyttämiseksi olivat liian heikot. Ainoastaan *Kreenholmin* nimen säilyttäminen vaati hänen mukaansa tarkempaa selvittämistä. Sisäministeri vahvisti muut päätökset, mutta vaati edelleen *Peterburin*, *Baltin*, *Aleksandrin* ja *Soldinan* nimien muuttamista, koska ne olivat vierasperäisiä, eikä niillä hänen mukaansa ollut positiivista merkitystä Viron historiassa.⁷¹⁵ Epäselvän *Kreenholmin* säilyttäminen mahdollisesti sallittiin sekä joidenkin muiden ruotsalaisperäisten nimien perustuen Ruotsin vallan ajan positiiviseen merkitykseen Viron historiassa. Lisäksi *Kreenholm* nähtiin mahdollisesti niin tärkeäksi yritykseksi, ettei nimeä haluttu vaatia muutettavaksi.

Pärnun kaupunginvaltuusto ilmoitti maaliskuussa 1939 sisäministeriölle ainoastaan kahden vierasperäisen kadunnimen muutoksesta: *Suur Ohvitseri tänavasta* tehtiin *Auli tänav* ja *Väike Ohvitseri tänavasta* *Kajaka tänav*. Sisäministeri vahvisti muutokset, mutta sisäministeriön yleisosasto halusi lisäksi tietää, koska kaupunginvaltuusto aikoi esittää kaikkien asetuksessa muutettaviksi määrättyjen katujen ja julkisten paikkojen uudet nimiehdotukset. Sisäministeriön yleisosasto lähetti uuden muistutuskirjeen asiasta kesäkuussa 1939, kun Pärnun kaupunginvaltuusto ei ollut reagoinut sen toukokuussa lähettämään kirjeeseen. Kaupunginjohtaja vastasi asiaa käsiteltävän seuraavassa kokouksessa heinä- tai elokuussa. Pärnun toiminta oli hyvin hidasta, sillä yleisosasto kyseli jälleen nimien muuttamisen käsittelystä syyskuussa 1939. Kaupunginjohtaja vastasi, että kokouksia ei ollut vielä pidetty, mutta sitä käsiteltäisiin seuraavassa kokoukses-

⁷¹³ Muut Narvan nimiehdotukset vierasperäisnimisille kaduille: *Vildak* – *Maleva*, *Tää põik* – *Töö*, *Söduri põik* – *Tina*, *Sõja põik* – *Sõja*, *Taime põik* – *Lehe*, *Rohu põik* – *Rohu*, *Kauba põik* – *Kauba*, *Metsa põik* – *Võsa tänav* ja *Georgi saar* – *Jüri saar*.

⁷¹⁴ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Narva linna tänavate nimede muutmised, 13.7.1939–27.11.1939.

⁷¹⁵ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nimede muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940. Narva linna tänavate nimede muutmised, 13.7.1939–27.11.1939.

sa. Lopulta vierasperäisyyden vuoksi muutettaviksi ehdotettiin lisäksi *Annenhofista* tehtäväksi *Orava* ja *Laatsaretista Kaare*. Roos totesi uudet nimet virolaisperäisiksi ja sisäministeri vahvisti ne helmikuussa 1940.

Sisäministeriön yleisosto vaati kuitenkin Pärnun kaupunginvaltuustolta vielä kahdentoista vierasperäisen nimen muuttamista ja 24 nimen korjaamista oikeinkirjoituksen mukaisiksi. Kaupunginvaltuustoa kehoitettiin viivyttämättä päättämään vierasperäisille kaduille uudet nimet ja tekemään nimiin vaaditut korjaukset. Toukokuussa yleisosto lähetti Pärnun kaupunginhallitukselle jälleen muistutuskirjeen nimien muuttamisesta, koska aiempaan kirjeeseen ei ollut vastattu.⁷¹⁶

Pärnun kaupunginvaltuusto päätti viimein kesäkuussa 1940 seuraavien nimien muuttamisesta: *Kooli – Mihkli*, *Elišabeti* ja *Uus-Elišabeti – Kooli tänavaksi*, *Gilde – Kitsas*, *Jerusalemma – Nõmme*, *Katariina – Kadri*, *Promenaadi – Tammsaare puiestee*, *Ussi – Side t.* Valtuusto tiedusteli, voitaisiinko *Aleksandri*, *Brackmanni*, *Possietti*, *Linde* ja *Malmö* laskea positiivista historiallista merkitystä omaaviksi ja siten säilyttää. *Brackmanni tänav* kantoi entisen pitkäaikaisen kaupunginjohtajan nimeä ja *Possietti* entisen Pärnun kaupungin kunniakansalaisen nimeä, ruotsalaisperäinen *Malmö* kulki Ruotsin vallan aikaisen yliopiston rakennuksen läheltä ja *Aleksandri tänav* aiemman Aleksandrin kymnaasin edestä. Kokouksessa ehdotettiin, että ne jätettäisiin ainakin aluksi muuttamatta. Osa valtuutetuista tosin esitti esimerkiksi *Aleksandrin* ja *Possietin* muuttamista, koska niitä ei ollut annettu Viron aikana ja niiden historiallinen merkitys oli selvittämättä. Lisäksi yksi valtuutettu esitti, että myös *Linde* voitaisiin jättää muuttamatta, koska sillä kadulla asui Viron tärkein talousalan toimija Juhan Linde. Korjausehdotukset kaupunginvaltuusto ilmoitti toteuttaneensa, kuten yleisosto oli pyytänyt. Sisäministeri vahvisti päätökset, eikä vaatinut muuttamaan nimiä, joita nimiehdotusluettelossa ei ollut.⁷¹⁷

Kaupunkien ja Akateemisen äidinkielen seuran välisestä kirjeenvaihdosta päätellen ehdotetut nimet sopivat usein järjestön mukaan uusiksi nimiksi, mikäli ne olivat historiallisesti perusteltuja. Virolaisten, vaikkakin saksalaisnimisten, kansallissankareiden nimet sallittiin säilytettävän katujen nimissä. Tällaisia joka kaupungissa toistuvia olivat esimerkiksi Kreutzwaldin ja Jannsenin mukaan nimetyt kadut. Myös *riigivolikogun* keskusteluissa nimisäädöksen voimaansaolon jatkamisesta joulukuussa 1938 edustaja Johanson kertoi kannattavansa nimikampanjoita, mutta vastustavansa vanhojen kansallisten merkkihenkilöiden mukaan nimettyjen katujen nimien muuttamista. Tätä ei kukaan kampanjatoimijoista kuitenkaan ajanut, vaan näiden kohdalla haluttiin ainoastaan tehdä

⁷¹⁶ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

⁷¹⁷ ERA.14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavate nime de muutmise kohta, 4.2.1939–5.8.1940.

muilla tavoin kaikille selväksi, että kyse oli virolaisista kansallissankareista saksalaisnimistä huolimatta.⁷¹⁸

Pilkallisiksi miellettyjä nimiä yritettiin jonkin verran muuttaa, mutta usein Akateemisen äidinkielen seuran mielestä ne eivät olleet merkitykseltään huonoja. Perustelu oli usein, että ne olivat ainoastaan paikallisesti merkitykseltään huonoja. Kaupunkien mielestä paikallinen huono merkitys olisi tosin ollut riittävä syy. Esimerkiksi Kabalan kunnanvanhin kysyi voisiko *Paksujüri*, *Koivasaare* ja *Koirasaare* -tilojen nimet muuttaa tällä perusteella. Erityisesti ensimmäinen nimi nähtiin paikkakunnalla pilkallisessa valossa. Seuran mukaan *Koivasaare* ja *Koirasaare* eivät olleet merkitykseltään huonoja. *Paksujürilla* nähtiin olevan hie-man pilkallinen luonne.⁷¹⁹

Pyyntöjä katujen nimien virolaistamisesta tai muuttamisesta paremman kuuloisiksi tuli myös paikallisilta asukkailta. Esimerkiksi Vaon kaupunginhallitus kysyi Akateemiselta äidinkielen seuralta, oliko *Liiduri tänav* merkitykseltään huono ja siten vaihdettavaksi suositeltava. Kadun asukkaat olivat esittäneet kaupunginhallitukselle, että nimi vaihdettaisiin uuteen. Seuran mukaan nimeä ei ollut suositeltavaa vaihtaa, sillä nimi ei ollut merkitykseltään huono. Vaikka paikallisessa murteessa sana tai muunnos siitä tarkoittaisi jotain pilkallista, niin seuran mukaan se ei ollut riittävä peruste nimen muuttamiselle.⁷²⁰ Nimen tuli siis olla valtakunnallisesti ymmärrettynä riittävän huono. Huonomerkityksellisyys oli hyvin vaikeasti tulkittava kysymys, eikä tällä perusteella muutettavilla nimillä kansallispoliittisesti ollut niin suurta merkitystä, koska ne olivat kuitenkin yleensä ulkoasultaan virolaisia. Asialle ei uhrattu kovin paljon aikaa nimiä pohtineissa kokouksissa tai nimipropagandassa.

Kiinteistöt

Paikkakuntien ja erilaisten julkisten paikkojen nimien virolaistaminen oli suhteellisen yksinkertaista ja ennen muuta oli selkeää kuka tai mikä elin päätti mistäkin nimimuutoksesta. Kiinteistöjen nimien kohdalla tilanne oli monimutkaisempi ja myös asetustekstiä jouduttiin tarkentamaan myöhemmin. Paikkojen ja kiinteistöjen nimien muuttamisasetuksessa määrättiin, että kiinteistöjen nimien tuli olla kiinteistörekisterissä virolaisia sekä virolaisen oikeinkirjoituksen mukaisia. Kiinteistöjen nimiä, joita ei ollut virolaistettu tai korjattu kirjoitusasultaan omistajan hakemuksella kahden vuoden aikana asetuksen voimaantulosta laskien, virolaistettiin tai korjattiin asetuksessa esitetyllä tavalla. Tällöin nimien muuttamisista päätti kiinteistön sijaintialueen kaupungin- tai maakunnanvaltuusto, jonka oli laadittava luettelo pakkovirolaistettavista tai korjattavista nimistä. Luettelon tarkasti sen jälkeen

⁷¹⁸ ERA.R-2362.3.48. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1940–26.6.1940; UE 8.12.1938, 5. Nimede eestistamise küsimus rahvaesinduses. Seaduse pikendamine üheks aastaks võeti Riigivolikogus 1. lugemisel vastu.

⁷¹⁹ ERA.R-2362.3.48. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1940–26.6.1940; UE 8.12.1938, 5. Nimede eestistamise küsimus rahvaesinduses. Seaduse pikendamine üheks aastaks võeti Riigivolikogus 1. lugemisel vastu.

⁷²⁰ ERA.R-2362.3.30. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.1937–28.12.1937.

paikannimeuvosto ja tämän jälkeen kaupungin- tai maakunnanvaltuustot muuttivat kiinteistöille hyväksytyt virolaiset nimet ja tiedottivat siitä kyseisen kiinteistön omistajaa, jolle annettiin kuukauden valitusaika päätöksestä. Valitukset tuli jättää sisäministerille. Myös kiinteistöjen kohdalla muuttamatta voitiin jättää nimet, joilla nähtiin olevan Viron historiaan liittyvä positiivinen merkitys.⁷²¹

Uudeksi nimeksi ei saanut laittaa vierasperäistä tai merkitykseltään huonoa nimeä tai nimeä, joka esiintyi jo yleisesti saman kunnan tai kaupungin sisällä. Kiinteistönomistajan hakemuksesta kiinteistön sijaintipaikan kaupungin- tai kunnanjohtaja muutti asetuksessa muutettavaksi määrätyt kiinteistöjen nimet kiinteistörekisteriin. Lisäksi nimi oli mahdollista muuttaa omistajan toiveesta, jos omistajalla oli tähän merkittävät perustelut. Kiinteistön nimen muuttaminen kiinteistörekisteriin maksoi normaalisti 10 kr, mutta asetuksessa vierasperäisten ja merkitykseltään huonojen virolaisten nimien muuttaminen vapautettiin maksusta kahden vuoden ajaksi.⁷²² Valtio siis tuki muuttamista tällä tavoin, mutta ajatuksena oli myös samalla pakottaa siihen joka tapauksessa. Toisaalta tällöinkin omistaja välttyi maksamasta muutosmaksua, mutta samalla menetti oikeutensa vaikuttaa esimerkiksi kiinteistönsä uuden nimen valintaan. Lisäksi kiinteistöjen nimien muuttaminen maksoi valtiolle välillisesti esimerkiksi virkamiesten ajankäytön kautta.

Sisäministeriön yleisosasto lähetti marraskuussa 1938 maakuntien ja kaupunkien valtuustoille kirjeen kiinteistöjen nimien muuttamisesta. Ministeriö pyysi vierasperäisten, merkitykseltään huonojen ja oikeinkirjoitukseltaan virheellisten kiinteistöjen nimien tehokkaaksi muuttamiseksi aluehallinnoilta tiedot kiinteistöistä, joilla oli asetuksessa muutettaviksi määrättyjä nimiä. Koska tiedot löytyivät täydellisimmin kiinteistörekisteristä, sisäministeriö pyysi asettamaan yhden maakunta- tai kaupunkihallinnon virkamiehen koostamaan kiinteistörekisteristä luettelon muutettavista nimistä. Valtio velvoitti myös tällä määräyksellä paikkakunnat mukaan virolaistamiseen liittyvään toimintaan. Jos virkailija oli epävarma nimen muuttamistarpeesta, tuli se laittaa luetteloon. Kaikkein parhaiten sisäministeriön mukaan työhön sopi kielitieteilijä, joten siihen tuli asettaa esimerkiksi kielitieteen ylioppilaita tai muita erityisasiantuntijoita. Jos yksiköllä ei ollut palveluksessaan sopivaa henkilöä, suositteli sisäministeriö palkkaamaan sellaisen. Sisäministeriö antoi siis lisäksi melko tarkkoja ohjeita sen ajatuksiin sopivan henkilön valintaan liittyen ja ohjasi esimerkiksi näin paikkakuntien toimintaa kampanjassa. Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamisasetuksen määräyksestä maakuntahallintojen tuli joka tapauksessa laatia vierasperäisistä ja oikeinkirjoituksellisesti virheellisistä kiinteistöjen nimistä luettelo, ja mitä aiemmin se tehtiin, sitä paremmin kiinteistöjen nimien

---

⁷²¹ RT 1938, nro 42. Koha- ja kinnitusüksuste nime de korraldamise seadus.

⁷²² RT 1938, nro 42. Koha- ja kinnitusüksuste nime de korraldamise seadus.

virolaistaminen edistyi.⁷²³ Paikkakunnat velvoitettiin ja sitoutettiin tällä tavoin lain kautta osallistumaan paikkojen virolaistamiskampanjaan.

Sisäministeriön rahoittamana painettiin 1000 kappaletta sisäministeri Richard Veermaan⁷²⁴ lokakuussa 1938 hyväksymää paikkojen ja kiinteistöjen nimien muuttamisen ja korjaamisen ohjeet sisältänyttä julkaisua *Koha- ja kinnitusüksuste nimele muutmise ja parandamise keelelised juhendid*. Ohjevihkonen toimitettiin kaikille paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiseen liittyville ministeriöille, laitoksille, järjestöille ja henkilöille, esimerkiksi maakuntien, kuntien ja kaupunkien hallinnoille, jokaiselle kiinteistöviranomaiselle, nimien virolaistamisen keskustoimistolle, maatalousministeriölle, Viron pankille, Akateemiselle äidinkielen seuralle, Akateemiselle historialliselle seuralle, oikeusministeriölle, valtiolliselle propagandayksikölle sekä jokaiselle paikannimeuvoston jäsenelle. Lisäksi se lähetettiin sitä tarvitseville henkilöille, kuten August Tuulselle, Oskar Angelukselle, Eduard Roosille ja sisäministeriön assistentille Jüri Noorille toiminnan tehostamiseksi ja yhtenäistämiseksi.⁷²⁵

Sisäministeriön assistentti Jüri Noor tiedotti sisäministeriön yleisosaston varajohtajalle marraskuussa 1938, että uusien kiinteistöjen nimien antaminen tapahtui maatalousministeriön kiinteistörekisteriviraston johtajan Karl Puhvelin mukaan siten, että nimen hyväksyi maatalousministeriö. Kiinteistön omistaja voi ehdottaa kiinteistölle nimeä. Maatalousministeriön tuli ennen nimen vahvistamista kuulla kiinteistön sijaintipaikkakunnan kaupungin- tai kunnanjohtajan mielipide. Paikkojen ja nimien virolaistamisen uuden asetuksen mukaan uusille kiinteistöille nimen voi antaa sijaintipaikan kaupungin- tai kunnanjohtaja tai maatalousministeriö omistajan ehdotuksesta. Nimen vahvistamiseksi esitettiin hakemus kiinteistön sijaintipaikan perusteella paikkakunnan johdolle tai maatalousministeriölle. Tilanne oli eri asetuksia noudattaen maatalousministeriön kiinteistörekisteriviraston johtajan mukaan sekava ja vaati tarkennuksia siitä, kuka nimen voi antaa missäkin tapauksessa. Lisäksi hänen mukaansa maatalousministeriölle aiheutuisi liikaa lisätyötä siitä, että sen tuli kirjeitse jokaisen nimen kohdalla ennen vahvistamista kysyä kiinteistön sijaintipaikkakunnan johtavan viranomaisen mielipide. Lisää sekavuutta aiheutti se, että vanhoja vierasperäisiä kiinteistönimiä muutettaessa paikkakunnan johto oli

⁷²³ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁷²⁴ Richard Veermaa nimitettiin toukokuussa 1938 Viron hallituksen sisäministeriksi, kun aiempi vt. pää- ja sisäministeri Kaarel Eenpalu nimitettiin viralliseksi pääministeriksi. Veermaa toimi sisäministerinä lokakuuhun 1939. Lokakuusta 1939 kesään 1940 sisäministerinä toimi August Jürima. (https://www.valitsus.ee/et/valitsus/varasemad-valitsused/ministrid?FIRST_REPUBLIC=0&EXILE_GOVERNMENTS=0&SECOND_REPUBLIC=0&AMETIKOHAD=SISEMINISTER&SUGU=all&NIMI=&SORTBY=PERIOD&ORDER=DESC)

⁷²⁵ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

muuttanut kiinteistörekisterin viedyn vierasperäisen kiinteistön nimen esimerkiksi Peterhof nr 35 sijaan ainoastaan Peetriksi, ilman numeroa, huomioimatta sitä, että kiinteistörekisterivirastolle myös numerolla oli tärkeä merkitys. Puhvel vaati asettamaan voimaan yhdenmukaisen järjestyksen kiinteistöjen rekisteriin viemisessä.⁷²⁶

Vastauksena tähän epäselvyyteen sisäministeriön yleisosaston varajohtaja lähetti 14.11.1938 kaikille maakuntien ja kaupunkien valtuustoille sisäministeriön päätöksen, jossa kerrottiin, että jos kiinteistöllä oli vierasperäinen nimi ja jos se oli viemättä kiinteistörekisteriin, niin kiinteistön omistajan tuli esittää sijaintipaikkakunnan johtaville virkamiehille ehdotus uuden virolaisperäisen nimen saamiseksi. Ehdotuksen vastaanottavan virkamiehen tuli uudesta nimestä päättämisen lisäksi merkitä sopimuksen solmisaika ja muutettava vierasperäinen nimi. Nimipäätöksen perusteella maatalousministeriön kiinteistörekisteriviranomainen merkitsi rekisteriin vierasperäisen kiinteistönimen korvaavan uuden virolaisperäisen nimen. Näiden selvennysten mukaisesti paikkakuntien johtavat virkamiehet lähettivät sisäministeriölle lomakkeita, joista ilmeni muutettujen kiinteistöjen vanhat ja uudet nimet. Useat muutetuista nimistä olivat saksalais- ja venäläisperäisiä, mutta joukossa oli runsaasti myös suomalais- ja ruotsalaisperäisiä, esimerkiksi Peltolasta tuli Peldola, Päivärinta muutettiin Päivärindaksi.⁷²⁷

Paikannimien muuttamisasetuksessa kolmantena tavoitteena ollut kiinteistöjen nimien virolaistamista ei juuri ehditty toteuttaa. Asiaa oli lähinnä alettu suunnitella ja sopia siitä, kenen tuli hyväksyä mitään ja miten kiinteistöjen nimimuutokset käytännössä toteutettaisiin. Andrus Saaresten johdolla oli lisäksi annettu loppuvuodesta 1938 kiinteistöjen nimimuutoksia koskeva nimien kielellisen tarkastamisen ohje (*Keelelise korrastamise juhend*).⁷²⁸

5.2.4 Valtion ohjauksessa käyty aikalaiskeskustelu vierasperäisyyden poistamisesta ja toteutettu kampanjapropaganda

Järjestöt, kuten Viron sivistysliitto, tekivät paikannimipropagandaa sanomalehdissä jo vuonna 1935. Viron sivistysliitto pyrki siihen, että nimien virolaistamishanke laajennettaisiin koskemaan myös paikkojen ja kiinteistöjen nimiä. Liiton mukaan esimerkiksi tiloilla oli paljon vierasperäisiä nimiä, mutta niiden nimien muuttaminen oli kallista. Liitto keräsi *Vaba Maa* -lehdessä

⁷²⁶ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁷²⁷ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.

⁷²⁸ ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939; RT 1938, 87, 777. Keelelise korrastamise juhend; Nimekorralduse analüüs 2002, 22.

julkaistun artikkelin mukaan jäsenistöltään tietoja vierasnimisistä nimistä ja käytti niitä esitykseensä hallitukselle paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamista koskevasta asetuksesta. Se ehdotti, että samaan tapaan kuin sukunimien virolaistaminen myös paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamista yksinkertaistettaisiin ja vapautettaisiin kaikista maksuista.⁷²⁹

Tammikuussa 1935 julkaistiin useita mielipidekirjoituksia, joissa käsiteltiin esimerkiksi Tallinnan vierasperäisten katujen nimien virolaistamista ja hankaluuksia, joita katujen nimien virolaistamisissa jollain paikkakunnilla oli kohdattu. Tallinnan kohdalla jutuissa huomioitiin nimenomaan se, että pääkaupungissa vieraileville ulkomaalaisille pisti ensimmäisenä silmään saksalaiset katujen nimet.⁷³⁰

Viron hallituksessa reagoitiin lehtijuttuihin, sillä seuraavana päivänä *Kajassa* julkaistiin pieni uutinen siitä, että paikkojen ja tilojen nimiä ryhdytään virolaistamaan. Uutisessa kerrottiin, että sisäministeriössä oli laadinnassa ja lähiaikoina toteutumassa paikkojen ja tilojen virolaistamista koskeva lakiehdotus.⁷³¹ Myös huhtikuussa 1935 *Kajassa* julkaistun jutun mukaan nimien virolaistamisen keskustoimikunta oli päättänyt ryhtyä myös paikannimien virolaistamiseen. Suunnitelmat olivat jutun mukaan nyt toimikunnassa työstettävänä.⁷³² Heinäkuussa 1935 *Kaja*-lehden neuvontanurkkauksessa julkaistussa jutussa kerrottiin sisäministeriön valmistelevan syksyksi paikannimien virolaistamisäädöstä. Lisäksi siinä ohjeistettiin, että tilansa nimen muutosta haluavien tuli esittää muutospyyntö suoraan sisäministeriölle, joka hyväksyisi tai hylkäisi esityksen. Pyyntökirjeeseen tuli laittaa kruunun edestä postimerkkejä sekä maksaa *Riigi Teatajan* toimistolle 1 kruunu kuulutuksesta. Muuttamispäätöksen voimaantumisen jälkeen sisäministeriö ilmoittaisi nimimuutoksen paikalliseen kiinteistörekisteriin ja nimi muutettaisiin siellä maksutta.⁷³³

Tallinnan kaupunginhallitus ryhtyi jo keväällä 1935 toimiin katujen nimien virolaistamiseksi. Maaliskuussa 1936 kaupunginhallituksen hakemuksesta poistettiin asukkailta kadun nimenvaihdon aiheuttamat osoitteen uudelleenrekisteröinnistä aiheutuvat maksut. Myös muiden kaupunkien ja kuntien katujen ja paikkakuntien nimimuutokset nostettiin lehdistössä esille. Esimerkiksi helmikuussa 1935 *Kaja*-lehdessä kerrottiin Petserin muuttavan Viron tasavallan vuosipäivän kunniaksi venäläiset katujen nimet virolaisiksi. Tämän oli uutisen mukaan hyväksynyt myös nimien virolaistamistoimikunta. Maaliskuussa kerrottiin, että Einmannin kunnanhallitus harkitsi kunnan nimen viro-

⁷²⁹ VM 21.1.1935, 3. Eestipärased nimed ka kohtadele.

⁷³⁰ VM 1.2.1935, 7. Tallinna tänawanime de päritölu. Wöörapärestest tänawänimedest on paljud pärit eeslastelt. – Nimed kohtade iseloomu järele; *Kaja* 14.1.1935, 7. Päewakaja. Eestistamine; *Kaja* 28.1.1935, 4. Ajakirjandus. Nimede muutmise kohta.

⁷³¹ *Kaja* 22.1.1935, 19. Kohtade ja talude nimed eestistamisele.

⁷³² *Kaja* 16.4.1935, 2. Eesti rahwuslipp kõiksal lehwima! Asutati Eesti lipu proopaganda-toimkond. Ka kohanimed eestistamisele.

⁷³³ *Kaja* 20.7.1935, 6. Nõuandenurk. Eestipärase nime de muutmiseks. ja Talunime de muutmiseks.

laistamista.⁷³⁴ Lehtijutuista, joissa pelkkä nimen muuttamisen harkinta oli uutinen, voi päätellä, että kovin monissa kaupungeissa ja kunnissa nimien virolaistamista ei ollut vielä aloitettu. Nimimuutosuutisoineilla pyrittiin kannustamaan, todennäköisesti ainakin hallituksen vaikutuspiirissä olleessa *Kajassa*, muita kaupunkeja seuraamaan edelläkävijöiden esimerkkiä.

Pärnu muutti joidenkin katujen vieraskielisiä nimiä virolaisiksi kesäkuussa 1936. *Wee tn.* nimettiin uudelleen *J. Laidoneri tänavaksi* ja *Rüütli tn. Kalewi tänavaksi*. Lisäksi Endla-teatterin edustalle perustettiin aukio, joka nimettiin *K. Pätsi platsiksi*. Nimimuutokset kertoivat viron kielen suosimisen lisäksi tuesta Pätsin ja Laidonerin kansallismieliselle politiikalle. Nimimuutoksista kertovassa lehti uutisessa painotettiin sitä, että erityisesti voitonpäivän tienoilla kaikkien oli syytä palauttaa mieliin niitä toimijoita, jotka olivat toimineet itsenäisen Viron hyväksi niin menneisyydessä kuin nykyisin. Erityisesti mainittiin Pätsin ja Laidonerin ansiot Viron valtion luomisessa ja kehittämisessä. Pärnun kaupunginhallitus perusti kokouksessaan rahaston Pätsin patsaan pystyttämiseksi hänen mukaansa nimetylle aukiolle. Kaupunki antoi rahaston pääomaksi 2000 kr. Pärnu oli Pätsin kotikaupunki ja kaupunginhallitus halusi osoittaa patsashankkeella kiittollisuuttaan Pätsille kotikaupunkinsa kehittämiseksi tekemästään työstä.⁷³⁵

Vuosia puhututtanut paikkojen ja kiinteistöjen virolaistamista koskeva asetus tuli voimaan vasta 1938, mutta asetusta oli työstetty sisäministeriössä jo vuosia. Asetusten valmistelu oli toki yleensä pitkä prosessi, mutta sitä, miksi se vei vuosia, ei voi yleisellä hitaudella selittää. Yksi mahdollinen selitys tälle oli kuntareformin valmistumisen odottaminen. Paikannimiä katsottiin todennäköisesti olevan järkevintä lähteä keskitetysti muuttamaan vasta sen jälkeen, kun kuntajako olisi selvä. Tästä löytyi paljon viitteitä lehdistä, sillä uusien lähitulevaisuudessa muodostettavien kuntien virolaisista nimistä käytiin paljon keskustelua. Lehdissä yleinen paikannimien virolaistaminen liitettiin toistuvasti kuntareformin toteuttamiseen. Myös sisäministeri Veermaa kertoi lokakuussa 1938 *Uus Eestissä* paikkakuntien virolaistamisen toteutettavan nyt kuntauudistuksen yhteydessä. Hän totesi, että kaikki vierasperäiset ja sopimattomat paikkakuntien nimet oli virolaistettava ja uusille kunnille oli annettavien nimien tulla täysin virolaisia.⁷³⁶

⁷³⁴ Kaja 21.2.1935, 3. Petseri tänavatele uued nimed; Kaja 2.3.1935, 2. Nime-eestistamine wõtab ka maal hoogu; Kaja 3.4.1935, 7. Tallinna uulitsate ristised. Eestistatakse Brooksmäe, Duglase, Mundi ja Punkri uulitsate nimetused; UE 18.3.1936, 7. Tänavanimede muutmise puhul toimugu ümberregistreerimine tasuta.

⁷³⁵ UE 19.6.1936, 2. K. Pätsi plats ja J. Laidoneri tänav Pärnu. Ausammas K. Pätsile.

⁷³⁶ Esimerkiksi UE 4.9.1938, 4. Uute waldade nimetused olgu eestipärased. "Uus Eestile" kirjutanud prof. dr. Leo Leesment; UE 11.9.1938, 4. Muistsed Eesti kohanimed ausse! Mõtteid waldade reformi puhul. R. Kenkmaa, Tallinna linnaarhiivi juhataja. Ilmub mõttevahetuse korras; UE 12.9.1938, 7. Harjumaa waldade nimed eestistamisel. Maa-valitsus soovitab 11 waldale uusi nimesid; UE 8.10.1938, 3. Valdade uued nimed; UE 10.10.1938, 6 ja 8. Valdade reform – suurim pãras maareformi. Senise 365 valla asemel 248 valda. – Ainult 9 valda jab nime de ja piiride poolest endiseks. Reform võimaldab waldadele kokkuhoidu 300.000 krooni aastas. Siseminister R. Veermaa seletusi "Uus Eestile".

Uus Eesti oli uutisoinut jo huhtikuussa 1937 paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamishankkeesta, joka oli seuraamassa henkilönimien virolaistamista. Sisäministeriössä oli uutisen mukaan jo työstetty sitä koskeva aset. Säädösehdotusta haluttiin kuitenkin vielä käsitellä sitä varten sisäministeriöön perustetussa neuvostossa. Lopulta vasta 1938 voimaan tulleen säädöksen sisältö oli kuitenkin jo tarkasti lehden tiedossa. Vasta seuraavan vuoden huhtikuussa *Uus Eesti* uutisoi sisäministeriössä valmistuneen paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamista käsitelleen säädöksen, joka oli tulossa pian voimaan. Uutisessa kerrottiin edellisvuonna julkaistun uutisen tavoin säädöksen sisällöstä ja tavoitteista. Uusimmassa säädöksessä uutta oli lähinnä se, että vierasperäisten ja merkitykseltään huonojen kiinteistöjen nimien virolaistaminen oli maksutonta kahden vuoden ajan vuoden sijaan.⁷³⁷

Artikkeleissa paikkakuntien, julkisten paikkojen, katujen ja kiinteistöjen nimien virolaistamisen perusteiksi kerrottiin samat syyt kuin henkilönimien kohdalla. Nimimuutoksilla oli ennen muuta tavoitteena estää jatkossa väärinymmärrykset virolaisen kansan ja kulttuurin alkuperästä. Viron kartasta saattoi artikkelin mukaan päätellä virheellisesti, erityisesti rajaseutujen kohdalla, kyseessä olevan jonkin toisen valtion alueen.⁷³⁸

Varsinainen paikannimien virolaistamishankkeen propaganda alkoi syksyllä 1938. Hanketta alkoi käytännössä toteuttaa ja propagoida sisäministeriöön perustettu paikannimineuvosto. Sen jäsenet ja muut erityisesti paikkojen nimiin erikoituneet asiantuntijat esiintyivät toistuvasti lehtien palstoilla selittäen ja propagoiden kampanjaa. Lisäksi lehdissä uutisoitiin paikannimineuvoston kokouksien keskusteluista ja päätöksistä.

Paikannimien historiaa tutkinut oikeustieteen professori Leo Leesment kertoi *Uus Eesti* -lehdessä julkaistussa artikkelissa esimerkiksi siitä, kuinka monet muinaiset virolaiset nimet olivat säilyneet paikkakuntien virallisina niminä yli valloitusajojen. Esimerkiksi ritarikunnan aikaan nimien muuttamista ei ollut nähty tarpeelliseksi. Saksalaisperäisyys oli tullut nimiin myöhemmin, esimerkiksi siten, että paikalliset olivat alkaneet nimittää paikkakuntaa saksalaisen kartanonisännän mukaan. Nämä saksalaisnimet usein muokkaantuivat virolaisten ääntämissääntöjen mukaan ja myöhemmin näitä oli usein alettu pitää virolaisina. Samoin saattoi käydä virolaisille nimille, kun niitä saksan kielen oikeinkirjoituksen mukaisesti taivutettuina alettiin pitää saksalaisina. Leesmentin mukaan paikkojen nimien lopullinen virolaistaminen oli tarpeellista ja hyödyllistä tulevia sukupolvia ajatellen.⁷³⁹

⁷³⁷ UE 27.4.1937, 1. Koha- ja kinnisvarade nimed eestistamisele. Linnade, alevite, külade ja alevike nimed olgu eestipärased; UE 15.4.1938, 7. Kohanimed eestipärasteks. Siseministeriumis valmis koda- ja kinnitusüksuste nimele korraldamise seadus.

⁷³⁸ UE 27.4.1937, 1. Koha- ja kinnisvarade nimed eestistamisele. Linnade, alevite, külade ja alevike nimed olgu eestipärased; UE 15.4.1938, 7. Kohanimed eestipärasteks. Siseministeriumis valmis koda- ja kinnitusüksuste nimele korraldamise seadus.

⁷³⁹ UE 4.9.1938, 4. Uute waldade nimetused olgu eestipärased. "Uus Eestile" kirjutanud prof. dr. Leo Leesment.

Virolaisten paikannimien historiaan perehtynyt T. Männik esitti joulukuussa 1938 *Uus Eestissä* näkemyksiään, siitä minkälaisia nimiä uusille ja muutettaville kunnille tulisi antaa. Yleisperiaatteena oli säilyttää ja elvyttää vanhoja kansanomaisia virolaisia paikannimiä. Männik totesi, että paikallinen kulttuuri- ja asutushistoria ei ollut yhdessäkään tapauksessa niin köyhä, että sieltä ei löytyisi perinteistä ja arvokasta nimeä sitä tarvitsevalle paikkakunnalle. Männikun mukaan kylien ja tilojen nimillä, kuten paikannimillä yleisesti, oli kansan historiassa ja kulttuurihistoriassa olennainen merkitys. Samoin nimillä oli merkitys myös kansallisen alkuperäisyyden tavoittelemisessa ja syventämisessä. Niillä oli lisäksi tarkoitus sitoa paikallista asukasta ympäristöönsä ja sen historiaan. Sen siteen vahvistamiseksi Männik ehdotti paikkakunnille pystytettävän tauluja, joissa kerrottaisiin nimen ja paikkakunnan historiasta. Näistä olisi hyötyä niin paikallisille asukkaille kuin matkailijoille. Tätä voitaisiin hänen mukaansa toteuttaa myös yksityisillä tiloillakin perinteiden ja tilakulttuurin syventämiseksi.⁷⁴⁰

Paikannimineuvoston jäsen Tallinnan kaupunginarkiston johtaja Rudolf Kenkmaa esitti *Uus Eestissä* julkaistussa artikkelissa näkemyksiään kuntareformista ja käsitteli uudella säädöksellä aloitettua paikannimien virolaistamista. Hän ihmetteli sitä, että vaikka yleistä nimien virolaistamishanketta oli toteutettu jo monia vuosia, löytyi edelleen puhtaasti etnisesti virolaisia kuntia, joilla oli täysin vieraskielinen nimi tai nimi, joka oli jollain tapaa sopimaton. Hän perusteli kuntareformin yhteydessä toteutettavaa paikannimien lopullista virolaistamista sillä, että se oli uusien kuntien luomisen yhteydessä sekä luonnollista että kansallisista näkökulmista välttämätöntä. Kansallisesti oli tärkeää myös, että asetuksen mukaisesti vierasperäiset ja merkitykseltään huonot paikkojen nimet tulisivat nopeasti virolaistetuiksi.⁷⁴¹

Nimien ottamisessa Kenkmaa suositteli käyttämään vierasperäisillä paikkakunnilla usein kansan suussa säilyneitä muinaisia virolaisia nimiä tai muita nimiä, joilla oli yhteys kyseiseen paikkakuntaan, mutta jotka eivät olleet käytössä. Esimerkiksi alueen muinaislinnojen nimien käyttö uutena paikkakunnan nimenä oli usein suositeltavaa. Kenkmaa totesi nimimuutosten aiheuttavan väistämättä joitain hankaluuksia ja sekaannuksia, mutta kaikista vaikeuksista päästiin ylitse aikaa myöten. Hän nimitti toteutettavaa virolaistamista kansalliseksi kunnia-asiaksi ja kehotti kuvittelemaan tilanteen, jossa itsenäisessä valtiossa toteutetun suuren kuntauudistuksenkin jälkeen paikkakunnille jäisi entisten vierasmaalaisten kartanonherrojen nimiä. Kenkmaa nojasi uusiin, esimerkiksi aiemmin mainitsemani professori Leesmentin, tutkimuksiin kertoessaan, että edes kartanoherrat eivät nostaneet nimeään ylitse paikkakunnan vanhan nimen, vaan usein muinainen nimi vakiintui käyttöön ainoastaan saksalaiseen suuhun sopivammassa muodossa.⁷⁴²

⁷⁴⁰ UE 15.12.1938, 4. Kohanimed korraldamisel.

⁷⁴¹ UE 11.9.1938, 4. Muistsed Eesti kohanimed ausse! Mõtteid valdade reformi puhul. R. Kenkmaa, Tallinna linnaarhiivi juhataja. Ilmub mõttevahetuse korras.

⁷⁴² UE 11.9.1938, 4. Muistsed Eesti kohanimed ausse! Mõtteid valdade reformi puhul. R. Kenkmaa, Tallinna linnaarhiivi juhataja. Ilmub mõttevahetuse korras.

Nimimuutosten kautta haluttiin nostaa esille ja korostaa virolaisten aiempaa roolia ja merkitystä historiassa. Erityisesti saksalaisnimet olivat osoituksia virolaisten hajaannuksen ajasta, josta katse tuli siirtää kauemmaksi muinaiseen itsenäisyyden aikaan. Nimiin liittyvää historiaa ja yleensäkin virolaisten historiaa haluttiin nostaa esiin osana nimikampanjaa. Tätä pyrittiin tekemään esimerkiksi ehdotettujen historiataulujen ja lehdissä julkaistujen artikkelien kautta. Henkilönimien virolaistamispolitiikan tavoin myös paikkojen nimien virolaistamisessa korostui siten historiapolitiikan eksistentiaalinen ulottuvuus sekä lisäksi kadottamis- ja unohtamispyrkimys. Paikkojen ja katujen nimien kohdalla se oli erityisen merkittävää, sillä nämä nimet näkyivät ensimmäisenä Viroon tutustuvan silmään. Toki virolaisten sisäisen identiteetinkin rakentumiselle näiden nimien virolaisuus oli merkittävää, sillä itsetietoinen itsenäinen kansa ei voinut säilyttää joka puolella entisten sortajien nimiä. Nimien tuli kertoa nimenomaan virolaisten virolaisesta historiasta ja painaa unohduksiin virolaisten alisteinen menneisyys.

Uus Eesti julkaisi syyskuussa 1938 yhteenvedon paikannimineuvoston ensimmäisestä kokouksesta. Jutussa todettiin, että virolaisilla paikkakunnilla oli suurimmaksi osaksi virolaiset nimet. Lehdessä kerrottiin neuvoston tarkastaneen kaikkien maakuntien paikkakuntien nimet ja suosittelleen löytyneiden vierasperäisten nimien muuttamista. Vierasperäisiä tai huonon merkityksen vuoksi muutettavia paikkakuntien nimiä oli vähän, keskimäärin vain muutamia jokaisessa maakunnassa. Rajaseuduilla muutettavia nimiä oli luonnollisesti enemmän kuin muualla.⁷⁴³ Syksyllä 1938 uutisoitiin maakunnittain kaikista paikkakuntien nimimuutoksista sekä uusien kuntien nimistä.⁷⁴⁴ Kaikki maakunnat eivät olleet kuitenkaan vielä kesään 1939 mennessä muuttaneet paikkakuntiansa vierasperäisiä tai merkitykseltään huonoja nimiä. *Uus Eesti* uutisoi esimerkiksi kesäkuussa 1939 Viljandimaan maakunnan sisäministerille ehdottamista uusista kuntien nimistä. Kuntien ohella luettelo sisälsi paljon myös piennempien kylien nimimuutosehdotuksia.⁷⁴⁵

Keväällä 1939 sanomalehdissä keskityttiin uutisoimaan katujen ja muiden julkisten paikkojen nimimuutoksista. *Uus Eesti* uutisoi huhtikuussa 1939 Tallinnan kaupunginhallituksen esittäneen nimikomissioidensa työhön perustuen yli sadan kadun ja julkisen paikan nimeämistä uudelleen. Nimimuutokset perustuivat lehti uutisen mukaan sisäministeriön päätökseen, jossa vierasperäiset ja merkitykseltään huonot virolaiset kadunnimet oli muutettava toukokuuhun 1939 mennessä. Lehdessä julkaistiin myös luettelo muutettavista nimistä.⁷⁴⁶ Kesäkuussa 1939 uutisoitiin *Uus Eestissä* Tallinnan katujen nimimuutosten voi-

⁷⁴³ UE 13.9.1938, 3. Eesti vallal olgu eesti nimi. Ajaloolised, kuid aastasadade jooksul moonutatud kohanimed tõstetakse jälle ausse endisel kujul. Muistse nimele haruldane vastupidavus võõrdele survele.

⁷⁴⁴ UE 8.10.1938, 3. Valdade uued nimed.

⁷⁴⁵ UE 27.6.1939, 9. Viljandimaa küladele uued nimed. Viljandi maavalitsuse ettepanek siseministrile külanimede muutmiseks.

⁷⁴⁶ UE 23.4.1939, 7. Tänavatele eestipäraseid nimed. Linnavalitsus esitab volikogule ümberistamiseks ligi 100 tänavat ja platsi.

maan tulemisesta nostaen erityisesti esille *Kentmanni tänavan* muuttamisen *Konstantin Pätsi tänavaksi*. Nimeämistä Tallinnan kaupunginvaltuusto perusteli sillä, että katu sijaitsi arvokkaalla paikalla uudessa kaupungissa ja sen varrella oli monia tärkeitä rakennuksia ja siksi se haluttiin sitoa Viron valtionpäämiehen nimeen. Lehdessä uutisoitiin nimivaihdoksen sujuneen ilman juhlallisuuksia, kuten muidenkin nimimuutosten, ja sen olleen kaupunginvaltuuston mukaan nimenomaan tasavallan presidentin Pätsin toive.⁷⁴⁷

Kesäkuussa 1939 myös Tartossa kaupunginvaltuusto nimesi suuren määrän katuja uudelleen ja *Uus Eesti* julkaisi uutisen valtuustossa käydystä keskustelusta sopivista nimistä. Osa uusista nimiehdotuksista herätti kokouksessa väittelyä niiden sopivuudesta ja päätöstä niiden osalta lykättiin.⁷⁴⁸ Narvassa muutettiin nimien virolaistamiskomission ehdotuksesta syyskuussa 1939 16 kadunnimeä jo muutettujen lisäksi. *Uus Eestin* julkaiseman uutisen mukaan Narvan katujen ja julkisten paikkojen vierasperäisistä ja merkitykseltään huonoista virolaisista nimistä oli siten jo 90 prosenttia muutettu virolaisiksi. Muuttamatta kaupunginvaltuusto päätti jättää *Kreenholmi tänavan* sekä *Vestervalli tänavan*, sillä niillä nimillä nähtiin olevan Viron historiaan liittyvä tärkeä merkitys.⁷⁴⁹

Syyskuussa 1939 nimien virolaistamisen liiton puheenjohtaja Jaan Soots kertoi *Uus Eesti* -lehdessä julkaistussa nimien virolaistamista laajasti käsitelleessä haastattelussa, että paikkakuntien, katujen ja muiden julkisten paikkojen nimien pitäisi lähiaikoina olla virolaistettu. Hän myös muistutti, että paikkojen ja kiinteistön virolaistamista käsitelleen asetuksen mukaan myös kiinteistöjen vierasperäisten ja merkitykseltään huonojen nimien virolaistaminen oli pakollista. Soots totesi sen olevan ilmaista ja hyvin yksinkertaista vielä seitsemän kuukauden ajan, 1.5.1940 asti. Kiinteistön nimen omistajan tuli ainoastaan täyttää kaupungin- tai kunnanhallitukselta saatava hakemuslomake ja palauttaa täytetty hakemus kiinteistön sijaintipaikkakunnan kaupungin- tai kunnanjohtajalle.⁷⁵⁰

5.2.5 Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiskampanjan tavoitteiden toteutuminen ja merkitys

Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiskampanja jäi selkeästi kesken. Joitakin muutoksia saatiin toteutettua ja osa Neuvostoliiton näkökulmasta poliittisesti merkityksettömistä jäi myöhemmin myös voimaan. Paikkakuntien, julkisten paikkojen ja kiinteistöjen nimien muuttaminen ei ollut vapaaehtoista, kuten henkilönimien kohdalla, ja täten pidempi muuttamisaika olisi johtanut kaikkien vierasperäisiksi laskettavien nimien virolaistamiseen. Toinen asia on

⁷⁴⁷ UE 22.6.1939, 19. Tallinn sai Konstantin Pätsi nimelise tänava. Endise Kentmanni tänava tagasihoidlikud ristsed.

⁷⁴⁸ UE 20.6.1939, 7. Tänavate ristsed Tartu linnavolikogus.

⁷⁴⁹ UE 16.9.1939, 10. Narva muutub eestipärasemaks. Linna laenud linnapanka. Otsuseid linnavolikogu koosolekult.

⁷⁵⁰ UE 21.9.1939, 4. Nimesid eestistanud üle 200.000 kodaniku. Tasuta eestistamine kestab veel kolm kuud. - Kuues linnas pole enam võõrapärase liignimega eestlast. Nimede eestistamise liidu esimehe J. Sootsi jutuajamine "Uuele Eestile".

se, millä perustein nimet määriteltiin vierasperäisiksi tai mitkä tekijät vaikuttivat siihen, mitkä nimet oli mahdollista säilyttää.

Paikkojen ja nimien virolaistamiskampanjassa mielenkiintoista Pätsin järjestelmän pohtimisen kannalta oli osaltaan myös se, miten valta autoritaarisessa Virossa jakautui. Valtiolla oli suurin valta ja nimiasioissa sitä käytti sisäministeriö, mutta nimimuutosten toteuttaminen vaati niin paikkakuntien kuin katujen nimien kohdalla maakuntien ja paikkakuntien omien valtaelinten hyväksyntää ja ne oli käsiteltävä niiden päättävissä elimissä, valtuustoissa. Nämä saattoivat vaikuttaa paljonkin ainakin vaadittujen asioiden toteuttamisaikatauluun. Monet nimet jäivätkin muuttamatta siksi, että kaupunkien ja maakuntien päättäjät eivät aina halunneet osallistua nimikampanjoihin. Tämä kertoi osaltaan siitä, että kaikki virolaiset eivät olleet Pätsin hallinnon tukena. Valtio pystyi toteuttamaan kansallispoliittisia hankkeitaan, mutta ei suunnitellussa laajuudessa. Vaikka virkamieskoneistoa oli puhdistettu viimeistään vuoden 1935 vapsien vallankaappausuunnitelman paljastumisen jälkeen, niin paikallishallinnoissa Pätsin oppositioon kuuluviksi laskettavia oli enemmän kuin valtion hallinnossa. Tilanne oli jonkin verran muuttunut myös valtion hallinnossa osittaisen parlamentarismien palauttamisen jälkeen Pätsin hallintoa kritisoivempaan suuntaan. Ainakin kritisointi oli hieman avoimempaa ja vuoden 1938 kansanedustuslaitoksen vaaleissa riigikogun alemman kamarin 80 edustajasta 26 edusti oppositiota, joskin myöhemmin näistä kymmenen siirtyi hallituksen kansanrintamaan.⁷⁵¹

Suurin merkitys tälläkin kampanjalla oli virolaisten kansallismielisyyden nostattajana ja pohjana uudelleenitsemäistymisen jälkeen toteutettaville nimien virolaistamisille. Pätsin noin kuusi vuotta kestänyt aikakausi oli lopulta melko lyhyt kaikkien kansallisten kampanjoiden toteuttamiseksi ja etenkin niiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Paikannimikampanjaa koski ehkä kaikista kampanjoista eniten ajatus – liian vähän, liian myöhään. Miksi kampanjaa ei toteutettu aiemmin, vaikka siitä puhuttiin erilaisissa nimien virolaistamishankkeiden kokouksissa ja sanomalehtien sivuilla? Tähän on mahdoton vastata, mutta mahdollisesti yksinkertaisesti neuvostomiehistä ja ajan loppumista ei osattu odottaa ja siten kuntareformin valmistumisen odottaminen tuntui järkevältä. Mahdollisesti muita kansallisia hankkeita pidettiin kansallistunteen ja virolaisten yhtenäisyyden nostattamiseksi merkittävimpinä, tai ehkä vain helpommin toteutettavina. Hankkeita osana Pätsin hallintoa myös vastustettiin ja tällä oli osaltaan jarruttavaa vaikutusta.

Neuvostoajalla katujen ja paikkojen nimiä alettiin muuttaa jälleen ideologisesti sopivammiksi, esimerkiksi jo elokuussa 1940 Tallinnassa muutettiin Konstantin Pätsin mukaan nimetty katu *Jaan Kreuksiksi*, Jüri Vilmsin *Jaan Tombiksi* ja Jaan Poskan *Aleksander Leineriksi*. Myöhemmin syksyllä nimiä muutettiin paljon lisää ja esimerkiksi aiemmin *Valdekista Valdekuksi* muutetusta tuli Puna-tähe. Saksalais miehityksen aikana 1941–1944 nimiä palautettiin saksalaisiksi tai

---

⁷⁵¹ Raun 1989, 153–154; Uustalu 2005, 214–215.

muutettiin ideologisesti sopivimmiksi, kuten *Narva mnt* muutettiin *Adolf Hitleriksi*, *Tartu Suurturg* *Adolf Hitleri Platsiksi*.⁷⁵²

Viron katujen nimien virolaistamiskampanjalla voi olla merkitystä siihen, että nimet vaihdettiin heti Neuvostovallan alla ideologisesti sopiviksi. Pätsin aikana vahvistunutta virolaista kansallistunnetta haluttiin luonnollisesti nopeasti heikentää ja Neuvostoliitolla oli tarve nimien muuttamisen kautta osoittaa myös, mikä ei ollut enää sopivaa, kenen ajatuksia ei saanut enää toistella. Hyökkäyksen kohteena ei ensisijaisesti ollut viron kieli, vaan mieli ja luokkaintressit kansallisuusaatteen takana. Neuvostoliittoa, tai Venäjän aiempaa ylivaltaa, vastustaneiden henkilöiden tai virolaisuutta korostaneiden kansallissankareiden muistaminen katukylteissä ei ollut Neuvostoliiton politiikkaan sopivaa. Sen sijaan esiin nostettiin Neuvostoliittoon suopeasti suhtautuvia ja sen ideologiaa kannattavia virolaisia, esimerkiksi Viktor Kingisepa ja jo mainitut Leineri, Kreuksi ja Tombi.⁷⁵³

Pätsin aikakaudella toteutetulla paikkojen, katujen ja kiinteistöjen nimien virolaistamiskampanjalla oli suuri historiapolitiittinen merkitys, henkilönimien virolaistamiskampanjan tavoin, Viron uudelleenitsenäistyttyä 1990-luvun alussa. Virossa oli suurella osalla paikkakunnista, julkisista paikoista ja kaduista olemassa aiemmat virolaiset nimet, jotka voitiin palauttaa. Kaikkia virolaistettuja nimiä, etenkin saksalaisperäisiä, ei ollut myöskään muutettu neuvostoaikana, jos ne eivät olleet esimerkiksi Viron itsenäisyyden ajan suurmiehiin liittyviä tai muuten ideologisesti sopimattomia. Neuvostoaajan säilyneet ja uudelleenitsenäistymisen jälkeen palautetut Pätsin aikakaudella virolaistetut nimet viestivät suoraan Viron aiemmasta itsenäisyydestä ja silloisesta vahvasta kansallisesta identiteetistä, jota oli haluttu osoittaa ja vahvistaa virolaiskansallisella järjestelmällisellä toiminnalla. Kielipoliittisilla nimikampanjoilla oli ollut lisäksi merkitystä viron kielen kehitykselle ja kielitieteelle.

---

⁷⁵² Nimekorralduse analüüs 2002, 22–23.

⁷⁵³ Nimekorralduse analüüs 2002, 22–23.

6 KANSALLISEN IDENTITEETIN RAKENTAMINEN JA YHTENÄISTÄMINEN KANSALLISIN KAM- PANJOIN PÄTSIN VIROSSA

Olen väitöstutkimuksessani tarkastellut kansallisen identiteetin rakentamista ja kohottamista historia- ja kielipolitiikan keinoin Pätsin aikakauden Virossa 1934–1940. Tutkimukseni tavoitteena on ollut kuvata kansallisen identiteetin luomista ja virolaisten yhtenäistämistä sekä tarkastella Pätsin aikakauden politiikkaa 1930-luvun Virossa. Tutkimuksen pääkysymyksenä on ollut, miten kansallisia kampanjoita käytettiin Pätsin aikakaudella virolaisten kansallisen identiteetin rakentamiseen ja vahvistamiseen. Lisäksi etsin vastauksia siihen, millaista virolaisuutta valtio pyrki luomaan kampanjoiden kautta ja mitä seurauksia historia- ja kielipolitiikalla oli Pätsin ajan Virossa. Tutkimuskohteena ovat siis olleet historia- ja kielipoliittiset nimien virolaistamiskampanjat ja historiapoliittiset kansantaiteiden elvyttämiskampanjat, joilla tavoiteltiin erityisesti valtaväestön yhtenäistämistä ja kansallisen identiteetin vahvistamista sekä pyrittiin luomaan sellaista virolaisuutta, jonka valtion johto näki tarpeelliseksi.

Pääosin tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet Viron vähemmistökansojen kansalliseen identiteettiin liittyvät kysymykset. Vähemmistökansoilla oli mahdollisuus säilyttää oma kulttuurinen identiteettinsä, eikä valtion taholta asetettu sille varsinaisesti esteitä tai toteutettu suoraa virolaistamista, kunhan vähemmistökansoihin kuuluvat kansalaiset pysyivät Virolle lojaaleina kansalaisina. Toisaalta, jos virolaisten yhtenäistämiskampanjoihin ei mennyt mukaan, jäi väistämättä valtiossa ulkopuoliseksi. Tutkimuksessani on noussut esille myös se, että vähemmistökansallisuuksien vapaaehtoiseen virolaistumiseen suhtauduttiin erittäin positiivisesti, eikä heitä ainakaan rohkaistu pitämään kiinni omasta kulttuuristaan. Pätsin autoritaarisesti johdetun Viron ainoa hallintoa yhdistävä aate näyttäisikin olleen virolaiskansallinen ideologia.

Nimien virolaistamiskampanjoissa ja kansantaiteen elvytyskampanjoissa pyrittiin kasvattamaan keskeisiä kulttuurisen identiteetin rakentumisen elementtejä eli historiatietoisuutta ja kieltä. Keskityin tutkimuksessani näihin

hankkeisiin, koska ne olivat laajoja ja koko kansakunnalle suunnattuja kansallisia kampanjoita, joilla oli selkeät tavoitteensa ja järjestävät organisaationsa. Valtio oli merkittävä toimija kampanjoissa pääasiassa sisäministeriön, propagandayksikön ja virolaisjohtajien kautta. Lisäksi hankkeita toteutettiin lähes koko Pätsin aikakauden ajan. Rajasin tutkimuksen ulkopuolelle muut kansalliset kampanjat ja erilaiset hankkeet, kuten niin sanotun kotien kaunistuskampanjan, joka keskittyi virolaisen ulkokuoren rakentamiseen, sekä esimerkiksi valtiollisen lipun levittämiseen ja syntyvyyden lisäämiseen pyrkineet kampanjat. Nämä keskittyivät enemmän virolaisten ulkoiseen vahvistamiseen, kun taas käsittelemäni hankkeet pyrkivät muita enemmän kansallisen identiteetin keskeisimpien osa-alueiden sekä virolaisten sisäiseen vahvistamiseen. Toki tärkeä tavoite näissäkin kampanjoissa oli saada virolaiset näyttämään myös ulkopuolelle omalta, itsenäiseltä kansalta. Jätin lisäksi tutkimuksen ulkopuolelle muun historiapolitiittisen toiminnan, kuten kansallisiin tieteisiin kohdistuneet vaikutuspyrkimykset sekä muistomerkkien rakentamisen. Rajasin tutkimuksesta pois myös kansallista yhtenäisyyttä ja kansallistunnetta kohottaneen urheilupolitiikan sekä muun kielipoliittisen toiminnan. Nämä monin tavoin kiinnostavat teemat eivät täyttäneet tutkimuskohteille asettamiani vaatimuksia: ne eivät olleet varsinaisesti koko kansalle suunnattuja valtiollisia kampanjoita. Näihin tutkimuksista rajattuihin kampanjoihin ja teemoihin olisi kiinnostavaa syventyä myöhemmissä tutkimuksissa.

Historiapoliittisilla kampanjoilla Viron hallinto pyrki saavuttamaan poliittisia päämääriä, kuten vahvistamaan itsenäisyyttä ja Pätsin järjestelmän ideologiaa. Historiapoliittikka on tavoitteellista, valikoitua historian käyttöä, jolla pyritään vaikuttamaan yhteiskunnan historiakulttuuriin ja ihmisten historiatietoisuuteen. Siihen sisältyy usein historian vääristelyä tai muokkaamista tarkoitukseen mukaiseksi.⁷⁵⁴

Historian poliittista käyttöä voidaan tarkastella Pertti Grönholmin, Klas-Göran Karlssonin ja Meike Wulfin tavoin pohtimalla historiallisen tiedon moraalisia, eksistentiaalisia, poliittisia ja ideologisia ulottuvuuksia. Tutkimieni kampanjoiden historiapolitiikassa korostuivat erityisesti historian eksistentiaaliset ulottuvuudet eli yhteisöjen sisäiset ja niiden väliset kysymykset identifioitumisesta ja erottautumisesta sekä esimerkiksi kulttuurisen muistin ylläpitäminen ja kulttuuristen työkalujen tarjoaminen yhteisön jäsenille. Erityisesti kansankulttuurin elvyttämiseen liittyneessä kampanjassa tämä ulottuvuus oli monin tavoin näkyvässä, niin toiminnassa kuin kampanjan tavoitteissa. Lisäksi historian poliittinen ulottuvuus oli keskeinen kampanjoiden perustana ja toiminnan päämääränä. Historian poliittisella ulottuvuudella tarkoitetaan sitä, että historiallisen tiedon kautta ja historiaan vetoamalla voidaan perustella poliittisia toimia ja ratkaisuja sekä osoittaa yhteiskunnallisia tarpeita. Kummankin tutkimani laajan kampanjan taustalla oli nimenomaan historian poliittinen ulottuvuus. Historiapoliittisten näkökulmien ilmenemisen pohdinta oli hyvä väline pyrkimyksessäni analysoida historian käyttöä kansallista identiteettiä rakenta-

---

⁷⁵⁴ Esimerkiksi Hentilä 2001, 28.

vana ja vahvistavana tekijänä. Historiapoliittisen toiminnan tavoitteiden systemaattinen pohdinta auttoi hahmottelemaan ja jäsentämään toiminnan taustalla vaikuttavia motiiveja ja intressejä. Lisäksi huomioin unohtamisen ja historiallisten tapahtumien käyttämättömyyden tärkeänä historiapoliittisena vaikuttamispyrkimyksenä.⁷⁵⁵

Historiapoliittisten kampanjoiden lisäksi hallinto pyrki kielipoliittisilla kampanjoilla vahvistamaan Viron itsenäisyyttä ja yhtenäistämään kansaa. Esimerkiksi Jaakko Lehtosen mukaan kansakunnan kollektiiviseen identiteettiin kuuluu tietoisuus yhteisestä kielestä ja kielen rajaamasta kulttuuriyhteisöstä. Nimien virolaistamishankkeilla tavoiteltiin nimenomaan tietoisuuden kasvua kansan kielellisestä ja historiallisesta yhtenäisyydestä niin Viron sisällä kuin ulkopuolella.⁷⁵⁶ Lisäksi nimikampanja toimi viron kielen aseman vahvistajana ja yhtenäistäjänä. Kielitieteellinen tutkimus kehittyi ja laajeni kampanjan vaikutuksesta, kun kampanjan tavoitteiden täyttämiseksi kielitiedettä tuettiin ja edistettiin.

Kummatkin kampanjat kumpusivat omasta historiallisesta taustastaan ja perusteistaan. Niiden kautta oli tarkoitus muokata virolaisten historiallista tietoisuutta ja identiteettiä. Vanhan kansantaiteen elvyttämiskampanjoilla pyrittiin saamaan niin virolaiset kuin muut kansat ymmärtämään, että Virolla oli pitkä kansallinen historia, jolla valtiollinen itsenäisyys haluttiin perustella. Nimien virolaistamiskampanjoissakin keskeistä oli historiallisen vääryyden oikaiseminen. Kampanjat oikeutettiin sillä, että suurin osa virolaisten lähinnä saksalaisperäisistä sukunimistä oli asetettu virolaisille talonpojille pakolla saksalaiskartanoissa maaorjuuden lakkauttamisen yhteydessä, vaikka näin mustavalkoinen tilanne ei todellisuudessa ollut. Katujen, kiinteistöjen ja yritysten vieraskielisten nimien nähtiin kertovan vierasperäisten henkilönimien tavoin vieraiden kansojen toteuttamasta sorrosta. Virolaistaminen koski nimenomaan etnisesti virolaisten nimien virolaistamista, ei muihin valtion kieliryhmiin kuuluvien kansalaisten nimien virolaisiksi muuttamista. Tosin katukuvan virolaistaminen vaati myös muiden kieliryhmien omistamien yritysten nimien virolaistamista. Vierasperäisiä nimiä sallittiin jätettävän kaduille tai paikkakunnille, jos niillä nähtiin olevan Viron historian kannalta positiivinen merkitys. Nämä nimet olivat useimmin ruotsalaisia ja kaikkein harvimminkin saksalaisperäisiä, vaikka virolaisten nimien jälkeen saksalaisia nimiä olikin eniten. Eri kieliryhmiin suhtauduttiin siis eri tavoin. Suhtautumiseen vaikutti erityisesti se, että baltiansaksalaiset olivat olleet alueella hallitsevassa asemassa vuosisatoja, vaikka varsinaisesti Viron alue oli kuulunut saksalaisvallan jälkeen Ruotsin tai Venäjän valtakuntaan. Ruotsin- ja venäjänkieliset asukkaat olivat keskittyneet tietyille paikkakunnille, eikä heitä pidetty samalla tavoin paikallisina sortajina. Ruotsin vallan aika myös perinteisesti nähtiin virolaisille muita ajanjaksoja parempana aikana, ja tätä myyttiä myös Pätsin kaudella vain vahvistettiin. Nimikampanjan kautta

⁷⁵⁵ Grönholm 2011, 36–37; Karlsson 1999, 57–61; Wulf 2008, 223–225.

⁷⁵⁶ Lehtonen 1997, 29–30.

historiaa muokattiin, baltiansaksalaisten ylivallan aikaa käsiteltiin ja koettelemukset pyrittiin ottamaan kansalliseksi voimavaraksi.⁷⁵⁷

Kampanjoiden kautta pyrittiin myös edistämään virolaisissa sellaisia ominaisuuksia, joita valtiolliset toimijat näkivät positiivisina ja merkityksellisinä vahvan kansallisen identiteetin ja yhtenäisyyden kannalta. Vastaavasti virolaisista haluttiin kitkeä negatiivisiksi miellettyjä ominaisuuksia, jotka toimivat kampanjoiden tavoitteiden vastaisesti. Kansantaidekampanjoissa nostettiin esille esimerkiksi talonpoikaisuuteen, perinteisten käsitöiden valmistamiseen ja kansankulttuurin harrastamiseen liitettäviä arvoja ja ominaisuuksia, kuten ahkeruus, sitkeys, taitavuus, yritteliäisyys, rehellisyys, aitous, yhteisöllisyys ja yhteistyö. Erityisesti yhteenkuuluvuuden ja yhteistyökykyisyyden nähtiin poliittisten erimielisyyksien ja epävarman sisäpoliittisen toiminnan aikana heikentyneen, ja niitä pyrittiin vahvistamaan nostamalla esiin aiemmassa historiassa yhdessä tehtyjä asioita.⁷⁵⁸

Positiivisia ja negatiivisia luonteenpiirteitä perusteltiin historian kautta, virolaisten historiasta johtuvina. Negatiiviset piirteet, kuten yksilökeskeisyys ja epäluulo, linkitettiin suoraan alisteiseen saksalaisvallan aikaan, jolloin jokaisen oli tullut pärjätä omillaan ja luottaa vain itseensä. Virolaisjohtajien mukaan nämä luonteenpiirteet eivät kuuluneet luontaisesti virolaisille, kuten vanhan kansantaiteen luomisen vaatima yhteistyötaito todisti. Saksalaisvallan aika oli toisaalta vahvistanut joitain positiivisia piirteitä, kuten sitkeyttä. Tämän säilyttämistä haluttiinkin korostaa. Virolaisten vahvuuksien löytämiseksi ja kehittämiseksi oli katsottava sekä niin sanottua orja-aikaa että virolaisten aikaisempaa tasa-arvoiseksi ja yhteisölliseksi kuvattua aikaa ennen saksalaisten alueelle saapumista. Virolaiset olivat kansana kokeneet paljon. Näistä kansallisista kokemuksista tuli ottaa oppia ja saada voimaa uuteen itsenäisyyden aikaan, jolloin virolaisilla oli mahdollisuus yhteistyön ja vahvan kansallistunteen avulla rakentaa vahvaa ja itsenäistä valtiota. Historiaan perustuneita ominaisuuksia pyrittiin kampanjoiden kautta säilyttämään, kehittämään, poistamaan tai vähentämään. Virolaisille ominaiset luonteenpiirteet haluttiin kääntää virolaisten vahvuudeksi.⁷⁵⁹

⁷⁵⁷ Riigi Teataja 1938, nro 42, 397. Koha- ja Kinnitusüksuste Nimeede Korraldamise Seadus; ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta, 10.1.-29.10.1935; Nimekorralduse analüüs 2002, 22; Päll 1999, 345.

⁷⁵⁸ Esimerkiksi UE 13.2.1939, 3. Riigi sisemisest tugevusest sõltub rahva tugevus. Iga töö on austamisväärne. – Perekond on meie rahva ja riigi alussambaid. Peaminister K. Eenpalu ja Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots Tartu rahvuspäeval; UE 17.6.1939, 3. Eesti Mängus täies hoos. Kogu pealinn spordi suurpidustustest haaratud. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõneles mängude avatalitusel. Teie aitate süvendada ühistunnet. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.

⁷⁵⁹ Esimerkiksi VM 18.2.1935, 4–5. Meie rahva suured eesmärgid. Peaministri asetäitja K. Einbundi kõne; UE 11.10.1938, 5. Eestis peab olema juhitud demokraatia. Riigikeha tuleb ehitada samadel põhimõtetel, mis rahvakeha juures õiged. Isik on loodud ja kutsutud selleks, et ta oma tegevusega teeniks oma rahvast. Meie riigivalitsemise edasine käik ja lähemaid ülesandeid. Peaminister K. Eenpalu programmiline kõne Isamaaliidu keskkomitees.

Kampanjoiden propagandassa käytettiin hyväksi virolaisten ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä. Oikeanlaiseen virolaisuuteen nähtiin kuuluvan esimerkiksi solidaarisuus, yhteisöllisyys ja isänmaallisuus. Nimikampanjoiden propagandassa kunnollisten virolaisten sanottiin olevan valmiita kansallisen edun vuoksi luopumaan vierasperäisistä nimistään. Ne, jotka näin eivät tehneet, liitettiin yksilökeskeisyyttä ja itsekkyyttä kasvattaneeseen baltiansaksalaisten ylivallan aikaan ja aiempiin epäisänmaallisiin virolaisiin, jotka olivat ajatelleet vain omaa etuaan.⁷⁶⁰

Virolaisten kansallista pitkä olemassaoloa haluttiin todistella myös ajatuksella siitä, että virolaiset olivat kautta historian aktiivisesti toimineet kansana. Virolaisia ei haluttu enää nähtävän alistuneina ja heikkoina uhreina. Nimikampanjoilla haluttiin poistaa virolaisten pitkstä kansallisesta historiasta alistuneisuuden aikaan liitetyt nimet ja korostaa virolaisten kauas historiaan ulottuvaa omaa kieltä ja aiempia usein kuviteltuja nimiä. Myös kansantaiteen elvyttämishankkeilla nostettiin esille virolaisen kansan pitkä menneisyys. Kampanjoiden ja niihin liittyneiden virolaisjohtajien puheiden avulla tässä saavutettiin menestystä. Kansallinen itsetunto nousi, mikä näkyi niin nimien virolaistamisena kuin kaikenlaisen kansanperinnetoiminnan lisääntymisenä.

Itsenäisyyden menetyksen jälkeen virolaisista tehtiin ainakin länsimaissa uhreja, ja myös virolaiset itse korostivat ainakin uuden itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen 1990-luvulla olosuhteiden pakkoa ja omaa uhriuttaan. Virolaisiin tosin uhrimieli ei ollut siinä määrin juurtunut kuin esimerkiksi unkarilaisiin. Sekä Viron että Unkarin heimotyössä 1930-luvun alussa veljeskansojen joutumista suurempien uhreiksi vielä korostettiin, mutta 1930-luvun loppupuolella virolaiset halusivat jo irtautua tästä ajattelutavasta. Esimerkiksi Attila Csernokin mukaan unkarilaisilla oli uhriajatuksistaan huolimatta hyvin vahva kansallistunto, kun taas virolaisten ajattelemisen uhreina oli esimerkiksi virolaisjohtajien mukaan enemmän alistuneisuutta. Ajateltiin, että mahdollisesti heikolla uhrikansalla ei olisi ollutkaan kykyä hallita omaa aluettaan.⁷⁶¹

Maailmansotien välisenä aikana kansallistunnetta rakennettiin ja vahvistettiin myös muissa valtioissa. Erityisesti tällainen toiminta korostui muissa uusissa tai uudelleenitsenäistyneissä valtioissa. Tärkein esikuvamaa Viron kansallisille hankkeille oli Suomi. Suomessa kansankulttuuriin ja -taiteisiin liittyneitä innostusta ja laajaa harrastuneisuutta sekä tieteellistä toimintaa oli esiintynyt jo

⁷⁶⁰ Esimerkiksi UE 11.10.1938, 5. Eestis peab olema juhivad demokraatia. Riigikeha tuleb ehitada samadel põhimõtetel, mis rahvakeha juures õiged. Isik on loodud ja kutsutud selleks, et ta oma tegevusega teeniks oma rahvast. Meie riigivalitsemise edasine käik ja lähemaid ülesandeid. Peaminister K. Eenpalu programmiline kõne Isamaaliidu keskkomitees; UE 13.2.1939, 3. Riigi sisemisest tugevusest sõltub rahva tugevus. Iga töö on austamisväärne. – Perekond on meie rahva ja riigi alussambaid. Peaminister K. Eenpalu ja Riigivolikogu esimees prof. J. Uluots Tartu rahvuspäeval; UE 17.6.1939, 3. Eesti Mängus täies hoos. Kogu pealinn spordi suurpidustustest haaratud. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner kõneles mängude avatalitusel. Teie aitate süvendada ühistunnet. Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoneri kõne.

⁷⁶¹ Unkarilaisten uhriasteesta ja kansan kokemista vääryyksistä sekä niihin liittyneistä myyteistä seuranneista ajatuksista on kirjoittanut esimerkiksi Attila Csernok. (Csernok 2014, 93–98.)

1800-luvulla ja erityisesti 1900-luvun alussa. Myös Unkarissa, jonka kanssa Viro ja Suomi tekivät paljon heimoyhteistyötä, oli ollut suurta innostusta kansankulttuuriseen toimintaan. Suomessa oli myös toteutettu suuri nimien suomalaistamishanke vuonna 1906, ja 1930-luvun puolivälissä oli menossa toinen laaja kansallistamishanke. Nimiä oli kansallistettu myös monissa muissa valtioissa. Unkarissa tätä oli tehty jo 1800-luvulla, ja silloin toteutetun nimien unkarilaistamisen on arveltu olleen esikuvana nimien suomalaistamisille Suomessa. Nimiä kansallistettiin myös esimerkiksi Puolassa, Latviassa ja Liettuassa.⁷⁶²

Valtion rooli oli suuri 1930-luvulla kansallistunten vahvistamisessa ja rakentamisessa erityisesti autoritaarisissa valtioissa, kuten Puolassa, Latviassa ja Liettuassa, sekä totalitaarisissa valtioissa, kuten Saksassa ja Italiassa. Viron tärkeimmässä mallimaassa Suomessa hankkeet sen sijaan toteutettiin lähinnä kansalaisyhteiskunnalliselta perustalta. Virossakin korostettiin nimenomaan kansalaisjärjestöjen merkitystä kampanjoiden aloittajina ja toteuttajina, vaikka valtioliset toimijat käytännössä ohjasivat niitä.

Keskeisimmät kampanjoissa toimineet henkilöt valtion johdosta olivat valtionpäämies Konstantin Päts, armeijan ylipäällikkö Johan Laidoner ja sisä- ja pääministerinä toiminut Kaarel Eenpalu. Lisäksi tärkeä rooli valtiollisista toimijoista oli valtion propagandayksikön johdolla, erityisesti Ants Oidermaalla ja Hugo Kukkella, sekä erityisesti naisiin vaikuttamaan pyrkineessä toiminnassa kotitalouskamarin johtajalla ja pääministerin vaimolla Linda Eenpalulla. Valtion laitoksista merkittävin osa kummankin kampanjan johdossa ja toteuttamisessa oli valtion propagandayksiköllä, jonka käsissä suoraan tai välillisesti oli esimerkiksi kampanjatoimijoiden rahoitus. Päätösten tekijänä sisäministeriöllä oli keskeisin rooli erityisesti nimien virolaistamiskampanjassa. Lisäksi opetusministeriö oli suuren osan kampanja-ajasta kansantaiteiden elvytyskampanjoiden johdossa. Pätsin puolikorporatiiviseen järjestelmään kuuluneista ammattikamareista kotitalouskamarilla oli tärkeä käytännön toteuttajan rooli erityisesti kansantaiteen elvytyskampanjaan kuuluneessa kansanpukukampanjassa.

Kampanjat toteutettiin yhteistyössä kansalaisyhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Niistä merkittävimmät olivat sekä aloitteentekijöinä että toteuttajina Viron valtakunnallinen nuorisojärjestö, Viron maatalousnaisten keskusjärjestö, Akateeminen äidinkielen seura, Viron kansallismielisten klubien liitto sekä kansalaisyhteiskunnalliseksi järjestöksi muokattu, mutta tosiasiaassa pitkälti valtiojohtoinen Nimien virolaistamisen liitto. Järjestöissä keskeisiä toimijoita olivat myös monet, valtiolta pääasiallisen rahoituksensa saaneet, kansatieteellistä työtä tehneet museot ja arkistot. Niiden vastuulla oli esimerkiksi suurin osa kansantaiteen elvytyskampanjan julkaisuista ja lehdissä julkaistu propaganda.

Rahoitus kansallisille kampanjoille tuli suoraan tai epäsuorasti valtiolta. Valtio rahoitti niitä esimerkiksi propagandayksikön, opetusministerion ja Viron kulttuurirahaston välityksellä. Lisäksi valtion tai paikallishallintojen työnteki-

---

⁷⁶² Felföldi 1994, 205–216; Haltsonen 1948, 20–27; Hovi 1994, 113; Huuskonen 2001, 11; Jalava 1907, 17–20; Karjahärm 2001, 346–362, 376–377; Niinistö 2006, 40–44; Nimekoralduse analüüs 2002, 23–25; Paikkala 2004, 525–526.

jöitä velvoitettiin käyttämään työaikaansa kampanjoiden edistämiseen ja hoitamiseen. Pätsin hallinto saattoi myös velvoittaa paikallishallintoja palkkaamaan lisähenkilöstöä kampanjoiden toteuttamiseen.

Kampanjoiden sisältöä hahmotin tutkimuksessani erityisesti tutkimalla propagandayksikön toimintaa. Propagandayksikkö oli kampanjoissa keskeisin toimija, johon olivat yhteydessä muut valtiolliset laitokset, ministeriöt ja kansalaisjärjestöt. Propagandayksiköltä kysyttiin esimerkiksi ohjeita sekä pyydettiin rahoitusta, ja sille esitettiin ehdotuksia eteenpäin vietäviksi. Tutkimuksessani tärkein lähtökohta oli tutkia valtion toimintaa virolaisuutta rakentamaan ja kansalaisia yhtenäistämään pyrkineissä kansallisissa kampanjoissa. Eniten tämä näkyi nimenomaan propagandayksikön toimissa. Valtiollisiin tavoitteisiin pyrittiin propagandayksikön ohjaaman propagandan kautta. Näitä tavoitteita oli aiempaa vahvemman ja yhtenäisemmän virolaisen kansallisen identiteetin luominen, jonka kautta onnistuttaisiin saavuttamaan myös valtion päätavoite eli valtiollisen itsenäisyyden vahvistaminen ja säilyttäminen. Valtion johdon mukaan virolaisten kansallinen identiteetti tarvitsi sisäistä vahvistamista ja Viron ulkopuolelle oli saatava kansa näyttämään yhtenäiseltä ja oman kansallisuutensa ansaitsevalta. Näihin tavoitteisiin pyrittiin kampanjoiden kautta, mutta luonnollisesti myös muilla tavoin, kuten heimotyön muodoin ja diplomatian avulla sekä markkinoimalla Viroa ulkomaille. Näissäkin toimissa korostettiin kampanjoissa saatuja tuloksia, jotka todistivat esimerkiksi virolaisten pitkästä kansallisesta historiasta sekä oman kansan omalaatuisesta kielestä ja vanhasta nimistöstä.

Kampanjat myös ilmensivät sitä, miten valta Pätsin valtiossa oli jakautunut. Erityisesti paikannimikampanja kertoi valtion ja paikallishallintojen vallan jakautumisesta. Valtio velvoitti paikallishallintoja toimimaan tietyllä tavalla, mutta halutessaan ne saattoivat haastaa valtiollisten yksiköiden määräyksiä ja saada esimerkiksi viivyttämällä oman valtion tavoitteesta poikkeavan tahtonsa läpi. Lisäksi valtion eri hallintoyksiköiden vaihteleva asema kampanjoissa havainnollisti Pätsin hallinnon toimintaa. Kampanjoita esimerkiksi siirrettiin hallinnon toimesta yksiköltä toiselle sekä vastuuhenkilöitä ja laitoksia vaihdettiin. Päts myös keskitti esimerkiksi itselleen ja luottomiehelleen Eenpalulle valtaa välillisesti kampanjoihin liittyvissä yksiköissä, kuten Viron kulttuurirahastossa ja propagandayksikössä. Toimia ei juuri perusteltu, mutta mahdollisesti kyse oli kilpailun lisäämisestä eri hallinnon osien välillä ja siten pyrkimyksestä tehostaa kampanjatoimintaa. Osasyynä tällaiseen toimintaan oli todennäköisesti Pätsin ja hänen lähipiirinsä vallan vahvistaminen pitämällä muut varpaillaan. Toimintakuvio muistuttaa toimintaa muissa johtajavaltaisissa järjestelmissä.

Kampanjoita propagoitiin ja toteutettiin hyvin aktiivisesti painostaen, kiittäen ja houkutellen. Kansantaitteen elvytyskampanjoita toteutettiin käytännöllisin kansallispuku- ja kansantanssikurssein, radio- ja yleisöluennoin sekä kansallisten juhlien valmistelujen, ohjelmien sekä osallistumisen kautta. Virolaisuuden näkymiseen niin juhlaaateissa kuin harrastuksissa suhtauduttiin positii-visesti. Suurin ponnistus kampanjan propagoimiseksi olivat varsinaiset kansanpukuihin, -tansseihin ja -musiikkiin liittyneet suurjulkaisut, joita toteutettiin

kansatieteen ammattilaisten toimin, mutta tarkasti valtion tavoitteet huomioiden. Tosin erityisesti vanhan kansantaiteen elvytyskampanjat edistivät jo itsenäisyyden alkuaikoina aloitettuja museoiden ja erilaisten kansalaisjärjestöjen hankkeita. Kansantaiteen propagandistinen käyttö hieman muutti vanhojen toimijoiden toimintatapoja ja tavoitteita ja asetti propagandamerkityksen kansanperinteiden keräämisen ja tutkimisen itseisarvon edelle. Toisaalta ilman poliittisia syitä kansanperinnetyö olisi jäänyt vähäisemmäksi ja myöhemmin olisi ollut suurempi ja vaikeampi työ tehtävänä kansatieteellisen perustan luomiseksi. Valtio ohjasi kampanjoita lakien ja rahoituksen kautta, mutta kampanjatoimijat, kuten arkistot, museot ja kansalaisjärjestöt, saattoivat ajoittain myös saada omia tavoitteitaan läpi, vaikka ne olisivat poikenneet valtion päämääristä.

Nimien virolaistamiskampanjan tavoitteisiin pyrittäessä painostavuus oli kansantaiteiden elvytyskampanjoita vahvempaa. Propagandakeinoista keskeisimpiä olivat syyllistävät lehtiartikkelit ja erilaiset julkaisut vierasnimisyyden valtiolle aiheuttamista haitoista. Painostavia propagointitapoja olivat lisäksi vierasnimisille henkilöille ja järjestöille lähetetyt nimien virolaistamiseen kehotaneet kirjeet ja tunnettuja vierasnimisiä vastaan juhlissa ja tapahtumissa käydyt näytösmäiset tuomioistuimet. Tarjolla oli kepin lisäksi myös porkkanaa, kun nimensä muuttaneista julkaistiin lehdissä luetteloita ja heidät nostettiin isänmaallisiksi ja kunnioitettaviksi kansalaisiksi. Samalla keppiä käytettiin luonnollisesti niihin, jotka pitivät vierasperäiset nimensä. Lehtien palstoilla kerrottiin monin tavoin vierasnimisten virolaisten epäisänmaallisuudesta, itsekyydestä ja uhkan muodostamisesta Viron itsenäisyydelle. Nimien virolaistamisenkin tavoitteena oli kansan yhtenäistäminen ja vahvistaminen. Nimiä virolaistettiin paljon, mutta suuri osa vierasnimisistä myös jätti nimensä virolaistamatta, ja siten kampanja loi syvempää politiikasta kumpuavaa kiilaa virolaisten välille. Kampanjat yhdistivät edes jokseenkin Pätsin politiikkaa tukenutta osaa kansasta, mutta samaan aikaan yhä enemmän viroittivat oppositiota tukeneita kansalaisia Pätsin järjestelmän tavoitteista. Monet oppositioon kuuluneet jakoiivat alun perin samansuuntaisia kansallismielisiä ajatuksia, mutta Pätsin politiikan vastustamiseksi toimintaan ei menty mukaan. Esimerkiksi Pätsin oppositiion johtohahmo Jaan Tõnisson kertoi tämän suoraan *riigivolikogun* kokouksessa vuonna 1938. Toomas Karjahärm onkin tutkimuksissaan todennut, että tavoiteltujen yhtenäisyyden ja solidaarisuuden sijaan eripuraisuus ja yhteistyökyvyttömyys lisääntyivät.⁷⁶³

Henkilönimien virolaistamiskampanjaa toteutettiin koko Pätsin ajan, sillä sen voimassaoloa jatkettiin aina vuosittain. Se oli lopulta tuloksiltaan melko onnistunut, sillä vuoden 1940 alkuun mennessä nimensä oli virolaistanut 58 prosenttia vierasnimisistä virolaisista ja siten noin 80 prosentilla virolaisista oli virolainen nimi. Nimien virolaistaminen oli aktiivisinta maaseudulla ja pienemmissä kaupungeissa, joissa Pätsin kannatus oli vahvaa. Vastaavasti suurimmassa kaupungeissa Pätsin vastaisella oppositiolla oli suhteellisen paljon vaikutusvaltaa ja kannatusta ja nimien virolaistaminen oli suhteellisesti katsot-

---

⁷⁶³ Karjahärm 2001, 294.

tuna vähäisempää. Tartossa nimensä virolaisti 43 prosenttia vierasperäisnimisistä ja Tallinnassa 52 prosenttia, kun taas monissa maaseutukaupungeissa virolaistamisprosentti oli yli 70.⁷⁶⁴ Täytyy kuitenkin huomioda, että vaikka nimien muuttamattomuus oli poliittisen protestoinnin muoto, se ei ollut ainoa syy piitäytyä vierasnimisenä. Ihmisillä oli lisäksi erilaisia henkilökohtaisia syitä säilyttää vierasperäisiä nimiä. Siten ei voi sanoa, että nimikampanjaan osallistumattomuus olisi suoraan tarkoittanut Pätsin hallinnon kritisointia.

Nimien virolaistamisesta ei koskaan tehty pakollista, vaikka tätä mahdollisuutta väläyteltiin erityisesti Eenpalun ja Nimien virolaistamisen liiton johdon puheissa. Monet kampanjaa kannattaneet sitä jopa vaativat. Tehokkaalta ja painostavalta vaikuttava propaganda olisi varmasti ollut vaikuttavampaa, jos vierasperäinen nimi olisi ollut syy esimerkiksi erottaa valtion virasta. Pätsin oppositio olisi kuitenkin hyvin todennäköisesti nostanut tästä niin suuren metelin, että tähän ei haluttu ryhtyä. Tämä kertonee siitä, että Pätsin autoritaarinen hallinto, kuten suurin osa tutkijoista on tulkinnutkin, oli monin tavoin lempeämpää ja ainakin vähemmän painostavaa kuin monet aikakauden autoritaariset järjestelmät.

Paikkojen ja kiinteistöjen nimien virolaistamisia ehdittiin Pätsin aikakaudella toteuttaa jonkin verran, mutta kampanja jäi muita kampanjoita selvemmin kesken. Kansalaisyhteiskunnallisten järjestöjen vuosien toiminnasta ja virolaisjohtajien puheista huolimatta kampanja aloitettiin valtiollisena hankkeena kunnon vasta vuonna 1938. Paikkakuntien ja katujen nimien muutosprosessit saatoivat olla hyvinkin pitkiä. Kaikkien haluamia nimimuutoksia saatiin toteutettua, mutta jos paikkakuntien johdossa oltiin vähänkin erimielisiä muutostarpeesta tai uudesta nimestä, niin muutos jäi yleensä lopulta toteuttamatta. Kampanjan kautta Viron ulkoasu saatiin kuitenkin virolaisemmaksi ja näyttämään kansallisesti yhtenäisemmältä. Suurta kansallismielisyyttä ja virolaisuutta henkineet katujen nimet joutuivat heti Neuvostoliittoon liittämissä jälkeen uudelleen muutettaviksi, mikä kertoi siitä, että vahvistunutta virolaista identiteettiä ja näkyvää virolaismielisyyttä haluttiin nopeasti heikentää. Neuvostoliitto teki heti selväksi, mikä ei ollut enää sopivaa ja mitkä ajatukset olivat vääriä. Suurin merkitys Pätsin ajan nimien virolaistamiskampanjalla oli uudelleenitsenäistymisen aikaan, jolloin esimerkiksi monilla kaduilla oli jo olemassa vanhat virolaiset nimet, joihin voitiin palata heti, kun valta oli jälleen virolaisilla. Ne ja aiemmat virolaiset nimet olivat myös historiapolitiittisesti tärkeitä todistaessaan virolaisten aiemmasta kansallisesta olemassaolosta ja nimikampanjaan liitettynä valtiollisesta toimintakyvystä ja vahvasta kansallisesta identiteetistä.

Kampanjoiden keskeisimpään tavoitteeseen, itsenäisyyden säilymiseen, ei päästy, sillä Viro menetti itsenäisyytensä osittain jo syksyllä 1939 Neuvostoliiton kanssa solmitun tukikohtasopimuksen myötä ja lopullisesti kesällä 1940.

---

⁷⁶⁴ Elisto 1938, 48; ERA.1068.1.1. Väljavõtted Nimele Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanimede eestistamise kohta, 1939–1940; ERA.1093.1.16. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1938/39; ERA.1093.1.17. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1939/40.

Viron valtiollinen johto vangittiin kesällä 1940 ja kuljetettiin Neuvostoliittoon. Kaarel Eenpalu kuoli vankileirillä vuonna 1942, Laidoner vankilassa Neuvostoliitossa 1953 ja Päts vankeudessa Kalininin mielisairaalassa 1956. Linda Eenpalu vangittiin kesällä 1941 ja kuljetettiin Siperiaan, mistä hän palasi takaisin Viroon vuonna 1956.⁷⁶⁵ Virolaiset eivät nousseet puolustamaan Pätsin järjestelmää, minkä voi tulkita merkinneen sitä, että Pätsin Viroa ei haluttu puolustaa tai ei koettu enää mahdolliseksi puolustaa. Voi myös ajatella, että Päts lähimpiineen oli kesään 1940 mennessä jo luovuttanut valtion johdon Neuvostoliitolle, eikä siten mitään puolustettavaa enää ollut. Kansalliset kampanjat eivät pelastaneet virolaisia miehitykseltä.

Kampanjoiden tavoitteet vahvan kansallisen identiteetin ja yhtenäisen virolaisuuden luomisesta toisaalta onnistuivat, sillä kansa säilytti virolaisen identiteettinsä läpi neuvostoajan. Tämä ilmeni esimerkiksi laulujuhlien ohjelmistossa ja koko kansaa yhdistävänä henkenä heti olojen vapauduttua 1980-luvun puolivälistä alkaen. Pertti Grönholm on todennut väitöskirjassaan *Kansallisen epäonnistumisen historia. Neuvostovirolaisen historiakirjoituksen kertomus ja tulkinat Viron tasavallan ajasta*, että systemaattisista pyrkimyksistään huolimatta neuvostoajan historiakirjoitus ei onnistunut muuttamaan virolaisten muistoja, aiempia historiantulkintoja tai käsitystä Viron sotien välisestä itsenäisyydestä.⁷⁶⁶ Tähän on monia syitä, mutta yhtenä mahdollisena vaikuttavana tekijänä voi nähdä sen, että Pätsin ajan historiapolitiikalla oli niin suuri merkitys kestävän historiakulttuurin ja historiaan perustuvan kansallisen identiteetin rakentajana ja vahvistajana, että sitä oli vaikea horjuttaa tai muuttaa. Kampanjoilla oli merkitystä myös uudelleenitsenäistyneen Viron tekemälle historiapolitiikalle ja yleensä historian poliittiselle käytölle.

Pätsin Virossa kansanperinteisiin ja kansantaiteisiin liittyvä toiminta ja harrastuneisuus laajenivat koko ajan, ja siten voi ajatella, että myös kansallisuusmielisyys ja kansallinen identiteetti vahvistuivat. Kansanperinteiden elvyttämiseen pyrkineellä kampanjalla oli vaikutusta siihen, että virolaisilla oli Neuvostoliitossa suhteellisen turvallisena pidettyyn kansankulttuurityöhön luja pohja. Kansanperinteiden vaalimisen ja oman kansallisen historiatietoisuuden avulla virolaiset säilyivät omana kansanaan neuvostoajan vuosikymmenet ja olivat kansakuntana valmiita itsenäistymään uudelleen heti tilaisuuden tullen. Toisaalta voi todeta, että Pätsin ajan kampanjoiden vaikutuksen ohella virolaisten kansallisen identiteetin säilymiseen neuvostoajan yli saattoi vaikuttaa yhtenäisyyden löytyminen yhteisen vihollisen löydyttyä. Isomman valtion uhriksi joutuessaan kansalla ei ollut varaa riidellä keskenään entiseen malliin. Paluu arkeen tapahtui melko pian uudelleenitsenäistymisen alkuhuuman jälkeen, kun demokraattiseen järjestelmään kuuluvat poliittiset erimielisyydet ja keskustelut sallittiin.

---

⁷⁶⁵ Zetterberg 2007, 638–639; Eesti biograafiline andmebaas ISIK, Linda Eenpalu, <http://www2.kirmus.ee/biblioserver/isik/index.php?id=334>, luettu 2.9.2016.

⁷⁶⁶ Grönholm 2001, 2, 4.

Neuvostoaikana Pätsin kausi nähtiin epävirallisesti virolaisen kansan keskuudessa suurena ja virolaisille onnellisena aikana, joka auttoi säilyttämään kansallisen identiteetin. Pätsin ajan kritisointi jäi näissä oloissa virolaisten keskuudessa luonnollisesti vähälle, ja aikakauden ihmis- ja kansalaisoikeuksien rajoitukset tuntuivat uusissa oloissa helposti vähäpätöisiltä. Viron valtion itsenäistyttyä uudelleen 1990-luvun alussa historiallisen tutkimuksen kohteena keskeisin aikakausi oli neuvostoaika, eikä Viron aiempaan itsenäisyyden aikaan, joka oli vuosikymmenten aikana nostalgisoitu, kovin kriittisesti todennäköisesti haluttukaan puuttua. Tämän jälkeen Pätsin aikakaudesta on tehty vähitellen lisää tutkimuksia niin Virossa kuin Viron ulkopuolella. Niissä on esimerkiksi käsitelty Pätsin ajan johtajien osuutta itsenäisyyden menetykseen sekä pohdittu Pätsin toimien oikeutusta ja syytä olla palaamatta demokraattiseen hallintojärjestelmään. Toisaalta tässäkin kritisoinnissa on syytä huomioida, että aikakaudella jonkinlaista demokratiavajetta oli lähes kaikissa Euroopan valtioissa, eikä Viro ollut autoritaarisuudessaan jyrkimpiä.

Tänä päivänäkin virolaisten historialla on luonnollisesti merkitystä valtion ja kansalaisten toiminnalle. Virolaisten nykyisen kansallisen identiteetin voi nähdä perustuvan kansallisen heräämisen ajasta 1800-luvun loppupuolelta muotoutuneelle ja 1920- ja 1930-lukujen aikana vahvistetulle identiteetille, johon neuvostoaajan kokemukset ovat tuoneet oman lisänsä. Pätsin aikakauden yhtenäistetty ja luja kansallinen identiteetti vahvistettuna neuvostoaikana koettulla kansallisella sorrolla on ollut siten omiaan luomaan monenlaisia ristiriitoja erityisesti etnisesti virolaisten ja vironvenäläisten välille. Vuosikymmeniä jatkuneen oman, aiemmin korostetun kansallisen identiteetin piilottelun jälkeen Virossa oltiin 1980-luvun lopulta lähtien ylipäästi virolaisia. Tämän käänköpuolena Neuvostoliiton enemmistökansan muodostaneita venäläisiä kohdeltiin usein toisen luokan kansalaisina, toki hieman alueesta ja virolaisiin sulautumis- halukkuudesta riippuen. Viron tilanne voisi olla erilainen ilman Pätsin aikakauden kansallismielistä toimintaa ja Viron kansan ja valtion tunnettavuuden lisäämistä myös ulkomailla.

YHTEENVETO (SUMMARY)

Aiming for a strong, unified nation - history and language as tools for constructing national identity in Estonia during the Päts era

This dissertation examines the construction and raising of national identity through the means of history and language politics in the authoritarian Estonia under the leadership of Konstantin Päts in the years 1934–1940. The aim of my study has been to describe the creation of national identity and the unification of the Estonian people as well as to explore the politics of the Päts era in the Estonia of the 1930s. The main research question of the dissertation has been how national campaigns were used during the Päts era to construct and strengthen the national identity of the Estonian people. In addition, my aim has been to find answers to the questions of what kind of Estonianness the state aspired to create through the campaigns and what kind of consequences history and language politics had in Estonia during Päts's time. In other words, my research subjects have been the history and language political campaigns to Estonify names and the history political campaigns to revive folk art, which in particular aimed at unifying the majority of the Estonian people, strengthening national identity and creating an Estonianness that the regime regarded as useful.

The majority of the questions pertaining to the national identity of minority peoples in Estonia were left outside the scope of this study. Minority peoples had the opportunity to preserve their own cultural identity, and the state did not as such hinder this or impose a direct Estonification on them, as long as citizens belonging to the ethnic minorities remained loyal to the Estonian state. On the other hand, not joining the unification campaigns inevitably meant being left in the role of an outsider in the Estonian state. Another issue that has emerged in my research is that the regime had a very positive stance to the voluntary Estonification of minorities and that they were by no means encouraged to adhere to their own culture. The only ideology uniting the authoritarian regime of the Estonia of Päts's time appears to have been the Estonian national ideology.

The name changing campaigns and folk art revival campaigns were aimed at cultivating the central elements of building up a cultural identity, namely an awareness of history and language. I focused on these projects because they were extensive national campaigns directed at the whole population, with specific objectives and organisations. The state played a significant role in the campaigns, mainly through the Ministry of the Interior, the National Propaganda Office and the Estonian leaders. Furthermore, the campaigns were actively implemented during almost the entire length of the Päts era. I limited the scope of my study by leaving out the other national campaigns and the various projects, such as the so-called Home Beautification Campaign, which focused on constructing the external image of Estonia, as well as e.g. the campaigns to propagate the use of the state flag and to increase the birth rate.

These campaigns focused more on the external fortification of Estonians, while the projects discussed in my dissertation aimed primarily at the fortification of the core elements of national identity and at the internal fortification of Estonians. An important function of these campaigns, of course, was to make Estonians look like a sovereign nation also from the outside. Another aspect that was left outside the scope of my study were the other history political activities, such as the attempts to influence national sciences and the construction of memorials, for example. I furthermore limited the study by leaving out the sports politics that aimed at heightening national unity and national feeling, as well as the other language political activities. These themes, while in themselves interesting, did not fulfil the requirements set for the research subjects. For example, they were not as such state campaigns directed at the whole population. It would be interesting, nevertheless, to investigate these campaigns and themes in future research.

What the government strove to achieve with the history political campaigns were political goals, such as strengthening the independence of Estonia as well as the ideology of the Pääts regime. History politics is target-oriented, selective use of history, which aspires to influence the history culture of a nation and its people's awareness of history. It often includes the distortion or revision of history to suit a purpose. The political use of history can be seen from four different perspectives, as Pertti Grönholm, Klas-Göran Karlsson and Meike Wulf have shown, by examining the moral, existential, political and ideological dimensions of historical knowledge. The history politics of the campaigns I studied emphasized in particular the existential dimension of history, in other words questions of identification and differentiation inside and between communities and, for example, maintaining cultural memory and providing the members of the community with cultural tools. This dimension was particularly visible in many ways in the campaign aimed at reviving folk culture, both in the activities and the objectives of the campaign. In addition, the political dimension of history was central to the foundation of the campaigns and the objective of the activities. The political dimension of history refers to justifying political actions and solutions and proving social needs through historical knowledge and by appealing to history. The frame of reference for both of the large campaigns that I studied was specifically the political dimension of history.

In addition to the history political campaigns, the government used language political campaigns to fortify the independence of Estonia and to unify the nation. For example, according to Jaakko Lehtonen, an awareness of a shared language and a cultural community defined by that language are part of a nation's collective identity. The attempts to Estonify names were aimed specifically at heightening the awareness of the nation's linguistic, as well as historical, unity both inside and outside Estonia. Furthermore, the name changing campaign served to solidify and unify the status of the Estonian language. Linguistic research developed and expanded because of the

campaign, as linguistic study was supported and promoted in order to reach the targets of the campaign.

Both campaigns stemmed from their particular historical backgrounds and justifications. They aimed at shaping the historical awareness and identity of Estonians. The old folk art revival campaigns aspired to make both Estonians as well as other nations understand that Estonia had a long national history, which was used to validate the state's sovereignty. In the name changing campaigns, likewise, rectifying a historical injustice was a core element. The campaigns were justified by the claim that the majority of Estonian surnames, which were mainly of German origin, were forcefully imposed upon Estonian peasants on the German estates in connection with the abolition of serfdom. The foreign names of streets, properties and enterprises, as well as foreign personal names, were seen as evidence of oppression of Estonians by foreign nations. Estonification concerned specifically changing names of Estonian ethnic origin, not changing the names of citizens belonging to other language groups within the state. The Estonification of the streetscape, however, required changing the names of e.g. businesses owned by other language groups. Names of foreign origin were also allowed for streets and places if they were seen as contributing to the history of Estonia in a positive way. These names were most frequently Swedish and least frequently German, even though the number of German names was the largest, excluding Estonian names. The attitude towards different language groups varied, in other words. A notable feature in the reaction towards language groups is that Baltic Germans had held a dominant position in the area for centuries, even though Estonia had effectively belonged to the Swedish or Russian domain after the actual German rule. The Swedish and Russian speaking inhabitants were concentrated in certain localities, and they were not regarded as local oppressors in the same way as the Germans were. The period of Swedish rule was also traditionally seen as a better time for Estonians than other eras, and this myth was further solidified during the Pääts regime. Through the name changing campaign, history was revised, the period of Baltic German dominion was processed and an attempt was made to transform tribulations into a national resource.

The campaigns also aspired to promote the kind of qualities in Estonians that the state agents regarded as positive and significant from the perspective of a strong national identity and unity. Correspondingly, the aim was to weed out any qualities seen as negative and acting against the objectives of the campaigns. The folk art campaigns highlighted values and attributes associated with e.g. peasantry, traditional handicrafts and folk culture, such as diligence, perseverance, skillfulness, initiative, integrity, authenticity, community spirit, and co-operation. Social cohesion and the ability to co-operate were regarded as having weakened during the period of political dissent and insecure domestic politics, and attempts were made to fortify national cohesion by emphasizing deeds that had been accomplished together in previous history.

Positive and negative qualities and characteristics were validated through history, as stemming from the history of Estonians. Negative attributes, such as

self-centredness and suspiciousness, were directly linked to the Estonians' subordinate position during German rule, when people were forced to fend for themselves and to trust no-one but themselves. It was stated that these characteristics were not inherently Estonian, which was proven by the fact that Estonians had been able to co-operate skilfully before to create folk art. On the other hand, the German era had served to strengthen some positive attributes, such as perseverance. This was a point that was both emphasised and wished to be preserved. In order to find and develop the strengths of Estonians, both the so-called serfdom and the time of equality and community spirit prior to the arrival of the Germans had to be taken into consideration. As a nation, Estonians had gone through a multitude of experiences. These national experiences were to be learned from and regarded as sources of strength for the new era of independence, when Estonians had the opportunity to build a strong and sovereign nation through co-operation and a strong national spirit. The campaigns aimed at preserving, developing, erasing or diminishing attributes based on history. There was a desire to turn characteristics typical of Estonians into points of strength.

The propaganda used in the campaigns also exploited the qualities and characteristics of Estonians. The right kind of Estonianness was seen to include attributes such as solidarity, a sense of community and patriotism. In the propaganda of the name changing campaigns, proper Estonians were said to be prepared to renounce their foreign names for the cause of national interest. Those who did not were associated with the era of Baltic German dominion, which had increased self-centredness and selfishness, as well as with earlier unpatriotic Estonians who had only sought personal gain.

The long history of Estonians as a nation was also justified with the idea that, throughout history, the Estonians had actively worked as a nation. Estonians were no longer to be seen as submissive and weak victims. The name changing campaigns were targeted at erasing the names associated with submissiveness from the long history of Estonians as well as highlighting the language of Estonians and their own, often imagined, Estonian names that had roots far in history. Furthermore, the folk art revival campaigns served to foreground the long history of the Estonians as a nation. The campaigns and the speeches by the Estonian leaders in connection with them also proved successful. National self-esteem rose, which was witnessed in the Estonification of names as well as in the increase of various activities around folklore. After Estonia lost its independence, Estonians were made victims at least in the eyes of the Western world, and Estonians themselves emphasised the prevailing circumstances and their victim role, at least in the 1990s after the newly gained independence. Nevertheless, victimization was not as deeply rooted in Estonians as in, for example, Hungarians. In the tribal work of Estonia and Hungary in the early 1930s, the victimization of sister nations by larger ones was still emphasised, but in the late 1930s, Estonians already wished to distance themselves from this kind of thinking. According to e.g. Attila Csernok, Hungarians had a very strong national spirit despite their victim ideas, whereas

Estonian leaders, for example, interpreted seeing Estonians as victims more as submissiveness, and it was thought that a possibly weak victim nation would not have been able to control its own territory.

In the interwar period, similar construction and fortification of national spirit was taking place in other states, too. This kind of activity was especially pronounced in states that were new or had just re-established their sovereignty. The most important role model for Estonia's national campaigns was Finland. In Finland, widespread enthusiasm for and scientific interest in folklore and folk art had appeared already in the 19th century and especially in the early 20th century. Also in Hungary, with which Estonia and Finland co-operated in tribal work a great deal, there had been widespread enthusiasm for folk culture. There had been an extensive name Finnicisation campaign in Finland in 1906, and in the mid-1930s, another extensive nationalisation campaign was under way. Names had been changed in many other states, too. In Hungary this had already taken place during the 19th century, which has been considered the model for the Finnish name changing projects. Names were changed to suit national aspirations in e.g. Poland, Latvia and Lithuania as well.

During the 1930s, the state had a particularly significant role in the fortification and construction of a national spirit in such authoritarian states as Poland, Latvia and Lithuania, and, for example, in totalitarian states like Germany and Italy. In Finland, the most important model state for Estonia, however, these projects were mainly realised from a civil society base. In Estonia, too, the significance of civil organisations as the initiators and executors was emphasised, even though in reality they were directed by state actors.

The most central actors in the campaigns from the state leadership were Head-of-State Konstantin Päts, Commander-in-Chief Johan Laidoner, and Minister of Internal Affairs and Prime Minister Kaarel Eenpalu. In addition, the leaders of the state Propaganda Office occupied an important role, Ants Oidermaa and Hugo Kukke in particular. Furthermore, the chairwoman of the Chamber of the Domestic Economy and wife of Prime Minister Eenpalu, Linda Eenpalu, was influential, especially in the campaigns directed at women. Among the state institutions, the most significant role in leading and executing both campaigns was held by the National Propaganda Office, which controlled, directly or indirectly, for example the financing of the campaigns. The Ministry of the Interior held the most central role as a decision-maker, especially in the name changing campaign. Moreover, the Ministry of Education led the folk art revival campaigns for most of the time. Among the professional councils of Päts's semi-corporate system, the National Economic Council had an important role as an executive body, particularly in the folk costume campaign, which was part of the folk art revival campaign.

The campaigns were carried out together with civil society actors, and the most important among them, both as initiators and executors, were Ülemaaline Eesti Noorsoo Ühendus, Eesti Maanaiste Keskselts, Akadeemiline Emakeele Selts and Eesti Rahvuslaste Klubide Liit as well as the League for Estonianising

Names, moulded into a civil society organisation but in fact largely state-run. Central actors in the organisations were also many employees of the mainly state-financed ethnological museums and archives. The museums were responsible for e.g. the majority of the folk revival campaign's publications and the propaganda published in newspapers.

My approach was to outline the content of the campaigns through the actions of the National Propaganda Office. The National Propaganda Office was the most central actor of the campaigns, and the other state institutions, ministries and non-governmental organisations were in contact with it. These other actors approached the Propaganda Office to e.g. ask for directions, seek financing and make suggestions for further proceedings. The most important starting point of my dissertation was to investigate the state's role in the national campaigns aimed at constructing Estonianness and unifying the nation, which was most apparent specifically in the actions of the National Propaganda Office. The state aimed at reaching its targets through the propaganda directed by the National Propaganda Office. These targets were the construction of a stronger and more unified Estonian national identity, which would serve to reach the state's main objective, namely the strengthening and preservation of national sovereignty. According to the state leadership, the national identity of Estonians was in need of internal fortification, and externally Estonians had to be made to look more unified and deserving of their own nation-state. These objectives were pursued through the campaigns, but naturally also in other ways, such as through tribal work and diplomacy, as well as through marketing Estonia abroad. These actions, too, emphasised the results of the campaigns, which were proof of e.g. Estonians' long national history and the unique language and ancient nomenclature of its people.

The campaigns were propagated and implemented very actively, through pressurising, praising and coaxing. The folk art revival campaigns were realised through practical folk dress and folk dance courses, radio and public lectures, and through preparing the programme for national events and taking part in them. The visibility of Estonianness in formal dress and in hobbies was regarded positively, whereas in other instances, especially in the case of public figures, people's actions could be reproached in newspapers. The greatest effort to propagate the campaign were the grand publications concerning folk dress, dance and music, executed by professional ethnologists, but in complete concordance with the objectives of the state. It has to be noted, however, that especially the revival campaigns of old folk art promoted museum and NGO projects begun already in the early days of Estonian independence. The propagandist use of folk art changed the policies and objectives of the old actors to some extent and foregrounded propaganda value with the expense of the intrinsic value of collecting and studying folklore. On the other hand, without the political reasons folklore work would have remained in a lesser role, and later on, it would have been more laborious and more difficult to create a basis for ethnology.

The name changing campaigns exerted more pressure on people in aiming for their targets than did the folk art revival campaigns. The most significant means of propaganda were guilt-inducing newspaper articles and various publications about the disadvantages that foreign names brought to the state. Oppressive means also included letters sent to people and organisations with foreign names, prompting them to Estonify their names, as well as trials against well-known public figures with foreign names carried out as spectacles during celebratory events. Along with a stick, a carrot was also offered by publishing in newspapers lists of people who had changed their names, exalting them as patriotic and respectable citizens. At the same time, the stick was of course used on those keeping their foreign names. Newspapers recounted the various ways in which people holding on to their foreign names were unpatriotic, selfish and formed a threat to Estonian sovereignty. The objective of the Estonification of names, too, was unifying and strengthening the nation. Names were changed to a great extent, but the majority of the people with foreign names did not do so, and thus the campaign in fact drove a political wedge deeper between Estonians. To an extent, the campaigns succeeded in unifying at least the people supporting Päts's politics, but, at the same time, they distanced the people supporting the opposition more and more from the objectives of Päts's system. In fact, many people belonging to the opposition initially shared similar national ideas, but in order to oppose Päts's politics, they did not wish to participate in the action. For example, Jaan Tõnisson, a leading figure in the opposition, stated this openly in a meeting of the *riigivolikogu* in 1938. Accordingly, Toomas Karjahärm has pointed out that instead of the desired unity and solidarity, what was achieved was increased discord and inability to co-operate.

The campaign to change personal names was implemented throughout the Päts era, since it was continued annually. Eventually, it proved fairly successful, as by early 1940, 58 percent of Estonians with foreign names had changed them, raising the total of Estonian names to 80 percent. The Estonification of names was the most active in the rural areas and in the smaller towns, where Päts enjoyed strong support. Correspondingly, the opposition was relatively influential in the larger towns, and the Estonification of names was proportionately less marked there. In Tartu, 43 percent of people with foreign names Estonified them, and in Tallinn the figure was 52 percent, whereas in many rural towns the percentage of Estonification was more than 70. It must be taken into account, however, that even though not changing one's name was a form of political protest, it was not the only reason for keeping one's foreign name. People had various personal reasons for wishing to keep their original names. Thus, it cannot be claimed that not taking part in the name changing campaign automatically meant being critical of Päts's government.

The Estonification of names was never made obligatory, even though this possibility was hinted at in the speeches, particularly by Eenpalu and the leaders of the League of Estonianising Names. Many supporters of the campaign actually demanded it. The propaganda appearing effective and

oppressive would have no doubt produced more results if a foreign name had been grounds for e.g. suspension from office. Nevertheless, the opposition would have been extremely likely to make such a fuss that Päts's regime did not wish to undertake the measure. This can be interpreted, as most scholars have indeed done, as a sign of Päts's authoritarian government being in many ways milder or at least less oppressive than those of many contemporary authoritarian systems.

Place and property names were also Estonified during the Päts era to some degree, but this campaign was left unfinished more clearly than the other campaigns. Despite the years of action by the civil society organisations and the talk of the Estonian leaders, the campaign was not launched as a properly national project until 1938. The processes of changing the names of localities and streets could take considerable time. Changes supported by everyone were realised, but if the community leadership disagreed even slightly about the need for a change or about the new name, it was usual for the change not to take place in the end. Nevertheless, the campaign succeeded in making the external image of Estonia more Estonian and seemingly more nationally unified. Street names projecting great national spirit and Estonianness were subject to a further change immediately after Estonia was annexed to the Soviet Union, which reflected the desire to quickly weaken the fortified Estonian identity and visible national feeling. The Soviet Union did not hesitate to spell out what was no longer appropriate and which ideas were wrong. The name changing campaigns of the Päts era were most influential during the time when Estonia regained its sovereignty, when e.g. many streets already had previous Estonian names that could be reintroduced as soon as Estonians were back in power. These and earlier Estonian names also had a historical political significance in that they were proof of a prior Estonian national existence, and in connection with the name campaign, of the capability of Estonia as a state and of a strong national identity.

The most central objective of the campaigns, maintaining independence, was not reached, as Estonia lost its sovereignty partly already in the autumn of 1939 due to the Soviet–Estonian Mutual Assistance Treaty and fully in the summer of 1940. The Estonian state leaders were detained in the summer of 1940 and transported to the Soviet Union. Kaarel Eenpalu died in a prison camp in 1942, Laidoner in a prison in the Soviet Union in 1953 and Päts in imprisonment in the Kalinin mental hospital in 1956. Linda Eenpalu was detained in the summer of 1941 and transported to Siberia, returning to Estonia in 1956. Estonians did not rise to defend Päts's system, which can be interpreted to mean that they did not wish to defend the Estonia of the Päts regime or that they no longer saw it as possible to defend it. Another interpretation is that Päts and his inner circle had already relinquished the state leadership to the Soviet Union by the summer of 1940, thus leaving nothing to defend. The national campaigns did not save Estonia from occupation.

On the other hand, the aims of the campaigns to create a strong national identity and a unified Estonianness did succeed, since the people preserved an

Estonian identity throughout the Soviet era. This was demonstrated e.g. in the programme of the Estonian Song Festivals and was rediscovered as a spirit unifying the whole nation as soon as the circumstances became more liberal in the mid-1980s. Pertti Grönholm's dissertation points out that despite its systematic efforts, Soviet historiography did not succeed in changing the Estonians' memories, previous interpretations of history or their perception of interwar independence. There are several reasons for this, but one possible factor could be that the history politics of the Päts era had played its part in constructing both a sustainable history culture and a national identity based on history that proved difficult to discredit or change. The campaigns also had an impact on the history politics of the newly re-established sovereign Estonia and on the political use of history in general.

In the Estonia of the Päts era, activities and interest around folklore and folk art expanded constantly, and therefore we can suggest that nationalism and national identity also grew stronger. The folklore revival campaign meant that Estonians had a firm basis for folk culture work, which was considered a reasonably safe interest in the Soviet Union. Through cherishing folk traditions and possessing an awareness of their own national history, Estonians remained as a nation of their own throughout the decades of Soviet rule, and as a nation were ready to regain their sovereignty as soon as the opportunity presented itself. On the other hand, it can be stated that in addition to the effects of the Päts era campaigns, Estonians may have been able to preserve their national identity because they discovered unity when faced with a shared enemy. Having become a victim of a larger nation, the Estonian people could not afford to continue arguing amongst themselves. Things normalised quite soon after the initial euphoria of regaining independence, when the political dissonances and discussions belonging to a democratic system were again allowed.

During the Soviet era, the Päts regime was unofficially seen by the Estonian people as a great and happy time which helped to preserve their national identity. Criticism of the Päts era was naturally less pronounced in the circumstances, and the restrictions to human and civil rights felt insignificant compared to the new Soviet reign. After the Estonian state regained its sovereignty in the early 1990s, historical research focused on the Soviet era, and the time of the previous Estonian independence, which had been tinted with nostalgia for decades, was not likely to be examined very critically. Since then, more research on the Päts era has been conducted both in Estonia and outside it. The studies have discussed e.g. the significance of the Päts regime leaders for the loss of independence and the justification of Päts's actions and his reasons for not readopting a democratic system of government. This criticism should, however, take into account that during the time in question, almost all European states suffered some degree of lack of democracy, and Estonia was by no means the strictest of the authoritarian states.

Even today, the history of Estonians naturally affects the actions of the state and its citizens. The national identity of Estonians today can be seen as based on the identity formed since the time of national awakening in the late

19th century, strengthened during the 1920s and 1930s, and influenced by the experiences of the Soviet era.⁷⁶⁷ The unified, strong identity of the Pääts era, fortified by the national oppression of the Soviet rule, has thus served to create various conflicts, particularly between ethnic Estonians and Estonian Russians. After decades of hiding their national identity, which earlier was so markedly pronounced, Estonians embraced their national identity with pride since the late 1980s. The adverse effect was that Russians, who had formed the majority nationality of the Soviet Union, were often treated as second-class citizens, of course depending on the region and also on their willingness to assimilate with Estonians. The situation in Estonia could be very different if it were not for the nationalistic actions of the Pääts era and the recognisability of Estonia and the Estonian nation also outside of the country.

---

⁷⁶⁷ Karlsson 1998, 18–19.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

- ERA.14.2.77. Siseministri käskkirjad 1934–1935. 03.04.1934–28.03.1935.
- ERA.14.2.161. Siseministeeriumi määrused ja korraldused. 3.4.1935–22.1.1936.
- ERA.14.2.208. Kirjavahetus perekonnanimede ja eesnimede muutmise kohta, 02.04.1935–29.03.1936.
- ERA.14.2.238. Siseministri käskkirjad. 28.4.1936–23.3.1937.
- ERA.14.2.285. Kirjavahetus perekonnanimede ja nimede muutmise ja kaitseregistrisse kandmise kohta. 01.04.1936–31.03.1937.
- ERA.14.2.312. Siseministri käskkirjad. 2.4.1937–31.3.1938.
- ERA.14.2.358. Kirjavahetus perekonnanimede ja nimede muutmise kohta. 01.04.1937–07.04.1938.
- ERA.14.2.400. Siseministri käskkirjad. 5.4.1938–4.10.1939.
- ERA.14.2.441. Ministeeriumi teadaanne Kohanimede Nõukogu koosseisu kohta ja korraldused koha- ning kinnitatusüksuste muutmise ja parandamise küsimuses, 1.7.1938–25.2.1939.
- ERA. 14.2.442. Kohanimede Nõukogu koosolekude protokollid, 7.9–18.12.1938.
- ERA. 14.2.446. Kirjavahetus linnavalitsustega tänavanimetuste muutmise asjus, 4.2.1939–5.8.1940.
- ERA. 14.2.708. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid. 4.5.–28.7.1939.
- ERA.14.2.709. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid. 5.2.1940–17.2.1940.
- ERA.14.2.711. Kirjavahetus omavalitsustega külade ja asunduste nimede muutmise asjus. 21.2.1940–16.6.1940.
- ERA.31.3.10185. Riigivanema otsus Eesti Kultuurkapitali 1935./36.a. aruande kinnitamise kohta. 26.09.1936–01.10.1936.
- ERA.31.3.10208. Vabariigi Valitsuse ja Presidendi otsused Eesti Kultuurkapitali 1938./39.a. eelarve kinnitamise kohta. 24.05.1938–02.06.1938.
- ERA.31.3.2492. Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta. 30.3.1921–4.4.1921.
- ERA.31.3.2776. Riikliku Propaganda Talituse määrus. 26.09.1935–28.09.1935.
- ERA.31.3.2715. Nimekorralduse seadus. 12.6.1934–15.6.1934.
- ERA.31.3.2806. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus (dekreet). 17.12.1936–03.07.1937.
- ERA.31.3.2817. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 12.1937–16.12.1937.
- ERA.31.3.2492. Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta. 30.3.1921–4.4.1921.
- ERA.31.3.2499. Petserimaa ja Narva-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise määrus. 15.06.1921–01.07.1921.
- ERA.31.3.5136. Vabariigi Valitsuse otsus Eesti kohanimede õigekirjutuse kohta. 02.06.1927–10.06.1927.
- <http://www.ra.ee/dgs/browser.php?tid=68&iid=100250369592&img=era>

[0031_003_0005136_00004_t.jpg&tbn=1&pgn=1&prc=40&ctr=0&dgr=0&lst=2&hash=f50e4b4ba968897561c125fd8ec71205](#)

- ERA.31.4.965. Organisatsioonide ja isikute märgukirjad põhiseaduse muutmise, maareformi läbiviimise, tööliste olukorra, nimede eestistamise ja majanduslikes küsimustes. 2.4.1936–31.3.1937.
- ERA.31.5.140. Riigivanema poolt dekreedina kehtestatud perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus (originaal). 18.12.1936.
- ERA.31.5.239. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud seadused. 08.04.1938.
- ERA.31.5.244. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud seadused. 19.04.1938.
- ERA.31.5.222. Riigihoidja poolt dekreedina kehtestatud Eesti Kultuurkapitali seaduse muutmise seadus. 09.02.1938.
- ERA.80.2.651. Eesti kultuurkapitali seadus. 11.02.1924–04.02.1925.
- ERA.80.2.796. Perekonnanimede võtmise seadus. 16.04.1925–02.02.1926.
- ERA.80.2.942. Perekonnanimede panemise ja muutmise seadus. 29.11.1923–29.04.1924.
- ERA.80.3.749. Eesti kultuurkapitali seaduse § 3 muutmise seadus. 20.03.1929–30.03.1929.
- ERA.80.4.518. Perekonnanimede muutmise seadus. 20.05.1930–16.07.1930.
- ERA.80.5.794. Perekonnanimede korraldamise seadus (dekreet). 12.12.1934–07.01.1935.
- ERA.80.5.898. Perekonnanimede korraldamise seaduse §§ 3, 4 ja 16 muutmise seadus (dekreet). 26.06.1935–05.09.1935.
- ERA.84.1.52. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 3.12.1938–21.12.1938.
- ERA.84.1.103. Perekonnanimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 12.12.1939–16.12.1939.
- ERA.84.1.193. Riigivolikogu I koosseisu II istungjärgu otsuste protokollid nr. 19-45 ja nende lisad. 18.10.1938–20.12.1938.
- ERA.847. Ülemaalse Eesti Noorsoo Ühenduse Keskjuhatus. 1919-1940.
- ERA.847.1.80. ÜENÜ. Võimlemise ja Rahvatantsu Kesктоimkonna koosolekute protokollid. 10.11.1936–25.04.1940.
- ERA.969.1.332. Koosseisu ja palganormid. Nimede Eestistamise Liidu Keskbüroo. 14.12.1935–9.3.1936.
- ERA.989.1.2293. Laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse muutmise määrus. 12.06.1940.
- ERA.1068.1.1. Nimede Eestistamise Keskbüroo. 1939–1940.
- ERA.1093.1.12. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1934/35. Valitsuse informatsiooni ja propaganda talituse tegevuse ülevaade 1. oktoobrist 1934 kuni 31. märtsini 1935.
- ERA.1093.1.13. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1935/36.
- ERA.1093.1.14. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1936/37.
- ERA.1093.1.15. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne, 1937/38.
- ERA.1093.1.16. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1938/39.
- ERA.1093.1.17. Riikliku propaganda talituse tegevuse aruanne 1939/40.

- ERA.1093.1.63. Kodukaunistamise hoogtöö Peakomitee 1936.a. tegevuse ülevaade. 21.04.1936–29.04.1936.
- ERA.1093.1.65. Kodukaunistamise hoogtöö Peakomitee tegevuse ülevaade. 20.05.1937–20.09.1937.
- ERA 1093.1.219. Kirjavahendus nimede eestistamise ja eesti lippude levitamise kohta. 12.11.1934–24.03.1936
- ERA.1093.1.220. Kirjavahetus rahvatantsude ja rahvariide propaganda aktsiooni korraldamise kohta. 10.1.–29.10.1935.
- ERA.1093.1.246. Kirjavahetus rahvarõivaste propaganda aktsiooni korraldamise, pidustuste tseremoniate ühtlustamise kohta. okt. 1935–21.11.1938.
- ERA.1093.1.257. Kirjavahetus rahvakunsti elustamise aktsiooni ja rahvamuusika levitamise kohta. 03.04.1936–25.03.1937.
- ERA.1093.1.263. Kirjavahetus Nimede Eestistamise Liiduga nimede eestistamise (ja Eesti lipp) propagandaks määratud toetuse väljamaksmise kohta. 21.4.1936–8.1.1937.
- ERA.1093.1.278. Kirjavahetus Nimede eestistamise liidule (ja eesti lipu) toetuse väljamaksmise kohta. Nimede Eestistamise Liidu keskjuhatuse koosoleku 27. apr 1937. a protokollis ära kiri. 4.4.–1.12.1937.
- ERA.1093.1.300. Kirjavahetus eesti rahvakunsti propaganda aktsiooni korraldamise kohta. 24.05.1938–18.03.1939.
- ERA.1093.1.396. Asutuste ja organisatsioonide avaldused kultuuripäevade, näituste jt kultuuriliste ürituste korraldamiseks toetuse saamise kohta. 05.04.1937–08.01.1939.
- ERA.1108.5.854. Rahvatantsude propageerimise komisjoni protokolle ja kirjavahetus asutuste ja isikutega. 1936–1937.
- ERA.1108.6.320. Kirjavahetus Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi, Eesti Naisliidu ja isikutega lühiajaliste kursuste korraldamise ja toetuste asjus. 28.09.1932–07.05.1940.
- ERA.1327.1.109. Nimede Eestistamise Liidu ja Nimede Eestistamise Kesктоimkonna üleskutsed. Kirjavahetus nimede eestistamise kohta. 23.1.1935–16.6.1936
- ERA.1330.1.330. Kirjavahetus sportlaste perekonnanimede eestistamise kohta. 20.10.1933–21.9.1938.
- ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine. 12.2.1935–31.3.1937.
- ERA.2124.3.1994. Nimede Eestistamise Keskbüroo poolt koostatud. Üldmärkmeid seltskondliku kohtu pidamiseks võõrapärase perekonnanime üle. 1.10.1936.
- ERA.2424.2.249. Järva ajutise maavalitsuse Hariduse osakonna 1935./6. a. Kirjavahetus nimede eestistamise ja Eesti lipu propaganda asjus. 18.5.1935–31.3.1936.
- ERA.2636.1.12. Kodumajanduskoda, Raadioloengute register, 1936–1941.
- ERA.2636.1.14. Kodumajanduskoda, Nõuannete ja kursuste registreerimise raamat, 1936–1937.

- ERA.2698.1.1. Eesti Rahvuslaste Klubi peakoosolekute protokolliraamat, 31.3.1931–9.2.1940.
- ERA.2943.1.526. Kodukaunistamise hoogtöö Peakomitee juhendid kodukaunistamise kohta. 19.10.1936–18.03.1938.
- ERA.3174.1.312. Nimede eestistamise Liidu põhikiri ja kirjavahetus valitsusasutuste ja isikutega nimede eestistamise ja kodukaunistamise hoogtöö kohta. 19.01.1935–22.05.1937.
- ERA.3357.1.1. Nimede eestistamise Liidu Tartu osakond, Põhikiri. 2.5.1935
- ERA.3357.1.2. Nimede eestindamise Liidu Tartu osakonna juhatuse koosolekute protokollid. 29.11.1934–29.9.1940.
- ERA.3357.1.3. Tartu Nimede eestistamise Toimkonna ja Talituse kassaraamat 1934–1936.
- ERA.R-2362.2.66. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatus koosolekute protokolliraamat 1933–1939, 9.5.1933–14.9.1936.
- ERA.R-2362.2.71. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatus koosolekute protokollid, 3.10.1936–22.10.1938.
- ERA.R-2362.2.87. Akadeemilise Emakeele Seltsi Juhatus koosolekute protokollid 1938–1939, 12.11.1938–14.9.1939.
- ERA.R-2362.3.20. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.1935–13.12.1935.
- ERA.R-2362.3.30. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1–28.12.1937.
- ERA.R-2362.3.40. Akadeemilise Emakeele Seltsi Eesti kohanimede register. Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 18.1–15.12.1938.
- ERA.R-2362.3.45. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 2.1.–19.12.1939.
- ERA.R-2362.3.48. Akadeemilise Emakeele Seltsi Kirjavahetus kohanimede eestistamise kohta, 8.1.–26.6.1940.
- Kaja (Tallinn: 1919–1935) 1934–1935.
<http://dea.nlib.ee/index.php?lid=130&byea=1934>
- Kodutööstus. Tarbekunsti ja kodukultuuri ajakiri, 1939, nro 4. Eesti kodutööstuse edentamise keskselts. Tallinn.
<https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:337152/295137/page/1>
- Kodutööstus. Tarbekunsti ja kodukultuuri ajakiri, 1940, nro 1. Eesti kodutööstuse edentamise keskselts. Tallinn.
<https://www.digar.ee/viewer/et/nlib-digar:337153/295144/page/1>
- Riigi Teataja, 1920, nro 2/3. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1921, nro:t 26 ja 58. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1926, nro 11. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1930, nro 57. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1934, nro:t 52, 56, 91, 102 ja 107. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1935, nro:t 15, 21 ja 30. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1937, nro 101. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1938, nro:t 42 ja 87. Kohtuministerium. Tallinn.
- Riigi Teataja, 1939, nro 115. Kohtuministerium. Tallinn.

Uus Eesti (Tallinn: 1935–1940) 1935–1940. <http://dea.nlib.ee/index.php?lid=82>
 Vaba maa (Tallinn: 1918–1938) 1934–1938.

<http://dea.nlib.ee/index.php?lid=24&byea=1934>

Valitsusasutiste tegevus 1934/35. 1935. Riigikantselei väljaanne. Tallinn.
 Valitsusasutiste tegevus 1935/36. 1936. Riigikantselei väljaanne. Tallinn.
 Valitsusasutiste tegevus 1936/37. 1937. Riigikantselei väljaanne. Tallinn.
 Valitsusasutiste tegevus 1937/38. 1938. Riigikantselei väljaanne. Tallinn.
 Valitsusasutiste tegevus 1938/39. 1939. Riigikantselei väljaanne. Tallinn.

Alkuperäislähteinä käytetty kirjallisuus

- Aavik, Johan. 1921. Missuguseid nimesid ja mispäraast tuleks muuta. *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid*. 1935. Toimetanud Juulius Mägiste ja Elmar Elisto. Akadeemilise emakeele seltsi kirjastus, Tartu.
- Eestlasele Eesti nimi*. 1921. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Eesti kroonika* 1936. 1937. Kaastöölised: H. Tammer, J. Janusson, H. Reiman, A. Kalamees, A. Elango, A. Palm, R. Paris, E. Oja. Eesti kirjanduse selts, Tartu.
- Eesti kroonika* 1937. 1938. Kaastöölised: H. Tammer, J. Taklaja, A. Kalamees, A. Elango, A. Palm, R. Paris. Eesti kirjanduse selts, Tartu.
- Eesti kroonika* 1938. 1939. Kaastöölised: I. Paabo, A. Piip, A. Randalu, J. Taklaja, A. Leinjärv, A. Palm, R. Paris. Eesti kirjanduse selts, Tartu.
- Eisen, Matthias Johann. 1921. Sugunimede tekkimine. *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Elisto, Elmar. 1935. Nimede muutmise kord. *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid*. 1935. Toimetanud Juulius Mägiste ja Elmar Elisto. Akadeemilise emakeele seltsi kirjastus, Tartu.
- Elisto, Elmar. 1935. Sissejuhatuseks. *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid*. 1935. Toimetanud Juulius Mägiste ja Elmar Elisto. Akadeemilise emakeele seltsi kirjastus, Tartu.
- Elisto, Elmar. 1938. Nimede Eestistamisest Eestis. *Omariikluse süvendamisel*. Toim. Aul, Juhan, Mägi, Artur, Olvet, Jaan ja Parijõgi, Jüri. Ü.S. Raimla koguteos. Ü.S. Raimla Kirjastus, Tartu.
- Ernits, Villem. 1921. Nimede muutmine kultuuriloolisena nähtusena. *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Idla, Ernst. 1939. *Rahvatantsud*. Eesti Spordi Keskliit, Tallinn.
- Kallas, Oskar. 1921. Kas oleme küpsed? *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Kettunen, Lauri. 1921. Nimede valik ja soetamine. *Eestlasele Eesti nimi*. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused II, Tartu.
- Kurrik, Helmi. 1938. *Eesti Rahvarõivad*. Toim. Linnus, Ferdinand. Eesti Rahva Muuseumi kirjastus, K. Mattieseni trükikoda o.-ü, Tartu.
- Manninen, Ilmari. 1927. *Eesti Rahvariiete Ajalugu*. Eesti rahva muuseum, Tartu.

- Mägiste, Julius. 1935. Kas Eestistada või mitte? Eestlaste nimedest, perekonnatraditsioonidest ja nimede eestistamisest. *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid*. Toimetanud Juulius Mägiste ja Elmar Elisto. Akadeemilise emakeele seltsi kirjastus, Tartu.
- Mägiste, Julius. 1935. Mis ja kuidas muuta? Missugune nimi tuleb eestistada? *Eesti nimi. Valik uusi perekonnanimesid*. Toimetanud Juulius Mägiste ja Elmar Elisto. Akadeemilise emakeele seltsi kirjastus, Tartu.
- Palm, August. 1936. Vaimne kultuur 1935. *Eesti kroonika 1935*. Toim. Tammer, H., Janusson, J., Reiman, H., Elango, A., Palm, A. ja Paris, R. Eesti kirjanduse selts, Tartu.
- Poska-Grüntal, Vera. 1936. *Naine ja naisliikumine. Peajooni naisliikumise ajaloost ja probleemistikust*. Eesti Kirjanduse Selts, Tartu.
- Põldmäe Rudolf, Tampere, Herbert. 1938. *Valimik eesti rahvatantse*. Eesti Rahvaluule Arhiivi toimetused, K. Mattiesieni trükikoda o.-ü, Tartu.
- Samarütel, Eerna. 1938. E. Maanaiste Keskse seltsi tegevuse ülevaade 1928.-1938. a. *Eesti Maanaiste Keskse seltsi 1928-1938*. Toim. Käbin, Liis. Eesti Maanaiste Keskse seltsi väljaanne, K. Mattiesieni trükikoda o.-ü, Tartu.
- Saareste, Andrus. 1934. *Pilk eesti nüüdsele perekonnanimedele*. Äratrük eesti üliõpilaste seltsi album x-st. Akadeemilise kooperatiivi kirjastus, Tartu.
- Saareste, Andrus. 1935. *Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus*. Äratrük ERK nr. 9/10, 1934. Eesti rahvustelaste klubi kirjastus, Tartu.
- Sukunimiopas. Uusia suomalaisia sukunimiä. Suomalaisuuden liitto. Helsinki, 1930.
- Tammer, Harald. 1936. Eesti sisepoliitiline elu 1935. *Eesti kroonika 1935*. Kaastöölised: H. Tammer, J. Janusson, H. Reiman, A. Elango, A. Palm, R. Paris. Eesti kirjanduse selts, Tartu.
- 15.000 uut sugunime. *Lisa albumile "Eestlasele Eesti nimi"*. 1921. Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused IV, Tartu.
http://www.emakeeleselts.ee/digiraamatud/4_15000%20uut%20suguni_me.pdf

Tutkimuskirjallisuus

- Ahokas, Jaakko, A. 1979. *Spectrum tietokeskus: 16-osainen tietosanakirja*. 9. osa. WSOY, Juva.
- Ahonen, Sirkka. 1998. *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa*. Historiallisia tutkimuksia 202. Suomen historiallinen seura, Helsinki.
- Alenius, Kari. 2000. *Viron, Latvian ja Liettuan historia*. Atena, Jyväskylä.
- Alenius, Kari. 2016. Historian paluu Viron kansallisen identiteetin rakentajaksi. Teoksen Kodu lugu I-II (1989) välittäjä tulkinta menneisyydessä. *Faravid 42/2016*. Historian ja arkeologian tutkimuksen aikakauskirja. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Allardt, Erik. 1981. *Vähemmistö, kieli ja yhteiskunta: suomenruotsalaiset vertailevasta näkökulmasta*. WSOY, Porvoo.

- Anderson, Benedict. 2007. *Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Vastapaino, Tampere.
- Applegate, Celia and Potter, Pamela. 2002. Germans as the "People of Music": Genealogy of an Identity. *Music & German National Identity*. Applegate, Celia and Potter, Pamela. The University of Chicago Press, Chicago.
- Arumäe, Heino. 2007. 1934. aasta 12. märtsi kaasaegsete hinnanguis. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinn.
- Brass, Paul. 2004. Elite interests, popular passions, and social power in the language politics of India. *Ethnic and Racial Studies*. 3/2004: 353-375. <http://www.paulbrass.com/files/Ersarticle.pdf> Luettu 2.2.2018.
- Brubaker, Rogers and Feischmidt, Margit. 2002. 1848 in 1998: The Politics of Commemoration in Hungary, Romania, and Slovakia. http://www.sscnet.ucla.edu/soc/faculty/brubaker/Publications/22_184_8.pdf Luettu 15.1.2018.
- Brubaker, Rogers. 2013. *Etnisyys ilman ryhmiä*. Toim. Ruuska, Petri ja Valkonen, Jarno. Vastapaino, Tampere.
- Brubaker, Rogers. 1996. *Nationalism reframed. Nationhood and the national question in the New Europe*. University Press, Cambridge.
- Csernok, Attila. 2014. *Katkennut silta. Unkarin unohdettu historia*. Into Kustannus Oy, Helsinki.
- Clerc, Louis. 2016. Ulkomaille suunnattu suomalainen propaganda. *Historiallinen aikakauskirja*. 1/2016: 4-6.
- Cooper, Robert L. 1989. *Language planning and social change*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Eley, Geoff and Suny, Geoff Grigor. 1996. Introduction: From the Moment of Social History to the Work of Cultural Representation. *Becoming National. A Reader*. Eley, Geoff and Suny, Ronald Grigor. Oxford University Press, New York.
- Felföldi, László. 1994. Interpretation of Folk Dances Related Pictures from the Bikkessy Album. *Essays on Folk Music and Folk Dance of Central and Eastern Europe*. Ed. Gunda, Bela. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Forsman, Jaakko ja Hendell-Auterinen Lauri (Toim.). 1936. *Iso tietosanakirja*. Otava, Helsinki.
- Fraenkel, Heirich and Manvell, Roger. 2012. *Goebbels. Kolmannen valtakunnan propagandaministeri*. Suom. Nieminen, Juhani. Minerva Kustannus Oy, Helsinki.
- Frei, Norbert. 2002. *Adenauer's Germany and the Nazi Past. The Politics of Amnesty and Integration*. Columbia University Press, New York.
- Frei, Norbert. 2016. Saksalainen oppimisprosessi. *Historian käyttö ja väärinkäyttö*. Toim. Bläfeld, Antti. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.
- Fält, Olavi K. 2016. Menneisyys nykyisyyden palveluksessa: bushidô kansallisen identiteetin rakentajana 1800-luvun lopun Japanissa. *Faravid 42/2016*. Historian ja arkeologian tutkimuksen aikakauskirja. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.

- Graf, Mati. 2000. *Parteid Eesti Vabariigis 1918–1934*. TPÜ, Tallinn.
- Greenberg, Joseph. 1963. *Language and Linguistics. The behavioural sciences today*. Ed. Berelson, Bernard. Basic Books, New York.
- Grönholm, Pertti. 2001. *Kansallisen epäonnistumisen historia. Neuvostoviroilaisen historiankirjoituksen kertomus ja tulkinnat Viron tasavallan ajasta*. Väitöskirja Turun yliopisto. Turku.
- Grönholm, Pertti. 2010. Muistomerkkejä ja kolaroivia kertomuksia. Vuoden 2007 pronssisoturikiista ja yhteisöjen kulttuuriset työkalut. *Medeiatesta pronssisoturisiin : kuka tekee menneestä historiaa?* Toim. Pertti Grönholm ja Anna Sivula. Turun Historiallinen Yhdistys, 2010. WS Bookwell, Jyväskylä.
- Grönholm, Pertti. 2011. Historia Viron valtiojohdon retoriikassa. *Idäntutkimus* 3/2011. Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen seura ry, Vammala.
- Haarmann, Harald. 1991. *Language politics and the new European identity. A Language Policy for the European Community*. Ed. Coulmas, Florian. Mouton de Gruyter, Berlin and New York.
- Hall, Stuart. 1992. *The questions of cultural identity. Modernity and its futures*. Hall, Stuart, Held, David & Tony McGrew, eds. Trowbridge: Polity Press in association with the Open University.
- Hall, Stuart. 1999. *Identiteetti*. Suom. Lehtonen, Mikko ja Herkman, Juha. Vastapaino, Tampere.
- Halmesvirta, Anssi. 1990. *The British Conception of the Finnish 'Race', Nation and Culture, 1760-1918*. Gummerus, Jyväskylä.
- Halmesvirta, Anssi. 2010. *Rakkaat heimoveljet: Unkari ja Suomi 1920–1945*. Historiitti, Joensuu.
- Haltsonen, Sulo. 1948. *Piirteitä suomalaisen kansanpuvun tutkimuksen historiasta*. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo.
- Hendell, Lauri. 1932. *Sivistyssanakirja*. Otava, Helsinki.
- Hentilä, Seppo. 2004. *Harppi-Saksan haarukassa. DDR:n poliittinen vaikutus Suomessa*. Karisto Oy, Hämeenlinna.
- Hentilä, Seppo. 2001. *Historiapoliittikka – Holocaust ja historian julkinen käyttö. Jokapäiväinen historia*. Toim. Kalela, Jorma ja Lindroos, Ilari. SKS, Helsinki.
- Hobsbawm, Eric. 1992. *Mass-Producing Traditions: Europe 1870–1914. The Inventions of Tradition*. Eds. Hobsbawm, Eric ja Ranger, Terence. Cambridge University Press, Cambridge.
- Hobsbawm, Eric. 1994. *Nationalismi*. Vastapaino, Tampere.
- Holst, Leena. 2011. *Kansallispuku*. Maahenki, Helsinki.
- Hroch, Miroslav. 1996. *From National Movement to the Fully-Formed Nation: The Nation-Building Process in Europe. Becoming National. A Reader*. Eley, Geoff and Suny, Ronald Grigor. Oxford University Press, New York.
- Huuskonen, Anna-Mari. 2001. *Kansantanssi aatteena ja ajanvietteenä. Suomalaisen Kansantanssin Ystävät 1901–2001*. Kärkipaino Oy, Helsinki.
- Hyytiä, Osmo. 1992. *Viron kohtalontie. 1933...1939...1940*. Gummerus, Jyväskylä.
- Jaanson, Kaido. 2000. *Vaps ei olnud fašist. Ajalooline Ajakiri Kleio*. 4/2000.

- Ihalainen, Pasi. 2006. Modernisoitua kansallinen identiteetti käsitehistorian tutkimuskohteena. *Aika ja identiteetti: katsauksia yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen keskiajalta 2000-luvulle*. Moilanen, Laura-Kristiina & Susanna Sulkunen, toim. SKS, Helsinki.
- Ilmjärv, Magnus. 2004. *Silent submission: formation of foreign policy of Estonia, Latvia and Lithuania: period from mid- 1920's to annexation in 1940*. Almqvist & Wicksell International, Stockholm.
- Jalava, Antti. 1907. *Kansallinen yhteistoiminta Unkarissa*. Kirjapaino-osakeyhtiö Sana, Helsinki.
- Jansen, Ea. 2000. Kodu ja isamaa. *Eestlane ja tema maa. Konverentsi "Kodumaa ja kodupaik: eestlase territoriaalne identiteet" (16.-17. november 1999) materjale*. Koostanud ja toimetanud Jürgenson, Aivar. Ajaloo Instituut, Tallinn.
- Järv, Ants. 1995. Viron historia. *Itämerensuomalaiset. Heimokansojen historiaa ja kohtaloita*. Toim. Jokipii, Mauno. Atena, Jyväskylä.
- Kalela, Jorma. 2001. Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. *Jokapäiväinen historia*. Toim. Kalela, Jorma ja Lindroos Ilari. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Karjahärm, Toomas. 2001. Haritlaskonna enesetunnetus ja ühiskondlikud ideed. *Vaim ja võim. Eesti haritlaskond 1917-1940*. Karjahärm, Toomas ja Sirk, Väino. Kirjastus Argo, Tallinn.
- Karlsson, Klas-Göran. 2009. Historiedidaktik: begrepp, teori och analys. *Historien är nu. En introduktion till historiedidaktiken*. Klas-Göran Karlsson ja Ulf Sander. Studentlitteratur, Lund.
- Karlsson, Klas-Göran. 1998. Identity Change in the Former Soviet Union? - The Roles of History. *Collective Identities in an Era of Transformations. Analysing developments in East and Central Europe and the former Soviet Union*. Ed. Karlsson, Klas-Göran; Petersson Bo; Törnquist-Plewa, Barbara. Lund University Press, Lund.
- Karlsson, Klas-Göran. 1999. *Historia som vapen. Historiebruk och Sovjetunionens upplösning 1985-1995*. Natur och kultur, Stockholm.
- Karonen, Petri ja Räihä, Antti. 2016. Ruotsalainen ja suomalainen, mutta ei koskaan venäläinen. Suomen ja suomalaisuuden rakentaminen 1900-luvun tietokirjoissa. *Faravid 42/2016*. Historian ja arkeologian tutkimuksen aikakauskirja. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Kasekamp, Andres. 2013. *Baltian historia*. Suom. Kyllönen, Irina. Vastapaino, Tampere.
- Kemppi, Jarkko. 2004. *Viron valtakunnalliset urheiluorganisaatiot 1918-1940*. Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia 4/2004. Domus-Offset Oy, Tampere.
- Kirk, Tim. 2007. *Nazi Germany*. Palgrave Macmillan, New York.
- Kivimaa, Katrin. 2009. *Rahvuslik ja modernne naiselikkus eesti kunstis 1850-2000*. Tartu Ülikooli Kirjastus, Tartu.
- Koistinen, Tero. 1999. *Kaksi tietä nykyisyyteen: tutkimuksia kirjallisuuden, kansallisuuden ja kansallisten liikkeiden suhteista Suomessa ja Virossa*. SKS, Helsinki.

- Kokko, Marja. 1998. *Sisaret, Toverit. Naisten järjestäytyminen, ryhmätietoisuus ja kansalaistuminen Jyväskylässä 1800-luvun lopulta 1930-luvulle*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kukka, Silja ja Oikarinen, Kimmo. 2016. "Kyntää keihäs kädessä ja jousi olalla" – Historialliset romaanit aikansa kansallisen identiteetin rakentajina. *Faravid* 42/2016. Historian ja arkeologian tutkimuksen aikakauskirja. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Kunnas, Tarmo. 2013. *Fasismien lumous. Eurooppalainen älymystö Mussolinin ja Hitlerin politiikan tukijana*. Atena, Jyväskylä.
- Kuokkanen, Suvi, Rauhala, Marika. 2016. Orja taikka alamainen ei kellekään: Voittoa Salamis ateenalaiskansallisen identiteetin tekijänä Aiskhyloksen Persialaisissa. *Faravid* 42/2016. Historian ja arkeologian tutkimuksen aikakauskirja. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Laakso, Johanna. 2004. Unkarin kieli. *Unkari. Maa, kansa, historia*. Toim. Huotari, Juhani ja Vehviläinen, Olli. Suomalaisuuden kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Laaman, Eduard. 1964. *Eesti iseseisvuse süünd*. Vaba Eesti, Stockholm.
- Lauk, Epp. 1991. Eesti vabariigi ajakirjandusest 1920. – 1930. aastatel. *Eesti ajakirjaduse ajaloo VII*. Toim. Lauk, Epp. Tartu Ülikool, Tartu.
- Lappalainen, Hanna, Sorjonen, Marja-Leena ja Vilkuna, Maria. 2010. Johdatusta kirjan artikkeleihin. *Kielellä on merkitystä: näkökulmia kielipolitiikkaan*. Toim. Lappalainen, Hanna, Sorjonen, Marja-Leena ja Vilkuna, Maria. SKS, Helsinki.
- Laswell, Harold. 1995. Propaganda. *Propaganda*. Ed. Jackall, Robert. New York University Press, New York.
- Lehtonen, Jaakko. 1997. Kansallinen identiteetti ja yhteisidentiteetti. Käsitteitä ja käsityksiä. *Puheenouoroja identiteetistä: johdatusta yhteisöllisyyden ymmärtämiseen*. Toim. Virtapohja, Kalle. Atena, Jyväskylä.
- Lehtonen, Juhani U. E. 1972. *U. T. Sirelius ja kansatiede*. Kansatieteellinen arkisto 23. Oy Weilin + Göös Ab, Helsinki.
- Leukumaa, Saila. 2010. Kansa yhtenäiseksi ja kansallistunne korkealle: virolaisjohtajien historiapuheet ja niiden vaikutuspyrkimykset Pätsin aikakauden Virossa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201010032862>
- Leukumaa, Saila. 2012. Virolaiset ikivanhaa hallitsijakansaa: Virolaisjohtajien puheita kansallisen identiteetin muokkaamiseksi 1930-luvulla. *J@rgonia* 20/2012. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201211213041>
- Loorits, Oskar. 1955. *Eesti ajaloo põhiprobleemid*. Tõrvik, Stockholm.
- Lukkari, Matti. 1996. *Viron itsenäistyminen. Kerran me voitamme kuitenkin*. Otava, Keuruu.
- Luostarinen, Heikki. Mistä propaganda tuli ja mihin se meni? *Tiedotustutkimus* 21 (1998):3.
- Lönnqvist, Bo. 1979. *Kansanpuku ja kansallispuku*. Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset, Keuruu.
- Manninen, Ilmari. 1927. *Eesti Rahvariiete Ajalugu*. Eesti rahva muuseum, Tartu.

- Made, Tiit. 2007. *Alasi ja Haamri vahel. Ajaloolise töö otsingud*. Argo, Tallinn.
- Markkola, Pirjo. 1997. Naisten Pohjola. *Pohjoismaiden historia 1397-1997: 10 esseetä*. Toim. Nissen, Henrik S. Yle, Pohjoismaiden ministerineuvosto, Helsinki.
- Mela, Marjo. 1997. *Latvian historia*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Metso, Tiina. 2006. Baltia ja Pohjoismaat suomalaisten vaihtoehtoisina panidentiteetteinä maailmansotien välisenä aikana. *Itämeren itälaidalla: näkökulmia identiteetin ja yhteistyön historiaan*. Toim. Alenius, Kari, Honkala, Anita ja Wunsch, Sinikka. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Mikone, Eve. 2005. Viron kieli ja kielipolitiikka. *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Toim. Johansson, Marjut ja Pyykkö Riitta. Gaudeamus, Tampere.
- Miller, Voldemar. 2000. Kodu ja isamaa. *Eestlane ja tema maa. Konverentsi "Kodumaa ja kodupaik: eestlase territoriaalne identiteet" (16.-17. november 1999) materjale*. Koostanud ja toimetanud Jürgenson, Aivar. Ajaloo Instituut, Tallinn.
- Mäelo, Helmi. 1957. *Eesti naine läbi aegade*. Eesti Kirjanike Kooperatiiv AB, Lund.
- Mäeltsemees, Sulev. 2007. Konstantin Päts ja Tallinna juhtimine. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist*. Toim. Velliste, Anne. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinn.
- Mägi, Marika. 2003. Eesti ühiskond keskaja lävel. *Eesti aastal 1200*. Toim. Mägi, Marika. Argo, Tallinn.
- Mägi, Silver. 1991. Ajalehe "Uus Eesti" välispoliitline suunitlus 1938-1939. *Eesti ajakirjaduse ajaloost VII*. Toim. Lauk, Epp. Tartu ülikool, Tartu.
- Mäkinen, Riitta. 2006. Baltia ja Pohjoismaat suomalaisten vaihtoehtoisina panidentiteetteinä maailmansotien välisenä aikana. *Itämeren itälaidalla: näkökulmia identiteetin ja yhteistyön historiaan*. Toim. Alenius, Kari, Honkala, Anita ja Wunsch, Sinikka. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Niinistö, Jussi. 2006. Suomalaisuuden Liiton vaiheita 1906-2006. *Vuosisata suomalaisuuden puolesta. Suomalaisuuden Liitto 1906-2006*. Toim. Tala, Heikki. Gummerus Oy, Jyväskylä.
- Niitemaa, Vilho ja Hovi, Kalervo. 1991. *Baltian historia*. 2. täydennetty painos. Tammi, Helsinki.
- Nimekorralduse analüüs*. 2002. Alender, Eve, Henno, Kairit, Hussar, Annika, Päll, Peeter ja Saar, Evar. Haridusministeeriumi ja Eesti Keele Instituudi koostööleping 10-10/346 (2002), Tallinn.
www.hm.ee/index.php?popup=download&id=3979
- Nyyssönen, Heino. 2009. Matka maailman keskipisteeseen: muistin politiikat ja Jerusalem. *Kosmopolis* 39 (2009): 4. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1479642>
- Nyyssönen, Heino. 1999. *The presence of the past in politics: "1956" after 1956 in Hungary*. Kampus kirja, University of Jyväskylä.

- Nyyssönen, Heino. 2016. Unkari ja vuoden 1956 vuosipäivän konflikti. *Historian käyttö ja väärinkäyttö*. Toim. Blåfeld, Antti. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.
- Paastela, Jukka. 1995. *Valhe ja politiikka. Tutkimus hyveestä ja paheesta yhteiskunnallisessa kanssakäymisessä*. Gaudeamus, Tampere.
- Paikkala, Sirkka. 2004. *Se tavallinen Virtanen. Suomalaisen sukunimikäytännön modernisoituminen 1850-luvulta vuoteen 1921*. SKS, Helsinki.
http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk42/Se_tavallinen_Virtanen.pdf
- Pajur, Ago. 2005. Autoritaarne Eesti. *Eesti ajalugu VI. Vabadussõjast taasiseseisvumiseni*. Toim. Vahtre, Sulev. Ilmamaa, Tartu.
- Pajusalu, Karl. 2010. Kolme sukupolvea eteläviron elvyttäjinä. *Kielellä on merkitystä: näkökulmia kielipolitiikkaan*. Toim. Lappalainen, Hanna, Sorjonen, Marja-Leena ja Vilkuna, Maria. SKS, Helsinki.
- Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi. 2005. Johdanto. *Nationalismit*. Toim. Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi. WSOY, Porvoo.
- Piri, Riitta. 2001. *Suomen kieliohjelmapolitiikka. Kansallinen ja kansainvälinen toimintaympäristö*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
<http://www.solki.jyu.fi/julkaisee/suomenkieliohjelmapolitiikka.pdf>
- Päll, Peeter. 1999. Muukeelsed kohanimed Eestis. *Eesti rahvaste raamat: rahvusvähemused, -ruhmad ja -killud*. Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.
- Pörsti, Joonas. 2017. *Propaganda lumo. Sata vuotta mielten hallintaa*. Kustannusosakeyhtiö Teos, Helsinki.
- Rajasalu, Inda. 1993. Riiklik Propaganda Talitus ja Eesti nimi. *Tundmatu Eesti Vabariik*. Toim. Ant, Jüri, Eero Medijainen, Pajur Ago, Jänes, Kärt ja Adla Ea. Jaan Tõnissoni Instituut, Tallinn.
- Raun, Toivo U. 1989. *Viron historia*. Suom. Järvenpää, Heidi. Otava, Keuruu.
- Raun, Toivo U. 1984. The Revolution of 1905 in the Baltic Provinces and Finland. *Slavic Review*. Vol. 43, No. 3.
- Raun, Toivo U. 2006. Violence and activism in the Baltic Provinces during the Revolution of 1905. *Acta Historica Tallinnensia*, 2006/10, Tallinn.
- Renan, Ernest. 1996. What Is a Nation? *Becoming National. A Reader*. Eley, Geoff and Suny, Ronald Grigor. Oxford University Press, New York.
- Roiko-Jokela, Heikki. 2010. Kekkonen - Viro - virolaisuus. *Rakkaat heimoveljet: Unkari ja Suomi 1920-1945*. Halmesvirta, Anssi. Historietti, Joensuu.
- Roiko-Jokela, Heikki. 2010. Kulttuurista ja politiikkaa: suomalais-virolainen ylioppilaiden yhteistyö maailmansotien välisenä aikana. *Rakkaat heimoveljet: Unkari ja Suomi 1920-1945*. Halmesvirta, Anssi. Historietti, Joensuu.
- Roolaht, Andrus. 1990. *Nii see oli... Kroonika ühest unustuseliiva maetud ajastust*. Periodika, Tallinn.
- Ruusman, Ants. 1997. *Eesti vabariik 1920-1940. Sisepoliitiline areng*. TPÜ Kirjastus, Tallinn.

- Ränk, Gustav. 1955. *Vanha Viro. Kansa ja Kulttuuri*. Suomalaisuuden Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Saarsen, Villem. 1953. Johan Laidoneri suguvõsa ja eluloolisi andmeid. *Johan Laidoner*. Toim. Saarsen, Villem. Tukholma.
- Sarv, Heno. 2000. Kodu ja isamaa. *Eestlane ja tema maa. Konverentsi "Kodumaa ja kodupaik: eestlase territoriaalne identiteet" (16.–17. november 1999) materjale*. Koostanud ja toimetanud Jürgenson, Aivar. Ajaloo Instituut, Tallinn.
- Salminen, Elina. 2011. *Monta kuvaa menneisyydestä. Etnologinen tutkimus museokokoelmien yksityisyydestä ja julkisuudesta*. Jyväskylä Studies in Humanities 149.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25799/978-951-39-4170-3.pdf?sequence=2>
- Sarhimaa, Anneli. 2010. Kielipolitiikan vaiheita Baltian maissa kansallisromantiikasta euroaikaan. *Kielellä on merkitystä: näkökulmia kielipolitiikkaan*. Toim. Lappalainen, Hanna, Sorjonen, Marja-Leena ja Vilkkuna, Maria. SKS, Helsinki.
- Saukkonen, Pasi. 2005. Kansallinen identiteetti. *Nationalismit*. Toim. Pakkasvirta, Jussi ja Saukkonen, Pasi. WSOY, Porvoo.
- Siilivask, Karl. 1996. Uue ühiskonna kujunemine ja rahvuslik ärkamisaeg Eestis. *Eesti maast ja rahvast. Muinajast maailmasõjani*. Selirand, Jüri & Karl Siilivask, toim. Tallinna, Olion.
- Smith, Anthony D. 1991. *National Identity*. Penguin Books, Lontoo.
- Smith, Anthony D. 1999. *Myths and Memories of the Nation*. Oxford University Press Inc., New York.
- Soova, Liivi. 1993. The Main features of Estonian women's movement. Eesti Teaduste akadeemia toimetised. *Humanitaar- ja sotsiaalteadused* 42/2, 1993. Tallinn.
- Snyder, Louis L. 1978. *Roots of German Nationalism*. Indiana University Press, Bloomington/London.
- Takala, Sauli. 1993. Language Policy and Language Teaching Policy in Finland. *National Foreign Language Planning: Practices and Prospects*. Ed. Sajavaara, Kari. Institute of Education Research, University of Jyväskylä.
- Takala, Sauli, Sajavaara, Kari ja Sajavaara Paula. 2000. Kielipolitiikka ja kielisuunnittelu. *Näkökulmia soveltavaan kielentutkimukseen*. Toim. Sajavaara, Kari ja Piirainen-Marsh, Arja. Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylä.
- Taska, Artur. 1991. *Kaarel Eenpalu*. Lund.
- Tedre, Ülo ja Viires, Ants. 1998. Uurimislugu. *Eesti Rahvakultuur*. Toim. Viires, Ants ja Vunder, Elle. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.
- Teras, Liis. 2015. *Rahvusliku kultuuripärandi konstrueerimine: rahvaarõvamotiivid Eesti naiste- ja käsitööajakirjades 1887–1940*. Magistritöö. Tartu.
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/46809/Teras_Liis.pdf
- Tomingas, William. 1961. *Vaikiv ajastu Eestis*. Eesti ajaloo instituut, New York.
- Torop, Kristjan. 1991. *Viron Vakka, 105 virolaista kansantanssia*. Paino-S Ky, Tampere.

- Torsti, Pilvi. 2009. Survey-kysely historiatietoisuuden tutkimisen välineenä. *Kasvatus ja aika* 3/2009: 39–52.
- Torsti, Pilvi. 2008a. Historiapoliitikkaa tutkimaan. Historian poliittisen käytön typologian kehittelyä. *Kasvatus ja aika* 2/2008: 61–71.
- Torsti, Pilvi. 2008b. Why do History Politics Matter? The Case of Estonian Bronze Soldier. *The Cold War and the Politics of History*. Eds. Aunesluoma, Juhana & Pauli Kettunen. Helsinki: Edita.
- Turtola, Martti. 2008. *Kenraali Johan Laidoner ja Viron tasavallan tuho 1939–1940*. Otava, Keuruu.
- Turtola, Martti. 2002. *Presidentti Konstantin Päts. Viro ja Suomi eri teillä*. Otava, Keuruu.
- Uustalu, Evald. 2005. *Eesti rahva ajalugu*. Olion, Tallinn.
- Uustalu, Evald. 1968. *Eesti vabariik 1918-1940. Ajalooline ülevaade sõnas ja pildis*. Eesti kirjanike kooperatiiv, Lund.
- Vaan, Laura. 2005. Propagandatalitus Eesti Vabariigis autoritaarsel ajajärgul. Magistritöö. Tartu Ülikool.
<http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/10062/1208/5/vaan.pdf>
- Vabariigi valitsus. https://www.valitsus.ee/et/valitsus/varasemad-valitsused/ministrid?FIRST_REPUBLIC=0&EXILE_GOVERNMENTS=0&SECOND_REPUBLIC=0&AMETIKOHAD=SISEMINISTER&SUGU=all&NIMI=&SORTBY=PERIOD&ORDER=DESC, luettu 30.1.2018.
- Vabariigi valitsus. https://www.valitsus.ee/et/valitsus/varasemad-valitsused/ministrid?FIRST_REPUBLIC=FIRST_REPUBLIC&EXILE_GOVERNMENTS=0&SECOND_REPUBLIC=0&NIMI=&AMETIKOHAD=all&SUGU=all&SORTBY=PERIOD&ORDER=DESC%29, luettu 3.2.2018.
- Vahre, Sulev. 1990. *Muinasaja loojang Eestis. Vabadusvõitlus 1208-1227*. Olion, Tallinn.
- Vakkila, Katriina. 2002. *Kielipoliitikka diskursseina. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan ja sen suomalaisen selonteon analyysi*. Pro gradu -tutkielma. Soveltavan tutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002888478>
- Valge, Jaak. 2007. Konstantin Päts, 12. märts ja Moskva. *Tuna*. 2007, nro 2. <http://www.ra.ee/ajakiri/konstantin-pats-12-marts-ja-moskva/>
- Vihavainen Timo. 2013. *Ryssäviha. Venäjän-pelon historia*. Minerva, Juva.
- Viires Ants. 2009. Ilmari Manninenist rahvakultuuri uurimise suunaseadjana. *Eesti rahvariiete ajalugu*. Toim. Saluvere, Tiina. Alkuperäinen teos, Manninen, Ilmari. 1927. Eesti Rahva Muuseum, Tartu.
- Viires, Ants. 1998. Tagasivaade. *Eesti Rahvakultuur*. Toim. Viires, Ants ja Vunder, Elle. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.
- Vissel, Anu. 1999. Katsaus virolaisten kansantanssien varhaisimpaan keräämiseen ja arkistointiin Eesti Rahvaluule Arhiivin aineiston pohjalta. *Rahvatantsu uurimine: arhiivid, meetodid, teooriad. Kansantanssin tutkimus: arkistot, menetelmät, teorit. Sümpoosioni materjalid*. Toim. E. Lukka, M. Lilienthal, A. Salum, V. Sarv. Kääntänyt A. Kivistik. Viljandi Kultuurikolledž, Viljandi.

- Velliste, Anne. Toim. 2007. *Alasi ja haamri vahel. Artikleid ja mälestusi Konstantin Pätsist*. Tallinna Raamatutrükikoda, Tallinn.
- Värv, Ellen. 1998. Riietumine ja rahvarõivad. *Eesti Rahvakultuur*. Toim. Viires, Ants ja Vunder, Elle. Eesti Entsüklopeediakirjastus, Tallinn.
- Wulf, Meike. 2008. The Struggle for Official Recognition of 'Displaced' Group Memories in Post-Soviet Estonia. *Past in the Making. Historical Revisionism in Central Europe after 1989*. Ed. Kopeček, Michal. Central European University Press, Budapest.
- Wunsch, Sinikka. 2006. Suomi ei ole mikään Baltian maa. Suhtautuminen Baltian maihin suomalaisten sanomalehtien poliittisessa kirjoittelussa vuosina 1939–1940. *Itämeren itälaidalla: näkökulmia identiteetin ja yhteistyön historiaan*. Toim. Alenius, Kari, Honkala, Anita ja Wunsch, Sinikka. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys, Rovaniemi.
- Zeman, Z. A. B. 1995. The State and Propaganda. *Propaganda*. Ed. Jackall, Robert. New York University Press, New York.
- Zetterberg, Seppo. 2004. *Samaa sukua, eri maata. Viro ja Suomi – historiasta huomiseen*. EVA raportti. Yliopistopaino.
- Zetterberg, Seppo. 1995. Historian jänneväli. Viro. Historia, kansa, kulttuuri. Toim. Zetterberg, Seppo. Gummerus, Jyväskylä.
- Zetterberg, Seppo. 2007. *Viron historia*. Karisto, Hämeenlinna.

LIITTEET

LIITE 1

Nimien virolaistamiseen liitnyneet asetukset, määräykset ja päätökset

Etu- ja sukunimisäädökset

Perekonnanimede muutmise seadus. (Riigi Teataja (RT) 1920, nro 2/3.)

Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta. (RT 1921, nro 26; ERA.31.3.2492. Seadus Petserimaa ja Naroova taguste valdade elanikkude perekonnanimede kohta. 30.3.1921–4.4.1921.)

Petserimaa ja Narva-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise määrus. (RT 1921, nro 58; ERA.31.3.2499. Petserimaa ja Narva-taguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise määrus. 15.06.1921-01.07.1921.)

Perekonnanimede panemise ja muutmise seadus. (ERA.80.2.942. Perekonnanimede panemise ja muutmise seadus. 29.11.1923–29.04.1924.)

Perekonnanimede võtmise seadus. (RT 1926, nro 11; ERA.80.2.796. Perekonnanimede võtmise seadus. 16.04.1925–02.02.1926.)

Perekonnanimede muutmise seadus. (RT 1930, nro 57; ERA.80.4.518. Perekonnanimede muutmise seadus. 20.05.1930–16.07.1930.)

Nimekorralduse seadus. (RT 1934, nro 52; ERA.31.3.2715. Nimekorralduse seadus. 12.06.1934–15.06.1934.)

Nimekorralduse seaduse elluviimise juhtnöörid. (RT 1934, nro 56.)

Perekonnanimede korraldamise seadus. (Riigi Teataja 1934, nro 91; ERA.80.5.794. Perekonnanimede korraldamise seadus (dekreet). 12.12.1934–07.01.1935.)

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määrus. (RT 1934, nro 102.)

Siseministerilt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnööride muudatus. (RT 1934, nro 102.)

Otsus Perekonnanimede ja nimede muutmise sooviavalduste otsustamise asjus. (RT 1934, nro 107.)

Laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määrus. (RT 1934, nro 107.)

Võõrapäraste nimede kirjutamise määrus. (RT 1935, nro 15.)

Siseministrilt Perekonnaseisuseaduse kohta antud juhtnööride muudatus. (RT 1935, nro 15.)

Perekonnanimede ja nimede eestistamiseks tarvilikkude dokumentide väljaandmise määrus. (RT 1935, nro 21.)

Perekonnanimede korraldamise seaduse §-de 3, 4 ja 16 muutmise seadus. (RT 1935, nro 30; ERA.80.5.898. Perekonnanimede korraldamise seaduse §§ 3, 4 ja 16 muutmise seadus (dekreet). 26.06.1935–05.09.1935.)

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse muutmise määrus. (ERA.14.2.161. Siseministeriumi määrused ja korraldused. 3.4.1935–22.1.1936.)

Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. (ERA.31.5.140. Riigivanema poolt dekreedina kehtestatud perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus (originaal). 18.12.1936; ERA.31.3.2806. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 17.12.1936–03.07.1937.)

Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. (RT 1937, 101; ERA.31.3.2817. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 14.12.1937–16.12.1937.)

Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. (ERA.84.1.52. Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 3.12.1938–21.12.1938.)

Perekonnanimede ja nimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. (RT 1939, nro 115; ERA.84.1.103. Perekonnanimede lihtsustatud korras muutmise tähtaja pikendamise seadus. 12.12.1939–16.12.1939.)

12.06.1940. Laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse muutmise määrus. (ERA.989.1.2293. Laialt tarvitusel olevate perekonnanimede määruse muutmise määrus. 12.06.1940.)

Paikannimisäädökset

Koha- ja kinnitusüksuste nimede korraldamise seadus. (RT 1938, nro 42.)
http://www.ra.ee/dgs/browser.php?tid=68&iid=110700241887&img=era0031_005_0000244_00005_t.jpg&tbn=1&pgn=1&prc=30&ctr=0&dgr=0&lst=2&hash=8d1b68dca0c965488bbf99923a27af78

Koha- ja kinnitusüksuste nimede korraldamise määrus (RT 1938, nro 87; ERA.14.2.442. Kohanimede Nõukogu koosolekute protokollid. 7.9.1938–18.12.1938.)

LIITE 2

18.4.1936. Rynnäköpäivän puheen periaatteet.

3. toukokuuta on valtakunnallinen rynnäköpäivä vierasperäisiä nimiä vastaan. Kun olet todellinen virolainen mies ja nainen, niin kannat myös virolaisperäistä nimeä. Mutta jos sinulla on saksalainen nimi, niin älä pahastu, jos sinua pidetään kadakasaksalaisena. Jokainen kansa tunnetaan tämän nimen mukaan, mutta jokaista virolaista valitettavasti ei. 400 000 vierasperäistä nimeä kantavasta virolaisesta on nimensä tähän mennessä virolaistanut 60 000 henkilöä. Olisi häpeäksi virolaisten kansallistunteelle, jos muille sopisi heille kartanoiden taholta pakolla annetut vieraat nimet. Olemme kuitenkin varmoja, että niin ei käy. Virolainen ei salli orjuutta, eikä myöskään orja-ajan jälkiä.

Jokainen virolainen, jolla on virolainen nimi, auttakoon innokkaasti siinä, että vierasperäiset nimet katoaisivat virolaisten joukosta. Kunnollinen maanviljelijä puhdistaa peltonsa rikkaruohoista; kunnollinen isänmaallinen virolainen ei voi sallia rikkaruohoja meidän kansallisella pellolla. Nimen ja kansan yhdistämistä vaatii vapaan virolaisen kansallinen itsetietoisuus. Nimiä virolaistettaessa ei rikota meidän sukuperinteitä, vaan päinvastoin – sillä uudistamme yhteyden omiin muinaisiin esivanhempiimme, jotka eivät koskaan tunnustaneet vierasta voimaa tai henkeä.

Nimen virolaistaminen ei ole mukautumista tai muodin mukaan toimimista, vaan kansallinen velvollisuus. Omia sukunimiä virolaistaessa poistamme kotimaastamme virheellisen saksalaisperäisen ulkoisen ilmeen ja luomme vapaasta Virosta virolaisperäisen Viron. Sukunimiä virolaistaessamme kasvatamme omaa henkistä voimaamme ja vahvistamme omaa vapauttamme ja itsenäisyyttämme. Joka päivä vapautuu vieraasta nimestä yli 300 henkilöä, mutta sen lukumäärän tulee edelleen kasvaa. Voitonpäivänä näytämme runsailla nimien virolaistamisilla, että virolainen ei ole saanut voittoa ainoastaan vieraasta vallasta, vaan myös vieraasta hengestä.

Kunnollisen isänmaata rakastavan virolaisen koti olkoon koristettu sen kansallisella tunnuksella, jonka alla taistellessamme olemme saavuttaneet virolaisten historiassa suurimman voiton – vapauden, valtiollisen itsenäisyyden. Meidän taistelujen ja voittojen paikalla on liehunut sinimustavalkea lippu. Voitonpyhänä, kaikkien meidän saavutusten, voittojen juhlistamisen päivänä, liehukoon jokaisen tilan pihalla korkeassa tangossa ylpeästi meidän kansallislippu. 40 000 tilalla on sinimustavalkeat liput, se tarkoittaa joka kolmatta tilaa. Mutta voitonpäivänä liehukoon meidän kansallislippu voittotangossa jokaisessa virolaisessa kodissa.

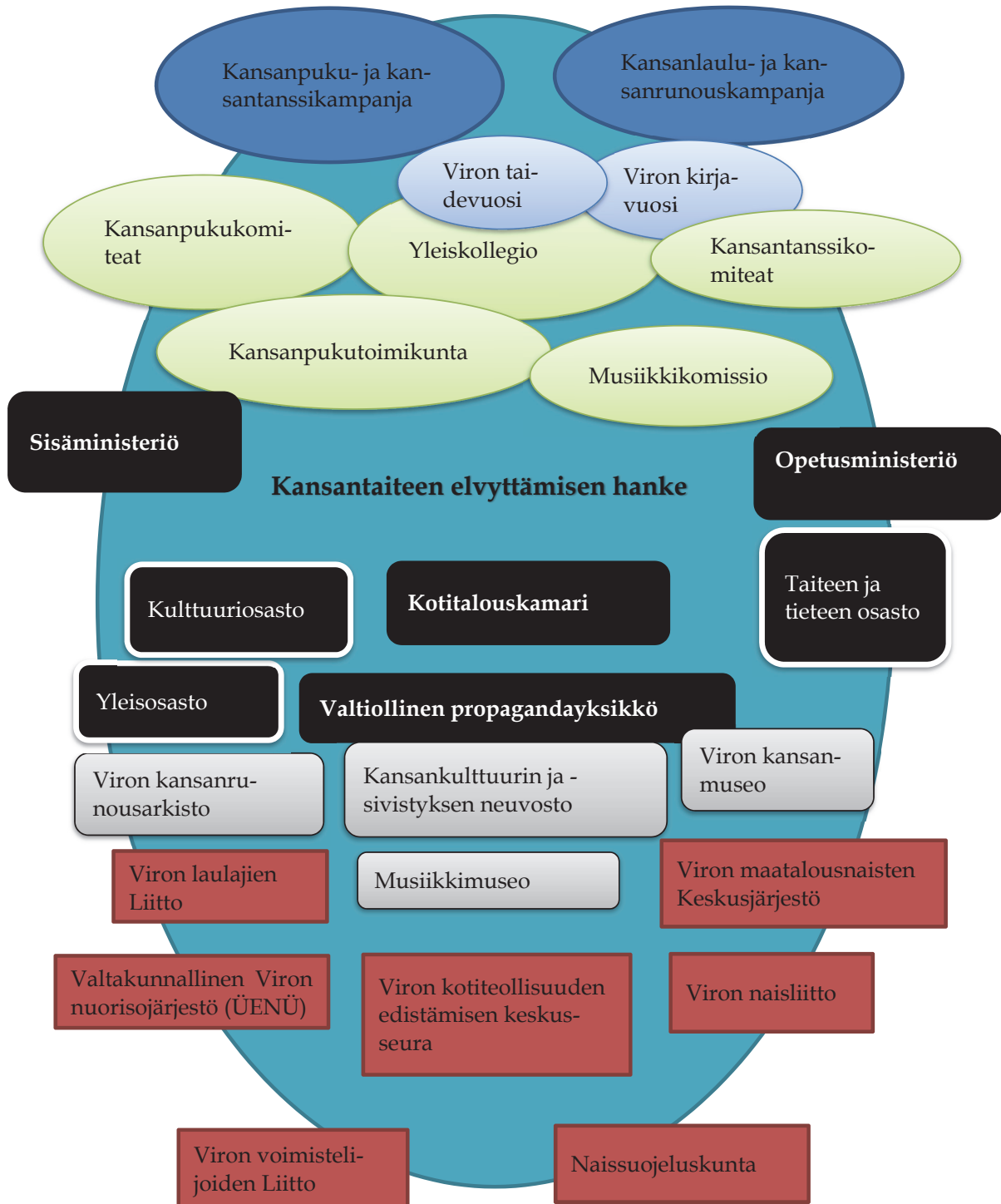
Virolaiselle virolainen nimi! Virolaiselle kodille Viron lippu!⁷⁶⁸

---

⁷⁶⁸ ERA.2039.1.30. Uulu vallavalitsuse Kirjakogu. Nimede ja perekonnanimede korraldamine, 12.2.1935–31.3.1937.

LIITE 3

Kansantaiteen elvyttämisen hankkeessa vaikuttaneet keskeisimmät toimijat ja hankkeet.

LIITE 4

Sukunimien virolaistamine (maakunnissa ja kaupungeissa yhteensä). 1.1.1935-1.1.1940.⁷⁶⁹

Maakunnat	Virolaisten asukkaiden lukumäärä	Vierasperäissukunimisiä virolaisia ennen hanketta	Sukunimien virolaistaneiden lukumäärä		
			% virolaisten lukumäärästä		% henkilöistä, joilla vierasperäi- nen sukunimi
Harjumaa	83.276	42.154	51 %	25.981	62 %
Järvamaa	46.756	23.387	50 %	13.915	59 %
Läänemaa	55.244	23.450	42 %	15.158	65 %
Petserimaa	21.776	1.298	6 %	871	67 %
Pärnumaa	59.870	28.365	47 %	17.948	63 %
Saaremaa	47.807	7.125	15 %	4.759	67 %
Tartumaa	99.261	23.436	24 %	14.188	61 %
Valgamaa	25.113	6.886	27 %	2.215	32 %
Viljandi- maa	57.249	16.063	28 %	8.062	50 %
Virumaa	92.125	35.229	38 %	23.754	67 %
Võrumaa	70.623	17.239	24 %	9.351	54 %
Maakun- nissa yhteensä:	659.099	224.632	34 %	136.202	61 %
Kaupun- geissa yhteensä:	310.638	116.280	37 %	60.280	52 %
Kokonai- suudessa:	969.737	340.912	35 %	196.482	58 %

⁷⁶⁹ ERA.1068.1.1. Väljavõtted Nimeede Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanime eestistamise kohta, 1939-1940.

LIITE 5

Sukunimien virolaistaminen kaupungeissa. 1.1.1935–1.1.1940.⁷⁷⁰

Kaupunki	Virolaisten asukkaiden lukumäärä	Vierasperäissukunimisiä virolaisia ennen hanketta		Sukunimien virolaistaneiden lukumäärä	
			% virolaisten lukumäärästä		% henkilöistä, joilla vierasperäi- nen sukunimi
Antsla	1.640	443	27 %	168	38 %
Elva	1.824	600	33 %	331	55 %
Haapasalu	4.338	1.650	38 %	754	46 %
Jõgeva	1.224	343	28 %	204	59 %
Jõhvi	1.939	668	34 %	461	69 %
Kallaste	200	10	5 %	7	70 %
Keila	1.200	355	30 %		
Kil.Nõmme	1.671	650	39 %	283	44 %
Kunda	1.843	737	40 %	580	79 %
Kuressaare	4.771	1.908	40 %	118	6 %
Kärdla	1.380	115	8 %	84	73 %
Mustla	1.020	310	30 %	150	49 %
Mõisaküla	1.648	750	46 %	680	91 %
Narva	14.050	6.150	44 %	3.610	59 %
Nõmme	18.000	6.500	36 %	3.462	53 %
Otepää	2.368	430	18 %	264	61 %
Paide	3.140	1.091	35 %	752	69 %
Paldiski	420	225	54 %	147	65 %
Petseri	2.061	502	24 %	273	54 %
Põltsamaa	2.800	1.020	36 %	730	72 %
Pärnu	20.700	10.150	49 %	4.429	44 %
Rakvere	10.488	6.100	57 %	1.875	31 %
Sindi	1.764	950	54 %	620	66 %
S.-Jaani	1.140	408	36 %	183	45 %
Tallinn	117.918	47.200	40 %	24.602	52 %
Tapa	3.734	1.348	36 %	1.029	76 %
Tartu	53.223	16.167	30 %	7.960	43 %
Türi	3.350	1.100	33 %		
Tõrva	3.100	1.000	32 %	527	51 %
Valga	8.535	2.450	29 %	1.277	53 %
Viljandi	12.000	4.208	35 %	2.316	56 %
Võru	6.269	1.181	19 %	635	54 %
Yhteensä:	310.638	116.892	38 %	60.280	52 %

⁷⁷⁰ ERA.1068.1.1. Väljavõtted Nimeede Eestistamise Keskbüroole saabunud kirjadest ja statistilised tabelid perekonnanimeede eestistamise kohta. 1939–1940.